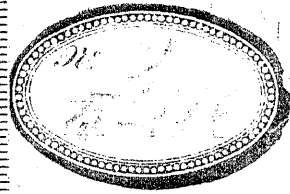

5 a 7-7

Revisión de...
...
Tabla
...

0 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19 20 21

R. 1167

R. P. RICHARDI ARSDEKIN

Soc. Jesu Sac. Theol. Professoris *BE*

THEOLOGIÆ TRIPARTITÆ

TOMUS SECUNDUS,

Del Col. de la Cong. de St. de Granada
In duas partes divisus.

PARS PRIMA

Completitur THEOLOGIAM SPECULATIVAM, Novâ,
Brevi, & Facili Methodo; & ad Normam totius
Cursûs Theologici commodissimè redactam.

PARS SECUNDA

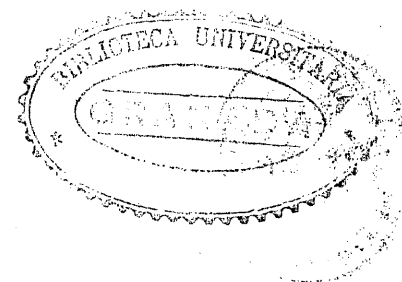
Completitur

THEOLOGIAM VNIVERSAM PRACTICAM.

Cum modernis Pontificum Decretis; & adjuncta in fine Notitia Juris
Canonici & Civilis; Philosophiæ, Fori Ecclesiastici
&c. ac Scriptorum in singulis Cathalogo.

EDITIO POSTHUMA,

*Numero, ad minus, duodecima, auctior ac emendatior;
& novo Indice Rerum copiosissimo jam locupletata.*

ANTVERPIÆ,

Ex Typographia Knobbarianâ Apud FRANCISCUM MULLER,

Anno 1696.

Cum Gratia & Privilegio.

P R Æ F A T I O.

UT in hoc Opere nihil omninò desit ad Cursum integrum Theologiae Vniuersae, tam Speculatiuæ, quàm Practicæ, ejusque materiam, ordinem, ac dispositionem commodissimam, hanc Methodum in proximè sequentibus instituo.

Primò; Tota Theologia Materia, ac Dispositio, ad pauciores, clarioreisque Titulos distinctè reducitur, seruatim tamen communi Cursus Scholastici ordine, ac materiarum coherentia.

Secundò, Vt consulatur commoda Brevitati, instituitur inter hanc, aliasque Operis hujus Patres mutuis Recursus. Sic nempe, ut ubi hic occurrit Materia, vel Quæstio in alia Parte suo loco fusiùs tractata, ad illum locum tamquam hujus Supplementum, Remissio accuratè annotetur: & contra.

Tertiò, Assertiones singulae optimo ordine inter se connexa, Ratione & Autoritate breuiter stabiliuntur, ac Fundamenta opposita, ubi opus, rejiciuntur. Atque ita Theologus Principiis speculatiuis primò instructus ad Resol. Practicas hic postea sequentes solidè accedit.

Quartò, Hereses ad singulas Theologiae Patres propriè pertinentes, cum sua refutatione seorsim indicantur, quod ad breuitatem arbitror commodissimum.

Quà Methodo hoc primò commodum assequimur, ut idem pluribus locis non tractetur, quo multorum Librorum molesta prolixitas evitatur. 2. Quod & Controversiæ, & Theologia Scholastica, & Moralis, inter se adæquatè separentur, cum maximo Lectoris commodo.

Denique, ac maximè, quod hujus Methodi beneficio, ubi Schola aliqua Theologica temporis compendium requirit, possit Theologia omninò Vniuersa, facile biennii spatio sic breuiter dictari, & à Dictante cum sua industria ita explicari, ut complectatur & Theologiam omnem, tam Speculatiuam, quàm Practicam, & Controversias omnes, etiam modernas, tam cum Hereticis, quàm cum Scholis Catholicis. Denique Praxim omnimodam singularum Functionum Curatoris animarum, quæ vix ex pluribus Voluminibus ad eò commodè, ut hic Tom. 3. comparatur; uti hujus Operis Lectores, per varias jam Editiones, communi consensu ultrò profitentur.

INDEX BREVIS PRIMÆ TOMI PARTIS;

Partium & Capitum tantum.

P A R S P R I M A.

De Deo Vno, & Trino; & Angelis.

- CAP. I. **D**E Existentiâ Dei, Attributis, Visione, Lumine gloriæ. Decretis, Providentiâ, Prædeterminatione & Reprobatione.
- CAP. 2. De Voluntate Dei, ejusque Libertate, CAP. 3. De Sanctissima Trinitate, Processione Per-

INDEX BREVIS.

Personarum, & Personis singulis in particulari.

Cap. 4. De Angelis, eorumque Natura, Specie, Scientia, Locutione, Lapsu, Supplicio.

Hæreses contra hanc primam Theol. Partem.

PRIMA SECUNDÆ

Partis.

De Beatitudine, Actibus humanis, Legibus, Gratia, & Merito.

Cap. 1. **D**E Beatitudinis essentia: de Voluntario & Libero.

Cap. 2. De Actuum humanorum Bonitate, & Malitia.

Cap. 3. De Conscientia Erronea, Dubia, Practicè Certa, Probabili, &c.

Cap. 4. De Peccato Actuali, Omissionis, Commissionis, ejusque Malitia, Delectatione morbosa, & Ignorantia legis nature.

Cap. 5. De Peccato Habituali, Originali, Immunitate Deipare ab illo, & Parvulorum à pœna ignis æterna.

Cap. 6. De Legibus, & earum Natura, Divisione, Effectibus, Principiis, Materia, Subjecto, & Modo designandi.

Cap. 7. De Gratia, Justificatione, Merito.

Hæreses contra hanc Theol. Partem.

SECUNDA SECUNDÆ

De Fide, Spe, Charitate, Iustitia & Jure; & de Religione.

DE Fidei Regulis, certitudine, supernaturalitate, libertate, &c.

De Spe Theologica. Cap. unicum. De Spei natura, objecto, peccatis oppositis, illius præcepto, habitu, necessitate.

De Charitate Theol. Cap. 1. De Charitatis natura, objecto formali in Via & Patria, incremento, decremento, & amissione.

Cap. 2. De Præcepto Charitatis Dei, Proximi, Correctione fraterna, Bello, Duello, & Scandalo.

De Jure & Iustitia. Cap. 1. De Juris & Iustitiæ natura, divisione, objecto, subjecto; Dominio, Prescriptione.

Cap. 2. De Contractu in genere, requisitis ad valorem illius; Promissione, Donatione, Deposito, Commodato.

Cap. 3. De Mutuo, Usura, Simonia, & Monumentibus Pietatis.

Cap. 4. De Emptione, Venditione, Monopoliis, Locatione, Emphyteusi, & Feudo.

Cap. 5. De Censu, Cambio, Contractu Societatis, & Testamento.

Cap. 6. De Restitutione, ejusque Radice, & Causis eam excusantibus.

Cap. 7. De Injuria in Corpus, et Famam; et de Furto, Judice, Teste, Reo, Advocato.

De Religione & Actibus illius.

Cap. 1. **D**E Religionis virtute, Oratione, Hæresis Canonice, Votis, et Religioso Statu.

Cap. 2. De Beneficii Ecclesiastici natura, acquisitione, amissione, dominio, etc.

Hæreses contra hanc secundam Theol. Partem.

TERTIÆ PARTIS

Pars Prima.

De Incarnatione Verbi Divini.

§. 1. **I**ncarnationis convenientia, necessitas, effectus, proprietates etc.

§. 2. Incarnationis substantia, unio, meritum, motivum, etc.

§. 3. Communicatio Idiomatum.

Hæreses & Errores circa Incarnationem.

TERTIÆ PARTIS

Pars Secunda.

De Sacramentis.

Cap. 1. **D**E Sacramentis in genere.

Cap. 2. De Baptismo, Martyrio, Confirmatione, Eucharistia.

Cap. 3. De Penitentia, Extrema unctione, Ordine, Matrimonio.

Hæreses contra hanc tertiam Theol. Partem.

THEOL.

THEOLOGIAE SPECULATIVÆ

PARS PRIMA.

DE DEO UNO, ET TRINO, ET ANGELIS.

CAPUT PRIMUM.

De Existentia Dei, Attributis, Visione, Lumine gloriae, & Scientia.

§. I.

Demonstratio Dei, ejusque Unitas, & Attribute.

OMnia, que pertinent ad demonstrandam Dei existentiam, ad Credendi necessitatem, et fundamenta, ad Attribute divina præcipua etc. tradita sunt suprà in Tomo 1. Part. 1. Tract. 1. à pag. 1. Que in hac Theologie parte reliqua sunt, hæc cum suis fundamentis breviter, ac dilucidè suppeditantur.

Dei Unitas demonstratur. 1. Quia Deus est ens summè bonum, sive, quo nullum melius esse potest: Atqui melius est præstare omnibus, quàm parem admittere: Ergo admissâ Deorum pluralitate hæc præstantia nulli Deo conveniet: Ergo qui supponit plures esse Deos, supponit pariter nullum esse.

2. Illustris demonstratur Dei unitas hoc modo: Statuamus duos esse Deos, competet utrique supremus rerum principatus, erit uterque in agendo perfectè liber, erit uterque omnipotens; hæc enim divinæ perfectioni necessariò conveniunt: Atqui suppositâ pluralitate Deorum, neuter erit perfectè liber, aut omnipotens: quia unus non posset independentè ab altero efficaciter velle esse illud, quod alter pro eodem instanti efficaciter vellet non esse: Alioquin posset v.g. mundus uno volente existere, & altero nolente simul non existere, quod aperiè repugnat.

Ergo & illa repugnat plurium Deorum Theomachia, sive voluntatum discordia; unde illa contradictio consequitur.

Hinc obiter fit morale documentum; quàm necessaria sit & nobis unitas & concordia, ut simus Deiformes.

Dices 1. posse subesse causam, cur illi plures Dii malint esse prorsus per omnia concordēs. Respondeo, per hoc nullum dari effugio locum: vel enim nascetur illa voluntatum concordia ex pacto libero, vel ex necessitate naturæ: si primum; poterat uterque in contractum illum non consentire, aliàs, contra hypothefim, liber non foret: si ex necessitate naturæ, multò evidentius patet divinam libertatem exterminari.

Dices 2. In Deo reperitur pluralitas Personarum: ergo etiam divinæ naturæ multiplicitas. Respondeo, negando consequentiam: Quia etsi pluralitas Personarum realiter ab invicem distinctarum admitti debeat in perfectionibus Relativis, quales sunt tres Personæ, in quibus necessariò invenitur oppositio producentis ad productum, participantem eandem cum producente voluntatem & naturam, ratione cujus tam producentis quàm productus debet esse ens à se: dispar tamen ratio est in perfectionibus Absolutis, quales essent plures Naturæ divinæ.

INDEX BREVIS.

Personarum, & Personis singulis in particulari.

Cap. 4. De Angelis, eorumque Natura, Specie, Scientia, Locutione, Lapſu, Supplicio.

Hæreses contra hanc primam Theol. Partem.

PRIMA SECUNDÆ

Partis.

De Beatitudine, Actibus humanis, Legibus, Gratia, & Merito.

Cap. 1. **D**E Beatitudinis essentia: de Voluntario & Libero.

Cap. 2. De Actuum humanorum Bonitate, & Malitia.

Cap. 3. De Conscientia Erronea, Dubia, Practicè Certa, Probabili, &c.

Cap. 4. De Peccato Actuali, Omissionis, Commissionis, ejusque Malitia, Delectatione morosa, & Ignorantia legis nature.

Cap. 5. De Peccato Habituali, Originali, Immunitate Deipare ab illo, & Parvulorum à pœna ignis æterna.

Cap. 6. De Legibus, & earum Natura, Divisione, Effectibus, Principiis, Materia, Subjecto, & Modo definiendi.

Cap. 7. De Gratia, Justificatione, Merito. Hæreses contra hanc Theol. Partem.

SECUNDA SECUNDÆ

De Fide, Spe, Charitate, Iustitia & Iure, & de Religione.

DE Fidei Regulis, certitudine, Supernaturalitate, libertate, &c.

De Spe Theologica. Cap. unicum. De Spei natura, objecto, peccatis oppositis, illius præcepto, habitu, necessitate.

De Charitate Theol. Cap. 1. De Charitatis natura, objecto formali in Via & Patria, incremento, decremento, & amissione.

Cap. 2. De Præcepto Charitatis Dei, Proximi, Correctione fraterna, Bello, Duello, & Scandalo.

De Iure & Iustitia. Cap. 1. De Iuris & Iustitiæ natura, divisione, objecto, subjecto, Dominio, Præscriptione.

Cap. 2. De Contractu in genere, requisitis ad valorem illius; Promissione, Donatione, Deposito, Commodato.

Cap. 3. De Mutuo, Vſura, Simonia, & Monumentibus Pietatis.

Cap. 4. De Emptione, Venditione, Monopolio, Locatione, Emphyteusi, & Feudo.

Cap. 5. De Censu, Cambio, Contractu Societatis, & Testamento.

Cap. 6. De Restitutione, ejusque Radice, & Causis eam excusantibus.

Cap. 7. De Injuria in Corpus, et Famam; et de Furto, Iudice, Teste, Reo, Advocato.

De Religione & Actibus illius.

Cap. 1. **D**E Religionis virtute, Oratione, Horis Canonicis, Votis, et Religioso Statu.

Cap. 2. De Beneficii Ecclesiastici natura, acquisitione, amissione, dominio, etc.

Hæreses contra hanc secundam Theol. Partem.

TERTIÆ PARTIS

Pars Prima.

De Incarnatione Verbi Divini.

§. 1. **I**ncarnationis convenientia, necessitas, effectus, proprietates etc.

§. 2. Incarnationis substantia, unio, meritum, motivum, etc.

§. 3. Communicatio Idiomatum. Hæreses & Errores circa Incarnationem.

TERTIÆ PARTIS

Pars Secunda.

De Sacramentis.

Cap. 1. **D**E Sacramentis in genere.

Cap. 2. De Baptismo, Martyrio, Confirmatione, Eucharistia.

Cap. 3. De Penitentia, Extrema unzione, Ordine, Matrimonio.

Hæreses contra hanc tertiam Theol. Partem.

THEOL.

THEOLOGIAE SPECULATIVÆ

PARS PRIMA.

DE DEO UNO, ET TRINO, ET ANGELIS.

CAPUT PRIMUM.

De Existentia Dei, Attributis, Visione, Lumine gloriæ, & Scientia.

§. 1.

Demonstratio Dei, ejusque Unitas, & Attributa.

OMnia, que pertinent ad demonstrandam Dei existentiam, ad Credendi necessitatem, et fundamenta, ad Attributa divina præcipua etc. tradita sunt fusè supra in Tomo 1. Part. 1. Tract. 1. à pag. 1. Que in hac Theologiæ parte reliqua sunt, hic cum suis fundamentis breviter, ac dilucidè suppeditantur.

Dei Unitas demonstratur. 1. Quia Deus est ens summè bonum, sive, quo nullum melius esse potest: Atqui melius est præstare omnibus, quàm parem admittere: Ergo admittens Deorum pluralitate hæc præstantia nulli Deo conveniet: Ergo qui supponit plures esse Deos, supponit pariter nullum esse.

2. Illustris demonstratur Dei unitas hoc modo: Statuamus duos esse Deos, competet utrique supremus rerum principatus, erit uterque in agendo perfectè liber, erit uterque omnipotens; hæc enim divinæ perfectioni necessariò conveniunt: Atqui supposità pluralitate Deorum, neuter erit perfectè liber, aut omnipotens: quia unus non posset independenter ab altero efficaciter velle esse illud, quod alter pro eodem instanti efficaciter vellet non esse: Alioquin posset v.g. mundus uno volente existere, & altero nolente simul non existere, quod aperte repugnat.

Ergo & illa repugnat plurium Deorum Theomachia, sive voluntatum discordia; unde illa contradictio consequitur.

Hinc obiter sit morale documentum quàm necessaria sit & nobis unitas & concordia, ut simus Deiformes.

Dices 1. posse subesse causam, cur illi plures Dii malint esse prorsus per omnia concordēs. Respondeo, per hoc nullum dari effugio locum: vel enim nascetur illa voluntatum concordia ex pacto libero, vel ex necessitate naturæ: si primum; poterat uterque in contractum illum non consentire, aliàs, contra hypothefim, liber non foret: si ex necessitate naturæ, multò evidentius patet divinam libertatem exterminari.

Dices 2. In Deo reperitur pluralitas Personarum: ergo etiam divinæ naturæ multiplicitas. Respondeo, negando consequentiam: Quia etsi pluralitas Personarum realiter ab invicem distinctarum admitti debeat in perfectionibus Relativis, quales sunt tres Personæ, in quibus necessariò invenitur oppositio producentis ad productum, participantem eandem cum producente voluntatem & naturam, ratione cujus tam producentis quàm productus debet esse ens à se: dispar tamen ratio est in perfectionibus Absolutis, quales essent plures Naturæ divinæ.

cum inter illas esse nequeat istiusmodi oppositio, quæ distinctionem realem fundare possit. Adde, quod argumentum illud à pluralitate Personarum, æquè probaret posse dari plura individua Deitatis, quorum unum esset productum, & alterum impro ductum; & hoc ipso illud productum non esset Deus, quia non esset ens à se, sed ab alio producente.

Hæc demonstratio apertè convincit erroris plurimos etiam Philosophos naturales, qui Polytheismum admiserunt, & militat contra Occamum, Bassolum, aliosque, qui contra communem sententiam docuerunt Dei unitatem non posse demonstrari.

ATTRIBUTA divina, sunt perfectiones, quæ non sunt de primo conceptu Dei, sed quasi illius proprietates. Talia attributa sunt, Immenfitas, Simplicitas, Infinitudo, Aternitas, Immutabilitas, Potentia, Sapientia, Providentia falli nescia &c.

Immenfitas Dei, est diffusio sive expansio intimæ Dei præsentia ad omnia spatia possibilia, ac imprimis ad omnem creaturam actu existentem: quod intelligendum est non tantum secundum operationem à Deo ipsis inditam & communicatam (uti peiperam restrinxit *Vorsius* in Hollandia hæreticus) sed etiam secundum ipsam Dei substantiam cuius creaturæ, etiam minimæ, ubique inexistem. Quod probatur ex illo *Jeremia cap. 3. Numquid non celum et terram ego impleo, dicit Dominus.* Idemque ratio demonstrat. Cum enim Deus sit perfectionis infinitæ, adeoque illimitatæ, non potest in extensione ad locum quemlibet limites recipere.

Neque dicat, posse de loco in locum omnem successivè se extendere. Hoc enim esset Deus vagum & mutabilem constituere.

Queritur, An divina ubicatio, sive præsentia, porrigatur extra hunc mundum, & celos, & universam rerum conditarum compagem? Hoc salvâ fide *Vasquez*, & varii negant, quia videtur dedecere Deum esse in ipatio imaginario, nihilo etc.

Sed nos cum *Suare*, *Lesio*, et pluribus, ut

multò probabilius affirmamus; & asserimus Deum vi suæ immenfitatis etiam extra celos in infinitum protendi, quàmvis non per ubicationem extrinsecam ad aliquem locum, cum ibi nullus actu sit locus, sed per ubicationem sibi merè intrinsecam. Probari id satis videtur ex Scripturis *Iobi 11. Excelsior celo est, & quid facies & profundior inferno, & unde cognosces?* Et *3. Reg. cap. 8. Si celum, & celi celorum te capere non possunt &c.* Subscribunt perspicuè Patres illi, qui cum *S. Athanasio*, & *S. Augustino*, ajunt Deum esse ubique, et extra omnia, & ut loquitur *Damascenus de fide C. 16. Deum esse totum in omnibus, et totum super omnia.*

Adem ratione confirmatur: Si Deus extra hunc, alium mundum conderet, deberet certe illi novo mundo præsens esse, idque ita per novam sui mutationem, sive translationem ad spatium, in quo antea non fuit, quod divi næ immutabilitati repugnat.

Neque cum *Cartesio* admittimus, extra hoc universum spatia realia indefinite extensa, in quo ille idæis suis non sat claris uimium confidit. *Responde*, hæc in omnibus etiam minimis divina ubiquitas, quantò debeat esse piis ac probis solatio, improbis terrori.

Aternitas Dei, est duratio carens principio, fine, & omni successione. Sive, ut *Boëtius l. 5. de consol. Phil. prosâ 6.* Interminabilis vitæ tota simul & perfecta possessio. Hanc Deo attribuit passim Scriptura, ut *Psalmo 101. Tu autem in æternum permanes &c.* Consonat cum aliis PP. *S. August. lib. 2. Confes. Cap. 13. Præcedis, Domine, omnia tempora præterita celsitudine semper præsentis aternitatis, & futura &c.* Ratio etiam demonstrat. Quia cum admittatur in Deo potentia entia producendi omni tempore possibili, ita & existendi duratio interminabilis, cum producere non possit nisi existens. De aliis Dei Attributis infra in fine hujus §. indicabitur.

De Distinctione Attributorum divinatorum dicendum, Attributa divina non distingui ab essentia, aut inter se physice, aut modaliter: neque

neque distinctione illâ formali ex natura rei, quam Scotisticam aliqui vocant: Sufficit inter illa Attributa, sola distinctio rationis ratiocinata.

Prima Pars assertionis, de fide colligitur esse ex Conc. Lateranensi Cap. *Firmiter* de summa Trinitate, ubi definitur quod in Deo sint tres quidem personæ, sed una essentia, substantia, seu natura simplex omnino. Atqui non subsisteret illa simplicitas, si Attributa illa distinguerentur ab essentia, aut inter se physice, aut modaliter, quæ important rem unam ab altera diversam.

Secunda Pars satis deducitur ex Conc. Rhemenfi contra *Gilbertum* definiente, quod in Deo non sit ratio aliqua, quæ inter naturam, & personas dividat. Unde à fortiori sequitur, idem dicendum esse de Attributis.

Ex his Pars tertia sequitur, Sufficere scilicet solam distinctionem rationis ratiocinatæ, quæ consistit in diversis conceptibus rem eandem simplicem diverso modo repræsentantibus cum fundamento in re. scil. ob perfectiones summas ac varias divinæ naturæ, quantumvis simplicissimæ, competentes. Ita communis Theologi. Quia major distinctio non requiritur, nec in ente simplicissimo admitti potest: & per illam diversitas Attributorum divinatorum facile explicatur.

Fundatur hæc distinctio, primò in eminentissima perfectione divinæ entitatis realiter simplicis, sed virtualiter multiplicis. 2. In limitatione nostri intellectus non valentis uno actu adæquatè repræsentare totam divinæ essentia perfectionem. 3. In medio, quo divina cognoscimus, scilicet, per analogiam sive similitudinem ad perfectiones variarum creaturarum, à quibus species haurimus, quibus ad divinas perfectiones sive Attributa repræsentanda conmittitur.

Dices, Per illam distinctionem Rationis nequeunt salvari contradictoria, quæ de diversis Attributis affirmantur & negantur, ut in his aliisque Propositionibus: Justitia Dei

punit, Misericordia Dei non punit, Ergo debet admitti alia, saltem ex natura rei, in Deo ante conceptum.

Resp. neg. ant. Sufficit enim ad illa salvanda diversitas conceptuum, quibus res in se indivisibiliter eadem, diversimodè, sive cum diversis connotatis repræsentatur: atque ita in prædictis, *punit, & non punit*, prædicantur quidem de eodem, sed non de eodem adæquatè: quia Justitia formaliter quæ talis, est entitas Dei ut repræsentata conceptu justitiæ, præscindendo à misericordia, & ut connotat actus puniendi, quos justitia, sive, Deus ut justus causat. Misericordia verò, est eadem Dei entitas ut repræsentata conceptu misericordiæ, præscindendo à justitia, & ut connotans actus miserendi: ac proinde ratione istius conceptus, & connotati, quod importat, dicitur justitia punire, non autem misericordia, quæ alium conceptum, & ordinem ad alios actus miserendi tamquam ad sua connotata involvit. Quomodo in hoc genere & alia in speciem contradictoria salvantur, plura exponuntur infra *De Trinitate*, & de *Communicatione idiomatum* infra in materia *De Incarnatione*.

Quomodo autem ex Ente à se profluent alia Dei Attributa, uti summa & illimitata perfectio, Sapientia, Omnipotentia, Bonitas, & inde Veracitas in revelandis mysteriis fidei, traditur in hujus Operis Tomo 1. Cap. 1. art. 3. pag. 13.

Errores varii Calvinistarum in Hollandia &c. circa varia Dei Attributa, refutantur supra *Tomo 1. Part. 2. Tract. 3. pag. 156.*

§. II.

De Visione Dei, ejusque principio, & objecto.

DE fide est, *Visionem Dei claram* communicabilem esse, & de facto communicari intellectui creato Angelico, & Humano. Est contra *Armenos*, & quosdam *Græcos* doctores Deum non videri immediate in se, sed:

sed in quadam similitudine, sive luce, quam vocant, Theophaniam. Quod damnat Conc. Viennense, & Florentinum sess. ultimâ, definiens, animas discedentes in gratia, & plene purgatas intueri ipsum Deum unum & trinum sicut in se est.

Opponunt igitur malè, non esse proportionem inter Deum, & intellectum creatum. Quod ut verum sit in ratione entis increati, est tamen proportio in ratione potentiæ cognitive, & objecti cognoscibilis: cum constet intellectum nostrum habere vim naturalem ad cognitionem Dei abstractivam, & per Deum elevabilem ad intuitivam illius cognitionem, quamvis ea sit supra vires naturæ per se sumptæ.

Videri non potest Deum, per similitudinem objectivam, sive, per medium, quod prius cognitum ducat in cognitionem Dei.

Ita D. Thomas hic q. 12. ar. 2. Quia tale medium non potest representare objectum ut in se est secundum perfectionem, quam de eo representat: uti patet in imagine Cæsaris, ipsius quantitatem, colorem, & figuram representante, ut in Cæsare existunt: nulla autem similitudo potest continere Dei essentiam & perfectionem, prout in se existit.

De facto videtur Deus per similitudinem formalem, id est, per speciem Expressam, quæ est qualitas, sive conceptus vitalis suum objectum formaliter representans, & dici solet, Verbum mentis.

Ita Suarez, Visquez, cum D. Bonaventura, Durando, Richardo, Pesantio &c. Contra Cajetanum, Bannez, Sylvium, & P. Amicum, ac plerosque Thomistas, qui docent operationem mentis, in qua consistit visio, non habere terminum à se productum, qui sit verbum mentis, sed immediate sine illo ad divinam essentiam terminari.

Sed his contrarium patet ex S. Augustino lib. 14. de Trinitate Cap. 17. In hac quippe imagine (scilicet anima) tunc perfecta erit Dei similitudo, quando perfecta erit visio. Et ex S. Damasceno lib. 1. de Fide Cap. 18. Et S.

Anselmo in Monologio Cap. 31. Ac denique ex S. Thoma hic Quæst. 27. art. 1. Quicumque intelligit, ex hoc ipso quod intelligit procedit aliquid intra ipsum, quod est conceptio rei intellectæ, & dicitur verbum cordis significatum verbo oris.

Hinc apud Fasolum fatentur Capreolus, Ferrariensis, & Sotus Thomistæ, hanc sententiam nostram etiam in Doctrina D. Thomæ posse sustineri.

Dices, sequitur inde, Beatos non videre Deum immediate, sed mediante illâ specie expressâ, sive similitudine Dei formali consistente in conceptu Dei ab intellectu in se expresso.

Resp. neg. sequelam: Quia species illa expressâ non est medium in quo Deus ab intellectu videtur, sed tantum ratio formalis quâ videtur: ac proinde inter intellectum videntem, & Deum visum nihil omnino mediat, quod per modum objecti prius cogniti ad Dei cognitionem perducatur; neque debet intellectus suam de Deo cognitionem reflexè cognoscere.

Neque contra hanc assertionem nostram vim habet argumentum ab actu intelligendi in divinis, ad actum intelligendi in creatis: Disparitas enim magna est, quod intelligere in creatis sit aliquid accidentale distinctum ab intelligente, sive, quod possit ab illo abesse, non ita in intellectu divina, cui nulla de novo potest perfectio accedere.

Possit absolute Deus videri per speciem Impressam, id est, per qualitatem, quæ sit representativa Dei in actu primo, & virtus vicaria objecti, illâ quidem non indigentis, sed ad sui visionem exhibendam eâ liberè utentis. Ita docet, Suarez, Valentia, Ariaga, Vekerus, Contra nostros Tannerum, Granadum, Amicum, Recupitum, cum Cajetano, Bannez, aliisque Thomistis.

Et probatur: Quia talis species nullam arguit in Deo imperfectionem, sed potius amplitudinem perfectionis.

Quod

Quod nempe causa libera per aliquid sui vicarium possit efficere, quod æque, vel etiam naturalis per se præstare possit. Sic Deus posset reddi extrinsece creativus, per aliquam creaturam ab eo elevabilem ad creandum.

Nec obstat, quod opponunt talem speciem fore Deo similem: Respondetur enim, non fore Deo similem antitative, sed solum representative, in quo non apparet repugnantia.

De facto tamen Deus à Beatis non videtur per talem speciem impressam Ita Cajetanus, & Suarez cum communi, Contra Guil. Parisiensem & Agidium Lustranum. Quia de facto nullo modo est necessaria ad Dei visionem, cum ab intellectu elevato possit per se videri: sicut in Angelo ad sui visionem talis species non requiritur.

Quod obijciatur de improportionem intelligentiæ creati, non urget: quia ea improportio tollitur per elevationem intellectus ad Dei visionem, luminæ scil. gloriæ illustrati.

Visionem Dei effici in beato per ipsam visionem divinam, quâ Deus se videt, intellectui creato unitam, aut communicatam (uti docet P. Bone Spai vir doctus Ordinis Carmelitarum) repugnare videtur communi Doctorum sententiæ, & rationi actus vitalis, qui debet ab intrinseco procedere. Alioquin posset ex eadem ratione lapis videre Deum, visione scil. divinâ ipsi communicatâ, quod sustineri nequit.

Oculo corporeo repugnat Deum videri. Id affirmat Suarez esse fidei proximum, & hodie omnium ferè Catholicorum sententiam; pro qua adducuntur ab eo aliisque, Patrum sententiæ. Ratio favet: Quia visus non potest elevari, ut tendat vitaliter ultra suum objectum, quod est lumen, & color; non magis quam gustus Deum gustare: nam non minus est visus restrictus ad colorem, quam gustus ad saporem. Scripture, quæ apparent contrariæ, agunt de visione Dei incarnati, nempe Christi, vel de experientia quasi intuitiva, quam

Tomus II.

de divina providentiâ in creaturis spectamus. In hac vita mortali nemo hæcenus intuitivè vidit Deum; nec videre potest ex lege Dei ordinaria. Prima saltem pars est communis, contra varios Thomistas. Probatur præcipue ex Scripturis Joannis 1. v. 18. Deum nemo vidit unquam, Unigenitus filius, qui est in sinu Patris, ipse enarravit. Et 1. ad Timotheum 6. Quem nullus hominum vidit, nec videre potest. Quod videtur etiam secundam assertionis partem satis probare, cum dicat Apost. Deum in hac vita videri non posse.

Quæ verò opponuntur de S. Paulo, 2. ad Corinth. 12. Raptus est ad Paradisum, ubi audivit arcana verba. Et de Moyse Exodi 33. Ego ostendam omne bonum tibi. Respondeo, tantum ibi significari, illos eximia mysteriorum divinorum accepisse revelationem, quæ verbis humanis explicari non possit, non verò habuisse ipsam immediatam naturæ divinæ visionem. Alias, quomodo expones allata ipsius Apostoli Pauli verba, quem nullus hominum vidit, sed nec videre potest, quod tantum de statu præsentis vitæ intelligi potest.

Queritur, An privilegium visionis divinæ in hac vita habuerit saltem Virgo Deipara? Resp. 1. id incertum esse. Resp. 2. Si visio talis ulli unquam puræ creaturæ concessa sit, non dabitandum Dei Matri saltem aliquando communicatam: uti nos pie ratiocinari docet Doctor Angelicus 3. part. quæst. 27. art. 1. Rationabiliter, inquit, creditur, ut illa, quæ genuit unigenitum à Patre, præ omnibus aliis majora Privilegia acceperit gratiæ.

§. III.

De lumine Gloria, & Visionis Dei supernaturalitate, inæqualitate, & visione creaturarum in Verbo divino.

Necessarium est Lumen gloriæ ad viderendum Deum. Est de fide ex Concilio

B

Vien.

Vienneſi, Scripturis, & Patribus. Ratio etiam eſt, improportio intellectus creati ad viſionem tam perfectam entis increati per ſe eliciendam.

Quoad *entitatem Luminis gloriæ*, multo probabilius eſt, illud non eſſe aliquod auxili-um tranſiens, ſed habitualiter permanens & intellectui inharens. Suadet hoc ipſa conditio viſionis beatificæ, quæ cum ſit ſtabilis ac perpetuò duratura, magis convenit ſtabile eſſe principium, quod ad illius durationem ordinatur.

Intellectus etiam *immediate* cum lumine gloriæ attingit viſionem Dei. Quia, cum viſio intellectualis ſit actus vitalis, debet procedere à principio intrinſeco & connaturali; uti actus fidei, ſpei, charitatis procedunt immediate à potentiis habitu ſupernaturali elevatis. Ita *Suarez, Vaſquez, Molina*, Contra *Sotum, Bannex*, & plures Thomiſtas.

Viſio divinæ eſſentiæ non poteſt eſſe *connaturalis* ulli ſubſtantiæ creatæ. Eſt communiffima cum *D. Thoma, Scoto, Suare, & Recentioribus*: oppoſita tamen ſententia non eſt temeraria, nec caret aliqua probabilitate, & in eam inclinat *Joan. Major, Ariaga hic Diſ. 5. ſect. 7. Ripalda de ente ſupern. lib. 1. diſp. 3. ſect. 3.*

Ratio eſt 1. quod nulli creaturæ etiam poſſibili convenire poſſit modus eſſendi actus puri, Deo proprius, adeoque nec modus cognoscendi connaturaliter viſivus eſſentiæ divinæ ſoli Deo proprius.

2. Quia ex *S. Aug.* aliſque *PP.* repugnat creatura naturaliter impeccabilis, ſancta, beata; qualis eſſet naturaliter videns Deum.

3. Quia viſio Dei eſt ſimpliciter ſupernaturalis: ergo non poteſt ab ulla ſubſtantiâ creatâ connaturaliter elici.

Dices, Poſſet abſolutè dari aliquis intellectus creatus, qui ſua perfectione adæquaret ſimul perfectione noſtri intellectus, & luminis gloriæ. Ergo talis connaturaliter videret Deum.

Reſp. neg. ant. ſcil. qui poſſit per ſolam ſuam eſſentiam illis æquivalere; ſicut nequit dari creatura, quæ æquivaleat effectui

formali albedinis, per ſe conſtituens album: cauſa enim formalis ſuppleri non poteſt; aliàs poſſet eſſe creatura cognoscens per ſolam ſuam eſſentiam, quod admitti nequit.

Beati *inequaliter* vident Deum. Eſt de fide ex Scripturis, *CC. & PP.* Nec contrarium colligitur ex eo, quod dicit Chriſtus in parabola de operariis, recipientibus mercedem æqualem, ſed ſolum vult, ſubinde fervorem charitatis compenſare majorem diurnitatem operis.

Intellectus perfectior cum æquali lumine non cauſat viſionem Dei formaliter perfectiorem: Quia viſio intellectus creati non proportionatur viſioni Dei, niſi præciſè in quantum ſubeſt elevationi.

Alioqui contra Tridentinum, viſ naturæ per ſe poſſet aliquid in ordine ad ſalutem, nempe aliquid incrementum Fidei, ſpei &c. quod repugnare videtur Florentino de Purgat. definienti, perfectionem viſionis eſſe ex meritis. Ita cum *D. Thoma Sotus, Suarez, Vaſquez, Valentia*, Contra *Scotum cum ſuis, Durandum, Leſſium*, aliſque.

Dices, Poteſt oculus corporeus perfectior, cum æquali lumine, objectum ſuum perfectius repræſentare, quàm poſſit oculus imperfectior. Ergo etiam intellectus perfectior, cum equali lumine gloriæ, poterit Deum perfectius intueri.

Reſp. neg. conſeq. Diſparitas eſt, quod oculus perfectior habeat majorem virtutem proportionatam & ejuſdem ordinis ſcil. naturalis cum viſione producenda: ſecus eſt in intellectu perfectiori in ordine ad viſionem divinam, quæ eſt alterius ordinis, ſcilicet ſupernaturalis.

Viſio Dei *Comprehenſiva* eſt, quæ adæquatam extenſivè & intenſivè ejus intelligibilitati intrinſecè, ſic ut nihil ejus lateat videntem, inquit Auguſt. cui conſentit *S. Thomas*, cum aliſ *PP.* Et patet exemplo comprehensionis corporalis; v. g. quæ aliquid comprehenditur manu, ſic ut nihil illius ſit, quod intra manum non contineatur.

Deus non poteſt *Comprehenſi ab intellectu creato*.

creato, etiam de potentia abſoluta. Eſt definitum à Concil. *Lateran.* traditum à *PP. Auguſt. Bedæ, &c.* Quia cognitio creaturæ non poteſt adæquare divinæ cognoscibilitati, niſi adæquetur divinæ cognitioni, quod repugnat.

Poteſt videri Eſſentia ſine Perſonis intuitivè cognitæ, non tamen ſine illis abſtractivè cognitæ, ſi repræſentetur ut illas exigens. Nam & unio hypſtatica de factò terminatur ad Perſonalitatem Verbi, & non ad Eſſentiam, ergo ſic poteſt etiam Viſio. Quod magis probatur ex admiffa in divinis, cum Thomiſtis & pluribus, diſtinctione virtuali.

Similiter videri poteſt *una Perſona*, aliâ non viſâ etiam directè oppoſitâ, ſed ſolum abſtractivè cognitâ. Quod ex ratione jam aſſignata deduci poteſt.

Beati *de factò* vident Deum trinum, ejuſque attributa ſtrictè dicta. Eſt de fide ex Conc. *Florentino*, & *Script.* Hoc enim eſt connaturale Viſioni beatificæ claræ, quam Beati de factò habent.

Non tamen vident omnia *Attributa* late, ut ſunt ſpeciales habitudines divinæ omnipotentie aut ſcientiæ ad quæ viſ poſſibilia in particulari. Cum Beatorum viſio non ſit comprehenſiva, ſed inadæquata, & aliquo modo præciſiva.

Beati vident in Verbo *Poſſibilia* ſecundum eſſe proprium. Eſt *S. Thoma* ex *S. Dionyſio*, & *S. Auguſtino*, qui dicit creaturas cognosci in Verbo cognitione matutinâ, id eſt, clarâ, & in ſe ipſis cognitione vespertinâ, id eſt, minus clarâ, contra *Occamum, Vaſq. &c.*

Et ratio eſt, quia Dei *potentia* dicit habitudinem tranſcendentalem ad omnes creaturas poſſibiles: adeoque divina *potentia* eſt eſſentialiter connexa cum poſſibilibus in particulari, & ideò eſt *medium* (uti idea & ſcientia Dei) in quo, ratione iſtius connexionis videntur, ſicut videntur faciendâ in mente Artificis.

Deus poteſt videri *inadequatè* abſque ullis *creaturis*: de factò tamen non videtur ſine illis. Beati enim vident *Attributa* cum

creaturis connexa, eaque ſatis penetrant ad percipiendâ in iis quædam etiam mîrè poſſibilia in particulari.

Determinatio viſionis ad repræſentationem horum poſſibilium, potiùs quàm aliorum, eſt, vel à lumine gloriæ, vel ab eſſentia ut ſpecie, vel à concurſu Dei particulari.

Cognitio *omnium poſſibilium* in Deo eſſet *infinita* categorematicè, licet ipſa ſolum eſſent *infinita* ſyncategorematicè. Quia contineret virtutem eorum repræſentivam totam ſimul & ſine termino: ideoque creaturæ non poteſt competere, præſertim in ſententia negante poſſibile eſſe infinitum actû, quæ eſt communior.

Creaturæ *ut exiſtentes* non poſſunt videri *formaliter* in Verbo. Quia Verbum cum earum exiſtentia nullam habet connexionem neceſſariam, uti nec decreta Dei libera extrinſecè completa, ſecundum id quod dicunt Deo intrinſecum. Nihil enim Deo intrinſecum poteſt eſſe neceſſariò connexum cum contingente, adeoque nec movere intellectum, etiam divinum, ad ejus cognitionem. Ita *Occamum, Durandum, Recupitum, Vekenus*, Contra *Thomiſtas*, & aliquos *Scotiſtas, Suarezem, Granadum &c.*

Dices, *S. Auguſt.* & *S. Bernardus* aiunt, *Angelos videre in Verbo facta per Verbum*: Ergo creaturæ ut exiſtentes poſſunt &c.

Reſp. intelligendos eſſe de viſione in Verbo *cauſaliter*, juxta aſſert, ſeq.

Creaturæ *ut exiſtentes* videntur in verbo *Cauſaliter*. Hoc ſolum volunt *Auguſt.* aliique *PP.* Dei eſſentiam appellantes, ſpeculum voluntarium, hoc eſt, Beatis repræſentans, quæ vult, ſive exiſtentia, ſive poſſibilia.

Beati vident in verbo cauſaliter 1. *mysteria fidei*, 2. *res naturales*, ut cælum, elementa &c. 3. omnia ad ipſos *ſpecialiter pertinentia*, ut preces ad eos ſuſas. Horum enim notitia eſt ipſis connaturaliter debita, tamquam complementum perfectæ beatitudinis.

Habetur autem hæc notitia partim per viſionem, partim per ſcientiam inſuſam. Se extendit etiam ad aliqua *futura contingentia*, quorum

quorum respectu & intuitiva late, non tamen ad diem *Judicii*, Quia teste Christo *Matthæi* 24. *De die illa nemo scit*. Dixi, intuitiva late, hoc est, prout in se futura sunt pro certa temporis differentia, non verò prout intuitio dicit præsentem objecti coexistentiam.

Quæres insuper 1. An repugnet lumen gloriæ in intellectu ab aliqua creatura produci?

Resp. repugnare, quia alioquin producens lumen illud virtute in sua essentia contineret, sicut causa effectum, essetque illo lumine supernaturali longè perfectior, quod admitti nequit.

Quæres ergo 2. An visio beatifica dici possit, aut debeat esse infinita?

Resp. neg. quia repugnat creatura categoriatricè infinita, ex sententia communi: tantum igitur posset visio illa dici infinita quoad durationem.

Quæres 3. An Deus, etiam in creaturis distinctè & clarè à Beatis videatur?

Resp. non posse sic videri, nisi quatenus Deus continet perfectionem istius creaturæ, sub hac enim tantummodo creatura Deum respicit, & essentialiter cum illo habet connexionem.

Quæres 4. An naturalibus viribus ac meritis ad visionem saltem aliquam Dei perveniri possit?

Resp. neg. quia medii naturalis ad finem illum supernaturalem nulla est proportio, quod contendebat hæresis Pelagii.

§. IV.

De Scientia Dei varia, & ejusque objecto, effectui, idæa.

DE varia in Deo scientia, ac Præscientia futurorum: De scientia simpliciter intelligentiæ, visionis, ac singulariter de scientia Media &c. traditur supra in Tomo primo, parte 2. Controversia 1. pag. 185. & sequentibus. Et de Prædeterminatione Physica, ibidem. Re-

stant pauca hic annexenda.

Scientia Dei alia est *visionis*, alia *simpliciter intelligentiæ*: hæc est rerum ut possibilium, illa ut existentium in quavis temporis differentia, præterita, præterita, aut futura.

Scientia Dei *necessaria* est de objecto necessario, *libera* de contingenti, *practica* est operabilium, *speculativa* purè scibilium, sive, quæ possunt sciri, sistendo in sola eorum contemplatione.

Cognoscit Deus creaturas *ut existentes* cognitione propria ad illas immediatè & formaliter terminatà. Quia ut sic habent intelligibilitatem propriam, uti esse proprium, secundum quod terminant Dei actionem & complacentiam.

Deus etiam cognoscit creaturas *ut possibles* immediatè secundum esse proprium, quod haberent, si producerentur. Quia & illa habent suam essentiam, & entitatem produci possibilem, adeoque à Deo cognoscibilem.

Deus cognoscit *possibilia* in se ipso, & in se ipsis: *existentia* verò solum in se ipsis cognoscit. Scientia illius circa illa non est formaliter, aut virtualiter *discursiva*, ex noto ignotum deducendo: Quia hoc aliquid involvit minoris perfectionis intellectivæ, quam sit res in seipsis, sine discursu, immediatè cognoscere.

Simplex intelligentia, est causa rerum, non visio. Ita Authores Societ. contra plerosque Thomistas, volentes visionem sub ratione imperii esse causam rerum proximam. Sed contra illam doctrinam stant PP. August. Hier. Damasc. & Justinus, docentes præscientiam futurorum, non esse eorum causam, sed contra. Quia alioqui noceret libertatis esset enim aliquid antecedens necessariò connexum cum existentia futurorum.

Deus *futura contingentiæ* cognoscit infallibiliter, *non in essentia, & idæa*, est communis. Quia hæc nullam habent connexionem cum eorum futuritione; cum stante Dei essentia, & idæa, possint illa nunquam existere. Illa autem infallibiliter cognoscit: in decreto concurrenti in actu primo, supposità prævisione

sione conditionatà determinationis creaturæ ex hypothese istius concursus. De hoc in Operis hujus Tomo 1. loca supra citato de scient. media.

Deus non videt futura contingentiæ, in suis causis, etiam super comprehensis; utpote ad illa indifferentibus, sic ut possit existere & cognosci causa sufficiens, sic ut nunquam existat effectus liber & possibilis.

Futura contingentiæ non videntur in reali coexistentia in *æternitate*. Cum enim non existant ab æterno, non possunt Deo ab æterno coexistere. Illa quidem coexistunt æternitati toti realiter, sed non toti virtualiter, adeoque ei non coexistunt omni tempore; sicut res quæ hic est præsens Dei immensitati, non est ei ubique præsens.

Intellectio Divina est *instar Oculi* semper aperti respectu omnium cognoscibilium, quorum est præscientia, scientia, & memoria, cognoscens per idem ex parte sua, sed per ordinem ad diversa tempora, præterita, præsentia, aut futura.

Præscientia absoluta Dei non nocet libertati creaturæ. Cum ex mente PP. sit naturâ posterior determinatione creaturæ, nec tam fit præscientia futurorum, quam Scientia præsentium in qualibet temporis differentia. Hinc non est absolutè necessaria, sed indirectè ad libertatem creaturæ, quæ nunc potest facere, ut ab æterno non fuerit præscientia de suo actu libero: Sicut jam potest facere, ut nullus eam videat agentem id quod nunc agere possit, si nempe illud non agat. Hinc erravit Cicero, dum Deo negavit futurorum præscientiam, ut scilicet homini servaret libertatem.

Deus cognoscit *determinatè* veritatem aut falsitatem propositionum de futuro contingenti absoluto, ut Antichristum peccaturum: cum veritas illa perfectissimæ Dei intelligentiæ coexistat. Non tamen antecedenter ad omne Dei Decretum præbendi suum concursum: cum pro eo signo earum propositionum objectum sit indifferens, ut actu sit, vel non sit.

Deus certam habet Scientiam contingentium *conditionatè futurorum*: non (ut olim voluerunt quidam Thomistæ) probabilem tantum, probabilitate scilicet tenente se ex parte solius objecti: non etiam ex parte actus Divini, cui repugnat alicujus incertitudinis imperfectio. Deus namque 1. Reg. 23. de Ceilitis, & Matth. 11. de Tyriis ejusmodi conditionata revelavit ut infallibiliter futura. Cum enim Deus essentialiter cognoscat omne cognoscibile, & istiusmodi conditionata habeant cognoscibilitatem objectivam, non potest juxta S. August. Deo negari eorum cognitio sine Divinitatis injuria.

Hæc Scientia non fundatur in Dei Decreto, nec ullum præsupponit, nisi conditionatum ex parte actus, quo causa supponitur in actu primo completa: ita cum Schola Societatis alii plusquam ducenti apud Henao in scientia media Historicè propugnata. Nam Scientia conditionalium fundatur in *conditionata* futurorum existentia, & ejus infallibilitas in infinita perfectione intelligendi ipsi essentiali.

Dices, Nullum sic datur determinativum infallibilitatis istius Scientiæ.

Resp. Frustra hæc quæri determinativum infallibilitatis *extrinsecum*, cum ex suis intrinsicis eam habeat intellectio divina, quæ essentialiter veritati est conformis.

Scientia etiam *Conditionata* in Deo non officit libertati creaturæ. Cum enim sit posterior ejus determinatione in statu conditionato, est in ejus potestate, ut fuerit, vel non fuerit. Uti deducimus loco supra citato de *Scientia Media*.

Scientia Dei est *invariabilis*: potuit tamen, ut est Visio, *plura* cognoscere intuitivè, quam de facto cognoscat. Si nempe Deus *plura* actu produceret quam produxit, aut producturus est: cum Visio tantum vertetur circa res actu existentes in aliqua temporis differentia.

Dices, Quomodo ergo Deus est *immutabilis*, cum possit habere scientiam visionis,

quam actu non habet, circa creaturas quæ actu nunquam existens, possint tamen nunc actu existere, & Deus circa illas nunc habere scientiam visionis, si ve intuitivam, quæ de solis aliquando existentibus, non de mere possibilibus, habetur.

Resp. Deum esse *immutabilem*, hoc sensu, quod Deo nullum possit accedere prædicatum, aut perfectio, aut accidens *intrinsecum*: non autem quod non possit illi accedere aliqua Relatio *extrinseca*. Hæc autem scientia visionis ut talis, constituitur per Relationem extrinsecam creaturæ *ut coexistentis* cognitioni Dei, quam de illa habet: hæc autem relatio extrinseca nullam inducit veram mutationem. Sicut relatio nius albi ad aliud album mutari potest per secundi albi destructionem, sine ulla prioris mutatione intrinseca, sed sola desitione, vel accessione termini extrinseci.

Et notandum, per hanc distinctionem circa Deum, ejusque attributa, multas difficultates dissolvi.

Datur in Deo Idea, juxta quam operatur ad extra: Omnia enim facit ex prævia cognitione, & intentione suum opus assimilandi alicui ex suis perfectionibus. Quod confirmat S. August. lib. 83. Quæstionum qu. 46. *Non enim extra se positum aliquid intuebatur, ut secundum id constitueret quod constituerebat; hoc enim opinari sacrilegum est.*

Idea divina formalis, est cognitio modi, quo res facienda est: *objectiva*, juxta Dionysii August. & alios PP. est ipsa Dei essentia, quatenus à creaturis est variè participabilis. Quia illa ut sic, est Deo ratio cognoscendi omnes creaturas ut à se producibiles. Cum enim Deus sit supremus Artifex, debet uti perfectissimo exemplari, adedque sibi intrinseco.

Quæres, An Deus habeat tot cognitiones saltem virtualiter distinctas, quot sunt objecta possible?

Resp. 1. Ista prædicata, *tot, quot*; tantum, quantum; æquale, inæquale, & similia, debere excludi, si ve, locum non habere in

ente potentia infinito: quia illa tantum totum quantitativo & actuali competunt.

Resp. 2. Cognitiones divinas non distingui strictè virtualiter, sed est entitative una tantum in Deo cognitio, per quam attingit omne possibile distributive, si ve, hoc, illud &c. nullum tamen ut totum, aut ultimum, quia in infinito nullum verè totum, aut ultimum dari potest, ut recepta docet Philosophia.

CAPUT II.

De voluntate Dei, ejusque libertate, Decretis, providentia, prædestinatione, reprobatione.

§. I.

De volitionibus Dei necessariis, & liberis.

Deus amat se *necessario*, etiam quoad exercitium. Quia Deum, infinite amare suam infinitam bonitatem, est perfectio simpliciter, quæ Deo debet competere. Necessitatur verò ad hunc amorem, quia bonitas infinita perfectissime cognita ad sui amorem infinite rapit, idedque ab eo cessare non potest.

Iste Dei amor non solum habet rationem gaudii, sed etiam *Benevolentie* propriæ amoris, ut à simplici gaudio, aut complacentia distinguitur.

Alia à se distincta Deus non amat *necessario* secundum esse existentis à se ponendæ, in iis tamen ut possibilibus necessariam habet complacentiam: Utpote in objecto verè bono, & cum ipsius essentia connexo ratione producibilitatis.

Datur in Deo volitio libera. Est de fide, ex Scripturis & PP. contra *Porphyrum*, & quoddam veteres cum *Abailardo*, & *Viclefo*. Et demonstratur *Ratione 1.* Quia Deus operatur

tur ad extra modo perfectissimo, qualis est in agendo libertas. 2. Quia est sibi sufficientissimus. 3. Quia libertas est perfectio simpliciter, cum ea sit melior carentia libertatis.

Dices 1. Omnis volitio Dei est aterna, ergo & consequenter necessaria.

Resp. neg. cons. Non enim omne aeternum est ideo necessarium *absolute*, sed tantum *ex suppositione*, & quoad solam existentiam.

Dices 2. Actus, quo Deus vult creaturam, est idem cum actu, in quo vult seipsum: atqui hic actus est necessarius: ergo & ille, quo vult creaturam.

Resp. dist. ma. Est idem quoad intrinsecam, Conc. quoad extrinsecam nego, si ve respectum ad terminum, juxta prædicta.

Deus est determinatus ad *optimum* quoad modum operandi ex perfectissima cognitione, & intentione; non quoad *substantiam operis*, ne quidem moraliter. Quia etiam hæc determinatio repugnat libertati divinæ infinite perfectæ. Hinc potuit Deus facere perfectiora quàm fecit quoad substantiam, quamvis non quoad sapientiam, & intentionem perfectiorem.

Potestas quidem ad *Bonum & Malum* importat imperfectionem peccabilitatis Deo repugnantem: nullam tamen importat potestas ad bonum, & *minus bonum*; quæ proinde Deo convenit: quia nullam habet majoris boni *indigentiam*, ergo nec ponendi necessitatem.

Dices, Ergo libertas creaturæ est major libertate Dei; cum illa contineat etiam libertatem ad malum si ve ad peccatum, non ita libertas divina.

Resp. Libertas *creature* est: quidem *extensivè major* libertate Dei secundum quid, nempe quatenus se extendit ad peccata: non tamen *absolute*; cum libertas divina ad plura alia & excellentiora decreta, & opera se extendat, quæ non sunt in potestate creaturæ.

Major convenientia non est ratio, sed mera congruentia actorum Dei: adeoque non

plene satisfaciatur illi quæstioni, cur Deus ita egerit, v. g. potius assumpserit naturam humanam, quàm angelicam: adedque sæpe in his major convenientia apud Patres, non rationem, sed congruentiam importat, quod Deus potius hoc quàm aliud fecerit.

Volitio libera *non superaddit* Deo aliquid ab eo realiter distinctum. Hoc enim repugnat ejus simplicitati & immutabilitati: contra *Vorstium* Calvinistam. Nec solam indifferentiam *judicii*, ut vult *Bannez*. Quia hæc nec in creatis ad libertatem sufficit, ut diximus in *Tomo 1. de prædet. physica*.

Neque addit merum *respectum rationis*, ut vult cum variis *Thomistis* etiam *Molina*. Quia Deus est liber independenter ab illo conceptu nostri intellectus.

Neque superaddit perfectionem *extensivam* Deo intrinsecam, quæ potuerit non esse: Quia repugnat aliquid Deo identificatum potuisse non esse: contra *Cajet. Perez*, &c. Alioquin enim Deus esset mutabilis, & secundum aliquid sibi identificatum posset esse, & non esse.

Dei volitio constituitur *formaliter libera* per terminum extrinsecum; vi illius existentem in aliqua temporis differentiâ. Ita *Alemis, Pefantius, Navaretus, Alhissiodorensis*, & ex Societ. *Vasquez, Arubal, Granadus, Amicus, Vekenus, Derkennis*, &c.

Quia volitio ut libera potest non esse: Atqui non secundum aliquid Deo intrinsecum; cum non possit intrinsecè mutari. Ergo secundum aliquid Deo extrinsecum; quo illa est formaliter libera, non ut volitio; sed ut est aliunde libera, si ve contingens ad talem terminum extrinsecum.

Dices, Talis Dei volitio manet in se & intrinsecè necessaria. Ergo sic non salvatur ejus libertas.

Resp. dist. ant. Manet necessaria *in essendo* Conc. in *terminando*, si ve efficiendo, nego: talis enim terminatio & efficientia est illi contingens.

Volitio igitur Dei libera, ut sic, non est aliquid *simplex*, sed aliquid *complexè* significabile,

cabile, dicens *in recto* actum Divinae voluntatis necessarium in effendo, & liberum in terminando, seu efficiendo; *in obliquo* autem dicit ipsam terminum extrinsecam.

Non est *adequate vitalis*, quoad rem, sed solum secundum id, quod dicitur principaliter, & in recto; quod sufficit, ut dicatur vitalis simpliciter.

Deus habet se *negative* circa varia volubilia sub conditione, circa quae, solum habet volitiones conditionatas ex parte actus, cum tamen possit habere absolutas: & sic etiam circa illa exercet libertatem contradictionis. Neque enim ullum volubile finitum absolute necessitat voluntatem creaturam ad eius prosecutionem: Ergo a fortiori, nec voluntatem incretam.

Sed nec est perfectio voluntatis, sed imperfectio libertatis *necessarii disjunctivè* ad contingentiam volenda, vel positivè volenda. Perfectius enim est ad neutrum determinari, sed retinere perfectum aequilibrium suae libertatis.

Deus habet se *negative* circa peccata absolute futura, *hoc sensu*, quod illa neque velit esse, cum ei repugnet velle peccatum, neque efficaciter nolit esse; alioquin non essent futura. Non tamen habet se *merè negative*; Quia vult illa *permittere* libertati creatur.

Deo quidem repugnat *suspensio intellectus* ab omni actu circa contingentia; quia ei repugnat ignorantia. Non tamen repugnat *suspensio voluntatis*: Quia haec est libera, & expers potentialitatis quoad intrinseca tantum. Est igitur *perfectio simpliciter*, actu intelligere omne intelligibile, secus velle efficaciter omne volubile; unde illud necessarid convenit Deo, non verbò omnia, quae possit velle.

Datur in Deo voluntas *antecedens inefficax*. Patet, quia vult Deus *1. Tim. 2.* omnes salvos fieri, non efficaciter & absolute; cum multi non salventur: ergo datur in eo voluntas antecedens inefficax. Hoc videtur nunc certum ex Decreto Innoc. X. de morte Christi pro omnium salute serid oblata:

De quo diximus supra Tom. 1. ad Prop. 4. & 5. f. present. pag. 110.

Hinc nulla ejus volitio libera est *parè inefficax*, sic ut nullum effectum vel medium inferat; quamvis maneat conditionata ex parte objecti principalis. Nam eo ipso, quo est absoluta ex parte actus, debet inferre absolutam existentiam alicujus sui termini, quo compleatur, & constituatur formaliter libera. Ratio est, quod absolutum divinae libertatis exercitium debeat compleri per aliquid vi illius absolute existens.

Datur *decretum concurrenti* in actu primo, quo Deus causas secundas complet in actu primo; eis exhibendo suam potentiam paratam; & causis liberis quidem ad utrum libet, sic ut non noceat libertati. Quia sine hoc decreto non essent completa in actu primo ad suam operationem.

Dices, Hoc decretum officit libertati creatur. Resp. negative, quia non praedeterminat actionem creaturæ immediate ut existat, sed tantum Dei potentiam ad concurrentium indifferenter, relinquendo creaturæ potestatem ad utrum libet se determinandi.

Non est decretum illud formaliter *conditionatum*, sic ut faciat hunc sensum, Concurrat causa secunda, si agat. Alioquin enim (cum actio creaturæ, & Dei concursus sint idem realiter) esset nugatorium, & faceret hunc sensum, concurrat si concurrat. Sed est *absolutum* cum determinatione ad individuum sub disjunctione, adeoque, in ordine ad libertatem non laedendam aequivalenter conditionatum.

Compleatur in esse liberi per specialem voluntatis creaturæ productionem extrinsecam, ut supra diximus.

Quaes, An in Deo, aut voluntate divina admittendae sint *Passiones*, v. g. iræ, doloris, indignationis &c. quales ipsi Scriptura sapius attribuit.

Resp. Deum non esse capax talium passionum, nisi tantum metaphoricè, sive per similitudinem cum modo agendi humano. Passio enim propriè sonat, & annexam habet

vel habet aliquam animi turbationem, aut alterationem, qualis non cadit in perfectissimā Dei immutabilitatem, & beatitudinem.

Dum igitur in Scripturis Deus dicitur irasci pœnitere, tactus dolore &c. hoc tantum sonat, Deum, dum punit, id præstare quod solent homines irati: item dolere, aut pœnitere, quia ponit aliquos effectus externos, quales procedunt à passione interna hominis dolentis, aut pœnitentis. Christus quidem passiones habuit propriè dictas, sed tantum quæ homo, & illius voluntati despoticè subiectas.

Possunt tamen in Deo admitti Affectus amoris, odii, gaudii, quatenus tantum voluntatis actum denotant: non tamen propriè affectus Desiderii, quatenus importat affectum ad bonum quo caremus, cum Deus nullo bono careat, aut indigeat.

§. II.

De Prædefinitione, Prædestinatione, Reprobatione.

Praedefinitio est volitio efficax actus boni à creatura ponendi, antecedens absolutam ejus prævisionem. Si illa inferat prædeterminationem physicam actus, creaturæ evertit libertatem, in nostra sententia. Quia in potestate creaturæ actum non relinquit. Si verò immediate solum inferat medium de se indifferens, cum quo per scientiam mediam prævisus est actus infallibiliter obtinendus, non nocet libertati.

Ratio est, 1. Quia non est absolute antecedens, sed posterior actu in statu conditionato, & consequenter est aliquo modo in potestate voluntatis creaturæ. 2. Quia non influit in actum per se, sed per medium ex se indifferens.

Et ideo non immutat modum operandi voluntatis, ex sua determinatione propria, cum media influenza in determinationem voluntatis, non aliter influant, quam si abesset prædefinitio.

Tomus II.

Dices, Repugnat Dei voluntatem efficacem frustrari: Ergo actus prædefinitus absolute debet necessarid poni.

Resp. dist. conseq. Debet necessarid sic poni, sive, non potest non poni ex suppositione consequente, Conc. ex suppositione simpliciter antecedente, Nego: nam in statu absoluto exercitium actus manet in potestate agentis.

Actus itaque prædefinitus sit infallibiliter, non tamen necessarid & inevitabiliter, quantum est ex parte antecedentium influentium in actum, quæ omnia in statu absoluto possunt stare cum non actu, cum fuerit prævisus & prædefinitus dependenter ab exercitio libertatis conditionate futuro.

Deus sic prædefiniens dat gratiam dependenter à *scientiâ mediâ*, ut dirigente, seu ut proponente modum infallibiliter obtinendi consensum, non ut movente, seu exhibente meritum gratiæ ad consensum. Prædefinitionem hæc tenus explicatam admittit ex Societate Suarez, Granadus, Ruiz, Amicus, Aviaga &c. Contra Vasquez, Herice, Alarcon, &c.

Omnes actus boni sunt *virtualiter* prædefiniti in datione gratiæ prævisæ effectum habituræ. Imò probabilius multi docent, etiam *formaliter*, 1. Quia hoc est conformius S. Augustino. 2. Quia sic melius intelligitur quomodo prima & radicalis discretio electorum à reprobis sit ex gratuito Dei beneplacito: & differentia gratiæ efficacis à sufficienti non solum in actu secundo, sed etiam in actu primo: & quomodo illa sit semper moraliter major in ratione beneficii, ex voluntate Dei absoluta illam concedendi, & actum obtinendi.

PRÆDESTINATIO est præscientia & volitio gratiæ & gloriæ per media convenientia quibusdam conferendæ.

Principalius dicit actum voluntatis determinantis dationem gratiæ ad gloriam perducantis; prærequirit scientiam præcipue conditionatam.

Sumpta *complete*, est volitio gratiæ & gloriæ:

(UNIVERSITY OF CHICAGO)

gloriæ: incompletè verò solius gratiæ, vel, ut communis, solius gloriæ.

Deus omnibus quovis tempore & loco idoneo ad moraliter agendum providet auxilia sufficientia ad vitanda peccata. De iustis quidem, illud est de fide ex Trid. & ex Constit. Innocentii X. de aliis etiam est saltem indubitatum. Quia ad demerendum requiritur libertas à necessitate, quæ libertas non adesset, si abesset omnis gratia saltem sufficiens.

Deus adultis omnibus, etiam infidelibus providet auxilia saltem remotè sufficientia ad conversionem quamdiu sunt in statu moraliter operandi. Quia ex Scrip. & PP. vult omnes salvos fieri, & omnes ad se invitat: Alii quidem inimpuniti, quibus deessent illa auxilia, essent excusabiles. Est aperte S. Thomæ docentis quod, si quis in sylvis sequeretur ductum luminis naturalis, Deus, vel per internam inspirationem ei revelaret ea, quæ sunt credenda, vel aliquem fidei prædicatorem ad eum dirigeret. De quo vide hic ipsa S. Thomæ verba, Tom. 1. Part. 2.

Deus etiam infantibus providet mediâ ad salutem aliquo modo sufficientia in voluntate aliena. Patet 1. Quia ex Augustino etiam ad parvulos pertinet illud Apostoli, vult Deus omnes salvos fieri. 2. Quia Christus pro omnibus est mortuus, & instituit Baptismum, quo salvarentur omnes parvuli, nisi impedimento essent causæ secundæ, quas Deus, ut provisor generalis, pro sua libertate agere permittit. 3. Quia Deus omnibus dat Angelum tutelarem, & ad omnes Gentes mittit Prædicatores Evangelii & Baptismi. 4. Quia inspirat Sanctis, ut orent pro omnibus, & parentibus cogitationes ad parvulorum salutem sufficientes, si illis responderent, ut etiam rectè Prosper docet, S. August. discipulus.

Dum obijciatur S. Augustinus in contrarium, Resp. eum tantum loqui de impossibilitate & nolitione consequente, cum dicit, quosdam parvulos non potuisse bap-

tizari, quia Deus noluit.

De his quoad GRATIAM SUFFICIENTEM &c. tractatur fufius supra Part. 2. Controv. 5. pag. 209.

Effectus prædestinationis est omne id, quod vult Deus ex intentione salutis prædestinati, & ad eam de factò perducit.

Peccatum, cum sit per se malum, non potest esse volitum à Deo, ac proinde nec effectus prædestinationis, secus ejus permissio, cum hæc peccatum non causet. Hanc permissionem peccati Deus potest velle propter poenitentiam secuturam, & alia peccatum essentialiter præsupponentia. Hoc enim aperte docet Ambrosius, Augustinus, alique Patres.

Ratione probatur, quia permissio peccati est bona, cum sit à Deo, & possit alicui, per accidens, esse occasio salutis, ac proinde possit Deus eo sine illam velle non volendo peccatum, sicut potuit prædefinire mortem Christi & Martyrum, non volendo peccatum iniquè occidentium.

Deus efficaciter volens poenitentiam Petri, vult omnia ex parte sua ad illam requisita, inter quæ est permissio peccati, non verò ea omnia, quæ requiruntur ex parte Petri. Cum velle non possit ejus consensum in peccatum, qui tamen poenitentiam necessariò præsupponitur; hunc enim Deus non debet velle, sed solum permittere, ad obtinendam Petri poenitentiam efficaciter intentam.

Dices, Deus vult peccatum non esse, ergo repugnat assertio.

Resp. Deum prædefinendo poenitentiam non velle peccatum esse, sed solum illud non impedire, adeoque non vult repugnantia.

Datur ex parte Prædestinati causa prædestinationis quoad aliquos ejus effectus, v. g. quoad justificationem propter ejus poenitentiam, non quoad omnes effectus: non enim quoad primam gratiam efficacem, cum ea non cadat sub merito. Est de fide ex Scrip. CC. & Patribus.

Formalem electionem ad Gloriam factam esse ante prævisa merita, tenet ex Societate Suarez. Bellar-

Bellarminus, Toletus cum Thomistis, variis Scotistis, & aliis, sed non omnes eodem modo. Negant Alesius, Albertus, Bonaventura, & ex Societ. Vasquez, Lessius, Eecanus, Lugo, Palavicinus, Petavius.

Reprobatio strictè, est præscientia injustitiæ finalis quorundam, & volitio pænæ æternæ illis infligendæ. Latè insuper dicit volitionem permittendi peccatum, quæ dicitur Reprobatio negativa, cum destinatione ad pænâ positivam ex peccato convenientem.

De Prædestinatione absoluta ad gloriam & Reprobatione, Quomodo facta non sit à Deo ante prævisa hominum merita & demerita &c. Traditur hic supra in Tom. 1. Part. 2. Controversia, 3. pag. 200. Et de Prædestinatione Calvinistica pag. 102.

CAPUT III.

De Sanctissima Trinitate, Processione Personarum, & Personis singulis in particulari.

§. I.

Trinitatis mysterium, Processiones &c.

DE hoc Trinitatis mysterio pronunciat consensus communis: Non posse illud cognosci aut deduci ex solis principiis naturalibus, sed ex principiis revelatis. Hinc de eo exponenda sunt recepta fidei dogmata, & in quibus sive in Cathedra, sive ad Populum proponendis aberrare, pro maxima haberetur inscitia; uti & in ipsis Terminis, & modo loquendi, in quibus labi admodum pronum est, nisi quæ facili delectu hic deducemus, singulari relexione noscantur & ubi dubitatur ad manum habeantur.

Errarunt circa Mysterium Trinitatis variè Heretici docentes, 1. Unicam esse in Deo personam. 2. Primam solam esse Deum. 3. Spiritum sanctum non esse Deum. 4. Illum non procedere à Filio. 5. Tres Deos dicendos esse. Contra quos Conc. Lateran.

definit essentiam unam esse, & tres personas, & has inter se realiter esse distinctas.

Hoc Mysterium est supra, non tamen contra rationem naturalem: cum verum vero non possit esse contrarium.

Obijci præcipue potest illud Philosophicum principium, Quæcumque sunt eadem uni tertio, sunt etiam eadem inter se.

Resp. In eo mysterio tres quidem personæ realiter distinctæ, sunt eadem uni tertio, sed infinito, ac pluribus communicabili, & quidem solum inadæquatè: quod proinde non repugnat. Pater enim identificatur Deo, sed non omni ei quod est realiter Deus; cum non identificetur Filio, qui est Deus.

Hinc Deus est terminus capax distributionis non exprimibilis his terminis, omnis Deus, sed his, quidquid est Deus, cujus distributionis defectu varii syllogismi in hac materia sunt vitiosi. Quia nempe in antecedente non dicitur, quidquid est Deus, nam longè differunt illi duo termini, omnis Deus, & quidquid est Deus: quia omnes tres personæ sunt, quidquid est Deus, non tamen omnis Deus, cum hoc naturæ divinæ pluralitatem importet.

Dices, Rectè concludit hic syllogismus: Filius non est Pater; Essentia divina est Pater; ergo Essentia divina non est Filius; hoc autem consequens fidei repugnat.

Resp. majorem non esse veram, si, uti debet, resolvatur hoc modo: Filius non est idem cum Patre, nec cum ullo prædicato quod est idem cum Patre: hoc autem secundum falsum est, cum Filius identificetur essentiæ, cui etiam Pater identificatur, & hoc sensu etiam falsum est consequens.

Eodem modo resolvenda est hæc altera argumentatio: Hæc Essentia divina non generatur; Filius est hæc Essentia divina, Ergo Filius non generatur. Nam etsi essentia ut talis non generetur, identificatur tamen Filio, qui generatur.

Dantur in Deo Processiones ad intra. Est de fide ex C. Later. Scrip. & PP. Hoc exigit

vera ratio Patris in prima persona, & Filii in secunda, & S. Spiritus in tertia persona; Processio enim est progressus unius personæ ab alia, quæ non possunt per aliquid extrinsecum compleri, aut explicari.

Pater producit *Verbum*, non ut intelligat, sed quia intelligit, ut ipsi Verbo suam notitiam communicet.

Filius est ab alio *personaliter*, à se *essentialiter*, adeoque Ens à se simpliciter. Quia nempe sibi identificat naturam essentialiter, præsupponentem esse à se, & improductam.

Ens à se, latius patet quam *ens improductum* simpliciter, cum personæ productæ sint etiam ens à se, non tamen ens improductum.

Persona producta non causatur, nec pendet à principio producente. Quia ab eo non accipit esse contingens, & defectibile, ac proinde eo non indiget; nam à se necessarium existit procedendo, sicut principium producendo. Unde sicut productum non potest esse sine producente, ita nec producens sine producto.

Necessarium datur una persona *improducta*, ut Pater; Alioquin enim daretur processus in infinitum, vel idem produceretur à se ipso.

Processiones divine sunt per *intellectum* & *voluntatem*. Alioquin enim cur præcisè essent duæ? Adde quod idem Scripturæ & PP. Filium appellant Verbum, & Spiritum sanctum, Amorem, seu Charitatem: quia Verbum per intellectum, & Spiritus sanctus per voluntatem procedit.

Notionale predicatum est, quod convenit non præcisè ratione essentiæ, adeoque non est commune tribus personis, sed uni, aut duabus proprium.

Verbum est terminus productus à dicente, non sibi, sed alteri loquente, nempe ipsi Verbo, quod proinde est similius verbo nostro vocali, quam mentali, estque per se subsistens, & id quod, cui, & quo Pater loquitur.

Unde, ut patet, in multis differunt intellectio, & verbum in Deo, & in nobis; ac

præcipue in eo, quod creatura producat verbum nostrum mentis, ut intelligat, Deus vero quia intelligit.

Productiones, activè sunt in persona producente, *passivè* in producta, Ita Athan. Aliique PP. docentes personam producentem constitui origine activâ, & productam passivâ.

Ratio est, quod sicut Filio essentialiter est produci ab hoc Patre, ita Patri essentialiter est producere hunc Filium.

Solæ *proprietates relative* sunt principium formale proximum seu immediatè productivum ad intra: Hæ enim solæ distinguuntur realiter à termino producto ad intra: Ergo hæ solæ possunt illum realiter producere: Cum enim immediatè producens, immediatè opponatur termino formali producto, debet ab eo realiter distingui.

Principium quod divinarum processionum est persona; *radicale* natura, *formale remotum* intellectus &c. *proximum* relatio ut transcendentalis.

Terminus totalis productus, est persona producta; *formalis productus*, est personalitas; *formalis communicatus* est ipsa essentia divina.

Duæ sunt in Deo *Processiones*, Filii nempe, quæ est generatio; & Spiritus sancti, quæ à PP. simpliciter dicitur Processio: Ideo autem sunt duæ & non plures, quia duæ sunt in Deo actiones immanentes, non plures. Hæc quamvis ex terminis non clara, certa sunt ex CC. & Symbolis Ecclesiæ.

Radicalis ratio, cur processio Verbi sit generatio, non Spiritus sancti, est, quod illa sit per intellectum, hæc per voluntatem.

Formalis autem ratio, juxta PP. assignatu difficillima, est illa ex S. Thoma, quod processio Verbi, ex sua ratione specifica operationis intellectus, sit per se formaliter *assimilativa* termini producti cum suo principio. Processio vero Spiritus sancti, ex sua ratione specifica operationis voluntatis, non sit formaliter assimilativa, sed *impulsiva* in objectum. Unde cum per se ordinari in simili-

similitudinem naturalem sit essentialiter constitutum generationis viventis à vivente, illa, non alia, est generatio.

Colligitur etiam idem ex Scrip. & PP. Filio tribuentibus rationem Imaginis, figuræ, similitudinis &c. tamquam aliquid ipsi proprium, ejusque constitutum in esse Filii, seu propriè geniti à Patre. S. Bonaventura aliam adfert rationem, quod nempe processio Verbi sit in similitudinem naturæ ut formaliter secundæ, secus processio Spiritus sancti.

Paternitas & Filiatio *identificantur* Spirationali activæ realiter inadæquatè, quo non obstante opponuntur, adeoque *distinguantur* realiter inter se.

Dices, Trinitas ista personarum in Deo, non videtur consistere cum prædicato simplicitatis divinæ, ergo &c.

Resp. neg. ant. Quia nihil entis superaddit ab ipsa Dei essentia condistinctum, quod solam repugnat simplicitati divinæ.

§. II.

Persona Divina in particulari.

Paternitas in divinis variè sumitur prout variè respicit filium 1. Pro relatione *summè determinati* ad habendum filium in fieri. 2. Pro relatione *habentis* filium in fieri. 3. Pro relatione *habentis* filium in *facto esse*, præsuppositâ ejus generatione.

Pater etiam constituitur *innascibilitate*, sumptâ positivè & fundamentaliter.

Dantur in Deo *tres subsistentie relative*: patet ex PP. & CC. infra, agnoscentibus in Deo tres personas & tres subsistentias. Ex tribus enim personis rectè inferuntur tres personalitates, quæ cum natura constituunt tres subsistentias completas, & incommunicabiles. Ita Suarez, Vasquez, Ruitz, cum Conc. Nicæno, Constant. ac Florentino.

Non datur in Deo *subsistentia absoluta*, & *communis*. Hanc enim non agnoscunt CC. & PP. sed solum tres subsistentias relativas, quas licet plerumque PP. sumant concretè;

constat tamen eos non admittere subsistentiam absolutam, ex qua exurgeret subsistens absolutum, imò & persona absoluta. Ita rem hanc tractat Bonaventura, Vasquez, Valentia; aliter Scotus, Cajet. Granadus, &c.

Notio est ratio personam notificans ac distinguens. Sunt *quinque Notiones*, Innascibilitas, Paternitas, Spiratio activa, Filiatio, & Processio. Non constituitur specialis notio Spiritus sancti, per hoc quod nullus ab eo procedat: quia hoc non importat in eo specialem excellentiam, prout in Patre importat innascibilitas.

Pater est principium *sine principio*, & impropriè fons Deitatis: quia producit alias personas, eisque naturam communicat. Ita Symbolum Athan. Nicænum, &c.

Filius est à principio, sed non principiatu ex usu loquendi Latinorum, ne videatur dici minor Patre. Neque simpliciter dicitur est habere principium, ne intelligatur *durationis*, ad mentem Arianorum.

Verbum solum usurpatur notionaliter à Scrip. & PP. Dicitur propriè Verbum: Quia est terminus productus locutione, quâ solus Pater loquitur soli Filio; unde loquitur Verbum ipsi Verbo, & per Verbum, scilicet per Verbum inadæquatè sumptum pro ipsa generatione passiva tamquam per locutionem passivam, & pro essentia communicata, tamquam manifestativo formali.

Verbum procedit ex cognitione essentiæ & omnium personarum. Cum ex PP. illud sit adæquatum divinæ scientiæ expressivum, & procedat ex cognitione comprehensiva Patris, quæ haberi nequit sine aliarum personarum cognitione.

Procedit etiam ex cognitione *possibilium*: Hæc enim includitur in comprehensione Dei, ex qua procedit, ut ars omnium rerum quæ fieri possunt.

Non procedit ex cognitione creaturarum ut existentium. Cum enim productio Verbi sit necessaria, debet procedere ex cognitione necessaria, quæ est prior visione rerum ut existentium.

Certum est definita esse contra Arium & Sabellium in Nicæno 1. &c. 4. sequentia.

1. Verbum sive Filium esse Patri *coeternum*: quod ex illo Joannis I. *In principio erat Verbum*, probat S. Augustinus aliique Patres contra Arium.

2. Verbum esse Patri *consubstantiale*, id est, ejusdem naturæ & substantiæ, ex illo Joan. 10. *Ego & Pater unum sumus*: quo loco nos liberari ab erroribus Arii & Sabellii, tanquam à Scylla & Charybdi, docet S. August. *Tract. 16. in Joannem*.

3. Esse Patri *cœqualem* per omnia: contra Arium, qui dicebat Filium Patre minorem; probatur ex Apostolo ad Philipenses cap. 2. *Qui cum in forma Dei esset, non rapinam arbitratus est, esse se equalem Deo*: De quo loco S. August. in Psalmum 126. cap. 14. *Quare non est rapina? quia est natura*.

4. Quod Verbum sit *verus & naturalis* Dei filius, & unus cum Patre Deus: ex illo Joan. 3. *Sic Deus dilexit mundum, ut Filium suum unigenitum daret*: Quod si non esset naturalis, sed adoptivus, cum Ario, unigenitus dici non posset; cum plurimi alii sint Filii per adoptionem.

Dices, cum Arianis: Quando Filius genitus est, vel erat, vel non erat: Si erat, quare genitus est? Si non erat, ergo aliquando non fuit: ergo non Patri cœternus.

Resp. cum S. Basilio, & S. Augustino: Non erat anteaquam gigneretur. Sed erat cum gigneretur: semper autem genitus, semper igitur fuit. Et S. August. Epist. 174. ad Pascentium: *Semper gignit Pater, & semper nascitur Filius*. Quamvis idem August. annotet *lib. 83. Quest. 9. 73.* aptius dici, semper genitum esse, quam semper gigni; quia genitus est in Dei aternitate, quæ in se est immutabilis & indivisibilis, quamvis coexistat omnibus partibus nostri temporis, quod est divisibile & successivum.

Ex Scripturis, & PP. Filio proprium est esse *Imaginem solius Patris*: Quia solus Fi-

lius à solo Patre procedit ut ejus Similitudo. formaliter quidem vi suæ processionis, quod ex *Augustino* ad rationem Imaginis requiritur & sufficit.

Ratio est, quod Pater prius quam spiraret, communicet Filio potentiam spirativam: cum ei omnia communicet, exceptâ (inquit Nazian.) causalitate, id est, potentiâ generandi ipsum Filium in divinis.

In Symbolo Nicæno additum est *Filioque* ab Ecclesia Romana, ita exigente novâ hæresi Græcorum, ante quam ista particula Patribus visa non fuerat necessaria.

Similiter à PP. in Conc. Constantinopol. additum est, *qui ex Patre procedit*, occasione hæresis Macedonii, cujus sectatores dicebant Spiritum sanctum esse facturam solius Filii.

Spiritus sanctus non distingueretur realiter à Filio, si ab eo non procederet: Illi enim non opponeretur: in divinis autem sola oppositio realiter distinguit, ut passim docent, CG. & PP. Unde in ea hypothese Spiritus sanctus non magis distingueretur à Filio, quam nunc spiratio activa à Patre & Filio, inter quas defectu oppositionis, nulla est distinctio realis.

Pater & Filius, ex CC. *Lugdunensi & Florentino*, sunt *unum principium Spiritus sancti*, sicut sunt unus Deus. Quia personis in iis est unica virtus spirativa, sicut in tribus unica divinitas. Sunt tamen duo spirantes *adjektivè*; Quia adjectiva multiplicantur pro multiplicitate suppositorum.

Spiritus sanctus procedit, à Patre immediate, & mediatè à Filio; non prius tamen à Patre, quam à Filio. Quia actus spirandi præcisè ut est in Patre, non est completus: non enim infert processionem Spiritus sancti, nisi prius intelligatur esse in Filio.

Donum propriissimè convenit *Spiritui sancto*. Quia procedit ex Amore, qui est principium Doni gratuiti. Quamvis & de Patre & Filio Donum propriè dici possit, quatenus se dat nobis per gratiam, gloriam, &c.

juxta

juxta illud *Isaie 9. Filius datus est nobis*.

Dices porro, contra æqualitatem Personarum divinarum. Relationes divinx ab invicem distinguuntur specie, vel quasi specie, cum non possint ad plura individua singulè multiplicari. Atqui ea, quæ sunt specie distincta, sunt inæqualia: Ergo & Personæ sunt inæquales.

Resp. breviter, neg. minorem: nam & idem est in ubicationibus ejusdem locati ad diversa spatia, & in similibus omnino æqualis perfectionis, quas tamen ubicationes, & similes, specie differre passim Philosophi & Theologi agnoscunt; præsertim qui statuunt modos illos realiter distinctos.

CAPUT IV.

De Angelis, eorumque Natura, Specie, Scientia, Activitate, Locutione, Lapsu, Supplicio.

§. I.

Angeli natura, species, ordines.

Angelus est substantia creata, spiritualis, completa, & intellectualis, homine superior. De fide est dari Angelos: & probatur ex Scripturis, nominatim ex Psalmo 8. qui de hominibus loquens dicit, *Ministri eum paulo minus ab Angelis*.

Dividitur autem ordo Angelorum in tres Hierarchias, & novem Choros.

Prima, sive suprema Hierarchia, id est, sacer Principatus, continet Seraphim, Cherubim, & Thronos.

Secunda continet Dominationes, Virtutes, & Potestates.

Tertia, sive infima, complectitur Principatus, Archangelos, & Angelos.

Hæc Hierarchiarum, & Ordinum distinctio, fundatur inchoativè in ipsorum Angelorum natura excellentiori: completè autem in diversis gratiæ ministeriis à Deo attributis.

Hos Ordines Angelorum cum ceteris Pa-

tribus agnoscit antiquissimus *Dionysius Areopagita* lib. de Cælesti Hierarchia, ubi asserit se illos accepisse à Præceptore suo D. Paulo, vel certè ab Herotheo, de quibus fufius hîc *Suarez* lib. 1. cap. 13.

Angelos Custodes hominibus deputari, est de fide ex Scripturis, *Psalmo 9. v. 11. Genesis cap. 48. Matthei 18. Angeli eorum semper vident faciem Patris mei*. Singulis hominibus singulos dari Angelos custodes, & non tantum pluribus aliquando unum, quamvis non sit de fide, ut communius agnoscunt Doctores: oppositum tamen censent temerarium, eò quod non videatur variis locis Scripturæ satis conforme. Docet *Magister & H. Victorinus* unum aliquando Angelum plurimum hominum curam gere. *Tostatus* tradit probabiliter Personas publicas v.g. Reges, & Pontifices, duos habere Angelos custodes. *S. Justinus* martyr q. 430. asserit eundem Angelum non deputari custodiæ alterius hominis mortuo priori suo cliente. *Granadus* cum pluribus, ex Scripturis probabiliter colligit, ad custodiam Regnorum, Provinciarum, Civitatum, & Communitatum aliquos esse Angelos in particulari deputatos.

Officia custodiæ Angelicæ præcipua sunt, clientem ad bonum excitare, à malo avertere immutando phantasiam, passiones &c. pericula & eorum causas amoliri, dæmonis impetus & tentationes nimias retundere, pro cliente orare, & illius preces Deo offerre, ut *Tobie 12. Apoc. 8.* Illius animam in Purgatorio solari, & demùm ad cælum deducere, uti de Lazaro *Luc. 26.*

Sunt Angeli omnino *incorporei*. Est communis Catholicorum contra Cajetanum, &c. idque docet C. Lateran. non definit, ut quidam volunt. Non potest tamen sine temeritate negari, cum nullum sit fundamentum illis affingendi corpus aliud quod subtile.

Nec refert quod Synodus VI. approbet Angelos posse pingi: quia per hoc non approbatur rationem adjectam, scil. quia sunt corporei.

§. 2. *Angeli*

UNIVERSI

§. II.

Activitas Angeli.

Ordinariè Angeli *assumunt corpora* ex aère, & vaporibus ab ipsis formata, & subindè ita solida, ut sint palpabilia, ut cum Abraham lavit eorum pedes *Gen. 18.* Et Jacob cum Angelo luctatus est, *Gen. 32.* Unde istud Christi, *palpate, quia Spiritus carnem non habet,* convincit quidem suppositis Christi prædictionibus & miraculis, de sua corporali resurrectione, sed non absolute ex sola corporis assumpti sensibili palpatione.

Possunt etiam assumere *corpora viva*, in iis operationes aliquo modo spiritibus proprias ita exercendo, ut iis repræsententur Angeli in persona propria. Dæmon tamen non rectè dicitur assumere corpus Energumeni, sive possessi: nam nil loquitur adhuc ibi in persona propria.

Angelus non potest *vivificare* per se corpus assumptum, seu cum eo, ut cum sua comparte, constituere unum vivens. Cum enim ipse Angelus sit actus completus, non potest venire in compositionem entis per se ex partibus incompletis, ut est materia & forma unita.

Unde non potest per corpus assumptum exercere operationes intrinsecè *vitales*, ut sunt sensationes &c. quæ necessariò procedunt à principio intrinsecò vitali.

Neque potest Angelus in corpore assumpto *baptizare*; Quia non potest proferre verba locutione vitali. Neque Dæmon potest *generare propriè*, sed solum impropriè, semine ab animali deciso, ad generationem concurrendo: non verò, ut vult Raynaudus, massam terream ita disponendo, ut exigat infusionem animæ.

Possunt Angeli, applicando activa passivis, mira patrare, & producere *animalia imperfecta*. Non tamen perfecta sine semine aliunde accepto. Hinc plurima potest Dæmon quæ quia cederent in nimis grave damnum, præ-

sertim publicum ordinis naturæ, Deus illa non solet permittere.

Possunt itaque Angeli vi naturæ suæ illa præstare, quæ per impetum, sive impressum *motum localem* efficiuntur, dum Deus permittit. Hinc possunt fluminum cursum sistere: Mare altius attollere: Terram commovere: Cælestium sphaerarum, & corporum motum inturbare. Possunt etiam hominum sensibus illudere, imprimendo organis sensuum affectiones similes illis, quas objecta sensibilia solent imprimere, v. g. ut album appareat nigrum, ut nigrum appareat album, vel lucidum: & hinc etiam intelligitur, quo modo Dæmon possit seipsum transformare in Angelum lucis.

Ex principio etiam de *Motu* jam posito Angelus bonus, aut malus facile formatur, & excitat in hominis mente sive cerebro phantasmata plurima, & illis mediantibus, varii generis cogitationes; & his mediantibus varii generis motus appetitus sensiti vi, quorum tamen liber usus vel abusus remanet in hominis potestate.

Cum etiam Angelus, pro ingenita sui intellectus subtilitate, cognoscat primogenia rerum *semina*, horumque *mixturas* multiformes, ut auri, argenti &c. non apparet nobis, cur non possit formare varia metalla, aurum, argentum, &c. ubi id Deus permitteret. Quin etiam, quod excellentius est, thesaurum variarum Scientiarum humano cerebro imprimere. Cum illæ constitutæ sint primariò in phantasmatum certo ordine ac dispositione.

Hinc faciliùs concludes, Angelos bonos, & malos, posse tempestates excitare in aère, aut in mari: Possè grandinem aut nivem subito formare: Possè tonitrua & fulmina ciere: summum æstum, aut frigus efficere. Hæc enim ex iisdem principiis *motus*, & rerum variis seminibus perceptis possunt provenire.

Ex his ulterius patet, quàm multa sint, quæ præstare possint Magi, Arioli, Præstigiatores, qui Dæmonis operâ utuntur, si
vel

vel Deus illa fieri permetteret, vel ipse Dæmon, nolens hominibus prodesse, illa à se fieri non sæpe recuset.

Quæres, Quomodo fiat, ut Angeli alicujus mali operâ, Corpus humanum ferro resistere possit ne vulneretur, uti constat sæpius factum gestando schedulas, quas vocant induratorias.

Resp. Angelum, qui habet vim resistendi, sive impediendi impetum ferri, posse seipsum per eam resistantiam reddere impenetrabilem, & hoc posito, per modum superficiei alterum circumquaque involvendo, posse illum reddere à vulnere immunem.

§. III.

Ubicatio, Scientia Angelica.

Non possunt Angeli naturaliter esse in locis *diffitis*, & non in medio, etiam intra sphaeram suæ extensionis. Quia sic velut à se ipso dividi, naturaliter repugnat limitationi entis creati, quamvis non supernaturaliter.

Possunt Angeli esse simul, ac plures in eodem puncto: quia carent quantitate, quâ ab eodem loco excludantur.

Constituuntur *formaliter in loco* per ubi modale, quo eorum indifferentia tollitur, & determinantur ad existendum hic potius quàm alibi.

Vbi Angelicum est spirituale & indivisibile ex parte sui subjecti, divisibile tamen ex parte spatii, cujus singulis partibus illud, uti totam Angeli substantiam, intimè sistit.

Non potest Angelus *transire* ad locum distantem, non transeundo per medium. Quia hoc illius limitationi repugnat, non minus quàm existere in locis diffitis, & non in medio.

Angeli non possunt moveri *in instanti* ultra spatium sibi contiguum suæ sphaeræ adæquatum. Quia non possunt, etiam instantaneè, occupare locum majorem maximo sibi adæquato. Quod enim repugnat in tempo-

Tomus II.

re, etiam repugnat in instanti.

Agere *in distans* sine medio, repugnat limitationi entis creati, adeoque etiam Angelis repugnat movere corpus, quod à sua sphaera loco distat.

Egent Angeli *speciebus* ad cognitionem directam objectorum non existentium, & existentium extra sphaeram suæ visibilitatis. Repugnat enim limitationi creaturæ naturaliter intueri quantumlibet distans.

Angeli sphaeram visibilitatis *limitatam* tribuunt, *Scotus, Bonav. & alii*, quam etiam Scripturæ indicant *Jobi 1. v. 7. Mat. 12. v. 43.* Significantes eos accedere ad distantia, ut illa videant.

Hæc autem sphaera ed major est, quod perfectiores sunt Angeli: quanta verò sit, à nobis determinari non potest.

Non cognoscunt *distincte* omnia, quorum habent species: Hoc enim excedit vim intelligendi creatam & limitatam: habent tamen semper suarum specierum cognitionem saltem confusam, quâ liberè possunt, sicut nos, se applicare ad hæc aut illa attentius consideranda: unde possunt speciebus universalibus pro libitu uti adæquate vel inadæquate.

Non possunt naturaliter certo cognoscere *futura strictè contingentia*, id est, à libero alterius arbitrio dependentia. Quia istorum certa cognitio ac prædictio ex Scrip. & PP. est infallibile divinitatis argumentum, ac proinde propria soli Deo, cui essentialè est cognoscere omnè cognoscibile; secus Angelo, quia indiget determinativo ex parte objecti, quale nullum datur respectu futuri strictè contingentis.

Possunt tamen subindè illa *probabiliter* cognoscere, ex indicis & circumstantiis externis, ex quibus colligunt futuram agentis liberi determinationem.

Contingentia latè, id est, independentia ab agente libero, possunt cognoscere certo *certitudine physica* in complexione suarum causarum, ut pluvias, tonitrua, &c. Non tamen certo certitudine *metaphysica*, id est,

D

in-

infallibili, quod indicant *Scripturae Sapientia* 8. & PP. Athan. August. & alii.

Non possunt naturaliter certo cognoscere *secreta cordium*: Est hoc juxta varios, de fide, ex Scrip. & PP. istorum notitiam, ut signum divinitatis, soli Deo tribuentibus.

Ratio est, quod creatura libera habeat jus secreti suorum actuum interiorum, ne aliqui impediatur ab iis liberè eliciendis, ac proinde, ut Deus non det concursum ad istorum notitiam sine elicientis consensu.

§. IV.

Locutio Angelorum.

Possunt Angeli inter se loqui liberè, secretò, & excitativè ad audientiam. Id enim ad Societatem moralem eis debetur, & à Scripturis in variis locis illud ipsis attribuitur.

Loquuntur Angeli non per signa *sensibilia*, aut *spiritualia*, sed per *ordinationem* suorum actuum ad alterum, volendo ut ipsi innotescant, quo fit ut Deus præbeat concursum specialem ei, ad quem diriguntur, ad eorum notitiam, & quidem secretam, quæ non nisi difficulter haberetur per signa. Hanc ordinationem admittit *S. Thomas*, & vocat virtutem excitativam, quæ, inquit, loquens nihil facit in audiente, excipit, nisi sit ita aliis absorptus, ut debeat excitari impulsu ad intellectum applicandum.

Mentiri non possunt Angeli sibi invicem loquentes: Quia non possunt ostendere iudicium, quod non habent, nec judicare esse id, quod sciunt non esse. Possunt simul loqui pluribus; dicuntur *clamare* ad invicem, quando rem magnam aut magno affectu significanc.

Possunt *discurrere* circa illa, quæ non cognoscunt evidenter, v.g. ex indicis externis probabiliter inferendo secreta cordium; non circa illa, quæ cognoscunt evidenter, unico simplici intuitu, sine compositione extremorum, prædicati scilicet & subjecti prius.

apprehensorum, quæ utuntur circa inevidentia: circa evidentia autem falli nequeunt.

§. V.

Peccatum, Supplicium, &c.

Omnes, etiam reprobi, fuerunt primo instanti suæ creationis *Sanctificati*. Ita contra Hugonem, Alessem, Bonaventuram, docent *S. Thom.* *Suar.* *Vasq.* ex *Script.* *Ezech.* 28. & PP. *Hier. Aug.* & *Joan.* 8. ubi Diabolus dicitur in veritate non stetit.

Dices, *Joannis* 8. dicitur Diabolus esse homicida ab initio. Ergo non fuit à primo instanti justificatus.

Resp. Diabolus dicitur homicida ab initio, moraliter, id est, paulò post suam creationem, quando lapsus fuit. Cum PP. dicunt Angelos malos nusquam habuisse charitatem, loquuntur de charitate constanti & consummata. Ex *S. August.* fuerunt quidem prius in tenebris, intelligendo præcisivè, prout habuerunt se indifferenter ad gratiam primæ creationis.

Gratiam sanctificantem primo instanti suæ creationis acceperunt, non gratis, sed ut naturæ liberæ convenientius est, propriis meritis, non de condigno, quia principium meriti non cadit sub merito; sed de congruo, per actum amoris Dei, à auxilio transeunte, illo primo instanti elicitum: Illis enim, utpote perspicacissimis, mora fuit non necessaria ad deliberandum. Patres solum excludunt meritum de condigno, quando meritum illis negare videntur.

Creati sunt juxta *S. August.* in beatitudine naturali, ipsis connaturaliter debita, non in supernaturali; alioqui non potuissent peccare. Hanc ergo meruerunt de condigno propriis actibus illa prioribus, etiam duratione, & ipsis facilibus; ideo enim PP. dicunt eos sine labore accepisse beatitudinem.

Angelorum *Via* fuit plusquam instantanea; Quia ex *August.* beatitudinem acceperunt in præmium perseverantiæ, quæ dicitur ali-

aliquam moram: fuit tamen, ex communi PP. ac DD. sensu, admodum brevis: quanta præcisè fuerit, determinari non potest.

Impeccabilitas non potest esse naturalis ulli creaturæ, adeoque nec Angelis. Hæc Assertio nititur solâ auctoritate *S. Augustini*, aliorumque PP. ex Scrip. id colligentium: Nulla enim ratio per se convincit creaturam aliquam non posse per sua intrinseca determinari ad bonum honestum tantum, sicut potest per intrinseca Dei auxilia semper efficacia.

Primum peccatum Angelorum non fuit luxuriæ corporalis, ut voluit *Orig.* neque luxuriæ spiritualis sitæ in nimio sui amore, sed (ut ex *Tobia* 4. colligunt *Athan. Aug.* & *Ambr.*) *superbiæ*, sitæ, non in efficaci appetentia æqualitatis cum Deo, quam sciebant esse impossibilem; neque in ambitione unionis hypostaticæ, cum hæc fuerit decreta post eorum peccatum: Sed in nimia sui æstimatione & dilectione, quæ ambierunt dominatum in cæteras creaturas, & nulli voluerunt subesse, nequidem Deo per actuale imperium ipsos gubernanti.

Quia hæc ratione *Lucifer*, *Isaie* 14. *Ezech.* 28. voluit esse similis Altissimo, hoc est, sibi ad beatitudinem sufficiens, & nullius imperio subjectus. Unde & videtur peccasse ex multiplici superbiæ motivo & affectu, ad edque gravissimè.

Parum serius videtur esse conceptus *P. Jacobi* à *S. Dominico*, dum scribit in sua *Cassiopeia* l. 1. c. 2. superbiæ *Luciferi* sitam fuisse in eo, quod voluerit assimilari Deo, non in essendo, sed in agendo, scilicet absque physica prædeterminationis auxilio, contra quem *Michaël* pro prædeterminatione illa decertans triumphavit, dicens, *Quis ut Deus?* Verum hoc neque apud *D. Thomam*, neque apud alios usquam commemoratum reperimus.

Dæmones sunt obstinati in malo, ut quamvis physicè possint non peccare, cum, ex *Dionysio*, naturalia retineant integra; moraliter tamen non possint: Quia sunt gratiâ

destituti; & suis penis ad Dei odium vehementissimè impulsæ. *Augustinus* eis solum negat potentiam moralem ad bonum morale, non verò physicam: ideoque dicendi non sunt habere physicam arbitrii inflexibilitatem.

Patiuntur à vero igne. Est hodie Catholica Doctrina, ex Scrip. & PP. ac præcipuè ex *S. August.* Non patiuntur ab igne eundem dolorem, quem anima corpori unita; istius enim doloris objectum est malum perceptum sensu, quo illi carent. Nec patiuntur per solam alligationem ad locum, quæ non potest causare tantos cruciatus, quantos describunt *Sancti Patres*. Neque per vehementissimam apprehensionem suæ damnationis ab igne excitati; sic enim in eis non differret pæna sensus à pæna damni. Sed verè patiuntur per qualitatem spiritualem doloriferam ab igne, ut Dei instrumento, iis impressam, quæruuntur, non quidem proprie, quod spiritui repugnat: minus tamen improprie, quàm in aliis sententiis supra expressis.

Ista *qualitas dolorifera*, est supernaturalis hoc sensu, quod superet omnem naturæ exigentiam; non, quod sit ordinis divini. Disconvenit illa qualitas Angelis seipsa, ut factor odoratui. *Dæmones* habent complacentiam de malis hominum, non tamen gaudium formale, cuius sunt æquè incapaces, ac *Beati* veræ tristitiæ, cum gaudium illud merito conferi possit aliquod pæna levamen, quod in damnatis non admittitur.

Infernus, locus est pænalis damnatorum, horrore plenus, & à Beatorum sede remotissimus, in ipso terræ centro: Hoc indicat passim *Scriptura*. In eo semper aliqui dæmonium fuerunt post eorum peccatum. *Omnes* in illum detrudentur post diem iudicii. Modò aliqui ex iis versantur in aère, ubi puniuntur pæna essentiali, licet non accidentali detentionis in carcere infernali, de qua pæna intelligi debent *Scrip.* & *PP.* dum indicant dæmones necdum esse absolute damnatos, scilicet, per sententiam illos ad car-

cerem infernalem perpetuè alligantem, quæ proferetur in die extremi iudicii. De his fuse *Estius in 2. Dist. 6. §. 14. Cornelius à Lapide in 2. Petri 2. v. 4. aliique.*

Inferni capacitas pro innumera multitudine damnatorum (sunt enim multò plures damnandi quàm salvandi) est valde angusta. Quidam dicunt continere spatium sex leucarum horiarum cum dimidia, secundum omnem dimensionem. Idem censent distare à superficie terræ 1237. leucis horariis. De hoc puncto latius tractat noster *Derkenis de Angelis Disp. 7. Cap. 7.*

PRIMA SECUNDA.

DE BEATITUDINE, ACTIBUS HUMANIS, LEGIBUS, GRATIA, ET MERITO.

CAPUT PRIMUM.

De Beatitudinis essentia: De Voluntario, & Libero arbitrio.

§. I.

Beatitudo.

Beatitudo *supernaturalis & formalis* non consistit in aliqua *Unione physica* substantiæ diviniæ cum substantia animæ, uti docuit Henricus à Gandavo, *Quodlibeto 6. quest. 6. & quodlib. 13. q. 12.* Non etiam in vera & reali *Transformatione* anime in Deum ut suum principium, ut docuerunt aliqui Contemplativi, quos redarguit Lefsius, *de summo Bono Cap. 2.* Dum igitur aliqui etiam *Patres* dicunt Beatos in Deum *transformari*, intelligendi sunt de transformatione morali, quâ Beati absorbentur in amorem Dei, & perfectam cum illius voluntate conformitatem.

Probabilius videtur Beatitudinis formalis essentiam non consistere in *solo actu intellectus* per visionem, ut vult *D. Thomas*; nec in

Hæreses.

Contra hanc Primam Theologiæ Partem, recensentur hæreses singulæ, cum suis Auctoribus, & refutantur, in fine *Tomii Primi* hujus Operis pag. 258. sub hoc Titulo, *Notitia generalis Dogmatum* ab Ecclesia damnatorum, & sequuntur ordine Alphabetico sub his Titulis in particulari, pag. 264. *Deus, Beatitudo, pag. 261. &c. Creatura, Angelus, Mundus, Præscientia, Prædestinatio, Diabolus, Infernus.*

solo actu voluntatis per amorem, ut docet *Scottus*: sed in *utroque simul*, scilicet clara Dei visione, & perfecto ejus amore amicitia, Ita *D. Bonaventura, & plures alii.* Ratio est, quia per hos duos actus habetur *perfecta possessio* summi Boni, in qua consistit perfecta beatitudo & felicitas.

Confirmatur summopere per Extravagantem Benedicti XII. quæ incipit, *Benedictus Deus.* Et per Decretum Conc. Viennensis, in Clementina *Dudum*, ubi dicitur, *Beatitudo consistere in visione & fruitione Dei.* Ex his existimare videtur *Vega, & Cordubensis*, assertionem hanc esse definitam, quod tamen verius negat hic *Suarez, & plures alii*, ideoque sententia hæc non nisi probabilior æstimanda est.

Objectiones pro sententiis oppositis possunt conciliari hæc distinctione: Si beatitudo spectetur in genere *moris*, principaliter in *Amore* consistit, secus si in genere *Nature*,

sive

sive affectionis objecti perfecte satiati omnium desiderii. Nam ex Visione Dei, illius Amor necessariò profluere debet, & sic utrumque saltem consecuti vè necessariò connekti debet.

Visio *Essentiæ diviniæ*, sine visione Personarum, simpliciter bearet. Quia esset boni simpliciter infiniti possessio.

Visio beatifica est *necessaria, ac perpetua.* Quia sine perpetuitate, & quidem cognita, non esset perfecte satiati desiderii.

Beati *Visio reflexa* suæ durationis perpetuæ in decreto Dei, esset essentialiter indestruibilis, ideoque videtur repugnare. Quia deberet esse essentialiter vera, supposito quod à Deo semel producta fuerit, ideoque à parte post ratione objecti, sui scil. istius decreti, esset intrinsecè & essentialiter æterna: ens autem intrinsecè & ex essentia sua æternum & indestruibile repugnaret perfecto Dei Dominio illud prohibito destruendi: ideoque tale ens posse dari, *Suarez, & Vasquez* erroneum judicant.

Neque dicas, cum *Esparza*, hoc posse intelligi tantum de ente, quod ratione suæ perfectionis esset indestruibile, non ratione talis objecti.

Resp. rationem jam assignatam, utrumque evincere: repugnat enim ens ex sua intrinseca essentia repugnans Dominio Dei, ex quocumque predicato illa repugnantia proveniat.

Beati sunt simpliciter *impeccabiles.* Est de fide, in quo erravit *Origenes.* Et patet ex *I. Petri* Cap. 1. ubi Beatitudo dicitur, *hereditas incorruptibilis.*

Potentia peccandi in sensu diviso, non stat cum visione prout de facto datur; stare, si data fuisset, ut in sui conservatione esset dependens ab aliquo actu libero Beatis imperato sub peccato. Quia tunc visio semper esset posterior isto actu, cujus proinde libertati nihil posset officere.

Non potest etiam stare visio cum ullo *mortali*, etiam *habituali*; imò nec cum ullo *veniali.* Quia est participatio divinitatis per-

fectissima, adeoque terminus diviniæ dilectionis ad perfectissimam Dei amicitiam elevantis: cum qua amoris unione perfectissima, Dei offensa in nullo gradu consistit.

Vide plura de Visione Beatifica, Lumine glorie &c. supra part. 1. cap. 1. §. 2. de visione Dei.

§. II.

Voluntarium.

Voluntarium, sive spontaneum strictè, est quod procedit à voluntate cum cognitione. Latius patet voluntarium, quàm liberum; quia omne liberum est voluntarium, non contra, uti patet in voluntatis actibus primò primis, in amore beatifico &c. quæ sunt voluntaria, non tamen libera.

Voluntarium *directum* dicitur, quod est à voluntate positivè agente: *indirectum*, quod est à voluntate ut non agente, cum agere possit, aut debeat, uti & ommissio actus liberi, & effectus ex ea secutus, v. g. dum navarchus caret voluntate dirigendi navem, quam tenetur habere.

De his, & sequentibus, hic questiones tantum speculative, infra Part. 2. practice tractantur.

Ad voluntarium *indirectum negativum* non requiritur actus voluntatis; unde physice loquendo dari potest *pura ommissio libera*, ad quam sufficit actum non potè à voluntate potente illum ponere.

Nec plus requiritur, ut supposita obligatione, actus ommissio sit peccaminosa. Ita cum pluribus docere videtur *D. Thomas* quest. 2. de malo art. 1. *Aliquid*, inquit, dicitur esse voluntarium, non solum quia cadit sub voluntatis actu, sed quia cadit sub potestate voluntatis.

Moraliter tamen non potest dari pura ommissio libera sine aliquo actu eam causante, vel occasionante. Quia sine hoc vix procedit more humano.

Voluntas *pure omittens* habet negationem actus, à qua *præscindit* in statu indifferentiæ, in quo est non volens præcise, non negativè. Ad eam tamen prærequiritur *cognitio motivi avocantis ab actu*, sine qua haberi nequit indifferentia iudicii, adeoque nec æquilibrium voluntatis.

Porrò ad omissionem liberam etiam requiritur *potestas sufficiens ad actum*. Sine hac enim non esset à voluntate non agente cum possit agere: unde omnis ommissio voluntaria est libera, & ad eam requiritur aliquis actus intellectus objectum proponens sub indifferentia, non tamen actus aliquis à voluntate elicited.

Hinc *omissio peccaminosa* ex ignorantia vincibili supponit cognitionem confusam obligationis agendi, quæ tamen obligatio non est necessaria ad omissionem voluntariam; sed solum ad peccaminosam, de qua S. Thomas, aliique.

Effectus ex omissione secutus ut sit *voluntarius*, requiritur aliqua ejus cognitio, non autè obligatio eum impediendi si sequatur per se, secus si per accidens, ut rectè S. Thomas, aliique. Quia alioqui talis effectus non esset moraliter connexus cum omissione & omissente ut ejus causâ.

Hinc peccata non sunt voluntaria Deo omissenti illa impedire, nequidem indirectè & permissivè.

Impediendi effectus obligatio, in eo causat rationem voluntarii indirectè, faciendò ut habeat connexionem moralem cum non impediendè, à quo debebat & velut exigebat impediri, ratione cujus connexionis prudenti iudicio effectus tribui potest non impediendè ut ejus causâ. Id autem, ex quo aliud sequitur per accidens, non est ejus causâ, quia causâ essentialè est per se influere.

Dices, contra puram voluntatis omissionem: Concipi non potest, quomodò per illam possit voluntas ex indifferenti circa aliquod objectum fieri determinata, quod mutationem aliquam novam requirit. Ergo numquam datur illa ommissio per se sine

aliquo actu positivo voluntatis.

Resp. Satis id concipi posse, & ad illam determinationem & mutationem sufficere, ipsum exercitium libertatis per solam applicationem potentie liberæ ad certum objectum absque illius actu, præsuppositâ intellectus cognitione, motivis indifferentibus &c. & sic tollendo indifferentiam actus primi, & constituendo se in illo statu, ut ipsa ommissio sit ipsi moraliter imputabilis. Atque ita in hac sententia facilis intelligitur exercitium libertatis divinæ sine novo actu, uti & resistentia voluntatis nostræ gratiæ divinæ, per solam non coöperationem nostram cum gratia: quamvis sententia negans dari in voluntate nostra puram omissionem liberam, sit etiam probabilis.

Violentum est ab extrinseco, resistente passivo; dicitur etiam respectu appetitus innati, *coactum* verò respectu solius eliciti.

In voluntatem *violentia* propriè cadere non potest quoad actus à se elicited; sunt enim voluntarii eo ipso, quo sunt à voluntate elicited: Potest *impropriè*, imò & propriè quoad cessationem ab actu, sed à solo Deo. Item quoad actus imperatos materialiter, id est, actus potentiarum, quibus voluntas solet imperare: non tamen quoad motum vitalem potentie motivæ, nisi à Deo violentia illa inferatur.

Ex Metu quod procedit, est voluntarium absolute, & ordinariè involuntarium secundum quid, ut jactura mercium metu naufragii, non semper, ut patet in efficaci fuga peccati ex metu gehennæ: unde metus minuit quidem peccatum, non tollit. *De quo infra in Tomo 2. part. 3. tract. 1. quest. 21. de Attritione ex Metu gehennæ.*

Concupiscentia per se loquendo causat voluntarium simpliciter, non involuntarium secundum quid, nisi per accidens, ut quando reluctatur conscientia. Ratio est, quod non movet ad minus malum studio vitandi majoris, sicut metus, sed ad bonum delectabile, ad quod voluntas de se habet propensionem.

Hinc

§. III.

Liberum.

Hinc concupiscentia auget voluntarium, licet minuat liberum, quatenus augendo ejus voluntatis inclinationem, minuit indifferentiam, ut rectè S. Thomas.

Ignorantia, quæ dicitur antecedens, non causatur à voluntate, & causat opus, *concomitans* neque causatur à voluntate, neque causat opus; *consequens* causatur à voluntate: si causet opus, est antecedens secundum quid; si non causet, *concomitans* secundum quid dici debet.

Ignorantia affectata, est studiosè quæsitâ; *Crassa*, est orta ex gravi negligentia, *non crassa*, ex levis; *invincibilis* & iusta est, quæ moraliter vitari nequit, *vincibilis* contra, quæ per voluntatem vinci potest.

Si ignorantia sit *absolutè antecedens*, causat involuntarium simpliciter quoad circumstantias ignoratas: *concomitans* non causat voluntarium nec involuntarium positivè, sed involuntarium privativè, seu non voluntarium in subiecto capaci; *consequens* causat voluntarium simpliciter & subinde involuntarium secundum quid, quando nempe est causa operis.

De ignorantia *invincibili ac vincibili* deducuntur resolutiones infra in *Part. 2. tract. 1. Princ. 1.*

Repugnat *volitio* objecti sine prævia ejus cognitione: Est S. August. & Bernardi, contra Gersonem & Bonav. Unde S. Dionysius ad unionem cum Deo non excludit omnem cognitionem, sed solum rerum creaturarum. Experiencia Extaticorum absque ulla, ut aiunt, cognitione, Deo affectivè unitorum, est mentis deceptio, quæ ex facilitate piorum affectuum putant se nihil cogitare, & sine cogitatione amare, &c.

Movet voluntas potentias inferiores, non physicè, sed imperio efficaci ratione subordinationis, & radicationis in ejusdem anime potentia.

Voluntati subjiciuntur *sensus externi* mediâtè: *sensus internus*, appetitus sensitivus, & intellectus immediâtè, sed solum civiliter: potentia motiva despoticè, id est, sic ut resistere non possit.

Liberum variè accipitur, nempe pro immuni à servitute hominis, à peccato, à concupiscentia, à coactione, & à necessitate antecedente. Libertas à peccato est libertas procedens à gratia eam conferente; libertas à coactione est libertas nature tali per se competens: libertas à necessitate est libertas indifferentiæ, sive potentiæ se ad utrumvis determinandi.

Liberum arbitrium convenit homini in statu nature lapsæ, etiam in iis quæ sunt virtutis & vitii. Est de fide contra Lutherum, Calvinum &c. Patet ex Scrip. Concil. PP. ac præsertim ex S. Augustino, qui solum vult peccato primi hominis perditam esse libertatem à servitute peccati, diaboli, & concupiscentiæ. Consistit vera libertas in libertate indifferentiæ, non in sola essentiali, sive à coactione, ut latius de S. Prop. Janfenii *Tomo 1. Tract. 2. Cap. 2. pag. 108. & pag. 196.* de prædeterminatione.

Actus liber non est aliquid simplex, sed complexè significabile, plura diversimodè importans ex parte cognitionis, principiorum &c.

Quod in actu libero directè Deo placet, vel displicet, est ipse actus, non secundum se, sed ut substans variis connotatis, positivis, negativis, &c. ex quibus varia sunt ad bonum & malum indifferentia; uti & ipsa libertas illis innixa.

Voluntas potest ex *mediis equalibus* eligere alterutrum, imò & *minus bonum*. Quia hoc est utile, & utilius ad unum tale medium non esse necessitatum. Ratio ulterior est, quod utrumque requiratur ad libertatem. Cum enim motiva in utranque partem semper proponantur ut æqualia, vel ut inæqualia, semper esset voluntas suspensa in casu æqualitatis, vel necessitata ad unum in casu inæqualitatis, quod salvâ verâ libertate indiffe-

differentiæ admitti non potest.

Hinc homo volens salvari non necessariò eligit medium securius: alioqui eius electio non esset libera, & consequenter meritoria non foret.

Voluntas siue creata siue increata *necessitata ad melius* non esset libera: unde certum est, voluntatem divinam posse ex bonis creatis æqualibus eligere utrumlibet, & ex inæqualibus minus bonum præligere.

Eligere potest voluntas *minus bonum, specificativè*, non *reduplicativè*, sic nempe ut minoritas boni sit morale motivum electionis. Sic enim ferretur voluntas in malum quæ tale: nam electio minoris boni, præcisè quæ talis, est inordinata, nullo alio motivo concurrente.

Ista *electio minoris boni* fit propter rationem tenentem se ex parte potentiæ, v.g. ratione exercitii libertatis, seu, quia ita placet. Unde per hoc non præfertur minus bonum majori signatè, sed solum exercitè, quia scilicet hoc magis favet libertati ad electionem indifferentem boni à Deo hominibus concessæ.

Efficax intentio finis determinat ad electionem *inici medii* propositi ut hic & nunc necessarii; quo non obstante electio remanet libera, tum denominativè, tum quoad circumstantias non necessarias ad finem, non quoad substantiam actus. Quia ut sic est necessaria ex suppositione antecedente, & non procedit à voluntate immediatè ante indifferenti, quia supponitur intentio finis fuisse absolute efficax.

Non solet intentio esse *absolute efficax* ante medii cognitionem, sed habet hanc tacitam conditionem, si in medio non reperitur nimia difficultas, aut aliqua inhonestas.

Quæres I. An ad actum voluntatis liberum requiratur imperium rationis, siue iudicium practicum determinans, cum quo non possit componi non actus?

Resp. negativè, cum *Suare, Vasque, Oviedo*, contra nostrum *Valentiam & Bellarminum*,

cum variis Thomistis. 1. Quia, posito tali imperio, voluntas non esset libera ad non agendum. 2. Quia intellectus, à quo procederet istud imperium siue iudicium practicum, non est potentia formaliter libera. 3. Quia, si illud ipsum imperium rationis debeat dependere à libertate voluntatis, vel dabitur progressus in infinitum, vel deveniendum erit ad aliquem actum voluntatis liberum, qui ab isto imperio siue iudicio practico non dependet, ut facile patet consideranti.

Quæres 2. An aliqua potentia naturaliter non libera, v.g. alicuius bruti, possit elevari à Deo ad liberè agendum?

Resp. negativè, quia solus intellectus potest rem proponere cum indifferentia objectiva: & sola voluntas est potentia libera, siue capax libertatis; cum etiam ex libertate voluntatis humanæ probetur animæ immortalitas, ex communi Theologorum consensu.

CAPUT II.

De actuum humanorum Bonitate ac Malitia.

Bonitas moralis est convenientia cum re-cta ratione, Malitia est disconvenientia. Alia est *objectiva* ab objecto, alia *formalis* ab intrinseco actui conveniens: hæc sumpta incompletè est ipsa actus tendentia; completè insuper dicit libertatem &c.

Actus internus accipit bonitatem ab objecto ut *convenienter* amabili, vel odibili; malitiam ab objecto ut *disconvenienter* amabili, vel odibili. Objecta actuum internorum, quæ secundum se sunt actus externi virtutis, aut vitii, ut datio eleemosynæ, habent formaliter bonitatem & malitiam moralem; alia solum causaliter.

Actus versantes circa objecta de se *indifferentia* bonitatem aut malitiam accipiunt ex objecto

objecto formali, & circumstantiis. Bonitas ex objecto est prima & specifica, cum actus specificentur ab objecto, etiam in esse morali: similiter malitia actus sic specificatur.

Ut *bonus* censeatur actus, debet ferri in honestatem objecti, saltem confusè; cum ab ea debeat specificari, & constitui in esse actus honesti: at verò ut sit *malus* sufficit quod objecti malitia sit cognita, & interpretativè volita: Malum enim est ex quolibet defectu.

Circumstantia est affectio accidentalitatis actui spectato in genere moris, aliquid tamen ad bonitatem, aut malitiam conferens. Est septuplex, scilicet. *Quis, quid, ubi, quibus auxiliis, cur, quomodo, quando.* Convenit etiam actui interno, ut duratio, intensio, modus quo fit cum majori, aut minori libertate, cognitione, resistentia, aut inclinatione passionis aut habitus, & similes circumstantiæ, quæ se tenent ex parte actus aut potentiæ agentis. Quædam ex illis mutant speciem moralem actus, quædam non mutant. Sic duplicem speciem peccati habet volitio occidendi hominem in loco sacro, scilicet. homicidii & sacrilegii.

Bonitas & malitia sunt essentielles actui in esse *moris*, non in esse *nature*, cum quilibet actus entitativè invariatus fieri possit ex bono non bonus, per sublationem libertatis.

Quando est *Electio mali medii* ad finem malum, habet *duplicem malitiam*, & quidem specie diversam, quando finis & medium habent malitias specie diversas; ut cum quis vult furari ad fornicandum. Secus est in electione boni præcisè ut medii ad bonum finem. Quia tunc electio honestatem medii secundum se non attingit.

Actus minus perfectus potest imperare actum se perfectiorem, quia actus imperans non est principium ejus productivum, sed applicativum virtutis productivæ actus perfectioris. Hinc attritio hic & nunc imperans efficaciter contritionem non tollit ejus meritum, imò nec libertatem: Quia eo casu, actus imperans & imperatus sunt ex eadem

Tomus II.

determinatione voluntatis.

Actus imperatus, ab imperante accipit bonitatem extrinsecè & denominativè, eodem ferè modo, quo actus externus ab interno; secus imperans ab imperato: Quia ille ab hoc non dependet, sicut hic ab illo, utpote ab ordinante in finem determinatum.

Aliquis actus *venialiter malus* potest pro instanti, quo est, imperare actum v.g. amoris Dei, destructivum peccati mortalis: Quia amor ille per se mortali opponitur, neque per actum imperantem intrinsecè vitiatur.

Actus externus per se nihil addit bonitatis aut malitiæ actui interno in ordine ad meritum aut demeritum coram Deo, qui ex Scrip. & PP. voluntatem pro facto accipit. Ratio est, quod per se nihil addat libertatis. Plerumque tamen auget ejus bonitatem aut malitiam, *per accidens*, ratione majoris durationis, intensioris, & numericæ multiplicationis, quæ in actus externi exercitio intervenire solet.

Dices, Perceptio externa Sacramenti, & passio Martyrii addit peculiarem bonitatem actui interno, quo illa desiderantur.

Resp. Illam addi ex opere operato, non ex opere operantis, de quo hic agimus.

Dantur aliqui actus *Indifferentes secundum speciem*, non positivè, id est, quibus ex sua essentia conveniat indifferentia ad bonum & malum, sed præcisivè, id est, de se abstrahentes à bono & malo, ut volitio abstracta calefactionis, ambulationis &c. & hoc sapius Patres indicare & velle videntur. Ratio est, quia in hoc nulla ostenditur deordinatio. Major est difficultas, an dentur actus in individuo indifferentes, pro qua ordine sic procedo.

Constat dari actus in *individuo indifferentes* ad meritum & demeritum, quales sunt actus moraliter boni merè naturales, præsertim infidelium, quod satis constat: *non tamen* dari indifferentes ad solam bonitatem aut malitiam *moralem*: Quia vel referuntur ad finem honestum, & boni sunt; vel non, & sic sunt otiosi, & consequenter malisiquidem

E

otio-

otiosum est, quod caret honestate rectitudinis, vel iustæ utilitatis.

Sententia tamen, cum Scoto, Vasquez, aliisque, etiam Patribus, admittens actus indifferentes in individuo, etiam quoad bonitatem & malitiam moralem, est omnino probabilis, & ad vitandum scrupulos & multiplicationem venialium, magis videtur in praxi exponenda, ex hac consideratione: Quia constat dari saltem per accidens actus indifferentes in individuo, in iis scilicet, qui *Sententia* hoc affirmanti se conformant; cum rationes in oppositum non evincant tantam obligationem sub præcepto, toti naturæ impositam esse pro singulis actionibus, etiam levissimis, ut movere deliberatè manum, pedem, vel digitum, sistendo in moderata commoditate naturæ sensitivæ, in qua non facile ostenditur inordinatio ad peccatum sufficiens.

CAPUT III.

De Conscientia Erronea, Dubia, Præcise certa, Probabili &c.

DE his singulis, & de Controversiis moderatis, quæ circa ea agitantur, tractatur in hoc Opere infra Tomo 2. Tractatu 1. & aliis latè sequentibus. Hic tantum pauca, & serè speculativa adjici possunt.

Rectè definitur *Conscientia* dictamen rationis sive actus intellectus, quo judicatur aliquid hinc & nunc agendum, vel omittendum esse, vel fuisse tamquam bonum, vel malum. Differt *Conscientia* ab actu, qui dicitur, *Synthese*, sive moralis sapientiæ, quod hic versetur circa principia honestatis & inhonestatis in genere, *Conscientia* verò specialiter dicit hoc vel illud, hinc & nunc licere, aut non licere dictamine particulari.

Conscientia dividitur in veram, erroneam, laxam, pharisaicam, certam, tutam, dubiam, probabilem, & scrupulosam. *Conscientia* vera dicit licere quod verè licet: *erronea* non licere quod licet, vel licere quod non

licet. Operans contra *Conscientiam* erroneam peccat: 1. Quia, quod non est ex *fi. de* (seu persuasione quod liceat) peccatum est, ad Rom. 14. 2. Quia, faciens bonum putans esse malum interpretativè vult malitiam.

Numquam licitum est, etiam per *divinam dispensationem*, agere contra *conscientiam*, quamvis errantem: Quia est intrinsecè malum facere id, quod judicatur malum: sic agere pertinet ad speciem & gravitatem peccati, quod erroneè apprehenditur subesse.

Potest aliquando fundari *Conscientia* *tuta* in opinione *probabili etiam aliena*, propriæ contraria. Quia prudenter agit, qui suum iudicium, fortè falsum, submittit aliorum peritorum iudicio fortè veriori, in eoque fundat dictamen prudens *conscientiæ* practicæ, ita Sanchez, Layman, Oviedus & plures alii. Unde sic operari contra opinionem propriam, non est operari contra suam *conscientiam* seu dictamen, quod hic & nunc non liceat ita operari, sed potius est dictamen illud suum per aliud prudenter & practicè deponere. De usu tamen Probabili pro his & sequentibus, vide latius infra Part. 2. Tract. 1. Cap. 2. per totum.

Confessarius debet absolvere penitentem de cetero benè dispositum, qui tenet sententiam verè probabilem, v. g. de restitutione, suæ sententiæ contrariam. Quia in eo casu penitens de cetero ritè dispositus jus habet ut juxta sententiam verè probabilem absolvatur, quæ prævalet sententiæ unius particularis Confessarii.

Consultus potest dare consilium juxta sententiam verè probabilem suæ contrariam, & tenetur, dum agitur de obligatione restituendi, illam indicare consulenti, quem potest remittere ad alios viros doctos & probos, quamvis se laxiores, in re tamen verè probabili. Quia simul verè potest existimare, fortè alios de illa re melius judicare, quod facile potest à parte rei subesse.

Scrupulus est actualis aut habitualis apprehensio anxie peccati ex levibus fundamentis,

mentis, ubi revera non subest. Consistit primariò in intellectu, secundariò, scilicet quoad anxietatem, in voluntate.

Qui ex proprio, aut Confessarii iudicio, sufficienter scit se esse scrupulosum, prudenter agit contra scrupulum. Quia scrupulus non est *Conscientia*, sed ejus umbra, ex falsa, vel imprudenti persuasione mentis nimis timidæ, nimis simplicis, aut nimis perturbatæ, quæ etiam in doctos & pios cadere possunt.

Scrupuli remedium præcipuum & efficacissimum est humiliter obedire Confessario, cui se ex sincero Deum non offendendi desiderio submitteus, non potest errare, nec peccare.

De *Conscientia* scrupulosa plura deducuntur infra Tomo 1. Tract. 1. Princ. 2.

Timoratus, qui in mortalia externa nullalabitur, & interim angitur de internis cogitationibus, motibus, &c. securè potest, & ex prudentis Confessarii consilio debet judicare, se iis non consensisse. Quia non est morale, ut qui ex amore Dei nunquam labitur in externa ipsi libera, qualia sunt aspectus, tactus, aliique actus impudici circa proprium, vel alienum corpus, quos sine ulla infamia in promptu habet, consentiat ille cogitationibus, aut motibus internis, quæ multò minus afficiunt, & alliciunt.

CAPUT IV.

DE PECCATIS, Actuali, Omissionis, Commissionis, eorumque Malitia, Delectatione morosa, & Ignorantia Legis Naturæ.

DE his agitur in hujus Operis infra To. 2. Tract. 5. de Peccatis & Præceptis. Hic pauca Principia serè speculativa restant addenda. Peccatum est exercitium libertatis positivum aut negativum contra legem Dei.

Aliud est *commissionis*, aliud *omissionis*; hoc physicè potest esse sine omni actu, qui sit ejus causa vel occasio: Cum ad id suffi-

ciat voluntatem non velle; quod potest & tenetur velle.

Talis omissio est voluntaria interpretativè; per eam quidem voluntas suspendit exercitium libertatis positivum, quod est proprietatis actus humani, non tamen negativum & interpretativum, proprium puræ omissioni, quæ potest esse demeritoria, non meritoria. Quia meritum debet procedere ex motivo supernaturali, quod per se convenire nequit puræ omissioni.

Omissionis gravitas petitur ex præstantiæ actus omitti, ex facilitate præcepti, & ex fine ipsius omissionis.

Volens *impossibile* cum opere præcepto, vult ejus omissionem, si hæc non sit determinata prius naturâ; secus si præsupponatur determinata.

Suadens malum alteri ad illud anteceden-ter determinato, peccat, Quia afficitur ad malum, & in ejus volitione alterum confirmat, quod est per se inordinatum.

Quoties ponitur liberè *causa* futuræ omissionis peccaminosæ, tunc peccat peccato omissionis incompletæ, seu præcisè ut in causa volitæ. Quia tunc homo vult interpretativè istam omissionem: Ita Theol. omnes, contra Marsilium.

Quando, urgente præcepto, est in hominis potestate desistere ab opere omissionem causante, & præceptum implere, tunc ipsa ommissio est formaliter peccatum: Cum illa sit libera intrinsecè, eo scilicet modo, quo liber esse potest actus externus: ut si liberè insistens colloquio, inde causet omissionem Sacri die festivo.

Si *causa omissionis* non est amplius in potestate hominis, dum sit ommissio, tunc non est ullo modo libera dum exercetur, adeoque nec peccatum formaliter: Alioqui Justus, imò & Beatus, posset peccare per effectum consecutum ex ejus mala voluntate, et si illa pridem retractata fuerit.

Peccati omissionis malitia non consistit in privatione rectitudinis in actu. Patet, quia istius privationis est incapax odium Dei,

saltem secundum suam rationem specificam, secundum quam tamen est malum. Illi quidem spectato secundum rationem genericam odii non repugnat reſtitutio, sed hoc non sufficit, ut tale odium dicatur illius reſtitutionis capax: alioqui brutum dici posset capax rationis, eaque proprie privatum, Quia rationi genericæ animalis rationalitas non repugnat.

Non consistit etiam in privatione reſtitutionis *in potentia*, seu voluntate: Alioqui peccatum omissionis & commissionis v. g. odium Dei, & omiſſio amoris Dei, urgente præcepto, non differunt malitiâ formali, cum in utroque in voluntate agentis aut omittentis sit privatio ejusdem reſtitutionis, cujus est capax: id autem admitti non potest.

Illa itaque malitia consistit in *positiva ac libera tendentia* actus in objectum modo disconvenienti: Illâ enim præcisè positâ habetur formalis malitia odii Dei, &c. Favent huic doctrinæ Chryſost. August. alique PP. docentes peccatum non esse substantiam, sed actum positivum, sicut claudicatio est actus, non sola privatio, &c.

Neque refert, quod aliquando Patres peccatum dicant esse *nihil, non ens* &c. loquuntur enim de malo ut absoluto, id est, quod in se caret debita perfectione: non de respectivo, quod est aliquid per se alteri disconveniens, ut calor aquæ; vel de natura, quæ sit per se mala, quam dari negant; vel de peccato habituali, quod nihil est quasi physicè inexistens animæ, nisi privatio justitiæ; vel de actuali, quod sit privatio gratiæ, non formaliter, sed causaliter & consecutivè, sicut est mors animæ; vel de malitia formali complete sumpta, quæ ut sic non est aliquid actui superadditum per se causabile in genere causæ efficientis, sed solum in genere causæ formalis, per denominationem extrinsecam à voluntate moraliter deficiente, sive libere discedente à dictamine rectæ rationis de peccato non ponendo.

Specie differunt peccata, per repugnantiam

cum præceptis specie diversis, ut furtum à sacrilegio, quia hoc præcepto religionis, illud justitiæ repugnat.

Non omnia sunt *æqualia*, ut aliqui perperam docuerunt. Quia non repugnant æqualiter rationi & legi, à qua potest secundum majus & minus recedi; nulla tamen sunt contemnenda ut parva, cum singula Deo displiceant.

Dammum sive *nocumentum* ex peccato, saltem confuse prævisum, illud aggravat, gravitate eâ, quam causare potest effectus per modum objecti, & si sit volitum ut malum alteri ex ejus displicentia, accedit alia gravitas, quæ odii peccatum constituit.

Quando actio *merè per accidens* dat alteri occasionem nocumenti, sive temporalis, sive spiritualis, non participat illa malitiam effectus inde secuti.

Inductio alterius ad veniale, ut est peccatum, continet malitiam mortalem. Quia hoc est velle proximo malum spirituale gravius quovis malo corporali, & formaliter velle ut sic offensam Dei, quod est per se graviter inordinatum.

Pæna, quæ est debita *venialibus* quoad culpam in hac vita non remissis, non fit *æterna in damnatis*: sed absque ulla redemptione seu remissione per *satis passionem* extinguitur ejus dignitas, sive reatus formalis, sita in eo, quod est peccasse & pænam non esse remissam, nec perſolutam; non tamen extinguitur reatus radicalis situs in culpa, quæ in damnatis semper perseverat.

Peccant quidem *damnati* sibi complacendo, in suis peccatis, sed sit hoc sine *demerito*. Quia sunt in termino extrinsecò viæ constitutæ à Deo ad merendum vel demerendum.

Verius est Deum, etiam de potentia absoluta, non posse *innocentem flammis æternis addicere*, uti rectè contra aliquos, docet *Scotus, Marsilius, & S. August.* lib. 3. contra Julianum cap. 18. *Potes*, inquit, *Deus, aliquem sine bonis meritis liberare, quia bonus est, non sine malis meritis damnare, quia justus est.*

Pecca-

Peccati mortalis malitia est infinita secundum quid. Quia est supremi ordinis in ratione malitiæ, adeoque omnes alias malitias possibiliſ, sive culpæ, sive pænæ, etiam in infinito crescentes, excedit, & eminenter continet.

Non est tamen *infinita simpliciter*. Quia quodlibet peccato potest dari aliud gravius; infinito autem aliud majus dari non potest.

Nec refert, quod persona Dei peccato offensi, sit dignitatis simpliciter infinita: Quia illa dignitas non cognoscitur à peccante cognitione perfectâ, & Deo offenso adæquatâ.

Pæna æterna non est simpliciter *infinita*. Quia potest dari major, nempe quoad intentionem, non quoad durationem. Hinc etiam beatitudo Sanctorum non est infinita, licet sit æterna. *Pæna damni* est quidem privatio boni infiniti, sed solum finitè possidendi; adeoque finita censeri debet.

Dici nequit *Deus peccati author* aut *prædefinitor*. Est de fide ex Scriptura, quæ in Deo circa peccata solum agnoscit decreta permisiva, aut consequentia de aliquo bono ex eis eliciendo: unde rectè dixit *Damasceus lib. 4. De fide cap. 20.* moris esse divinæ Scripturæ permissionem Dei actionem ejus vocare, & quædam, quæ secundum eventum debent intelligi, causaliter aliquando exponere, rigorem nostrum Philosophicum non spectando.

Deus *non prædefinit* nec physicè *prædeterminat* actum etiam *materialem* peccati ponendum eo modo, iisque circumstantiis, quibus non potest non esse peccatum, ut voluntarii prædeterminationis fautores. Quia illum actum etiam directè prohibet. Repugnat autem divinæ bonitati & justitiæ velle motione efficaci impellere, ut fiat, quod prohibet fieri: ergo &c.

De hoc fusiùs tractatur supra Tomo 1. *Controv. 2. pag. 195. &c.*

Delectatio morosa seu deliberata de objecto illicito, est illicita, & quidem graviter (etiam secluso consensu in opus) si objectum sit

graviter illicitum. Ratio est, quod voluntarie affici ad malum, etiam solo affectu simplicis complacentiæ, sit inordinatum & consequenter grave peccatum, si objectum istius affectus gravem malitiam intrinsecè vel extrinsecè adjunctam habeat.

Vt delectatio sit mortalis, requiritur cum gravitate materiæ etiam advertentia perfecta: Imperfecta enim, qualis est in semisopitis, aut semiebriis, solum sufficit ad veniale. Item, requiritur consensus, saltem interpretativus, situs in positione causæ sine sufficienti ratione, vel in negatione resistantiæ positivæ, saltem per actum internum, absque justa causa.

De his agit infra ex professo Tomo 2. *Part. 3. Cap. 6. de sexto Precepto decalogi.*

Ignorantia invincibilis non datur primorum principiorum juris nature, quale est, quod tibi non vis fieri, alteri ne feceris: neque *conclusionum* ex illis evidentissimè deductarum, cujusmodi sunt, juxta *Vasquez*, contenta in Decalogo: quod de jure prohibente simpliciter fornicationem negant *Tannerus, & plures alii.*

Datur tamen, etiam in fidelibus, ignorantia invincibilis de variis *obscurioribus juris nature præceptis*. Ita *Albertus, S. Thomas, & Scholastici communissimè*. Quia sunt multa juri nature contraria, quorum inordinatio naturalis ægrè probatur, etiam à viris doctis, & consequenter facile ignoratur, ut à *Cassiano, Marulo, & aliis*, ignorata fuit inordinatio mendacii officiosi, & ab aliis malitia fornicationis simplicis, quando adhibita diligenti cautione de honesta educatione proliſ satis prospicitur. Et hæc multò faciliùs ignorantur ab infidelibus, qui nihil audierunt de Deo, nec de virtutibus & vitiis instructi fuerunt.

Jus nature violantes ex *ignorantia invincibili*, non peccant formaliter: alioqui omnes, qui post adhibitam moralem diligentiam errant circa jus nature, errarent vincibiliter, & contra illud peccarent formaliter: unde communiter peccarent Doctores, Consilarii & quorumvis ferè bonorum possessores.

Quia illi exponerent se periculo per ignorantiam culpabilem violandi jus naturæ, si forte in re bona illa sint juris alieni.

De hac ignorantia fufius infra Tom. 2. Tr. 1. Princip. 1. &c.

Objiciunt aliqui loca quædam ex S. August. Hieron. & D. Thoma, quæ videntur indicare ignorantiam invincibilem non excusare ab omni peccato.

Sed Resp. intelligenda esse loca illa de ignorantia *vincibili* quæ non excusat, vel de ea quæ culpabilis est in sua causa, vel quod non excuset a peccato materiali; aliquando etiam loquuntur de sola præsumptione *fori externi*, non verò quod illa ignorantia ad peccatum imputetur à Deo, qui omnia habet perspecta: quæ omnia maxime comprobantur ex eo, quod loca illa indifferenter loquantur de ignorantia etiam facti, & legis positivæ, quam tamen à peccato excusare omnes omnino admittunt.

Quæres porò, 1. An rectè dicatur in omni peccato ignorantiam intervenire, cum Scriptura sæpe peccata ignorantias appellet?

Resp. non intervenire ignorantiam propriè sumptam, sed tantum improprie pro *inconsideratione*, quod scilicet. totalis peccati malitia non penetratur, & omnia damna peccatum, comitantia, & consequentia.

Quæres 2. Quomodo peccatum in Spiritum sanctum dicatur non remitti in hoc aut futuro sæculo, ut *Matth. cap. 12.*

Resp. Id tantum dici ex eo, quod illud *difficillime* remittatur, & quod ex illius peccati natura & enormitate non habeat excusationem infirmitatis humanæ, cum committatur ex sola malitia: quamvis sit *absolutè* remissibile per retractationem, & penitentiam consequentem.

CAPUT V.

De Peccato Habituali, Originali, & Immunitate D. V. ab illo, & Parvulorum à pena ignis.

Peccatum habituale est quod actu transacto permanentè constituit peccatorem; de hoc *Joan. 8.* dicitur, *in peccato vestro moriemini. Habituale non consistit* in peccato præcisè ut *præterito & non retractato*, neque in reatu *pænæ* saltem formali, neque in *privatone gratiæ*: Quia posset istis manentibus tolli peccatum habituale per hoc, quod Deus remitteret jus quod habet ratione peccati ad aversionem à peccatore.

Consistit igitur peccatum habituale *præcisè* in peccato ut non condonato, atque ita moraliter perseverante, in ordine ad tribuendum Deo jus ad istius aversionem: & sic juxta S. August. consistit in peccato *præterito* in oculis Dei adhuc remanente.

Macula peccati positiva est ipsum peccatum habituale; *privativa* est gratiæ privatio, quæ tamen ad illud non concurrit ut ejus pars, sed ut removens prohibens, ex hypothesi, quod illius condonatio non fiat sine gratiæ sanctificantis infusione.

Peccatum Originale, quæ tale est, quod ipsa origine ex Adamo contrahitur, omnesque ejus posteros constituit verè peccatores. Est omnium Catholicorum, contra Pelagium, & juxta S. August. fundamentalis fidei veritas à Scripturis clarè tradita. Originale juxta Scrip. PP. & Tridentinum est verè peccatum, & propriè constituens hominem Deo odibilem, quamvis non ut est actuale Adami, quia sic non est à posterorum voluntate propria.

Omnes (exceptà V. Deiparâ) peccaverunt in Adamo, juxta illud ad Romanos 5. *In quo omnes peccaverunt.* Quia omnes viâ ordinariâ ab ipso descendentes continebantur in eo,

non

non solum ut in capite physico, sed etiam ut in capite morali, virtute decreti, quo Deus in voluntate Adami constituit voluntates omnium ejus posterorum, in ordine ad actum, à quo voluit dependere transfusionem justitiæ, aut injustitiæ originalis. Hoc decretum *positum* appellat S. August. scilicet virtuale, ad quod requisitus non est consensus Adami, cum ad ejus effectum sufficiat voluntas Dei supremi omnium Domini: fuit tamen declaratum Adamo Gen. 2. *In quacumque die comederis &c. Transfunditur* autem in posteros per hoc, quod viâ ordinariâ, & gratiâ delituti ex Adamo descendant, ut patet ex Trid. Sess. 6. C. 3. additur, viâ ordinariâ &c. propter Christum, & Deiparam.

Originale non consistit in substantiali corruptione imaginis Dei, ut erravit Illiricus: Neque in concupiscentia, cum hæc remaneat in renatis, in quibus ex Apostolo, & Trid. nihil remanet damnationis.

Non etiam consistit in *qualitate* quadam morbida, aut entitate morali, aliisque excogitatis à Gabriele & aliis. Nec in reatu pænæ, qui est effectus peccati, non peccatum. Nec, ut voluit Pighius, in peccato Adami ut extrinsecè ejus posteris imputato, sic ut non insit unicuique proprium, cuius contrarium expressè declarat *Trident.* supra.

Nec denique consistit in *privatone gratiæ* propter peccatum ad Adamo commissum. 1. Quia ista privatio est effectus peccati: 2. Quia posset tolli originale, remanente ista privatone gratiæ. Ergo in ea non consistit, nequidem partialiter, sed in solo peccato ab omnibus commissò in Adamo ut moraliter perseverante, per non condonationem illius à Deo factam. Ad illud tamen aliquo modo concurrat ista privatio, per modum conditionis sine qua non perseveraret, quantum est ex vi præsentis providentiæ, in qua Deus decrevit mortale sine infusione gratiæ non remittere.

Dices, S. Anselmus asserit peccatum originale esse ipsam justitiæ *nuditatem*, quod vi-

detur solam privationem indicare.

Resp. solum velle privationem gratiæ, modo jam explicato, concurrere ad peccatum originale, eamque solam esse parvulis intrinsicam & quasi physice inexistere, cum per se nihil aliud physicum, sed tantum morale in parvulis constituat, cuius subjectum immediatum censetur ipsa voluntas.

Solius Adami peccatum transit ad posteros, & quidem illud dumtaxat, quo violavit præceptum de non edendo pomo; non autem transit peccatum Evæ: Quia solus Adamus constitutus est caput morale posterorum, & solum in ordine ad observationem istius præcepti primi de fructu vetito. Hinc etiam posteri solum contrahunt peccatum Adæ, secundam malitiam *inobedientiæ, & gulae*. Quia sub hac solum ratione Adam illud commisit, ut erat posterorum caput morale constitutus.

Si Adamo fuissent filii *ante ejus peccatum suscepti*, non contraxissent peccatum Originale; quod certius est, si ante istud peccatum habuissent usum rationis. Quia tunc fuissent sui juris: Contraxissent tamè horum filii, *quia pro tunc* fuissent contenti in Adamo peccante ut in capite morali, per suam scilicet. generationem ab illo jam mediatè profectam.

Beata V. MARIA fuit concepta sine macula Originali. Hæc sententia Pontificum iudicio Pia est: juxta varios ex communissimo Ecclesiæ sensu quasi pro certa habetur. 1. Quia Ecclesia hanc solum permittit publicè sustineri. 2. Juxta illam præcipit festum Conceptionis Immaculatæ celebrari. Quod constat ex *Sixto IV.* & irrefragabiliter ex *Alexandro VII.* declarante festum hoc celebrari juxta piam Sententiam, id est, de Sanctificatione animæ. B. V. primo instanti suæ creationis & infusionis in corpus, & sub gravissimis pœnis vetante omnem in contrarium interpretationem, quæ negetur Pontifices favere piæ sententiæ, vel ut illa quovis excogitabili modo in disputationem revocetur, ac prohibente omnes Libros in quibus pia sententia, & cultus secundum illam

illam exhibitus in dubium revocatur.

Huic maxime pia sententia favent Scriptura Gen. 1. *Ipsi conteret caput tuum*, & expressius PP. Petrus Damianus, Laur. Justinianus, Ildephonus, &c. Item, licet minus expresse, S. Hier. Chrysostomus, & in variis locis Augustinus, qui de *Natura & Gratia* c. 26. ait, dum agitur de peccatis, B. V. Mariam esse excipiendam.

Alibi S. Augustinus solum vult, ejus carnem esse carnem peccati, scilicet parentum per concupiscentiam, & ipsius B. Virginis quoad debitum peccatum illud incurrendi, de quo S. Augustinum ipse Cajetanus intelligit.

Videtur probabilius B. Virginem in Adamo contraxisse *Debitum* peccati Originalis, etiam proximum, situm in eo quod ejus voluntas fuerit contenta in voluntate Adami peccantis, quamvis ipsa preservata fuerit. Hoc indicant universales Scripturae, & Patrum locutiones: Nec est ratio ab iis excipienda B. V. quae hoc supposito melius intelligitur indignis, & gavisae fuisse Christi Redemptione preservativa. Scripturae & PP. solum Christum ab Originali excipientes, loquuntur de dicto Debito, non de Macula actuali peccati originalis.

B. Virgo non fuit obnoxia *Morti*, ut poenae peccati a se contracti, sed ut defectui communi ex pugna naturali contrariorum secundum ordinem naturae, & ex congrua cum morte Christi conformitate.

PARVULI sine Baptismo mortui, patiuntur poenam *Damni*. Est de fide ex Joan. 3. *Nisi quis renatus fuerit &c.* Non tamen patiuntur poenam *Sensuum*, sive ignis. Ita PP. & DD. communis, quibus variis locis consentire videtur S. Augustinus, cum ait, in damnatione levissima futuros, non esse tantam poenam plectendos, ut eis non nasci expediret: quae vera non essent cum poena ignis aeterni.

Obiicit 1. Scripturas oppositum declarantes, de locandis ad solam dexteram & sinistram &c.

Resp. *Scripturas*, quae contrarium in speciem sonant, loqui de solis judicandis ex ope-

ribus, adeoque de solis Adultis, non de Parvulis aliquid in oppositum pronuntiare.

Obiicit 2. S. Augustinum contrarium sentientem, ut aliqui volunt.

Resp. S. Augustinum, dum subinde videtur favere contrariae sententiae, solum velle, contra Pelagianos, non futuros parvulos in loco voluptatis medio inter paradisum & infernum, sed futuros in inferiori quodam carcere, non tamen ignis supplicium passuros.

Dolor sensibilis parvulorum *in hac vita* non est proprie poena in ultionem peccati, sed poenalitas resultans ex subtractione donorum status innocentiae, quae sunt deperdita per peccatum Originale.

Parvuli exigua, si quam, patientur *tristitiam* ex privatione beatitudinis: Quia eam non magis apprehendent, quam viatores in hac vita exigua certe beatitudinis originalis amissae notitiam habentes. Ita *Bellarminus*, cum pluribus, qui tristitiam inde nullam habituros asserunt.

Quaeres, Quenam sint porro *Poenalitates temporales* ex peccato Originali provenientes.

Resp. quod sint variae; ac primò, mors corporalis, quia in poenam istius peccati excidit homo privilegio immortalitatis à Deo destinato. Deinde, vitae hujus labores, & dolores, ac animalium brutorum rebellio, quae alias Adamo & posteris despotice subiecta fuissent. Item, privatio quietis, pacis, & peculiaris doni, quo immoderatas appetitus passionis facile refraxissent. Denique, carentia Providentiae divinae singularis adversus *Dæmonum* insidias, quibus in hoc statu naturae lapsae homines multum sunt expositi.

CAPUT VI.

De Legibus, & earum Natura, Divisione, Effectibus, Principiis, Materia, Subiecto, & modo designandi.

DE Legibus, earumque Principiis practici tractatur infra accuratè in hujus Tomi 2. Part. 2. Tract. 1. post initium et in decursu: de de *Præceptis* Tractatu 5. ab initio. Quae possunt etiam speculativè desiderari, hinc subiunguntur.

LEX definitur, rationis ordinatio ad bonum commune: Lex aeterna est ordinatio Dei ab aeterno in ejus mente: temporalis fertur in tempore ab habente potestatem. Naturalis est naturae rationali insita: positiva ab extrinseco posita: affirmativa actum imperat: negativa actum ponendum prohibet.

Legis ratio obligatoria requirit in legillatore *volitionem* obligandi subditos, & actum *intellectus* illam practice intimantem per verba imperativa. Utrumque actum pro lege accipiunt Scripturae, dum leges modò voluntates divinas, modò illarum indicia appellant.

Promulgatio per exteriorem intimationem imperativam est essentialis legi, ut est proxime obligativa. Quia sine illa promulgatione non innotescit legitime, notitia autem ad legis aut præcepti obligationem in conscientia requiritur.

Unde *lex aeterna* ut sic, non est proprie lex, sed solum ut connotat promulgationem in tempore faciendam: sub hac tamen ratione transit in temporalem, naturalem, vel positivam ex supposita ejus debita notitia.

Ad *rationem Legis* insuper requiritur, ut sit honesta, justa, possibilis, secundum naturam, secundum patriae consuetudinem, bono communi conveniens, & manifesta, non perpetua, cum mutatis circumstantiis, possit revocari, atque ita desinere prout est obliga-

Tomus II.

toria, quamvis possit retinere vim directivam, sed in hac ratio legis non consistit.

Lex naturalis, quae absque signo externo est ipsi naturae impressa, consistit in rationis dictaminibus de agendis aut fugiendis, tamquam naturae rationali conformibus, aut difformibus. Quae quidem *dictamina* sunt physice ab intellectu creato: moraliter tamen ab Auctore naturae: suntque ejus imperia formaliter dirigentia, obligantia, ac moraliter permanentia, à Deo inscripta cordibus nostris, juxta Apostolum.

Antecedenter ad hæc *Dictamina* non datur bonitas aut malitia *formalis*, sed solum *fundamentalis* per ordinem ad naturam rationalem, non ut legem, sed ut terminum convenientiae, vel disconvenientiae actus, quem lex imperat aut prohibet: sic Deus est sibi mensura honestatis suarum actionum, non lex; cum Deus sibi legem nullam habeat, sed sit ipse omnis rectae legis principium, ac originalis rectitudo.

Dispensatio divina non cadit proprie in legem naturae, faciendo ut illa absque variatione in ejus materia non obliget. Quia non potest Deus facere, ut quod est intrinsece malum, nullâ factâ mutatione, desinat esse malum.

Improprie tamen potest dispensare in quibusdam ejus præceptis, faciendo mutationem in eorum materia, sic ut desinat esse eorum objectum, v. g. dando alicui dominium honorum alienorum, potestatem in vitam innocentis, uti Israelitis, Abrahamo, & aliis in quibusdam concessit.

Non potest tamen sic dispensare in omnibus legis naturae præceptis: Cum nullâ ratione odium Dei possit reddi licitum, similiter nec mendacium, quod talis est malitiae & naturae, ut ex nullis circumstantiis possit honestari.

Principes Ecclesiastici possunt ferre leges ligantes etiam in conscientia. Est de fide ex Scrip. &c. Contra hæreticos, *Viclesum*, *Lutherum*, *Calvinum* &c. damnatos in Concil. *Constantiensi*, & *Trident. Sess. 7.*

F

Can. 8.

Can. 8. Scripturæ in oppositum ab hæreticis objectæ, solum improbant mandata hominum injusta. Eodem sensu quæritur August. de multitudine præceptorum Ecclesiasticorum *Epist. 119. cap. 19.*

Principes laici eandem habent potestatem legislativam. Est etiam de fide ex Patribus, & Scripturis, Proverb. 8. *Per me Reges regnant* &c. Apostolus quidem ad *Corinth. 3.* docet Ecclesiam Christi esse liberam, scil. à servitute peccati &c. non à lege humana, quæ ex Scrip. ad Romanos *Cap. 13.* potest obligare, etiam sub reatu mortalitatis peccati.

Ratio est, quod lex illa à lege æterna derivatam habeat obligandi potestatem, proportionatè ad suam materiam: unde eam violans, mediatè violat legem naturalem: cuius Deus uti est auctor, ita & vindex.

Dices, Illam potestatem non habent à Deo Hæretici, & Infideles, cum sint peculiariter Dei inimici.

Resp. Possè Deum etiam per inimicos suos amicis iusta præcipere, quod etiam ab eo fieri patet ex *Matthæi 23. Super cathedram Moysi sedebunt Scribæ & Pharisei* &c.

PROMULGATIO est legi essentialis & necessaria ut causet obligationem, scil. per publicam legis intimationem. Deficiente huiusmodi promulgatione lex non obligat, saltem sub ea ratione, sub qua non est sufficienter promulgata ut ad notitiam publicam pervenire possit.

Unde etiã deducens, legè positivã non obligare ad illa, de quibus *probabiliter* controvertitur inter DD. utrũ sint præcepta, aut in lege ista contineantur. Quia respectu istorum non est sufficienter promulgata, nec manifesta: quod probè notandum pro solutione plurimorum dubiorum in variis materiis, & casibus particularibus de legum illarum aut præceptorum obligatione.

Leges Cæsareæ debent promulgari in Provinciis, ut in iis obligent, jure ita disponente: non tamen Pontificiæ, nisi hoc in illis disertè requiratur, Constat hoc ex Natura Legis,

& Bulla Pii Papæ IV. id declarante. Probabilius est Pontificias statim obligare in locis ubi sunt promulgatæ, nisi declaretur contrarium.

Acceptatio populi non requiritur ad legis valorem; Quia bonum commune exigit, ut in legislatore sit potestas obligandi subditos etiam invitos. Sed Legislator præsumitur nolle ut lex obliget, si à majori parte non acceptetur; potest tamen id velle absolute loquendo.

Leges Pontificias non requirere univèrsaliter *Placetum Regium* in Belgio, sed verius solum requiri ad provisiones super Beneficiis, docet *Zypæus, aliique.*

Lex humana etiam Ecclesiastica non potest directe imperare *actus merè internos.* Quia licet Christus potuerit dare istam potestatem Ecclesiæ, eam tamen non dedit, cum id ex nullo capite probari possit, nec sit con-naturale ut Legislator de iis. ferat legem, de quibus non potest cognoscere; & contrarium ab Innocentio III. insinuetur. Ita Theol. communiter.

Dices, Ecclesia punit hæresim quæ est interna, reservat etiam aliquando peccata merè interna, Prælati præcipit orationem mentalem &c. Atque actus illi sunt merè interni, ergo &c.

Resp. Punit quidem Ecclesia hæresim internam, sed solum exterius manifestatam: reservat *peccata* merè interna, tantum indirectè, scil. limitando jurisdictionem externam absolvendis. Prælati obligat Religiosos ad *orationem mentalem*, non vi potestatis legislativæ, sed ratione voti obedientiæ. Ad Ordines sacros admittendis Ecclesia votum castitatis *internam* non præcipit, sed tantum declarat se nolle, nisi sub conditione istius voti interni, illos ad Ordinesmittere.

Denique, cum possit Ecclesia præcipere actus externos, ut sunt actus certæ virtutis, consequenter potest indirectè præcipere actus internos ad hoc requisiti, ut actus externus sit humanus, ut sit talis virtutis, Religionis, Orationis, &c. quod

quod sine actu interno fieri non potest.

Ut Legis obligatio sit *sub mortali*, requiritur in legislatore intentio graviter obligandi, & materiæ gravitas, quæ desumenda est ex gravitate finis per se intenti, & ex conducentia ad finem Legis. Hinc Superior Ecclesiasticus potest sub mortali prohibere rem de se levem, ut ingressum in popinas, egressum nocturnum, & similia ex se levia, sed gravia in ordine ad finem ritè intentum.

In *materia gravi* potest esse obligatio solum *sub veniali*, si nempe legislator tantum obligationem venialem intendat. Quia sicut ab ejus voluntate proximè pendet obligatio, ita & ejus quantitas intra capacitatem materiæ.

Lex in materia gravi expressa verbis strictè *præceptivis*, aut *sub pena gravi*, graviter obligat: Nisi aliunde alia, aut dubia appareat mens legislatoris. Ratio, quia illis suppositis nihil deest ad gravem obligationem, juxta principia hæctenus tradita.

Violatio legis, etiam in *materia levi*, ex *formali contemptu* Superioris ut sic, vel *legis* ipsius, est mortalis. Quia etsi materia sit levis, gravis est ille contemptus, cum ex ipsa natura exigatur Superioris legitimi observantia.

Lex potest impleri per *actum peccaminosum materialiter*: Quia talis actus potest esse substantia rei præceptæ, ut auditio Sacri cum distractione involuntaria. Non tamen per *actum peccaminosum formaliter quæ talem*: Cum enim repugnet, legem obligare ad peccatum, etiam repugnat satisfieri ejus obligationi per actum formaliter peccaminosum.

Leges pœnales sub gravibus pœnis v. g. mortis, aut excommunicationis, regulariter obligant sub mortali. Quia supponuntur in materia, aut sine gravi fundatæ.

Lex obligans ad *observationem*, vel ad *pœnam* subeundam (qualis datur in variis Religionibus) est merè pœnalis, adeoque non obligans sub peccato, & pœna quam infligit est mera pœnaltas, non pœna strictè; cum

hæc culpam supponat. Lex tamen pœnalis lata verbis *strictè præceptivis*, obligat in conscientia, nisi aliunde appareat contraria intentio Legislatoris.

Invincibilis Ignorantia Legis excusat à pœna: secus vincibilis, aut solius pœnæ, uti fufius exponitur infra, hujus *Tomi 2. Tractatu primo sub initium.*

Principes supremi suis legibus non tenentur propriè, sed solum ex quadam æquitate naturali. Est Theol. sententia communior.

Peregrini non tenentur legibus suæ patriæ: quia sunt affixæ territorio, cuius bonum spectatur. Tenentur tamen legibus loci in quo existunt: Quia hoc exigit bonum commune, ne illi sint in delinquendo à pœna immunes.

Clerici indirectè, & quoad vim directivam, obligantur, etiam in conscientia, legibus Reip. eorum statui non disconvenientibus, non directè, & coercitivè. Quia utrumque requirit bonum commune tam Civile quam Ecclesiasticum.

Consuetudo rationabilis, inducta cum voluntate obligandi à majori parte communitatis, de consensu Principis, habet vim legis. Quia in tali consuetudine reperitur tota ratio obligativa legis, uti consideranti ex dictis satis patet.

Legislator, & ejus in potestate legitimus *Successor* dispensare potest in lege, etiam secum: non tamen inferior in lege Superioris sine ejus consensu: quia in Superioris voluntate vis legis consistit.

Dispensatio sine causa facta à Superiore, est *valida*, sed juxta *Suarum* graviter illicita in re gravi; at juxta *Navarrum* tantum venialiter illicita, secluso scandalo.

Dispensatio censetur *subreptitia*, 1. Per expressionē falsi, aut reticentiam veri requisiti. 2. Per insufficientiam causæ. 3. Per relationem v. g. unius ex impedimentis matrimonii, dum plura concurrunt. 4. Per relationem copulæ, quando præcessit inter consanguineos dispensationem postulantem.

Quando Pontifex in *Litteris dispensationis*

apponit, ex motu proprio, docet Sanchez, Bonacina, &c. valere dispensationem, quamvis celetur veritas, cujus expressionem jura requirunt. Quia per illos terminos, ex motu proprio, significat Pontifex se habere voluntatem dispensandi absolutam, independentem à uris exigentia.

PRIVILEGIUM dicitur quasi lex privata, & definitur, Gratia permanens concessa à Superiore ad agendum contra, vel præter legem. Differt privilegium à dispensatione, quod hæc, cum sit restricta ad actum particularem, non sit permanens sed transiens cum actu, vel actibus, ad quos conceditur non ita privilegium.

Cessat Privilegium, 1. Elapso tempore ad illud determinato. 2. Cessante ratione illius adæquatâ. 3. Per legem revocatoriam sufficienter promulgatam. 4. Per illius abusum, accedente tamen Judicis sententiâ. 5. Per non usum spatio ad præscriptionem sufficienti.

Plura de Legibus hic reperiuntur, ubi infra in hoc Tomo Part. 2. Tract. 5. agitur de PRÆCEPTIS præter ea quæ in Trac. 1. de Legibus contineri supra indicavimus.

C A P U T V I I.

De Gratia, Iustificatione, Merito.

§. I.

De Gratia Divina Actuali, & quorundam circa eam Censuris.

DE Gratia, & controversiis singulis illam hoc tempore concernentibus in hoc Opere accuratè tractatur supra Tom. 1. Tr. 2. p. 101. ubi referuntur & refutantur errores modernorum Hereticorum de gratia: & p. 105. refelluntur de ea 5. Propositiones Jansenii. Et in eodem Tom. 1. Part. 2. Contr. 4. pag. 206. & seq. de Gratia, explicatur illius natura, divisio, errores Pelagianorum &c. status puræ naturæ, &

controverſie omnes de gratia ſufficienti, efficaci, viribus natura sine gratia, &c. Vti & in hac materia Diplomata Pontificum circa Doctrinam Baji, & Jansenii pag. 242.

Tantum hic restat notandum, 1. Quam evidenter auctoritate Apostolica refellantur illi, qui audent per contumelias aut censuras insectari Sententiam, quam supra explicuimus Tomo 1. Part. 2. Contr. 7. pag. 218. de gratiæ efficacia, prædeterminationi physica, & quibusdam aliis contraria, & scientiæ Medix innixa.

Insectatur eam præ multis Jansenius Ipreu. Tom. 1. de hæresi Pelagiana cap. 9. dicens, illam esse Massiliensium, & non esse gratiæ prædicationem, sed prodicionem. Et Xantes Mariales Tomo 4. relec. 15. sect. 1. scribens, non esse Jesuitarum, sed Pelagii inventum: & relec. 16. sect. 2. esse novum figmentum, novum & horridum monstrum. Ac recentius Pseudophilathetes in suo Thomistarum triumpho &c. asserens, esse fucatam, deformem, muscipulam pedibus insipientium, & zizania in medio tritici.

Contra hunc scripsit Duaci Franc. Fourmeſtraux, in sua justa defensione adversus convicia &c. Et contra alios Impugnatores, Ananatus, de scientia media disp. 4. c. 1. &c. Petrus à S. Josepho in Concordia suavi disp. 4. sect. 4. Paulus Leonardi part. 1. sect. 1, 2. & 3. Ripalda, de ente supernaturali disp. 113. sect. 9. & seq. Gabriel de Hennaio, in scientia media historice propugnata, Event. 1. 2. & seq. in edit. 2.

Quin etiam contra insectationes aut censuras hujus sententiæ apud Auctores prædictos, aliosque, proferuntur gravissima Pontificum Decreta. In Edicto Sixti V. per Calatinum anno 1598. præcipitur sub anathemate, ne quis in Controversia de prædeterminatione & gratia opinionem suam contrariam ullâ censurâ notet.

In Decreto Clementis VIII. permittitur, ut ambarum partium Magistri suam liberè opinionem de gratia, præscientiâ, & prædeterminationis efficacia cum libertate concilianda tradant, ac defendant; sic tamen, ut nisi gravi-

graviter lecti velint, à notanda adversa opinione abſtineant. Quod fuit utrique Parti intimatum anno 1598. De hoc Decreto sic testatur ac scribit Andreas Duwallius Doct. To. 1. in 1. 2. Tr. de gratia q. 4. Cum à Clemente VIII. Doctorum examini relicta sit hæc Controversia cum moderamine, ut neutra opinio hæresis, erroris, temeritatis, alteriusve qualificationis arguatur, ab omni aperiore dicto sedulo abſtinebimus. Idem tradit Petrus Ledelma, in Præfat. ad Tractatum de Auxiliis.

In Decreto Pauli V. anno 1606. quod etiam accuratè adducit Spondanus in Historiæ Ecclesiasticæ prosecutione ad eundem annum, his verbis. Paulus V. disputationes de Auxiliis conticescere jussit, sanxitq; postmodum, ut utrisque, dum aliud decerneretur, liberum esset suam sententiam in Scholis modestè tueri, sed sine damnatione alterius partis. Decretum hoc confirmasse etiam Urbanum VIII. testatur fuſtius Joannes à S. Thoma Tom. 1. in primam Partem disp. 20. art. 6.

His etiam cum aliis consonat Sylvius Doctor Duacenus, in sua Præfatione monitoria ad primam Partem S. Thomæ. Sua, inquit, Sanctitas præcepit, ne quis in posterum, oblatâ de prædictis rebus tractandis occasione, contrariam sententiam sustinentes in censuram vocare, vel dictis perstringere ullo modo auderet.

Huc etiam facit Declaratio Innocentii X. ad calcem sui Decreti contra Augustinum Jansenii, quæ incipit, *Ceterum, cum tam Romæ, quàm alibi, circumferantur quedam asserta; acta, manuscripta & forsitan typis excusa Congregationum habitantium coram se, record. Clemente VIII. ac Paulo V. super questione de Auxiliis &c. ubi decernit, dictis assertis, nullam omnino fidem adhibendam, neque ab alterutra parte, sive quocumque alio allegari posse, vel debere, sed super questione prædicta, observanda esse Decreta, Pauli V. & Urbani VIII. suorum Prædecessorum.*

Notandum 2. Decretis Pauli V. Urbani VIII. &c. prohibitum esse in lucem edere.

Libros tractantes quæstionem illam de auxiliis; illam, inquam, non eam quæ contra hæreticos in ea materia disputatur. Patet hoc authenticè ac compendiosè ex Decreto Alexandri VII. Romæ publicato anno 1657. 15. Septembris, in quo post prohibitas Epistolas Montaltii &c. in calce additur. *Insuper, cum hæc occasione & prætextu in lucem prodeant plures libri continentes & tractantes materiam de auxiliis, nullâ prorsus petita vel obtenta licentiâ ab hac sacra Congregatione contra formam Pauli V. & Urbani VIII. Prædecessorum (que quatenus opus sit Sanctitas sua denuò confirmat, innovat, & inviolabiliter observari mandat, sub censuris & penis in iisdem contentis) ideo illis inherendo dictos libros editos, & in futurum quomodolibet edendos, absque eo quod fiat de illis specialis mentio, ipso facto, & absque alia declaratione, pro expressè prohibitis haberi voluit, & decrevit.*

Ex his, aliisque toties, & tam graviter repetitis Pontificum Decretis, satis innotescit, quid judicandum sit de illis, qui his non observatis audent in persequenda illa sententia talibus dictis, & censuris liberius indulgere.

Notandum denique breviter, circa hanc quæstionem de gratia efficaci, quod specialiter tractatur à Gregorio del Rio in libello cui Titulus. Jansenianus per seipsum everſus. Si admittantur ut principia Jansenii quæ ibi proferuntur de Gratia, Adami in statu innocentia, ejusque immunitate à concupiscentiâ, & natura gratiæ necessariò victicis absente omni concupiscentiâ: Inde sequi, neque dari peccatum originale, neque ea quæ ad illud consecuta esse fides docet, quæ haud dubiè ipse Jansenius, & si qui sunt in hoc sectatores, fideliter admittunt: pro cuius rei distincta consideratione studiosum Lectorem ad dictum Tractatum utiliter remitto.

§. II.

De Iustificatione, Gratia Habituali,
& Merito.

DE his singulis agitur Tomo 1. Part. 2. *Proversâ* 8. & 9. pag. 223.

Ad Iustificationem Fides requiritur, sed non sufficit. Utrumque est de fide, & definitur in Tridentino Sess. 6. cap. 8. & can. 9.

Fides requisita ad Iustificationem non est Fiducia de peccatis sibi per Christum remissis, ut volunt Lutherani, & Calvinistæ. Talis fides de peccatis remissis, sine peculiari revelatione, est impossibilis: idque à Trident. declaratur Sess. 6. Can. 12. 13. & 14. De quo plura Tomo 1. Part. 1. Tract. 2. Cap. 2.

Homo non potest esse physice certus de sua iustitia; potest potius de aliena, ut baptizans de iustitia infantis à se legitime baptizati. De sua iustitia tantum potest habere aliquam certitudinem mortalem, fundatam in testimonio bonæ conscientie, quam ad Romanos 8. Apostolus agnoscit.

Meritum augetur per ea quæ augment actûs nostri bonitatē, ut ex excellentia quæ oritur ex objecto meliori, ex circumstantiis intentis, ex actûs exercendi difficultate, ex majori actûs liberi intensione, & longiori duratione. Quia hæc reddunt actum moraliter nobiliorem, & pluribus actibus distinctis æquivalentem.

De Merito inter Bajanæ damnatur 1. Vita æterna homini integro, & Angelo promissa fuit intuitu bonorum operum, & bona opera ex lege naturæ ad illam consequendam per se sufficiunt. 2. Sicut opus malum ex natura sua est mortis æternæ meritorium, sic bonum opus ex natura sua est vitæ æternæ meritorium. 3. Nec Angeli, nec primi hominis adhuc integri merita recte vocantur gratia. 4. Pelagii sententia est, opus bonum citra adoptionis gratiam factum, non esse regni cælestis meritorium. 5. Ratio meriti non consistit in eo, quod

qui bona operatur habeat gratiam, & inhabitantem Spiritum sanctum, sed in eo solum, quod obedit divinæ legi. Ita Constitutio Pii V. Gregorii XII. & Urbani VIII. quæ integra hic refertur supra Tomo 1. Part. 2. pag. 237.

§. III.

De auctoritate S. Augustini in materia de Gratia, & aliis.

VALDÈ magnam, & præ cæteris singularem esse S. Augustini auctoritatem cum aliis tradit Suarez de grat. prolog. 2. c. 6. quem ait tantâ sapientiâ scripserit, ut ejus sententia semper sit præferenda, nisi cum major Patrum aut Ecclesiæ auctoritas obstare videtur, quod raro, vel nunquam contingit. Quia verò Theologo maximi momenti est, hæc in singulis solide discernere, ipsa Pontificum Decreta de illius Scriptis hic proferemus.

Constat ejus auctoritatem esse irrefragabilem quoad Puncta, quæ sunt à Conciliis & Pontificibus approbata ut vera, quæ habentur in Epist. Celestini primi ad Episcopos Gallie apud Prosperum in fine Operum ejusdem.

Primum est, In prævaricatione Adæ omnes amisisse naturalem possibilitatem, id est, facultatem expeditam ad salutaria.

2. Neminem esse per se bonum, nec posse perseverare sine gratia.

3. Neminem bene uti Libero arbitrio nisi per Christum; adeoque omnia bona opera referenda esse ad Deum.

4. Omnes motus bonæ voluntatis esse à Deo.

5. Anathemati subesse eum, qui asserit gratiam Dei solum valere ad remissionem peccatorum, non ad ea vitanda.

6. Item, eum qui dixerit gratiam Christi solum juvare illuminando intellectum, non movendo immediatè voluntatem, & etiam eos, qui dicunt gratiam solum dare facile, non simpliciter posse.

Quoad

Quoad alia varia habetur non simpliciter irrefragabilis: Hoc significat Celestinus supra c. 12. ubi ait: se non asserere profundiores partes quæstionum, quas pertractarunt Augustinus & alii, qui Hæreticis restiterunt. Hoc ipsum profitetur ipse August. L. de dono persever. c. 21. ubi sic habet: Neminem velim sic amplecti omnia mea ut me sequatur, nisi in iis in quibus me non errare perspexerit: nam propterea nunc facio Libros, in quibus Opuscula mea retractanda suscepi, ut nec me ipsum in omnibus me secutum fuisse demonstrarem.

Hinc 1. ita deducit Tostatius Defensorii p. 2. c. 18. Non ergo necesse est nobis, quæcumque Augustinus dixerit, concedere. Et Melchior Canus de locis Theologicis C. 3. ait, stultum esse libris Canonicis Augustini opuscula æquare.

Hinc 2. Absque sufficiente fundamento Jansenius Iren. To. 2. L. proæm. c. 13. 14. 15. generaliter omnibus Augustini Libris & assertionibus tribuit irrefragabilitatem, contra sensum communem cæterorum DD. qui sæpe in interpretatione Scripturarum aperte recedunt ab Augustini sententia, v. g. de creatione mundi unico instanti.

Gelasius quidem Papa, dist. 15. c. 3. approbat omnia opera S. Augustini, sed solum ge-

neraliter, sicut etiam approbat opera Cypriani, in quibus tamen continetur error de rebaptizandis ab hæretico baptizatis; cujusmodi approbatio (inquit Tostat.) est solum commendatio Doctrinæ alicujus Doctoris, ut eruditæ, piæ, & Catholicæ, hoc sensu, quod non repugnet iis, quæ erant definita ab Ecclesia quando illa scribebatur. Martinus I. in Concil. Lateran. solum damnat eos, qui contradicunt communi Patrum sensui, non unius aliquando aut alterius in causa particulari.

Hæc, inquam, ex probatis Auctoribus eo tantum consilio simpliciter annotamus, ne quis in alterutram partem nimium detrahendo, aut attribuendo à Doctorum sensu aberret, nihil volentes ab his alienum auctoritate nostrâ constitui.

Hæreses.

CONTRA hanc Secundam Theologiæ totius Partem, adducuntur singulæ, & ex Conciliis Ecclesiæ, cum suis Auctoribus, refelluntur in fine Tomi 1. pag. 258. sub hoc titulo, Notitia generalis Dogmatum ab Ecclesia damnatorum, ordine alphabetico sub his titulis, Beatitudo pag. 261. Lex, Gratia, Peccatum, Meritum, &c. Item, pag. 227.

SECUNDA SECUNDÆ

Partis Theologiæ.

DE FIDE, SPE, CHARITATE

JUSTITIA ET JURE.

CAPUT PRIMUM

De FIDEI objecto, veritate, evidentia, credibilitate, & obscuritate.

DE Fide supra in Tomo 1. & infra in Tomo 2 traduntur fusè sequentia locis infra notatis.

Tom. 1. p. 1. De Deo ut est Objectum generale Fidei: De illius Demonstratione & credibilitate tam quoad Atheos, quam Hæreticos, & hujus

hujus temporis Libertinos: De Fidei vera Analysi: De vera Fide in sola Ecclesia Romana: De Notis verae Ecclesiae: De Scriptura, Conciliis, Pontifice, omnia hoc tempore controversa: De ceteris in Fidei Controversiis modernis: De singulis Sectis particularibus, eorumque distinctis erroribus: & alia pertinentia ad Praxim expeditam Sectariorum in singulis convincendi, etc. Traduntur hac singula ex professo toto Tom. 1. pag. 1. ab initio, et deinceps, usque ad eisdem Tomi Partem 2. pag. 185. Alia etiam ad Praxim, de dubio in fide, professione fidei externa, equivocatione, restrictione, aliaque plurima ad Fidem & Haeticos in omni materia pertinentia, traduntur in hoc Tomo Part. 2. Tract. 6. per totum. Hic tantum quadam, quae maxime ad Doctrinam Speculativam pertinent, subjicienda erunt.

FIDES proprie, ut est virtus Theologica, definitur, Assensus certus, & obsecutus, propter Dei testimonium.

Objectum Fidei adequatum in actu primo remoto, est omne revelabile; in actu primo proximo, omne quod actu revelatum est. Objectum Fidei primarium, & attributionis, ad quod cetera referuntur, est ipse Deus sub ratione suae Deitatis: secundarium, est Christus. Quia Deus uti est primum Ens, ita etiam est primum Credibile, & reliqua Mysteria credita ad illum referuntur, quatenus ad manifestandum aliquas ejus perfectiones conducunt; ut Fides de Incarnatione ad manifestandam Dei bonitatem, Fides de Inferno ad Dei justitiam &c.

Prima veritas revelans, etsi sit extrinseca objecto revelato, habet tamen necessariam connexionem cum illius veritate. Quia cum testimonium Dei de se sit infallibile, repugnat illud existere, & non existere veritatem objecti circa quod testimonium illud versatur, & sic fundat assensum certissimum.

Dices, Cur non potius dicatur, Fidem attingere solum veritatem mysterii revelati, & non testimonium Dei extrinsecum, quod videtur tantum se habere per modum conditionis, ut mysterio per se assentiamur?

Resp. Etsi possit absolute dari talis assensus, de facto tamen, cum fides nostra sit virtus Theologica, debet pro objecto formali principali habere Deum, idque sub ratione summe veracis, cum sub hac ratione mereatur fidem summe certam. Hinc quidam Catholicus, qui olim docuerunt Deum posse mentiri, illi in actuali fidei exercitio revocabant practice errorem illum, quem speculative docebant.

Revelatio divina sumpta proprie, sit per productionem signi ex instituto, quo Deus exterius significat id quod habet in mente. Dicit illa in Deo cognitionem objecti, & volitionem illud manifestandi per signum extrinsecum: estque revelatio illa Pars motivi formalis, non sola illius applicatio ad intellectum nostrum. Patet hoc ex Scripturis, quae comparant testimonium Dei testimonio hominum, quod constat signis externis, & per se est nobis ratio credendi id, quod ab homine asseritur, prout simul est informata veracitate interna asserentis.

Per quamlibet Dei revelationem externam implicite nobis revelatur ista divina veracitas. Nam propter hanc Deus nos obligat ad certissime credendum, se veraciter revelare. Non enim potest illa veracitas nos movere ad assensum certissimum, nisi prius, saltem ratione, cognoscatur ipsa certissime, quod supponitur in assensu fidei certissimo a Deo nobis imperato.

Dei Existentia lumine naturae nota, credi potest propter revelationem adhuc certius, quamvis obscurius, notam per lumen Fidei. Sic possemus certius credere nos vivere, quod nobis sine revelatione est evidens, si Deus id nobis revelaret. Hoc etiam admittit Philosophia, docens circa idem objectum scientiam cum opinione consistere.

Propositio Ecclesiae, prout ea habet auctoritatem divinam, ratione assistentiae divinae, ne erret, in Scripturis illi promissae, integrat objectum formale Fidei, tamquam locutio Dei mediata per Ecclesiam facta. Ratio est, quia Ecclesia sic spectata est Dei organum, sive in loquen-

loquendo instrumentum. Ergo ejus locutio. Quia quod Deo inspirante & dirigente dicitur, est verè verbum Dei.

Propositio Ecclesiae per se eatenus tantum praerequitur ad assensum Fidei, quatenus requiritur ad prudens illius assensus imperium. Proinde facit illa res Fidei proxime credibiles, non ut motivum formale, etiam partiale, sed ut conditio illud applicans; & in eam sub hac solum ratione Fideles, etiam simpliciores, fidem suam resolvunt. Quia satis sciunt saltem confuse, credendum esse propter solum Dei testimonium. Quod si sistant in sola propositione Ecclesiae, non eliciunt actum Fidei divinae, sed tantum humanae. Probatur etiam ex Scripturis pro motivo Fidei adducuntibus auctoritatem divinam, excludendo humanam, ut Matthaei 16. Caro & sanguis non revelavit tibi, sed Pater meus qui in caelis est. Et 1. ad Thessal. 2. Accepistis illud, non ut verbum hominum, sed sicut est verè, verbum Dei. Ita Ariaga, alique, contra Luzo, aliosque volentes ad motivum formale Fidei intrinsece spectare etiam propositionem Parochi, Parentis, aut Magistri articulum Fidei docentis.

Dices, Lucae cap. 10. Christus Discipulis dixit, Qui vos audit, me audit. Ergo locutio Instructoris est etiam locutio Dei.

Resp. Neg. conseq. Quia probabilius videtur Christum ibi agere tantum de obedientia erga Superiores ipsius nomine aliquid praecipientes. Adde, aliam fuisse rationem Apostolorum, quibus ibi locutus est, aliam nunc Parochi; nam Apostolis specialiter aderat Christus, ne docendo errarent, quod de Parocho dici non potest.

Quamvis Mendacium secundum se non implicet in alio, implicat tamen relative ad essentialem Dei veracitatem; cum hac debeat esse summe perfecta. Nec refert quod peccator inferno dignus mereatur etiam penam deceptionis. Quia etsi mereatur deceptionem permissivam, quam Deus permittat peccatorem ab alio decipi, non tamen positivam, quae cum sit per se inordinata non

Tomus II.

potest a Deo in penam infligi.

Ad Scripturas aliquando insinuantes Deum aliquos decepisse; Respondendum est, illas intelligendas de deceptione tantum permissiva.

Si dicas, Deum nullam habere legem, quam mendacium aut deceptio ipsi prohibeatur.

Resp. Ipsum Deum sibi legem esse, hoc sensu, quod per suam summam perfectionem sit determinatus ad nihil faciendum suae naturae disconveniens, quale esset positiva deceptio, quam Deus numquam egere potest, cum aliter omnia possit.

Idem dicendum respectu Dei de Restrictione pure mentali, ob eandem rationem, quia illa Deus numquam indiget, quam etiam respectu hominum inordinatam & illicitam esse ostendimus infra in Tom. 2. Part. 3. Tract. 1. cap. 3. quest. 1.

De articulo falso, non potest elici assensus Fidei infusae per motiva credibilitatis cum aliis veris articulis proposito: quamvis tunc possit voluntas affectu prudenti, ac supernaturali, illum assensum imperare: Ut si Pastor per motiva respectu audientis prudenter efficaciam proponat Verbum esse incarnatum, & quidem ab aeterno, audiens ille credet actu Fidei Verbum esse incarnatum, non tamen id factum ab aeterno, quamvis & hoc credendo in tali casu actum eliciet non verum, tamen meritorium. Quia procedit bona fide, & ex sincero affectu credendi revelationi divinae, quamvis in hoc a parte rei non existenti.

Fides quidem docet, Hostiam sacram, quae in Missa adoranda proponitur, esse adorandam, sed non prorsus absolute, sed sub hac tacita conditione, si sit legitime consecrata. Quia assensus Fidei, qui debet esse prudens, omnibus consideratis talem tantum actum requirit.

Virtus Prudentiae infusa, est etiam essentialiter vera. Hinc v. g. dationem elemosinae illa non dirigit huic pauperi, speculative judicando hunc esse pauperem qui verè non est talis, sed judicando hic & nunc honestum esse

esse pauperi succurrere. Quia hoc postremum omnino verum est, etsi pauper in re esset tantum fictus.

Mysteria Fidei non sunt metaphysicè evidentia Fide divinâ supernaturali, etsi essentialiter determinatâ ad verum. Quia aliâs essent evidenter vera, quod non requiritur, cum sit evidens nihil posse ejusmodi assensum metaphysicè evidentem terminare quod non sit verum. Sunt tamen *evidenter credibilia* Fide divinâ, evidentiâ magnâ *moralis* excludente omne dubium rationale de opposito; juxta *Psalmum 92. Testimonia tua credibilia facta sunt nimis*, id est, valdè credibilia.

Ad actum Fidei non prærequiritur iudicium credibilitatis evidens *evidentiâ absolutâ* respectu omnium. Quia aliâs soli docti essent capaces assensuum Fidei, cum soli sint capaces penetrandi vim motivorum credibilitatis absolutè evidenter. Sufficit ergo *evidentiâ respectiva*, sive cuiusque captui ita accommodata, ut in unoquoque sit sufficiens ad prudens imperium voluntatis ad credendum, qualis respectu rudiorum aliquando sufficere potest ea, quæ fundatur in dictis Parochorum vel parentum. Quia Deus ab homine in agendo tantum requirere potest iudicium prudens & sincerum juxta personæ inquirentis capacitatem.

Actus Fidei ex se est *essentialiter obscurus* saltem permissive, sic nempe ut non exigat evidentiâ in suo objecto. 1. Quia dicitur in *Scripturis fides argumentum rerum non apparentium*: 2. Quia alioqui fides non esset meritoria, nec prærequireret imperium voluntatis, quod est contra illud S. Augustini, *Homo credere non potest, nisi volens*. Nec refert quod 2. *Corinth.* 3. Fides dicatur *claritas*, quia hoc intelligitur tantum comparative ad legem Mosaicam. Quando de Fide dicitur Joan. 1. *quod vidimus* &c. tantum significatur Apostolos fuisse testes oculatos miraculorum, quæ coram viderunt à Christo patrari.

Actus Fidei consistit cum naturali *cognitione evidenti*, saltem abstractiva, ejusdem

objecti. Quia aliâs vir doctus non posset fide Theologicâ credere Dei existentiam lumine naturali sibi evidentem & demonstrabilem, quod tamen requirit Apostolus ad *Hebræos 11. Accedentem ad Deum credere oportet quia est*, &c.

Hinc actus Fidei & *scientia* simul in eodem intellectu nullam involuunt superfluitatem. Quia prior tribuit illi actui plus certitudinis, posterior plus claritatis; adeoque uterque simul actum magis perficit, & intellectui utilior evadit. Idem sit de naturali cognitione intuitiva, sensitiva, & experimentalis ejusdem objecti, ob rationem alligatam.

Connaturaliter tamen & de lege ordinaria non consistit fides cum *visione beatifica* circa idem objectum, ut colligitur ex 1. ad *Corinth.* 13. Quia imperfectio & obscuritas Fidei non decet statum clarè videntis Deum: quæ tamen est repugnantia tantum moralis, non physica & absoluta.

Fides consistit cum *opinionem* virtualiter tantum formidolosa circa idem objectum, non cum formidine formali ab intellectu certitudinem excludente. Quia formido illa virtualis, non hæc, stat cum firmitate assensus ad fidem requisita. Nec potest tali opinioni subesse error: quia hic repugnat perfectioni actus supernaturalis.

Evidentiâ in *Attestante* est evidentiâ rei revelatæ in revelatione evidenter cognita, vel sic cognita ex signis & effectibus clarè manifestantibus eam esse Dei locutionem. Evidentiâ talem habuit primus & supremus Angelus de revelatione Trinitatis; quia advertit suum intellectum per illius revelationem immutari ab aliquo se Superiore, & simul noverat nullam creaturam esse se Superiorem, sed solum Deum. Cum tali evidentiâ in attestante stat actus Fidei: quia potest præscindere ab illius evidentiâ, elicendo assensum Fidei præcisè ut est Dei testimonium.

Non potest *objecti evidentiâ* esse *partiale* *motivum* credendi, aut firmitus credendi.

Qui a

Quia fides ex se debet esse rerum *non apparentium*, ad *Hebr.* 11. Nec refert quod *Joannis 12.* S. Thomas dicitur credidisse, *quia Christum vidit*. Quia *vidit*, ibi tantum denotat motivum illud credibilitatis, quo inductus fuit ad credendum Christi divinitatem, non ipsum motivum formale & intrinsecum assensus Fidei, quo illam credidit.

Apostoli habuerunt *evidentiâ* verborum Christi, & *Prophete* evidentiâ signorum, quibus illis locutus est Deus; non tamen evidentiâ in *Attestante* propriè dictam. Quia non habuerunt in illis evidentiâ locutionis Dei prout est *summè verax*.

Articuli Fidei, sumpti pro mysteriis quæ debent ab omnibus credi, *non creverunt* successu temporis post Apostolos, nisi quoad explicationem eorum, quæ in eis implicite continentur. Creverunt tamen, si sumantur *late* pro quavis propositione nobis revelata. Quia jam multa sunt nobis revelata, ut Conc. Tridentinum esse legitimum, S. Franciscum esse in celo, quæ tempore Apostolorum sic revelata non fuerunt.

CAPUT II.

De Fidei Regulis, certitudine, supernaturalitate, & libertate.

Regule Fidei sunt quinque, Ecclesia, Concilium, Pontifex (quæ dicuntur *Regulæ Fidei Animatæ*) Scriptura, & Traditio, quæ dicuntur *Inanimatæ*.

De his singulis, & omnibus circa eas Controversis in hoc Opere agitur fuscè Tom. 1. Part. 1. Cap. 3. & *deinceps usque ad Partem secundam. Hic Principia quedam, maxime speculativa, & alia quedam particularia cum suis fundamentis, breviter subjicientur.*

Ecclesia est cætus fidelium sub uno capite Christo, ejusque in terris Vicario. Non soli justis & prædestinati sunt de Ecclesia. Comparatur enim à Christo *Area*, in qua cum tritico sunt etiam *palex*, *Matth.* 3. Justis,

qui postea finaliter erunt reprobi, sunt de Ecclesia, & verè filii Dei, veritate formæ nunc constituentis filium Dei, quæ est gratia & charitas; non veritate finis ultimè intenti, qui est vita æterna.

Non sunt de Ecclesia *Heretici*, etiam occulti: Nam de his intelligit Augustinus illud *Joan. 1. erant inter nos, sed non erant ex nobis*. Idem dicendum de *Schismaticis*. Quia sunt separati à Capite Ecclesiæ, ergo non sunt hujus membra. *Excommunicati* etiam non sunt de Ecclesia; juxta illud *Matth. 18. Si Ecclesiam non audieris, sit tibi sicut ethnicus & publicanus*: quod intellige de excommunicatione majori. *Catechumini* sunt de Ecclesia potentiâ proximâ, non actu, per fidem charitate formatam, & votum Baptismi, quamvis non strictè per ipsum Baptismum actu susceptum.

Vera Ecclesia debet esse *visibilis*, si ve ex suis notis certò cognoscibilis: quia jubemur eam intrare, ut fufius loco supra citato.

Notæ veræ Ecclesiæ sunt, 1. Quod sit Una, unitate Fidei, Capituli &c. 2. Sancta, sanctitate Doctrinæ, & finis, & præcipuorum ejus membrorum. 3. Catholica, sive universalis quoad locum & tempus. 4. Apostolica, origine, propagatione, & constantiâ in Doctrina ab Apostolis accepta. De quibus actum *Tomo 1. Cap. 3. & seq.* ubi ex his Notis, aliisque ostensum, solam Romanam esse veram Christi Ecclesiam. Ubi & postea de Primatu Ecclesiæ in Pontificibus Petri Successoribus; & illius infallibilitate in definiendo, &c.

S. Paulus non constituit simul cum *S. Petro* unum Caput Ecclesiæ. Est Fidei: & confirmatur recentius ex Decreto *Innocentii X.* damnantis ut hæreticū *Arnaldi* dogma contrarium. Neque *Paulus* uspiam dicit se parem fuisse *Petro*, sed se ab illo nihil accepisse, scilicet, potestatis ad exercenda *Episcopalia* per orbem univèrsam, sed immediatè ab ipso Christo. Dum *S. Epiphanius*, aut alii videntur adversari, tantum volunt *Paulum* *Petro* collaborasse in fundando

xordio Ecclesiæ Romanæ: & eodem sensu S. Irenæus Petrum & Paulum Collegas appellat.

Primatus Pontifici Romano competit jure divino: sic ut Ecclesia non possit illum alteri Episcopatu annectere. Prima pars est de Fide: & secunda Pars, quæ est maximè probabilis & communis, probatur ex Anacleto, Marcello, aliisque Pontificibus, & ex Conc. *Latevanensi*, docentibus, Sedem Petri jubente Domino Romam esse translata: Ecclesiam Romanam à Christo *Primatum* obtinuisse; Domino disponente esse cunctorum fidelium matrem & magistram. Hinc porrò sequitur, Pontificem suam potestatem non accipere ab *Electibus* tamquam eam conferentibus, sed ut ponentibus conditionem electionis, sine qua non possit ea potestas illi competere.

Pontifex est *infallibilis* in definiendo, etiam extra Concilium. Quæ sententia habetur ad eodè communis & certa, ut *Bellarminus*, *Bannez*, & quidam alii censeant esse Fidei proximam: De qua, & nupera in Galliis Controversia diffuse supra in Tomo 1. inter *Controv. recentiores* Quæst. 2.

Ad argumenta Vteriora, quæ in contrarium adducuntur.

Resp. Summatim Patres *Cono. Africani*, dum præferunt Conciliū Provinciale Pontifici, tantum agere de quæstionibus facti particularis.

S. *Cyprianus* restitit quidem Stephano Pape in quæstione de rebaptizandis; sed hoc factū, cum nondum illa quæstio esset definita.

S. *Petrus* cogendo Gentiles judaizare erravit tantum errore conversationis & facti, non errore Doctrinæ: sicut Aaron, permittendo adorationem vituli aurei.

Zepherinus Pont. non approbavit Doctrinam Montani, sed falsè & privatim putavit non esse hæreticam, quam opinionem melius informatum postea revocavit.

Liberius Pont. Arianismum non approbavit definitivè, sed ex metu contra Athanasium subscripsit.

Vigilius Pont. erravit quidem ante suam

electionem, non cum esset actu Pontifex. *Gelasius* Pontifex, tantum voluit Eucharistiam sub unica specie, Sacerdoti celebranti sacrilegam esse. *Innocentius* III. ait Baptismum in adulto formaliter hæretico Spiritum sanctum non conferre, quod verum est de Spiritu gratiæ ritè intellectum. *Gregorius* XIII. cum dicit posse virum ob infirmitatem aliam ducere, loquitur de infirmitate impotentia perpetua, quæ mulier laborat.

Alii Pontifices quos errasse objiciunt, errarunt tantum in quæstionibus facti particularis, vel ut Doctores privati, non ut Definientes aliquod Dogma Fidei aut morum pro Ecclesia universa.

Hinc rectè Facultas Theologica *Evangelicæ* anno 1544. cum aliis, inter articulos ad occurrendum Hæresi, hunc constituit, *Vnus est Ecclesiæ summus Pastor, ad cujus judicium controversiæ de FIDE & Religione sunt referende. Item, Rectè Fide tenenda sunt, quæ super Fidei & Morum negotiis definita sunt per Cathedralam Petri, vel per Concilia.*

Requisita ad definitivam Pontificis locutionem sunt, 1. Ut objectum definitionis non sit factum particulare nullam habens cum revelatis connexionem. 2. Ut Pontificis assertio sit responsio directa ad quæstionem quæsitam, non aliquid per accidens in explicatione, probatione, aut aliter adjectum. 3. Ut sit expressa verbis definitionem indicantibus. 4. Ut definitio sit Ecclesiæ promulgata more requisito.

Questio peculiaris est, An Pontifex possit errare in Fide saltem ut *Persona privata*. Negat sic posse pertinaciter errare *Bellarminus*, *Suarez*, & alii. Affirmat *Bannez*, *Sotus*, alique, utrinque probabiliter. Fundamentum Prioris sententiæ præcipuum est, quod infallibilitas in definiendo connaturaliter requirat indefectibilitatem in credendo. Quæ in contrarium objiciuntur, non agrè intelliguntur de errore externo absque formali hæresi interna, vel de errore etiam interno in factis particularibus, non in aliquo puncto in Fide determinato.

Fide.

Fide credendum est Pontificem Romanum legitimè electum & ab Ecclesia pro tali receptum, esse verum Christi Vicarium. Est contra paucos, qui admittunt certum, sed non Fidei.

Et probatur 1. Ex eo quod Ecclesia, quæ est columna veritatis, non possit universaliter decipi illum pro tali recipiendo. 2. Ex Decreto Martini III. id declarantis. 3. Quia in hac universali revelata, *Omni legitimè electus est verus Petri successor*, continetur hæc particularis, *Innocentius XI. legitimè electus, est verus Petri successor.* 4. Quia credere tenemur hanc Ecclesiam visibilem, cui præest hic Pontifex, esse veram Ecclesiam; ergo & hunc esse legitimum Pontificem, per notas debitæ electionis moraliter evidentes, quæ ad fundandum Fidei assensum sufficiant.

Pontificatu privari potest Pontifex, 1. Per voluntariam abdicationem. 2. Per hæresim externam notoriam. 3. Per amentiam perpetuam durantem.

Definitiones & Decreta Pontificis censetur tota Ecclesia acceptare, quando ea acceptat maxima & sanior illius Pars, quamvis resistant aliquot Episcopi: uti resisterunt damnationi Arii quatuor Episcopi reculantes, ei subscribere.

Certitudo actus, est infallibilis veritas istius assensus, firmaque ejus ad hæsiōnem ad objectum, quæ virtualiter & exercitè judicatur, quod objectum non possit aliter se habere: Hæc firmitas assensus in rebus per se notis necessariè resultat ex objecti evidentia, adeoque non est libera, & consequenter excludit omnem formidinem de opposito. In *obscuris*, oritur ex prudenti imperio voluntatis seipsam & intellectum determinantis ad assensum, sic ut proinde sit libera, & solum excludat formidinem actualem. Quando ista firmitas imperatur ex levi fundamento, non est certitudo, sed pertinacia: ut in hæreticis.

Actus Fidei est absolutè certus: Est de Fide, aut Fidei proximum, contra Abailardum.

Quoad *infallibilitatem*, est certior quovis assensu naturali quantumvis evidenti: Quia essentialiter nititur testimonio Dei reipsa existente summè infallibili. Unde hæc certitudine æquat visionem beatam; & superat assensum naturalem nitentem divinâ revelatione reipsa existente: Hic enim, quantum est de se, potest elici ejus objecto non existente, adeoque esse falsus. Quoad *certitudinem adhesionis*, certior est quovis assensu naturali elicitō ab eodem homine, non estimato tamquam Fidei: Quia est proportionata infallibilitati objecti formalis, quæ cum sit summa, exigit adhesionem appetitivè majorem omni adhesionem fundatâ in evidentia naturali: Est tamen adhesionem incertior visione beatificâ per se infusâ, & aliis supernaturalibus etiam formidandi potentiam excludentibus. Est nihilominus absolute, & spectatâ etiam ejus infallibilitate, certior omni actu naturali, etiam (ut rectè August.) quæ quis experitur de vivere: Illi enim Scripturæ 2. ad Cor. 10. in captivitatem redigentes intellectum in obsequium Christi, & PP. Chrysostr. & August. majorem tribuunt certitudinem, quam scientiæ & experientiæ, quæ per sensus aliquid certè cognoscimus.

Cum per motiva credibilitatis proponatur objectum Fidei ut evidenter credibile propter Dei testimonium summè infallibile, potest voluntas prudenter imperare, assensum præcisè propter istud motivum, eique proportionatum, adeoque super omnia certum, & consequenter elicere assensum certiore certitudine omnium motivorum credibilitatis collectivè; quippe quæ talem assensum suadent, & ad eum obligant. Unde intellectus per fidem adhaeret firmius objecto credito, quam motivis credibilitatis, sic ut potius hæc negaret, quam illud, si stante Fide hoc esset possibile.

Neque excessus ille certitudinis supra certitudinem motivorum credibilitatis caret motivo credibilitatis: Quia hunc excessum persuadent motiva credibilitatis, eo ipso, quo probat hic

& nunc Dei testimonio summè infallibili debitum esse assensum summæ in adhaerendo certitudinis.

Assensus Fidei non est formaliter discursivus. Ita plures ex consensu communiori D. Thomæ, aliorumque Doctorum, quibus fa vent communius S. Ambros. aliique Patres. Ratio, quia alioqui non esset certior, sed incertior, iudicio naturali de bonitate consequentiæ, à qua bonitate consequentiæ ut à motivo partiali penderet, & acciperet suam certitudinem. Oppositum tamen est probabile: & spectatà solâ ratione fortè probabilius: Cum enim assensus Fidei sit mediatus, adeoque discursus virtualis, non apparet, cur ei omninò repugnet ratio discursus formalis.

Dices, Inde sequitur, quod certitudo assensus Fidei dependebit saltem partialiter à motivo merè naturali, scil. à bonitate consequentiæ juxta leges discursus naturalis, ac dialectici.

Resp. Sic non dependere à bonitate consequentiæ tanquam à partiali motivo assensus Fidei, sed solum tanquam ab applicatione motivi, sive objecti formalis Fidei, scil. veracitatis, & revelationis divinæ, quæ per discursum & bonitatem consequentiæ objecto materiali ab intellectu applicantur.

Conclusio objectiva legitime deducta ex duabus præmissis revelatis credi potest Fide divinâ, si nempe spectetur, non merè ut deducta, sed ut nititur revelatione &c. Unde talis conclusio sic deducta ex duabus præmissis revelatis, juxta *Scotum, Suar.* & alios communius, est simpliciter de fide. Quia cum identificetur realiter saltem inadæquatè præmissis revelatis & in iis contineatur, saltem confusè, est in iis sufficienter revelata, ut ex voluntatis imperio credatur præcisè ut revelata. Hinc de Fide est, conclusio hujus Syllogismi: Omnes Apostoli acceperunt Spiritum S. Matthæus fuit Apostolus; Ergo Matthæus accepit Spiritum sanctum.

Conclusio deducta ex universali revelata, & subsumpta non revelata, sed metaphysicè, aut

physicè certa, est etiam de Fide. Quia quod revelatur de subjecto universim sumpto, revelatur de quovis, quod subsumitur sub illo, seu quod in eo continetur certò certitudine metaphysicâ aut physicâ. Hinc potest quis credere, Infantem quem certò certitudine experimentalis novit à se legitime baptizatum, esse in gratia: se verò extra gratiam, si sibi conscius sit peccati mortalis non retractati. Ita *Suarez, Tannerus, Lugo,* aliique. Contra *Ariagam, Koninck,* aliosque.

Dices, Conclusio sequitur debiliorem partem antecedentis, quæ hic est propositio physicè tantum certa.

Resp. In intelligendum esse de conclusione quatenus deducta ex præmissis, non autem de conclusione tantum materialiter spectata, & contenta in præmissis.

Deductam etiam ex universali revelata, & subsumpta solum certa certitudine magnâ morali, esse Fide divinâ credibilem probabilius videtur. Quia certitudo magna moralis revelationem sufficienter proponit, ad inducendam credendi obligationem. Hinc, quia revelatum est, Filium Dei descendisse de cælis pro omnibus hominibus, tenemur credere illud Symboli Nicæni: *Qui propter NOS homines & propter nostram salutem descendit de cælis:* licet non sit revelatum nos existere, aut esse homines, sed solum certum certitudine magnâ morali, quæ est sufficiens applicatio revelationis ad inducendam obligationem credendi.

Ut si Deus revelaret, omnes urbes Italiæ intra annum evertendas, possemus Fide divinâ credere Romam tunc evertendam, eo quod certitudine magnâ morali constet eam esse urbem Italiæ. Ita *Tannerus, Amicus, Oviedo, Lugo,* & alii communius, Contra *Molinam, Ariagam, Koninck &c.*

Adultus non potest Fide divinâ credere se esse justificatum per *susceptionem Sacramenti:* Quia de legitima ejus susceptione non potest habere certitudinem strictè, id est, excludentem omnem formidinem prudentem de oppposito, qualis requiritur de existen-

CAPUT III.

De Fidei necessitate, habitu, infusione, subjecto, & de Hæresi, infidelitate, blasphemia.

DE his ex Parte in Tom. I. Part. I. Cap. I. & sequentibus.

Fides Dei ut existentis, & quidem sub ratione unius primi principii, & ut remuneratoris, est & semper fuit, necessaria necessitate mediæ, nec solum disjunctivè in re, vel in voto, ut Baptismus, sed in ipsa re, sive actu formali. 1. Quia non est in quo alio actu æquali aut perfectiori dici possit fides illa contineri virtualiter, aut eminenter. 2. Quia nullum est fundamentum illud dicendi de Fide illa, sicut de Baptismo, quem ex Scrip. & PP. constat posse suppleri per dilectionem, martyrium, &c. non autem potest sic, aut alio modo suppleri fides illa Dei, & remuneratoris.

Dices, Non est, cur antecederet ad istam fidem non possit Deus cognosci sub ratione solius cause primæ, & sic amari super omnia actu justificativo.

Resp. Amorem Dei super omnia non esse possibilem ante fidem Dei ut remuneratoris, non quidem absolute, sed ex hypothese præsentis providentiæ, de auxilio ad actum proximè justificativum non dando, nisi mediante hac Fide remuneratoris, ut Scriptura declarat ad Hebr. II. &c.

Est quidem probabile, fidem explicitam Incarnationis & Trinitatis, post Evangelium sufficienter promulgatum ut toto orbe obliget, necessariam esse necessitate mediæ: Probabilius est tamen apud plures illam solum esse necessariam in re, vel in voto contento in Fide remuneratoris, & in voluntate credendi omnia ad salutem nostram revelata. Quia non apparet sufficiens fundamentum necessitatis universalis credendi mysteria captu & creditu adeò difficilia. 2. Quia possunt omnia Scrip. & PP. loca ei faventia expli-

existentia revelationis ad prudens imperium assensus fidei, & ad obligationem credendi, uti docet *Lugo &c.*

De propositione tantum probabiliter revelata, sive notitia tantum probabili revelationis qualiter sentiendum, declarat Innoc. XI. referendo hanc inter prohibitas Prop. 21. *Assensus Fidei supernaturalis, & utilis ad salutem stat cum notitia solum probabili revelationis; imò cum formidine, quâ quis formidet, ne non sit locutus Deus.*

Actus Fidei justificativa est supernaturalis, saltè quoad modum, quo fit. Patet ex Scrip. ad Philipp. vobis donatum est, ut credatis: & ex Tridentino, si quis dixerit, sine Spiritûs sancti adjutorio hominem credere posse sicut oportet ut justificetur, anathema sit.

Est etiam supernaturalis quoad substantiam, sic ut secundum suam entitatem superet omnem naturæ exigentiam activam & passivam. Ita *Sotus, Suar. & alii communius,* contra *Scotum, Cajet. & alios apud Ripaldam.* Prob. ex Scrip. CC. & PP. docentibus absolute actum Fidei esse donum Dei, & superare vires naturæ. Ratio est, quod actus Fidei sit dispositio ad gratiam supernaturalem in substantia, cui proinde debet proportionari etiam in substantia ipsa actus.

Pia affectio credendi elicitur à speciali habitu credulitatis, estque entitativè supernaturalis: uti & iudicium practicum prudentiæ illam immediate dirigit: non tamen iudicium speculative de credibilitate. Quia illa pia affectio &c. ex *Con. Arausicano art. 5.* est initium Fidei, adeoque donum gratiæ: non autem iudicium istud speculative, cum actum supernaturalem non dirigat, nisi remotè, & per accidens: unde potest absolute iudicium illud speculative de credibilitate falsum esse.

explicari, vel de necessitate præcepti, vel de necessitate in re, aut in voto, contra eos qui asserunt necessitatem in re; vel de necessitate Fidei Christi, id est, ex merito Christi; vel de Fide Christi implicita, vel explicita. 3. Quia ista fides, de qua supra, multis est impossibilis, ut surdis, & mutis à nativitate, educatis inter barbaros, & valde stupidis. Ita docet *Sotus, Medina, Suarez; Coninck, Ripalda, Contra Lorcam, Malderum, Valenciã, Sanchez, Granadum, Tannerum, Amicum*, qui sustinent istorum mysteriorum fidem necessariam esse necessitate medii: unde patet saltem ad securitatem illa esse inculcanda, cum hanc necessitatem, si à parte rei subsit, probabilitas supplere non possit.

Credenda sunt necessariò necessitate Præcepti mysteria Trinitatis, Incarnationis, & omnia in Symbolo contenta; & quidem hæc sunt explicitè credenda. Unde est obligatio sciendi ista, & ex præcepto Ecclesie orationem Dominicam, præcepta Decalogi, Tria Sacramenta maxime necessaria ad salutem. De his *Confessarius*, & maxime Parochus, interrogare debet pœnitentes, dum apparent valde rudes, eosque instruere, aut instrui curare.

De Fide *Externa*: Licitum est ex gravi causa uti veste infidelibus propria, eorumque distinctivã, modò non sint ex sua institutione, seu usu recepto, signa protestativa falsæ religionis: Uti etiam potest *Ecclesiasticus* uti veste laicorum, non ex intentione simulandi se esse Laicum, sed celandi se esse Ecclesiasticum: Quia hoc non est simulare quod non est, sed dissimulare quod est, in quo nihil est mendacii.

Inter Hæreticos licet tunc *vesci carnibus* ad occultandam suam Religionem, quando hoc est necessarium ad vitanda gravia damna. Quia illud non est hæresim profiteri, nec Ecclesie præceptum obligat cum tanto incommodo: non tamen uti *ceremoniis* institutis ad professionem vel exercitium falsæ religionis, v.g. sumendo cœnam hæreticorum, assistendo eorum concionibus, quando Prin-

ceps id imperat tanquam professionem falsæ religionis, &c. De his abisque plura practica & particularia in hoc Tomo 2. Part. 2. Tract. 6.

Datur *Habitus Fidei* per se infusus, qui est principium elicativum assensus Fidei, estque in intellectu, sicut habitus Spei & Charitatis in voluntate. Constat ex *Trid. Sess. 6. c. 7.* ubi ait, in justificatione, hæc omnia simul infusa accipit homo, Fidem, Spem, & Charitatem: Quæ non possunt intelligi de actibus Fidei, &c. Cum hi actus justificationem præcedant, ex *Apost. ad Hebr. 9. & ad Cor. 13.* & ex communissimo DD. sensu, è quibus *Suarez & Granadus* volunt esse de Fide. Et favet ratio, quia connaturalius est, ut homo in via constituatur in actu, primo sufficienti ad actus supernaturales & meritorios per dona permanentia, quàm per auxilia transeuntia: sicut in Patria elevatur anima ad Dei visionem per lumen gloriæ permanentem & habitualiter illi inhærens.

Ultra illum habitum *intellectualem*, à quo procedit immediatè actus Fidei, datur *in voluntate habitus piæ affectionis* per se infusus, ut actus Fidei fiat modo perfectiori & magis connaturali: Est autem iste habitus virtus specialis Fidei subserviens, distincta à studio sitate & obedientia. Quia pro objecto formali habet specialem honestatem distinctam ab honestate, quam spectant aliæ virtutes, quæ relucet in eo, quod est intellectum suum *submittere primæ veritati*, aliquid, licet obscure, revelanti. Non est illa virtus Theologica, cum non habeat aliquam Dei perfectionem pro objecto formali, sed virtus moralis Fidei subordinata, ejusque actum causans, non eum eliciendo, sed imperando ex pia & antecedente voluntatis imperantis affectione.

Habitus Fidei non infunditur *prius tempore*, quàm habitus *Charitatis*. Favet *Trident.* docens in Justificatione hominis infidelis simul infundi Fidem, Spem, & Charitatem; ubi istud *simul* significat simultatem tempore, ut indicat etiam istud *in justificatione*.

Favet

Favet etiam S. Thom. docens fidem & spem præcedere Charitatem secundum actus, non secundum habitus: Unde cum alibi contrarium innuit, intelligendus est, uti & August. de Fide actuali. Ratio est, quod saltem in eo, qui peccavit peccato infidelitatis, dispositio sufficiens ad habitum Fidei, quæ debet esse expulsiiva mortalis peccati infidelitatis, sufficiat ad habitum Charitatis, cum hic sufficiat ad expellendum omne peccatum mortale, quod solum charitati repugnat. Ita docent *Scotus, Bonaventura, Lugo, Ariaga, Ripalda, Contra Cajetanum, Sotum, Suarez, Valentiam, Vasquez*, quorum sententia probabilis censetur.

Fides habitualis est, vi præsentis providentiæ, principium radicale resurrectionis spiritalis à statu peccati; quæ ratio est, cur potius conservetur in peccatore fideli, quàm spes & virtutes morales: Quia nempe Deus hominem necdum à se totaliter sive finaliter intrinseco justificationis principio. Habitus etiam *piæ affectionis* credendi, quia est virtus Fidei subserviens, ad ejus actus saltem imperativè concurrens, cum habitu Fidei conservatur in peccatore, licet sine charitate non infundatur.

Angelus & Homo in prima sui creatione habuerunt fidem. Quia, cum essent viatores, debuerunt se disponere ad beatitudinem per actus Fidei, Spei &c. *Dæmones & cæteri damnati* non habent fidem propriè dictam, quæ dicit assensum, quo credens se submittit testimonio Dei, & in ejus obsequium captivat suum intellectum: cum enim eis desint auxilia ad hujusmodi actus, habitus eorum actuum productivus in eis esset superfluus. Habent tamen aliquam speciem *Fidei naturalis* ortæ ex evidentia motivorum credibilitatis, de qua intellige, *Dæmones credunt & contremiscunt, Jac. 2. v. 19.*

Habent fidem justæ *Purgatorio*, cum adhuc certo modo sint viatores, quibus proprium est ambulare per fidem ex *Apost. 2. ad Cor. 5.* Non tamen *Beati in celo*, ubi, ex *Apost.*

Tomus II.

1. *ad Cor. 3.* remanet sola charitas, ut interpretantur Patres. Ratio est, quod imperfectio obscuritatis & formidinis Fidei propriè dedecet statum beatificum.

Dices, Apost. ad Hebr. 11. dicit: *sine Fide impossibile est placere Deo*: & Patres subinde lumen gloriæ fidem vocant.

Resp. *Apost.* ibi loqui de viatoribus, qui vi præsentis providentiæ non possunt se ad gratiam & salutem disponere nisi per fidem. Patres autem lumen gloriæ subinde vocant fidem, sumendo fidem latè, pro quavis cognitione infallibili conjuncta cum firmissima adhæsiione, qualem habent in celo Beati.

Fides habitualis supernaturalis, de lege ordinaria, non potest esse in *hæretico formaliter*. Patet 1. ex *Apost. 1. Tim. 1. v. 19.* ubi de Hymenæo errante in uno articulo Fidei dicit, *illum à Fide naufragasse*, id est, juxta *Chryst.* totum Fidei habitum perdidisse. Patet 2. ex *Trid. Sess. 6. c. 5.* ubi ait: infidelitate fides amittitur. 3. ex *August. Enchir. c. 5.* docente hæreticos nominatenus in Christum credere. *Peccatum infidelitatis* expellit etiam *habitum piæ affectionis credendi*, quæ est pars Fidei sumptæ moraliter, ut est libera & meritoria, & per quam præcipuè à voluntate imperante dependet: pertinacia enim hæretica, & formalis, cum pia credendi affectione simul non consistit.

Dices, Hæreticus non rejicit infallibilitatem divinæ revelationis, sed tantum negat illam existere in articulo particulari: ergo non caret piâ affectione erga auctoritatem divinam.

Resp. Et si *hæreticus* non neget infallibilitatem divinæ revelationis, sed solum ejus existentiam de articulo à se rejecto, eo ipso tamen, quo negat hoc particulare objectum esse *revelatum, præsupposità ejus sufficienti propositione*, ut revelati, est injurius Divinæ Auctoritati. Quia revelationi sufficienter sibi propositæ non vult deferre cultum intellectualem supremum illi ratione suæ omnimodæ infallibilitatis summo jure debitum.

H

Hæresis

HÆRESIS propria & Fidei repugnans, est, *Error & pertinax*, & contra fidem in proficiente Christianismo: Hinc tenens veritatem Fidei putans esse contrariam doctrinam Ecclesiæ, aut cum voluntate non dissentiendi errori, licet oppositum definiretur, ibi præcisè sistendo, non est proprie hæreticus: Quia sic non habet iudicium erroneum contra fidem. Pertinacia illa ad hæresim, requisita ex S. August. *Epist. 12.* est formale constitutum hæresis, cuius materiale est error, & rectè definitur, obstinata voluntas non assentiendi revelatis, ut talibus sufficienter propositis. Dissentiens *revelatione privata*, est infidelis, & quidem infidelitate fidem pelente, non tamen hæreticus strictè. Quia non rejicit revelationem publicam, sive, ab Ecclesia propositam, ideoque subiectus non est panis hæreticorum.

Probabilius videtur errantem in Fide ex ignorantia vincibili esse formaliter hæreticum, utpotè ex neglectu imputabili &c. ut diximus supra *Tomo 1. pag. 26.* Oppositam tamen sententiam, quæ est benignior, probabiliter docet Lugo cum variis. Quia etsi talis habeat errorem culpabilem, illum non teneret nisi opinaretur non esse difformem doctrinam Ecclesiæ, quam pio credendi affectu in omnibus vult amplecti, & ideo affectat eam in quibusdam ignorare, ne cogatur suum errorem aut quodpiam vitium deferere. Unde in eo non patet ista pertinacia, sine qua hæresis stare nequit. Ita *Duranus, Bannes, Suarez, Lugo, Contra Sotum, Lorcam, Saivum, Canum*; qui sic opponunt.

In aliis materiis peccatum ex ignorantia culpabile est ejusdem speciei cum peccato ex certa scientia commisso. Ergo etiam in materia Fidei.

Resp. alii, disparitatem esse, quod ignorantia, etsi graviter culpabilis, tollat ab errore in materia Fidei *pertinaciam*, & negationem formalem infallibilitatis Dei aut Ecclesiæ, quibus error constituitur in esse hæresis, fidemque expellens: At verò ab actu in alia

materia gravi non tollit voluntarium, adeoque nec malitiam gravem, quæ quodvis mortale pellit charitatem, quæ est cuiusvis mortali opposita in quavis materia.

Dubium retinens circa mysterium sufficienter propositum, ut revelatum, sive positivè judicando non esse certum, sive negativè circa illud metu errandi suspendendo assensum, est formaliter hæreticus. Quia vel formaliter per actum positivum, vel æquivalenter per suspensionem assensus judicat divinam revelationem, vel Ecclesiæ propositionem non esse infallibilem. Idem dicendum de eo, qui circa ejusmodi articulum *opinatur* opinione formidolosâ, non de opinante opinione solùm formidolosâ permissivè; sic enim infallibilitatem non negat. Ita *D. Thomas, Cajet. Suarez &c.* & videtur certum ex *cap. 1. de hæret.* ubi dicitur, *Dubitans de Fide est infidelis.*

In materia Fidei per *Propositionum censuram*, alia dicitur propositio *hæretica formaliter*, quæ opponitur revelationi aliquo modo notæ, alia *materialiter*, quæ opponitur revelationi ignotæ; alia *erronea*, & *hæresi proxima*, quæ opponitur propositioni certæ certitudine Theologicâ; alia *hæresim sapiens*, quæ ex circumstantiis præbet occasionem suspicandi, quod proferatur sensu hæretico; alia *scandalosa*, quæ præbet occasionem sine stre agendi aut sentiendi; *temeraria*, quæ temerè asseritur ut certum, quod est valde dubium, vel contra; *impia*, quæ probabilitate carens fidelium pietati detrahit.

INFIDELITAS proprie dicta, nempe Deo aut Ecclesiæ negans infallibilitatem, & consequenter absolute repugnans Fidei actuali, est maximum peccatum, quoad nocumentum: Quia tollit radicem omnis justitiæ, nempe fidem; non maximum quoad malitiam, cum eo gravius sit odium Dei. *Triplex* est infidelitas, nempe *Paganismus*, quo doctrina Fidei totaliter rejicitur: *Judaismus*, quo admittitur in figura, seu ut est in veteri testamento, & rejicitur in veritate, & *Hæresis*, quæ

quæ admittitur in figura, in veritate autem partim rejicitur, partim admittitur. *Apostasia* est defectio à Fide, quæ præsupponitur suscepta per Baptismum Ecclesiæ.

Ad fidem vi cogere non licet *Infideles* Ecclesiæ aut Christianis Principibus *non subiectos* temporaliter. Est S. Thomæ, & aliorum communis ex *Apost. 1. ad Cor. 5. Quid mihi de eis, qui foris sunt?* quem locum Chrysost. August. & cum iis *Trid. Sess. 14. c. 4.* intelligunt ad nostrum sensum: Ratio est, quod Fidei susceptio, ejusque per Sacramenta professio debeat esse voluntaria, alioqui esset ficta & sacrilega. Unde ad eam cogere esset indirectè causare sacrilegia. Aliud est de *Hæreticis*, qui possunt cogi ad id, quod in Baptismo promiserunt, habendo se permissivè ad mala inde fortassis per accidens secutura: de his intelligi potest illud *Luc. 14. Compelle intrare*; vel de compulsionem ex prædicationis Evangelicæ vi sive efficacia.

Imò etsi infideles Christianis Principibus temporaliter subiecti sint, ad fidem suscipiendam vi cogi non posse docent plures cum *D. Thoma*, contra *Scotum &c.* Quia cum foris sint, ex *Apost. & Trid. supra*, Ecclesia in eos nullam habet potestatem: illa verò, quam habent Principes seculares, est merè politica, adeoque non se extendit ad supernaturalia. Hinc *Conc. Toletanum* prohibet, ne tales ad fidem cogantur, quod non faceret, saltem generaliter, si id per se & directè licitum foret. Potest *Princeps* cogere suos subditos ad servandam *legem naturæ*, quatenus conducit ad commune bonum Reipublicæ, non quatenus conducit ad ipsum salutem, cuius ipsis in vitis procurandæ Principibus non ostenditur potestas à Deo data. Possunt tamen *indirectè* ad fidem inducere, v. g. justis tributis illos gravando, ad audiendum doctrinam sacram convocando, aut domicilium in certa quadam ditione illis non concedendo, nisi velint prædicationi aliquando interesse. Ita *Valentia* contra *Majorem*.

Dices, jure divino ipsi infideles tenentur

fidem in Deum & Christum suscipere. Ergo possunt compelli ad id, ad quod tenentur.

Resp. neg. conseq. Quia Principis temporalis non est compellere ad supernaturalia, cum hæc non debeantur Principi, sed Deo, qui non reperitur in hoc talem sui juris executionem illis demandasse.

Jus naturæ prohibet *Libros hæreticorum*, iis quibus essent occasio ruinæ, ut rudioribus; quibus annumerat Sylvius unius aut alterius anni Theologiæ auditores. Jus verò Ecclesiasticum in Bulla Cænæ omnibus etiam *DD. Episcopis*, & *Cardinalibus* eos prohibet, idque sub pena excommunicationis; à qua tamen, & à gravi peccato excusat parvitas materiæ, sive ejusmodi libros exiguo tempore apud se retinendo, sive in iis paucas lineas legendo. In Germania, ubi multi sunt hæretici, viro docto aliquando non esse illicitum illorum libros legere ad refutationem tradit *Layman. De his plura infra Tomo hoc 2. Tract. 6.*

Blasphemia est verbum contumeliæ in Deum, vel in Sanctos, sic ut redundet in Deum. Consistit, ut hæresis, in actu intellectus supponente pravum voluntatis affectum formalem aut virtualem Deum inhonorandi, à quo imperatur, & consummatur accidentaliter verbis, aliisque signis externis. *Enuntiativa* seu hæreticalis blasphemia fit 1. Deo aliquid tribuendo, quod ipsi non convenit. 2. Illi negando, quod illi convenit. 3. Tribuendo creaturæ, quod Deo proprium est. *Enuntiativa duplicem* continet malitiam moralem, scil. contra *Fidem*, & contra *Religionem*. *Simplex* unicam, & fit imperativè, optativè, irrisoriè, Christum, ejusve mortem nominando irreverenter v. g. in rixa, aut vehementi iracundia.

Non potest autem esse formalis blasphemia, nisi intellectus advertat ad verba quæ proferuntur.

Virtuti Fidei opponitur etiam Apostasia, quæ est defectio voluntaria à Fidei veritate, uti & obstinatio & cæcitas mentis, quæ solet à passionum perturbatione provenire.

Dona autem intellectualia Fidei, dictis contraria, sunt, sapientia, intellectus, scientia, consilium, quæ etiam Spiritus sancti dona nuncupantur. *De blasphemia &c. plura præctica infra* Part. 3. Tract. 5. cap. 2.

DE SPE THEOL. CAPUT UNICUM.

De Spei natura, objecto, peccatis oppositis, illius præcepto, habitu, necessitate.

Quomodo actus spei per se, & ex suo objecto, & sine amore sit bonus & meritorius, tractatur in hoc opere infra. Tomo hoc Part. 2. Tract. 1. Quæst. 21. & seq. de Attritione, Spe, Amore &c.

SPE Theologica definitur, desiderium efficacax boni supernaturalis, absentis, ardui, & probabiliter obtinendi. Huic respondet *Spes habitualis*, sive, habitus infusus per modum principii ad eliciendos actus Spei prædictos.

Materiale objectum principale Spei Theologicæ est Beatitudo sumpta complete pro complexo ex objectiva & formali, Deo scilicet, & ejus possessione, sic ut ille sit principale, hæc minus principale. Patet ex Scrip. 1. Tit. 2. Expectantes adventum gloriæ Dei: Ex August. dicente, præmium virtutis erit ipse Deus.

Spei materiale objectum adequatum complectitur omnia, sive supernaturalia, sive naturalia, quæ ad beatitudinem conducunt, ad eamque obtinendam à Deo ordinate peti, & merito expectari possunt; qualia sunt, juxta S. August. omnia contenta in oratione Dominica: unde Beatitudo est objectum primum, cetera pertinent ad secundarium, juxta illud Matt. 9. *Quærite primum regnum Dei.*

Spes est virtus Theologica: quia immediate attingit Deum ut objectum principale, ejus-

que visionem ut minus principale, & ut applicationem principalis. Sic fides Theologica respicit ut formale objectum principale primam veritatem, ut minus principale revelationem exterius debite propositam.

Bonitas Dei respectiva ad creaturas est objectum formale Spei, ut est desiderium tendens in Deum ut nobis bonum; cum ut sic pertineat ad amorem concupiscentiæ, qui ex essentia sua respicit objectum ut amanti bonum, non ut bonum in se; in quo etiam à charitate, sive amore benevolentiam distinguitur.

Amor concupiscentiæ inclusus in Spe, spectat quidem ad quemdam amorem proprium, cum per illum sperans sibi velit suum bonum proprium, & quidem summum; non tamen est vitiosus, sed ordinatissimus. Quia per illum homo se in actu exercitio refert ad Deum, ut finem ultimum, in eoque sistit. Neque est amor naturalis, Quia per illum sperans amat seipsum, non ut contentum intra limites naturæ, sed ut evehum ad finem supernaturalem, idque ex directione Fidei divinæ, & ex motione gratiæ supernaturalis ad illum finem impellentis.

Sicut nobis incerta est salus nostra, ita ea ex parte effectivè defectibilis est Spes nostra: Hæc tamen est certissima effectivè, sicut fides nostra cognitivè: Quia sicut hæc nititur testimonio Dei summè infallibili, ita illa nititur virtute Dei auxiliatrice infinitè efficaci per promissionem summè fidelera nobis addicta; quod sufficit ad medii, & Spei nostræ certitudinem, licet non ad infallibilitatem eventus, sive gloriæ æternæ.

DESPERATIO Spei opponitur per defectum, *Præsumptio* per excessum: hæc consistit in immoderantia Spei, quâ quis inordinate inanitur, vel propriæ virtuti, præsumens obtinere beatitudinem viribus naturæ; vel divinæ misericordiæ, præsumens eam obtinere sine bonis operibus. *Desperatio* consistit in dejectione animi averiantis beatitudinem, ut consequendam ob ejus impossibilitatem, aut nimiam difficultatem, ad eam perveniendi.

Despe-

Desperatio censetur majus peccatum, quam *Præsumptio*. Quia divinæ bonitati minorem injuriam facit, qui sperat aliquid quod sperare non debet, quod fit per præsumptionem, quam qui non vult sperare id quod ab ea sperare deberet, ut patet in exemplo optimi Principis, cui per talem desperationem major injuria irrogatur.

Habitus Spei expellitur, 1. Peccato infidelitatis fidem destruentis. 2. Per peccatum mortale desperationis, quod Spei, ejusque objecto formali directè opponitur. 3. Per actus odii & contemptus beatitudinis, aliosque similes Spei oppositos: non tamen per præsumptionem nullâ infidelitate permixtam, nec per alia mortalia, quæ objectum formale Spei non destruant.

Damnatio sua absoluta non potest revelari homini viatori de lege ordinaria, sic nempe, ut revelationem credat, ejusque recordetur, dum sperandum est. Quia Deus vi præsentis providentiæ vult omnes homines, quamdiu sunt in via, Spe præmii æterni excitare ad virtutem, & peccatores Spe veniæ ad penitentiam. Atqui is, cui facta esset suæ damnationis revelatio, habens se antecederet ad ejus deliberationes, non posset istâ Spe excitari, ergo &c.

Dices, Revelationes suæ damnationis fuerunt Judæ & aliis in Scripturis factæ.

Resp. Illas vel solum fuisse comminatorias, vel non creditas ab iis ad quos pertinebant; sicut ab Antichristo revelationes factæ in Scripturis de illius damnatione non credentur.

De potentia tamen absoluta non repugnat etiam justo sic revelari suam damnationem. 1. Quia nulla est repugnantia in tali revelatione secundum se, nec etiam respectu Dei, cum non sit mala intrinsicè, nec ullius mali moralis causativa, nisi per accidens ex malitia hominis: nec impeditiva ullius boni, ad cujus omissionem non possit Deus habere se permissivè. 2. Quia potest revelare omnia sibi nota, adeoque negationem gratiæ ad resurgendum, si peccet. Neque

talis revelatio esset justo pœna propter culpam inflictâ, sed mera pœnalitas supponens prævisionem culpæ finaliter & liberè ponendæ. Ita cum D. Thoma, Vasquez, Lugo, Oviedo, & alii communiter.

Suppositâ revelatione damnationis antecederet se habente licita esset, *desperatio negativa*, seu Spei ommissio; Quia Spes reddita esset impossibilis: eo enim casu beatitudo cognosceretur esse impossibilis impossibilitate consequente, & certò non futura, adeoque non posset repræsentari ut possibilis & probabiliter futura, quod tamen necessariò requiritur, ut aliquid possit esse objectum Spei. Ita cum D. Thoma & communi Suarez, Malderus, Amicus, Oviedo, Koninck, &c.

Juxta aliquos, eo casu etiam licita esset aliqua *desperatio positiva* v. g. volitio cessandi à prosecutione beatitudinis ex dejectione animi propter certam ejus non futuritionem: Quia hæc volitio tunc nullo modo esset injuriosa Deo, ut esset desperatio importans odium beatitudinis, ejusve contemptum, quæ est intrinsicè mala. Ita contra Suarez docet Turrianus, Koninck, alique.

Effectus ex Habitu Spei, sunt 1. Desiderium beatitudinis tamquam ipsius actus primum. 2. Amor & complacentia in ea sperata. 3. Gaudium de illa obtenta. *Dirigitur* spes 1. actibus fidei de beatitudine nobis summè bona, de infinita Dei misericordia, & de ejus auxiliis nunquam defuturis. 2. Testimonio bonæ conscientiæ de peccato mortali nunquam, aut à pluribus annis sinceræ conversionis ad Deum, non admissio scienter & deliberatè: hoc testimonio maxime roboratur Spes, & morali certitudine firmatur. 3. Actu prudentiæ de necessitate aut honestate hic & nunc sperandi, & quod certò salvabor, si coöperer gratiæ divinæ.

Remanet Spes in peccatoribus, qui non admiserunt peccata Spei opposita, ut est desperatio. Manet etiam in animabus *Purgatorii*, cum beatitudinem magno desiderio expectent per illius pœnæ tolerantiam. Remanet

manet quoque in *Beatis* quoad habitum, & varios actus ab illo procedentes. Quia licet non possint sibi sperare beatitudinem, utpotè jam certò possessam, possunt tamen elicere actus amoris Dei ut sibi boni, gratulationis & gaudii de beatitudine obtenta, & actus beatitudinis pro aliis viatoribus sperandæ, quo fit, ut habitus Spei non possit dici in *Beatis* otiosus.

DE CHARITATE THEOL.

CAPUT PRIMUM.

De Charitatis natura, objecto formali in via & patria, incremento, decremento, & omissione.

DE hac Charitate, ejusque Præcepto, in hoc Opere agitur præcipuè in Tomo hoc Part. 2. Tract. 5. Cap. 1. & seq. Item, ubi tractatur de Attritione Part. 2. Tract. 1. Quæst. 21. & seq. Pauca hinc ad totius materiæ Complementum restant adjicienda.

Definitur **CHARITAS ACTUALIS**, amor amicitiae, quo Deus propter se diligitur super omne bonum, quod non est Deus; hoc est, Deo propter se bonum velle. Hoc quoad bona Deo extrinseca maximè à nobis fit submissione voluntatis nostræ voluntati Divinæ aliquid præcipienti, aut consulenti. Differt à Spe, quod per hanc Deum nobis concupiscimus in hoc sistendo, secus in Charitate Deum diligitur propter seipsum.

Triplex est amor Dei super omnia, sive appetitivè summus: *Primus* appetit Deum super omnia ipsi graviter displicentia; *Secundus* super omnia ipsi venialiter displicentia; *Tertius* super omnia ipsi minus placentia. *Primus* amoris gradus excludit peccatum mortale, secundus etiam veniale, tertius omnem imperfectionem deliberatam, & hic ceteris est perfectior in quantum Deum super *plura* excellentius appetit.

Primus tantum gradus, sive modus Deum amandi super omnia, est *Præcepti* suo tempore obligantis sub mortali, ac proinde est ad salutem necessarius & sufficiens. Tertius est *Consilii* uti & secundus: quamvis enim sit præcepti vitare omnia venialia: non est tamen præcepti illa vitare ex motivo Charitatis; cum vitari possint ex motivo aliarum virtutum, ut obedientiæ, timoris, justitiæ &c.

Charitas HABITUALIS, est habitus à Deo infusus, gratiæ sanctificanti inseparabiliter annexus, actuum amoris, jam explicatorum, elicivus: quia habitus ille Charitatis habet se per modum principii respectu actualis dilectionis.

Deus etiam amat homines amore amicitiae. Quia licet ipsis velit bona non propter ipsos ibi sistendo, sed propter se ut finem ultimum; ea tamen non vult propter suam, sed propter ipsorum utilitatem. Quod sufficit ad amorem amicitiae, cui non repugnat relatio ad Deum ut finem ultimum: alioqui omnis amor amicitiae erga creaturam esset inordinatus, cum & hic, ut perfectus sit, ulterius in finem ultimum referatur.

Charitas habitualis non est Spiritus sanctus, ut voluit Magister sentent. sed *Donum* Spiritus sancti, ut patet ex Scrip. 1. Cor. 13. Rom. 3. ex CC. & PP. præsertim August. de Spir. & litt. c. 32. ubi ait, Charitas Dei dicta est diffundi in cordibus nostris, non quâ nos diligit, sed quâ nos facit dilectores suos.

Non sola bonitas, sed *singule Dei perfectiones intrinsecae*, abstrahendo ab aliis, possunt esse objectum formale actus Charitatis justificativi. Cum enim singulae sint infinitae, potest Deus propter singulas ut ab aliis præcisas amari super omnia amore supernaturali efficaciter excludente omnem affectum ad quodvis peccatum mortale, v. g. dum amatur præcisè propter solam infinitam sapientiam, aut justitiam. Ita *Ariaga*, & *Oviedo*, contra *Gasparem Hurtadum* volentem amari debere propter omnes perfectiones nullâ omissione: sed immeritò, cum amor ille sit

fit in suo genere perfectissimus, quamvis non in omni genere. Datur enim amor alius alio perfectior, etiam specificè, propter tendentiam essentialem ad plures aut pauciores Dei perfectiones, quibus simul ad amandum movemur. Per *beneficia* divina ad illius amorem movemur tantum ut motivum extrinsecum, quod ad perfectiones Dei intrinsecas percipiendas deducit.

Non repugnat Deum esse objectum formale dilectionis *supernaturalis*, ut est auctor bonorum *naturalium*; & amoris *naturalis*, ut est auctor bonorum *supernaturalium*. Quia utraque perfectio, quâ nempe est auctor *naturalium*, & quâ est auctor *supernaturalium*, est Deo intrinseca, adeoque infinita & supernaturalis, & utraque potest proponi cognitione naturali, & supernaturali: Ergo utraque potest amari propter se amore proportionato cognitioni, quâ proponitur: adeoque naturali, & supernaturali. Et quidem quod amore naturali, patet. Quia nulla fingi potest probabilis ratio, cur voluntas viribus naturæ non possit amare super omnia perfectionem sibi propositam ut super omnia amabilem. Ita *Ariaga*, *Oviedo*, *Koninck*, *Ripalda*, *Lugo*, cum *Scoto* & *Gabriele* apud *Ripaldam*, Contra *Cajetanum*, *Bañez*, *Suarez*, *Ruiz*, &c.

Neque ideo *Bajus Prop. 35.* est damnatus, quia docuit amorem Dei ut auctoris naturæ posse esse supernaturalem: sed quia docuit non posse esse naturalem: adeoque amorem Dei naturalem esse omninò impossibilem, ut fusiùs *Ripalda*, aliique.

Charitas actualis Patriæ differt à Charitate actuali *Vivæ*, etiam quoad *substantiam*. Ita *S. August.* dum ait *dilectionem Dei in altera vita fore incomparabiliter majorem illâ, quæ nunc est: fore longè supra quam petimus & intelligimus*: quæ indicant majorem perfectionem non solum intensivam, ut vult *Lorca*, sed substantialem & specificam. Ita *Scotus*, *Gabriel*, *Cajetanus*, *Capreolus*, *Ariaga*, *Koninck*, *Amicus*, *Lugo*, Contra *Bonavent. Durandum*, *Suarez*, *Vasquez*, *Turrivanum*, *Oviedum*.

Neque obstat, quod *Charitas Habitualis* sit eadem specie & numero in via & in patria: Quia cum hæc sit proprietas coarva gratiæ Sanctificantis, quam constat esse omninò eandem in via & in patria, idem dicendum est de Charitate Habituali; quæ cum det simpliciter posse, adeoque habeat se instar potentiæ, potest producere in patria actus specie diversos ab iis, quos producit in via. Adde, quod etiam in via eliciat actus specie diversos, nempe aliquos nitentes ut motivo formali sola Dei sapientiâ, alios sola ejus potentiâ, ut supra dictum est.

Homo justus, sive, in statu gratiæ, per quosvis actus virtutum infusarum etiam meretur physicum gratiæ, & *Charitatis augmentum*. Cum enim jus ad gloriam immediate fundetur in gratia, quæ ideo ex Scrip. & PP. est Semen gloriæ, non potest justus de lege Ordinaria mereri jus ad physicum gloriæ augmentum, nisi mereatur simile augmentum gratiæ, & consequenter Charitatis, quæ est illi inseparabiliter annexa, ut docet *D. Thomas*; vel à gratia illa non distinguitur, ut vult *Scotus*.

Confertur autem istud gratiæ & Charitatis augmentum illo ipso instanti, quo elicitur actus meritorius: Hoc clarè significat *Trid.* dum ait *Seff. 6. c. 10.* Justi de die in diem injustitia bonis operibus crescunt, & magis justificantur: Nec aliunde assignari potest ulla probabilis ratio dilationis istius augmenti gratiæ, & Charitatis habitualis.

Continuatio actus meritorii auget ejus meritum, minus tamen, quam ejus repetitio, quæ importat novam libertatis & virtutis applicationem. Unde non sequitur quod actus bonus continuatus per horam constantem infinitis partibus proportionalibus, sit æquè aut magis meritorius, quam forent infinite repetitiones instantaneæ ejusdem actus, ut obijciunt adversarii, qui eandem incurrunt difficultatem in augmento pæne æternæ, quam volunt crescere per continuationem actus mali, item in continuatione actus boni per aliquod tempus crescentis

in intensione. Cæterum quamvis actus naturales physicè causent intensiorem suorum habituum, supernaturales illam causant tantum meritorie.

Cum augmento Gratia & Charitatis augentur cætera virtutes infuse, quæ sunt inseparabiles gratia proprietates, sicut Charitas; adeoque eam comitantur quoad infusionem, conservationem, & augmentationem, uti fit in charitate. Idem ex Trid. Sess. 6. c. 10. dicendum est de Fide, & Spe, quæ etiam sunt proprietates gratia numquam existentis sine illis, licet hæc sine illa per accidens subinde sint in peccatore. Ita Suarez, Coninck, Ripalda Disp. 128. Sect. 6. Contra Vasquez, Furriannum, Malderum, qui volunt habitum fidei, & spei tantum crescere per actus proprios, cuius contrarium colligi potest ex Tridentino Sess. 6. cap. 10.

Charitas habitualis cuiusvis Beati v.g. infantis à Baptismo mortui, non excedit intensiorem charitatem cuiuslibet viatoris, sed subinde exceditur, v.g. dicti infantis exceditur à Charitate habituali S. Petri in via. Alias enim sequeretur, maximam partem gloria non esse coronam Iustitiæ, sed donum gratuitum, quod videtur repugnare his verbis Matth. 6. *Tunc reddet unicuique secundum opera sua.* Unde probabilius est Beatos non habere intensiorem gratiam & Charitatem in patria, quam habuerint in via. Ita Suarez, Azorius, Granadus, Malderus &c. Contra Lorcam, Tannervum, aliosque.

Charitas actualis Beatorum in patria est ordinariè in eodem homine intensior, quam fuerit in via, non tamen semper. Prima pars patet, quia Beatus in patria semper operatur ex tota latitudine sui habitus, qui cum augeatur per actus omnium virtutum, ordinariè est intensior actu intensissimo, quem elicit in via, 2. Pars prob. ex eo quod actus Charitatis non mereatur habitum gratia tot gradibus intensum, quot constat ipse actus. Ita Suarez, Coninck, aliique.

Gratia & Charitas habitualis non potest de lege ordinaria directe diminui. Non enim

per mortalia, Quia illam totaliter destruant; neque per venialia multiplicata, Quia alioqui possent ita multiplicari, ut illam totaliter destruant, atque ita fieri mortalia, quod repugnat. Ita cum D. Thoma docet sententia communis contra Alissiodorenses, paucosque.

Venialia tamen minuunt gratiam indirectè: 1. Quatenus remouent abundantiam gratiarum actualium à mortali præservantium, & impediunt frequentiam ac fervorem Charitatis: 2. Quatenus intendunt habitus pravos inclinantes ad malum: atque ita disponunt ad mortale, juxta illud Eccl. 19. *Qui spernit modica, paulatim decedit.* Hoc solum volunt August. aliique PP. dum dicunt, multa peccata levia facere unum grande, id est, disponendo ad peccatum grave ex causis jam dictis.

Certum est contra Jovin. & Calvinum charitatem in via amitti posse per peccatum mortale, quo perditur Gratia. Patet ex Scrip. Ezech. 18. *Cum averterit se justus &c. morietur.* & ex Trid. Sess. 2. Can. 30. Ratio est, quod Gratia & Charitas habitualis per se immediatè non firment in bono, nec habeant sibi infallibiliter annexa auxilia ad vitiationem peccati mortalis efficacia.

Nec refert, quod dicatur Joannis 3. Natus ex Deo non potest peccare, scilicet in sensu composito, & sequendo motionem Charitatis, secus in sensu diviso. Quando S. August. aliique PP. dicunt Charitatem, quæ deserit, non esse veram, solum volunt non esse veram comparativè ad firmam & constantem Charitatem. Sicut amicitia facile mutabilis dici solet non esse veram amicitiam.

Quæres, An actus Charitatis possit consistere cum motivo aliarum virtutum moralium circa idem objectum?

Resp. affirm. ut cum idem opus fit ex Dei amore, & simul ex motivo misericordiae, obedientiae, aut iustitiæ: quia hæc motiva suam etiam habent propriam honestatem, imò dum in eodem actu cum motivo amoris concurrunt, illius meritum adaugent.

CAPUT II.

De Præcepto Charitatis Dei, Proximi, Correctione fraterna, Bello, Duello, & Scandalo.

P RÆCEPTUM AFFIRMATIVUM Charitatis non obligat sub mortali, imò nec sub veniali, ut statim primo instanti usus rationis, etiam sumpto moraliter pro spatio aliquot horarum, eliciatur amor Dei super omnia. Quia est moraliter impossibile, ut tunc habeatur sufficiens Dei notitia ad tam sublimem ejus amorem: Obligat tamen, & quidem per se, ut habitus tali notitiâ non differatur diu, v.g. ultra annum integrum.

De hoc Præcepto fusius agitur huius Operis Tomo hoc, Part. 2. Tract. 5. cap. 1. infra.

ORDO Charitatis requirit, ut nos omnibus aliis præferamus in iis, quæ pertinent ad observantiam mandatorum, nostram sanctificationem, & salutem. Unde non licet admittere unum veniale, quantumvis leve, pro obtinendo quantumvis bono, aut impediendo quantumvis malo: Quia, cum veniale quovis casu sit intrinsicè malum, & à Deo nobis prohibitum, non potest esse medium, quod à nobis honestè ad ullum finem eligi possit; cum nullus finis possit honestare illud, quod per se est inhonestum.

Possumus, non tamen tenemur, præferre salutem proximi propriae perfectioni, & juxta Vekenum, liberationi nostræ à pœnis Purgatorii. Ratio est, quod procuratio majoris perfectionis non sit præcepti, sed consilii, ad eoque possit licitè omitti, & ejus omisso ad bonum finem referri tamquam medium ex se non malum.

CORRECTIO FRATERNA ordinatur ad bonum correcti: differt à iudiciali pertinente ad iustitiam vindicativam, in eo, quod hæc spectet bonum communitatis illa bonum delinquentis, qui ex Charitate corrigitur. Est illa præcepti subinde graviter obligantis, etiam

Tomus II.

subditum respectu Prælati, & Peccatorem ad sui ipsius correctionem: ut cum non potest aliter proximus efficaciter corrigi in re magni momenti, præsertim vergentis ad communitatis damnum aliquod grave ab illius malo exemplo.

Conditiones hæc requiruntur, ut præceptum correctionis obliget: 1. Moralitudo delicti ab alio commissi. 2. Probabilis spes fructus prævalens iusto metui incommodorum ex ea monitione orientium. Quæ conditiones cum sæpe deficient, raro ii, qui nullam habent superioritatem, obligantur saltem graviter ad correctionem; ad quam faciendam sæpe obligantur Superiores, etiam subinde veniali, ex quo nasci potest grave damnum communitatis, & de peccatis ex ignorantia vincibili, & invincibili admissis: Quia etiam hæc possunt vergere in grave damnum communitatis.

Ordo correctionis præscriptus Matth. 18. ut prius privatim moneatur delinquens, quam deferatur ad Superiorem, est præcepti per se graviter obligantis. Quia Charitas & iustitia exigunt, ut non infametur proximus sine necessitate: subinde tamen per accidens inverti potest & debet iste ordo, ut quando aliter vitari non possunt gravia damna & scandala; aut quando Religiosus, uti in Societate, in hoc juri suo cessit.

Hujus Constitutionis in Societate iustitiam olim impugnarunt Lorca, aliique perpauci, sed eam tuentur, ut olim Bonaventura, recentiores communissimè, & quidem ita ut Duwallius, & alii negativam censeant esse temerariam, quod efficaciter probant auctoritate Pauli III. aliorumque Pontificum, qui omnes Societatis Constitutiones approbaverunt, ac præsertim Gregorii XIII. his verbis: Constitutiones Societatis & Statuta omnia Apostolicâ auctoritate approbamus; quibus addit: præcipimus in virtute S. obedientiæ, sub pœna excommunicationis lata sententiæ, ne quis Constitutiones Societatis Jesu directè vel indirectè impugnare audeat.

I

Bellum

CA.

BELLUM est dissensio hostilis, quâ una Res. pub. contra aliam arma movet. Suppositâ potestate illud indicendi, causâ justitiâ, & intentionis rectitudine, est certò licitum: Ita omnes Catholici contra Manichæos, aliosque, tam ex Scripturis *Luc. 3.* quàm ex Patrum sensu, quamvis licere bellum saltem inter Christianos perperam negent Anabaptistæ.

Potest *Princeps supremus* ad bonum Reipub. indicare bellum. *Causa justa* belli est gravis injuria Principi, aut ejus subditis certò illata, & aliâ viâ irreparabilis. Potest bellum esse utrimque justum *formaliter*, ut cum utraque pars putat se habere jus: non *materialiter*, cum re ipsâ, non possint dari jura in idem sibi repugnantia.

Licet est in Bello *justo* interficere hostes, etiam *innocentes*, non quidem per se & directè, cum jus gladii solum sit datum contra nocentes, sed per accidens & *indirectè*, ut cum sunt ita permixti nocentibus, ut hi non possint necari sine aliis innocentibus.

Licet etiam in Bello *justo*, & ex causa rationabili, *civitatem dare in prædam*. 2. uti *insidiis*. 3. pugnare die festo aut Dominico. *Non licet* 1. Clericis manu propriâ pugnare. 2. Infideles v. g. Turcas aut Judæos in Societatem Belli adsciscere. 3. Hostem fallere mendacio, sed benè alio stratagemate indifferenti.

DUELLUM, quasi duorum bellum, definitur, duorum vel paucorum pugna ex condicito suscepta. *Licet* est, quando illud honestat causa rationabilis, ut est necessitas ad sui meram defensionem, vel auctoritas Principis, aut Ducis exercitus illud mandantis, aut permittentis ad bonum commune v. g. ad retundendam hostium jactantiam, ad propriorum Militum animos excitandos necessarium; quale fuit duellum Davidis cum Goliatho, quod in Scripturis laudatur.

Illicitum est duello certare, 1. Ad tuenda fortunæ bona, pro quibus non licet certo periculo exponere vitam, quæ est bonum.

superioris ordinis. 2. Ex mandato etiam Iudicis illud damnatis ad mortem imperantis. 3. Non licet provocato sistere se in loco condicito provocanti ex intentione se cum illo reconciliandi, & nullo modo pugnandi, nisi ad vitæ defensionem cogatur; sic enim lex contra duellantes facile eluderetur. 4. Non licet ad virium ostentationem. 5. Ad veritatis indagacionem. 6. Ad vitandam infamiam ex stulto mundanorum judicio in recusando duello consistentem.

Pœna Ecclesiasticæ sunt in duellantes, Excommunicatio, & privatio sepulturæ in loco sacro: *Civiles* pœnæ sunt, Bonorum confiscatio, Exilium, Supplicium mortis juxta Leges infligendum.

SCANDALUM est, quod præbet occasionem peccandi: *Activum* est, quod procedit ab actu scandalizantis: *Passivum* est, quod ab activo illo oritur: *Datum* scandalum, quod de se præbet occasionem peccati: *Acceptum* est, quod accipitur ex actione de se non nata illud causare, sed potiùs ex alterius infirmitate non rectè judicantis. Certum est *scandalum activum* esse grave & speciale peccatum *Matth. 13.* &c. Ratio est, quod sit intrinsecè malum & Charitati repugnans, præbere se alteri causam peccati, sive hoc intendatur formaliter, sive solum interpretativè peccati alieni causam ponendo.

Peccatum scandalum ad peccatum inductivi *duplicem habet malitiam*, unam contra virtutem illam cui repugnat peccatum, quod causatur; alterum contra Charitatem proximi: utraque malitia est in confessione explicanda cum numero & conditione personarum, quæ in scandalum inducuntur.

Non censetur tamen in scandalum inducere, qui alteri *determinato* ad grave peccatum suadet, ut potiùs peccatum aliud levius, sive *minus noxium* committat, si nequeat aliter à graviore averti; uti docet *Vasquez, Sanchez, Turrianus*, Contra *Cajetarum, Layman, Valenciam*. Quia sic non tam malum, quàm recessum à majori malo suadere censetur.

QUÆRES specialiter 1. Primum, Quinam sunt

Effectus

Effectus Charitatis quoad actus internos?

Resp. Tres communiter assignantur. 1. *Gaudium* internum, de præsentis bono, cultu, gloria, propagatione divini honoris in quocumque genere materiæ. 2. *Pax*, sive *conformitas* interna voluntatis nostræ cum divina. 3. Consistit in *miseriordia*, sive displicentia interna miseræ alienæ ex motivo Charitatis, Sunt etiam alii Charitatis effectus interni, v. g. *odium* cuiusvis mali, quod Deo opponitur: *Tristitia* de eodem: Boni divini desiderium, zelus, spes, & ad promovendum audacia. Horum enim singula à veræ Charitatis motivo & habitu procedunt.

Quæres 2. Quinam sint Charitatis Effectus externi?

Resp. Assignari Charitatis effectus sive opera, *Septem corporalia*, & *Septem spiritualia*, quæ his duobus versibus aptè comprehenduntur; primo versu corporalia, secundo spiritualia.

Visito, Poto, Cibo, Redimo, Tego, Colligo, Condo.

Consule, Castiga, Solare, Remitte, Fer, Ora.

DE IVRE ET IUSTITIA

DE præcipuis hujus materie *Questionibus* Tractatur in hoc Tomo, Part. 2. Tract.

1. De Possessione quomodo faveat dubitanti: Et præcipue Tract. 5. Cap. 5. De homicidio, mutilatione, furto, rapina. Item, de contractibus in genere & specie, ibid cap. 8. & seq. De Restitutione cap. 14. De iudice, avvocato, teste, ibid. *Juris Canonici & civilis Regule, Ordo, Materie, & Auctores in singulis*, Tomo hoc 2. in fine. Pauca alia, præsertim speculativa, quæ porro desiderari possent, ordine Scholarum consueto hic suppeditantur.

CAPUT I.

De Iuris & Iustitiæ Natura, Divisione, Objecto, Subiecto, Dominio, Præscriptione.

IUS, pro lege, est præceptum permanens auctoritate legitimâ latum ad bonum commune. Dividitur in *Jus naturale*, quod natura omnia animalia docuit, *Jus gentium*, quo gentes humanæ utuntur, & in *Jus civile*, quod quisque populus sibi constituit, vel immediatè & per se, vel mediatè per suum Principem, sive suæ communitatis legitimam legislatorem.

Jus sumptum pro potestate, est potestas legitima, hoc est, aliquâ lege concessa, ad rem aliquam obtinendam, vel ad aliquam functionem, aut quasi functionem, cujus violatio injuriam constituit: qualis explicatur per varios Titulos injuriam constituentes, si potestati legitimæ aliquid constituenti non satisfiat.

Jus in re, dicitur, quod adhæret rei sic, ut res ipsa sit obligata & pariat actionem realem, id est, ad rem à quocumque possideatur sibi vindicandam. *Jus ad rem* non obligat ipsam rem, sed personam ad aliquid tradendum, vel præstandum; adeoque solum parit actionem personalem, sive exigendi satisfactionem ab ipsa persona, non autem rem sibi vindicandi.

IUSTITIA prout est virtus moralis, una ex quatuor Cardinalibus, de qua hic, est voluntas jus suum cuique tribuendi constans & perpetua, non quoad effectum seu durationem, sed quoad affectum extendentem se ad omne tempus. *Objectum* ejus *materiale* est justum strictè, sive commensuratum juri alterius; *objectum formale* est honestas relucens in redditione debiti ad æqualitatem: omnis enim virtutis moralis motivum formale est honestas relucens in ejus objecto materiali ut conformi commercio, regulæ,

sive dictamini naturæ rationalis.

Differt igitur *Justitia* ab aliis *virtutibus moralibus*, 1. Quod illa hominem ordinet ad alterum, aliæ verò hominem ordinent ad seipsum: 2. Quod illa versetur præcipue circa actiones externas, aliæ primariò, & per se circa passiones ordinandas. 3. Quod illa spectet *medium rei*, id est, æqualitatem cum jure alterius, aliæ *medium rationis*, quod petitur per ordinem ad conditionem personæ operantis, ut temperantia, quæ variam præscribit potus & cibi mensuram pro varia hominum complexione & dispositione in particulari, quæ in omnibus non est eadem, aut æqualis, ut in objecto *Justitiæ*.

Justitia strictè dicta dari potest *patris ad filium* in ordine ad filii bona, ut est fama, & alia patris potestati non subjecta: datur etiam *filii ad patrem*, *Domini ad servum*, si spectentur non formaliter quæ tales, sed materialiter præcisè, quatenus sunt homines. Non datur *justitia Dei ad hominem*: Quia omne jus hominis subest potestati ac dispositioni divinæ: unde si per impossibile Deus promissâ homini non servaret, peccaret tantum contra fidelitatem, & veracitatem.

Dividitur *Justitia* in *legalem* seu generalem, & *particularem*: Hæc subdividitur in *commutativam*, & *distributivam*: *Legalis* inclinatur hominem, qui est pars communitatis, ad præstanda omnia, quæ sunt legibus constituta ad bonum commune. Est hæc virtus specialis ab aliis distincta, cum habeat pro objecto formali honestatem specialem relevantem in eo, quod pars communitatis ei præstet, quod à parte quæ tali debitum est, ad bonum commune debetè conservandum.

Justitia commutativa dirigit partes communitatis in commutationibus & cæteris actionibus, quibus inter se communicant, ut in iis ponatur æqualitas rei ad rem. *Distributiva* est, quæ totum benè disponit ad partes in ordine ad distributiones commodorum & onerum communium, ut in iis servetur æqualitas proportionalis, id est, proportionis rei distribuendæ ad personarum

dignitatem, aut aliam qualitatem. Utraque dicitur *Justitia particularis*, quia respicit bonum particulare privatorum. *Legalis* à contrario dicitur generalis: Differunt in eo, quod *commutativa* respiciat jus strictum, *distributiva* minus strictum. *Justitia vindicativa* inclinatur Judicem & Principem, in quibus ea residet, ad puniendos malefactores pro ratione delicti commissi, in foro præferuntur externo.

DOMINIUM est jus reale gubernandi, vel disponendi de re aliqua ut sua. Aliud est *Dominium Jurisdictionis*, quod est potestas gubernandi suos subditos, vel in temporalibus & dicitur *Politicum*, vel in spiritualibus, & dicitur *Ecclesiasticum*. Aliud est *Dominium Proprietatis*, quod est jus disponendi de re aliqua tamquam sua in proprium commodum: Subdividitur in *perfectum*, quod à Juristis definitur jus perfectè disponendi de re corporali, nisi lege prohibeatur; à Theologis jus in re ad omnem ejus usum nisi lege prohibeatur; & in *imperfectum*, quod habet vel proprietatem rei sine emolumentis, & dicitur *directum*; vel emolumenta sine proprietate & dicitur *utile*. Tale habet usufructuarius, eo quod v.g. fundi, domus, aut alterius rei usum & fructum habeat sine dominio, quod remanet penes illius rei Dominum directum.

Dominium Altum est Principis in bona subditorum ad bonum commune: *Bassum* est civium in sua bona subordinatum Dominio Alto Principis, aut Reipub. legitimæ.

Ut *acquiratur Dominium* rei, quæ antea nullius erat, sufficit sola ejus apprehensio, Nam quod nullius est, occupanti jure conceditur; Si alicujus erat, requiritur titulus, & ordinariè traditio; quæ cum non requiratur jure naturali, juxta quod sufficit mutuus consensus signis externis expressis, sed solum jure civili, non est traditio requisita in variis casibus jure expressis; uti 1. in Beneficiis Ecclesiasticis solâ collatione & acceptatione, etiam absenti, sine traditione.

2. Hæc.

2. Hæc solâ additione hæreditatis fit aliorum bonorum Dominus, & Legatarius Dominium rei legatæ determinatè acquirunt. 3. In donatione aut venditione facta Ecclesie, Civitati, aut Piiis locis.

VSVS est, jus utendi re alienâ, sine jure percipiendi ejus fructum ab illius usu distinctum. Hinc qui habet usum v.g. equæ, eâ uti potest ad arandum, non tamen de ejus pullo sibi vel alteri disponere.

Vsus fructus est, jus rationabiliter utendi re alienâ, salvâ ejus substantiâ, & percipiendi fructus ejus; quales in fundo sunt segetes, & in animalibus lac, lana, foetus, pretium locationis &c. Non potest usus fructus alteri vendi aut donari absque consensu proprietarii, sic ut alter propriè fiat usufructuarius; potest tamen alteri vendi omnis ejus utilitas. Constituitur ordinatione, & dicitur legalis, ex privatâ dispositione, & inde conventionalis.

Finitur usus fructus, 1. Morte naturali usufructuarii, 2. Morte civili, 3. Destructione rei, 4. Præscriptione, 5. Cessione usufructuarii, 6. Si usufructuarius in hæresim sit prolapsus, ut jura declarant.

Vsus Juris late, distinguitur à Dominio in rebus unico usu ad suum finem proprium consumptibilibus, qualia sunt alimenta: Imò de facto in Franciscanis à Dominio separatur.

Id convincit Pontificum auctoritas, præsertim Nicol. III. qui ait, Franciscanos nihil posse sibi aut Ordini acquirere, & Dominium rerum ipsis donatarum, vel retineri à concedentibus, vel transferri in Pontificem. Idem manifestat ratio. 1. Quia non est cur repugnet talem usum separari à Dominio. 2. Quia reipsâ separatur in singulis Religiosis cujusvis Ordinis, & in convivis, ubi singuli habent usum cibi ipsis appositi, non tamen Dominium; ut de illo in ordine ad alios disponant.

Ad *objectiones* in oppositum de Joanne XXII. aliisque.

Resp. Joannes XXII. docuit quidem

contrarium, sed tantum ut Doctor privatus. S. Thomas non adversatur, solum enim vult in mutuo non posse separari usum à Dominio rei mutuatæ in ordine ad recipiendum aliquid supra sortem, scil. accipiendo pretium æquale forti pro ejus Dominio, & auctarium pro illius usu. Donans Franciscanis privat se propter Christum omni commodo rerum donatarum, ac proinde, etsi illis non det rei Dominium, sed solum usum, non minus meretur, quam donans aliis Religiosis, sed potius amplius, eo quod donet illis, qui ex illo Titulo, & suo Instituto sunt pauperiores.

POSSESSIO est, detentio rei corporeæ, corporis, animi, & Juris adminiculo. *Possessio facti* est actus possidendi: *Possessio Juris* est jus insistendi rei ut suæ. *Possessio Naturalis* est, quæ res corpore & animo retinetur, ut dum quis insistit corporali detentioni alicujus rei tamquam suæ: *Civilis* possessio est, quæ res corpore & animo retinetur. Dicitur, *retinetur*, quia requiritur adminiculum corporis ad possessionem inchoandam, non eam continuandam, quia illa continuatur, etsi alteri possidenda committatur.

Acquiritur possessio apprehensione verâ, id est, manibus, aut pedibus; *fielâ*, id est, traditione signi indicantis Titulum possessionis. *Amittitur* possessio voluntate possessoris, rapinâ, furto, diuturnâ absentia, ut si in quibusdam per decennium possessor, nec per se, nec per procuratorem insistat rei sibi vindicandæ.

Possessio Bone Fidei adfert varia legitimi Juris commoda: Quia 1. parit præscriptionem. 2. Jus in dubio rem retinendi, quia melior est conditio possidentis. 3. Tribuit possessori jus rem suam quamdiu possessionem retinet, contra invasores etiam armis defendendi, ex Jure prævalente ratione tituli possessionis.

Natura intellectualis omnis & sola, est capax Domini, seu potestatis moralis de re ut sua liberè disponendi. *Deum* habet Dominium omnium creaturarum perfectissimum,

utpotè fundatum in ratione primi principii, adeoque à se inabdicabile, & creaturis incommunicabile. *Angeli* habent Dominium suarum actionum liberarum. *Homines* insuper rerum externarum suæ potestati subiectarum. *Pueri*, & *perpetuò amentes*, sunt capaces Domini, saltem proprietatis: Quia quantum est ex natura sua, habent potestatem de rebus, ut suis disponendi, licet per accidens impeditam ab usu exercendo per seipsum, quamvis per alios capaces eam exercere possint.

Filii familias, id est, subiecti patris potestati, habent plenum Dominium bonorum *castrensiū*, id est, acquisite ratione militiæ, & *quasi castrensiū*, ratione officii publici, v. g. advocati, medici, &c. *Adventitiorum*, id est, acquisite v. g. inventione thesauri, ratione operis extraordinarii, donatione, non intuitu Patris, solam habent proprietatem, non usum fructum: *profectiorum* verò, id est, ex bonis patris quovis modo proficiscentium, nec dominium habent, nec proprietatem.

Egrediuntur filii familias è *Patria potestate*, 1. Per mortem patris naturalem aut civilem. 2. Per emancipationem coram iudice. 3. Per lapsum patris in hæresim. 4. Per promotionem filii ad certas dignitates. 5. Per matrimonium: & variis locis per ætatem 25 annorum, & pro varietate legum particularium.

Potest homini competere Dominium in alterum hominem, non solum jurisdictionis, sed etiam proprietatis. Constat ex Scriptura approbante jus Domini in servum *Exodi* 21. *Levit.* 25. ad *Ephes.* 5. Unde servitus est tantum contra naturam hoc sensu, quod homo seclusis extrinsecis nascatur liber, non verò hoc sensu, quod dominium in hominem sit contra legem naturæ. Dominium tamen hominis in hominem non est tam plenum, quam in res alias ab homine distinctas: alias enim res potest absq; ullius injuria destrui, non hominem. Quia tamen Dominus habet jus in omnia servi externa opera, & in

eius personam pro libitu retinendam vel alienandam, dicitur simpliciter Dominus sui servi ratione istius potestatis.

Homini non competit Dominium suæ vitæ, & membrorum, ita *Lessius* aliiq; contra *Ledesma* &c. Quia vita, utpotè substantia hominis, est fundamentum omnis Domini, ideoque non cadit illa sub Dominium hominis, sed solius Dei, qui est principium omnis substantiæ.

Habet tamen homo Dominium utile suæ libertatis, vitæ, ac membrorum: Quia eorum est custos à Deo constitutus, & velut usufructuarius ac proinde potest de illis in suam & alterius utilitatem disponere, etiam per venditionem. Est Dominus etiam fame suæ: *Malderus*, *Lessius*, Contra *Cajetanū* &c. Quia per se loquendo potest se ipsum ex causa rationabili infamare, licet per accidens subinde id non possit absque peccato, etiam mortalis quando nempe ejus infamia redundaret in grave detrimentum tertii. *Malderus*, *Sylvest.* &c. putat esse mortale suam famam prodigere: solum esse veniale censet *Sotus*, *Navarrus*, aliiq;.

Quoad Dominium in Animalia, &c. sic Theologi statuunt communiter.

Animalia fera & silvestria, quæ antea nullius fuerunt, vel si alicujus fuerint, naturalem libertatem recuperarunt, fiunt primò occupantis, si in proprio fundo capiuntur, si in alieno: Non tamen animalia de se mansueta ac domestica, & fera usu mansueta; hæc enim licet longius aberrant, quamdiu retinent consuetudinem redeundi, sunt sui Domini, eique restituenda si capiuntur. Hinc supposita gravitate materiæ, qui alienas columbas occidunt, aut illecebris ad sua columbaria alliciunt, peccant graviter, & ad restitutionem obligantur, si ipsa materia sit gravis.

In venatione, si fera ab uno vulnerata sit aded leviter ut fugere possit, est alterius eam capientis: si tamen ita laqueo sit irretita, ut evadere non possit, naturalem amittit libertatem, adeoque non est alterius illam exi-

eximentis, sed illius qui laqueum posuit. Quia hic per suum instrumentum illam quasi manu apprehendit: uti etiam patet ex l. in laqueum, ff. de acquir. Dominio.

Licita est, simpliciter loquendo, venatio in fundo alieno aperto: Quia cum feræ non sint pars fundi, ut arbores, nec in eo amiserint naturalem libertatem, non pertinent ad Dominium fundi: adeoque nullius sunt, & consequenter, primò occupantis: nisi obstet Principis aut Dynastæ justa prohibitio. Si injusta sit venationis prohibitio, ad nihil obligat.

Fodine salis, carbonum &c. sunt Domini fundi: Quia sunt fundi pars. Venas metallicas sibi servant Principes pro necessitatibus publicis. *Thesaurum*, qui definitur vetus depositio pecuniæ, cujus non extat memoria, jure naturali est inventoris; uti & jure communi, si inveniatur in fundo proprio: si in alieno ex dimidio est inventoris, & Domini ipsius fundi. Colligitur ex §. thesauros instit. de rerum divisione in Jure civili.

PRÆSCRIPTIO, seu Usucapio, est acquisitio domini per continuationem possessionis temporis lege definiti. In rigore Juris Cæsarei est eadem quæ exceptio, quæ est oppositio, quæ actori litem intendenti, manente litis fundamento, quidpiam opponitur ad ejus actionem repellendam donec exceptioni satisfaciatur.

Legitima præscriptio transfert rei dominium, etiam in conscientia, id est, sic ut tibi liceat rem retinere, quamvis finita præscriptione deprehendas eam prius fuisse alienam. Fit quidem hæc domini translatio cum alterius jactura, sed absque ullius injuria. Ejus honestas & justitia fundatur in potestate Reipub. habentis jus disponendi de bonis privatorum ad bonum commune, uti in præsentis casu, ut obvietur litibus, consulatur paci, & ne rerum dominia ferè semper maneant incerta propter titulorum allegandorum varietatem, quæ contingere potest post longum temporis decursum.

Dicitur, res, quæ per sententiam materialiter

injustam alicui adjudicata est, non potest retineri post deprehensam sententiæ injustitiam: Ergo nec perdidit præscriptionem, si res postea deprehendatur aliena.

Resp. Disparitatem esse, quod iudex sententiam ferendo non conferat jus, sed tantum declarat quis videatur jus habere: at Princeps legibus præscriptionis verè confert jus præscribenti, propter causas boni communis jam assignatas.

CONDITIONES ad præscriptionem legitimam requisite sunt, 1. Possessio civilis, & talis sufficit. 2. Bona fides, quæ est credulitas, quæ quis putat rem esse suam, aut saltem nescit esse alienam. Requiritur illa toto tempore quocurrat præscriptio, sic ut interrumpatur desinente bonâ fide, quæ non desinit, etsi post tempus præscriptionis deprehendas rem fuisse alienam, ut dictum est. Quia tunc certus es rem legitime factam esse tuam. 3. Requiritur Titulus, in æstimatione justus, sine quo stare non potest bona fides, non tamen reipsâ justus: quia hic per se transferret Dominium. 4. Tempus lege statutum, quod varium est, licet. Breve, id est, 10. annorum; longum, vel longissimum, id est, 30. aut 40. annorum; vel immemorabile, id est, cujus initii non extat memoria etiam apud illos qui senes sunt, quorum memoria ad anteriora tempora magis extenditur.

Dubium an res sit sua, non est possessio bonæ fidei, adeoque non præscribitur nisi dubium supervenerit possessioni inchoatæ bonâ fide, cum persuasione, quod non obstante tali dubio sibi liceat illam retinere, ex eo quod sit melior conditio possidentis. Si verò dubitet, an sic possit eam retinere, ed ipso desinit esse possessio bonæ fidei: Cum non liceat operari ex conscientia dubia perseverante, si venientè deposita.

Mobilia privatorum præscribuntur triennio: immobilia longo tempore. Contra Ecclesiam, Civitatem, Fiscum, præscribitur tempore longissimo: Servitutes merè personales, ordinariè præscribuntur ut res immobiles. Libertas à Servitute mancipii præscribitur saltem

saltem annis 20. *Beneficium Ecclesiasticum* sine titulo non praescribitur; cum titulo colorato praescribitur certo tempore. Quaelibet *Debitor* praescribitur annis 30. Si res *hypothecata* bona fide possideatur a debitore, actio hypothecaria extinguitur post annos 40. si vero ab extraneo, post 10. annos inter praesentes. Res *fisci & furtivae* non possunt praescribi praescriptione ordinaria; Res *sacrae* nullo modo praescribi possunt: Horum singula in iuribus fundantur, & ad Juristas praecipue pertinent.

CAPUT II.

De CONTRACTU in genere, Requisitis ad Valorem illius: Promissione, Donatione, Deposito, &c.

CONTRACTUS est pactum mutuam obligationem pariens; *Pactum* autem est duorum pluriumve in idem consensus signis externis expressus. *De quo Resolutiones particulares hic traduntur* Part. 2. Tract. 5. cap. 3. & in reliquo decursu ibidem.

Contractus dividitur, 1. Ex parte modi quo perficitur, in quatuor species: Prima perficitur *traditione*, ut mutuum. 2. *Scriptura*, ut emphyteusis. 3. *Certa verborum formula*, ut stipulatio. 4. *Solo consensu reciproco* exterioris expresso, ut emptio &c.

Dividitur 2. in *gratuitum & onerosum*; hic utrimque, ille ex una solum parte obligat. 3. In contractum *nominatum*, qui habet in jure nomen specificum, ut emptio; & *innominatum*, qui caret nomine proprio, ut permutatio. 4. In Contractum *bonae fidei, & stricti juris*: 5. In *nudum*, qui nullum a Jure civili habet firmamentum quo pariat actionem in foro externo, ut simplex promissio acceptata; & in *vestitum*, qui habet ejusmodi firmamentum, ut emptio. *Pactum nudum* obligat in conscientia, quia licet jus civile illi non assistat ei tribuendo actionem, illud tamen non irritat, adeoque retinet vigorem,

quem habet ex natura rei, inducitque obligationem in conscientia, ad quam sufficit consensus mutuus externis signis sufficienter expressus; quorum singula ex Textibus Juris fusiis confirmantur.

In Contractibus, *Error* vel *Dolus*, qui non versatur circa rei substantiam, nec est antecedens, nullo jure contractum irritat, nec debet inde rescindi. Item, si error, vel dolus dans causam contractui non sit a parte contrahente, sed ab aliquo tertio, vel a propria simplicitate ejus qui decipitur, Contractus est quidem validus jure naturae, cum habeatur consensus substantialis, est tamen rescindibilis. Quod si in casu Doli aut Erroris circa rei qualitatem contrahens solum consentiat sub hac conditione, si non decipiar in rei qualitate, Contractus est jurae naturae nullus; Quia non habetur consensus absolutus, sed solum conditionatus, ideoque conditione illa non subsistente, Contractus censeretur invalidus.

Contractus *de re turpi nondum impleta*, non est absolute validus, sed rescindi debet. Quia nemo potest teneri ex iustitia ad peccatum.

Impleto tamen opere turpi jure naturae obligare in conscientia probabiliter videtur: quia opus malum, quatenus est vel ementi utile, vel facienti laboriosum, est pretio aestimabile, licet non quia malum. Ejusmodi tamen contractus *Jure civili* sunt invalidi; quo non obstante retinent vim obligandi in foro *conscientiae*. Quia leges civiles, quando nihil obstat, ita sunt intelligendae, ut non derogent juri naturalis dispositioni.

Non esse tamen obligationem solvendi pretium etiam post opus turpe praestitum, docent *Navarrus* C. 17. n. 4. *Dwandus* in 3. d. 39. *Joan. Medina* Cod. de restitutione: *Comitolus* Responsum moralium q. 5. *Joan. Valerius* in differentiis utriusque fori, Verbo *promissio*: quos refert & sequitur *Diana* 1. Tom. 2. P. Tract. 2. Miscellaneo Resolut. 40. dicens esse sententiam probabilem, & practice tutam. Citat eisdem accurate *Lugo* de

de Justitia Disp. 18. Sec. 3. N. 58. & 59. unde non est sententia solius *Navarri*, uti *Vasquez* indicare videtur.

Illi omnes & soli possunt contrahere, qui habent liberam rei administrationem, quae in contractibus praecipue spectatur. *Infantes* in jure dicuntur, qui sunt septennio minores. *Impuberes*, qui necdum expleverunt annum pubertatis, id est, respectu masculinorum 14. respectu foeminarum 12. *Puberes* vero, qui illos annos expleverunt; idque ex juris dispositione constitutum est.

Pupilli sunt impuberes, qui deserunt esse sub patria potestate, sive emancipatione, sive morte parentis. *Minor* dicitur, qui nondum explevit ann. 25. *Major*, qui eum explevit: *Filius familias*, qui est sub patria potestate. *Pupillo* datur tutor etiam invito; *minori* datur curator, sed non illi invito, sicut datur *pupillo*, etiam si sit invitatus.

Et si contingat, ut *Minor* caveat *Curatore*, valide tamen contrahit, tam ex parte sua, quam ex parte alterius, tum civiliter, tum naturaliter: ei tamen, si laesus sit, conceditur restitutio in integrum. *Minor habens curatorem*, & *Pupillus* pubertati proximus, contrahentes absque tutoris, aut curatoris auctoritate, valide contrahunt in suum commodum, non in suum incommodum: alterum sibi obligant civiliter, & naturaliter, se vero non civiliter; an autem naturaliter, controversatur utrimque probabiliter: unde licet in praxi sententiae sibi magis faventi se conformare. Hinc illud juris axioma, *Contractus reciproci non claudicat*, id est, obligat utrimque, patitur exceptionem in contractu *pupilli* cum majore.

Juramentum non firmat Contractus jure naturae invalidos; quia nequit illud firmari, quod in se non existit: inducit tamen, per se loquendo, obligationem servandi contractum ex virtute Religionis. Confirmat quoque Contractus invalidos jure positivo, non directe illis proprie ac per se tribuendo vim obligandi ex iustitia, sed indirecte ex legum dispositione, tollendo remedium juris; vi cujus

Tomus II.

contractus illi erant rescindibiles, quo sublato, eorum obligatio redditur firma, & irrevocabilis, etiam respectu fori externi. Ita *Molina*, *Conradus*, *Sa*, & *Sanchez*, plures alios referens, Contra *Marianam*, & paucos alios.

Promissio formaliter est signum practicum exercitae declaratorium, voluntatis efficaciae se obligandi: per quod differt a simplici proposito solum dicente voluntatem faciendi, non ad id se obligandi. Differt a *Stipulatione*, quod haec sit pactum vestitum includens certam verborum formulam, & a *Pollicitatione*, quod haec non includat acceptationem, quam includit promissio stricte sumpta; & a *Donatione verbali*, quod haec de se det jus in re, promissio autem solum jus ad rem concedat, ut promissarius possit de ea promittentem convenire.

Si promissio sit *mere Interna* homini facta, nullo jure obligat ex pacto, Quia cum non sit exteriori declarata, non potest acceptari, quod necessarium est fieri ut promissio obliget. Neque obligat ex veracitate aut fidelitate, cum ex eo quod promissio interna non servetur, nulla sequatur falsitas respectu hominis: quamvis obliget facta Deo, utpote cordis, & actus interni inspectori. Promissio igitur, etiam interna, supra nudum propositum addit radicem & inchoationem obligationi, non ipsam obligationem.

Dices, Tota vis in contractibus oritur a voluntate interna, ergo per se illa obligat.

Resp. ab ea oriri radicaliter & principaliter, non tamen totaliter. Promissio enim interna est quasi lex privata, quam quilibet potest sibi imponere, sed directiva tantum, non alteri obligatoria. Ita *Sanchez*, alique communiter.

Promissio mere Externa, absque animo se obligandi, nullam inducit obligationem ex iustitia. Quia hoc onus non potest suscipi, nec jus in alium transferri, absque advertentia & perfecto consensu ad alienandum requisitis; inducit tamen obligationem ex veracitate & fidelitate. Verba quidem infamatoria

K

toria

toria sine intentione infamandi, imò inad-
vertenter prolata, habent suum effectum, sci-
licet lationem famæ, secus verba promissa-
ria, quæ præter intentionem prolata nihil effi-
ciunt. Ita Lugo, Sanchez, alique, contra Tur-
rianum.

Externa etiam talis promissio non obligat
jure nature ante acceptationem, 1. Quia omne
pactum essentialiter est duorum aut plurium
consensus. 2. Quia omnis promissio fit sub
hac tacita conditione, si alter acceptet. Non
obligat etiam jure civili, aut Canonico, sal-
tem regulariter; quod additur, quia sunt que-
dam pollicitationes jure civili irrevocabiles,
quales sunt factæ Civitati, Ecclesie &c. Ita
fusius de his, Sanchez, Lessius, alique com-
muni, Contra Sylv. & Molinam, quoad jus
nature.

Promissio facta presenti, debet in continen-
ti, vel quasi in continenti acceptari: quia pro-
missor non potest prudenter censeri velle
suum consensum tenere suspensum. Facta
absenti, debet acceptari coram nuntio verbis
ad ipsum nuntium directis, vel litteris ad of-
ferentem destinatis, ut sic eorum voluntates
in rem eandem moraliter concurrere cog-
noscantur.

Non acceptatur promissio valide post revo-
cationem offerentis, si promissionem nuntians
habeat se merè, ut nuntius: si tamen habeat
se ut procurator, aut mandatarius, id est, sic
ut habeat curam, non solum annuntiandi
promissionem hic factam, sed illam istic
faciendi coram promissario, nomine pro-
missoris, valida erit acceptatio post revoca-
tionem; modò hæc nec nuntio, nec ipsi
promissario innotuerit: si enim innotuerit
acceptatio, pro nulla habetur. Fundantur hæc
in jure, lege, si mandatum 15. ff. mandati,
&c.

Valide acceptat pro absente, 1. Qui ad id
specialem habet commissionem, 2. Qui ita
est sub promissarii potestate, ut non sit sui
juris, 3. Qui illius curam gerit, ut parens filii.
4. Qui ex promissione commodum reportat.
5. Quilibet privatus pro Ecclesia.

Promissio facta absenti legitime accepta-
ta, etiam promissore vel promissario ante ra-
tificationem mortuo, valida est: unde non po-
test revocari per hæredes promissoris, sed
contra potest ratificari per hæredes promif-
sarii; quia obligatio illa promissionis transit ad
hæredes.

Simplex etiam promissio suæ nature relicta,
legitime acceptata, obligat ex justitia, &
quidem in materia gravi, sub mortali. Ratio
est, quod per promissionem detur promissa-
rio verum jus ad rem. Potest tamen ex in-
tentione promittentis solum obligare ex fi-
delitate, vel ex justitia solum sub veniali;
Quia obligatio promissoris potest pro ejus
libitu limitari, cum ab ejus voluntate depen-
deat. Ita Navarrus, Lessius, alique commu-
nibus.

Invalide sunt jure nature promissiones,
quæ per se præbent occasionem peccandi, ut si
volenti peccare promittas non ipsam accu-
sare. Item, quæ tollunt libertatem de rebus
suis disponendi, ut si promittas te non factu-
rum aut non revocaturum Testamentum, &
similia, quæ in jure dicuntur contra bonos
mores, nempe civiliter.

DONATIO est datio liberalis: Antidotalis
donatio dicitur, remuneratio ex gratitudine:
inter vivos est absoluta & irrevocabilis: causa
mortis, non est absoluta, sed conditionata
& revocabilis. Donatio perfecta est, quæ fit
cum rei traditione imperfecta, quæ fit solum
verborum officio. Donatio pura est, quæ
caret modificatione, secus qualificata, quæ est
quintuplex, scilicet donatio in diem, condi-
tionalis, modalis, causalis, & demonstra-
tiva.

Vxor, & filius familias, & minorenis, re-
gulariter loquendo, non possunt donare pro-
pria auctoritate: possunt certis casibus, v. g.
uxor potest dare de bonis propriis, ut de pa-
raphernalibus, & de communibus facere
largitiones moderatas; imò & extraordina-
rias ad sustentationem propriorum parentum,
aut liberorum ex altero conjugio egentium:
plus potest maritus, cum habeat bonorum
ad.

administrationem; si tamen excedat cum no-
tabili damno uxoris, peccat mortaliter cum
obligatione restitutionis.

Praelati Regularium possunt moderatas fa-
cere elemosinas, donationes in causas pias,
& remuneratorias largitiones moderatas,
non tamen in usus profanos v. g. ad ditandos
parentes: quod si faciant in re gravi, regulari-
ter peccant mortaliter, & donatarii tenen-
tur ad restitutionem: Quia bona Monasterii
non sunt Praelatorum, sed Communitatis,
quæ in ejusmodi largitiones nullo modo con-
sentit, imò nec consentire potest, cum in hoc
resistant Canones, & specialiter Bulla Cle-
mentis VIII. edita anno 1594.

Religiosi, quibus ratione officii v. g. Pro-
curatoris, competit aliqua administratio, or-
dinariè possunt modicas facere donationes;
quia pro his præsumitur facultas ex tacito
Superiorum consensu.

Donatio simplex & liberalis inter Conju-
ges jure communi est invalida, & revocabi-
lis pro arbitrio donantis: firmatur tamen
juramento, & morte donatoris, si res sit tradi-
ta ante illius mortem. Donatio Patri facta
filio familias regulariter est invalida, ma-
tris valida, quia filius non est sub potestate
matris.

Donatio Filii facta Patri & Matri de bonis
castrensibus est valida. Donatio inter vivos
omniaque bonorum est invalida jure civili l. 4.
cod. de inutil. Quia donatorem privat pote-
state testandi. Item, donatio ultra 500. so-
lidos, qui æquivalent 700. vel 800. scutis,
æstimando scutum 50. assibus nostratibus;
sed hoc jure civili, & pro illo tempore, quo
tunc pecunia erat rarior.

Donatio causalis, non subsistente causâ
principali propter quam fit, est invalida,
adeoque donatarius tenetur ad rei donatæ
restitutionem, Quia talis donatio non fit
nisi sub hac conditione, si causa subsistat:
secus, si solum deficiat causa secundaria &
impulsiva, Quia eo casu stat absolutus do-
natoris consensus in substantiam donationis.
Ita Auctores communiter. Sed de donatione plu-

ra practica & particularia traduntur infra de
Contractu Tract. 5. cap. 9.

DEPOSITVM pro contractu, est contra-
ctus gratuitus, quo quidpiam alteri custodiend-
um traditur, donec repetenti reddatur;
sumptum pro re, est id quod custodiendum
traditur &c. Sequestrum est species depositi,
quo res litigiosa apud tertium deponitur;
quod subdividitur in voluntarium, quod fit
ex compromisso litigantium, & in necessa-
rium, quod fit auctoritate Judicis. Precarium
pro re, est id, quod precibus petenti uten-
dum conceditur, quamdiu concedenti libue-
rit; pro contractu, est ipsa concessio gra-
uita.

Culpa in prædictis, alia est Theologica, &
est peccatum, alia Civilis seu juridica, estque
omissio diligentia, quæ ab homine adhiberi
potest, quamvis ex sola inadvertentia ab-
que omni peccato accidat. Culpa civilis la-
ta, seu crassa, est ommissio diligentia ordina-
riæ; levis, est ommissio diligentia exactissimæ.
Nulla ex his tribus culpis, utpotè in sola
omissione consistentibus, est verus dolus,
qui dicit malitiosam voluntatem nocendi, si-
ve calliditatem ad nocendum vel decipien-
dum adhibitam.

Alia de Deposito practica vide infra. Tract.
5. cap. 10.

CAPUT III.

De Muruo, Usura, Simonia, & Montibus Pietatis.

DE his pleræque Resolutiones practice tra-
duntur infra hujus Operis Tomo hoc 2.
Part. 2. Tract. 5. Cap. 10. 11. &c.

Mutuum est datio rei, pondere, numero,
vel mensurâ constantis, ut statim fiat acci-
pientis, cum obligatione tantumdem postea
reddendi. Unde materia mutui sunt solæ res,
quæ functionem in suo genere recipiunt, id
est, quæ in eodem genere sunt ita similes,
ut in commutationibus & solutionibus

una alterius vice fungi possit, ut triticum, pecunia, &c.

Mutuator tenetur, tradere rem absque vitio occulto, & non repetere ante tempus præfixum. *Mutuatarius*, 1. Tenetur rem reddere tempore præfixo. 2. De omni casu rei fortuito. 3. Cum sit rei Dominus, rem absque gravi mutuatoris damno restituere debet.

USURA sumpta pro re, est lucrum ex mutuo; sumpta pro contractu, est mutatio cum pacto lucri, præcisè ratione mutui. *Lucrum* hic est aliquid pretio æstimabile, quod præcisè ratione mutui supra sortem, id est, summam mutuo datam, accipitur tamquam debitum ex iustitia, &c. *Realis* usura, sive externa est, in qua mutuator quovis signo externo intentionem usurariam mutuatario declarat. *Inferna* seu *mentalis* est, in qua illam non declarat, verum vel usuram intendit, vel de facto aliquid usurarie accipit. *Aperta* usura est, quæ solum formalis mutui Titulum præ se fert. *Palliata* est, quæ falso alterius contractus Titulo, veluti pallio tegitur, ut si vendas carius, præcisè ob dilationem, pretii solvendi pro re vendita.

Illicitas esse usuras constat ex fide, contra Judæos, in *Conc. Viennensi* id definiente: sunt etiam prohibita jure Divino *Luc. 6. Mutuum date nihil inde sperantes*: jure Canonico *l. 5. & 6. decretal. Tit. de usuris*, &c. denique jure etiam Naturali: Quia injustum est in commutatione plus accipere, quam valeat id quod datur, quod fit recipiendo sortem cum auctuario: quod dici nequit accipi pro usu sortis; cum enim Mutuum, sortis dominium transferat in mutuatarium, pro illius usu aliquid exigere esset Mutuatario rei suæ usum vendere: Aliud est de locatione, & concessione pecuniæ ad ostentationem, Quia istis contractibus non transfertur rei dominium, sed manet penes locantem, &c. sed in Mutuo manet penes Mutuatarium, donec rem acceptam in æquivalenti reddat.

Nec refert, quod Deus *Deut. 23. & 28.*

Judæis permiserit usuras respectu Gentilium; quia eorum bona sic accepta in Judæos transfulerat. Jus Civile ff. *de usuris*, tantum approbat usuras compensatorias laboris, aut damni emergentis: si fortè etiam usuras lucrativas probaverit, dicendum est, correctum esse à jure Canonico in quantum tales admiserit.

Illicitum est dare auctarium ratione *obligationis non repetendi* sortem ante certum tempus. 1. Quia cum ista obligatio sit intrinseca cuilibet mutuo in particulari, istud auctarium acciperetur præcisè ratione mutui, quod est injustum. 2. Quia ista obligatio sufficienter compensatur per redditionem sortis cum facultate eâ utendi in perpetuum; pecunia enim, uti & quælibet res vendibilis, vetustate non decrescens, cum tali utendi facultate tantum æstimatur post 10. annos, quanti tempore præsentis.

Ex variis Titulis licitum est, citra usuram, aliquid exigere supra sortem: 1. Ratione *damni emergentis*. Quia hoc non est aliquid accipere præcisè ratione mutui, sed ratione damni mutuo per accidens annexi, quod mutuant non tenetur subire gratis; ac proinde non est lucrum ex ipso mutuo acceptum. 2. Ratione *lucris cessantis*, quod mutuator probabilissimè percepisset ex sua pecunia negotiationi destinata, si non fuisset in mutuum expensa; Patet, tum ex ratione jam allata, tum ex eo, quod pecunia pluris valeat ut est negotiationi destinata, quam secundum se, ut agnoscit etiam S. Thomas. Quantitas auctarii hoc titulo dati determinatur juxta æstimationem lucri sperati. 3. Ratione *periculi sortis*; pro hoc titulo citatur etiam *D. Thomas Opusc. 72. cap. 10. & Innocentius X. in Responsis datis à Congreg. de propag. fide ad Missionarios Chineses anno 1646.*

Licita est *pæna conventionalis* proportionata, id est, pactum de auctario, si mutuatarium tempore præfixo non restituat: non tamen pactum *legis commissorie*, quo pignus eodem casu cadat in commissum, id est, fiat mu-

mutuantis. In usura datur *parvitas materie*, quia non habet aliam malitiam, quam injustitiæ, sicut datur in furto, aliisque ad justitiam pertinentibus.

Usurarius acquirit *dominium* usurarum, sed *debile*, id est, cum obligatione restituendi, quale dominium transfert etiam contractus dolo, aut metu extortus. Ratio est, quod mutuatarium verè ac simpliciter earum dominium à se in mutuantem transferat, cum eas voluntate absoluta perfolvat.

Ex *causa gravi licet* petere mutuum sub usura, ad hanc habendo se permissive, Quia quod in re petitur, est aliquid licitum; quod autem illud detur modo illicito, oritur ex sola mutuantis malitia, quam mutuatarium non tenetur impedire cum suo gravi incommodo, cum non possit pecuniam accipere modo licito sine usuris, quod erat in potestate concedentis.

Plura de Usura, & ex professo de SIMONIA tractantur infra Tract. 5. Cap. 11. de usura, & Cap. 12. de SIMONIACA emptione ac venditione.

MONS PIETATIS intelligitur certus pecuniæ acervus publicè deputatus, ad mutuantium indigentibus. *Purus* dicitur, in quo nihil accipitur, *Mixtus*, in quo aliquid accipitur supra sortem ad montis indemnitate conservandam. Censetur igitur ille Purus, in quo summa capitalis ex pia aliqua fundatione habetur, ut in Italia, ubi tantum exigitur parvum auctarium ad expensas in ministros &c. magnum verò requirit mons mixtus, in quo summa capitalis habetur ex pecunia ad censum, ut in Belgio locis pluribus.

Primo: *Liciti censentur illi montes Italici*. Patet 1. ex Bulla Leonis X. in *Conc. Later.* in qua Concilio approbante *Sess. 10.* absolute declaratur & definitur ejusmodi montes nullo modo improbandos, & pæna excommunicationis in eos decernitur, qui verbo, aut Scripto contrarium docere præsumpserint.

Patet 2. Quia in iis accipitur tantum ali-

quid modicum, idque non præcisè ratione mutui, sed ad indemnitate & conservationem Montium erectorum in favorem mutuatariorum, quorum proinde est subire expensas pro illorum conservatione necessarias. Plus exigitur ab eo, qui sortem diutius detinet, non ratione carentiæ pecuniæ, sed ratione damnorum & expensarum diutius factarum in ejus gratiam. Hinc homo privatus montem suam auctoritate erigens, solum peccaret contra charitatem ratione scandalii orti ex præsumptione usuræ sine Titulo exactæ.

Secundò, *Liciti etiam sunt Montes Belgici*: Constat hoc 1. Ex consensu Archiepiscoporum, Episcoporum, ac DD. utriusque Universitatis Belgicæ. 2. Quia nihil in iis accipitur, nisi ad suam indemnitate. 3. Quia iis etiam aliqui similes sunt in Italia à Pontificibus approbati, teste *Navarro, Filiucio, &c.*

Montes quidem Belgici plus exigunt à mutuatarium, quia eorum capitale conflatum est ex pecuniâ ad censum, qui fundatur. 1. in communitate indigentium, 2. In jure, quod illa communitas habet exigendi indemnitate à mutuatarium, in quorum favorem gravatur redditibus, in bonis ejus dominio subjectis tum immobilibus tum mobilibus, quæ possidet in se, vel in æquivalenti, scilicet in pignoribus. Omne autem lucrum est in commodum mutuatariorum, in quorum favorem auctaria paulatim minuuntur. Sic possunt auctoritate Principis gravari præsentibus pro suis successoribus ad extructionem v. g. Pontis deinceps valde utilis futuri; quæ ratio in prædicto etiam casu valere videtur.

CAPUT IV.

De Emptione, Venditione, Monopolio, Locatione, Emphiteusi, & Fendo.

DE Emptione, Venditione, & Simonia agitur infra Parte 2. Tract. 5. Cap. 12. Hic tantum, que in singulis Speculativa sunt, vel non adjecta, præcipue supplementur.

Licitum non est probabilius, *res novas, & raras quantivis vendere*. Et certum est, non licere mercatori vendere pretio infimo, sic ut occultâ mercis diminutione illud pretium ad summum reducat: quia sic non ponitur æqualitas istius mercis & pretii.

Licitum etiam non est, *vendere pluris supra dimidium*; quod fit, quando excessus superat dimidium justî pretii.

Non licet in foro *interno* pluris vendere, aut minoris emere, quam res valeat, Quia alioquin etiam in hoc non servaretur æqualitas inter mercem & pretium. In foro *externo*, civili, & canonico, licet pluris vendere, & minoris emere citra, non supra dimidium, sed intra latitudinem justî pretii hoc intelligendo.

Licet *pluris vendere* quam res in se valeat, 1. Propter officium mercandi. 2. Propter damnum ex venditione emergens. 3. Propter penuriam mercium, & multitudinem emptorum. Propter rationes easdem aut similes, etiam rem minoris emere, quam in se valeat pariter aliquando licebit.

In Venditione, *injustum* est, 1. Cogere indigentem, ut à te emat summo pretio, & statim tibi *revendat infimo*. Quia ista obligatio emptori imposita, est aliquid pretio æstimabile supra summum justum pretium. 2. Emere *Chirographa*, id est, debita activa in futurum minoris quam contineant. Quia in hoc committitur usura palliata, aliquid accipiendo præcisè ratione mutui virtualis.

Quando res est *absolute vendita*, etsi nondum tradita, nec soluta, emptori perit, eique fructificat, Quia re emptâ, coempta sunt omnia in ejus virtute contenta. Deinde, licet emptor necdum sit rei Dominus, ad eum tamen pertinet omne damnum & periculum: unde cum sustineat incommoda, æquum est ut sentiat & commoda. Leges in contrarium, quia favent usuris in solutionis dilatione fundatis, abrogatæ sunt jure Canonico.

Evictio est rei suæ ab altero possessæ legitima recuperatio: differt à vindicatione & conditione, quod prima sit actio realis, secunda personalis, & hæc evictio sit earum effectus.

Monopolium, seu conspiratio specialis Mercatorum, ut soli, aut certo pretio aliquid vendant, graviter repugnat charitati, & justitiæ legali; non justitiæ commutativæ, nisi summo justum pretium excedant. Hoc enim secluso, nulli faciunt injuriam, & ex causa rationabili licitum reddi potest auctoritate Principis. Ita *Petrus Navarra, Molina, Lessius, Contra Covar. Sylvestrum, & Valentiam*.

Locatio rem ad usum pretio concedit, *Conductio* accipit. *Locator* tenetur, 1. Aperire vitia nociva rei locatæ, & ad damna, si ea celaverit. 2. De rei evictione. 3. Ad expensas pro rei conservatione &c. *Conductor* tenetur, 1. Re uti juxta boni viri arbitrium. 2. Pro ea conservanda eam adhibere curam, quam vir prudens pro suis adhibet. 3. Solvere pensiones tempore suo: uterque sibi invicem obligantur de dolo, culpa lata, & levis non autem regulariter de levissima, aut casu fortuito.

Quando contingit ut *res conducta casu fortuito* absque ulla conductoris culpa reddatur *inutilis*, non tenetur conductor solvere pensionem, nisi pro rata temporis, quo re illâ usu fuit. *Sterilitas* tanta, ut colonus nihil recipiat, illum liberat à pensione: si sterilitas sit parva, hic non attenditur; si sit magna, dat jus minuendi pro rata pensionem. Simi-

Similiter, si *ubertas* absque ulla coloni industria sit extraordinaria, dat jus augendi pensionem, quæ, si sit pecuniaria, solvenda est in fine anni; si in fructibus, iis collectis, solvi debet. Potest *conductor* ante tempus *expelli*, quando re conductâ *abutitur*, aut per *duos annos* solutionem debitam non præstat.

Si *eadem opera*, labor, aut industria pluribus ex pacto præstita, eque singulis est utilis, meretur à singulis integrum stipendium valori suo proportionatum. Quia, ut supponitur, pro singulis seorsim susceptæ sunt obligationes ab invicem independentes; unde opera ejus est æquivalenter multiplex in utilitate & valore.

Famulis debetur cum sustentatione stipendium justum, saltem infimum. Non licet illis uti occultâ compensatione propter exiguitatem stipendii minoris justo infimo, cum de eo convenisse stipendio supponatur.

Emphiteusis est contractus, quo quis rei suæ immobiliæ dominium utile transfert in alterum, retento sibi dominio directo cum jure pensionis realis annuæ. Qui accipit dominium utile, dicitur *Emphiteus* qui dat, dicitur Dominus directus seu proprietarius.

Feudum dicitur concessio rei immobilis, sub onere fidelitatis & obsequii personalis exhibendi Domino directo. Differt ab *Emphiteusi*, quod in hac debeatur pensio realis, in illo, fidelitas, & obsequium personale. Concedens dicitur Infeudator, Dominus fundi & feudatarii: Accipiens dicitur feudatarius, vassallus, beneficiarius. *Regale* feudum conferitur à supremo Principe cum titulo, v. g. Ducis; non *Regale* nihil adfert dignitatis; *Ecclesiasticum* ab Ecclesiastico, laicum à laico conferitur: *Hereditarium* transmittitur ad hæredes; *Gentilitium* ad liberos; Masculinum ad solos masculos; *Fæmineum* etiam ad fæminas, deficientibus masculis: Dicitur *Ligium*, si fidelitas juretur contra omnes; non *Ligium*, si excipiat Princeps supremus. Amittitur Feudum expiratione temporis concessi, neglectu

obsequiorum, & crimine Folonix, id est, belli contra Dominum gesti.

CAPUT V.

De Censu, Cambio, Contractu Societatis, & Testamento.

DE TESTAMENTO &c. agitur plene infra Parte 2. Tract. 5. Cap. 13. Hic supplementur ea, quæ possent in singulis desiderari.

Census est jus percipiendi pensionem annuam ex re, aut persona alterius: qui illud jus pendit, dicitur Censuarius; qui emit, dicitur Censualista.

Dividitur Census, 1. In *Reservativum*, quo quis in alterum transfert rei suæ dominium, super eadem re sibi reservato jure pensionis annuæ: & in *Consignativum*, quo solum jus pensionis consignatur. In *Reale, Personalem, & Mixtum*. 2. In *Pecuniarium, & Fructuarium*, qui hic in Belgio & in Castella substatus est à Philippo II. ob nimium incrementum tritici & aliorum fructuum. 4. In *Perpetuum, & Temporalem*: Perpetuus subdividitur in *Irredimibilem, & Redimibilem*, vel ab uno tantum, vel utroque contrahente. Temporalis alius est ad tempus certum, alius ad incertum, v. g. qui usque ad mortem censualistæ constituitur & durat.

Licita est *emptio novi census consignativi, realis & perpetui*, tam redimibilis ex parte venditoris, quam irredimibilis. Patet 1. Ex approbatione Pontificum Martini V. Pii V. & Calixti III. 2. Ex eo quod sit vera emptio facta justo pretio juris veri præexistentis in Censuario, non quidem sub ratione Census, sed ut inclusi in pleno jure, quod habet Censuarius in rem suam, & omnia ejus emolumenta. Ita *Covar. Molina, Lugo, aliique communissime, contra paucos*.

In *emptione Census* non datur pecunia præsens pro pecunia in futurum, ut in mutuo, sed emitur jus, non ad certò recipiendam summam simul & semel, sine periculo dam-

ni & molestiarum, sed ad pensiones successive per longa intervalla, adeoque moraliter non sine periculo, incertitudine, & molestiis recipiendas, ideoque usuram non involuit.

Et quamvis hoc jus sit ad pensiones *in infinitum*, non tamen æstimatur nisi pretio finito, sicut dominium fundi frugiferi, quod continet jus ad annuos fructus in infinitum. Ratio est, quod pensiones successive in infinitum recipiendæ non augeant valorem illius juris incremento æquali, sed proportionali in infinitum decrescente. Quia quanto magis crescunt in multitudine, tanto sunt in spe remotiori, & consequenter tanto magis decrescunt in æstimatione morali, adeoque non possunt facere jus valoris infiniti, sicut partes proportionales in infinitum decrescentes continuum actu infinitum constituere nequeunt.

Dices, idem esse emere jus ad pensiones, ac emere ipsas pensiones.

Resp. Disparitatem esse, quod jus ad rem, non nisi post longa intervalla adæquatè recipiendam, non sit ipsa res, nec prudenti iudicio tanti æstimetur, propter lapsum & incertitudinem diuturni temporis & alia superioris assignata.

Emptio Censûs personalis etiam perpetui est licita. Patet 1. Ex usu Belgii, Germaniæ, Galliæ à DD. Theologiæ & Juris approbato; & à Nicolao V. Pont. 2. Ex eo quod etiam hic interveniat vera emptio juris percipiendi pensiones ex persona alterius ratione suæ industriæ, & aliarum qualitatum, quæ censentur sufficienter frugiferæ ad fundandum tale jus iusto pretio æstimabile, cum istud jus possit donari, & à donatario iuste vendi. 3. Quia tale jus potest fundari super jumentum & servum, adeoque etiam super personam liberam: quod tamen jus vendi non potest ob defectum pensionum; quia hoc leges vetant. Dum Martinus V. aliique Pontifices solum approbant censum realem, per hoc personalem non improbant, quem Pius V. prohibuit non absolutè, sed ob speciem

& periculum usuræ, & quidem prohibitio, ne, quæ hic & in Germania recepta non censetur. Ita *Gabriel, Medina, Eanex, Valencia, Lessius, Contra Navarrum, Rebelleum, Lugo, &c.*

Census temporalis incerti temporis, ut *vitalitius*, est licitus, modò ematur pretio iusto, per legem, aut prudentis arbitrium taxato. Quia cum uterque contrahens parem subeat aleam plurimum, aut pauciorum pensionum, pro pluribus aut paucioribus annis vitæ, in eo servatur æqualitas.

Licitus etiam fortè quibusdam apparebit, speculativè loquendo, census temporalis *certi temporis* v.g. ad 10. aut 30. annos. Quia cum jus ad pensiones per longa intervalla recipiendas non tantum valeat, quantum cumulus omnium pensionum simul, iuste emi potest minori pretio quam valeant pensiones simul sumptæ: in praxi tamen, maxime si emeretur ad breve tempus, ut ad 2. vel 3. annos, non videtur ab usura, saltem palliata, immunis; uti colligitur ex fundamentis supra assignatis.

Census redimibilis, tam ex parte ementis, quam vendentis, sic ut emens post aliquot annorum pensiones possit vendentem cogere ad redimendum, videtur similiter, speculativè loquendo, licitus. Quia non apparet, cur non possit fieri pactum retrovenditionis in hac emptione sicut in emptione aliarum rerum, & quare hoc pactum fieri non possit cum censuario in contractu censuali, sicut fieri potest cum uno tertio, & cum illo post initum censualem contractum: Non est tamen in praxi tutus, aut licitus. Quia est meritò suspectus de usura palliata, ac proinde scandaloso obnoxius. Censûs *irredimibiles* ex parte venditoris, saltem consignativi, sunt quidem à Carolo Quinto in Belgio prohibiti, non tamen usurarii, nisi ex præsumptione fori externi, & ne bona maneat perpetuo onerata. Ita de his *Gabriel, Medina, Valencia, Lessius, Malderus, Contra Covar. Sotum, Aragonium, &c.*

CAMBIVM est permutatio negotiatoria pecu-

niæ pro pecunia. Ille, à quo cambium petitur, dicitur *Campfor*, qui petit, *Campfarius*. Dividitur in *Reale*, & *Siccum*; hoc cambium siccum est vera usura solam speciem cambii habens; ut si tantum habeatur ratio distantiae temporalis &c. Illud autem *Reale* est legitima permutatio pecuniæ, servatâ æqualitate inter datum & acceptum. Dividitur in *Manuale* seu minutum, quod est permutatio pecuniæ præsentis pro præsentis, & *Locale*, quod est permutatio pecuniæ præsentis pro absente.

Cambium minutum est reale, & dicitur illud, quod consistit maxime in monetæ minutæ cum majori commutatione.

Licitum est lucrum ex *cambio minuto* variis titulis, scilicet, ratione lucri cessantis, officii cambiendi, oneris quærendi & habendi pecunias diversi generis ad utilitatem communitatis semper paratas, easque numerandi &c. Taxatur à Principe *valor monetæ* quatenus est mensura rerum venalium, non quatenus est commoda ad permutacionem negotiatoriam, sub qua ratione una species monetæ alteri sæpè multum præstat, licet sit æqualis in ratione pretii rei venalis. Ita *passim Theologi, Contra Ostiensem, & paucos alios.*

Lucrum ex cambio Locali, quo campfor hic prior accipit, ut alibi restituat, est licitum, modò sit prudenti peritorum iudicio iustum. 1. Quia est approbatum à Pio V. apud *Navarrum num. 300.* 2. Quia accipitur iusto titulo, virtualis scilicet translationis, & locationis, quæ campfor operam suam locat campfario ad transferendum ejus pecuniam, suscepto in se omni periculo: quod si hoc fiat absque omni ejus incommodo, hoc tribuendum est ejus industriæ & bonæ fortunæ, quæ non obstante potest lucrum accipere, ratione periculi, & laboris in se suscepti.

Cambium quod Francofurtense dicitur, in quo campfor dat prior pecuniam campfario, ut ab eo eamdem recipiat in nundinis Francofurtensibus cum auctario proportionato

Tomus II.

distantiæ temporalis, & localis, seclusis titulis extrinsecis, periculi sortis &c. injustum & usurarium esse censetur. Quia in eo nulla intervenit virtualis translatio, aut locatio operæ ad translationem; ac proinde campfor nullam campfario navat operam pretio æstimabilem: unde auctarium accipit præcisè propter distantiam temporalem inter dationem suæ pecuniæ & ejus in æquivalenti receptionem, quod est usurarium. Ita, ut dixi, seclusis titulis extrinsecis, docet *Cajet. Sotus, Suarez, Valencia, Malderus, Lugo, aliique communis, Contra Molinam, Lessium, Filiuc. Layman, &c.*

Cambium Bezuntinum, sive Placentinum, est quo campfor respondentem Bezuntii vel alibi campfario procurat, suum scil. factorem, qui tunc duas personas repræsentat, nempe respondentis campfarii, & factoris campforis, & quatenus respondens campfarii debitum ex accepta à campfore pecunia sibi ipsi, quatenus factori campforis, solvit solutione virtuali, nempe per acceptacionem & relationem in libros rationum, &c. Hoc, inquam, Cambium, licet usitatum, censetur plerumque siccum, & non subsistens: Quia cum contrahentes sciant totam solutionem sic fieri istis cambii & recambii titulis artificiosè quæsitis, aliud intendere non censentur, quam lucrum ex mutuo, Cambii specie palliatum; ac proinde in praxi à Theologis plerumque omnino rejiciendum censetur, ut de usura meritò suspectum &c. Et ita sentit *Sotus, Molina, Tannerus, Roder. Rebelleum, & alii communis, quamvis illud excuset Sylvester, Navar. Salas, Diana, &c.*

SOCIETAS NEGOTIATORIA, est conventio conferentium aliquid ad commune lucrum, & damnum. Ut sit licita requiritur, 1. Ut fundetur in negotiatione honesta, 2. Ut servetur æqualitas proportionalis lucrorum & damnorum pro rata eorum, quæ conferuntur, 3. Ut fors fiat omnium, nisi lucri tantum sit communio ex pacto instituta.

L

Dissol.

Dissolvitur illa Societas, 1. Socii renuntiatione, 2. Eius morte, aut egestate, 3. Elapso tempore, ad quod inita fuerat, 4. Cessante negotiatione.

Quando unus è sociis confert solam pecuniam, & alter solam operam, potest fieri communitio sortis, & lucris, 1. Sic ut in fine ex æquo dividatur pro rata pecuniæ ab uno, & æstimationis operæ ab altero collatæ, 2. Sic ut conferens solam operam non sit particeps sortis, sed solum aliquotæ partis lucris, cujus spes æquivalet operæ ab ipso positæ: hoc enim utroque modo servatur æqualitas utrimque requisita.

CONTRACTVS TRIPLEX est, quo conferens in Societatem à socio affecuratur de sorte integra cum certo lucro, sed minore eo, quod ex negotiatione speratur. Unde in eo sunt virtualiter tres contractus, scilicet societatis, affecurationis, & venditionis majoris lucris sperati. Hunc contractum esse licitum suadent, 1. Leges, & institutiones ei aperte faventes. 2. Hæc ratio: est certè contractus ille triplex licitus, si fiat divisim cum diversis; adeoque etiam cum eodem simul & semel; cum per hoc nullam contrahat injustitiam, nec mutet naturam, adeoque non transeat ad rationem mutui. Ita *Sylvester, Gabriel, Major, Navarrus uterque, Toletus, Lessius, Sylvester, Abulensis, &c.*

Objectiones contra contractum Triplicem ex sequentibus solvuntur. *Dominium pecuniæ* in ejusmodi contractu in Societatem depositæ non est penes solum negotiatorem, cum non possit de illa, sicut de mutuo accepta pro suo arbitrio disponere, sed teneatur eam vel æquivalentem suo & deponentis nomine negotiationi applicare. Huic quidem soliperit, at non ratione domini ut mutui formalis aut virtualis in ipsum transfati, sed vi contractus affecurationis adjuncti. Hoc contrahendi modo pecuniam conferens non sentit lucrum, nullum potens sentire incommodum, quod non esset æquum, quandoquidem patiatur damnum majoris lu-

cri, quod sperare potuit.

Secundò, Bulla Sixti Pont. hunc contractum non prohibet ut illicitum jure naturæ, sed tantum ut scandalosum ex presumptione usuræ palliatæ, quæ non intervenit, si contractus in eo inclusi fiant seridè, verè, & non fictè; unde in Germania, & Belgio, illa non habetur à pluribus pro recepta.

SPONSIO, quæ certantes de alicujus rei eventu sibi invicem aliquid spondent, dandum ei, qui veritatem fuerit affecutus, est licita, si absit fraus, par sit utrimque periculum, nec sit de re turpi &c.

SORTES, ex quarum eventu aliqua decernuntur: aliæ sunt *Divisorie*, quibus de re communidisponeitur; aliæ *Electorie*, quibus alii aliis præferuntur in ordine ad officia, vel secularia, que licent, vel Ecclesiastica, quæ sunt prohibita. *Consultoria* & *Divinatorie* sunt superstitionis.

TESTAMENTA privilegiata quoad solemnitatem sunt, 1. Militum in castris. 2. Facta coram Principe. 3. Belgica juxta consuetudines variis locis usu receptas. 4. Ad pias causas, quæ deficiente solemnitate obligant in conscientia, modò adsint jure naturæ requisita ad translationem domini; ad profanas etiam causas valent in conscientia, sed validitate infirmâ per judicem rescindibili, non firmâ & irrescindibili; quo sensu exponendæ & inter se conciliandæ sunt Leges ac juris utriusque DD. in speciem pugnantes in his de Testamentis privilegiatis.

Testari prohibentur jure naturæ amentes: positivo jure partim Civili, partim Canonico, impuberes, surdi simul & muti, prodigi, damnati ad mortem, carcerem perpetuum, aut exilium, hæretici, servi, filii familias, & usurarii manifesti, &c. Testamentum de se *revocari* potest à testatore validè, et licitè, 1. Per factum contrarium, ut si testator illud laceret, 2. Per alterum Testamentum legitimum. *Ita habent juriū dispositiones.*

Per Testamentum *Hæredes institui* possunt, qui non sunt lege prohibiti, ut sunt hære-

CAPUT VI.

De Restitutione, ejus Radice, Causis eam excusantibus, &c.

DE Restitutione in ordine ad Praxim agitur accuratè in hujus Operis Tomo hoc 2. Part. 2. Tract. 5. Cap. 14. infra.

Ne quid aliqua ex parte desit in materia tam necessaria, quædam hic ad omnimodam Theologi institutionem subjiciuntur.

Ad notitiam fundamentalem *Obligationis restituendi*, sciendum est, quod illa oriatur ex injustitia, quæ fit contra jus alterius. Jus autem alienum dicitur *mobile*, quod abdicari potest à Domino: Jus verò *immobile*, quod abdicari non potest, quale habet Clericus ne percutiatur. Quoad jura mobilia, non potest injuria fieri volenti, potest quoad immobilia, ut fit marito consentienti in abusum suæ uxoris. Idem est de percussione Clerici, licet ipse in eam consentiat, uti patet ex jure Canonico *Cap. Contingit. de sent. excom.* ubi ea percussio dicitur injuriosa, etsi non violenta. His tamen non debetur satisfactio, quia consentiendo illam remiserunt.

Obligatio restitutionis oritur ex violatione solius *justitiæ commutativæ*, non distributivæ. Quia illa sola respicit jus strictum: distributiva enim solum respicit jus fundatum in ratione partis alicujus communitatis, quod non est strictum. Hinc, per se loquendo, non obligatur ad restitutionem, qui confert beneficia aut officia digno, relicto digniori. Dixi, per se loquendo, quia si factus sit concursus cum promissione digniores præferendi, tenetur ad restitutionem ex violatione justitiæ commutativæ ortæ ex pacto præcedenti. Similiter, si Princeps dignis prætermittis confert officia publica indignis, violat justitiam commutativam, non adversus dignos prætermittis, sed adversus communitatem, cui strictè obligatur de dignis

hæretici, spurii, id est, orti ex parentibus inter quos tempore vel conceptionis, vel nativitatis erat aliquod impedimentum dirimens, non legitimi, etiam deficiente prole legitima, non succedunt illi parentibus ab intestato, neque ex Testamento, nec ullam partem hæreditatis accipere possunt etiam in conscientia: secus naturales, id est, orti ex parentibus sic non impeditis; illi enim possunt à Patre institui hæredes, si deficiant legitimi, & ascendentes; quamvis ei non succedant ab intestato, nisi ex sextante: succedunt tamen matri, tum ex Testamento, tum ab intestato pari jure cum legitimis; de quibus fufius juxta Leges Belgicas *Lessius de jure & just. Zypæus, alique.*

Reliqua de **TESTAMENTIS** in hoc Opere traduntur infra *Tomo hoc 2. Part. 2. Tract. 5. Cap. 13.*

CODICILLVS, est sequela & velut supplementum Testamenti. *Legatum* est donatio in Testamento præstanda ab hærede. Factum absolutè legatum debetur statim à morte testatoris: Factum sub conditione debetur eâ impletâ. *Fidei commissum* est, quod alteri ita relinquitur, ut illud non possit alienare.

Non potest Hæres ita legatis gravari, ut hæreditas reddatur *inutilis*, alioqui potest detrahere Falcidiam, id est, quartam partem hæreditatis ex legatis detrahibilem, aut Trebellianicam, id est, quartam partem ex Fidei commissis detrahibilem, ut hæres habeat saltem quartam partem bonorum defuncti.

Si Legatum aut Fidei commissum sit ad *pias causas*, nec Falcidia, nec Trebellianica detrahi potest. Sola Parochi aut Confessarii depositio de ultima voluntate defuncti ad pias causas hæredem obligat in conscientia, dum constat de horum probitate. Ita *Layman hic, alique.*

illi providere. Ita *Suarez, Lessius, Rebellus, Lugo, Malderus, aliique*, Contra *Cajet. Vasquez, Molinam, & Aragonium*.

Radices generales restitutionis, dux affignantur, scilicet, iniusta acceptio, seu damnificatio, & res accepta, id est, res ex iustitia Domino suo restituenda. Ambae concurrunt in fure detinente rem furtivam; separantur in eo, qui rem furtivam emit bona fide, eamque nesciens esse furtivam detinet absque ulla damnificatione activa ex parte sua Domino illata. Pro injuria *transseunte*, id est, non damnificante, nulla debetur restitutio, sed tantum aliqua satisfactio, ut pro irrisione, verbis contumeliosis, &c. Obligatus Titulo rei acceptae, 1. Ad nihil tenetur, si res pereat. 2. Tantum tenetur ad fructus extantes, & quatenus ex iis factus est ditior. At verò Obligatus Titulo *iniuste acceptionis*, tenetur restituere rem aut ejus aestimationem, quomodocumque perierit, 2. Omnes fructus ex ea perceptos. 3. Compensare omnia damna inde secuta. Unde mensura restitutionis ratione rei acceptae, est quantitas possessionis; ratione iniustae acceptionis, est quantitas alieni damni. Ita cum *D. Thoma, Layman, aliique*.

Possessor bonae fidei, ubi adverterit rem non esse suam, tenetur Domino comparenti eam statim restituere, nec potest pretium à se pro ea datum exigere, nisi datum sit animo rem restituendi Domino suo, ejusque negotium utiliter gesserit. Si bona fide rem *consumpserit*, aut alienaverit, ad nihil tenetur, nisi quatenus ex ea factus est ditior; si vendiderit, tenetur Domino comparenti, contractu venditionis rescisso, emptori pretium restituere; ei enim tenetur venditor de evictione, non tamen rei Domino, si res vendita reperiri non possit, nisi quatenus ex ea factus est ditior. Quia Dominus rei non est Dominus pretii. Tenetur etiam fructus naturales, ut foetus animalium, & mixtos, id est, partim à re, partim ab industria provenientes, ut segetes; & fructus civiles, ut redditus &c. restituere, subductis

expensis. Quia res quaelibet Domino suo fuit; & non tamen fructus industriales, Rem alienam titulo gratuito à fure acceptam tenetur, per se loquendo, Domino restituere, nisi certus sit fore, ut furi iustam ob causam reddita, Domino restituatur: quia in hoc Dominus non potest esse rationabiliter iniustus.

Potest *emptor bonae fidei*, ad recuperandum suum pretium, *rem furi reddere*, licet sit moraliter certus eam Domino perituram: Quia secluso contractu aut delicto, nemo tenetur rem alienam cum proprio suo damno apud se conservare, ut restituatur suo Domino, Quia ad id nullam habet jus.

Neque refert, quod emptor rem furi reddendo eam reducat in peiorem statum. Quia hoc non fit directe & positive, sed tantum negative, quatenus scilicet ad vitandum damnum proprium, rem desinit in meliori statu conservare. Emptor tamen *male fidei*, ratione iniustae acceptionis, probabilius eo casu tenetur rem Domino suo restituere, uti docet probabilius *Navarrus, Lessius, aliique*, Contra *Sylvestrum, Alensem, Dianam, & alios*. De emptore bonae fidei assertionem nostram tenet *Navarrus, Sylvester, Vasquez, Lessius, Bonacina, Malderus, Turrianus, Lugo &c.* Contra *Cajet. Sotum, Medinam, Layman, Azorium, &c.*

Male fidei possessor obligatur ad restitutionem rei si extet, & ad ejus valorem si perierit, etiam fortuito, & absque ejus culpa; idque etsi apud Dominum per injuriam alicujus tertii erat peritura: quia hunc preveniendo ipsius obligationem in se suscipit. Si tamen res casu perierit apud iniquum possessorem, eodem modo absque ullius iniustitia apud Dominum peritura, probabilius ad nihil obligatur in foro interno: Non enim ex re accepta, quia perit: non ex iniusta acceptione, res enim aequè erat peritura, adeoque ille non fuit efficax causa damni. Communiter tamen dicitur imponenda, ei restitutio in foro externo in

panam

panam criminis. Ita *Navarrus, Lessius, & alii*, contra *Paludanum*.

Iur ad nihil obligatur probabiliter, qui sciens & volens rem alienam consumpsit eo loco & tempore, quo aliàs citra iniustitiam erat certò peritura: Quia in illis circumstantiis res Domino suo nullius erat pretii: ac proinde ejus destructio non est illi damnosa: Secus, si fur illam transtulerit in locum, ubi erat servanda: Quia tum erat alicujus pretii Domino suo. Ita *Vasquez, Amicus, aliique*.

Res, quae apud iniquum possessorem *meliorata* est, aut *fructificavit*, cum omni melioratione sua restituenda est, & cum omnibus fructibus, non solum perceptis, sed etiam percipiendis à Domino, si rem suam habuisset: quia res Domino suo melioratur & fructificat, ideoque cum his tamquam ad Dominum pertinentibus restitui debet.

Pro *debitorum solutione* servandus est ordo juris potioris. Hinc 1. Si res extat in specie reddenda est Domino. 2. Debita titulo oneroso praferuntur debitis titulo gratuito. 3. Debita certi creditoris praferuntur debitis creditoris incerti.

Cause excusantes à Restitutione traduntur infra hujus Operis Tomo hoc 2. Part. 2. Tr. 5. Cap. 14. §. 4.

C A P U T VII.

*De Iniuria in Corpus, & Famam;
& de Furto, Iudice, Teste,
Reo, Advocato.*

DE his agitur in hoc Opere infra Tract. 5. Superius citato: hinc pauca restant adjicienda.

Occiso sui directa, licita non est ullà auctoritate humana. Quia illa repugnat charitati erga se, iustitiae erga Rempublicam, & erga Deum, qui est Dominus vitae humanae.

Licet tamen ex iusta causa v.g. ad vitae conservationem se ipsum mutilare, & *indirectè* ad sui necem concurrere; ut abstinendo

ab esu carnis humanae, aut idolo sacrae; item ignem navi injiciendo, aut pulveri nitrato ad nocendum hosti &c. Debent tamen ista fieri ex causa gravi, & conducente ad finem independentem à morte directè adhibita. *Sui interfector* jure Canonico privatur Ecclesiae suffragiis, & sepulturâ, nisi ante mortem dederit signa poenitentiae, vel dubium sit, an à seipso, aut alio fuerit occisus. Ita de navi incensa &c. *Lessius, Malderus, aliique*, qui eâ ratione factum Samsonis excusant: Et hæc latius deducuntur infra Part. 2. Tract. 1. Cap. 3. Quaest. 5.

Pro tuendis *fortuna bonis magni momenti*, alioqui amittendis irreparabiliter, licitum est invasorem injustum in actu invasionis defensivè occidere. Quia bona illa honestæ sustentationi necessaria, reductivè pertinent ad vitam tuendam. Idem in pari causa de defensione pudicitiae, & honoris tradunt DD. communis.

Qui virginem corrumpit, illâ consentiente, non tenetur ad compensationem ipsi faciendam. Quia liberè consentiendo cessit jure suo, nec ejus parentibus, quia nulla illis fit iniuria; etsi enim puella sit sub eorum potestate, sicut potest illis invitis nolle nubere, ita & nuptias suas reddere difficiliore. Tenetur autem, si per fraudem, metum, aut vim eam ad crimen induxerit, ad omnia damna inde ipsi puellae, ejusque parentibus provenientia; Quia corruptor, eorum fuit causa iniusta: hæc si non possit compensare aliter quàm inito cum ea matrimonio, tenetur in conscientia eam ducere: & ad hoc determinatè obligatur, si sub conditione copulae matrimonium illi absolute promiserit. Nisi forte malâ valde gravia ex tali connubio sequerentur. Ita *Sotus, Vasquez, Diana, aliique*, communis.

Adulter & adultera, si non fuerit proles ex copula secuta, solum tenentur ad satisfactionem honorariam, & innotescat marito. Prole certò secutâ uterque tenetur ad compensationem damnorum marito & legitimæ proli inde obvenientium, si fieri possit. In

dubio tenetur pro ratione dubii; id enim æquitas postulat. Tenetur autem adulter ad prolem alendam ab anno tertio exclusivè, adultera verò usque ad annum tertium inclusivè, ex l. 9. Cod. de patria potestate.

Licet non est, seipsum falso infamare, nec de vero crimine, ratione scandalii, neque etiam de falso; ut si quis ad vitanda tormenta fateatur crimen veneficii quod non commisit, atque ita se ipsum mendaciter infamet infamiâ gravissimâ in totam ejus familiam redundante: quod fieri nequit absque peccato saltem veniali mendacii, & mortali detractionis; ideoque tenetur ante mortem id retractare.

Iustas ob causas licita est revelatio peccati gravis occulti, 1. Ad petendum consilium vel auxilium. 2. Ad alterius correctionem idoneam. 3. Ad avertendum malum commune. 4. Ad propriam defensionem. 5. Ad vitanda gravia tormenta. Sine causa verò mortale est illud vel uni aperire, etiam non nominatâ personâ, sed solâ ejus communitate v. g. Religiosâ. Quia per hoc injustè fama aliena graviter lædi æstimatur. Ita Theologi communiter.

Per singula furta levia multiplicata tunc peccas mortaliter, quando per ea intendis etiam à diversis tibi comparare summam notabilem: Tunc enim singula furta sunt executio voluntatis mortaliter malæ circa rem totalem gravem. Imò etiam quamvis id non intendas peccas mortaliter, quando summam gravem comples, ad eam advertens: Quia tum causas damnum notabile. Completâ autem summâ notabili teneris eam sub mortali totaliter restituere. Plus tamen requiritur ad summam notabilem, quando per majora intervalla, aut à diversis accipitur.

Compensatio occulta, quamvis rarè, aliquando tamen est licita; ut si debitum omnino certum absolutè non possit aliter obtineri, aut non nisi ægerimè cum multis molestiis & gravibus incommodis, & sic, ut creditor occultè sibi compensans prospiciat, ne iterum à debitore idem debitum postea

solvatur. Ita de debito certo Theolog. communiter.

IVDICI licet, quando crimen est notorium, auctor autem occultus, inquirere de auctore in genere: accusatio sufficit ad interrogandos testes ab accusatore productos: ad reum autem de se ipso juridicè interrogandum prærequiritur vel semiprobatio per unum testem, vel infamia, vel indiciorum sufficientia. Judex tamen de uno crimine infamatum non potest interrogare de alio, de quo non est infamatus, nisi sit cum illo priori crimine connexum.

Judex inferior, imò & supremus, debet iudicare secundum leges, nisi in aliquo casu particulari prudenter iudicetur Legissator aliud voluisse: quia aliàs periculum esset, ne privatis affectibus locus concederetur. Ita Jura communiter.

Tenetur iudex publicus se conformare regulæ iudicis publici, quæ est, scientia publica; hoc sensu, quod non possit contra eam iudicare; non quod semper debeat secundum illam, etiam quando habet certitudinem de contrario: Obstat enim Superior regula juris divini vetantis, ne directè occidatur innocens. Tenetur quidem inferior obedire suo Superiori non evidentè mala præcipienti: sed Respublica non potest imperare Iudici, ut eum damnet ad mortem, quem iudex certè & evidentè scit esse innocentem, & per calumniam oppressum. Quia alioquin ejus præceptum esset manifestè injustum. Unde Respublica non imperat, ut iudex procedat secundum allegata & probata, nisi ex præsumptione veritatis; ac proinde quando Iudici constat de contrario, præsumptio debet cedere veritati. Opposita tamen multorum Thomistarum sententia cum D. Thoma ut probabilis admittitur, Contra Petrum Navarrum, Adrianum, Panormit. Lyranum, Lessium, Sylviolum, Malderum, Lugo, &c.

Si iudex culpabiliter tulit sententiam injustam, tenetur eam revocare, & damna compensare. Si verò inculpabiliter, eam solum tenetur

tenetur retractare, si potest sine suo gravi incommodo: ita communis.

DE JUDICE, TESTE, ET ADVOCATO, & quando ad restitutionem teneantur, agitur Tomo hoc 2. Part. 2. Tract. 5. post Cap. 14.

ACCEPTIO PERSONARUM, quâ dignior postponitur, est injustitia mortalis ex genere suo; quia per eam violatur vel justitia commutativa, ut in iudiciis, & distributionibus beneficiorum, & officiorum per concursum; vel distributiva & fidelitas in dispensatione bonorum communitatis. Hinc juxta Rebllum est mortale in distributione locorum in promotionibus Academicis præferre minùs dignum digniori; cum ista distributio fiat per oppositionem, sive concursum formalem.

REVS interrogatus, sed non juridicè, non tenetur aperire veritatem; tenetur, si juridicè, id est, à iudice legitimo cum prævia infamia, & semiplena probatione. Sunt tamen, qui probabiliter dissentiant, quando agitur de capite, & est spes evadendi; Quia præceptum de positivè dicendo verò videtur eo casu excedere vires conditionis humanæ. Certè ei licet infirmare auctoritatem accusatoris & testium, aperiendo occulta eorum crimina, fugere è carcere, ejus fores effringere; non tamen inferre vim custodibus. Ita Theologi communiter.

DE RELIGIONE ET ACTIBVS ILLIUS.

CAPUT PRIMUM.

De Religionis virtute, Oratione, Horis Canonicis, Votis, & Religioso statu.

DE Horis Canonicis agitur hic infra Part. 3. Tract. 4. Cap. 4. de Votis, Iuramento Tract. 5. Cap. 2. §. 3. De Superstitione, &c.

vitiis oppositis. Tract. 5. Cap. 1. §. 2. Hic principia, speculativa præcipuè, ordine suppleantur.

Religio est virtus, quæ debitum Deo cultum exhibet. Hinc objectum ejus materiale est, Dei cultus; formale, hujus cultus specialis honestas.

Religionis actus elicti sunt volitiones cultus Dei: imperati sunt, ipsi actus divini cultus, scilicet, adoratio, oratio, votum, sacrificium, & similes, qui sunt objectum simul & effectus actuum elictorum, quibus constituuntur in esse virtutis istius speciei, scilicet Religionis.

OFFICIUM DIVINUM tenentur recitare Ecclesiastici, etiam Regulares secundum ritum Breviarii Romani reformati, exceptis Ecclesiis & Conventibus, in quibus constat aliud Officium recitari ex consuetudine 200. annorum, quibus licet tamen Romanum assumere. Omnes etiam obligantur legere Officium Defunctorum die animarum, & Litanias die S. Marci, & triduo Rogationum; non autem legere Officium Defunctorum ut notatur in Rubricis, nisi ubi id usu receptum est. Qui nulli Ecclesiæ est adscriptus, sed ordinatus titulo patrimonii, probabiliter tenetur ad ipsum Officium Romanum.

Reliqua practica de Officio sive Horis Canonicis traduntur infra Tract. 4. Cap. 4. de Horis Canonicis.

VOTVM est promissio Deo facta de meliori bono: ad hujus valorem requiritur, 1. Voluntas se obligandi. 2. Advertentia, quanta requiritur ad mortale. 3. Libertas. 4. Ea rei promissæ notitia, ut non erret circa ejus substantiam, aut principale motivum. 5. Rei promissæ possibilitas, & honestas. Unde non potest esse materia voti res mala, res indifferens, & res bona quatenus melioris impeditiva. 6. Denique in vovente requiritur potestas se obligandi. Hinc vota professionis emissa ante annum ætatis 16. ipso jure sunt irrita.

Qui vovet rem ab alterius voluntate sive facta.

facto dependentem, tantum tenetur, quantum in se est, procurare executionem: non tamen tenetur iste alter exequi. Hinc liberi non obligantur votis parentum eos Religioni offerentium. Votum *conditionale* obligat purificatâ conditione, etiam turpi, non antecedenter. Voti *impletio* facienda est statim moraliter, vel juxta intentionem votentis: Si tamen quidpiam pro nullo, determinato tempore absolute voveris, teneris illud exequi, cum primum commodè poteris: sic tamen ut ad breve tempus illud differre non debeat mortale censeri.

Obligatio voti definit, 1. Desitione materia. 2. Defectu conditionis adjectæ. 3. Irritatione, id est, ablatione obligationis voti ab alterius consensu dependentis. 4. Commutatione. 5. Dispensatione. Unde pater potest simpliciter & directe irritare vota liberorum impuberum gubernationi familiæ officientias non alia, ut sunt votum castitatis, Religionis &c. *Prelatus regularis* potest irritare omnia vota à suis subditis emissa post professionem religiosam, excepto voto strictioris Ordinis. Item, vota à suo Prædecesore, imò & à se ipso approbata. Non tamen vota Novitiorum, quæ suspenduntur ante professionem, per quam extinguuntur. Unde si non emittatur professio, reviviscunt uti & vota dimissorum à Societate ante ingressum emissa.

Potestas irritandi vota subditorum, etiam convenit *Abbatissis*, cum ea potestas non sit jurisdictionis, sed gubernationis. Item, *Maritus* potest irritare vota uxoris repugnantia juri, quod habet in ejus corpus; quia in istis mulier viro est subiecta. *Pontifex* non potest irritare omnia vota Fidelium, cum eorum voluntates non habeat in omnibus sibi subiectas: Potest tamen ex justa causa cum iis dispensare in votis de facto emissis, cum sit circa res sacras supremus in terris arbiter.

Quilibet potest propriâ auctoritate, etiam absq; causa, vota sua *mutare in evidenter meliora*, si non sint vota reservata: Hæc etiam

reservata potest mutare in votum Religionis. Mutare autem in æquale, aut in minus bonum, potest solus Superior: Quia talis commutatio est partialis dispensatio, quæ est actus jurisdictionis Ecclesiasticæ; sed absque aliqua causa, nec licite, nec valide fieri potest.

Persona, in cujus favorem facta est commutatio in æquale vel minus, potest, si velit, *redire ad prius votum*, non tamen, si propriâ auctoritate commutaverit in melius. Votum reale factum *uni Ecclesiæ*, & hujus nomine ab aliquo acceptatum, non potest à votente commutari in melius faciendum alteri Ecclesiæ, quia prior Ecclesiæ acquisivit jus ad rem voto promissam per illam acceptationem. Si opus, in quod facta est commutatio, reddatur *impossibile*, non tenetur ad prius votum redire.

Plura practica traduntur infra DE VOTO Tract. 5. Cap. 2. §. 3.

STATUS RELIGIOSUS, est status perfectionis per tria vota perpetua acquirendæ, ab Ecclesiâ approbatus. Ad eum requiruntur, 1. Vota substantialia, eaque perpetua castitatis &c. 2. Traditio sui à votente irrevocabiliter facta Superiori. 3. Approbatio Pontificis ad talem statum in Ecclesiâ constituendum.

Solemnitas votorum, non est de essentia Religionis. Constat hoc ex Decretis Pontificum Pauli III. Pii IV. & ipsius Tridentini, approbantium Societatis Institutum; ac præcipue ex Bulla Gregorii XIII. edita an. 1584. quæ incipit *Ascendente Domino*, deficientis, vota simplicia Societatis constituere verè ac propriè Religiosum, æquè ac facit professio. Quia illos, qui ea emittunt æquè ligant Religioni, licet non æquè hanc illis obligent. Idem olim viguit in Ordine S. Basilii, August. & Benedicti, quod doctè probat *Basilii Pontius Augustinianus L. 7. de Matrim. à C. 12. ad 22.* ubi dicit temporibus Apostolorum omnes Religiones solis votis simplicibus constitisse, & Religiosos votis solutos à suis Prælatibus dimitti potuisse, ut sit in Societate; cujus proinde instituti

modus

modus non est novus in Ecclesiâ.

Illam autem *solemnitas* voti Religiosi, *distinctiva Professionis* à quocumque voto simplici, consistit in forma quadam vovendi ab Ecclesiâ præscripta, & reddita efficaci ad varios effectus morales, qui sunt, 1. Votentem adstringere Religioni, vinculo utrimque insolubili. 2. Inhabilitare ad Matrimonium subsequens, & præcedens ratum dirimere. 3. Reddere incapacem omnis dominii. 4. Solvere cætera vota simplicia. *Ex jure, Cap. Scriptura 4. de voto.*

Professio ipsa Religiosa, est emissio voti solemnitis in Religione approbata. Ad ejus valorem requiruntur, 1. Ætas 16. annorum ex Trid. 2. Annus probationis integer. 3. Libertas à coactione, fraude &c. 4. Animus profitendi. 5. Consensus Superioris. 6. Ut profitens sit sui juris, liber, &c. Eadem requiruntur ad valorem votorum *simplicium* Societatis.

Qui emisit professionem invalidam, potest juxta *Trid. Sess. 15. C. 10.* reclamare intra quinquennium à die professionis, non post, nisi prius defuerit reclamandi potestas. Professio Religiosa ex Declaratione varia, delet omnia peccata ante commissâ quoad poenam, quod extenditur ad vota simplicia Societatis: De quo fufius *Suarez de Relig. Pellicarij &c.*

Pontifex dispensare potest in voto solemniti castitatis Religiosæ; Quia tota vis & solemnitas, quam habet professio, est ab Ecclesiâ. Patet 1. Ex Bonifacio VIII. & ex Bulla Gregorii XIII. 2. Quia Pontifices in hoc voto sæpe dispensarunt, ut cum Ramiro Rege Aragoniæ Monacho, aliisque apud Lellium, Malder. &c. & recentius cum *Duce de Jojeuse* Capucino. Non potest tamen dispensare cum Monacho in sensu composito, quod solum volunt *Innocentius III. Cap. Cum ad monasterium* de statu Monachorum, & alii docentes rem Deo consecratam non posse desacrari. *Character Sacerdotalis* est indelebilis, & ideo initiatus Sacerdotio auctoritate Pontificiâ fieri ne-

Tomus II.

quit ex Sacerdote non Sacerdos. Ita est Theologis Societatis, aliisque docent plurimi de voto solemniti, *Contra Sotum, Capreolum, Sylvestrum, Estium, Sylvium, & alios, favente his, ut videtur, D. Thoma Quæst. 189. Art. 3.*

Per votum *Obedientiæ* Religiosus obligatur, 1. Ad servandam Regulam in sua Religione receptam. 2. Ad obediendum Superiori, & quidem sub mortali dum utitur his terminis; præcipio tibi in nomine Domini, in virtute S. Obedientiæ, aut similibus. In dubio, præsumptio stat pro Superiore; adeoque illi obediendum est.

Per votum *Castitatis* tenetur abstinere ab omni actu castitati repugnante, idque sub mortali ex vi voti. Per votum *Paupertatis* tenetur nihil habere, & absumere, etiam extra suum monasterium, tamquam proprium, seu independentem à Superiore; & hoc etiam sub mortali peccato sacrilegii in materia gravi. Per se loquendo, illud censetur grave in materia voti, quod est grave in materia furti. Varia repugnant paupertati in una Religione, quæ non in aliis, pro consuetudinum varietate. Religiosi professi successione in hæreditates jure communi sunt incapaces, & monasteria eorum nomine ex jure Belgico.

Plura practica traduntur infra DE VOTO Tract. 5. Cap. 2. §. 3.

CAPUT II.

De Beneficii Ecclesiastici Natura, Acquisitione, Amissione, Dominio, &c.

ECCLESIASTICUM BENEFICIUM definitur, jus perpetuum percipiendi fructus ex bonis Ecclesiæ, propter aliquod officium spirituale, auctoritate Ecclesiæ constitutum. Unde ejus defectu Castellorum Capellanæ non sunt Beneficia, nec, per se loquendo, obligant ad Horas. *Seculare* beneficium est,

M

quod

quod Secularibus; *Regulare*, quod Regularibus ex sua institutione confertur, unde nec *Seculare Regularibus*, nec contra conferri potest absque dispensatione: in dubio præsumitur *Seculare*. *Simplex* dicitur, quod nullam habet præminentiam, nec jurisdictionem, ut *Canonatus*: *Duplex*, quod hæc omnia aut eorum aliquid habet, ut *Papatus*, *Episcopatus* &c. *Titulare*, quod in titulum perpetuum confertur; unde non potest auferri absque gravi causa: tale ferè est quodlibet beneficium *Seculare*.

Olim Clerici per modum unius communitatis simul in communi vivebant sub Episcopo sibi, & singulis necessaria distribuite: unde tunc nullum habebant dominium reddituum sui beneficii. Nunc habent dominium bonorum patrimonialium, & quasi patrimonialium, id est, acquisitionum tamquam stipendium celebrationis &c. item illius partis proventuum sui beneficii, quæ ipsis est necessaria ad honestam sustentationem. Probabilius videtur eos etiam esse *Dominos partis superflue*, cum jura absolute eis tribuant dominium fructuum sui beneficii, nihil distinguendo inter partem necessariam & non necessariam. Deinde, Pars illa non est quoad dominium, Ecclesiæ in communi, nec pauperum; ergo beneficiatorum. Ita recentiores communiter, *Sotus*, *Covar.* *Azor*, *Molina*, *Lessius*, *Sylvius*, *Wiggers*, *Malderus*, Contra plures *Canonistas* & Theologos antiquiores.

Clerici tamen *Beneficiati obligantur* sub mortali partem fructuum congruæ sustentationi superfluum Piiis causis applicare; non tamen ex *Justitia*, sed ex *Charitate*, & *Obedientia*, ex qua non oritur obligatio restitutionis in beneficiariis de ea aliter disponentibus, nec in eorum hæredibus: Quia ejusmodi obligationem Ecclesia numquam declaravit, nec imponenda est, nisi de ea constet, cum in dubio melior sit conditio possidentis. Unde cum *Concilia* & *PP.* dicunt bona Ecclesiastica esse res Dei, patrimonium Christi, &c. loquuntur de illis ante eorum

divisionem, & de immobilibus, & mobilibus quæ sunt Ecclesiæ in communi, ut sunt vasa argentea, &c. Cum verò *SS. Aug.* *Hier.* aliiq; *PP.* expresse dicunt, Clericos esse fures aut sacrilegos, si illis ultra necessitatem utantur, vel loquuntur de obligatione charitatis ad usus pios, vel per exaggerationem, qualiter *S. Hier.* loquitur etiam de *Secularibus elemosynas non erogantibus*. Ita plurimi hæc apud *Diamam*, & favet *D. Thomas* Quest. 185. Art. 7.

Ecclesiastica bona immobilia, & mobilia, pretiosa, alienari non possunt sine justa causa, & solemnitate. *Causæ justæ* hujusmodi alienationis sunt, 1. Urgens necessitas. 2. Pietas. 3. Evidens utilitas. *Solemnitas*, ad ejus valorem requisita consistit in his, 1. Debet ea de re tractatus fieri in Capitulo. 2. Debet accedere consensus majoris partis Capituli. 3. Debet intervenire consensus Episcopi, vel Pontificis, ac Regis; quibus deficientibus invalida est, etiam in foro externo, nisi sit res modica, ac pertinet ad mensam Prælati, qui absque solemnitate potest alienare mobilia non pretiosa, & renuntiare juribus acquirendis, non tamen acquisitis. *Papa* non potest pro libitu alienare bona Ecclesiæ, cum non sit eorum Dominus, sed solum administrator. Ita ex variis *Juris Canonibus* deducit prædicta *Lessius*, *Layman*, aliique.

Si Beneficiatus omittat Horas Canonicas post 6. menses à possessione, tenetur ad restitutionem, secus si ante: Tunc tamen peccat mortaliter contra Religionem, non contra *Justitiam*; Quia non videntur fundatores voluisse obligare sub tanto onere. *Horas negligens* per 6. menses à possessione, beneficium privandus est. Habens plura beneficia ad horas seorsim sufficientia, plura peccata committit, & tenetur ad restitutionem fructuum, pro rata temporis, fabricæ, vel pauperibus loci faciendam: Potest tamen sibi retinere partem proportionatam officiis non omissis, v. g. Sacramenta ministrandi, beneficium annexis, præsentia

in

in Choro &c. Ita hæc docet *Layman*, aliique.

Residentia, est assiduitas commorationis in loco beneficii animo præstandi alicujus servitii Ecclesiastici. Ad eam tenentur habentes curam animarum ex præcepto divino à Pontifice indispensabili: Possunt tamen ex causa Episcopi singulis annis abesse ad 3. menses, non ultra; alias per se loquendo, peccant mortaliter, & tenentur ad restitutionem: Parochi verò per duos; Canonici possunt abesse per tres menses, sic tamen ut distributiones non faciant suas. Privantur, si absint diutius, primo anno dimidiâ parte fructuum; secundo omnibus istius anni fructibus. Omnia beneficia de jure communi ad residentiam obligant; sunt tamen quedam ex fundatione aut consuetudine libera ab ista obligatione. Colliguntur prædicta ex *Trident. Sess. 24. Cap. 12. aliiisque*.

Beneficia acquiruntur 6. modis, 1. *Præsentatione*, & *Institutione*: Præsentatio etiam à Laicis fieri potest & confert jus ad rem; *Institutio* à solis Ecclesiasticis. 2. *Electio*, quæ proprie locum habet in Prælaturis, & parit jus ad rem, 3. *Postulatione*, ad quam consentire debent duæ partes tertiæ: non tribuit jus ad rem, adeoque est revocabilis: & *Confirmatione*, quæ est beneficii collatio in eum, qui electus, vel postulatus est. 4. *Collatione libera*, id est, quæ procedit ex mero conferentis arbitrio. 5. *Resignatione* in favorem, secus à collatione. 6. *Permutatione*, dum accedit Superioris approbatio.

Jus Patronatus est jus præsentandi aliquem ad beneficium vacans; tribus modis acquiritur, 1. *Fundatione*, seu donatione fundi, in quo ædificata est Ecclesia. 2. *Ejusdem Edificatione*. 3. *Donatione* ad sustentationem ministrorum Ecclesiæ. Ex his Titulis, possunt ejusdem beneficii plures esse Patroni, qui convenient de præsentatione alternatim faciendâ. Tituli illi rectè exprimuntur hoc versiculo.

Patronum faciunt, jus, ædificatio, fundus.

Patronatus Ecclesiasticus convenit personæ Ecclesiasticæ, Laicus personæ laicæ. *Jura Patroni sunt*. 1. *Præsentandi*. 2. *Honoris* in Processionibus. 3. *Defensionis* Ecclesiæ. 4. *Alimentorum* in casu inopiæ. *Transfertur* hoc jus, 1. Successione hereditariâ. 2. Donatione. 3. Permutatione. 4. Venditione domini, cui annexum est jus patronatus.

Episcopus est *ordinarius collator* omnium beneficiorum suæ diocesis, tam patronatorum, quam liberorum; sæpè tamen ex privilegio hoc jus competit aliis. *Pontifex* verò, cum sit supremus Princeps & dispensator bonorum Ecclesiasticorum, est collator omnium Beneficiorum tribus modis, 1. *Jure præventionis*, id est, quando alicui confert gratiam expectativam ad Beneficium primò vacaturum. 2. *Jure concursus*, id est, quando confert aliquod Beneficium vacans, etiam nullâ interveniente Ordinarii negligentia. 3. *Jure devolutionis*, id est, quando ex juris dispensatione ob aliquam collatorum culpam jus conferendi ad Papam devolvitur. Rarè jure illo concursus utitur Pontifex, ad vitandam confusionem; sed ejus loco in variis Ecclesiis sibi servavit certos menses, cæteris Ordinario relictis.

Capitula regulare, & seculare, seclusis censurarum impedimentis, habent jus electionis, in qua servanda est forma Canonica, juxta quam vocandi sunt habentes jus eligendi etiam absentes; præsentium, qui ob justam causam accedere non possunt, exquirendum est suffragium.

Tribus modis fieri potest *electio*, 1. *Per scrutinium*, id est, collectionem suffragiorum, in qua necesse est, ut major ac sanior pars Capituli in eundem consentiat. 2. *Per compromissum*, id est, per potestatem eligendi uni vel pluribus commissam à Capitularibus. 3. *Quasi per divinam inspirationem*.

Ad *capacitatem beneficii* requiritur, 1. *Thor* legitimus. 2. *Clericatus*. 3. *Ætas* competens. 4. *Cælibatus*. 5. *Libertas* à censuris. 6. *Probitas*, scientia &c. *Dispensatio*

Pontificis illegitimos reddit capaces cujusvis Beneficii. Episcopus solum potest cum illis dispensare ad minores Ordines, & ad Beneficia simplicia, quibus non est annexus Ordo sacer. Constant hæc ex jurium dispositione; De quibus nos plura *infra Tomo hoc, Part. 2. Tract. 1. in fine, circa Ecclesiastica Munia, Beneficia, &c.*

Clericatus seu *prima tonsura* est necessaria, sic ut eâ deficiente collatio Beneficii sit nulla. Ordo, quem Beneficiarius ex sua institutione requirit, debet suscipi intra annum; quod si beneficiatus omittat, peccabit mortaliter, poteritque ab Ordinario privari Beneficio. Ad *Episcopatum* requiruntur, 1. *Ætatis* anni 30. 2. *Subdiaconatus*. 3. Ut eo suscepto intra tres menses fiat consecratio, sub pœna jacturæ fructuum & Episcopatus, si ultra tres alios menses negligatur. Ad *Abbatiam, Decanatum*, & similes dignitates requiruntur anni 25. saltem inchoati, uti ad Beneficium parochiale. Ad Beneficia *simplicia* requiritur annus 14. saltem inchoatus: & ad *Canonicatum Ecclesiæ Cathedralis*, Ordo sacer, & annus 21. Ut *Monialis* sit capax Abbatia, requiritur ut habeat annos ætatis 40. & 8. annis à professione in monasterio laudabiliter se gesserit. Ipso jure vacant Beneficia per *Matrimonium* validè contractum, & per *Professionem*, id est,

per vota Religiosum constituenta: Unde eorum resignatio ante finem Novitiatus ritè facienda est.

Quæstiones aliæ circa acquisitionem, amissionem, permutationem BENEFICII Ecclesiastici, traduntur in hoc Opere infra Tomo hoc. 2. Part. 2. Tract. 1. & precedentibus. De SIMONIA circa Beneficia Ecclesiastica, & alias res sacras agitur ex professo hujus Operis Tomo hoc, Part. 2. Tract. 5. Cap. 12. in fine.

Hæreses & Errores

Contra hanc Secundam. Secundæ Theologiæ partem, recensentur cum suis Auctoribus, ac Refutatione, in fine Tomi 1. hujus Operis sub hoc Titulo, *Notitia generalis Dogmatum ab Ecclesia damnatorum*, ordine Alphabetico, sub his Titulis in particulari. *Concilium, Fides, Deus, Christus, Ecclesia, Evangelium, Apostoli, Hæreticus, Papa, Sacerdotium, Scriptura sacra, &c.*

Item, de *Fide, Spe, Charitate supra Part. 2. Pag. 230.* Item, de *Justitia &c.* in Titulis *Belium, Inimicus, Injuria, Iudex, Juramentum, Lex, Mendacium, Occisio, Restitutio, Simonia, Tyrannus, Usura*, supra in *Notitia generali* inchoanti pag. 257.

Item, de *Jure & Injuria, supra Part. 2. Pag. 230.*

TERTIÆ

TERTIÆ PARTIS

PARS PRIMA.

DE

INCARNATIONE VERBI DIVINI.

S. I.

Incarnationis convenientia, necessitas, effectus, proprietates &c.

DE hoc *Incarnationis* mysterio, Quærit D. Thomas in Summa Part. 3. Art. 1. *An fuerit conveniens Verbum divinum incarnari?* Respondet affirmativè, uti & alii Theologi. Quia per Deum in carne visibilem cognoscuntur attributa divina per se aliàs invisibilia, v. g. Dei bonitas, justitia, sapientia, &c.

Neque *dicas* assumendo naturam humanam assumi etiam ejus imperfectiones, adeoque peccabilitatem.

Resp. enim, posse assumi imperfectionem sive malum pœnæ, non assumendo malum culpæ; cum culpa à malo pœnæ separabilis sit, & Dei infinitæ sanctitati repugnet.

Quærit ibid art. 2. *An necessarium fuerit Verbum Divinum incarnari?*

Resp. Non fuisse necessarium *simpliciter*. Quia potuit aliis viis ac modis Deus finem suum assequi; fuit tamen necessarium *secundùm quid*, scil. ut meliùs eum assequeretur, ad fidem, spem, charitatem, sui que communicationem, & malorum remotionem. An sine peccato *originali* Verbum incarnatum fuisset, *infra dicemus*.

Purus homo non potuit satisfacere pro tota natura humana. Quia peccatum est malitia infinita.

Quærit art. 4. *An incarnatio facta sit principaliter ad delendum peccatum originale, an ad delendum peccata actualia?*

Resp. Ad originale principaliter, quia peccatum illud est majus *extensivè*, scil. ad omnes; quamvis *actuale* sit majus *intensivè*, quia est magis voluntarium, utpotè propria singulorum peccantium voluntate commissum.

Quærit art. 8. *An Unio Verbi sit idem quod assumptio?*

Resp. negativè. Quia natura divina rectè dicitur unita, non tamen assumpta. Nam unio importat relationem, sed assumptio denotat actionem vel passionem. Hinc Pater & Spiritus sanctus uniunt, sed non assument, Filius unit, & assumit. Item, Natura divina est unita, non tamen assumpta.

Quæritur ulterius. *An unio Verbi divini ad humanitatem facta sit in Natura sive essentia, an in Persona divina?*

Respondent cum D. Thoma *Quest. 2. Art. 2.* Theologi, factam non esse in Natura; sed in Persona. Quia Natura significat essentiam speciei, Persona totum habens naturam tamquam partem formalem, & sui perfectivam: ideoque ad hanc dicitur immediatè facta unio hypostatica, unaque esse in Christo persona, unumque suppositum.

Persona, hypostasis, subsistentia, non distinguuntur conceptu intrinseco, sed tantum connotato.

Assumi potuit à Verbo hypostaticè natura Angelica. Item, natura irrationalis v. g. leonis assumi potuit in unitatem suppositi, etsi ea non videret Deum. Potuerunt etiam assumi duæ humanitates, aut una humanitas cum natura Angelica. Non ideo tamen necessariò dicerentur illæ duo homines, sed

unus cum duplici humanitate, uti docent Theologi communiter.

Non potest hypostaticè assumi natura habens, & simul retinens propriam subsistentiam; uti nec ab humanitate Christi ea retinetur.

Quoad *Meritum Incarnationis*. Nec humanitas Christi, nec ipse Christus de facto illam meruit, etsi absolute potuit per opera subsequenta. Nec Patres eam meriti sunt, aut potuerunt mereri de condigno: quamvis poterant mereri de congruo illius circumstantias, ut fieret tali tempore &c.

Virgo etiam *Deipara* non meruit de condigno, sed tantum de congruo *maternitatem* Christi. Ita de merito communiter Theologi.

Quoad *Gratiam in Christo*. Fuit in illo gratia habitualis, & ejusdem speciei cum gratia nostra. Illa de lege ordinaria magis augeri non potuit: quamvis potuerit absolute. Ex vi istius gratiæ non potuit Christus dici filius Dei Adoptivus: quia non erat Persona divinitati extranea, quod requirit ratio adoptionis.

Fides non erat in Christo, ut illa dicitur assensum obscurum rebus à Deo revelatis præstitum; fuit tamen fides in Christo alio sensu multiplici.

Gratia excitans et adjuvans de facto in Christo non fuit: cum illa non egerit; etsi ad actus supernaturales indigerit concursu generali ejusdem ordinis supernaturalis.

Scientiam beatificam in hac vita habuit; quamvis non habuerit gloriam corporis nisi post resurrectionem. Per illam scientiam non videbat in Deo omnia possibilis; quamvis per illam videret quidquid novit Deus scientiâ visionis, non tamen eadem claritate. Habuit etiam scientiam per se infulsam supernaturalem à beatifica distinctam. Cognoscebat quoque cogitationes cordium, & futura contingentia ab hominum libertate dependentia, uti sapius in Scripturis indicatur.

Voluntas in Christo duplex admittenda est, divina scilicet & humana. Nec non li-

berum arbitrium tam quoad potentiam, quam quoad actum. *Præceptum* etiam moriendi liberè accepit: quamvis non posset illud absolute omittit, supposito quod præceptum fuerit absolute: quod cum illius libera impletione fufius conciliant Theologi.

Meritum in Christo propriè fuit per varios actus, uti per actum amoris Dei, qui sequebatur scientiam illius infulsam.

Meruit sibi gloriam corporis, nominis sui exaltationem, impassibilitatem animæ, resurrectionem, ascensionem, adventum ultimum, & quidquid in laudem illius factum est aut fit à creatura rationali. Non tamen meruit gloriam animæ, aut gratiam sanctificantem: quia necessariò illi competebant ratione unionis hypostaticæ.

Formes peccati à Christo aberat tam in actu primo quam secundo. Uti & *ignorantia* positiva, aut *error* in intellectu: quia non consistebant cum statu corporis & animæ divinitati unitæ. Nec refert, quod in Scriptura aliquando dicatur quædam admirari: hoc enim non importat, quod simpliciter ea ignoraret, sed quod essent ipsius experientiæ insolita.

Christus fuit verè *Rex*, sic ut habuerit regiam potestatem, & dominium radicale in omnes res mundi in actu primo, quamvis in actu secundo illam non exercuerit, nisi in paucis. Hanc enim potestatem ratio filiationis Dei per unionem ad Verbum verè importat.

Non rectè dicitur Verbum divinum *prædestinatum* ut esset homo, sed bene esse prædestinatum sive decretum ut fieret homo; nempe per unionem ad naturam humanam.

Adorari potest *Humanitas* Christi eadem adoratione patriæ quoad substantiam, quâ adoratur ipsum Verbum divinum. Sed cum hoc discrimine, quod Verbum ratione sui adoratur. Humanitas autem ratione Verbi sibi per unionem communicati.

Quomodo Imago Christi possit adorari, et imma-

imagines Sanctorum possint coli, traditur supra in Tom. 1. Tract. 2. Cap. 12. Pag. 135.

§. II.

Incarnationis substantia, unio, meritum, motivum, &c

Primo dicendum, per Unionem hypostaticam duas esse in Christo naturas in Persona Verbi subsistentes, naturam scilicet divinam & humanam, sine ulla Naturarum, Voluntatum, aut Operationum confusione: remanentibus etiam post unionem Proprietatibus utriusque naturæ. Quod constat ex Concilio Chalcedonensi sub Leone Magno anno 451, ubi definitur *Filium Dei unigenitum in duabus naturis inconfuse, immutabiliter, indivise, inseparabiliter agnoscendum esse, numquam sublatâ differentiâ naturarum propter unionem*, juxta illud Joannis primo: *Et verbum caro factum est.*

Secundo, Unionem Verbi incarnati factam esse in Persona, sic nempe ut compositum resultans ex utraque natura sit una Persona, adeoque in Christo unicum esse suppositum. Ut definitum est in Concilio Ephesino sub Cælestino Pontifice.

Tertio, ex eodem dicendum, Humanitatem Christi fuisse propriè, physice, & personaliter unitam Verbo, & non tantum habuisse cum eodem conjunctionem extrinsecam, moralem, aut accidentalem per amorem, & concordiam voluntatum, & operationem rerum mirabilium, ut volebant Nestoriani.

Quarto, quoad sanctitatem & impeccabilitatem naturæ humanæ in Christo. Certum est inter Theologos; primo Christum de facto numquam peccatum qualecumque admisit, & hoc de fide est ex illo Petri 2. *Qui peccatum non fecit, nec inventus est dolus in ore ejus.* Secundo certum est etiam Christum non potuisse peccare in sensu composito, id est, remanente unione. Tum quia fuit beatus à primo conceptionis suæ instanti; cum bea-

tudine autem non consistit peccatum. Tum quia ex vi unionis hypostaticæ communicatur humanitati Christi sanctitas Verbi infinita, exclusivè omnis peccati.

Porro, Quæstio Theologica est, An potuerit etiam absolute in sensu diviso unionis humanitas peccare: quod fieri non potuisse docet communis consensus Patrum & Theologorum apud Suarez hinc *Disp. 32. Sect. 2.* & Vasquez *Disp. 61. Cap. 3.*

Quinto, Dicendum cum D. Thoma, & meliori parte Theologorum, Unionem hypostaticam esse aliquid realiter distinctum à natura divina, & humana. Ita docent etiam Scotus, Suarez, alique communiter, Contra Nominales, & aliquos Recentiores. Quamvis ipse Occamus Princeps Nominalium ab illis in hoc dissentiat in Tertium, *Dist. 1. quæst. 1.* *Dico, inquit, quod unio addat aliquid ultra extrema unita, quia hinc non potest evadi per negationes, & connotationes.* Rationem assignat D. Thomas, Quia potest esse Verbum, & hæc Christi humanitas, sic tamen ut humanitas non sit unita Verbo: ergo illa duo esse inter se unita importat aliquid ultra humanitatem & Verbum.

Sexto dicendum, Actiones Christi meritorias habuisse vim merendi & satisfaciendi in actu primo extensive infinitam, sive valorem sufficientem ad præmium & satisfactionem infinitam. Ita cum aliis Suarez hinc *Disp. 1. Sect. 4.* qui docet vim illam infinitam provenire à Sanctitate increata Verbi, quæ cum sit infinita, & humanitati unita, actiones Christi infinite dignificat. Quæ autem persona est dignior, tantò majus præmium ipsius actioni, & obsequio respondet. Hinc sequitur Christum pro peccatis humani generis non tantum condignè, sed etiam copiose, & abundè satisfacillè. Et patet ex Apostolo ad Romanos 5. *Non sicut delictum ita & donum . . . ubi abundavit delictum, superabundavit & gratia.*

Septimo, Quoad causam sive motivum, cur debuerit Verbum divinum incarnari: Dicendum, causam principalem fuisse Re-

para-

parationem generis humani, & Dei gloriam ex ea proveniente. Patet ex Symbolo Nicæno, *Qui propter nos homines, & propter nostram salutem descendit de celo.* Probabilis est sententia Scoti cum pluribus aliis, Christum venturum, etsi Adam non peccasset, sed in carne impassibili; ut etiam in illo statu esset Caput, & causa meriti omnium electorum. Sed communior est opinio D. Thomæ, venturum non fuisse, nisi dependenter à peccato. Quia Scripturæ passim insinuant peccatum, & maxime originale, fuisse motivum principale Incarnationis.

Cæterum, cum peccatum mortale, contra Deum infinitæ dignitatis, sit aliquo modo malitiæ infinitæ, pro condigna illius satisfactione necessaria erat Persona dignitatis infinitæ, qualis erat Christus, cum esset homo & simul Deus. Et hinc ulterius sequitur, nullam potuisse dari puram creaturam, quantumvis supernaturali gratiâ ornata, cui possibile foret pro peccatis humani generis ex rigore iustitiæ satisfacere.

Porro supra Tom. I. Tract. I. Cap. 3. *Demonstratur, quenam sit vera Christi Ecclesia, in qua salus per eum possit obtineri, ex ipsius Christi promisso infallibili, Ecclesiæ Romanæ antiquitate, unitate, amplitudine, sanctitate doctrinæ, & gloria Miraculorum, quæ in Ecclesiâ Romanâ, non alibi persistunt.*

§. III.

Communicatio idiomatum.

Communicatio hæc Idiomatum est prædicatio recta proprietatum & actionum humanarum Christi de Deo, ac vicissim divinarum de homine. Est certè maximi momenti talium prædicationum notitia in hoc mysterio admodum sublimi; in quo si quis in docendo, aut prædicando propositionem aliquam imperitè proferat, summæ inscitia facile redarguitur.

Dicendum igitur primò, Communicationem Idiomatum in Christo necessariò admittendam. Quia cum Verbum sit unitum Humanitati, sequitur etiam naturam divinam & humanam unitas esse in Verbo in unitate personæ, uti supra in §. 1. & 2. ostendimus. Unde fit, ut de eadem persona duæ naturæ, & earum proprietates in concreto prædicentur. Hinc resultat in Christo duplex Idiomatum prædicatio.

2. Ex prima illa duplicis naturæ Communicatione in unica persona, vera est hæc propositio, *Verbum est Deus*, & illa, *Verbum est homo*. Item, quia Verbum est Deus, vera est illa propositio, *Deus est homo*, in qua, etsi nomen Deus videatur supponere indeterminate pro subsistente in natura divina, non tamen verificatur nisi de Verbo.

Illa propositio, *Deus est homo*, differt ab his, *Jesus est homo*, &, *Christus est homo*. Quia Deus, Jesus, & Christus, significant quidem ibi personam, sed diversimodè, quatenus scilicet *Deus* significat Verbum ut suppositum naturæ divinæ, *Jesus* ut suppositum naturæ humanæ, *Christus* verò ut suppositum utriusque. Unde etiam sequitur primam istarum propositionum esse contingentem, & duas alias esse necessarias.

Vera etiam est hæc propositio *Deus factus est homo*, non tamen admitti solet illa, *Homo factus est Deus*. Quia vox, homo, supponit pro Persona, in Christo autem nulla alia est Persona præter Verbum, quod nunquam incepit habere divinitatem; hinc proprie dici non potest, quod homo factus sit Deus.

Altera est Communicatio Idiomatum ex *Proprietatibus* utriusque naturæ, divinæ & humanæ. Hinc veræ sunt hæc propositiones, *Christus est æternus*, & *temporalis*, & *finitus*, & *infinitus*, &c. Nempe ratione diversarum naturarum, scilicet divinæ & humanæ.

Dicendum non est simpliciter, *Christum esse creaturam*, sed tantum cum addito, secundum humanitatem.

Dici

Dici tamen simpliciter potest, *Christum esse passum*, mortuum, ac sepultum. Quia periculum non est, quod de Christo ratione Personæ divinæ propositiones istæ intelligantur.

Dicendum porro, Etsi Prædicata, quæ conveniunt naturæ Divinæ, communicentur cum humana in propositionibus illis in *Concreto* expressis, non ideo, quæ conveniunt Divinæ, dici possunt de natura humana in *Abstracto*, aut contra. Unde etsi ob unitatem suppositi subsistentis in natura divina & humana rectè dicatur, *Deus est homo*, &, *Homo est Deus*; Item certo sensu, *Deus est passibilis*, *Homo est impassibilis*; Non tamen ided dici potest, *divinitas est humanitas*, aut, *divinitas est passibilis*, aut *humanitas est divinitas*, aut *humanitas est impassibilis*.

Errant in his magno perè *Lutherani*, dum docent proprietates naturæ Divinæ esse formaliter communicatas humanitati; uti, dum dicunt, sicut Verbum, & ita Christum esse *ubiquè*: unde & dicti *Ubiquistæ*. Sed

præter alia absens, inde sequeretur Christum non potuisse ad alium, aliumque locum moveri, cum supponatur esse ubique. Atque ita nec natus fuisset in præsepio; nec suspensus in cruce, nec fugisset in Ægyptum, nec è terris ascendisset in cælum, &c.

Quadam huc conducentia traduntur hic supra de Mysterio Trinitatis §. 1. & 2. Pag. 20.

Hæreses & Errores.

Circa totam Incarnationis materiam declarantur variæ hæreses in hujus Operis Tomo I. Part. 2. post *Controversiam X. §. 5. Pag. 231.*

Item supra in *Notitia generali Hæresum V. Christus &c.* pag. 263.

Porro, Christum pro omnibus etiam Reprobis mortuum esse & orasse: Item pro omnibus gratiam & auxilia ad salutem sufficientia impetrasse, fufius probatur in eodem Tomo I. Tract. 2. pag. 111. §. 2. Et de *Gratia sufficienti*, *Controv. 5. pag. 211.*

TERTIÆ PARTIS

PARS SECUNDA.

DE

SACRAMENTIS.

DE *singulis Sacramentis in genere & specie tractatur ex professo in hujus Operis Tomo hoc 2. Part. 2. à Tractatu 2. usque ad Tractatum 5. qui est de Præceptis: & Tract. 1. fufè de Attritione in Sacram. Pœnitentiæ. Item, de Sacramentis singulis contra Hereticos, sive Sectas varias, in Parte I. Tr. 2. Cap. 3. Pag. 115. pag. 123. pag. 232. & sequentibus. Cap. 3. &c. de Eucharistia, Missa, Communionem sub utraque specie, et Confessione Sacramentali, pag. 121.*

Hic tantum restant addendæ in singulis quædam Quæstiones, præsertim speculativæ, *Tomus II.*

ad perfectum Theologiæ universæ complementum, servato materiæ consueto in Scholis decursu.

CAPUT PRIMUM.

De Sacramentis in genere.

IN statu *Naturæ integræ*, sive, *Innocentiæ*, de facto nulla fuerunt Sacramenta. Est Theologorum sententia communis. Ratio est; quia Deus prævidit statum *Innocentiæ*

N

in

in Adamo & Eva brevissimo tempore duraturum; ergo non est credibile pro illo statu instituisse Sacramenta, quorum nullus futurus erat usus: cum etiam in Genesi, ubi agitur de primorum Parentum creatione ac statu, talium Sacramentorum mentio non reperitur.

Dices, Matrimonium Adami & Evæ vocari videtur Sacramentum ad *Ephes. 5.*

Resp. Sacramentum ibi latius sumi pro quovis signo rei sacræ; nec ullam sanctitatem per se tunc attulit Matrimonium, nec postea usque ad Christum; unde nec Sacramentum fuit, quod est signum suo usu sanctificativum.

Sed *queritur* porro, An fuisset institutio & usus Sacramentorum in statu naturæ integræ, si status ille perdurasset?

Resp. Probabilius illa non futura, etsi hominum genus in eo statu perseverasset. Ita *D. Tho. q. 61. a. 2.* pluresque Theologi, quos citat & sequitur *Amicus disp. 3. n. 14.* Contra *Suarez, Lugo &c.* Probatur, quia licet Deus possit velle quod est minus conveniens, v. g. non creare mundum, quamvis creare sit bonitati ejus convenientius; ex eo tamen, quod nunc sciamus Deum in isto statu daturum fuisse ordinariè homini alia dona spiritualia supernaturalia independentem à rebus corporeis, probabiliter inferimus illum ad hoc nunquam usurum fuisse Sacramentis illis sensibilibus.

Dices, Permanente in statu Innocentiæ toto humano genere potuissent aliqui in particulari peccare; ergo pro his fuisset institutum aliquod remedium, quo resurgerent; ergo aliquod Sacramentum: illi enim per peccatum excidissent jam è statu Innocentiæ, & incidissent in statum illi similem, in quo nunc homines versantur.

Resp. Concesso ant: (cum gratis asseratur Adamo non peccante omnes homines confirmandos fuisse in gratia, contra auctoritatem *D. Tho. 1. parte q. 101. a. 2.* ac ferè omnium Theologorum) negando tamen consequentiam. Quia potuisset esse in illo statu remedi-

peccati absque Sacramento; nam & Adam post peccatum sine Sacramento justificatus fuit: & multi alii in natura lapsa, absque usu Sacramenti per solum actum Contritionis justificantur, quale remedium potuisset & lapsis illis sufficere.

In statu *natura lapsa*, suppositâ voluntate Deide illa salvanda per fidem Christi Redemptoris, *necessarium*, vel omnino convenientius fuit *institui Sacramenta.*

Probatur, quia in hoc statu fides Christi Redemptoris sine aliqua externa revelatione facta per res corporeas haberi nequit: in statu verò innocentie Deus independentem à rebus corporeis, scientiam, aliaque dona spiritualia infundebat hominibus, sicut & Angelis; de hoc enim statu ait Apostolus ad *Rom. 10. Quomodo credent ei quem non audierunt?* Ergo convenientissimum erat, ut cæremoniæ huic Fidei obeundæ conjuncta esset singularis aliqua utilitas obeuntis: utilitas autem illa debuit esse non corporalis, quia res sacræ non debent ordinari ad quæstum aut commodum corporis; ergo utilitas spiritualis, consistens in aliqua sanctitate nisi Sacramentorum conferenda.

Tempus legis naturæ dicitur illud, quod fuit à peccato Adami usque ad legem Scriptam, quæ data est per Moysen; non quod homines illo tempore nullam aliam legem, aut præceptum à Deo, quam ipsam naturam rationalem acceperissent (statim enim post Diluvium præcepit Deus hominibus *Genesios 9* ne carnem cum sanguine comederent, quæ erat lex positiva) sed quod nulla esset Dei lex scripta, hominesque regerentur solis naturæ legibus, paucisque præceptis divinis, retentis per memoriam, ac traditionem.

Pro *justificatione parvulorum in statu legis naturæ*, non requirebatur applicatio aliqua externa, quæ fieret verbo vel factò, sed sufficiebat fidem ab aliis applicari actu interno. Ita post *Bonaventuram, Richardum, Dominicum Solum, & alios, Vasquez, Disp. 165. Cap. 3. & Hurtado Disp. 3. difficultate 4. estque manifesta sententia S. Thomæ in 4.*

Distinct.

Distinct. 16. q. 2. a. 9. quæstionculâ 2. & in 3. parte q. 7. a. 4. ad 2. Quia Patres, ex quibus solis habemus ea quæ de justificatione parvulorum in lege naturæ novimus, non requirunt signum externum, sed solâ tali fide parentum ajunt eos solitos justificari. *Gregorius l. 4. moralium cap. 30.* Quod, inquit, apud nos valet aqua Baptismatis, hoc egit apud veteres vel pro parvulis sola fides, vel pro majoribus virtus Sacrificii. Ita & Patres alii.

Dices, Fides adulti non potuit prodesse parvulo, nisi illi applicaretur; atqui hæc applicatio fieri debebat per cæremoniæ externam circa ipsum parvulum, ergo &c.

Respondeo, negando minorem; applicari enim fidem huic parvulo, nihil est aliud, quam per fidem determinari Deum ad dandum huic gratiam remissivam peccati; ut autem determinetur ad hoc Deus, non est opus cæremoniâ externâ, sed sufficit actus internus determinatè versans circa hunc parvulum; cum Deus actum internum videat, & ab eo possit moveri ad conferendum gratiam justificationis.

CIRCUMCISIO, quæ fuit post legem Moisaicam, sive scriptam, per se, sive vi institutionis suæ non habebat vim justificandi, ut jam habet Baptismus, sed solùm instituta erat, ut esset signum sensibile eorum, qui erant de populo Dei. Ita *D. Thom. q. 70. a. 7. Lugo disp. 5. n. 4. Hurtado disp. 3. difficultate 9. Lessius de Sacram. q. 70. art. 9. Contra Scotum, Henriquez, Bonacinam, aliosque.*

Sed *infantes masculi* Hebræorum communiter justificabantur per Circumcisionem, sumptam *materialiter*, prout scilicet illa signo justificativo legis naturæ successit. Circumcisio autem illa die octavo infantibus conferebatur. Ita *D. Thomas aliiq. Scholastici.*

Unde colligi potest, si ante diem octavum periclitaretur infans, non debuisse præveniri tempus Circumcisionis, sed fide v. g. parentum iis applicatâ potuisse salvari, sicut femina omnes, quæ non circumcidebantur: adultos verò justificatos formaliter tantum per actum charitatis docet *Lugo hic disp. 5.*

num. 73. *Sc. Contra Scotum, Durandum, aliosque.*

Baptismus Joannis aliquo modo extraordinarium fuisse Sacramentum, non ut Baptismus Christi, docent communiter Theol. Quia institutus à Deo, ut testatur ipse Joannes. *Qui misit me baptizare &c.* scil. ad figurandum Christi baptismum. Quod saltem aliquid sanctitatis externæ causaret, quemadmodum ablutiones aliæ ante à Deo per Moysen institutæ, dubium non videtur, cum particularis fuerit Dei missio ad illum conferendum.

Septem sunt LEGIS NOVÆ Sacramenta, neque plura, neque pauciora, contra Hæreticos recentiores, qui ferè præter Baptismum & Eucharistiam, nullum agnoscunt. Probatur autem ex consensu totius Ecclesiæ tam Græcæ quàm Latinæ in Concilio Florentino &c. *De quibus supra hujus Operis Tomo 1. Tract. 2. Cap. 11.*

Sacramenta illa causant gratiam & charactrem in instanti sui *terminativo*. Quia isto instanti, non ante, habent completam significationem, & sunt totaliter in facto esse. Hoc porro instans, ex communi Philosophorum doctrina de inceptio, & definitione entis successivi, dicitur *extrinsecum*, sufficitque ad causalitatem moralem, quæ non requirit actualem existentiam causæ dum causat effectum suum, scilicet gratiam, in suscipiente.

Neque ex eo, quod Sacramentum non causet gratiam, nisi quando totum est in facto esse, sequitur formam illius in præsentem expressam non posse verificari: Quia ad hoc sufficit moralis coexistentia causæ & effectus, sive quod producat effectus immediate postquam prolata est forma istius effectus causativa.

Dices; quid si suscipiens Sacramentum in illo instanti extrinsecò, quo conferenda esset gratia, moriatur?

Respondeo, non esse absurdum admittere Sacramentum illo casu carere effectu, cum desit conditio requisita ad operationem

Sacramenti, nempe status viatoris pro illo instanti, quo Sacramentum debet operari. Adde, hunc casum esse moraliter impossibilem, aut pertinere ad divinam providentiam non permittere, ut posito Sacramento eo præcisè instanti moriatur.

REVIVISCIT *Baptismus infernis*, & probabilius alia Sacramenta obice remoto, ad remissionem culpæ. Colligitur ex verbis *D. Augustini*. „Sacramentum & in homine iusto, & in homine iniusto semper sanctum, est, quod neque æquitate alicujus augetur, neque iniquitate minuitur”. Et sanè aliàs justificatio aliquando nec per Baptismum, nec per illius votum fieret, cujus oppositum ex Tridentino colligitur.

Reviviscit etiam ad remissionem pænæ, quod necessariò admittendum est, quando baptizatus sine attritione de venialibus statim moritur post Baptismum, cui vi Baptismi pænâ post mortem remitti debet, testante *Florentino*, quod baptizati morientes, antequam culpam aliquam committant, statim ad regnum Cælorum & Dei visionem perveniunt. Unde etiam sequitur quod reviviscat ad remissionem venialis culpæ, sine qua nunquam remittitur illius pænâ: hæc tamen remissio habitualis venialium in reviviscencia fit sine Sacramentali gratiæ infusione, cum obex venialium remissionem impediens non fit etiam obex gratiæ.

Porrò, ex ratione *D. Augustini* pro Baptismo saprà allatâ colligitur, quod ad omnem effectum reviviscant etiam *Sacramenta cetera infernia*; quod in multis credibilius fit ex eorum initerabilitate, aut absoluta, aut saltem pro tempore aliquo, ne semel indigne suscipiens semper effectum illorum carere debeat. Reviviscunt verosimiliter ad majorem gratiam in homine tunc magis disposito, sic enim fit in primâ susceptione, adeoque convenientius dicitur sic fieri in reviviscencia consequenti.

Dispositio necessaria ad reviviscendum pro Sacramentis merè vivorum, est status gratiæ. Pro Sacramentis mortuorum, si obex sit ne-

gativus, requiritur illa quæ ab initio sufficisset, adeoque saltem attritio: aliàs enim numquam se solis ad gratiam primam reviviscerent. Si ad obicem negativum accesserit peccatum post susceptionem commissum, opus est contritione vel confessione: cum nullum Sacramentum peccatis futuris tollendis subserviat. Eadem opus est, si obex in susceptione fuerit positivus, quale est peccatum prius naturâ vel concomitanter in susceptione commissum: non potest enim tale peccatum per istud Sacramentum remitti. Quia forma non videtur cadere super peccata, respectu quorum tunc impossibilis est retractatio.

Dum Sacramentum mortuorum per contritionem vel confessionem reviviscit, gratiâ confertur duplex, & quidem simul, naturâ: licet enim contritio & confessio prius naturâ existant, non tamen prius agunt, quam reviviscat Sacramentum, eò quod hujus effectus non prærequirit in suscipiente statum gratiæ, sed tantum dispositionem in actu primo talem, ut peccatum remittatur simul ex vi dispositionis, & Sacramenti reviviscantis.

CAPUT II.

De Baptismo, Martyrio, Confirmatione, Eucharistia.

§. I.

Baptismus, Martyrium, Confirmatio.

Institutio Baptismi probabilius tunc primùm fuit, cum Christus per Discipulos baptizaret in Judæa, uti refertur, *Joan. 4.*

Obligatio tamen suscipendi Baptismum tantum cepit post adventum Spiritus sancti, quando Apostoli ceperunt promulgare legem Evangelicam: Idèò Judæus ante Christi passionem sufficienter instructus de Doctrina, obligabatur quidem ad credendum in

in Christum, & Doctrinam ejus admittendam ut veram: Non tamen ad deferendam legem Mosaicam; Quia necdum erat à Christo abrogata, imò & à Christo tunc observata fuit.

Instituit Christus Baptismum inchoativè, & velut in exemplari, quando baptizatus fuit à Joanne: Completè autem, cum Discipulos misit ad baptizandum. Primam partem tradunt Patres apud *Vasquez, & Suarez*, hic de hoc agentes; Secunda verò suadetur ex eo, quod institutioni Baptismi nullum tempus aptius appareat.

Ad valorem Baptismi requiritur expressa invocatio SS. Trinitatis, nec valet collatus in nomine solius Christi: nam *Matt. ultimo* expressè dicitur; *Baptizantes eos in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti*: idque declarat praxis Ecclesiæ tres personas semper exprimentis. Probabilius etiam est numquam sic fuisse collatum: idque colligitur ex *Canone 49. Apostolorum*, ubi præcipitur invocatio SS. Trinitatis.

Dices, in Actis Apostolorum dicuntur aliqui baptizati in nomine Christi.

Resp. idèò id dici, vel quia hoc nomen inferebatur etiam formæ Baptismi v. g. dicendo, & Filii Jesu Christi: vel dicendo in nomine Christi, idem esse, quod Baptismus in fide & auctoritate Christi conferatur.

MARTYRIUM est testimonium Fidei Divinæ, vel in se, vel in opere alicujus virtutis morte confirmatum. Requiritur tormenta de se mortis illativa, & causâ supernaturalis: & prout Martyrium adultis proprium est, requiritur etiam acceptatio voluntaria.

Infantes per solum Martyrium, sine Baptismo aquæ salvari possunt: ut patet perpetuâ traditione Ecclesiæ, quæ à temporibus Apostolorum infantes Christi causâ ab Herode occisos semper ut veros Martyres coluit.

Neque dicas cum *Armano*, infantes illos fuisse ante mortem justificatos per Circumcisionem: Cum haud dubiè multi Ethnici Judæis permixti fuerint, & multi ante

octavum vitæ diem, quo fiebat Circumcisio, interfecti fuerint. Neque hoc, si verum esset, vim argumenti nostri elideret; cum infantes illi non tantum colantur ut Sancti, sed etiam ut Martyres, adeoque ut participes statûs gratiæ virtute Martyrii.

Martyrium in adultis habet vim remittendi omnem culpam & pænâ ex privilegio, & velut ex opere operato. Constat ex communi fidelium sensu, & verbis Christi apud *Matthæum*, *Qui perdidit animam suam propter me, inveniet eam*. Habet autem hanc vim etiam secluso actu charitatis, ut patet in pueris, qui sine ullo actu per Martyrium justificantur. Deinde, alioqui malè distinguere Theologi tria Baptismata: cum sic Baptismus sanguinis non distingueretur à Baptismo flaminis, sive amoris Dei super omnia, qui vim justificandi per se, & solitariè obtinet.

Dices, 1. Apostolus asserit, nihil prodesse Martyrium sine charitate.

Resp. idèò sine contrariè, non privativè accipiendum esse, ita ut sensus sit; nihil prodest Martyrium, si habuero odia, dissensiones, cupiditatem vindictæ, &c. quæ Martyrii vim impediunt.

Dices, 2. *S. Augustinus*, docet Martyrium sine Charitate non esse verum Martyrium, nec prodesse posse.

Resp. intelligendum esse de charitate, non quâ Deus diligitur super omnia, sed quâ fidelis quisque uniri tenetur cum vera Christi Ecclesia: explicari etiam posset in sensu supra assignato.

In adulto etiam requiritur, ut mortem acceptet ex motivo aliquo supernaturali. Unde qui mortem etiam ex Christi odio, sibi illatam sustineret ex solo vanæ gloriæ motivo, non esset verè martyr, ex defectu motivi ad fidem, aut virtutem Christianam pertinentis.

Acceptatio mortis non debet esse necessariò voluntas actualis, sed sufficit habitualis, id est, præterita non retractata: Quia satis est quod verè mors fuerit volita. Debet tamen

illa excludere omnem voluntatem se defendendi; alioqui Martyr non satis conformaretur Christo, qui instar Agni coram tondeute se obmutuit. Hinc milites, qui ex vera intentione Religionem tuendi pugnantibus occiduntur, non sunt verè Martyres. Ita Doctores communiter, & praxis Ecclesiæ, quæ merè tales Martyribus non annumeravit: quinimò Phocæ Imperatori & aliis tale Martyrii genus inducere volentibus semper restitit, teste *Baronio* in Notis ad Martyrologium Rom. ad diem 19. Aprilis.

In peccatore autem requiritur necessariò aliqua penitentia, Patet ex *Tridentino* docente iis, qui actualia peccata commiserint, penitentiam quovis tempore fuisse necessariam ad justificationem, etiam per Baptismum obtinendam. Videtur tamen sufficere penitentia virtualis inclusa in voluntate moriendi pro Christo, concepta ex motivo universali repugnante cuilibet peccato mortali, cujuscumque virtutis illud fuerit.

Ad effectum Martyrii non requiritur Contritio in peccatore, sed sufficit Attritio: Quia hæc sufficit ad Baptismum, cui non cedit Martyrium quoad vim justificandi, juxta Patres, & nominatim *Clementem Romanum. Lib. 5. Constit. Apost. cap. 7. S. Cyprianum Epist. 73. S. Augustinum. Lib. 13. de Civit. Dei cap. 5. & 8.* Quia, inquit, qui dixit, *Nisi quis renatus fuerit ex aqua, dixit, & qui me confessus fuerit &c.*

Confertur gratia Martyrio respondens ex opere operato, non in instanti mortis extrinseco, quia tunc aliquis posset salvari, qui in vita numquam habuisset gratiam habitualem: Nec confertur in ultimo vite instanti reali; Quia probabilis est non dari instantia realia indivisibilia. Confertur ergo paulò ante mortem, quando Martyr ed adductus est, ut absque miraculo non possit amplius uti ratione & sensibus; quia tunc Martyrium est moraliter consummatum, & Martyr posuit pro Christo, quidquid in humana vita est summè æstimabile.

QUÆSTIO est singularis, & maximi momenti ac solatii pro Missionariis, & aliis, qui inter Hæreticos aut Infideles in periculis & ærumnis versantur: *Quæ, & qualis passio ad verum Martyrium requiratur?*

Resp. cum *Suarez* de Relig. &c. Primò, Martyr est, cui Religionis causâ mors immatura acceleratur miseris, inopiâ, fugâ, &c.

Secundò, Martyrii palmam magna ex parte consequitur, qui usque ad mortem in tribulationibus, & laboribus pro Catholica fide constanter perseverat.

Tertid, In omni proprietate, & veritate Martyrium consummatur, & ita solet Ecclesia eos colere, quibus, navigatione, penuriâ, gravibus incommoditatibus ita corpus extenuatur, ut verè mors inde finaliter acceleretur. Horum singula probat fusè *Suarez* ex *SS. Cypriano, Augustino, Chrysostomo, aliisque.*

Illos etiam, qui in obsequio peste infectorum ex charitate vitam ponunt, ut Martyres à Fidelibus haberi docet *Baronius* in *Martyrologio Romano*, de quibus fusè *Raynaudus.*

Idem tradit de vero Martyrio illorum, qui hoc seculo in periectione Anglicana enecantur; etsi persecutores alios fingant pretextus; *Baronius* in *suis Annalibus*, ubi agit de *S. Thoma Cantuariensi.*

PARVULIS sive pueris extra Martyrium, ante sufficientem usum rationis necessarius est Baptismus reipsâ susceptus: ut constat ex generali regula, *Nisi quis renatus fuerit ex aqua &c.* & Ecclesiæ traditione, quam hîc ex *S. Augustino*, aliisque Patribus *Suarez, & Vasquez* fusius adducunt.

Posiunt adulti sine Baptismo aque per Baptismum flaminis, sive Contritionis perfectæ justificari. Constat ex Scriptura *Proverb. Cap. 8. Ego diligentes me diligo &c. Iohn. 14. Qui diligit me, diligetur à Patre meo.* Item ex *PP. Amb. August. Bernardo, & aliis passim.*

Dices, ex dicto generali Christi, *Nisi quis renatus fuerit ex aqua &c.* colligitur ipsum aquæ

aquæ Baptismum omnibus ad salutem esse necessarium.

Resp. illud intelligendum de Baptismo in re, vel voto Baptismi incluso in Contritione sive amore Dei perfecto. Cum autem *Ananias* dixit Paulo, *Baptizare, & ablue peccata tua*, non significavit Paulum non fuisse antea per charitatem justificatum, sed tantum justificatum fuisse sub onere Baptismi postea suscipiendi.

Extra periculum mortis certò imminentis, non licet Infantes infidelium Principibus infidelibus subjectorum baptizare. Quia Baptismus ille vel deberet exponi periculo prophanationis; vel deberent infantes illi abstrahi à parentibus; neutrum autem licitum est: Christus enim noluit Religionem suam vi propagari, sed libero vel baptizandorum, vel parentum consensu. Neque satis est, quod parentes infideles consentiant in Baptismum infantum suorum, nisi etiam eorum educationem Christianam promittant, aut congruè fieri permittant.

Dices, Parentes infideles abutuntur suâ patriâ potestate nolendo proles suæ Baptismum à Deo ad salutem institutum: ergo possunt ad hoc à Principe cogi.

Resp. ab usum patriæ potestatis circa supernaturalia non subjacere vindicativæ Principum potestati; nisi etiam repugnet legi naturali, aut bono Reipublicæ, quod non fit in casibus prædictis. Nec refert, quod aliqui Principes tulerint leges spectantes ad supernaturalia. Quia id fecerunt ex commissione Ecclesiæ vel expressâ, vel tacita, vel præsumpta: idque tantum respectu fidelium subditorum.

Si tamen infantis parentes infideles mortui sint, Principes fideles curare possunt, ut baptizetur infans, & suo tempore in fide instituat.

Infantes Mancipiorum infidelium possunt & debent, invitis etiam parentibus, baptizari, si subsint Dominis Christianis: Ratio est, quod possunt abstrahi à parentibus absque parentum injuria, ad procurandam eis edu-

cationem Christianam, cum jure mancipii ad Principem pertineant.

Quæres, Quid si unus parentum sit fidelis, an possit infans, altero parente infideli invito, baptizari?

Resp. posse, si spes sit, ut Christianè educetur. Et ita statuitur in jure, *Can. Judei, causâ 18. Quæst. 1. & Cap. ex litteris, de convers. infidelium.*

CONFIRMATIONIS Sacramentum fuit à Christo immediatè institutum, idque in ultima Cæna; Quod expressè docet *Fabianus Papa Epist. 2. Cap. 1.* his verbis: In illa enim die Dominus Jesus, postquam cænavit cum Discipulis suis, & lavit eorum pedes, sicut à SS. Apostolis Prædecessores nostri acceperunt, nobisque reliquerunt, Chrisma conficere docuit.

Ad valorem Sacramenti Confirmationis requiritur, ut Chrisma benedicatur ab Episcopo: ita ut nequidem ex commissione summi Pontificis censeatur simplex Sacerdos valide Chrisma conficere. Neque contrarium bene infertur ex eo, quod ex tali commissione possit simplex Sacerdos hoc Sacramentum ministrare: Quia hæc duo diversa sunt. Itacum *S. Thoma, Suarez, Henriquez, aliisque communius, Coëtra Scotum, Cajetanum, Valentiam, &c.*

Materia proxima hujus Sacramenti est, unctio Chismatis in fronte facta per modum Crucis: & frons inungenda est immediatè ipsius Episcopi manu; Quia hoc Sacramentum debet perfici per aliquam manûs istius impositionem. Forma illa Græcorum, *Signaculum donationis Spiritûs sancti*, certò valida est, 1. Quia ante Schisma Græcorum forma eadem usurpata fuit. 2. Quia in secunda Synodo generali eadem forma tradita fuit, neque in Conc. Florentino, aut alibi ab Ecclesia reprobatur, quod pluribus confirmat *Amicus hic disp. 13. num. 76. aliique.*

De Confirmatione PRACTICA traduntur infra Part. 3. Tract. 4. Cap. 3.

§. II.

Eucharistia Sacramentum.

DE hoc Sacramento, Sacrificio Missæ, & *Hoyis Canonici, quæ sunt PRACTICA* traduntur infra Part. 3. Tract. 4. Cap. 4. & seq. Hic quæ porro *speculativa* sunt apponuntur.

EUCCHARISTIA NON CONSISTIT in solis speciebus, etiam ut commotantibus corpus & sanguinem Christi: neque in solo corpore & sanguine, sed utrumque intrinsecè importat. Quia utrisque simul sumptis tantum conuenit esse signum sensibile sanctificans animam per modum cibi & potus spiritualis. Ita Cajetanus, Suarez, Vasquez, & Recentiores communis.

Species Eucharistice dicuntur Sacramentum tantum, quia significant, & non significantur, *Gratia sanctificans* dicitur Res tantum, quia significatur, & non significat. *Corpus* autem & *sanguis* Christi dicitur Res & Sacramentum; quia significant & significantur: hæc enim significantur per species, & spiritualement animæ refectionem significant.

Eucharistia dicitur essentialiter ordinem ad verba consecratoria, ut sui *causam*, non ut sui *partem*. Quando autem Florentinum assignat *verba consecrationis* pro forma hujus Sacramenti, non est intelligendum de forma intrinseca & permanente, sed extrinseca & transeunte, à qua scilicet species consecrate denominantur constituta in ratione hujus Sacramenti.

Eucharistia sub utraque specie est unicum specie Sacramentum: Quia sub utraque specie ordinatur ad unum & eundem finem, videlicet ad spiritualement refectionem animæ. Sicut enim ex cibo & potu corporali fit unica relectio corporalis, sic ex spirituali unica relectio spiritualis constituitur.

Probabilius videtur, quod *Aqua* vino mixta *immediatè convertatur* in sanguinem Christi.

Ita *Recentiores* communis, contra *Thomistas*. Prob. 1. ex *S. Ambrosio lib. 4. de Sacram. cap. 4.* Ante, inquit, verba Christi calix est vino & aqua plenus; ubi verba Christi operata fuerint, ibi sanguis efficitur. Et *S. Damasc. lib. 4. de fide cap. 14.* sic ait, Nonne potest panem suum ipsius corpus efficere, & vinum & aquam sanguinem? Prob. 2. ex usu Ecclesiæ veteris, quæ multum aquæ solita fuit admiscere, uti etiam fecit Christus more regionis calidæ: Non est autem verosimile tunc aquam mutari in vinum. 3. Quia verius videtur, nunquam aqua vino mixtam converti in vinum: experientia enim constat posse illam etiam post longum tempus à vino separari. Hanc sententiam fuse propugnat Aresius Episc. in libro de hoc specialiter edito.

Auctores antiqui agnoscentes tantum *mediatam* conversionem aquæ in sanguinem, scilicet post transitum aquæ in vinum, explicari possunt de prævio aquæ transitu in vinum, non physico, sed morali, eo quod aqua modica mixta vino, appareat esse vinum sensui externo.

In forma consecrationis pronomen, *hoc*, non demonstrat panem, nec speciem panis: alioqui enim falsa esset forma: falsum enim est, quod panis, aut species panis sit corpus Christi; sed demonstrat id quod *continetur* sub specie panis, videlicet corpus Christi; non quidem sub explicita ejus ratione; alioqui enim esset propositio identica; sed sub confusa ratione, *contenti sub specie panis in fine verborum*. Idem de pronomine, *hic*, in forma calicis cum eadem proportione dicendum.

Vi verborum solum Christi corpus immediatè & directè ponitur sub specie panis: & solus sanguis sub specie vini: Quia id tantum requiritur ad illorum verificationem. Per *concomitantiam* autem ponitur etiam sanguis sub specie panis, & corpus sub specie vini: & sub utraque anima & divinitas Christi, propter naturalem connexionem, quæ est inter corpus, sanguinem, & animam, &

& eorum unionem cum divinitate, prout in Christo existunt.

Quoad *passionem à causis extrinsecis*, Corpus Christi, prout existit in Eucharistia, non potest *naturaliter pati* ab agentibus extrinsecis, ut igne, aqua, ictu, &c. Quia cum agentia illa sint corporea, non possunt habere alium influxum, quam quantitativum: non potest autem hic influxus recipi in subiecto indivisibiliter existente, qualiter ibi existit corpus Christi.

Effectus alios Eucharistie recenset *Trid. Sess. 13. Cap. 2.* videlicet, liberationem à venialibus, & preservationem à mortalibus. Et primum quidem causat ex opere operato, modò non inveniat in recipiente actualement aut habitualement affectum ad venialia: alterum autem mediantibus gratiis actualibus, quæ intuitu Communionis prius factæ, dantur ad vincendam tentationem, præsertim quæ in peccatum mortale inducat.

Sumptio utriusque speciei simul non confert majorem gratiam. Unde, *Sacerdos sumens sanguinem* non accipit novam gratiam ex opere operato: gratia tamen, quæ datur in sumptione corporis, confertur etiam propter sumptionem sanguinis mox futuram, quæ cum sumptione corporis constituit unicum Sacramentum. Ita Theologice communis, Contra *Alensem, Vasquez, Præpositum, Maratium, Lugo, &c.* Colligitur ex *Trid. Sess. 21. Cap. 3.*

Nec refert, quod Clemens VI. dans *Regi Gallie* potestatem communicandi sub utraque specie, dicat se illi id concedere ad majus augmentum gratiæ. Quia vel loquitur ut Doctor privatus sequendo opinionem oppositam; vel certè intelligendus est de augmento gratiæ ex opere operantis, ratione majoris devotionis, quæ in sumptione calicis simul exercetur.

SACRIFICIUM MISSÆ, sumptum formaliter pro actione sacrificandi, consistit essentialiter adæquatè in consecratione, vi cuius ponitur corpus & sanguis Christi sub speciebus panis & vini. Quia per consecra-

Tomus II.

tionem, ut talem, immolatur hostia Deo, in quantum vi illius ponitur sub specie panis corpus Christi velut mortuum separatim à sanguine; & sub specie vini sanguis velut effusus. Unde hæc corporis & sanguinis, quantum est ex vi verborum, separatio, dicitur à Patribus, Mystica quædam Christi occisio & immolatio, quæ vera illius in Cruce immolatio representatur.

Neque ex eo, quod Ecclesia curet, ut nullo casu Sacerdos omittat Communionem, sequitur, eam esse de essentia Sacrificii: hoc enim facit, quia est aliquod ejus extrinsecum complementum, & velut consummatio quædam istius Sacrificii, quam proinde sacrificanti non liceat omittere.

Sacrificium illud est simul Latreuticum, Eucharisticum, Propitiatorium, & Impetratorium. Est *Latreuticum*, in quantum offertur Deo in agnitionem supremi ejus in omnes dominii. *Eucharisticum*, in quantum fit in gratiarum actionem pro acceptis beneficiis. *Propitiatorium*, in quantum offertur in remissionem peccatorum, & satisfactionem pænæ eis debitæ. *Impetratorium* denique, in quantum tendit ad beneficium aliquod impetrandum per illius Sacrificii virtutem singularem à Deo illi annexam.

In quantum Sacrificium Eucharisticum est *Propitiatorium*, habet vim remittendi peccata, & pænæ temporales peccatis debitas. Et has quidem pænæ, saltem partialiter, remittit *immediatè ex opere operato*, si nihil obstet ex parte subiecti: peccata autem mortalia tantum *mediatè*, mediantibus scilicet gratiis actualibus, quæ ejus intuitu conferuntur, quibus peccator, pro quo Sacrificium oblatum est, perducitur ad penitentiam. Quia verò istæ gratiæ non sunt semper efficaces, idè non semper vi Sacrificii remissionem mortalium consequitur is, pro quo offertur. Quantum attinet ad *remissionem venialium*, probabile est Missæ Sacrificium hunc effectum immediatè operari in eo, pro quo oblatum est, si nullum affectum actualement aut habitualement erga ea retineat. Idque conforme est

est Tridentino *Seff. 22. Cap. 1.* afferenti per hoc Sacrificium remitti ea, quæ à nobis quotidie committuntur &c.

Huius Sacrificii virtus impetrativa est infinita in actu primo, sive quoad sufficientiam; quandoquidem contineat Christi merita. Non est tamen infinita in actu secundo, sive, non movet actu Deum infinite ad concedendum id quod petitur: alioqui enim postulatio esset semper efficax, & infallibilis, cuius constat oppositum.

Minor est vis impetrandi in actu secundo, quod plura sunt beneficia, quæ primario petuntur, & plures personæ pro quibus primario postulantur. Quia alioqui Sacerdos stipendium accipiens non teneretur primario Missam Deo offerre ad illud obtinendum, quod intendit qui stipendium dedit. Id autem non oritur ex defectu virtutis ad id sufficientis, sed ex libera Christi voluntate, merita sua limitate applicantis. Idem dic de virtute huius Sacrificii ad *satisfaciendum* pro peccatorum poena temporali.

Pro *dispositione* illius, pro quo Sacrificium offertur, ut *gratis actuales*, aliave beneficia accipiat, non requiritur *status gratiæ*; ut patet ex eo, quod istæ gratiæ sæpè dentur ad recuperandum gratiæ statum: hic tamen status gratiæ requiritur ad remissionem poenæ temporaliæ obtinendam: quia non est æquum, ut Deus aliquam poenam remittat illi, qui actu manet illius inimicus.

CAPUT III.

De Pœnitentia, extrema Unctione, Ordine, Matrimonio.

§. I.

Pœnitentia, & extrema Unctio.

P *Ræctica de his fusiè traduntur infra, toto Tractatu 2. & sequentibus.*

De lege Dei ordinaria, non potest peccatum

actuale remitti absque Pœnitentia. Est de fide ex Scriptura, ut *Lucæ 13. v. 5. Si Pœnitentiam non egeritis, omnes similiter peribitis.* Et declaratur in Tridentino *Seff. 14. Cap. 1.*

Pœnitentia tamen formalis non est absolute ad hunc effectum necessaria, sed sufficit *virtualis* inclusa in actu Charitatis. Patet 1. ex Scriptura hanc vim isti actui tribuenti, *Prov. 8. Ego diligentes me diligo.* Et *Lucæ 7. Remittuntur ei peccata multa, quoniam dilexit multum.* 2. Ex Bullis Pii V. & Gregorii XIII. damnantibus hanc Baji Propositionem. Charitas perfecta & sincera, quæ est ex corde puro &c. potest esse sine peccatorum remissione. 3. Ratione probatur, quia vis Contritionis ad delenda peccata, oritur ex actu Charitatis, quem includit aut præsupponit: Dicitur autem actus Charitatis pœnitentia virtualis, in quantum continet votum pœnitentiæ debite peragendæ, & de facto vi istius Charitatis pœnitentiam formalem imperat, dum peccata actu occurrunt memoriæ pœnitentis.

Neque obstant loca Scripturæ requirentia pœnitentiam formalem, quia intelligenda sunt de ejus necessitate in re, vel voto; propter alia loca sat clara supra relata quibus vis justificandi tribuitur actui Charitatis. Pro hac sententia, loca etiam Patrum Chrysostomi, Hieronymi, &c. *Vasquez* hoc loco fusiè adducit.

De potentia Dei absoluta potest remitti peccatum absq; ulla pœnitentia seu formali, seu virtuali, per hoc solum, quod Deus velit peccatori offensam remittere. Quia in eo nulla apparet implicantia: sicut homo homini, quamvis non pœnitenti, potest offensam remittere ex pietate Christiana.

Si *objiciatur S. Thomas* dicens id esse impossibile. Respondetur, intelligi debere de lege ordinaria, uti & Tridentini, dum *Seff. 6. Cap. 7.* dicit justificationem esse renovationem interioris hominis per voluntariam susceptionem gratiæ; quia scilicet in præsentium statu illa voluntatis actualis renovatio in peccatore ad justificationem requiritur.

CON-

CONTRITIO non debet esse *intensivè summa*, ut sufficiat ad remissionem mortalium extra Sacramentum. Vel enim deberet esse absolute talis, quod repugnat: Vel tantum respectivè, quanta scilicet haberi potest hic & nunc respectivè ad præsens Dei auxilium; quod etiam dici non potest: alioqui enim peccator cum auxilio ut duo eliciens Contritionem intensam ut duo justificaretur, & eliciens intensam ut quatuor cum auxilio intenso ut quinque non justificaretur; quod videtur esse ab omni ratione alienum.

Nec certus aliquis gradus intensiōis requiritur in Contritione, ut justificet extra Sacramentum; ut volunt aliqui Recentiores post *Estium, Lupum &c. Prob. 1.* ex Scripturis veniam promittentibus omnibus verè pœnitentibus: Vera autem pœnitentia non requirit certum gradum intensiōis, sed sufficit quod sit appetitivè summa. *Prob. 2.* ex *Trid. Seff. 14. Cap. 4.* simpliciter tribuente Contritioni vim justificandi, dum Charitate perfecta est; hoc est, dum nititur motivo Charitatis, nullâ factâ mentione intensiōis istius actûs. 3. Ex damnatis Baji Propositionibus in hac materia.

Probatur idem ratione, 1. Quia Charitas habitualis, licet remissa, non stat cum mortali; ergo nec actualis. 2. Quia in certis casibus datur præceptum de justificatione per Contritionem procuranda: atqui non datur præceptum de re ignota, qualis est Contritio cum tot, aut tot gradibus, quorum intensio à nullo potest dignosci; aut quot sufficiant, designari.

Dices contra, S. Augustinus Lib. de nat. & grat. sic loquitur. Charitas inchoata, inchoata iustitia est: Charitas provecta, provecta iustitia est: Charitas perfecta, perfecta iustitia est: Ergo requirit Charitatis gradus intensos.

Resp. non velle peccatorem necdum justificari, cum incipit Deum diligere super omnia, & tantum tunc, cum jam pervenit ad intensam Charitatem: sed solum vult crescente Charitate, crescere vitæ iustitiam seu sanctitatem, quod bene consistit cum eo,

quod ante illud incrementum homo sit verè justificatus.

Contritio nullam temporis durationem exigit ut justificet peccatorem: Quia tota ejus vis id eo consistit, quod sit perfecta conversio a Deo; ergo illo instanti, quo habetur ista conversio, justificat peccatorem: idque aperte tradunt Scripturæ, & Patres; cum D. Thoma & Theologis communiter.

Nec refert quod instantanea pœnitentia non sit quidem proportionata ad plenè satisfaciendum Deo quoad poenam, aliosque effectus; est tamen proportionata ad recuperandam ejus gratiam: sicut enim gratia Dei amittitur per instantaneam aversionem à Deo; ita convenit, ut recuperetur per instantaneam conversionem peccatoris ad Deum.

MERITA bonorum operum per peccatum mortificata *reviviscunt per pœnitentiam.* Colligitur ex Apost. ad *Heb. 6.* *Non enim injustus est Deus, ut obliviscatur operis vestri: & ad Gal. 3.* *Tanta passis sine causa, si tamen sine causa.* Ratio est, quod merita per peccatum non deleantur, sed tantum impediuntur, ac proinde sublato impedimento reviviscant: Cur autem potius peccata absolute deleantur per actum Charitatis, quam merita per peccatum, id refundendum est in Dei bonitatem prioris ad miserendum, quam ad puniendum. Est Doctrina ita communis, ut oppositam temerariam ac periculofam censeant *Suarez, Amicus, Bannez, & plures alii.*

Peccata semel remissa non reviviscunt per sequentia, sive quoad culpam, sive quoad poenam. Colligitur ex Scripturis afferentibus peccata per pœnitentiam absolute condonari. Idque dilertè docet Gelasius Papa relatus de *pœnitentia dist. 4. cap. ultimo, his verbis.* Divina clementia remissa peccata ad ultionem ulterius venire non patitur. Est cum D. Thoma communis, & certa, Contra *Gratianum de pœnit. dist. 4. Hugonem à S. Viatore, &c.*

Scripturæ, quæ sonant Deum recordari peccatorum remissorum, intelligendæ sunt

de pœna eorum temporali, quorum videtur oblivisci, dum differt ea punire, recordari verò, dum ea punit mensurâ pœnæ actu infligendæ per sequentes lapsus impletâ, ultra quam decrevit punitionem non differre.

Sacramentum Pœnitentiæ non potest esse *validum & informe* ex parte *absolutionis*, ut satis constat. Neque ex parte *confessionis*: Quia vel est formaliter integra, vel non: si primum, sufficit ad valorem & effectum Sacramenti: si secundum, ad neutrum sufficit. Neque etiam ex parte *doloris*, quod magis controversum est, Quia non potest dolor sufficere ad essentiam hujus Sacramenti, nisi pariter sufficiat ad ejus effectum: cum enim hoc Sacramentum sit essentialiter reconciliativum, exigit dolorem, qui sit sufficiens dispositio ad reconciliationem. Ita Vasquez, Layman, Koninck, Amicus, cum Gabriele, Adriano, &c. Contra Thomistas plerosque, quos sequitur Suarez, Toletus, Valentia, Lugo &c.

Neque eadem est ratio Pœnitentiæ & Baptismi, qui potest esse validus & informis. Quia Baptismus, pro dispositione ad effectum suum, non includit aliquid requisitum ad suam essentiam; sicut includit hoc Sacramentum, videlicet dolorem de peccatis, quod de Pœnitentiâ agnoscit *D. Thomas Dist. 23. q. 1. art. 4. q. 2.*

CONFESSIO SACRAMENTALIS est legitima accusatio pœnitentis de peccatis propriis facta Sacerdoti, ut ab iis absolvatur. Est *jure divino* præcepta; ut constat, 1. Ex his Christi verbis. *Quorum remisistis peccata, remittantur eis; Quorum retinueritis, retenta sunt.* Hæc enim potestas retinendi peccata non potest ad usum redigi, si non esset necessaria Confessio. 2. Ex pluribus Conciliis, iisque antiquissimis, in quibus hæc veritas definita est. 3. Ex unanimi PP. consensu apud Bellar. 4. Denique ex perpetuo usu Ecclesiæ non solum Latinæ, sed etiam Græcæ; qui usus numquam fuisset inductus, nisi Confessio fuisset *jure divino* præcepta. *De qua.*

plura in Controversiis hinc supra Tom. 1. Tract. 2. cap. 6. pag. 123.

Confessionis præcepto obligantur omnes, qui post Baptismum mortaliter peccaverunt. Quandoque autem præcisè urgeat extra mortis articulum, aut grave ejus periculum, difficile est determinare. Unde meritò Ecclesia præcepto suo determinavit, ut non differatur ultra annum.

Alia de Confessione traduntur infra ad praxim diffusè Part. 3. Tract. 3. Cap. 1. & sequentibus.

SATISFACTIO *Sacramentalis* non causat gratiam sanctificantem ex opere operato: Quia ante Satisfactionem habetur tota essentia Sacramenti Pœnitentiæ; Ergo & totus effectus gratiæ sanctificantis: nec refert quod sit pars Sacramenti, quia est tantum pars integralis, non essentialis.

Illam tamen Satisfactionem *causat ex opere operato aliquas gratias actuales* adversus relapsum: Quia non tantum imponitur in vindictam peccatorum, sed etiam in remedium; in eum autem finem opus est gratiis actualibus. Causat quoque ex opere operato aliquam remissionem *pœnæ temporalis* peccatis debitæ: Quia partialiter saltem in eum finem imponitur. Ut tamen istum effectum habeat, debet fieri in statu gratiæ: Quia inimicus Dei indignus est, ut ejus Satisfactio ad illum effectum à Deo acceptetur.

Satisfacit tamen obligationi pœnitentiæ impositæ, qui Satisfactionem injunctam implet in statu peccati. Quia Confessarius imponens Satisfactionem pœnitenti, hoc tantum intendit, ut pœnitens opus in Satisfactionem injunctum exequatur, abstrahendo à statu gratiæ. *Ita communis.*

EXTREMÆ UNCTIONIS Sacramentum institutum fuit à Christo post Resurrectionem simul cum Sacramento Pœnitentiæ, cujus est quædam consummatio, ut ait: *Trid. Sess. 14. in Proœmio de Extremâ Unctione.* Itaque in loco *Jacobi* de hac Unctione non habetur prima institutio hujus Sacramenti, sed tantum illius promulgatio. Et unctio illa

illa infirmorum, de qua *Marci 6.* fuit tantum figura extremæ Unctionis, quæ postea instituenda, & ad vim Sacramenti elevanda fuit.

Benedictio olei per Episcopum facta probabiliter non est de essentia hujus Sacramenti: Quia, teste Arcudio, Presbyteri Græci ex antiqua consuetudine benedicunt oleum infirmorum; nec umquam de hac reprehensi sunt ab Ecclesia Latina: Et in hac sententia dicendum est Florentinum & Tridentinum pro materia hujus Sacramenti assignare oleum ab Episcopo benedictum; quia ista benedictio est ad minimum necessaria necessitate præcepti in Ecclesia Latina, in qua à solis Episcopis ea exercetur.

Dispositio ad hoc Sacramentum in *homine justo* requisita, tantum est intentio seu voluntas saltem interpretativa illud recipiendi. Censetur autem hæc voluntas interpretativa includi in vita Christianæ acta. In illis autem, qui sibi concilii sunt peccati mortalis prærequiritur confessio, aut contritio, si desit copia Confessarii. Non potest alius quam Sacerdos esse Minister extremæ Unctionis: quod certum est ex Florentino, & Tridentino *Sess. 14. Cap. 3. et Can. 4.*

Cetera de hoc Sacramento traduntur infra Part. 3. Tract. 4. Cap. 6.

§. II.

Ordo, & Matrimonium.

ORDINEM esse verum Sacramentum, de fide constat ex Conc. Chalcedonensi, Florentino, & Tridentino *Sess. 23. Can. 3.* Et fusiùs probatur supra in Controversiis *Tomo 1. Tract. 2. Cap. XIV. §. 3.*

Quamvis admittatur, quod Christus usus fuerit *determinatâ* materiâ & formâ, dum Apostolos ordinavit; non sequitur, quod non reliquerit Ecclesiæ determinationem materiæ & formæ in particulari. Quia non omnia, quibus determinatè usus est, sunt propterea de essentia Sacramenti. Sic in

consecratione panis determinatè usus est, vel azymo, vel fermentato pane: & tamen neuter determinatè necessarius est ad validam consecrationem; cum admittamus Græcos in fermentato validè consecrare.

Episcopalis Ordo jure divino major est simplici Sacerdote, non tantum dignitate, sed etiam ordinis potestate. Habetur de fide ex *Trid. Sess. 23. Can. 6. et Can. 7.* item ex PP. apud Bellar. dicentibus Episcopos successisse Apostolis: Presbyteros autem 70. Discipulis: illos posse generare Patres per ordinationem Sacerdotum: hos tantum Filios per Baptismum, quæ cum aliis prærogativis suis demonstrant.

Episcopus per se est solus Minister ordinarius cujuslibet Ordinationis. Ita expressè Florentinum in *Decr. de Sacram.* & quidem respectu Episcopatus & Presbyteratus sic est Minister, ut absolute nullus præter ipsum possit validè istos Ordines conferre. Alios autem Ordines potest etiam simplex Sacerdos conferre ex commissione summi Pontificis. *Reliqua de Ordine traduntur infra suo ordine cum cæteris Sacramentis.*

Quoad MATRIMONIUM. Illicita est in *Lege Evangelica Polygamia*, sive pluralitas uxorum. Est de fide ex *Trid. Sess. 24. Cap. 2.* deduciturque ex *Matth. 19.* si enim, ut Christus illic asserit, mæchatur, qui dimissâ prior uxore, alteram ducit, multò magis mæchatur, qui prior retentâ adjungit alteram uxorem.

In lege etiam *Natura* illicita fuit polygamia ab ipso initio mundi, jure saltem divino positivo. Patet ex prima Matrimonii celebratione *Gen. 1.* ubi Deus primo homini unicam dedit uxorem, dixitque, ut vir adhereret uxori, non uxoribus; essentque duo in carne una, non plures; quibus dictis pluralitatem uxorum satis clarè exclusit.

Dices, In antiqua lege sanctissimi Patriarchæ leguntur habuisse simul plures uxores.

Resp. Id factum esse ex speciali Dei dispensatione, qui potest saltem indirectè

dispensare in jure naturæ, tribuendo jus ali-
quod, ex cujus defectu aliquid erat jure na-
turæ illicitum. Sic quamvis homicidium,
vel occupatio rei alienæ sunt jure naturæ illi-
cita; potest tamen Deus utrumque licitum
reddere, dando alicui jus in vitam, aut bona
alterius, tamquam supremus eorum Domi-
nus. Sic ergo potuit polygamiam, lege natu-
ræ illicitam, reddere Patriarchis licitam, di-
videndo jus in plures uxores, quod ex natu-
ra rei uxor una in corpus mariti totaliter ob-
tinebat.

Matrimonium, ut est *Sacramentum*, recte
definitur: signum sensibile gratiæ sanctifi-
cantis, quo vir & mulier consensu perpetuo
conjunguntur. Quod sit propriè Sacramen-
tum fide certum est, 1. Ex *Florentino in Decr.*
de Sacram. recensente Matrimonium inter
septem Legis novæ Sacramenta: & ex *Trid.*
Sess. 24. Can. 1. dicente anathema contra-
rium asserentibus. 2. Ex communi consensu
Ecclesiæ. 3. Ex PP. Ambros. Chrysostr. Au-
gust. & aliis apud Bellarminum in Contro-
versis, de Matrimonio: & hic supra in *Tomo*
1. de eodem Sacramento contra Hæreticos mo-
dernos, pag. 143.

Institutio hujus Sacramenti facta fuit à
Christo, vel in Cana Galilææ, dum præsen-
tiâ suâ nuptias honoravit *Jo. 2.* vel dum in-
dissolubilitatem Matrimonii stabilivit *Matth.*
19. vel denique post Resurrectionem; uti
de tempore institutionis varii variè opinan-
tur.

Matrimonii Minister non est Parochus, sed
sunt ipsi contrahentes. Ita cum *S. Thoma*
Theologi communiter. Colligitur. 1. Ex *Flor.*
in Decr. de Sacram. ubi dicit, Causam effi-
cientem Matrimonii regulariter esse mutuum
consensum per verba de præsentem expres-
sum: atqui contrahentes ponunt consen-
sum, & illo mediante efficiunt Matrimo-
nium: ergo & Sacramentum, quod non di-
stinguitur ab ipso contractu elevato ad esse
Sacramentale. Colligitur 2. efficaciter ex
Trid. Sess. 24. Can. 1. definiente absque ulla
exceptione Matrimonium Christianorum

esse Sacramentum: debuisset enim excipe-
re Matrimonium Clandestinum, si Minister
hujus Sacramenti esset Parochus. Et *Cap. 1.*
de Refor. docet Clandestina Matrimonia libe-
ro contrahentium consensu facta fuisse rata
& vera Matrimonia, quamdiu Ecclesia ea ir-
rita non fecit: Atqui Matrimonia dicuntur
rata ratione Sacramenti, ut declaratur *Cap.*
quanto, de divortis: Ergo Minister hujus Sa-
cramenti sunt ipsi contrahentes, non Paro-
chus.

Neque refert, quod Evaristus Pont. scri-
bens ad Episcopos Africanos dicat conjugia
aliter præsumpta, quam cum benedictione
Sacerdotali, non esse conjugia, sed adulteria:
Nam dicendus est loqui secundum præsum-
ptionem fori externi reputantis Matrimo-
nium illud esse invalidum, quod probari non
potest. Tum etiam fuisse irrita Matrimonia
Clandestina, *Pontius de Matrim.* pluribus ar-
gumentis probare conatur.

Mutuus contrahentium consensus necessa-
rius est ad valorem Matrimonii. Ratio est,
quod Matrimonium consistat in contractu;
de essentia autem contractus sit mutuus con-
sensus. Porro consensus ille debet esse verus
& non fictus. 2. Plenè deliberatus. 3. Signis
exterioribus expressus, quia debet ab altero
acceptari. 4. Liber à coactione, seu metu gra-
vi cadente in virum constantem; nam hic
metus inter impedimenta Matrimonium di-
rimentia reputatur.

Consensus conditionatus ad valorem suffi-
cit, si conditio sit de præsentem, vel præterito,
eaque subsistat. Si autem sit de futuro con-
tingenti suspenditur valor Matrimonii usque
ad eventum conditionis, quem tenentur con-
trahentes expectare. Adveniente autem con-
ditione, probabilius videtur, quod Matrimo-
nium reddatur validum absque novo consen-
su. In praxi tamen ad majorem securitatem
curandum est, ut renovetur consensus ille ad
Matrimonium requisitus.

Si *conditio* adjecta repugnet *nature* aut *fini*
Matrimonii, irritum est Matrimonium, ex
Cap. si Conditiones, de conditionibus adjectis.

Si

Si autem non repugnet, sed sit turpis aut im-
possibilis, habetur pro non adjecta, *Cap. eod-*
dem. Id tamen intelligendum est secundum
præsumptionem fori externi: alioqui enim,
si quis intendisset nullo modo contrahere,
nisi subsistente tali conditione, non valeret
Matrimonium defectu consensus debiti, &
non completi.

Quando baptizatorum Matrimonium est
consummatum, nullo casu dissolvi potest quoad
vinculum. Est de fide ex *Florentino in Decr.*
de Sacram. Et ex Trid. Sess. 24. Can. 7. Et ex
perpetua praxi Ecclesiæ. Dixi, quoad vin-
culum; Quia quoad thorum & cohabitatio-
nem solvi potest per divortium ex variis
causis.

Baptizatorum Matrimonium *Ratum*, seu
non consummatum, dissolvitur per *solemnem*
Professionem in Religione approbata. Est de
fide ex *Trid. Sess. 24. Can. 6.* Idem antea de-
cretum fuerat ab *Alexandro III. Cap. verum,*
& *Cap. ex publico, de conversione conjugatorum.*
Religiosa autem professio vim habet solven-
di Matrimonium ratum, non jure *naturali,*
nec *Divino,* sed *Ecclesiastico:* alioqui enim
idem præstarent simplicia vota Societatis
Jesu, cum verè & propriè Religiosum con-
stituant ex Pontificum declaratione.

DIVORTIUM est separatio conjugum quo-
ad thorum & habitationem, manente vincu-
lo conjugii. Licitum est ob conjugis sive vi-
ri, sive femine *adulterium.* Non sufficit ta-
men suspicio, aut etiam probabilitas, sed
requiritur moralis aliqua certitudo adulterii
commissi.

Licitum est Divortium, non tantum ob
adulterium, sed etiam propter *alias causas,*
v.g. ob compartis sævitiam, furorem, lepram,
aut alium morbum contagiosum, apostasiam
à fide, &c. Non potest tamen id fieri pri-
vatâ auctoritate, sed opus est auctoritate le-
gitimi Judicis Ecclesiastici. Patet ex *Cap.*
finali, de conversione conjugatorum. Et *Cap. il-*
li, de divortis.

Consensus mutuus conjugum sufficit ad
separationem, non tantum quoad *thorum,*

quod certum est, sed etiam quoad *habitatis.*
nem. Ad hoc tamen postremum opus est
Ordinarii judicio & approbatione.

Moraliter certus de nullitate Matrimonii
sui, non potest debitum petere, aut redde-
re. Qui autem contraxit cum dubio de valo-
re Matrimonii *manente dubio,* non potest
debitum petere: tenetur tamen reddere
comparti petenti, quæ bonâ fide contraxit.
Patet ex *Cap. Dominus, de secundis nuptiis.*
Quod si uterque cum tali dubio contraxerit,
neuter potest petere aut reddere: Quia ma-
nente tali dubio exponerent se periculo pec-
candi.

Si quis *post Matrimonium* bonâ fide contra-
ctum incipiat *dubitare* de ejus valore, tene-
tur ad diligentem veritatis inquisitionem, &
durante dubio non potest debitum petere:
tenetur tamen reddere ob periculum facien-
di contra jus alterius. Ita statuitur *Cap. in-*
quisitioni tue, de sent. excom. Quod si post
debitam inquisitionem nondum sint ratio-
nes sufficientes ad judicandum Matrimo-
nium esse probabiliter validum, idem dicen-
dum ut supra; si autem tales adsint, potest
etiam debitum petere, quia stat pro illo pos-
silio bonæ fidei.

Qui tunc cognovit *consanguineam uxoris*
sue in primo, aut secundo gradu, non po-
test debitum petere ob novam affinitatem
contractam; potest tamen, & debet redde-
re, quamdiu comparsus retinet illud peten-
di. Idem dic de conjugate obstricto castitatis
voto, donec à voto suo liberetur. Qui au-
tem contraxit Matrimonium obstrictus vo-
to suscipiendæ Religionis, aut Ordinis sa-
cri, graviter quidem peccavit sic contrahen-
do & Matrimonium consummando: sed
post consummationem potest petere, &
reddere debitum, Ita Doctores commu-
niter.

Dispensatio non cadit in impedimenta *ju-*
re naturali dirimentia; ut sunt, error circa
personam: ligamen prioris conjugii: amentia:
impotentia ad copulam, &c. in quibus non
potest etiam Papa dispensare. In iis autem
impe-

impedimentis, quæ solo jure Ecclesiastico Matrimonium dirimunt, potest dispensare; non tamen licite absque justa causa. Et in hoc casu censenda est invalida dispensatio, utpote subreptitia; cum non sit præsumendum voluisse Pontificem facere, quod ei licitum non fuit.

Causæ legitime dispensandi hæc potissimum ab Auctoribus numerantur. Extinctio magnæ litis, pax consanguineorum, evitatio scandalii, conservatio illustriæ familiaris in eodem semine, excellentia meritorum petentis dispensationem; & his deficientibus supplere potest multa pecuniaria proportionata in causas pias, aut bonum publicum.

Episcopus etiam ob gravem causam potest ex tacita Pontificis licentia post contractum Matrimonium dispensare in prædictis impedimentis, si adsint sequentes conditiones. 1. Si impedimentum sit occultum, Matrimonium autem publicum. 2. Si denunciations, aliæque solemnitates non fuerint culpabiliter omisæ. 3. Si bonâ fide initum fuerit Matrimonium. 4. Si separatio non

possit fieri absque scandalo. 5. Si nimis difficilis sit recursus ad Pontificem, aut ejus Nuncium, aut alium habentem expressam dispensandi facultatem. Ita Auctores communiter.

Cætera Practica de Matrimonii impedimentis, revalidatione, dispensatione, etiam Pœnitentiariæ Romanæ, traduntur fusè infra Tract. 4. Cap. VIII. usque ad finem.

Hæreses & Errores

Contra hanc Theologiæ Partem Tertiam de Sacramentis, adducuntur cum suis Auctoribus ac Refutatione in fine Tomi I. hujus Operis, sub titulo, Notitia generalis Dogmatis ab Ecclesia damnatorum, ordine Alphabetico, pag. 258. & seq. sub his titulis particularibus, Sacramentum, Baptismus, Aqua, Absolutio, Confessio, Contritio, Confirmatio, Eucharistia, Missa, Nuptia sive Matrimonium, Ordo, Pœnitentia, Sacerdotium, Unctio extrema. Item, supra Part. 2. Tract. 2. Contr. 10. §. 6. pag. 232. De Sacramentis & eorum effectibus

COLLECTIO BREVIS

CONTROVERSIARUM THEOLOGICARUM

Modernarum, quæ etiam in Belgio inter Partes varias in Scholis, aut libellis præcipue sunt agitatae: & quarum materiæ suis locis hæc annotatis tractantur.

DE PRÆDESTINATIONE, ET GRATIA. An Prædestinatio sic facta sit, ut Deus ex massa damnata, ante omnem prævisionem meritorum, unum elegerit ad gloriam, & alium in massa damnata reliquerit. Et sic, ut Doctrina opposita dici possit censurata? Vide supra Tom. I. Part. 2. Controversiâ 3. pag. 205.

An etiam sic, ut aliquibus ex his Deus neget etiam gratiam sufficientem. Vide supra Part. 2. Controversiâ 5. §. 3. pag. 211.

An rectè dicatur Christum pro omnibus non esse mortuum? Tract. 2. Capite 2. pag. III. & 113.

An GRATIA, quæ datur in statu naturæ lapsæ ad singulos actus salutares, debeat esse per se & intrinsecè efficax & victrix, per hoc quod major sit hæc & nunc delectatio gratiæ, quam concupiscentiæ oppositæ? Supra pag. 107. & 218.

Et

Et an porro rectè & propriè dicatur, in hoc statu non dari gratias merè sufficientes?

Et hinc, Gratiam quæ est sufficiens v. g. ad conversionem semper convertere, quæ verò non convertit, non esse sufficientem? Supra pag. 210.

Item, Fieri non posse ut ex duobus gratiâ aequaliter interius exteriusque præventis, unus convertatur, alius minimè? ibid.

DE LIBERTATE. An libertas in eo solo consistat, quod voluntas ex advertentia rationis se determinet ad agendum; ex quocumque id oriatur principio?

Et hinc rectè dicatur, maximam esse in Beatis ad Dei amorem, quem in celo exercent, libertatem? supra pag. 108. & alibi.

An potentia, quam importat libertas requisita ad actus supernaturales Fidei, Spei, & Charitatis, sit natura, non gratia?

DE IGNORANTIA INVINCIBILI IURIS NATURALIS. An hæc in nullo detur: an, si detur, sit inexcusabilis, & quod sit ex tali ignorantia, sit verè & formaliter peccatum? Infra Tract. 1. sub initium, Principio primo.

DE PROBABILITATE. An rectè, verè probabile cum dubio confundatur. Infra Tract. 1. Principio 16.

An regulariter in dubio pars tutior eligenda? Infra Tract. 1. Princ. 3. & seq.

An rectè dicatur, quod Probabilitas in nullo ferè casu sit recta regula conscientiæ ex ea ulterius formanda. Infra Tract. 1. cap. 2. de Probabilitate opinionum §. 3. & seq.

DE CHARITATE, ET ATTRITIONE. An omnes actiones nostræ libere aut morales sub peccato referri debeant in Deum per Charitatem, aut perfectam, aut saltem per Charitatem imperfectam, sive per amorem benevolentiam prædominantem Dei propter se dilecti? Infra Tract. 1. cap. 3. quæst. 21. §. 2. & seq.

Hinc ulterius, an rectè asseratur, quod Attritio ex timore gehennæ, seclusâ omni tali Dei dilectione, non sit dispositio sufficiens ad justificationem, etiam cum Sacramento, sive Baptismi, sive Pœnitentiæ? Ibidem §. 3.

Et quod in Sacramento ne quidem ad justificationem sufficiat amor aliquis Dei propter se dilecti, nisi pœnitens habeat talem dilectionem Dei prædominantem, etsi non per se justificativum?

Et quod actus v. g. conjugalis sit peccatum, quoties exercetur ex alio quovis motivo, quantumvis bono, absque casta Dei propter se dilectione? Ibidem.

DE CONFESIONE, ABSOLUTIONE, CÆTERISQUE. An post integram Confessionem peccatorum non liceat Sacerdoti pœnitentem absolvere, nisi prius satisfactionem inunctam expleverit? Supra Tomo I. Part. 2. post Controver. 10. in fine. Puncto 4. pag. 234.

An extra casum necessitatis, differenda sit Absolutio, nisi de interna pœnitentiæ conversione sufficienti Sacerdos habeat judicium moraliter certum? Ibidem punct. 6.

An peccatori habenti consuetudinem peccandi, etsi in cæteris disposito, differenda sit Absolutio, nisi adsit casus necessitatis, aut signa conversionis omnino extraordinaria? Ibidem, Et infra Tom. hoc 2. Par. 2. Tract. 1. Quæst. XV.

Et an dilatio illa necessariò continuanda, donec integra pœnitentis emendatio consequatur? Ibid. supra puncto 7. & seq. item infra Tom. hoc 2. Part. 2. Tract. 4. Cap. 5. de Pœnitentia.

An dici possit non satisfacere Parochianos, qui Confessionem Paschalem instituunt apud Regulares: aut qui Dominicis & Festis Missam non in sua Parochia, sed alibi audiunt? Infra Tract. 1. Cap. 3. Quæst. XXIII. & XXIV.

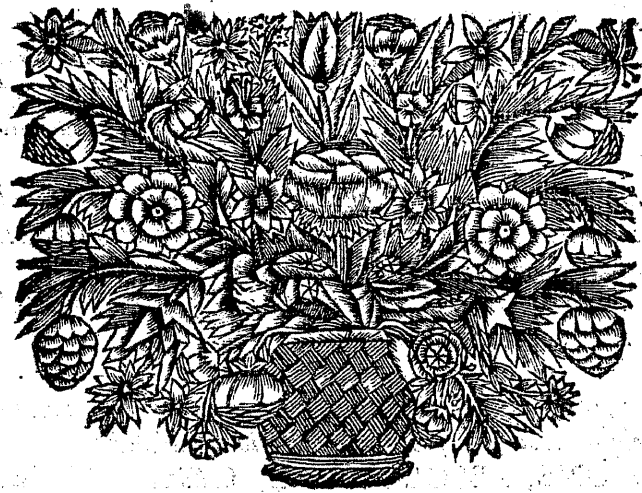
An infantes non baptizati cruciandi sint penâ ignis æterni? Supra To. 2. P. 1. pag. 40.

An Pontifex censendus sit fallibilis in questione Facti definienda, ut de sensu Auctoris, aut Sancti Canonizati gloria adepti? Supra Tom. 1. Part. 1. pag. 61.

An sufficiat admittere propositionem à Pontifice definitivè damnatam, esse falsam in aliquo sensu fortè incomperito aut indeterminato? V. supra, & pag. 114.

An Recentiorum auctoritas in Moralibus questionibus contemnenda? Infra Parte 2. Tract. 1. Cap. 2. §. 5. & 6. & Tract. 2. Cap. unico. §. 4.

Sunt & alię Quæstiones aliquę modernę cum prædictis Controversiis Scholasticis ferè connexæ, aut minùs communes, quæ etiam in hujus Operis Indice generali suis locis faciliè reperiuntur.

TO.

TOMI SECUNDI PARS SECUNDA;

Quæ est

OPERIS PARS TERTIA.

INDEX BREVIS TRACTATUUM.

TRACTATUS PRIMUS.

DE ACTUUM HUMANORUM PRINCIPIS, CONSCIENTIA, RESOLUTIONIBUS particularibus, ac Modernis.

Cap. 1. IN ACTIBUS HUMANIS, Damma Laxitatis & Rigoris in formanda Conscientia. Principia Practica ad Conscientiam ritè, & securè formandam.

De Ignorantia invincibili, vincibili, Conscientia perplexa, scrupulosa, dubia, probabilis, prædicè certa &c.

De Lege, Metu, Deliberatione, Consensu, opinionum Delectu, &c.

Decreta recentiora & integra Alexandri VII. circa 45. Innocentii XI. circa 65. & Alexandri VIII. circa 33. Propositiones prohibitas.

Cap. 2. Controversiæ generales Recentiorum, de opinionum Probabilitate.

Cap. 3. Controversiæ particulares modernæ, de Probabilitate variarum opinionum in particulari, per Quæstiones 25.

Cap. 4. Resolutiones particulares, Ad Pastorale Munus, Personam, & Privilegia præcipue pertinentes, per Quæstiones 13.

Cap. 5. DE RELIGIONE. Quæstiones præcipue circa Munia, & Beneficia Ecclesiastica, electionem dignioris, valorem collationis, beneficiorum acquisitionem, amissionem, permutationem &c.

De Resignatione Beneficii, & sub onere Pensionis, &c.

De Ecclesiasticorum Immunitate à vestigialibus, aliisque oneribus, &c.

De Decimis Ecclesiasticorum.

De Asylo, privilegio Fori, Canonis, &c.

Cap. 6. DE REGULARIBUS, Resolutiones singulares.

De Regularium Novitiatu, Professione religiosa, Obligatione votorum Paupertatis, Castitatis, Obedientie, & aliis Regularium Constitutionibus.

TRACTATUS II.

DE SACRAMENTIS in Genere: eorumque Materia, Forma, Ministro, Suscipiente, Valore, Effectibus, Charactere, etc.

De Absolutione in Sacramento Pœnitentia.

Cap. 1. De Jurisdictione requisita ad Absolutionem.

Cap. 2. De Approbatione Confessarii.

Cap. 3. De Impedimentis absolutionis per Reservationem, Censuram etc. Item Casus Episcopis reservati, ac singulorum expositio.

Cap. 4. Casus et Excommunicationes reservate Pontifici in Bulla Cœne, Decreto, Decretalibus, Clementinis, Extravagantibus, extra corpus Juris etc. ac potestate Episcopi in prædictis.

Cap. 5. Pro Facultate absolvendi à Reservatis, Censuris, aliisque Casibus, ad quos debeat aut possit Confessarius, aut Pœnitens recursum habere.

Vbi peculiariter adducuntur Facultates Missionum singularum Angliæ, Hiberniæ, Hollandiæ, aliarumque, quoad ipsos Casus, loca, et personas in particulari.

Facultates, etiam extra Missiones, Regularibus concedi solite.

Summula Casuum, à quibus etiam Privilegiati ut sic absolvere nequeunt.

Casus in particulari, quos Regularium Superiores sibi possunt reservare.

TRACTATUS III.

DE CONFESSIONE Sacramentali, SINGILLO, SATISFACTIONE, INDULGENTIIS, Jubileo, ac Indulgentiis particularibus MISSIONVM, &c. per varia Capita.

De Indulgentiis Abrogatis, & Subrogatis recenti Decreto Innocentii XI. Cum Praxi speciali Hæreticos disponendi, & per Fidei Professionem, illic expressam, reconciliandi, &c.

TRACTATUS IV.

Cap. 1. 2. **D**E Sacramentis reliquis in specie. De Baptismo, ejusque Materia, Forma, Unitate, Dispositione suscipientis, Ministro, Patrinis, &c.

Cap. 3. De Sacramento Confirmationis, cum cæteris eò pertinentibus.

Cap. 4. De Sacramento Eucharistiæ, ejusque Materia, Forma, Ministro, Dispositione, Precepto, &c.

De Sacrificio Missæ, Stipendio, & aliis ad hoc Sacrificium spectantibus. Cum Decreto recentis de frequenti communione, de modo Eucharistiæ ad ægros deferendi, &c.

De Horis Canonici per singula.

Cap. 5. De Sacramento Pœnitentiæ.

Cap. 6. De Extrema Unctione.

Cap. 7. De Sacramento Ordinis, ejusque Materia, Forma, Conditionibus requisitis, Privilegiis, Irregularitatibus, Impedimentis.

Cap. 8. De Matrimonio, & Sponsalibus. De Matrimonii valore, Ministro, Usu, Impedimentis. Et de illo revalidando, & contrahendo in partibus Hæreticorū. De illius Dispensationibus, & illarum praxi in Penitentaria Rom. Et demum, de Censuris Eccles.

TRACTATUS V.

DE JURE, PRÆCEPTIS, PECCATIS, ET LEGIBUS.

Cap. 1. De Primo Decalogi præcepto. De Charitate Dei, & Proximi, ejusque præcepto, obligatione, & peccatis Charitati oppositis.

Cap. 2. De pertinentibus ad Secundum præceptum; Blasphemia, Juramento, Voto, &c.

Cap. 3. De Tertio præcepto; Festorum observatione, Jejunio Ecclesiastico, &c.

Cap. 4. De Quarto præcepto; Obligatione libe-

rorum erga Parentes, & Parentum erga liberos, &c.

Cap. 5. De V. præcepto; Homicidio, Mutilatione, &c. Cap. 6. De VI. præcepto; Luxuria, & variis illius speciebus.

Cap. 7. De VII. VIII. IX. X. præcepto, sive, de JURE ET JUSTITIA, de Furto, Rapina &c.

Cap. 8. 9. &c. De Contractibus in genere, De Donatione, Promissione, Commodato, Deposito, Mutuo, Vjura, Emptione, Venditione, &c.

De Simonia, ejusque natura, & specie multiplici. De Testamētis, eorumque valore, ac conditionibus.

Cap. 14. De Restitutione, Possessore, & Damnicatore bone, aut male Fidei.

Qualiter restituendum pro Homicidio, Stupro, Adulterio, Fame læsione, &c.

De Titulis à Restitutione excusantibus.

Quomodo, & quando ad Restitutionem tenetur Judex, Advocatus, Testis; & de eorum Forma in Jure procedendi, &c.

TRACTATUS VI.

RESOLUTIONES SINGULARES ad Hæresim, & Partes Hæreticorum, ac Curatores Animarum ubique pertinentes.

Deducuntur Resolutiones illæ per Quæstiones plurimas, & nunc exquisitissimas, in omnè genere Materie.

De Missione etiam Castrensi ac Navali Resolutiones maximè singulares exponuntur ac resolvuntur.

APPENDIX. Praxi varia, ad brevè, facileque Directionè Confessarii, & Dispositionè Pœnitentiæ.

TRACTATUS VII. & Ultimus.

IDAEA SCIENTIFICA, Complectens Juris Canonici ac Civilis, Scientie Philosophicæ, Mathematicæ, cum annexis, Principia, Regulas, Axiomata, Auctores, ac fori Ecclesiastici Notitiam ac Normam multiplicem.

Accedit, 1. Notitia, & Catalogus Scriptorū selectissimorum etiam hujus seculi Controversiarum omnis generis contra Hæreticos modernos. 2.

Interpretū in totam, & partes sacre Scripturæ

3. Scriptorum Historie sacre, sive Ecclesiasticæ.

4. Concionatorum verbi divini in singulis Dominicis, Festis, &c. Asceticorum selectorum in omni genere materie. Deniq; Scriptorum Anglicè editorum in quavis facultate ac materia.

THEOLOGICÆ PRACTICÆ, AC MORALIS

TRACTATUS PRIMUS.

De Actuum Humanorum Principiis, & Conscientia ex illis formanda, cum Resolutionibus Particularibus ac Modernis, in vario ac præcipuo genere Quæstionum.

SVMMVLA Materie, & Ordinis hujus Tractatus primi. *Laxitatis ac Rigoris damna in Actibus humanis. Ignorantia invincibilis, vincibilis &c. Conscientia Scrupulosa, Dubia, practicè certa. De Probabilitate opinionum in formanda conscientia, diffusè. De Lege, Metu, Deliberatione, Consensu &c. Decreta integra Alexandri VII. Innocentii XI. & Alexandri VIII.*

Controversiæ generales Recentiorum de Probabilitate. Controversiæ particulares modernæ, per Quæstiones 25. in quavis materia selectissime.

Resolutiones ad munus Pastorale pertinentes: Quas sequitur materia de Religione, Beneficiis, Decimis, Privilegiis Fori, Canonis &c. Ac de Regularibus, eorumque Statu, Votis, Constitutionibus, &c.

SPECULATIVA principia de Actuum humanorum natura, libertate, bonitate, malitia, divisione, &c. Traduntur supra in prima secunda cap. 1. pag. 29. & seq.

CAPUT I.

Principia, sive Dictamina generalia, & Conscientiæ directiva pro Resolutionibus particularibus ritè formandis, vitato Laxitatis ac Rigoris excessu.

De Laxitate, ac Rigore, eorumque Damnis in usu Principiorum moralium.

PRincipiis rectè formanda Conscientiæ duo extrema summopere obstitunt, quæ hoc potissimum tempore multum agitantur.

Primum est, studium nimie Laxitatis; alterum, studium nimii Rigoris in Regulis morum vel statuendis, vel applicandis. Utriusque damna & incommoda hinc paucis declarantur. Deinde traduntur Principia, in quibus illa extrema devitantur, & via mediæ ac securæ insistitur.

Damna & Indicia nimie Laxitatis in usu Principiorum formanda conscientia.

1. **I**NDICIUM nimie Laxitatis est, Recesus ab obligatione, quam Patres, aut probati Theologi, aut Fideles communiter admittunt. Quod fit, dum Theologus quispiam,

Fiam, aut Curator animarum in casu particulari excogitat leves ratiunculas ad eximendum ab aliquo præcepto, à viris probatis usu & consuetudine passim recepto; ut est, abstinentia ab ovis in Quadragesima; restitutio summæ notabilis per modica furta ablata, &c. Talis enim extendit immunitatem obligationis ultra limites à præcepto ex communi iudicio constitutos: in qua extensione indebita, Laxitas, uti physica, ita & moralis propriè consistit. Damnatur illa in Scripturis sub nomine *via lata*; & de ea præscribitur Proverbiorum cap. 22. v. 28. *Ne transgrediaris terminos antiquos, quos posuerunt Patres tui.*

2. Signum Laxitatis est, sectari singulariter opiniones carni, & sanguini, & cupiditati faventes, quantumvis tenui rationis, vel auctoritatis fundamento subnixas. Sic enim procedentes non se legi, sed potius legem sibi conformare student.

3. Indicium & Causa nimia in opinando Laxitatis, uti & sæpe Rigoris, est, affectatio inordinata Novitatis. Sunt enim qui à via trita, sicut alii à detritis vestibus, abhorrent: neutrum est sinceræ modestiæ, aut moderationis argumentum.

4. In hos etiam scopulos non raro impellit, studium Partium, sive contradicendi illis Auctoribus, quibus ex causa aliqua minus afficiuntur: ideoque statuunt in partem illis oppositam sibi totis viribus incumbendum esse; quos animo jam præoccupato vel nimis laxos, vel nimis rigidos facile imaginantur, ut habeant quod oppugnent. Unde fit, ut qui tales sunt, potius cæco voluntatis impetu, quam rationum ductu ferantur; ideoque in alterutrum extremum facile impingant.

INCOMMODA verò per hanc opinandi Laxitatem incurruntur maxima. 1. Periculum enervandi Leges, sive divinas, sive humanas, & ab earum scopo sapius aberrandi. Si enim ad excutiendam Legis, sive præcepti obligationem, sufficeret levis aliquis rationis, vel auctoritatis prætextus, rari essent,

qui ea seridè & constanter implerent.

2. Illa viâ incurritur periculum non tantum transgressionis materialis, sed etiam formalis, sive malæ fidei. Qui enim id unum agit, ut quarat levia & straminea obligationis effugia, arguitur ille non habere serium animum obtemperandi, sive in se, sive in aliis, quorum conscientias dirigit: uti de servo pigro & infideli in Euangelio exprimitur.

3. Qui alios docendo, affectant extremam in opinando licentiam, vereri debent, ne se, aliosque pedetentim in majora præcipitiâ inducant. Sic enim naturâ comparatum est, ut qui audacter magis quam fidenter plurimas legum obligationes pro levibus, aut nullis ducunt, paulatim etiam in gravioribus eas immodicè laxent aut contemnant, juxta illud. *Qui spernit modica, paulatim decidit.* Neque verò existimandum est Hæreticos in materia Fidei aut morum, aut alios, qui ab Instituto suo deficient, subito sibi id faciendum censuisse; sed cum cœpissent primò in aliquibus iudicio suo fræna indebitè laxare, paulatim ad extremam errorum perniciem pervenisse. Sic de Manichæo refertur, qui negabat Deum substantiæ corporeæ auctorem esse, cum primò cuidam Christiano persuasisset, Deo indignum esse pulicem creare, animalculum tam vile & homini molestum: hoc impetrato, ulterius progressus facile persuasit, idem dicendum esse de musca, quæ pulicem parùm excedit: & hoc concessio, idem sentiendum esse de passerculo; & sic gradatim obtinuit, ut Christianus ille demùm admitteret, Deum nec etiam elephantis, nec ullius animalis auctorem esse.

4. Damna alia Laxitatis in opinando, eaque plurima, præ aliis nervosâ brevitate pridem perstrinxit Gosuinus Nihil Soc. Jesu Generalis agens de pernicie laxiorum opinionum in præcepto voti Religiosæ paupertatis, in sua Epist. 1. Instituti pag. 540. "Ut, inquit, non omni probabilitatis specie careant istiusmodi opiniones, an eas opera,

prectium

prectium est passim disseminare, ut error & scrupuli paucis eximantur, plurimis ingerantur? Neque ejus inscitia sunt omnes, ut non satis intelligant, quàm incerto duci abducendos se committant à recta & regia via, cum in paupertatem audent quidpiam eorum, quæ certis quibusdam ratiunculis fieri impunè posse audiunt: videntque stare, ex adverso & contradicere, non modò sapientum virorum consensum, & vocem; sed verò etiam Præpositorum Generalium Decreta, qui hæc commentitias & noxias opiniones procul à Societate ablegarunt.. Et post plura inculcat cum S. Aug. Serm. 22. de verbis Apostoli, *Melior est fidelis ignorantia, quàm temeraria scientia.* Decreta Societatis de fuga laxarum opinionum, generatim patent ex Congreg. Gen. 11. Decreto 22. & sapius alibi.

Hanc veri nominis Laxitatem multum averfati sunt alii viri sancti, & verè perfecti. Quæ tamen detorquenda non est ad illam *Benignitatem* opinandi, atque animas dirigendi, quam viri maximè sancti semper præ oculis habuerunt. Ut de hac sana, ac probata *Benignitate* præteream innumeros, instar omnium erunt Constitutiones S. Dominici, Fundatoris toto orbe celeberrimi ac sapientissimi Ordinis Prædicatorum, in Glossa Prologi ad litteram L. *Declaramus, quod tria sunt præcipue, quæ salutem animarum impediunt. . . . Tertium est, austeritas in consiliis & opinionibus: terrentur enim homines in tantum, ut salutem propriam negligant: quæ propter relaxanda est, quantum fieri poterit. Rigiditas, & austeritas in consiliis, ac homines benigne tractandi sunt.*

Damna nimii Rigoris in usu Principiorum formanda conscientia.

Nimius Rigor hæc intelligitur, qui Leges, & Principia formandæ conscientia ita extendit, ut obligationes indebitas, sive passim incompertas hominibus imponat: moderatus enim rigor utilis est.

Nocet Rigor ille plurimum, 1. Per repugnantiam cum lege Christi, graviora scilicet Christianæ legis onera inducendo, quàm à Christo fuerint intenta; qui apertè pronuntiat Matthæi 11. *Jugum meum suave est, & onus meum leve.* Idemque de lege Christi declaratur 1. Joannis 3. *Mandata ejus gravia non sunt.*

Gravissima verò illa præcepta forent, sumpta cum aliis hæcenus secutis, si accederet forte obligatio in omnibus serè, quæ circa illa in quaestionem veniunt, rigidiora & tutiora ex præcepto sequendi & exequendi. Quia quò rigidior est interpretatio, eò lex evadit gravior; nam per eam extenditur illius obligatio ad plurimos casus particulares, de quibus incompertum est sub lege comprehendendi.

2. Rigor ille tot Præcepta multiplicaret, quot sunt opiniones, aut suspensiones falsæ præceptum existere, quando verè non existit in facto particulari. Illæ autem opiniones, dubia, & suspensiones sunt assidua plurimæ.

3. Tot etiam nova onera per se injungeret, quot sunt opiniones à parte rei falsæ circa Interpretationem de mente, sensu & obligatione legum singularum: tales verò opiniones esse innumeras nemo dubitat, cum nemo quantumvis doctus, de mente legis, & legislatoris sit interpres infallibilis. Similia incommoda sequi in officio Judicis, Advocati, & Actoris, etiam in materia justitiæ, facile deprehendes.

4. Nemo etiam auderet securè iudicio sui Confessarii, aut Parochi acquiescere, dum illum ab aliqua obligatione v.g. restitutionis, aut jejunii hæc & nunc exemptum declararet. Quia rigidius, & securius esset etiam tunc obligationem subire & exequi, cum possit Confessarius in iudicando errare: plura præterea hujusmodi incommoda particularia consideranti obvia.

5. Si denique hoc onus sequendi rigidiora passim extaret, multum superaret vires imbecillitatis humanæ, atque inde peccata

cata formalia multiplicarentur innumera. Quia conjiceret homines in moralem necessitatem committendi plurima peccata, alias non committenda. Necessitas enim hæc manifeste conjungitur cum onere gravissimo vitandi omnes actus & omissiones, in quibus aliqua peccati formido apparet. Cum autem hujusmodi occasiones forent innumera insistendo tali rigori, fieri moraliter non potest, in hominum imbecillitate communi & promiscua, quin inde peccata formalia magnopere multiplicentur. Quamvis enim frequentior occasio & persuasio peccati, tanto difficilior est resistentia, & inde lapsus crebriores.

Unde ulterius colligitur, rigorem talem divinæ legi non conformari, cujus finis est, peccata in hominibus imminuere, potius quam ea multiplicare.

Quin, & nimio Rigori indulgendo, plurimæ etiam Hæreses & errores in Ecclesiam inducæ fuerunt: Quales ex multis sunt hæ. Relapsos ad poenitentiam, non recipiendos. Baptizatos ab Hæreticis necessarid rebaptizandos, ut voluit S. Cyprianus. Aliqua peccata esse irremissibilia ab ullo Sacerdote, ut Armeni. Item hæ: Non peracta poenitentia confitentes absolvi non debent, Petrus de Osma. Quilibet timor gehennæ facit hominem hypocritam, & magis peccatorem, Lutherus. Motus concupiscentiæ etiam involuntarii sunt vera peccata, Calvinus. Non licere carnibus vesci, Manichei. Solos bonos esse in Ecclesia, Donatista. Non licere Ecclesiasticis habere possessiones, Viclefius. Et neminem salvari, nisi sit pauper. Episcopum peccantem hoc ipso amittere Episcopatum, idem Viclefius. Fidem amitti quovis peccato mortali, Lutherus. Illicitum omnino esse Christianis jurare, Waldenses: item, Bellum gerere, Anabaptiste. Illicitas esse secundas nuptias, Novatiani. Illicitum Christianis coram Judice petere reparationem injuriæ, Lutherus.

Addi etiam possunt dogmata quædam recentiora in Jansenio damnata, quem depre-

hendes in errorem impegisse per immodicum sentiendi rigorem. Scilicet hæc. Aliqua Dei præcepta, etiam justis, esse impossibilia. Ad peccandum sive demerendum in hoc statu naturæ lapsæ non requiri libertatem à necessitate. Christum pro omnibus mortuum non esse. Eadem ratione damnata variæ propositiones Bajanæ, exempli tantum causâ: Nullum esse peccatum ex natura sua veniale, sed sic mereri pœnam æternam: Omne quod agit peccator, vel servus peccati, peccatum esse: Omnia opera infidelium esse peccata: Hominem peccare damnabiliter in eo, quod necessarid facit: & alia quæ singulas consideranti facile occurrent.

Damnati sunt etiam in hoc genere Libelli varii, ut à Clemente IX. Rituale Aletense, &c. qui inducere volebant antiquam, ut agebant, poenitentia Canonum severitatem, alioque sentiendi, & exequendi rigores.

Hæc, aliaque plurima, quamvis in nimio sentiendi Rigore consistant, non ideo illa minus erronea, & ad animarum noxam tendentia merito semper censuit Ecclesia, quam omni ævo horum singula vehementer turbaverunt. Unde porro patet Ecclesiam non tantum à nimia Laxitate, sed etiam à nimio Rigore posse perturbari: quamvis Rigor apud viros perfectos magis gratum nomen obtineat, sed qui in observando, non in opinando præcipue consistit.

Ut autem clarius appareat, per viam istius immodici rigoris, quanta Fidelibus obligationum moles, quamque portatu difficilis, accrescere possit.

Notandum seduld est, ab initio Ecclesiæ Christianæ, quam leve censerit fidelium onus in legum numero, si cum præfenti conferatur. Ultra legem naturæ in Decalogo omnibus communem, Legum à Christo & Apostolis latarum summula ferè consistebat in quinque præceptis Ecclesiæ, & susceptione, quorundam Sacramentorum. Quantum contra aliquos decertarunt Apostoli, ne vel unâ lege Circumcisionis, semel tantum in vita, Christi fideles gravarentur?

Ab

Ab illo autem tempore expende, quanta accesserit Legum & præceptorum multitudo. 1. In quindecim vastis Tomis Conciliorum. 2. In tot voluminibus Bullarum Pontificiarum. 3. In omnibus Tomis sive Oceano juris Canonici. 4. In tot vastis voluminibus juris Civilis, cujus etiam Leges plerumque in conscientia obligare agnoscimus. His adde tot Leges particulares Antistitum in sua Diocesi; Principum in suo Regno, aut territorio; Prælatorum, Capitulorum, & Superiorum Regularium, pro omnibus personis sibi subjectis. Quanta hæc, quamque multiplicia conscientia vincula ac gravamina?

Nunc porro adverte, nullam esse harum omnium Legum ac Præceptorum, de qua in actionibus & circumstantiis particularibus non possint centena obligationis dubia exoriri. Si ergo in his omnibus judicandum esset in Rigore pro obligatione tamquam tutiori, quæ læpè à parte rei nulla subest, inducerentur obligationes indebite multò plures quam sit numerus omnium illarum legum ac præceptorum, quæ supra recensui. Quam imensa forent hæc fidelium gravamina, & conscientiarum vincula pro tota communitate hominum, ex illo Rigore orta, nemo non videt. Dixi, pro tota communitate hominum; barbaris, rusticis, plebæis, &c. nam quod dentur aliqui viri perfecti, quibus nullus gravis est Rigor, huc non pertinet.

Unde in prædictis valde observandum est, hinc Rigorem piæ ac studiosæ observantiæ, quæ ad voluntatem præcipue pertinet, minime improbari: Imò nec ullius Auctoris, aut Scholæ doctrinam in particulari redargui: nam omnes in vitando illo extremo rigoris excessu, qui hinc solus exprimitur, libenter consentire existimo.

Ex his igitur omnibus tantum intendo declarare, quantum Theologo incumbendum sit, ut in formandis, & applicandis Regulis si ve principiis conscientia & morum, uti à nimia Laxitate, ita etià à nimio Rigore seduld caveat. Huic nos documento insistentes, & ab utroque extremo declinantes, viam mediâ,

Tom. II, P. 2.

tutâ, ac probatam in sequentibus Principiis ac Resolutionibus retinere studiosè conabimur.

Principium primum.

De distamine Conscientiæ, & Ignorantiæ invincibilis.

Semper tenetur quilibet sequi distamen suæ Conscientiæ, quamdiu se examinatâ, nullis in oppositum dubitandi ratio occurrat. Hoc est, si homo sine sua culpa absolute judicet hinc & nunc se obligari sub peccato ad aliquid agendum, vel omittendum, actu peccabit, si se isti judicio non conformet, & non peccabit, si conformet; quamvis aliàs à parte rei contingeret actionem, aut omissionem illam aliquâ lege esse prohibitam.

Ratio est, quia Conscientia nostra est proxima regula voluntatis, derivata à prima regula omnium actionum humanarum, nempe à Lege divina & æterna, ut docet S. Thom. 1. 2. Quest. 19. Art. 3. Ergo, qui agit secundum dictamen Conscientiæ, naturali regulâ, à Deo sibi constitutâ, se conformat.

Hinc fit, ut omnino existimans se obligari ad jejunium die Dominico, teneatur à cibis vetitis abstinere. Et contra, judicans non esse abstinendum à carnibus die Veneris, non peccet, si carnibus vescatur; quamdiu non potest ab illo errore se expedire.

Ignorantia invincibilis.

Sunt quidam hoc tempore, qui negent hoc Principium valere in actibus, qui procedunt ex Ignorantiâ invincibili juris naturalis; ut si mentiaris ignorans mendacium esse peccatum, aiunt te per hoc à delicto non excusari. Hanc doctrinam tradidit Jansenius in suo Augustino Tom. 2. de statu Nat. lapsæ lib. 2. c. 2. Illam suscepit cum paucis defendendam Sinnichius in Saule Exrege lib. 1. cap. 96. Eandem fovere conatur alius recentior, sed quasi umbram captans, ambigendo, an talis ignorantia detur in rerum natura, credit tamen probabile eam dari, & à peccato non excusare.

Q

Sed

Sed contra, ignorantiam illam dari, & à peccato formali excusare, probat invicta ratio, communis auctoritas, & ipse S. August. lib. 3. de lib. arb. cap. 19. *Non, inquit, tibi deputatur ad culpam quod invitus ignoras, sed quod negligis querere quod ignoras.* Quin & ipsa ratio cum Augustino docet, in eo quod cavere non potest deesse voluntarium, sive liberum, sine quo nequit peccatum admitti: cavere autem non potest malitia, quæ sic ignoratur, ut de ea nulla prorsus animus subeat cogitatio. Frustra autem opponitur, hanc ignorantiam in nobis ex libero Adami peccato profluxisse, nisi etiam velis nobis ad peccatum imputari ea, quæ contra legem naturæ ex cæcitate, amentia, aut concupiscentia ex peccato Adami profuente nolentes incurrimus: quod nemo sanè admiserit, qui nolit hinc in aliū errorem devolvi, qui negat libertatem à necessitate ad peccandum requiri, quod in Propos. 3. Jansenii, & aliis pridem damnatum est. Nec unquam ostenditur, cur minùs à peccato excuset ignorantia invincibilis juris naturæ, & ex ea gesta, quam ea, quæ est juris divini, aut positivi, quæ pariter ex Adami peccato profluxit; quam tamen adversæ doctrinæ defensores à delicti reatu omninò eximunt. Suademus tamen & nos à Deo postulari illuminationem cordis &c. ad eam præveniendam.

Denique, si doctrina illa vera foret, sequeretur aliquando dari casum, in quo quidquid agas vel omittas, necessariò statueris peccati reus. Ut si invincibiliter judices ad liberandum innocentem te hinc & nunc ad pejerandum obligari; si pejeres, formaliter peccas, quia ignorantia hæc à formali peccato non excusat, ut ipsi volunt: si non pejeres, peccas contra conscientiam dictantem te nunc ad pejerandum teneri.

Sequeretur secundò, Aliquos sanctos Patres, qui ex invincibili ignorantia errores aliquos in materia juris naturæ docuerunt, vel operando secuti fuerunt, damnandos esse, si ante mortem errores illos debitè non retractarint. Tertio, Cum in quæstionibus juris

naturæ aliter in multis opinetur ac doceat tota Schola Thomistica, aliter tota Scotistica, necessariò alterutra, tanta quanta est, in formali peccato continuò versabitur. Neque minùs illis injurius eris, si ignorantiam illam vincibilem affirmes, quasi tot, talesque istorum Ordinum viri integerrimi ad veritatem assequendam se non ritè disponant. Est tamen quidam Recentior, qui ostendit se hunc bolum tam crassum velut culicem facile deglutire; quidni & camelum?

Ex dictis satis liquet, ea, quæ sunt ex ignorantia invincibili juris naturæ, nec esse homini libera, nec ad peccatum imputari posse: ac proinde doctrinam asserentium eam à peccato non excusare, principium esse dirigendæ conscientiæ non magis idoneum, quam sit istud: Aliqua Dei præcepta hominibus justis volentibus & conantibus secundum præsentem quædam habent vires, sunt impossibilia: quod omninò damnatum est, ac supra refutatum Tom. 1. Tract. 2. Cap. 2. §. 2.

Ex dictis etiam liquet, Alexandrum VIII. meritò damnassee inter Propositiones 31. hanc primam; *In statu naturæ lapsæ ad peccatum formale, & demeritum sufficit illa libertas, quæ voluntarium ac liberum fuit in causa sua, peccato originali, & libertate Adami peccantis*: & hanc secundam; *Tametsi detur ignorantia invincibilis juris naturæ, hæc in statu naturæ lapsæ operantem ex ipsa non excusat à peccato formali.*

Principium II. Ignorantia invincibilis.

Conscientia vincibiliter erronea non excusat absolute à peccato operationem aut omissionem, que ex illa ignorantia procedit.

Ratio est, quia cum sit in hominis potestate constitutum, prævio veritatis examine, errorem illum vincere & deponere; operatio mala, quæ indè sequitur, saltem in sua causa, est illi indirectè voluntaria, & ad culpam imputabilis. Potuit enim causam illius depellere, quam tamen amovere neglexit. Igno-

Ignorantia enim *vincibilis* est, quæ depelli potuit, & debuit; *invincibilis*, quæ pro hominis arbitrio vinci non potuit, uti cum D. Thoma tradit *Wiger. 1. 2. Quæst. 7. Ar. 8. Malderus, alinque Theologi.*

Hinc fit, ut quis peccet attestando rem falsam, quam putat esse veram, si antea neglexerit veritatem inquirere: Item, ut delinquat omittendo Sacrum, etsi judicaverit diem non esse Festum, si noluit in cognitione Festorum debitam curam adhibere, &c.

Nota tamen, peccantem ex ignorantia vincibili non semper committere novum peccatum formale distinctum à præterita omissione inquisitionis debitæ. Ut, si quis pridem suâ culpâ neglexerit inquirere, an tali die soleat esse jejunium, & postea ignarus jejunii isto die carnes comedat, non incurrit ille tunc novum formale peccatum contra præceptum jejunii, de quo ipsi illo tempore nihil in mentem venit. De ignorantia vincibili in punctis fidei, an, & qui constituat hæreticam, vide supra pag. 58.

Conscientia perplexa, & scrupulosa.

Qui ita perplexus est, ut utrumque oppositorum judicet esse peccatum, eoque errore nec per se, nec per alium expedire se possit, eligere tenetur quod ipsi minus malum apparet. Quia in illo casu alia non suppetit via, bonâ fide conscientiam formandi. Ut si aliquis die festo solus assistens moribundo, existimet se peccare, sive agrum deserat, sive Sacrum omittat, debet eligere potius Sacrum omittere, si judicet illud præceptum minùs obligare; sicut verè minùs obligat, quam præceptum charitatis proximi.

Quod si nec hoc ipsum determinare possit, quid ex duobus appareat minus malum, quid egerit, peccatum non incurret. Quia cum absolute necessarium sit rem vel facere vel omittit, si sic constitutus peccaret, ex necessitate peccaret, quod omninò repugnat.

Licitum est operari cum Conscientia scrupulosa, an aliquid sit peccatum, manente etiam scrupulo, modò judicetur esse scrupulus, &

tamquam talis contemnatur: Ut si cui soleat inhære apprehensio peccati, si in die jejunii moderato potu se reficiat.

Quia scrupulus consistit in vana apprehensione, & inde orta anxietate, ne ibi sit peccatum, ubi nullum subest. Atqui cum illa apprehensione consistit prudens iudicium, quod illâ non obstante licitè operetur: ergo potest etiam manente scrupulo illum contemnere, & isti iudicio se conformare. Sic enim procedendo nulli se peccandi periculo exponit: quia cum scrupulus ex levi aut inani fundamento procedat, non tollit iudicium practicum, & ritè fundatur de licita operatione.

Ut autem hoc iudicium magis in particulari fundetur, juvat tam Pœnitentem, quam ejus Confessarium reflectere ad *notas & signa* conscientiæ scrupulosæ. 1. Quod aliorum iudiciis acquiescere non audeat. 2. Quod ex levi apparentia iudicium de eadem re frequenter mutet. 3. Quod habeat reflexiones impertinentes circa innumeras rei circumstantias. 4. Quod advertatur sive ab ipso, sive à Confessario, quod soleat in rebus suis esse nimis inquietus, anxius, & perturbatus. 5. Quod deprehendatur antea sapius talia apprehendisse sine fundamento: etsi aliquando circa casus alienæ conscientiæ satis resolutè & intrepidè procedat.

Remedia præcipua ut conscientia scrupulosa ad rectam normam reducat. 1. Assuescere ad pellendum timorem scrupuli, contrarium audacter operari: sic enim clavus clavo pelli debet. 2. Nihil judicare mortale, nisi id certò sciat. 3. Cavere otium, & vagas cogitationes, quæ mentem scrupulis infestant. 4. Eligere virum probum & prudentem, cujus iudicio firmiter adhæreat, nec illud apud se in examen inducat. 5. Advertere, quod possit se conformare communi iudicio & consilio Theologorum; quod scilicet, dum angit scrupulus nec suppetit aliunde consilium, possit se ad quam vult partem liberè resolvere, nisi certò illi constet esse peccatum. Item, quod ex Confessionibus

bus præteritis nihil teneatur repetere, nisi certò sciat esse mortale, & se illud ritè confessum non esse: quod certò illi constare non potest quamdiu dubitat. Ratio horum est, quia periculum aliquod remotum peccati materialis, vel integritatis in confessione, non debet evitari cum tam gravi incommodo hærendi in illa anxietate perpetua, aliisque malis, quibus homo multum *scrupulosus* involvitur: cum ab illis difficultates etiam minores aliquando excusent.

Quinimò potest actus esse virtutis veræ, Deo gratæ, ac meritorie prædictis modis scrupulis resistere. Quia possunt scrupuli plurima impedire bona, & plurima procurare mala tam in se, quam in proximo, nisi illis resistatur. Imò ex his potest fieri, ut *major sit scrupuli materia, scrupulis non resistere.*

Itaque tenentur plerumque illi perito Confessario acquiescere, & suâ apprehensione postpositâ illius se iudicio conformare. Quod conforme est ipsi S. Augustino, qui Paulino suadet, ut istiusmodi *Intricaciones animi* cum perito spiritali medico communicet. Et exploratum satis est, plerosque scrupulosos etiam doctissimos (quorum ipse aliquos novi) hoc unico remedio potuisse curari.

Quin & ego addo, ut bonas illas & agras animas ad illam curationem efficacem magis impellam, *Tales volendo sic evitare peccata, in plura peccata incurrere.* Quod breviter declaro. Illi ad innumera non præcepta tamquam ad vera præcepta & peccata hærent. Et tamen obnoxii sunt fragilitati humanæ ad labendum, sicut sunt omnes homines. Ergo sic exponunt se frequentioribus formaliter peccandi periculis. Quia illis ex suis scrupulis centeni peccandi casus & persuasiones occurrunt, à quibus alii homines iudicii recti, & non scrupulosi, sunt omninò immunes. Hoc saltem motivum solidè consideratum debet illos, etiam ex suo genio, efficaciter adigere, ne dictum remedium respuendo, dum vitant stulti

vitia in contraria currant.

Cætera, quæ de his supra tradidi, conformia sunt communiori Doctorum sententiæ apud *Navarrum in prælud. n. 9. Sanchez 1. moral. cap. 10. Fillucium, Pesantium, Valenciam, Bresserum, & alios, qui hanc materiam latius tradiderunt.*

Principium III. In DUBIO quomodo agendum.

Qui operatur cum Conscientia practicè dubia, committit peccatum ejusdem speciei cum eo de quo dubitat. Dicitur autem *practicè dubia*, quando pergit dubitare, non tantum de bonitate objecti, sed etiam de honestate suæ actionis hinc & nunc exercendæ. Exempli gratiâ, si quis dubitans, an sibi licitum sit hinc & nunc in die festo studere, pergit nihilominus studio incumbere, incurrit idem peccatum, quod ex Festi. violatione contraheret.

Ratio est, quia talis exponit se periculo peccandi, cum non habeat determinatum iudicium, quod operatio sua sit licita potius quam illicita. Tenetur proindè actionem suam suspendere, donec re ulterius examinata dubium deponat, & licitam esse suam actionem ex prudenti ratione concludat.

Quibus autem Regulis homo in Dubio constitutus possit se resolvere ad dubium deponendum, & licitè agendum, ex sequentibus principiis magis in particulari intelligitur.

Principium IV. Dubitanti favet Possessio.

In dubio melior est conditio possidentis. Hanc Regulam plurimi Theologi intelligunt non tantum de possessione alicujus rei, aut juris, sed etiam libertatis, id est: Quando post diligens examen dubium adhuc perseverat, licitum est homini quam velit partem amplecti, modis infra explicandis. Quia per solum dubium nemo censetur de consueta possessione, & usu suæ libertatis deturbari. Quod

Quod si è contra, possessio præcipiendi præsumatur stare pro lege, aut præcepto, non censetur homo possidere suam libertatem à legis obligatione solutam.

Ratio autem dictæ Regulæ sive axiomatis est, quod cuius licitum sit uti suâ libertate quam à Deo accepit ad agendum & non agendum, quamdiu post diligens examen non constat illum eâ potestate esse privatum: sicuti licitè retinet alia sua bona, quamdiu non probatur ea alteri esse devincta; hoc autem non satis probatur, quamdiu res intra dubium hæret.

Quod autem dicitur, *In dubio tutior via eligenda*, rectè notat cum aliis *Doct. Lovan. Wigerus 1. 2. q. 19. ar. 3. n. 50.* Regulam illam sine limitatione acceptam non semper esse præcepti: & aliquando tantum esse consilii docet *Navarrus, Bonacina, Sanchez, Laym. & plures alii.*

Sed quia aliquando dubium est, pro qua parte stet ipsa possessio, an pro lege, aut votò, aut libertate &c. ut hoc resolvatur statui potest hæc Regula: In dubio, quid, vel quis sit in possessione; iudicandum est possessionem pro eo stare, pro quo est præsumptio juris: si verò dubitetur pro quo stet ipsa præsumptio, iudicandum stare pro eo qui onus probandi rejicit in alium, ut est Reus, cui sufficit crimen, vel obligationem negare, quam Actor debet probare. Quod si præsumptiones sint ex utraque parte, prævalere debent validiores. Si verò sint utrimque æquales, ita iudicandum est, ac si nulla præsumptio esset. Est autem ipsa *Præsumptio juris*, suspicio quædam verosimilitudinis à jure approbata, ut in dubio eam tamquam assensum verum & prudentem sequamur, donec veritas aliunde innotescat.

Addo hinc ultiores rationes, quibus ostenditur prædictum principium tam in materia Justitiæ, quam omnium aliarum Virtutum locum habere, & in hoc eandem esse de illis rationem.

Primo, Ideo in materia Justitiæ potior est conditio possidentis, sicut sequi quis possit partem minus tutam, rem sibi retinendo;

quia jus dubium est utrimque æquale inter possidentem & non possidentem, & insuper pro possidente accedit, quod jus actualis possessionis sit certum, adeoque hoc potiori jure vincit jus dubium alterius non possidentis. Atqui eadem ratio æquè militat pro possessione libertatis in materia cujuscumque alterius virtutis, ut in materia dubii præcepti, voti &c. Ergo eodem modo utrobique procedendum est.

Minor probatur: Quia in dubio, v.g. præcepti, est æquale jus ex parte voluntatis ut non obligetur, & ex parte præcepti ut ei obedientia præstetur; & insuper supra hoc jus utrimque dubium, ex parte voluntatis accedit jus certum possessionis suæ libertatis, quâ per obligationem utrimque dubiam privari non potest: ideoque illi libertas integra, & ab obligatione immunis perseverat. Alioqui deberet pro obligatione prorsus dubia, & quæ nullo modo probari potest, spoliari suâ certâ & naturali libertate, & cogi ad subeundum totum onus, quod tunc subeundum esset, quando obligatio esset certa & manifesta; quod non videtur æquum, aut rationi consentaneum. Jus etenim certum hoc est, Volenti imponere obligationem privantem libertate incumbere onus istius obligationis probandæ, quæ nunquam per dubium probari potest.

Secundo, Quia iudicandum est eodem modo in foro interno, quo in externo, quando externum non innititur alicui falsæ præsumptioni cognitæ, uti tradunt passim Doctores, etiam Juris, cum *Baldo, Navarro, Covar. Mart. Ledesma, Suarez, Salas, &c.* apud *Sanchez in præcepta lib. 1. cap. 10.* Atqui in foro externo, quando constat dubiam esse obligationem, nemo ad eam adstringitur, sed pro libertate & jure possessoris iudicatur. Quia favorabilior est causa Rei, quam Actoris: & actore non probante plenè reus absolvi debet. Ergo idem in foro interno iudicandum est, dum agitur de obligatione conscientie.

Hanc doctrinam fusiùs tradunt Doctores plurimi.

plurimi apud Sanchez *supra num.* 11. 16. & 36. qui docent, dubium an voverit, aut juraverit, aut tunc usum rationis habuerit, ad nihil teneri; & solius consilii esse hic sequi partem tutiorem. Et latius idem probat Suarez, 3. part. disp. 40. sect. 5. & 6. ubi ait, incredibile sibi esse, quod in dubio juris, & in omni dubio facti, necessarium sit amplecti partem tutiorem: & *num.* 15. ait fallum esse, & sine fundamento, possessionem in sola justitiæ materia suffragari.

Quædam, quæ in contrarium adducuntur, maximè depromi ex aliquibus locis juris non ritè explicatis, ostendit Sanchez *supra*, ubi ea dissolvit *n.* 15. Ceterum in *jure* nihil frequentius occurrit, quam hujusmodi *Regule*; In pari causa, possessor potior haberi debet. Semper in dubiis benigniora præferenda sunt. In re dubia benigniorem interpretationem sequi non minus justius, quam tutius est. Cum sunt partium jura obicura, reo potius favendum est, quam actori. Hæc enim in omni materia à periculo indebiti gravaminis, & formalis peccati sapius admittendi, hominem longius amovent.

Ad hoc *Principium* Theologo valdè reflectendum est. Nam viam oppositam tenendo, imponeret ipse hominibus centies plura præcepta, quam sint omnia præcepta, quæ constat à Deo, aut Natura, aut Ecclesia, aut Republica illis imponi. Mirum hoc primà fronte videbitur, sed clarum esse demonstrat. Quia circa quodlibet Præceptum aut legem, in actionibus particularibus possunt dubia centum & multo plura variis passim hominibus suboriri, ut assidue occurrunt plurima, etiam viris doctis. Si igitur illi univèrsi, quoties dubitant, debeant obligationem certam subire, & tutius sequi, manifestum est quod debebunt centuplo plures obligationes particulares & incertas sustinere, quam sit numerus omnium præceptorum aut legum generalium certò obligantium. Porro ut ex prædictis principiis particulares casus solidè & tutè deducantur, ad sequentia advertendum erit.

Principium V. Dubium, an Lex sit lata.

Qui dubitat de aliqua Lege, an sit lata, vel de Voto, an sit emissum, resolvere potest se tali lege, aut voto non obligari.

Quia ut lex, vel votum obligationem inducant, debent sic proponi, ut prudenter præsumatur ea verè existerè; cum autem in casu id præsumi non possit, dubitans manet in possessione suæ libertatis. Hinc, si cras sit jejunium, & dubites, an sit hora duodecima noctis, potes carnis vesci. Quia non constat legem jejunii pro illa hora esse latam; adeoque voluntas retinet possessionem sui arbitrii, ut istà horà carnis vescatur.

At si constet legem, aut votum existerè, sed tantum dubitetur, an illis *satisfeceris*, ad satisfaciendum obligaris: Quia tali casu lex & votum est in possessione. Hinc sit, ut indubitatus Sacerdos plene dubitans, an Horas legerit, eas persolvere teneatur: Uti & alii casus particulares ab illo principio dependentes, quod tunc lex sit in possessione, & melior sit conditio possidentis.

Principium VI. Dubium, an casus particularis sit Lege comprehensus.

Qui certus est de Lege lata, sed dubius est, an Casus occurrens lege illà comprehendatur, rectè resolvit se quoad illum casum non obligari.

Quia præsumptio quoad hoc punctum est pro libertate, non autem pro lege; cum post diligens examen, maneat dubium, an in lege casus ille contineatur. Exempli causa, Præceptum est die Dominico abstinere ab opere servili; dubium manet, an pingere sit opus servile; non teneor à pingendo abstinere.

Si autem constet casum lege contineri, sed dubium sit an illi *satisfactum*, teneris satisfacere. Hinc certus de peccato, dubius de confessione, ad confitendum tenetur: quia sic lex confitendi est in possessione.

Prin-

Principium VII. Dubium, an Lex acceptata, aut abrogata.

Quando constat de Lege, sed dubium est, an fuerit recepta, aut postea abrogata, pergit illa dubitantem obligare. Quia pro lege, quam constat existerè, stat præsumptio, & possessio juris ut ei obtemperetur; ac proinde alleganti eam ab initio non esse acceptatam, aut aliquando fuisse abrogatam, incumbit probatio istius quod allegat, quod cum dubius exhibere non possit, manet eà lege adstrictus. Quamvis in dubio de legis *Acceptatione* probabile sit eam non obligare; cum plures doceant leges saltem civiles sine populi acceptatione esse invalidas, uti tenent plerique Canonistæ, Item Navar. Azor. aliique citati à Laym. l. 1. tr. 4. c. 3.

Principium VIII. De Fine Legis cessante.

Quando constat finem adæquatam legis ex toto cessare, cessat etiam totaliter ejus obligatio: uti cum communi docet Suarez. Covar. Ariaga de leg. d. 27. sect. 6. Ratio est, quia lex ordinatur tamquam medium ad procurandum bonum aliquod publicum, vel privatum, vel malum avertendum: ergo, quando observatio legis ad hæc nullo modo conducit, cessat habere rationem talis medii.

Exempli causa: si lex lata sit, ut nemo egrediatur civitate ob metum hostis, desinit obligare, si constet hostem procul abesse.

Hinc etiam inferunt aliqui probabile esse, apud Ariaga *supra*, aliosque. Cessante fine adæquato legis in casu particulari, probabile esse pro eo casu cessare legis obligationem. Quia quando ratio adæquata legis ex toto cessat, desinit etiam tota ejus obligatio; ergo dicendum est illam in uno casu desinere, in quo adæquatus ejus finis evanescit. Et hinc inferunt, cessare in casu individuo legem correctionis fraternæ, quando ex alterius admonitione nulla correctio speratur.

Principium IX. Dubium de Debito, de Solutione, & aliis.

Qui dubius est, post diligens examen, an aliquid alteri debeat, nihil tenetur solvere. Quia iniqua esset solutio certa pro debito incerto, ut habet consensus communis.

Verum, qui certus est de debito, & tantum dubius est, an persolverit, à solutione non eximitur, Suar. Vasq. Dian. P. 2. Tr. 6. Res. 49. Eo enim casu pro debito stat possessio. Si tamen ipse simul creditor de accepta solutione dubitaret, opinantur alii, debitore ad nihil teneri, Tanner. 1. 2. d. 2. g. 6. d. 4. & c. Alii docent pro qualitate dubii ad partem obligari, Laym. Dian. P. 4. Tr. 3. Resol. 32. & c. quod haud dubiè tutius est.

Hinc, si depositarius, aut commodatarius dubitet, an culpà suà amiserit rem, quam depositam aut commodatam accepit, non tenetur ad restitutionem pro ea præstandam. Quia uterque est in possessione libertatis, neque lex ulla resistit, neque culpa præsumitur, nisi casus sit talis, in quo culpa intervenire solet: quod etiam docet Scilder de Conscientia pag. 442. & Bardi pag. 594.

Si mutuarius aliquid mutuanti dederit supra sortem, sive valorem rei mutuata, & dubium sit, an gratuito donaverit, non licet mutuanti illud accipere. Quia lex, pro mutuo nihil accipiendi, nisi gratuità donatione, est in possessione; non præsumitur autem donatio: ut etiam docet Lessius, Bardi, aliique, contra Cajetanum.

Dubitans, an Censum debeat, non tenetur solvere, nisi creditor antea sit in possessione exigendi: Quia alter est in possessione libertatis non solvendi, nec in tali dubio præsumitur censum deberi: ita etiam Scilder *supra* pag. 464. & c.

Qui dubitat de *etate, doctrina*, aut de alia simili conditione requisita ad *Ordinem* sacrum, aut aliquod *Officium*, non potest licite illum Ordinem, vel Officium postulare. Quia Lex requirens talem conditionem est

in

in possessione, & conditio non præsumitur postulanti inesse, nisi id ab eo probetur, quam dubius probare non potest. Aliud est de quibusdam conditionibus, quæ quasi naturaliter insunt, ut innocentia, quæ præsumi solet. Hoc pluribus ritè confirmat Scilder *supra*; quamvis ex principiis à nobis non nihil diversis.

Principium X. Dubium Possessori superveniens.

Nihil obest dubium superveniens bonæ fidei possessori. Quia, ut ex dictis colligitur, debet ei possessio favere. Hinc si emitti equum bonæ fide, & postea dubites an fuerit Petro ablati, retinere potes, si, adhibita diligentia, nihil certius occurrat. Contraxisti Matrimonium bonæ fide, exoritur dubium de valore, post diligentem veritatis inquisitionem si dubium permaneat, licebit debitum conjugale reddere alteri parti bonæ fide petenti: licere etiam tibi petere, cum multis docet Thom. Sanchez, & Dicastillo de Just. lib. 2. tract. 2. disp. 5. d. 3. n. 221. & Diana P. 3. Tr. 3. Resol. 15. citans 8. Auctores valde probatos, qui ibi apud eum videri possunt.

Principium XI. Dubium de Legis Justitia.

In dubio de sola Legis Justitia subditus ei parere tenetur. Quia Legislatores possident Jus præcipiendi, à quo subditus per solum istiusmodi dubium non probat se esse exemptum. Quod verum esse, etiam si contra legis justitiam occurrant etiam rationes probabiles, docet hic Suarez cum pluribus.

Principium XII. De Legum interpretatione.

In Legum interpretatione, odia sunt restringenda, favores ampliandi. Reg. juris 15. Hoc est, quæ odiosa & pœnalia sunt, non debent extendi ultra proprium & rigidum verborum sensum: secus, quando leges gratiam

aliquam largiuntur, & dubitatur de aliquo, an verbis legis comprehendatur, judicandum est potius eum comprehendere. Præsumitur enim legislator ad favores quam ad pœnas esse propensior. Hinc in dubio, an Censuræ verba te comprehendant, judicandum est non comprehendere.

Ad hæc Principia revocari possunt varieg juris utriusque Regulæ, quas circa finem hujus 3. Partis simul collectas adduco.

Reliqua Principia de Legis aut Præcepti obligatione.

Lex à præcepto distinguitur, quod Lex definiatur, Recta agendorum ratio, à publica potestate communitati denuntiata, cum voluntate eam perpetuè obligandi: Præceptum verò sive mandatum tendat tantum ad personas singulas, & cum illis extingui solet.

1. Lex ut obliget debet esse honesta, justa, possibilis, pro communi utilitate lata, constans ac perpetua. Hæc enim legis finem, & naturam constituunt.

2. Potestas Legis obligationem tollendi illius est, cujus est legem instituere: ut legislator, & illius in eadem potestate successor.

3. Tollitur etiam obligatio legis humanæ, per consuetudinem legitime præscriptam in ea non observanda. Præscriptio illa compleri solet per decem annos in lege civili, per quadraginta in lege Ecclesiastica recepta.

4. Ut lex sub mortali obliget, requiritur ad hoc intentio legislatoris, & materiæ capacitas. Hinc fit, ut legislator possit rem gravem sub levi culpa præcipere.

5. Lege humanâ non censentur per se præcipi aut prohiberi *actus mere interni*: sed tantum, quando actus internus requiritur ut externus humano modo procedat. Inde fit, ut dum hæresis anathemati subicitur, non censentur comprehendere hæresis mere interna, sive quæ non prodit in ullum actum exter-

externum, ut fufius infra Tract. 6.

6. Finis, sive intentio præcepti, non cadit sub præceptum. Hinc, etfi jejunium præcipiatur ad macerationem corporis, satisficit tamen præcepto, quamvis ex jejunio nulla corporis maceratio sequatur.

7. Qui ob solum Metum opus præceptum exequitur, censetur tamen præcepto satisficere. Ut si servus piger adigatur ad Sacrum die festo audiendum, alias non auditurus.

8. Lex in præsumptione fundata cessat obligare, si de contraria veritate postea constet: quia præsumptio cedit veritati. Fundatur autem lex illa in præsumptione, cujus formale motivum & conditio intrinseca est præsumptio de alicujus rei veritate. Ut si lex instituat ad evitandum aliquod malum, cujus periculum nullum esse, aut fore deprehenditur.

9. Leges positivæ ordinariè non obligant cum periculo vite, mutilationis, gravis infamie, aut gravis jacturæ bonorum temporalium. Hinc in tali periculo non obligamur ad præcepti Jejunii Ecclesiastici, ad Sacrum in die festo, ad Confessionis integritatem, &c.

Dixi, *ordinariè*; nempe, nisi ex neglectu legis majus Reipublice incommodum timeatur, quam æstimari debeat periculum, aut jactura privata. Item, nisi transgressio legis cessura sit in contemptum Potestatis legislatricis, aut Fidei, aut Religionis detrimentum. Quia ubi hæc concurrunt, ipsa lex naturæ exigit, ut legis positivæ observatio damno proprio præferatur. Hinc, non obstante gravi periculo, illicita est comestio carnis die jejunii, si in præcepti Ecclesiastici, aut Religionis contemptum illa postuletur. Ex quibus Principiis facile alia plurima in particulari deduces.

Principium XIII, & XIV. De iis, quæ ex METU fiunt.

Metus alius est justè incussus, alius injustè. Item, Alius est metus cadens in *virum constantem*, qui etiam dicitur gravis, & probabilis; qualis est metus mortis, magni cruciatûs, exilii, diuturni carceris, gravis infamie, amissionis magnæ partis bonorum aut fortunarum, aut aliorum his æquivalentium. Alius est metus cadens in *virum non constantem*, qui dicitur levis, & vanus metus, utpote qui oritur ex levioribus causis; consideratâ simul personæ qualitate, sexu, ætate &c. ex cujus dispositione & imbecillitate metus potest judicari gravior; qui in aliis merito levior censetur.

1. Ad evitandum culpam formalem nullus metus censetur justus, aut cadens in *virum constantem*, si propter illum aliquis in peccatum etiam veniale consentiat: sed sæpe in ordine ad evitandam obligationem ex promissione, aut contractu excusat metus cadens in *virum constantem*. Ut si quis ob talem metum, debitum incutienti remittat, aut illi promittat Matrimonium.

2. Metus non tollit voluntarium: quia non solet tollere considerationem malitiæ, aut honestatis rei agendæ aut omittendæ: minuit tamen peccati malitiam, & pœnam; quia minuit in agendo libertatem.

3. Vis & coactio propriè & simpliciter dicta, quæ membris exterioribus infertur, tollit ab illis actionibus omne voluntarium, omnemque culpam: & sic Patres dicunt per violentiam stupri animam nequaquam maculari.

4. Contractus & promissiones ex Metu, qui ab *extrinseco* incussus non fuit, sed tantum ab *intrinseco conceptus*, omni jure valere censentur: Ut si spondeas Religionem profiteri, ut decretum jure mortis supplicium, vel in mari naufragium effugas, sponsione illâ obligaris.

5. Promissiones verò & contractus directè extorti per Metum gravem ab extrinseco provenientem, valent quidem jure naturali & civili; cum in illis non desit consensus absolutus: attamen secundum æquitatem arbitrio Metum passi rescindi possunt. Unde si latroni gravem Metum ad hoc incutienti pecuniam, aut equum promittas, potes a promisso liberari.

2.

Metus in violatione Præcepti negativi.

Nillus Metus excusat à violatione præcepti naturalis negativi prohibentis rem intrinsecè malam. Hinc ob Metum mortis non licet umquam mentiri; aut aliquo signo fidem negare. Repugnat enim rem esse intrinsecè malam, id est, à malitia inseparabilem, si possit in aliqua circumstantia honestari.

3.

Metus in violatione Præcepti positivi.

Metus gravis sæpe excusat à præcepto positivo, tam divino, quam humano.

Hinc cum periculo vite, aut gravis infamie, non teneris observare integritatem Confessionis, aut explere votum, aut succurrere proximo in extrema necessitate corporali.

Verùm in extrema necessitate spirituali, non obstante mortis metu, teneris v. g. baptizare infantem certò moriturum, aut absolvere peccatorem moribundum, quando constat alià vià non posse juvari. Ad hæc tenetur etiam in gravi necessitate Parochus, cui ea cura ex officio incumbit.

Principium XV. Violatio Præcepti indirectæ quomodo sit peccatum.

Non violat præceptum, qui ponit causam sive actionem indifferentem, ex qua præter intentionem sequitur effectus malus, & requæ-

immediatè bonus, quando hujus bonitas, illius malitiam elidit.

Ratio est, quia talis non intendit directè effectum malum in se, uti supponitur. Neque illum intendit indirectè in sua causa, cum illius causam assumat tantum in ordine ad effectum bonum, & solum permittit se habeat ad effectum malum per accidens secuturum, quem non tenetur cum omissione æqualis boni, & suo incommodo impedire. Effet enim illa generalis, & frequens obligatio humano commercio nimis onerosa, uti fufius declarat Sanchez in præcepta. l. 1. cap. 7.

Hinc 1. Licita est mercatori venditio gladii, etsi timeat inde secuturam injustam alterius læsionem; aut vini, ex quo videt fortè alios inebriandos: si nequeat sine notabili detrimento gladium, aut vinum ementi negare.

2. Licitum quoque est Duci in bello justo turrim hostilem evertere, etsi videat innocentes in ea conclusos eadem ruinâ involvendos esse.

3. Possunt famuli equum parare, & officia quædam alia remotiora præstare, licet cogitent Dominum suum, obsequio illo ad peccata usurum. Quia ex omissione istius obsequii sequeretur ordinariè in famulos, gravis indignatio, aut percussio, quæ efficit ut malum ex eorum actione secuturum ipsis non imputetur.

4. Contra, ad peccatum imputatur effectus malus, qui prævidetur secuturus ex causa secundum se indifferenti, quando non adest ratio proportionata, quæ causam illam poni requiratur, vel quando actio hæc & nunc non habet alium usum nisi malum. Quia agens tunc censetur juxta morale judicium hominum intendere istum malum usum seu effectum. Hinc illicitum est apponere hospitibus cibum, quo videntur violaturi jejunium, quando ad hoc nullus urget Metus incommodi gravioris. Non licet etiam alium juvare ad ascendendum per fenestram, qui præsumitur furtum, fornicationem, aut aliud grave peccatum intendere, & sic de cæteris.

cæteris. Confirmantur hæc ex Propositione § 1. ab Innocentio XI. reprobata, *Famulus, qui submissis humeris &c.*

Quæres: Quomodo possit Confessarius violationem præcepti mortalem, à veniali peccato discernere?

Respondeo: Peccatum mortale à veniali optime discerni per Regulas sequentes. *Primo*, ex gravitate materie prohibita: aut præcepta colligitur gravis obligatio: materia autem gravis centeri debet, quam prudentes solent multum æstimare, sive in se, sive in ordine ad finem à legillatore intentum; v. g. exercere opus servile sine necessitate per notabilem partem diei festi; non autem per unam horam. *Secundo*, si legillator utatur verbis graviter prohibentibus in materia non levi, v. g. *mandamus, districte prohibemus, vel precipimus*: potest enim, si velit, & id declarat, materiam gravem leviter prohibere. *Tertio*, mortalis est violatio præcepti, cui additur gravis pena, aut censura Ecclesiastica, aut quando aliquid præcipitur, in virtute sanctæ obedientiæ. *Quarto*, ex parte pœnitentis; consentur Rudes mortaliter peccasse, quando ostendunt se, dum peccarent, rem graviter apprehendisse, aut magnam conscientia turbationem, & remorsum habuisse: vix enim norunt hi rudes aliò indicio formalem peccati sui malitiam explicare.

REGVLÆ porò annotandæ, de Deliberatione intellectus, & Consensu voluntatis ad mortale, aut veniale requisitis.

1. **A**d peccatum quodcumque incurrendum requiritur aliqua malitia moralis consideratio, id est, ad eam advertere, aut adversionem debitam spontè non impedire. Hinc, etsi intellectus satis advertat rationem delectabilis, aut utilis, & inculpate nihil cogitet de malitia suæ actionis, nullum omnino peccatum committet, quamvis actio illa longo tempore duraret. Ratio est, quia ad culpam requiritur libertas; nequit autem

esse libertas sine rationis advertentia & deliberatione; deliberatio verò nulla potest esse circa malitiam amplectendam, quamdiu hæc non cognoscitur. Ut si quis in die jejunii, nihil de præcepto cogitans, advertit tamen canam sibi jucundam & utilem, nullum peccatum canando committit.

2. Si in sit objecto duplex malitia, & tantam ad unius speciei malitiam advertatur, circa hanc solam peccatum admittet, non circa alteram. Ut si quis rem sacram furetur, & advertat ad malitiam furti non autem sacrilegii, solum furti peccatum committet. Quia non adfuit principium sufficiens de hac posteriori malitia deliberandi.

3. Ad peccatum mortale plena consideratio malitiæ gravis requiritur. Vel, consideratio malitiæ in genere, quando absque debito examine malitiæ levis aut gravis ad agendum aliquis temerè se resoluit: Vel de his dubitans ad agendum procedit. Primum ad mortale requiritur: quia cum peccato lethali dissolutio amicitia divina, & pena æterna debeatur, alienum est à recta ratione credere, tanto & tam pleno supplicio hominem absque plena & perfecta consideratione obnoxium fieri. Secundum etiam declaratur: quia qui sic sine examine procedit, manifesto se peccati mortalis periculo exponit: Et tantumdem facit, ac si diceret, sibi perinde esse sive Deum graviter, sive leviter offendat.

Dixi in primo, plena consideratio non enim sufficit ad mortale semi-plena & imperfecta consideratio malitiæ etiam in se gravis: qualis habent, qui nondum à somno plene excitati in motibus venereis, aut pollutione malitiam tantum imperfectè & confuse animadvertunt, quamvis hæc sufficiat ad veniale: plena autem consideratio comparatur cum ea, quam habet de illis homo jam plene & perfectè à somno excitatus, & talis requiritur ad mortale. Et ita differentiam hanc, sæpe in praxi difficilem, explicat Cajetanus in Summa, verbo, Delectatio, & Vasquez Disp. 107. Cap. 4.

4. *Ex parte Voluntatis*, ad peccatum mortale plenus & perfectus voluntatis consensus requiritur: sicut diximus de perfecta consideratione ex parte intellectus. Et ratio eadem est, quia sine tali consensu non censetur incurri Dei inimicitia, & pœna æterna: cum etiam in commercio & contractibus humanis, infinites levioris momenti, frequenter soleat consensus ille perfectus considerari. Hinc posita etiam plenâ consideratione intellectus, sine hoc consensu voluntatis dari nequit lethale peccatum. Quia ubi sunt plures iudices ordinati, sententia finalis spectat ad iudicem supremum. Ratio autem superior, quæ est in anima supremus iudex, & consensus plenus ad mortale requisitus, est sententia finalis in tribunali conscientie. Ita etiam *D. Thomas, Cajet.* aliique hinc, c. 2. q. 15. art. 4. Ut autem hæc in praxi & actibus particularibus clariùs discernantur, notandæ porro sunt Regule sequentes.

5. Quando rei prave appetitum advertens, se ita dispositum sentit, ut quamvis facile eam rem actu exequi posset, non exequeretur, metu peccati, signum habet ex quo iudicet, aut consensum nullum aut tantum imperfectum & venialem adfuisse. Quia cum potentia executiva promptè subdit voluntati, talis dispositio indicat voluntatem nondum se ad consensum determinasse.

6. Quando motus pravus in aliquam rem tempore vix perceptibili insurgit, & cum primùm occurrit eum rationi adversari, voluntas curam adhibet illum expellendi, per hoc datur indicium iudicandi nullum fuisse consensum perfectum sive mortalem. Quia cum præcedere debeat consideratio, sive discursus intellectus de rei malitia, spatium temporis, saltem breve, ad deliberandum requiritur, eum consensus peccaminosus non possit esse indeliberatus.

7. Non satis colligitur consensus in peccatum ex sola delectationis sensibilis perseverantia post plenam illius considerationem. Quia appetitus sensitivus, quo delectamur, non est plene subditus voluntati, ut ipsa im-

perante statim desistat, sicut ipsi subjectus est motus manûs, linguæ, & similibus membrorum.

8. Quando quis dubitat, an dormiens, an vigilans, an sui compos, an ad alia vehementer distractus, aliquid voluerit, dixerit, aut fecerit, argumentum habet maximum non plenæ deliberationis, aut consensus perfecti ad mortale requisiti. Quia plenus usus rationis non impeditur, homines de suis actibus certiores reddere solet: adeoque, si plenus ille usus rationis tunc adfuisse, hominem de sua actione dubium non reliquisset. Et hæc Regula, uti respectivè præcedentes, tantò certior est, quantò magis is, qui dubitat, peccatum timere & abhorre solet. Sicut qui morbum multum timet, etiam longius distans, faciliùs apprehendit se infici, quam alius audentior infecto propius assistens.

Ex his principiis multum lucis hauriet tam poenitens, quam prudens Confessarius, ut discernat peccata à non peccatis, mortalia à venialibus, reservata à non reservatis; cum nulla censeantur reservata, quæ defectu deliberationis, aut consensus non sunt mortalia.

Principium XVI. DE PROBABILI, & quomodo Dubium à Probabili distinguendum?

Valde accuratè notandum est, magnam esse differentiam inter dubium (de quo supra actum est) & opinionem, sive sententiam probabilem, quam differentiam non satis etiam nunc aliqui considerant.

Dubium est suspensio iudicii circa rem propositam, sic ut nequeat intellectus affirmare ita esse, vel non esse. Hoc autem oritur aliquando ex penuria rationis pro utraque parte, ut cum dubitatur, an stellæ sint pares, an impares: aliquando ex æqualitate aliquarationum pro utraque parte concurrentium; unde fit ut intellectus nequeat se ad alterutram partem determinare, quamdiu æqualitatem rationum actu expendit: quamvis voluntas stante illâ motivorum æqualitate, aliquando

quando possit aliunde intellectum ad unius tantum partis assensum inclinare.

Opinio autem probabilis est, quæ nititur ratione, vel auctoritate gravi, quamvis ex se non certâ, ex qua scilicet homo prudens in rebus magni momenti concludere solet.

Unde patet primò, opinionem dici probabilem *intrinsecè*, quando pro motivo habet rationes ab auctoritate distinctas: probabilem verò *extrinsecè*, quando sola auctoritas movet ad assensum.

Patet secundò, Opinionem verè probabilem debere niti motivis, quæ per se sufficient, ut intellectus possit determinari ad elicendum pro una parte iudicium prudens, quamvis incertum, & inevidens, eo quod motiva istius iudicii non sint tam evidentia, ut possint intellectum de rei veritate certum reddere. *In dubio* autem motiva tam sunt exigua, aut ex utraque parte tam æqualia, ut, si inter se conferantur, nequeant pro ulla parte assensum generare, aut conscientiam ad prudentem actionem per se dirigere.

Itaque *ulterius examen*, quod diximus adhibendum, dum conscientia hæret dubia, ad hoc plurimum fervit, ut majoris momenti rationes inveniantur, quæ sufficient ad formandum opinionem probabilem, quâ possit homo se à dubio expedire, & ad operandum prudenter & practicè resolvere.

Principium XVII, & XVIII. Operatio quando licita ex Opinioe verè probabili, & minus probabili.

Licita est plerumque operatio, vel omisio, quæ procedit ex opinioe verè probabili. Dixi, plerumque, quia ad hoc quædam in sequentibus sunt observanda, & excipienda.

Ratio hujus patet ex ipsa definitione, & natura opinionis probabilis, & ex communi hominum æstimatione. Nemo enim operationem illam vituperio dignam existimat, quam ex gravi rationis, vel auctoritatis fundamento licitam esse iudicavit, quando post

diligens examen ad majorem veritatis certitudinem pervenire non potuit. Sic enim viri prudentes in rebus magni momenti procedere solent.

De communi illo Prudentum iudicio in omni genere hominum ritè dispositorum, Patet primò ex communi consensu Doctorum, qui in hac sententia omni tempore conveniunt, quorum ultra centum & sexaginta adferri possunt, qui in suis Scriptis eam tradiderunt, quibus tantum pauci sunt, qui repugnant moderni.

Secundò, Idem consensus reperitur in tota Reipublicæ Hierarchia. Nam clarum est pleraque Principum, Superiorum, ac Magistratum præcepta in imponendis gabelis, sive aliis obsequiis, & legibus, fundari sæpe in sola probabilitate de honestate rei hinc & nunc præcepte. Quod si hæc non sufficeret, sequeretur illos non posse licitè præcipere ulla alia, quam quæ omninò certò scirent objectivè esse honesta, & legitima: adeoque paucissima possent licitè præcipere: Quia ex illis, quæ per se certò honesta sunt, pauca, ut obtineantur, præcepto indigent. Sequeretur insuper, *Subditos* non posse obtemperare, quoties directè certum non esset, honesta omninò esse, quæ à Superioribus præcipiuntur. Et sanè tutius esset in his omnibus non præcipere, & non obtemperare, si nullo modo possent licitè probabilitati de objecti honestate se conformare.

Tertio, In omni tribunali, nullus Causidicus, aut Advocatus dubitat se honestè ac prudenter procedere, defendendo Causas propter rationes, quæ probabile iudicium generant de earum iustitia, aut honestate.

Quarto, Medici omnes, si non habeant medicinas, quas iudicant certò profuturas, (quod rarissimè contingit) non dubitant adhibere medicamenta, quæ iudicant probabiliter ad ægri sanitatem conducere, quamvis non sine formidine partis oppositæ. Neque sunt, qui in hac praxi sceleris eos condemnent.

Quintò, Mercatores passim in suis contractibus, & navigationibus; Artifices & Agricola in suis commerciis judicant se prudenter operari, quando probabilem tantum habent spem lucri, etsi nulla adsit certitudo lucri obtinendi, sed potius formido non levis de opposito. Hos verò omnes si in hoc imprudentes, & perversi iudicii esse contendas, receptos orbe toto mores, & inditum passim hominibus rationis dictamen abolere necesse est.

Si igitur hæc probabilitas communi hominum iudicio ad prudentem operationem sufficiat in rebus illis, ex quibus etiam illorum fortuna, salus, & status dependet, quomodo eadem sufficiens non erit, ut actiones humane prudentes, & moraliter honestæ, & rationi conformes censeantur? Quod latius exponitur paulò infra inter Controversias recentiorum Cap. 2.

Licetum est sequi opinionem verè probabilem, relicta etiam aliquando opinione opposita *probabiliori & tutiori*: seclusa tamen certâ injuriâ, periculo proximi, vel lege, aut conventionem in contrarium, aut periculo gravioris mali, & ex causa, & aliis, de quibus Cap. 2. infra. Hæc sententia est communis, & à longè maxima Theologorum parte semper recepta, aded ut pro ea cum S. Antonino, Maldero, Wigero, supra centum Auctores citari possint, ut infra ostendam.

Ratio hujus clara est, Primò, quia qui sequitur sententiam gravi auctoritate, vel ratione non levis momenti innixam, non agit temerè, sed prudenter procedit, agendo communi more hominum prudentum: Atqui opinio minus probabilis nititur auctoritate gravi, vel ratione non levis momenti, de tali enim sententia minus probabili hic agimus: Ergo qui juxta illam operatur, non agit temerè, sed ut solent procedere in suis rebus viri prudentes: prudenter autem operando nemo censetur peccare.

Secundò, Constat multò probabiliorem esse ex auctoritate Doctorum hanc sententiam, quod liceat aliquando sequi minus

probabilem, minusque tutam, quam opinionem, quæ id negat; Ergo omnibus expensis amplectendo opinionem minus probabilem, reflexè sequor sententiam probabiliorem, quæ docet licitum esse sequi opinionem minus probabilem.

Tertio, Quia esset onus parùm conforme infirmitati humane, si cuius sub reatu peccati incumberet in rebus agendis semper inquirere, Utra duarum Opinionum sit probabilior & quoad omnia tutior. Imò sepius in eadem cogentur homines actionem rectè inchoatam interrumpere, quoties scilicet de novo se offerrent aliquæ rationes, quæ facerent opinionem, quæ antea videbatur minus probabilis, modo apparere probabiliorem. Rationes hæc fusiùs deducuntur infra *Tract. hoc. 1. Cap. 2. & sequentibus.*

Hinc, etsi probabilius sit legem purè pænalem in materia gravi obligare sub mortali, uti cum 19. aliis docet Suarez, licet tamen sequeris opinionem contrariam cum Navarro & 7. aliis probatis auctoribus, sic sententibus. Unde similia resolves plurima.

Dixi supra, *seclusa certâ injuriâ proximi, aut lege, aut conventionem in contrarium, aut periculo gravioris mali, &c.* Quia illa impediunt usum opinionis speculativè probabilis, eo quod efficiant, ne tunc possim habere iudicium practicè certum de honestate meæ operationis. Hinc licet mihi sit probabile feram esse non hominem quod video moveri in sylva, si tamen probabilius, aut etiam probabile sit esse hominem, non possum me licetè ad jaculandum in illud resolvere; idque propter periculum gravioris mali, quod in adimenda hominis vita consistit.

Principium XIX. De Conscientia Practicè Certa.

Qui operatur cum opinione verè probabili, potest reflexè sic procedere, ut habeat conscientiam practicè certam, quod licetè operetur.

Ratio est, Quia potest esse certus quod opi-

opinio, quæ nititur, sit probabilis, id est, nitatur motivis gravibus, ex quibus viri prudentes in rebus magni momenti operari solent. Atqui certus est quod prudenter agendo non possit peccare. Ergo practicè securus est, si sic procedat, quod hic & nunc operando peccatum non admittat. Illa enim conclusio est practicè certa, & sicura, quæ ex præmissis certis ac indubitatis deducitur: Et quamvis de materiali honestate objecti non sit securus, certus tamen est de formali honestate suæ actionis. Unde si probabiliter jejunos, iudices tibi hic & nunc bonum esse communicare, hoc ipso practicè certum est tibi licitum & bonum esse ad Communionem accedere, etsi alias spectatâ rei exigentiâ, sive ex causa tibi non satis nota, Communio illa prohibita foret.

Neque hoc est dictamen aliquod novum, aut à Theologis excogitatum, sed ipsi naturæ rationali insitum, & juxta quod procedunt passim homines nullis Theologiæ principijs, sed solo rationis lumine instructi, dum circa res per se non evidentes operantur, etsi ad ratiocinationem suam distinctè non reflectant. Sic agricola, dum heret incertus, an propter periculum pluvie liceat hic & nunc in die festo fœnum, aut segetem colligere, adit suum Parochum, & ab eo resolutionem postulat. Parochus pro capto suo resolvit id licere, quamvis à parte rei periculum pluvie tam magnum non sit, ut verè excuset. In hoc casu agricola determinat se, ut credat Parochi, quamvis motivum illi credendi multis de causis sit fallibile. Et tamen certum est, quod in hac agricolæ dispositione, liceat illi in die festo laborare; & hoc ipsum evidenter cognoscit: quia rationis ductu procedit ad hunc syllogismum & conclusionem evidentem. Licitum est mihi omne objectum, quod post idoneum examen prudenter iudico non esse prohibitum. Atqui ego post idoneum examen apud meum Parochum, an tali die colligere fœnum sit prohibitum, prudenter ju-

dico illud non esse prohibitum. Ergo hic & nunc mihi licitum est velle tali die fœnum colligere. Hæc conclusio est ultimum dictamen conscientie, ex præmissis evidentibus, certum & evidens, cui voluntas in operando se rectissime conformat. Quod ex natura rei etiam ulterius declaratur. Si post operationem illam Agricola à quopiam interrogetur: quomodo ausus fuerit in die festo fœnum colligere? Non respondebit, quia mihi certum erat pluviam secuturam, aut Pastorem meum in hoc à vero non aberrare. Sed dicet; quia posito illo probabili pluvie periculo, & Pastoris responso, certò iudicavi & conclusi, mihi tunc licitum esse fœnum colligere. Ecce, certitudo conscientie non ponitur in ipso objecto circa quod agendum est, sed in evidenti & ultimo dictamine conscientie de licita operatione hic & nunc exercenda.

Porro, simili modo omnes passim homines recti ac sinceri, quoties operationis malæ arguuntur, ex ipso rationis dictamine hanc excusationem tanquam legitimam depromunt: Omnibus, ut potui, consideratis, & motivis non levis inductus, conclusi sic mihi faciendum esse; si erravi, non est mea culpa. Et in hoc, quoad forum internum conscientie, tam ipsi, quam alii non dubitant se prudenter acquiescere.

Hujus principii evidentia ostenditur etiam à priori in ordine ad iudicium divinum. Quia non habemus à Deo aliam Regulam proximam actionum nostrarum, quam prudens dictamen conscientie nostræ: & secundum hoc à Deo iudicabimur, non secundum objectivam rei veritatem, à qua viri probi & sancti sæpe aberrant, etiam dum meritorie operantur. Ergo quando post debitum examen ex congruis motivis prudenter iudicamus aliquid licitum esse, & hoc ipsum reflexè cognoscimus, inde nobis evidenter constat, illud Regulæ nobis à Deo constitutæ rectè conformari: ac proinde honestum & licitum esse. Hoc autem est quod

quod principium illud importat: ergo manifestè constat de illius principii evidentia.

Et hæc est unica certitudo conscientie, quæ ad operandum circa objecta magis vel minus probabilia formari potest: & quæ ritè elucidata facillè amovet lapidem offensionis, si ve suspitionis de modo minus solido in illis procedendi: quod & pluribus exponitur infra de Controversiis generalibus, Cap. 2. §. I. & sequentibus.

Principium XX. Quid de Probabili in Administratione Sacramentorum.

IN Administratione Sacramentorum, non licet sequi sententiam probabilem circa valorem Sacramenti, quando non deest potestas sequendi tutiorem.

Hinc illicitum est baptizare infantem in solo digito, vel aquâ rosaceâ, aut nivali, quando aliter fieri potest: etsi speculative, id est, considerata ratione vel auctoritate, sit probabile Baptismum in digito validum esse.

Item, non licet moribundo conferre absolutionem probabiliter tantum valituram, quando certior impendi potest.

Ratio est primò, quia dignitas Sacramenti postulat, ut quis merè pro suo arbitrio non exponat se periculo conficiendi Sacramentum invalidum: nam hæc res est maximi momenti, & Religionis materia dignissima. Inde fit, ut, si Sacramentum sit invalidum, transeat in rem profanam: ergo sequendo opinionem tantum probabilem absque necessitate, violat virtutem Religionis, exponendo eatenus Sacramentum invaliditati.

Dices, tunc ministrum Sacramenti procedere prudenter, si præcisè spectetur virtus Religionis, ut fit in aliis materiis, dum sequimur sententiam probabilem: ergo hic idem dicendum est. Respondeo disparitatem esse, quod in aliis materiis non agatur de rei valore, & quidem rei dignissimæ, sed tantum de operatione nostra, ut fiat citra

culpam formalem, etsi forte non vitetur malum materiale. Longè autem major oritur obligatio, dum periclitatur valor rei sacræ, quam quando incurritur periculum rei tantum materialiter malæ; quia licet opinio probabilis possit reddere actionem licitam, non potest tamen *Sacramentum facere validum*, si contingat requisita ad materiam, formam, aut valorem deesse.

Ratio est secundò, quia Sacramenta ordinantur ad singulare bonum suscipientium: ergo repugnat charitati conferre Sacramentum incertum; quando certum commode conferri potest: etenim sic proximus exponitur, cum suo gravi damno, præsentis periculo, ne privetur gratiâ & effectu Sacramenti, qui à vera materia, forma, & valore dependent: De quo periculo spectat ad Ministrum admonere suscipientem, si cum opinione merè probabili quandoque Sacramentum ipsi administratur.

Ex dictis etiam patet, quam meritò ab Innocentio XI. damnata sit Propositio I. *Non est illicitum in Sacramentis conferendis sequi sententiam probabilem de valore Sacramenti, relicta tutiore, nisi id vetet lex, conventio, aut periculum gravius damni incurrendi. Hinc sententiâ probabili tantum utendum non est in collatione Baptismi, Ordinis Sacerdotalis, aut Episcopalis.*

Principium XXI. Quid possit in Probabili Index, Advocatus, Medicus, Ius incertum &c.

Respondeo ad primum: Quando circa jus litigantium opiniones sunt utrimque diversæ, tenetur Judex sequi opinionem propriam, vel illam quæ ipsi, omnibus expensis, videtur esse probabilior. Ita docet Sotus, Valencia, Bardi, Bannes, Thomas Sanchez, Scildere de Conscientia Pag. 147. Contra Joannem Sanchez, Oviedum, Salas, & alios, qui tradunt saltem licere Judici sequi alienam opinionem contra propriam in materia civili, & quæstione juris, nisi

nisi ubi lex, aut consuetudo id vetat.

Ratio, cur Judex teneatur sequi probabilior, hæc est. Quia non habet potestatem aliter judicandi, quam voluerit Respublica, aut alii, à quibus suam potestatem accepit: Atqui illi omnino censendi sunt voluisse, ut judicaret juxta id, quod omnibus expensis ipsi videretur probabilius. Hoc enim maxime expediebat, ne locus esset largitionibus, aut exceptioni personarum. Vix enim de aliqua causa litigatur, in qua utrimque probabilitas aliqua non occurrat. Et hoc videntur Judices promittere, quando officium suscipiunt, ut colligitur ex Authentica ad legem, *Rem non novam*, apud Scildere supra. Unde etiam proscribitur ab Innocentio XI. *Propositio 2.* in Decreto, quod post paucas paginas infra inserimus.

Quando autem una pars non apparet alterâ justè probabilior, debet Judex vel rem inter litigantes ex æquo dividere, vel, si dividi nequit, aliter utrique parti satisfacere. Nisi forte alter litigantium vel sit possessor, vel sit reus, cui etiam contra actorem favet possessio. Excipi etiam solent causæ, quæ vocantur pæ, & privilegiatæ, quales sunt causæ pro Matrimonio, dote, libertate, pupillo, pro quibus judicandum est, cæteris paribus, etiam contra reos: quia Jus positivum ita disponit.

Respondeo ad secundum: *Advocatus* potest licitè defendere causam, quæ ipsi videtur minus probabilis; modò spes affulgeat fore, ut ea causâ Judici probetur. Ita communius docent Theologi. Quia per hoc nec clienti, nec parti contrariæ injuriam facit, non magis quam si ipse cliens tali casu suam causam apud Judicem ageret. *Advocatus* enim Controversiam non definit, sed Judici eam relinquit, quem meritò supponit, omnibus auditis, ex æquo & bono judicaturum.

Respondeo ad tertium: *Medicus* tenetur adhibere suo ægro medicinam certam, relicta aliâ probabiliter tantum profuturâ, si certam ad manum habeat, & sine suo, & ægri incommodo adhiberi possit. Ratio est, quia

primò Charitas ad hoc obligat, ut confidenti facillè patet. Secundò, obligat Justitia, si sit Medicus mercede conductus: quia inter ægrum & medicum intercedit hoc pactum saltem implicitum, ut applicet remedia, quæ videntur securiora, & probabilius profutura. Hinc ergo intercedit conventio, quam supra *Princ. 19.* diximus posse obstare usui sententiæ speculative probabilis.

Quod si non inveniantur remedia certa, tenetur Medicus adhibere illud, quod videtur ipsi securius omnibus spectatis. Hoc enim meritò importat tacita conventio, quâ quisque censetur pacisci cum suo medico: & ipsi Medici, quando ægrotant, idem volunt sibi ab alio præstari. Nec frustra addidi, *omnibus spectatis*; tenetur enim Medicus considerare non tantum suas rationes & experientias (quæ nimis sæpe ultra communem potitunculam, & lanceolam parum procedunt) sed etiam auctoritatem & experientiam aliorum peritorum: hoc sanè studium, & hanc curam æger à medico, quem conducit, suo jure expectat.

Quando autem contingit *desperatam* esse vitam ægri, nisi applicetur medicina, de qua æquè incertum est, an sit profutura, an nocitura, potest ea adhiberi, ut docet cum communiore *Thomas Sanchez, Layman, Bonacina, Scildere de conscientia.*

Respondeo ad quartum: Non licet homini privato auctoritate propriâ occupare rem ab alio *bonâ fide possessam*, quamvis probabile, vel probabilius sit rei dominium ad illum pertinere. Ita habet sententia communis, *contra Joann. Sanchez disp. 33. num. 42.* Ratio est: Quia bonæ fidei possessor justè rem possessam defendit contra privatum eam eripere volentem, non minus, quam sciens rem certò esse suam: quod verum est, etiam si inceperit dubitare, an verè res esset sua: idque constat ex juris Reg. 36. Digest. de Reg. juris: *Bona fides tantumdem possidenti præstat, quantum veritas; quoties lex impedimento non est.* Ergo privatus propter jus suum probabile non potest bonæ fidei

possessori rem eripere. Nisi enim hoc leges inhiherent, incertissima passim esset rerum possessio, & mutuis rapinis perpetuo obnoxia.

Docent plerique, idem dicendum etiam de Regibus probabile tantum jus habentibus ad invadendum aliquod Regnum, vel Provinciam. Contra tamen adferuntur Auctores non pauci. Res igitur decidi potest per iudicium, vel arbitros: quod si altera pars iudicio stare nolit, propter hanc injuriam invadi potest.

Principium XXII. Regula pro Opinionis delectu.

PRO notitia & delectu opinionis verè probabilis, ut securius procedatur, magni momenti erunt Regulæ sequentes.

I. Si duo, tresve Scriptores, sive antiquiores, sive recentiores sententiam doceant, quam alii passim censent improbabilem, non debet illa probabilis aestimari.

II. Et si reperiat Auctor unus, alterve, aut plures aliquid obiter asserere, quasi per transennam, sine ullo istius materiæ examine, per hoc non redditur sententia illa probabilis; præsertim si alius, qui eam materiam ex professo tractavit, contrarium doceat.

Item, Quando Auctor aliquis cognoscitur solitus affectare opiniones novas, singulares, aut laxiores, si in eo reperias sententiam, quæ primâ fronte apparet paradoxa, sive à communi sensu plurimum discrepare, etsi alios pro ea citet, non rectè eam sententiam iudicas probabilem, nisi eam ulterius apud alios, non similes, examines. Prudenter enim suspicari potes, talem Auctorem pro suo genio magis novitati, quàm veritati studuisse.

Idem dicendum, quando pro sententia aliqua duos, tresve Auctores citatos reperies apud aliquem Scriptorem, qui deprehenditur sæpe in citando parùm esse fidelis: ideoque consulendi sunt alii, ut formetur iudicium prudens de probabilitate istius opinionis.

III. Quando Auctor doctus & probus, non tantum ut veram docet, sed reflexè & in terminis affirmat, sententiam aliquam omnibus consideratis esse probabilem, aliis id præcisè non negantibus, meritò credis certitudine morali, & humanâ illam esse talem; eumque ea de re Doctorum iudicia maturè examinasse; eoque magis, si ipse sententiam contrariam doceat: tunc enim vel maximè apparet, illum ex privato, erga suam doctrinam affectu non iudicare.

IV. Quando Auctor, qui solet esse in citando & examinando valde accuratus, adducit quatuor vel quinque probatos, aut magni nominis Auctores pro aliqua sententia, prudenter iudicas illam esse probabilem. Meritò enim & illius fidelitati in citando, & horum iudicio in asserendo fidem adhibere potes; cum supponantur esse graves, & probati Auctores. Quod alii etiam de paucioribus admittunt. An, & quando possit unicus Auctor sufficere, dicam infra *de Prob. Opin. cap. 2. §. 4.*

V. Notandum porro pro iis, qui libris destituuntur, pro quibus potissimum scribibus. Quando à Viro gravi, cui meritò fidem negare non potes, tibi absque scripto seridè affirmatur, sententiam aliquam esse probabilem, rectè & prudenter iudicas illam esse talem. Illius enim auctoritas respectu tui est omnino gravis, nec habes rationem dubitandi, quin de iis, quæ ad probabilitatem requiruntur, sit ritè instructus, & informatus. Sic rusticus rectè credit, & acquiescit suo Parocho, aut Confessario, dum sententiam aliquam probabilem esse affirmat.

Principium XXIII. An, & quomodo opiniones aliquando Probabiles, possint per Censuras aut aliter fieri Improbabiles.

Dicendum primò, Prælatos Ecclesiasticos tam Seculares, quàm Regulares posse ob iustas causas suis Subditis prohibere, ne certas Propositiones doceant, sustineant, aut in praxim externam deducant; etsi non desint alii probati Auctores, qui doctrinam illam ut probabilem recipiunt.

Quia Prælati respectu suorum subditorum habent jurisdictionem, ut in materia, etiam indifferenti, ferant leges eorum directioni conducentes; qualis potest esse abstinentia ab usu doctrinæ, quæ prudenter iudicatur illis nocitura, etsi ea non sit aliis interdicta.

Dico Secundo, Huiusmodi prohibitio, aut censura, alios præter eorum subditos obligare non potest, quò minus doctrinam ab iis prohibitam doceant; eamque in praxi sequantur.

Quia ista censura aut prohibitio doctrinæ veritatem non attingit, sed tantum vim habet alicujus præcepti, ut alios ab ejus usu eberceat; præceptum verò Prælati ultra ejus subditos extendi non potest.

Dico tertio, Eadem ratio est de Censura alicujus Doctoris, aut Academia, quæ istius tantum Facultatis Academicos ad obtemperandum obstringit: doctrinam verò per se non reddit improbabilem, sed vim habet privatæ auctoritatis, qualem obtinent alii Auctores paræ dignitatis, & eruditionis, qui de eadem doctrina suum suffragium tulerunt. Hinc, sicut Sedes Apostolica (quæ sola in reliquam Ecclesiam magisterium exercet) aliorum sæpe Doctorum sententias damnat aut interdicat, sic ipsas Prælatorum aut Academicarum censuras non raro graviori censurâ castigat, & erroneas esse declarat; ut probant non pauca, quæ præter sunt, superiorum temporum exempla.

Et hoc quidem Censurandi munus proprium esse Romano Pontifici, rectè docet Facultas Theologica Academiae *Lovaniensis* in Justificatione suæ Censuræ editæ contra aliquas Propositiones de Prædestinatione, Gratia Christi &c. anno 1588, ubi pag. 6. sic loquitur.

Et Censuræ quidem illi nomen dedimus, non quasi damnationis auctoritatem nobis sumentes, quam Sacrosanctæ Apostolicæ Sedis propriam esse non ignoramus, sed Scholasticum tantum ferentes iudicium, sententiamque nostram dicentes, aut, ut verius loquamur, non aliud, quàm fraternam correptionem interponentes &c. At quomodo eadem iterum, & quidem sub nomine Censuræ, quamvis mandato Sixti V. pridem irritæ, novis typis quasi rediviva nuper lucem aspexit?

Itaque sciendum est, hoc modo opiniones, quæ aliquibus Auctoribus viæ sunt probabiles, aliquando fieri omnino improbabiles: nempe si constet illas, non ab homine tantum privato, sed ab Ecclesia, vel Pontifice aliquâ Censurâ notatas esse, aut prohibitas omnino doceri, aut in praxim deduci.

Tales sententias in doctrina morali, non ita pridem ab *Alexandro VII. Innocentio XI. & Alexandro VIII.* ritè proscripitas, ad communem utilitatem & doctrinam hinc unâ cum Decretis appono, ut omnino sciatur, etiam in Missionibus, ubi occasiones occurrent, ab earum usu, & praxi cavendum esse.

Censeo tamèn easdem Propositiones non fuisse certò & practicè probabiles; imò plurimas ex illis, etiam ante prohibitionem, fuisse omnino improbabiles. Sed de his latius infra, ubi respondemus ad objectiones moveri solitas contra veram & practicam probabilitatem. Decreta ipsa integra Alexandri VII. Innocentii XI. & Alexandri VIII. hinc fideliter subjicimus.

ALEXANDER VII.

Decreta duo contra Propositiones 45.

Feriâ V. die XXIV. Sept. M. DC. LXV. in Congregatione Generali S. Romanæ & universalis Inquisitionis habita in Palatio Apostolico Montis Quirinalis, Coram SS. D. N. D. ALEXANDRO divinâ Providentiâ Papa VII. Ac Eminentissimis ac Reverendissimis Dominis S. R. E. Cardinalibus, Inquisitoribus à S. Sede Apostolica specialiter deputatis.

Sanctissimus D. N. audit non sine magno animi sui mœrore, complures opiniones Christianæ disciplinæ relaxativas, & animarum perniciem inferentes, partim antiquatas iterum suscitari, partim noviter prodire: & summam illam luxuriantium ingeniorum licentiam iudies magis excrecere, per quam in rebus ad conscientiam pertinentibus modus opinandi irrepsit alienus omnino ab Evangelica simplicitate, Sanctorumque Patrum doctrina, & quem si pro recta regula fideles in praxi sequerentur, iugens irreptura esset vitæ Christianæ corruptela. Quare ne ullo umquam tempore viam salutis, quam suprema veritas Deus, cujus verba in æternum permanent, arctam esse definivit, in animarum perniciem dilatari, seu verius perverti contingeret; idem Sanctissimus D. N. ut oves sibi creditas ab ejusmodi spatiofa, lataque, per quam itur ad perditionem, via, pro Pastoralis sollicitudine in rectam semitam evocaret, earumdem opinionum examen pluribus in sacra Theologia Magistris, & deinde Eminentissimis & Reverendissimis DD. Cardinalibus contra hæreticam pravitatem Generalibus Inquisitoribus seris commisit: qui tantum negotium strenuè aggressi, eique sedulo incumbentes, & mature discussis usque ad hanc

diem infra scriptis Propositionibus, super unaquaque ipsarum sua suffragia Sanctitati suæ singillatim exposuerunt.

1. Homo nullo umquam vitæ suæ tempore tenetur elicere actum fidei, sp̄i, & charitatis ex vi præceptorum divinorum ad eas virtutes pertinentium.

2. Vir Equestris ad duellum provocatus potest illud acceptare, ne timiditatis notam apud alios incurrat.

3. Sententia asserens, Bullam Cœne solùm prohibere absolutionem hæresis, & aliorum criminum, quando publica sunt, & id non derogare Facultati Tridentini, in qua de occultis criminibus sermo est, anno 1629. 18. Julii in Consistorio sacre Congregationis Eminentissimorum Cardinalium visa, & tolerata est.

4. Prælati Regulares possunt in foro conscientie absolvere quoscumque seculares ab hæresi occulta, & ab excommunicatione propter eam incurfa.

5. Quamvis evidenter tibi constet Petrum esse hæreticum, non teneris denunciare, si probare non possis.

6. Confessorius, qui in Sacramentali Confessione tribuit penitenti chartam postea legendam, in qua ad Venerem incitat, non censetur sollicitasse in Confessione, ac proinde non est denunciandus.

7. Modus evadendi obligationem denunciandæ sollicitationis est, si sollicitatus confiteatur cum sollicitante: hic potest illum absolvere absque onere denunciandi.

8. Duplicatum stipendium potest Sacerdos pro eadem Missa licitè accipere, applicando petenti partem etiam specialissimam fructus ipsimet celebranti correspondentem; idque post Decretum Urbani VIII.

9. Post Decretum Urbani potest Sacerdos, cui Missa celebrande traduntur, per alium satisfacere, collato illi minori stipendio, aliâ parte stipendii sibi retentâ.

10. Non est contra justitiam pro pluribus sacrificiis stipendium accipere, & sacrificiū unum offerre; neque etiam est contra fidelitatem, etiam si pro-

promittam promissione etiam juramento firmatâ danti stipendium, quod pro nullo alio offeram.

11. Peccata in Confessione ommissa, seu oblita ob instans vitæ periculum, aut ob aliam causâ, non tenemur in sequenti Confessione exprimere.

12. Mendicantes possunt absolvere a casibus Episcopis reservatis, non obtentâ ad id Episcoporum facultate.

13. Satisfacit præcepto annuæ Confessionis, qui confitetur Regulari, Episcopo presentato, sed ab eo injustè reprobato.

14. Qui facit Confessionem voluntariè nullam, satisfacit præcepto Ecclesiæ.

15. Pœnitens propriâ auctoritate substituere sibi alium potest, qui loco ipsius Pœnitentiam adimpleat.

16. Qui Beneficium curatum habent, possunt sibi eligere in Confessarium simplicem Sacerdotem non approbatum ab Ordinario.

17. Est licitum Religioso vel Clerico calumniatorem gravia crimina de se, vel de sua Religione spargere minantem, occidere, quando alius modus defendendi non suppetit; uti suppetere non videtur, si calumniator sit paratus vel ipsi Religioso vel ejus Religioni publicè, & coram gravissimis viris prædicta impingere, nisi occidatur.

18. Licet interficere falsum accusatorem, falsos testes, ac etiam Judicem, à quo iniqua certò imminet sententia, si aliâ viâ non potest innocens damnum evitare.

19. Non peccat maritus occidens propriâ auctoritate uxorem in adulterio deprehensam.

20. Restitutio à Pio V. imposita beneficiatis nõ recitantibus, nõ debetur in conscientia ante sententiam declaratoriam Iudicis, eo quod sit pœna.

21. Habens Capellaniam collativam, aut quodvis aliud beneficium Ecclesiasticum, si studio litterarum vacet, satisfacit suæ obligationi, si officium per alium recitet.

22. Non est contra justitiam beneficia Ecclesiastica non conferre gratis, quia collator conferens illi beneficia Ecclesiastica pecuniâ interveniente, non exigit illam pro collatione beneficii, sed veluti pro emolumento temporali, quod tibi conferre non tenebatur.

23. Frangens jejunium Ecclesiæ, ad quod te-

netur, non peccat mortaliter, nisi ex contemptu, vel ex inobedientia hoc faciat; puta quia non vult se subicere præcepto.

24. Mollities, sodomia, & bestialitas sunt peccata ejusdem speciei infime; adeoque sufficit dicere in Confessione, se procurasse pollutionem.

25. Qui habuit copulam cum soluta, satisfacit Confessionis præcepto, dicens: commisi cum soluta grave peccatum contra castitatem, non explicando copulam.

26. Quando litigantes habent pro se opiniones æque probabiles, potest Iudex pecuniam accipere pro ferenda sententia in favorem unius præ alio.

27. Si Liber sit alicujus junioris & moderni, debet opinio censeri probabilis, dum non constet rejectam esse à Sede Apostolica tamquam improbabilem.

28. Populus non peccat, etiam si absque ulla causa non recipiat legem à Principe promulgatam.

Quibus peractis, dum similibus Propositionum examini cura & studium impenditur, interea idem Sanctissimus re maturè consideratâ statuit, & decrevit, prædictas Propositiones, & unamquamque ipsarum, ut minimum tamquam scandalosas esse damnandas, & prohibendas, sicut eas damnat ac prohibet: ita ut quicumque illas, aut conjunctim, aut divisim docuerit, defenderit, ediderit, aut de eis etiam disputativè, publicè aut privatim tractaverit, nisi forsan impugnando, ipso facto incidat in excommunicationem, à qua non possit (præterquam in articulo mortis) ab alio, quâcumque etiam dignitate fulgente, nisi à pro tempore existente Romano Pontifice absolvi.

Insuper districtè in virtute sanctæ obedientiæ & sub interminatione divini iudicii prohibet omnibus Christi fidelibus, cujuscumque conditionis, dignitatis, ac status, etiam speciali, & specialissimâ notâ dignis, ne prædictas opiniones, aut aliquam ipsarum ad praxim deducant.

Ioannes Lupus Sanctæ Romanæ & universalis Inquisitionis Not. Exc. Loco † sigillâ.

Anno à Nativitate D. N. IESV Christi 1665.

Indictione tertiâ, die verò 2. Mensis Octobris. Pontificatus verò Sanctissimi in Christo Patris D.N.D. Alexandri divinâ Providentiâ Papæ VII. anno undecimo, supradictum Decretum affixum, & publicatum fuit ad valvas Basilicæ Principis Apostolorum, Cancellariæ Apostolicæ, ac in acie campi Floræ, ac in aliis locis solitis & consuetis Urbis, per me Carolum Molanum ejusdem Sanctissimi D. N. Papæ & Sanctissimæ Inquisitionis Cursorem.

Feriâ V. Die XVIII. Martii M. DC. LXVI. In Congregatione generali Sanctæ Romanæ & universalis Inquisitionis, ut supra.

Sanctissimus D. N. post latum Decretum die xxiv. Septembris proximè elapsi, quò viginti octo Propositiones damnatæ fuerunt, examinatis sedulò, & accurate usque ad hæc diem infra scriptis aliis quadragesimum quintum numerum implentibus, per plures in Sacra Theologia Magistros, ac per Eminentissimos, & Reverendissimos DD. Cardinales adversus hæreticam pravitatem Generales Inquisitores, eorum suffragia singillatim super unaquaque ipsarum audivit.

29. *In die jejunii, qui sæpius modicum quid comedit, etsi notabilem quantitatem in sine comederit, non frangit jejunium.*

30. *Omnes Officiales, qui in Republica corporaliter laborant, sunt excusati ab obligatione jejunii, nec debent se certificare, an labor sit compatibilis cum jejunio.*

31. *Excusantur absolute à præcepto jejunii omnes illi, qui iter agunt equitando, utcumque iter agant, etiamsi iter necessarium non sit, & etiamsi iter unius diei conficiant.*

32. *Non est evidens, quod consuetudo non comedendi ova & lactinia in Quadragesima obliget.*

33. *Restitutio fructuum ob omissionem Horarum suppleri potest per quascumque elemosinas,*

quas ante beneficiarius de fructibus sui beneficii fecerit.

34. *In die Palmarum recitans officium Paschale, satisfacit præcepto.*

35. *Unico officio potest quis satisfacere duplici præcepto pro die præsentis & crastino.*

36. *Regulares possunt in foro conscientie uti privilegiis suis, quæ sunt expressè revocata per Concilium Tridentinum.*

37. *Indulgentiæ concessæ Regularibus, revocate à Paulo V. hodie sunt revalidatæ.*

38. *Mandatum Tridentini, factum Sacerdoti sacrificanti ex necessitate cum peccato mortali, confiteri quamprimum, est consilium, non præceptum.*

39. *Illæ particula, quamprimum intelligitur, cum Sacerdos suo tempore consistebitur.*

40. *Est probabilis opinio, quæ dicit esse tantum veniale osculum habitum ob delectationem carnalem & sensibilem, quæ ex osculo oritur, secluso periculo consensûs ulterioris & pollutionis.*

41. *Non est obligandus concubinarium ad ejiciendam concubinam, si hæc nimis utilis esset ad oblectamentum concubinarij, vulgo Regalo, dum deficiente illo nimis egrè ageret vitam, & aliæ epulæ tædio magno concubinarium afficerent, & alia famula nimis difficilè invenitur.*

42. *Licetum est mutuanti aliquid ultra sortem exigere, si se obliget ad non repetendam sortem usque ad certum tempus.*

43. *Annum legatum pro anima relictum nõ durat plus-quam per decem annos.*

44. *Quoad forum conscientie, Reo correcto, ejusque contumaciâ cessante, cessant Censuræ.*

45. *Libri prohibiti, donec expurgentur, possunt retineri, usque dum adhibita diligentia corrigantur.*

Quibus maturè pensatis, idem Sanctissimus statuit, ac decrevit prædictas Propositiones, & unamquamque ipsarum, ut minimum, tamquam scandalosæ esse damnandas, & prohibendas, sicut eas damnat, ac prohibet. Ita ut quicumque illos, aut conjunctim, aut divisim docuerit, defenderit, ediderit, aut de eis, etiam disputativè, publicè aut privatim tractaverit, nisi forsan im-

impugnando, ipso facto incidat in excommunicationem, à qua non possit (præterquam in articulo mortis) ab alio, quâcumque etiam dignitate fulgente, nisi à pro tempore existente Romano Pontifice, absolvi.

Insuper districtè in virtute sanctæ obedientiæ, & sub interminatione Divini Judicii prohibet omnibus Christi fidelibus cujuscumque conditionis, dignitatis, ac status, etiam speciali, & specialissimâ notâ dignis, ne prædictas opiniones, aut aliquam ipsarum ad praxim deducant.

Joannes Lupus, Sanctæ Romanæ, & Universalis Inquisitionis Not. Loco † Sigilli.

Anno à Nativitate D. N. JESU Christi millesimo sexcentesimo sexagesimo sexto, Indictione quartâ, die verò 23. mensis Martii, Pontificatus autem Sanctiss. in Christo Patris, D. N. D. Alexandri Divinâ Providentiâ Papæ VII. anno undecimo, supradictum Decretum affixum & publicatum fuit ad valvas Basilicæ Principis Apostolorum, Cancellariæ Apostolicæ, ac in acie campi Floræ, ac in aliis locis solitis, & consuetis Urbis, per me Carolum Molanum, ejusdem Sanctiss. D. N. Papæ, & Sanctiss. Inquil. Cursorem.

INNOCENTII XI.

Decretum contra Propositiones 67.

Feriâ Quintâ Die II. Martii M. DC. LXIX. In generali Congregatione S. Romanæ & universalis Inquisitionis habita in Palatio Apostolico Vaticano coram Sanctissimo D. N. D. INNOCENTIO divinâ Providentiâ Papæ XI. Ac Eminentissimis & Reverendissimis Dominis S. R. E. Cardinalibus in tota Republica Christiana contra hæreticam pravitatem Generalibus Inquisitoribus, à Sancta Sede Apostolica specialiter deputatis.

Sanctissimus D. N. Innocentius Papa XI. prædictus, ovium sibi à Deo creditarum salutis sedulò incumbens, & salubre opus in segregandis noxiis doctrinarum pascuis ab

innoxiis à fel. record. Alexandro VII. Prædecessore suo inchoatum prosequi volens, plurimas Propositiones, partim ex diversis, vel libris, vel thesibus, seu scriptis excerptas, & partim noviter adinventas, Theologorum plurium examini, & deinde Eminentissimis & Reverendissimis Dominis Cardinalibus contra hæreticam pravitatem Generalibus Inquisitoribus subjecit. Quibus Propositionibus sedulò, & accurate sæpius disculis, eorundem Eminentissimorum Cardinalium, & Theologorum votis per Sanctitatem suam auditis: Idem Sanctissimus D. N. re postea maturè consideratâ, statuit, & decrevit pronunc sequentes Propositiones, & unamquamque ipsarum, sicut jacent, ut minimum tamquam scandalosæ, & in praxi perniciosas, esse damnandas, & prohibendas, sicuti eas damnat, & prohibet. Non intendens tamen Sanctitas sua per hoc Decretum alias Propositiones in ipso non expressas, & Sanctitati suæ quomodolibet, & ex quacumque parte exhibitas vel exhibendas, ullatenus approbare.

1. *Non est illicitum in Sacramentis conferendis sequi opinionem probabilem de valore Sacramenti, relicta tutiore, nisi id vetet lex, conventio, aut periculum gravis damni incurrendi: hinc sententiâ probabiliter tantum utendum non est in collatione Baptismi, Ordinis Sacerdotalis, aut Episcopali.*

2. *Probabiliter existimo, Judicem posse judicare juxta opinionem etiam minus probabilem.*

3. *Generatim, dum probabilitate, sive intrinsecâ, sive extrinsecâ, quantumvis tenui, modo à probabilitatis finibus non exeat, consilij aliquid agimus: semper prudenter agimus.*

4. *Ab infidelitate excusabitur Infidelis non credens, ductus opinione minus probabili.*

5. *An peccet mortaliter, qui actum dilectionis Dei semel tantum in vita eliceret, condemnare non audemus.*

6. *Probabile est, ne singulis quidem rigorosè quinquennis per se obligare præceptum charitatis erga Deum.*

7. Tunc solum obligat, quando tenemur justificari, & non habemus aliam viam, qua justificari possumus.

8. Comedere, & bibere usque ad satietatem ob solum voluptatem, non est peccatum, modo non obstat valetudini: quia licite potest appetitus naturalibus suis actibus frui.

9. Opus Conjugii ob solum voluptatem exercitum omni penitus caret culpa, ac defectu veniali.

10. Non tenemur proximum diligere actu interno, & formali.

11. Precepto proximum diligendi satisfacere possumus per solos actus externos.

12. Vix in Secularibus invenies, etiam in Regibus, superfluum statui. Et ita vix aliquis tenetur ad elemosynam, quando tenetur tantum ex superfluo statui.

13. Si cum debita moderatione facias, potes absque peccato mortali de vita alicujus tristari, & de illius morte naturali gaudere, illam inefficaci affectu petere, & desiderare; non quidem ex displicentia personae, sed ob aliquod temporale emolumentum.

14. Licitum est absoluto desiderio cupere mortem Patris, non quidem, ut malum Patris, sed ut bonum cupientis, quia nimirum ei obventura est pinguis hereditas.

15. Licitum est filio gaudere de parricidio Parentis a se in ebrietate perpetrato, propter ingentes divitias inde ex hereditate consecutas.

16. Fides non censetur cadere sub preceptum speciale, & secundum se.

17. Satis est actum fidei semel in vita elicere.

18. Si a potestate publica quis interrogetur, fidem ingenue confiteri, ut Deo, & fidei gloriosum consulo, tacere, ut peccaminosum per se non damno.

19. Voluntas non potest efficere, ut assensus fidei in seipso sit magis firmus, quam mereatur pondus rationum ad assensum impellentium.

20. Hinc potest quis prudenter repudiare assensum, quem habebat supernaturalem.

21. Assensus fidei supernaturalis, & utilis

ad salutem stat cum notitia solum probabili revelationis; immo cum formidine, qua quis formidet, ne non sit locutus Deus.

22. Non nisi fides unius Dei necessaria videtur necessitate medii, non autem explicita Remuneratoris.

23. Fides late dicta ex testimonio Creaturarum, similiter motivo ad justificationem sufficit.

24. Vocare Deum in testem mendacii levis, non est tanta irreverentia, propter quam vellet aut possit damnare hominem.

25. Cum causa licitum est jurare sine animo jurandi, sive res sit levis, sive gravis.

26. Si quis, vel solus, vel coram aliis, sive interrogatus, sive propria sponte, sive recreationis causa, sive quocumque alio fine juret, se non fecisse aliquid, quod revera fecit, intelligendo intra se aliquid aliud, quod non fecit, vel aliam viam ab ea, in qua fecit, vel quodvis aliud additum verum, revera non mentitur, nec est perjurus.

27. Causa justa utendi his amphibologiis est, quoties id necessarium aut utile est ad salutem corporis, honorem, res familiares tuendas, vel ad quemlibet alium virtutis actum; ita ut veritatis occultatio censeatur tunc expediens & studiosa.

28. Qui mediante commendatione, vel munere ad Magistratum, vel Officium publicum promotus est, poterit cum restrictione mentali prestare juramentum, quod de mandato Regis a similibus solet exigi, non habito respectu ad intentionem exigentis, quia non tenetur fateri crimen occultum.

29. Virgens metu gravis est causa justa, Sacramentorum administrationem simulandi.

30. Eas est viro honorato occidere in vasorem, qui nititur calumniam inferre, si aliter haec ignominia vitari nequit; idem quoque dicendum, si quis impingat alapam, vel fuste percutiat, & post impactam alapam, vel istum fustis fugiat.

31. Regulariter occidere possum furem pro conservatione unius aurei.

32. Non solum licitum est defendere defensione

sione occisiva, qua actu possidemus, sed etiam ad qua jus inchoatum habemus, & que nos possessuros speramus.

33. Licitum est tam heredi, quam legatario contra injuste impediendum, ne vel hereditas adeatur, vel legata solvantur, se taliter defendere, sicut & jus habenti in cathedram vel prebendam contra eorum possessionem injuste impediendum.

34. Licet procurare abortum ante animationem factis, ne puella deprehensa gravida occidatur, aut infametur.

35. Videtur probabile omnem factum, quamdiu in utero est, carere anima rationali, & tunc primum incipere eandem habere, cum paritur, ac consequenter dicendum erit, in nullo abortu homicidium committi.

36. Permissum est furari, non solum in extrema necessitate, sed etiam in gravi.

37. Famuli, & famula domesticae possunt occulte heris suis surripere ad compensandam operam suam, quam majorem judicant salario, quod recipiunt.

38. Non tenetur quis sub pena peccati mortalis restituere, quod ablatum est per pauca furta, quantumcumque sit magna summa totalis.

39. Qui alium movet aut inducit ad inferendum grave damnum tertio, non tenetur ad restitutionem istius damni illati.

40. Contractus Mobatra licitus est, etiam respectu ejusdem personae, & cum contractu retrovenditionis praevio inito, cum intentione lucri.

41. Cum numerata pecunia pretiosior sit numeranda, & sic sit, qui non majoris faciat pecuniam presentem quam futuram, potest creditor aliquid ultra sortem a mutuario exigere, & eo titulo ab usura excusari.

42. Usura non est, dum ultra sortem aliquid exigitur, tamquam ex benevolentia & gratitudinis debitum; sed solum, si exigatur tamquam ex iustitia debitum.

43. Quidni non nisi veniale sit, detrahentis auctoritatem magnam, sibi noxiam, falso crimine elidere?

44. Probabile est, non peccare mortaliter, qui

imponit falsum crimen alicui, in suam justitiam, & honorem defendat. Et si hoc non sit probabile, vix ulla erit opinio probabilis in Theologia.

45. Dare temporale pro spirituali, non est simonia, quando temporale non datur tamquam pretium, sed dumtaxat tamquam motivum conferendi vel efficiendi spirituale; vel etiam quando temporale sit solum gratuita compensatio pro spirituali, aut e contra.

46. Et id quoque locum habet, etiamsi temporale sit principale motivum dandi spirituale; immo etiamsi sit finis ipsius rei spiritualis, sic ut illud pluris aestimetur, quam res spiritualis.

47. Cum dixit Concilium Tridentinum eos alienis peccatis communicantes mortaliter peccare, qui, nisi quos digniores & Ecclesiae magis utiles ipsi judicaverint, ad Ecclesias promovent, Concilium, vel primo videtur per hoc digniores non aliud significare velle, nisi dignitatem eligendorum, sumpto comparativo pro positivo; vel secundo, locutione minus propria ponit digniores, ut excludat indignos, non vero dignos; vel tandem loquitur tertio, quando sit concursus.

48. Tam clarum videtur, fornicationem secundum se nullam involvere malitiam, & solum esse malam, quia interdicta, ut contrarium omnino rationi dissonum videatur.

49. Mollities jure naturae prohibita non est. Vade, si Deus eam non interdixisset, saepe esset bona, & aliquando obligatoria sub mortali.

50. Copula cum conjugata, consentiente marito, non est adulterium; adeoque sufficit in confessione dicere, se esse fornicatum.

51. Famulus, qui submissis humeris scienter adjuvat herum suum ascendere per fenestras ad suprandum virginem, & multoties eidem subservit deferendo scalam, aperiendo januam, aut quid simile cooperando, non peccat mortaliter, si id faciat metu notabilis detrimenti; puta ne a Domino male tractetur, ne torvis oculis aspicatur, ne domo expellatur.

52. Praeceptum servandi festa non obligat sub mortali, seposito scandalo, si absit contemptus.

53. Satisfacit precepto Ecclesie de audiendo Sacro, qui duas ejus partes, immo quatuor, simul à diversis celebrantibus audit.

54. Qui non potest recitare Matutinum & Laudes, potest autem reliquas Horas, ad nihil tenetur; quia major pars trahit ad se minorem.

55. Precepto Communionis annue satisfacit per sacrilegam Corporis Domini manducationem.

56. Frequens Confessio & Communio, etiam in his, qui gentiliter vivunt, est nota predestinationis.

57. Probabile est, sufficere Attritionem naturalem, modo honestam.

58. Non tenemur Confessario interroganti fateri peccati alicujus consuetudinem.

59. Licet Sacramentaliter absolvere dimidiatè tantum confessos, ratione magni concursus Pœnitentium; qualis v. g. potest contingere in die magne alicujus Festivitatís, aut Indulgentiæ.

60. Pœnitenti habenti consuetudinem peccandi contra legem Dei, naturæ, aut Ecclesie, etsi emendationis spes nulla appareat, nec est neganda, nec differenda absolutio; dummodo ore proferat, se dolere, & proponere emendationem.

61. Potest aliquando absolvi, qui in proxima occasione peccandi versatur, quam potest, & non vult omittere, quinimò directè & ex proposito querit, aut ei se ingerit.

62. Proxima occasio peccandi non est fugienda, quando causa aliqua utilis aut honesta non fugiendi occurrit.

63. Licitum est querere directè occasionem proximam peccandi pro bono spiritali vel temporali, nostro, vel proximi.

64. Absolutionis capax est homo, quantumvis laboret ignorantia mysteriorum Fidei, & etiamsi per negligentiam, etiam culpabilem, nesciat Mysterium Sanctissime Trinitatis & Incarnationis Domini Nostri JESU CHRISTI.

65. Sufficit illa Mystéria semel credidisse.

Quicumque autem cujusvis conditionis, status & dignitatis, illas vel illarum aliquam,

conjunctim vel divisim, defenderit, vel ediderit, vel de eis disputatè, publicè aut privatim tractaverit vel prædicaverit, nisi forsitan impugnando, ipso facto incidat in excommunicationem latè sententiæ, à qua non possit (præterquam in articulo mortis) ab alio, quacumque etiam dignitate fulgente, nisi à pro tempore existente Romano Pontifice absolvi.

Insuper districtè in virtute Sanctæ Obedientiæ, & sub interminatione Divini Judicii prohibet omnibus Christi Fidelibus cujuscumque conditionis, dignitatis, & status, etiam speciali, & specialissimè notè dignis, ne prædictas Opiniones, aut aliquam ipsarum ad praxim deducant.

Tandem, ut ab injuriosis contentionibus Doctores, seu Scholastici, aut alii quicumque imposterum se abstineant, & ut paci & charitati consulatur, idem Sanctissimus in virtute Sanctæ Obedientiæ eis præcipit, ut tam in libris imprimendis, ac manuscriptis, quam in Thesibus, Disputationibus ac Prædicationibus caveant ab omni censura, & nota, nec non à quibuscumque convitiis contra eas Propositiones, quæ adhuc inter Catholicos hinc inde controvertuntur, donec à S. Sede recognita super iisdem Propositionibus judicium proferatur.

Franciscus Riccardus Sanctæ Romane, & universalis Inquisitionis, Notarius. Loco † Sigilli.

Anno à Nativitate D. N. Jesu Christi 1679. Indictione secundâ, die verò 4. mensis Martii; Pontificatus autem Sanctiss. D. N. Innocentii Divinâ providentiâ Papa XI. anno tertio, supradictum Decretum affixum, & publicatum fuit ad valvas Basilicæ Principis Apostolorum, &c. per me Franciscum Perinum.

NOTA I.

Propositionum istarum ferè singulas in Operis hujus decursu tractari. Monet autem S. Congregatio accipiendam esse unamquamque ipsarum, sicut jacent: sicut enim

sufficere potest una particula vitiosa ut aliqua Propositio mereatur prohiberi; sic etiam aliqua particula adjecta, omissa, vel limitata, efficere posset, ut eadem sit tota à se, vel à prohibitis diversa.

NOTA II.

Ad quæstionem, quæ à pluribus movetur: Quomodo supra prohibeatur in virtute S. Obedientiæ, & sub interminatione Divini judicii (quæ est formula peccatum mortale semper importans) ne quis opiniones prædictas, aut aliquam earum ad praxim deducat. Quandoquidem aliqua ex dictis aliquando materiam tantum venialem continere possint, ut in Propositione 8. comedere aut bibere ad satietatem, &c. & Prop. 9. opus conjugii exercere, ob solam voluptatem: & Prop. 27. de amphibologia in materia levis & Prop. 37. quando famulus surriperet rem levem ad compensationem salarii, &c.

Respondendum videtur: In his, & similibus mortale illud peccatum non consistere in eo simpliciter, quod quis aliquid istorum in praxim deducat, sed quod simul velit in eo hujus Decreti prohibitionem aut declarationem contemnere, aut tanquam invalidam repudiare, quod ad materiam levem accedens constituit peccatum grave, & sic aptum prohiberi in virtute S. Obedientiæ, & sub interminatione divini judicii.

NOTA III.

Sæpius queritur: An inter prædictas Propositiones varix, quæ sunt Copulativæ, censentur censurata secundum omnes partes istius copulativæ? Censurabiles enim essent, etsi una tantum pars esset falsa, aut illicita. Exemplum sit, in hac Prop. 32. prohibita: Non solum licitum est defendere defensione officivâ, quæ actu possidemus, sed etiam ad quæ jus inchoatum habemus, & quæ nos possesuros speramus. Damnabilis enim erat ista copulativa, etsi primum membrum esset ve-

rum, imò & secundum, sed tantum tertium membrum esset falsum.

Respondendum tamen videtur, regulariter in similibus singula membra censurari aut prohiberi, nisi ex aliis signis constet de alia mente Legislatoris, uti fieri posset, si ex aliquo Auctore fuisset talis Propositio verbatim desumpta, & prius de illo solo membro ipse, aut alius fuisset accusatus, aut notatus. De puncto simili, dum speciatim controvertitur, consulti solent probati Theologi aut sacra Congregatio.

ALEXANDRI VIII.

Decreta duo Contra Propositiones 33.

Feriâ v. Die 24. Augusti 1690:

In Congregatione Generali Sanctæ Romane, & universalis Inquisitionis habita in Palatio Apostolico Montis Quirinalis coram Sanctissimo D. N. D. ALEXANDRO Divinâ Providentiâ Papa VIII. ac Eminentissimis, & Reverendissimis DD. S. R. E. Cardinalibus in tota Republica Christiana adversus Hæreticam pravitatem Generalibus Inquisitoribus à Sancta Sede Apostolica specialiter deputatis.

Sanctissimus D. N. ALEXANDER Papa VIII, non sine magno animi sui dolore audivit duas Theses, seu Propositiones, unam denud, & in majorem Fidei perniciem suscitari, alteram de novo erumpere; Et cum sui Pastoralis Officii munus sit, oves sibi creditas à noxiis pascuis avertere, & ad salutaria semper dirigere, dictarum Thesium, sive Propositionum examen pluribus in Sacra Theologia Magistris, & deinde Eminentissimis, & Reverendissimis DD. Cardinalibus contra Hæreticam pravitatem Generalibus Inquisitoribus sedulo commisit, qui pluries re mature discussâ infra scriptis Thesibus, seu Propositionibus super

unaquaque ipsarum sua suffragia Sanctitati suæ singillatim exposuerunt.

1. *Bonitas objectiva consistit in convenientiâ objecti cum natura rationali: formalis vero in conformitate actus cum regula morum. Ad hoc sufficit, ut actus moralis tendat in finem ultimum interpretativè. Hunc homo non tenetur amare, neque in principio, neque in decursu vitæ suæ moralis.*

2. *Peccatum Philosophicum, seu morale, est actus humanus disconveniens naturæ rationali, & rectæ rationi. Theologicum vero, & mortale, est transgressio libera Divinæ legis. Philosophicum, quantumvis grave in illo, qui Deum, vel ignorat, vel de Deo actu non cogitat, est grave peccatum, sed non est offensa Dei, neque peccatum mortale dissolvens amicitiam Dei, neque æternâ pœnâ dignum.*

Quibus peractis, Sanctissimus omnibus plenè, & maturè consideratis, primam Thesim, seu Propositionem declaravit hæreticam, & uti talem damnandam, & prohibendam esse, sicuti damnat, & prohibet sub Censuris, & pœnis contra hæreticos, & eorum fautores in Jure expressis; Secundam Thesim, seu Propositionem declaravit scandalosam, temerariam, piarum aurium offensivam, & erroneam, & uti talem damnandam, & prohibendam esse, sicuti damnat, & prohibet; ita ut quicumque illam docuerit, defenderit, ediderit, aut de ea etiam disputaverit publice, seu privatim tractaverit; nisi forsan impugnando, ipso facto incidat in Excommunicationem, à qua non possit (præterquam in articulo mortis) ab alio quacumque etiam Dignitate fulgente, nisi à pro tempore existente Romano Pontifice absolvi. Insuper distinctè in virtute sanctæ Obedientiæ & sub interminatione Divini Judicii prohibet omnibus Christi fidelibus cujuscumque conditionis, Dignitatis, ac Status, etiam speciali, & specialissimâ notâ dignis, ne prædictam Thesim, seu Propositionem ad praxim deducant.

Loco † Sigilli.

Alexander Speronus S. Romanæ, & universalis Inquisitionis Notarius.

Die 24. Augusti 1690. supradictum Decretum affixum, & publicatum fuit ad valvas Basilicæ Principis Apostolorum, Palatii S. Officii, in acie Campi Floræ, ac aliis locis solitis, & consuetis Urbis per me Franciscum Perinum SS. D. Nostri Papæ, & Sanctiss. Inquisitionis Cursorem.

Feriâ V. Die VII. Decembris 1690.

In Congregatione Generali Sanctæ Romanæ, & Universalis Inquisitionis habita in Palatio Apostolico Montis Quirinalis, coram Sanctiss. D. N. D. Alexandro Divinâ providentiâ Papa VIII. ac Eminentissimis, & Reverendissimis DD. S. R. E. Cardinalibus, in tota Republica Christiana contra Hæreticam pravitatem Generalibus Inquisitoribus, à sancta Sede Apostolica specialiter deputatis.

Sanctissimus Dominus N. Alexander Divinâ providentiâ Papa VIII. prædictus pro Pastoralis cura Ovium à Christo Domino sibi commissa de earum salute sollicitus, ut in offenso gradu per rectas semitas possint incedere, & pascua nimium perniciofa in pravisdocrinis exhibita vitare, unius supra triginta Propositionum examen pluribus in Sacra Theologia Magistris, & deinde Eminentiss. ac Reverendissimis DD. Cardinalibus contra Hæreticam pravitatem Generalibus Inquisitoribus commisit, qui tantum negotium diligenter aggressi, eiq; sedulo ac pluries incumbentes, super unaquaque ipsarum sua suffragia Sanctitati suæ singillatim detulerunt.

Propositiones autem sunt infra-scriptæ, videlicet.

1. *In statu nature lapsæ ad peccatum formale, & demeritum sufficit illa libertas, quæ voluntarium, ac liberum fuit in causa sua, peccato originali, & libertate Adami peccantis.*

2. *Tametsi detur ignorantia invincibilis juris nature, hæc in statu nature lapsæ operantem ex ipsa non excusat à peccato formali.*

3. *Non licet sequi opinionem, vel inter probabiles probabilissimam.*

babiles probabilissimam.

4. *Dedit semetipsum pro nobis oblationem Deo, non pro solis Electis, sed pro omnibus, & solis Fidelibus.*

5. *Pagani, Judæi, Hæretici, aliq; hujus generis nullum omnino accipiunt à Jesu Christo influxum; adeoq; hinc rectè inferes, in illis esse voluntatem nudam, & inermem, sine omni gratia sufficienti.*

6. *Gratia sufficiens statui nostro, non tam utilis, quam perniciofa est; sic ut proinde meritò possimus petere: à gratia sufficienti libera nos Domine.*

7. *Omnis humana actio deliberata, est Dei dilectio, vel mundi: si Dei, charitas Patris est; si mundi, concupiscentia carnis, hoc est, mali est.*

8. *Neesse est infidelem in omni opere peccare.*

9. *Reverâ peccat, qui odio habet peccatum merè ob ejus turpitudinem, & disconvenientiam cum natura, sine ullo ad Deum offensum respectu.*

10. *Intentio, quæ quis detestatur malum, & prosequitur bonum, merè ut caelestem obtineat gloriam, non est recta, nec Deo placens.*

11. *Omne, quod non est ex Fide Christiana supernaturali, quæ per dilectionem operatur; peccatum est.*

12. *Quando in magnis peccatoribus deficit omnis amor, deficit etiam Fides; & etiamsi videantur credere, non est Fides Divina, sed humana.*

13. *Quisquis etiam æternæ mercedis intuitu Deo famulatur, charitate si caruerit, vitio non caret, quoties intuitu licet beatitudinis operatur.*

14. *Timor gehennæ non est supernaturalis.*

15. *Attritio, quæ gehennæ, & penarum metu concipitur, sine dilectione benevolentie Dei propter se, non est bonus motus, ac supernaturalis.*

16. *Ordinem præmittendi satisfactionem absolutioni induxit, non politia, aut institutio Ecclesie, sed ipsa Christi lex, & præscriptio, naturâ rei id ipsum quoclammodo dictante.*

17. *Per illam praxim mox absolvendi, ordo*

pœnitentiæ est inversus.

18. *Consuetudo moderna quoad administrationem Sacramenti Pœnitentiæ, etiamsi eam plurimorum hominum sustentet auctoritas, & multi temporis diuturnitas confirmet, nihilominus ab Ecclesia non habetur pro usu, sed abusu.*

19. *Homo debet agere totâ vitâ pœnitentiâ pro peccato originali.*

20. *Confessiones apud Religiosos factæ, ple-ræq; vel sacrilegæ sunt, vel invalidæ.*

21. *Parochianus potest suspicari de Mendicantibus, qui elemosynis communibus vivunt, de imponenda nimis levi, & incongrua pœnitentiâ seu satisfactione, ob questum, seu lucrum subsidii temporalis.*

22. *Sacrilegi sunt judicandi, qui jus ad Communionem percipiendam prætendunt, antequam condignam de delictis suis pœnitentiâ egerint.*

23. *Similiter arcendi sunt à sacra Communionem, quibus nondum inest amor Dei purissimus, & omnis mixtionis expertus.*

24. *Oblatio in Templo, quæ fiebat à B. V. M. in die Purificationis suæ per duos pullos Columbarum, unum in holocaustum, & alterum pro peccatis, sufficienter testantur, quod indiguerit Purificatione, & quod Filius, qui offerebatur, etiam maculâ Matris maculatus esset, secundum verba legis.*

25. *Dei Patris sedentis simulacrum nefas est Christiano in Templo collocare.*

26. *Laus, quæ defertur Mariæ ut Mariæ, vana est.*

27. *Valuit aliquando Baptismus sub hac forma collatus, In nomine Patris &c. prætermisissis illis, Ego te Baptizo.*

28. *Valet Baptismus collatus à Ministro, qui omnem ritum externum, formamq; baptizandi observat, intus vero in corde suo apud se resolvit. Non intendo, quod facit Ecclesia.*

29. *Futilis, & toties convulsa est assertio de Pontificis Romani supra Concilium Oecumenicum auctoritate, atque in fidei questionibus discernendis infallibilitate.*

30. *Vbi quis invenerit doctrinam in Augustino clarè fundatam, illam absolutè potest tenere & docere, non respiciendo ad ullam Pontificis Bullam.*

31. *Bulla Urbani XIII. In eminenti, est subreptitia.*

Quibus maturè consideratis idem Sanctissimus statuit, & decrevit 31. supradictas Propositiones tamquam temerarias, scandalosas, malè sonantes, injuriosas, Hæresis proximas, Hæresim sapientes, erroneas, Schismaticas, & Hæreticas respectivè esse damnandas, & prohibendas, sicut eas damnat, & prohibet; ita ut quicumque illas, aut conjunctim, aut divisim docuerit, defenderit, ediderit, aut de eis, etiam disputativè, publicè, aut privatim tractaverit, nisi forsan impugnando, ipso facto incidat in Excommunicationem, à qua non possit (præterquam in articulo mortis) ab alio, quâcumque etiam Dignitate fulgente, nisi à pro tempore existente Romano Pontifice, absolvi.

Insuper districtè in virtute Sanctæ Obedientiæ, & sub interminatione Divini Judicii prohibet omnibus Fidelibus, cujuscumque conditionis, Dignitatis, & Status, etiam speciali & specialissimâ notâ dignis, ne prædictas opiniones, aut aliquam ipsarum ad proximam deducant.

Non intendit tamen Sanctitas sua per hoc Decretum alias Propositiones in majori numero ultra supradictas 31. jam exhibitas, & in hoc Decreto non expressas approbare.

Locus f. Sigilli

Alexander Sponus S. Romanæ & Universalis Inquisitionis Not.

Anno à Nativitate D. N. JESU CHRISTI millesimo sexcentesimo nonagesimo, Indict. 13. die 20. Decemb. Pontificatus autem SS. D. N. D. Alexandri Divinâ providentiâ P. P. VIII. Anno secundo, supradictum Decretum affixum, & publicatum fuit ad valvas Basilicæ Primæ

cipis Apostolorum, Palatii S. Officii, in acie Campi Floræ, ac aliis locis solitis, & consuetis Urbis per me Franciscum Perinum SS. D. N. P. P. & SS. Inquisitionis Cursorem.

10. *Baptista de Comitibus Mag. Curs.*

N O T A.

In editione prima hujus posterioris Decreti paulò aliter haberi Propositionem 1. & 25. Sed nos secuti fuimus secundam editionem tamquam correctiorem.

C A P U T II.

C O N T R O V E R S I Æ.

Generales Recentiorum, de Probabilitate opinionum.

§. I.

Exponitur status Controversiæ, & communis Auctoritas pro recto ac licito usu Probabilitatis.

Controversia de licito usu opinionis probabilis, relicta etiam probabiliori (quam supra definitivimus & explicuimus) vix ante hæc tempora mota, aut nota fuit: de illo usu passim Antiqui dubitationem aut disputationem non instituerunt. Placuit tamen quibusdam, doctrinam illam, tamquam aliquibus Scholis modernis præ aliis propriam, multis modis infectari. Inter primos Scriptores Societatis nostræ extitit *Gabriel Vasquez*; hic tamen disertè notat 1. 2. *disp. 62. cap. 4. n. 14.* doctrinam illam in Scholis longè antè sua tempora communem fuisse. Ante illum idem notavit *Michael Salomius* Tom. 1. de just. q. 63. ar. 2. cont. 2. conclus. 4. afferens, Multos ac Gravissimos Doctores ita sentire, ac maximè ex Discipulis S. Thomæ. Et verò ante Societatem pridem eam doctrinam

nam tradidisse reperitur ex Schola Thomistica *Barthol. Medina* 1. 2. q. 19. ar. 6. concl. 3. *Ludo. Lopez* p. 1. Instruct. c. 120. concl. 3. agens de Confessario absolvente juxta penitentis opinionem minus probabilem. *Franz. Victoria* in Summa de Confes. num. 177. *Thomas Mercado* de Contradict. l. 2. c. 5. *Dom. Sotus* in 4. d. 18. q. 2. a. 5. ad 5. ubi resoluit, Confessarium licitè procedere cum omissione opinionis probabilioris & magis tutæ. *Barthol. de Ledesma* in Summario de penit. diff. 14. concl. 5. Cui fortè inter antiquiores accenseri posset *Petrus Ledesma* in Summa p. 2. tr. 8. cap. 22. ubi ante concl. 12. asserit etiam hanc sententiam tenere *Medinam*, & *Orellanam*, & multos alios Doctores, ac præcipuè Discipulos S. Thomæ.

His consentiunt passim hodie ex eadem Schola Viri eruditione eximii, & nobis notissimi. Nec non ex Schola amplissima Doctoris Subtilis Scriptores celeberrimi, quibus non leve pondus recentius adjecit auctoritas gravissima Reverendissimi *P. Herinx*, uti & *P. Van Sichen* in Belgio Provincialis, qui in Thesis celeberrimis Lovanii defensis 10. Septembris anno 1669. hanc de probabilitate doctrinam plurimum testimonio solide confirmat, & postremò Thesi 33. adducit *Alexandrum Alessem*, qui in sua Summa Theologica sæpe sententiam probabilis, etiam minus tutam sequitur, ac proponit. Illam autem Summam jussu *Alexandri IV.* Facultas Parisiensis examinavit, & appensis septuaginta duorum Magistrorum sigillis approbavit. Ipseque *Alexander IV.* Pontificio Diplomate confirmavit. Quomodo confirmavit securè, si sententiam probabilis & minus tutam nunquam securè sequamur?

Ut verò rem hanc ex aliorum testimonio, ac disertis verbis summam perstringam: *Barthol. de Ledesma* de Saeram. Penit. d. 14. concl. 5. pronunciat hanc doctrinam esse verissimam, & probari ex usu universali omnium. *Stephanus Spinola* Opusc. de libera

& prudenti electione agibilium, in Præfatione asserit esse, *Recentiorum omnium calculo, & universali pænè populorum usu confirmatam.* *Hier. Garcias* in Summa tr. 1. diff. 5. dub. 2. n. 5. docet, tam communem, & securam esse istam conclusionem, ut solus *Machado* pro se alleget 45. recentes Auctores. Nec pauciores profert *Pasqualigus* Theatinus decisione 5. judicans: Hanc sententiam esse certissimam, & in materia morali posse demonstrari. Neque hæc unius Gentis, aut Scholæ vox est: Cum pluribus ex *Gallia* *Ysambertus*, ex *Hispania* *Montefinus*, ex *Italia* *Bonacina*, uno ore pronunciant, hanc esse *Communem Theologorum Sententiam*; adeo ut *Angelus Bossius* Clericus Regularis Tom. moral. var. ad tit. 1. in Appendice, non dubitet affirmare: "Apud quoscumque doctos, & simul probos in toto orbe Christiano, nihil magis decantatum, quam licitum esse, in operando sequi quamcumque opinionem probabilis, dummodò sit probabilis, etiam minus tutam, ubi non agitur de valore facti, vel de damno in sequendo, &c. sed de sola honestate operationis."

Denique, ut summam procedam, pro hac sententia, quam ex *Bossio* jam expressi, adducere possum cum nostro *De Champs* in lib. de quæstione Facti, extra Scriptores Societatis, *Episcopus* decem, Doctores *Sorbonicos* quatuor, nec plures ex illis nostro seculo de hac Quæstione scripserunt. Adde ex aliis Ordinibus Religiosis simul sumptis Auctores omnino sexaginta. Et ex ceteris orbis Christiani Doctoribus clarissimis, viginti duos. Quod si velimus omnium simul Auctorum, etiam Societatis, numerum inire, pro nostra sententia centum quinquaginta novem adducit *Sarasa* in part. 2. nec pauciores pro ea recenset *Terillus* in quæst. 22. qui ut fidus, & oculatus sit testis, illos à se lectos affirmat, auctor eximie doctus, & religiosus, & pro illustranda re litteraria longiori ævo dignissimus.

Mirum sanè paucos Recentiores, qui contra probabilitatis usum insurgunt, ext

tot Scriptoribus, unum sibi vel alterum tamquam probabilitatis Auctores exagitan- dos suscepisse, ac si in ceterorum omnium Scriptis peregrini fuissent.

At volvenda illis erant saltem Pontificum Oracula, ne nimis incaute per Auctoris privati latus supremæ Sedis auctoritas aliquid pateretur. Licitum esse amplecti opinionem probabilem omisâ tutiore saltem minùs probabili, senserant illi Pontifices, qui in voto solemnî Castitatis de facto dispensa- runt, scilicet, Alexander III. Honorius II. Cælestinus III. Clemens II. &c. Quia tantum est probabilis opinio, quod Pontifex habeat potestatem dispensandi in solemnî voto Castitatis. Hanc tamen sententiam se- qui non dubitarunt. omisâ tutiori, quam docet D. Thomas, & plures alii, nimirum non posse Pontificem in solemnî Castitatis voto dispensare. Tutius sanè foret Pontifi- cem, negando dispensationem, se non ex- ponere periculo usurpandi potestatem sibi indebitam, & Religiosum non collocare in periculo deinceps peccandi contra votum castitatis; quod fiet, & quidem in materia, quæ est contra legem naturæ, si fortè proba- bilis opinio, quam secuti sunt illi Pontifices, à parte rei non subsistat.

Possent quoque hîc adducere auctori- tatem, & exemplum in luce Ecclesiæ notissi- mum, illorum Pontificum, qui non dubi- tarunt in Matrimonio rato dispensare; quod tamen per Pontificem solvi non posse, opi- nionem esse probabilissimam, & eam Theologos communiter tenere, affirmat Sanchez lib. 2. de Matrim. d. 14. n. 1. citatque pro ea Scotum, & Scotistas, pluresque alios, cum Domin. Soto, qui lib. 7. de Just. q. 2. a. 5. eam habet ita certam, ut vix velit oppositam esse probabilem. Unde manifestum est primò: O- pinionem, quam in dispensando secuti sunt Pontifices, tantum esse probabilem: secundò, illam esse minùs tutam, cum multò tutius foret non dispensare in Matrimonio, quod constat fuisse ratum & validum, & per o- missionem dispensationis nullum erat peri-

culum alicujus legis violandæ. Dispensatio- nem verò in Matrimonio rato concessisse reperitur Gregorius VII. Martinus V. Eug- enius IV. Paulus III. Gregorius XIII. Pius IV. & Pius V. Idemque fecisse Adrianum VI olim Lovanii Doctorem fatetur Sinnichius in Saul. Extr. c. 17. pag. 227. quamvis ipse A- drianus aliquando docuerit illam potestatem Pontifici non competere.

Neque dicas: Fortè hunc, & alios exi- stimasse sententiam minùs probabilem, quam in praxi sequebantur, fuisse revera probabiliorum. Illud enim forte, non forte, sed valdè imbecillum est effugium. Solent enim Pontifices in istiusmodi gravis mo- menti Resolutionibus etiam præcipuè notæ ac doctrinæ Theologos consulere. Quomo- dò ergo nisi temerè affirmabimus, neque hos, neque Pontificem ex illis sententiam magis, minùsque probabilem cognovisse, & in hoc post maturam inquisitionem actu errasse?

Facile foret eandem sententiam probare ex jure Canonico Cap. *Laudabilem.* de frigidis & maleficiatis, ubi Cælestinus III. naturaliter frigidis ad experientiam copulæ nup- tialis, si frigiditas priùs probari non pote- rat, concedit ut cohabitent ad triennium; at- qui post copulam per biennium frustra atten- tatum, multò probabilius est *sub finem* trien- nii subesse impedimentum impotentia, adeo- que Matrimonium esse nullum; & multò tu- tius foret à thoro conjugali abstinere, & ut- rinque castè vivere, idque in materia juris naturæ, in qua Pontifex nequit dispensare. Et tamen in casu illo conjuges licitè se mu- tuo tangunt, & copulam tentant; idque à Pontifice positivè permittitur: non aliam cer- tè ob causam, quam quia usque ad finem tri- ennii manet probabilitas potentia ad copu- lam, quamvis illa sit multò minor quam probabilitas impotentia, appetente sine trienna- lis experimenti.

Declaratio hujus Doctrinæ ex sacris *Lit- teris*, & sanctis *Patribus* maximè hîc proluxa foret, Ut tamen utrumque brevissimè confi- ciam

§. II.

Elucidatur ex dictis ulterius, Quomodo aliquis possit prudenter, adeoque licitè operari aliquando, ex sententia minùs probabili, minùsque in speciem tutâ.

DEmonstratur viâ maximè clarâ, & fa- cili; ex prudentia & honestate talis operationis, tam ex parte intellectûs, quam ex parte voluntatis. Quia ut voluntas pruden- ter intellectui imperet assensum intuitu assequendæ veritatis, quod est proprium bonum intellectûs, non requiritur major cura & perfectio, quam ab eadem voluntate exigitur in ordine ad proprium objectum, quod est bonum. Atqui ut in electione prop- rii objecti voluntas prudenter agat, necesse non est semper ut eligat bonum quod cog- noscit esse præstantius, sed sufficit ut eligat illud quod verè bonum est. Ergo ut volun- tas prudenter determinet intellectum ad as- sensum, non semper tenetur illum ad partem probabiliorum alligare, sed sufficit si ad par- tem minùs probabilem suo imperio illum de- terminet. Sic enim magis promovet bonum intellectûs, quam si illum ab omni judicio suspenderet: & cum magna spe obtinendæ veritatis sic procedit, cum supponatur pars illa, etsi minùs probabilis, esse tamen verè & certò probabilis, hoc est, illis motivis in- nixa, quæ per se virum prudentem ad assen- sum meritò movere possunt. Nam etsi elige- ret partem, quæ apparet magis probabilis, non nisi etiam cum aliqua formidine illi as- sensum præbere posset, cum hæc sit cuius as- sensui probabili intrinseca.

Et verò, quis est qui illos peccati aut im- prudentia arguat, qui etiam cum juramento ritè se determinant ad amplectendum vel tradendum doctrinam sui Magistri, ut Do- ctoris Angelici, etsi fortè quandoque ipsis in suis Magistris appareant aliqua sententia opposita minùs probabile, quia hoc magis

etiam, aliqua Scripturæ loca juxta antiquorum Patrum & Doctorum expositionem hîc ad- jicio.

Proverbiorum 3. 5. *Ne inuitaris pruden- tia tue.* Locus hîc ex S. Hieronymo sic ha- bet. Ne inuitaris prudentia tua. Prudentia suæ, inquit, innititur, qui ea, quæ sibi agen- da vel dicenda videntur, Patrum Decretis præponit. Eodem modo interpretatur S. Do- rotheus Serm. 5. Item S. Antoninus 1. Part. Tit. 3. Cap. 10. §. 10. Qui & addit locum Ec- clesiastici, *Noli esse nimis justus, qui perit in justitia sua.* Quomodo verò, hoc sensu, pruden- tiæ suæ non innititur, &c. si quis hoc ævo repugnat communi Doctorum consensui, as- ferentiam licitum esse sequi opinionem direc- tè minùs probabilem minùsque tutam, jux- ta modum, quem ex illis supra ostendimus.

Rursus illud Christi Matthæi 25. *Alligant onera gravia & importabilia, & imponunt ea humeris hominum &c.* In quem locum Hugo de S. Richardo sic appositè pronuntiat. Si er- ramus, nonne melius est propter misericor- diam dare rationem, quam propter crudeli- tatem deficere poenitentem.

Adde, si placet, ex *Genesis cap. 10.* Quomo- dò Abimelech non peccavit formaliter, uti patet ex contextu, abducendo Saram uxorem Abrahæ &c.

Et 4. *Regum cap. 5.* Elisæus rogatus à Naaman ut, curvante se Rege in Templo Remmon, liceret & sibi Regem sustentanti se incurvare &c.

Denique *Lib. Judith à cap. 3.* illa quæ egit Judith circa Holofernem, in quibus juxta Scripturas non peccavit.

Proluxum foret hîc plura alia Scripturæ & Patrum loca recensere. Fri vultum autem foret, porrò requirere, ut hi disertè profitean- tur, se non nisi ex sententia minùs probabili & incerta processisse; cum è contra ad ipsam operationem non nisi ex conclusione practi- cè certa processerint, agendo secundum no- stra principia superius explicata, pag. 135.

conducit ad Doctoris alicujus præstantissimi doctrinam, & Scholam promovendam.

Declaratur ulterius hæc doctrina in ordine ad quæstiones morales. Quæstio sit, an licitum sit pingere in die festo. Probabilius est id non licere, minus probabile id licere. In hoc casu voluntas spectato suo fine, sive bono sibi proprio, prudenter determinat intellectum ad probabilem assensum, quod liceat pingere in die festo. Quia sic ex una parte plurimum promovet suum bonum, & libertatem in pingendo si velit, & ex opposita parte nihil patitur detrimenti; quia adhuc retinet suam libertatem etiam ad non pingendum, tamquam ad opus Consilii sub peccato non obligantis. Quod autem per hoc plurimum promoveat bonum suum patet, quia sic aufert à se obligationem semper abstinendi ab illo opere: atque ita removet periculum peccandi, cui alias subiceretur; & cui se ultrò exponeret, si intellectum ad oppositum assensum determinaret; quæ etiam omnino ad prudentiam pertinent.

Quod si insuper reflectat, quàm incerta sit major rei probabilitas in ordine ad determinatam objecti veritatem; & quàm difficile sit motiva omnia tam extrinseca, quàm intrinseca utriusque partis æquâ lance sic ponderare, ut major probabilitas certò attingatur: item, quàm sæpe contingat id postea verius deprehendi, quod minus probabile apparebat, facile profectò judicabit se non imprudenter agere, si opinioni, etsi minus, verè tamen probabili se conformet. Certum autem est, Deum neminem violatæ legis reum habere, qui prudenter judicat illam hic & nunc suæ actioni non adversari, quod per opinionem etiam minus probabilem aliquando fieri posse hæcenus demonstratum est.

Quidquid huic demonstrationi *objicietur*, non potest aliud concludere, quàm quod *perfectius* ager voluntas imperando assensum, & usum partis probabilioris, quod tamen semper verum non esse ex dictis, & infra dicendis, facile colligitur. Sed ut omnino ve-

rum id esset, quomodo sic inferes: Istud est perfectius, ergo numquam licebit voluntati imperare aut sequi sententiam minus probabilem, quia hoc est minus perfectum. Manifestum autem est nullum dari præceptum semper amplectendi perfectiora aut tutiora, aliàs opera, quæ sunt Consilii, sic in Præcepta verterentur.

Porro, Radicem præcipuam, ex qua pululant aliæ impugnationes hujus sententiæ, conemur breviter & clarè detegere, hoc modo. Dicunt: *Prudentis est eligere tutius*. Hoc sanè non rectè: sed sic: Prudentis est eligere tutum, & Prudentioris vel Prudentissimi est, eligere tutius vel tutissimum. Ad omnem autem Prudentiam non datur præceptum: sed simpliciter ad operationem Prudentem, & hæc sola hic exigi potest: Nonne hoc manifestum? Nunc quæro ulterius: Quare electio opinionis minus probabilis in concursu probabilioris non possit esse tuta? Quia, inquis, *Opinio probabilior est tutior*. Rectè ne sequitur: *Opinio probabilior est tutior*: ergo probabilis non est tuta? Obedientia est melior quàm victima, ergo victima non est bona. Nonne defectus hujus sequelæ facile percipitur?

Progredior porro, & inquirō: An opinio probabilior sit *absolute tutior* minus probabili, uti supponis? Manifestum est non esse: sed tantum in hoc unico tutior apparet, quod magis videatur attingere veritatem objecti, etsi fortè in re eam nullo modo attingat. Aliunde verò electio opinionis minus probabilis est certò tutior: nempe ex eo, quod eligendo minus probabilem, in exigenda obligatione præcepti, vitentur pericula plurima formalis peccati, quæ passim fierent ex persuasione obligationis sub peccato circa innumera præcepta, fortè etiam in re non obligantia. An ergo tutius non est vitare frequens periculum formalis peccati, quo Deus certò offenditur, quàm periculum aliquod materialis peccati, quo Deus certò non offenditur, & cujus periculum non tenentur homines quovis modo vitare, ut eligendo

gendo statum Religiosum, vel abdicando officia, & beneficia, quod per se notum est? Et ob has considerationes in titulo addidi, *in speciem* minus tuta. Ex quibus satis patet nihil ob stare, quo minus electio illa prudens & tuta censeatur, præsertim cum non sistatur in hoc iudicio *directo* de probabilitate objecti, sed in conclusione *practica* & certa de honestate actionis, quæ jam magis explicabitur.

Itaque ex his ita stabilitis de prudenti assensu partis minus probabilis circa honestatem objecti, nunc ulterius facile ostenditur quomodo inde perveniat ad *certitudinem practicam* de honestate nostræ actionis, & de ea conscientia omnino certa formetur. Nititur enim hoc evidenti syllogismo. Certum est hanc opinionem minus probabilem, v.g. quod liceat pingere die festo, esse verè probabilem, adeoque verè prudentem. Supponitur enim niti motivis ad fundandum assensum sufficientibus, nam aliàs probabilis non esset. Atqui prudenter agendo certò non possum peccare. Ergo certum est licitum mihi esse, pingere in die festo. Utraque præmissa est clara, ergo certa est consequentia in debita forma ex illis deducta. Atque hoc est ultimum dictamen certificans intellectum de honestate suæ electionis & operationis terminatæ ad partem speculativè quidem minus probabilem, sed quoad honestatem operationis practicè certam. Nec alia certitudo directa ad operandum, in rebus utrimque probabilibus, ulla ex parte inveniri poterit.

Ex his, quæ deduxi, existimo meritò posse observari: Inter hanc doctrinam, & illam quam tradunt alii, qui eam studiosè oppugnant, valde modicum, & fortè nullum in re fore discrimen, si velint ad eam animo sat pacato attendere: 1. Docent illi ad formandam in praxi conscientiam, iudicium certum esse necessarium: idem admittit hæc sententia, quæ requirit iudicium ultimum certum de honestate actionis, uti jam in priori syllogismo ostendi. 2. Admittere etiam debent

illi, opinionem minus probabilem fundare posse iudicium prudens de objecti veritate, non obstante formidine, quæ opinioni inest de opposito: nam hanc ipsam formidinem involuit definitio omnis opinionis verè probabilis, etsi motivis ad prudentem assensum sufficientibus niti debeat. Quod si in formando de objecti veritate prudenti iudicio, illa formido obesset, nulla opinio, etiam probabilior, imò nec moralis certitudo sufficeret, quia hæc etiam aliquam formidinem & fallibilitatem admittit. 3. Necessarium est etiam illos distinguere inter iudicium de veritate objecti, & iudicium de honestate actionis: ad illud formandum illi, quæ Probabilistæ vocantur, dicunt probabilitatem minorem posse sufficere, non verò ad iudicium practicum de honestate nostræ actionis. Certum autem & aliis esse debet, quod iudicium prudens & certum de honestate actionis possit consistere cum objecti directi falsitate à parte rei: aliàs nec moralis quidem certitudo ad honestam & prudentem actionem sufficeret. Nam falsitas objectiva stare potest cum moralitè etiam iudicii certitudine, cum hæc quoque admittat aliquem gradum fallibilitatis.

Ex quibus patet, inter utramque partem in re ipsa, & in praxi agendi, non subesse quantam prætendunt discordiam, sed potiùs in modo loquendi: atque in actionibus particularibus pleròque probabilitatis defensores nihil sibi licitum censere, quod alii non æquè in praxim reducunt.

Has igitur concordia mutua leges statuamus. Primum, ut dicatur utrimque, ad licitè operandum requiri dictamen conscientiaè moraliter certum; in quo de facto partes consentiunt. 2. Ut in operando, pro moralitè certitudinè, non accipiatur major probabilitas, quod aliqui faciunt, qui volunt sic persuadere se non nisi certa complecti. 3. Ut minor probabilitas in concursu majoris, agnoscat esse vera probabilitas distincta à dubio, quod juxta prædicta, sic manifestè declaro. Si enim major probabilitas semper

tolleret minorem probabilitatem sibi oppositam, sequeretur etiam minorem probabilitatem sæpe tollere majorem probabilitatem oppositam, quod neutra pars admittet. Statuamus enim majorem probabilitatem involvere sex gradus apparentiæ de veritate objecti, & oppositam minorem probabilitatem quatuor gradus apparentiæ veritatis ejusdem objecti. Si major probabilitas debeat tollere illos quatuor gradus tamquam sibi oppositos, ergo etiam minor probabilitas, quæ constat quatuor gradibus, debet elidere quatuor gradus majoris probabilitatis sibi oppositæ, quæ sex gradibus constat; ergo tantum relinquit duos gradus, qui soli non sufficiunt ad constituendum judicium probabile de objecti veritate. Ergo, si nullo modo admitendum sit, quod minor probabilitas tollat oppositam majorem, pari ratione admitti non potest, quod major probabilitas semper elidat minorem, & in intellectum ex ea parte tantum dubium relinquat. Quomodo verò quodvis judicium, etiam minus probabile, à dubio distingui debeat, dilucidè ostenditur supra in *Tract. I. in Princ. 16.*

Denique pro veritate & ulu hujus doctrinæ sufficere adducere breviter communem praxim Ecclesiæ, quæ clarè patet primò, ex jure Canonico in cap. *Laudabilem* de frigidis & maleficiatis: Ubi conjugibus naturaliter frigidis, si id prius probari non poterat, conceditur experimentum triennale, in quo post copulam per biennium frustra attentatam, multò probabilius est subelle impedimentum impotentia, adeoque Matrimonium nullum esse, ac tutius à copula tentanda abstinere: de quo in §. præcedenti.

2. Idem manifestum est in eo, quod illicitum non sit se determinare ad formandum judicium internum de Conceptione non-immaculata Virginis Deiparæ, quamvis illa opinio jam apertè minus probabilis censeatur.

3. Omni ævo sancti Patres, & Ecclesiæ Prælati docuerunt & inculcarunt, quod Religiosus, ut perfectus sit, debeat Prælato

obedire in omnibus, quæ manifestè non repugnant legi divinæ, aut Ecclesiæ determinationi. Ac proinde si Superior ordinet rem probabiliter licitam, subditus debet obedire, etsi oppositum ipsi appareat in se probabilius & tutius; quod etiam extendunt ad Ordinationes sub præcepto non obligantes. Certum autem est, præceptum vel ordinationem Superioris non reddere licita, quæ ex se essent illicita. Ac proinde alios etiam in agendo posse prudenter formare Conscientiam practicè certam circa ea, quæ apparent directè minus probabilia, minusque tutam.

4. Idem ostenditur in Pontificibus Romanis, qui, ut diximus in §. superiori, in praxi sæpe secuti sunt partem minus probabilem minusque tutam, dum dispensarunt in voto solemnè castitatis, quod minus probabiliter licere, cum Divo *Thoma* docent passim Thomistæ, & alii non pauci agnoscunt. Neque per hoc illi Pontifices opinionem minus probabilem reddiderunt certam aut probabiliorum. Nam S. Thomas, qui postea vixit, & eorum gesta non ignoravit, contrariam docuit, & alii posteriores. 2. Pontifices plurimi, ut Pius V. Gregorius XIII. aliique varii dispensarunt læpius in Matrimonio rato, quod fieri non posse S. *Bonaventura*, *Scotus*, & Scotistæ communiter cum pluribus docent, & non pauci probabilius admittunt, & hæud dubiè tutius est opposito: De quo plura supra in §. 1.

5. Eadem doctrina declaratur recepta in materia Justitiæ, in qua, etsi opinio sit minus probabilis, quod res ad me pertineat, non ideo teneor illam alteri tradere, pro quo stat opinio magis probabilis. Quia, inquirunt, non debeo præstare solutionem certam pro debito incerto. Quod non minus locum habere videtur, quando obligatio legis est incerta, & pro ea solutio sive executio certa exigitur, dummodò conscientia practicè certa formetur, juxta normam supra assignatam.

Sed in prædictis semper observandum: Usus opinionis minus probabilis locum non

non habere, ubi agitur, non tantum de honestate actionis, sed insuper de valore operis, ut in administratione Sacramentorum extra necessitatem, vel ubi intercedit certa alterius injuria, aut lex, aut conventio procedendi ex certioribus, ut in Judice, & aliis, quæ magis declarantur infra in solutione objectionum, præsertim in §. 4.

Ex his patet, tam ratione, quam praxi in omni genere hominum prudentissimorum, sententiam hanc, quam vocant benigniorem, semper locum & usum habuisse: & cum illa consistere viam prudenter formandi conscientiam in operando practicè certam & securam.

Via veritatis objectivæ unice est, & in tramite indivisibili consistens, quam certò attingere paucis datum. Nonne igitur æquè laxitatis arguendus, tam qui ad sinistram per nimiam sentiendi rigorem, quam qui ad dexteram per nimiam benignitatem ab hoc indivisibili tramite declinat? Nonne æquè injustum, ligare ad indebita, quam à debitis absolvere? Ut ergo laxi non simus, utrumque cavēamus.

§. III.

Dissolvuntur aliquorum Theologorum argumenta.

Objicies primò: Qui sequitur opinionem minus probabilem, minusque tutam, incurrit majus periculum peccandi, quam si amplecteretur opinionem probabiliorē, ac tutiorem. Hoc verò existimari debet illicitum, ut quis sciens, volensque se violanda legis periculo exponat.

Respondeo, negando antecedens, & id quod gratis supponit. Nego, inquam, illum, qui opinioni sive magis, sive minus probabilis adheret, juxta prædicta, nullum peccandi periculum adire: Frustra igitur de majore periculo disputatur, ubi nullum incurritur. Certus enim est se prudenter, adeoque licitè agere, quando procedit ex

opinionē, quam constat esse verè probabilem, sive nitratione vel auctoritate non levis momenti: qui autem prudenter agit, non potest formaliter peccare, etiam si contingeret objectum, circa quod versatur, esse materialiter malum, sive aliquā lege prohibitum. Nullum igitur hæc incurritur periculum peccati formalis; omne autem periculum peccati materialis semper evitare nullā lege jubemur, uti etiam ex resolutione, & dispensatione summorum Pontificum supra demonstravi.

Instat tamen iterum *Wendrochius* hoc Syllogismo, ut ipse arbitratur, gravissimo sed nullius ponderis, si rectè libretur. Ille, inquit, contra conscientiam agit, qui id facit, quod conscientia judicat non esse faciendum. At cum aliquis probabilius esse censet, aliquid esse illicitum quam licitum, utique etiam probabilius esse judicat fugiendum id esse, quam faciendum. Ergo qui sic affectus operatur, procedit ille contra lumen ac judicium suæ conscientia.

Respondeo, admittens majori, falsum esse minorem, quæ subsumitur, nec minus fallacem esse consequentiam, quæ inde deducitur. Falsum, inquam, est; quod probabilius censeat id sibi fugiendum esse, quam faciendum: imò, certò statuit actionem suam, hæc & nunc licitè exercendam, dum probabiliratione, adeoque prudenter judicat legem non obstringere, nec eam sibi satis innotescere. Itaque imperitè supponit *Wendrochius* hæc duo semper esse connexa: objectum quocumque modo judicari malum, sive lege prohibitum, & actionem, quæ tendit in objectum, semper judicari illicitam: cum tamen sæpe contingat legis prohibitionem tam imperfectò judicio innotescere, ut prudenter concludere possim me illà non obligari.

Objicit idem tertio, argumentum desumptum ex sequela in materia fidei periculosa. Si licet alicui, contra propriam opinionem, quam judicat probabilem, sequi alienam sententiam, æquè aut minus probabilem,

bilem, eique tutò acquiescere: ergo etiam Hæreticus, qui eò devenit, ut veritatem Ecclesiæ Romanæ iudicet esse probabilem, poterit nihilominus suæ hæresi adhærere, & immori; quam nempe ob auctoritatem suorum Ministrorum æquè, aut etiam minus probabilem esse decernit.

Respondeo, negando consequentiam. Quia Hæreticus ille non potest bonâ fide sistere in ista opinione probabili, quia potest, ulterius investigando Notas veræ Ecclesiæ, veritatem fidei certò deprehendere: adeoque imprudenter acquiescat opinioni tantum probabili illius rei, in qua potest certitudinem attingere, dummodò in veritate investiganda moralem diligentiam adhibeat. Insuper, in materia fidei peculiare est, quod ipse error materialis, iannexa habeat incommoda maxima & inreantia Sacramentorum, aliorumque mediòrum ad salutem conducentium. In aliis autem actionibus merè ad humanos mores & commercium pertinentibus, cum non detur via ad certam rei veritatem perveniendi, quocumque studio inquiratur, prudenter acquiescit animus veritati probabiliter inventæ, cum non possit morali diligentia veritatem certam & indubitam attingere.

Fateor autem in quavis materia, si cum morali & moderata diligentia promptum sit ad certam rei veritatem perictrare; licitum non esse sistere in opinione tantum probabili: atque ita consequenter assero, in die ieiunii fas illi non esse vesci carnibus, qui ex diverso pulsu campanarum probabile iudicat nondum adesse horam noctis duodecimam, si ex instrumento mathematico, quod in promptu habet, certò possit horam noctis explorare. Nihil igitur ex hac sententiâ incommodi redundat, in quo vel ipse Wendrochius, vel ejus Affecta aliquam laxitatis, aut malæ fidei speciem redarguant.

Objicies quartò, cum *Sinnichio*, dictum Christi, *Ego sum veritas*, non autem dixit, ego sum probabilitas. Ergo non licet sequi opinionem merè probabilem.

Respondeo in simili forma: Dixit Christum, *Ego sum osium*, non verò, ego sum fenestra. Ergo necesse est semper intrare per ostium, numquam per fenestram. Dico igitur, hanc objectionem posse in ipsum Auctorem retorqueri. Si enim ex eo quod Christus dixerit, *Ego sum veritas*, illicitum sit amplecti opinionem probabilem, nefas etiam erit sequi sententiam probabiliozem, aut moraliter certam: sæpe enim contingit illis non subesse veritatem; cum iudicium, quod nobis apparet moraliter certum, possit falli, & omni veritate destitui. Verùm Alexander VIII. proscripsit hanc Propositionem: *Non licet sequi opinionem, vel inter probabiles probabilissimam*; qualis est opinio probabilior, aut moraliter certa.

Instat tamen ex auctoritate *S. Augustini* lib. de util. credendi cap. 11. "Quod intelligimus, debemus rationi; quod credimus, auctoritati; quod opinamur, errori." Ergo opinio ad nihilum valet nisi ut à veritate aberremus. Quia, inquit *Sinnichius*, opinantem latet veritas, etiam dum adest; adeoque sic agit, ac si veritas semper abesset.

Respondeo, *S. Augustinum* loqui de opinione longè diversa à iudicio probabili, de quo hoc loco disceptamus, ut patet ejus verba attentius expendenti eodem cap. 11. "Tria, inquit, alia hominum genera profert, ad improbanda ac detestanda, primum est opinantium, id est, eorum qui se arbitrantur scire quod nesciunt; Ubi disertè ostendit se agere de opinione, quæ adjunctam habet æstimationem falsam, eorum scilicet qui putant suam opinionem esse perfectam scientiam, quod semper est erroneum: opinioni autem, de qua hîc agimus, memò nisi fatuus ejusmodi persuasionem adjungit; cum agnoscant omnes opinionem esse assensum incertum, & à scientia omnino diversum. Neque verum est, quod adjungitur, opinantem sic agere ac si veritas semper abesset. Quia etsi ille iudicet se opinando posse falli, non existimat tamen suæ opinioni falsitatem actu subesse; imò probabile iudicat suam opi-

opinionem veritati conformem esse, seque cum probabili veritatis notitia prudenter procedere. Quâ ergo veri specie dici potest, illum, qui opinatur, falsitatem implicite semper amplecti, atque ita agere ac si veritas omnino abesset?

Objicies quintò, cum *Mercero*. Si licitum foret sequi sententiam merè probabilem, Adam & Eva manducando pomum vetitum immunes fuissent à violatione præcepti divini: quia poterant pro se obtendere sententiam probabilem, quæ docet legem panalem non obligare in conscientia, cum *Navarro*, *Lesio*, *Valentia*, aliisque: præceptum autem primis Parentibus impositum, prolatum est in forma legis pænalis: *In quacumque die manducaveritis, moriemini*. Ergo excusandi sunt primi Parentes à peccato formali, & Posterì ab originali, si norint sibi formare conscientiam artificio sententiæ probabilis.

Respondeo, negando illud Assumptum, quod plusculum præfert falsi, quam scientiæ. Siquidem ignorat Adamum & Evam nullam habuisse opinionem, sive probabilem, sive improbabilem in primo illo statu innocentiae, ut disertè docet *D. Thomas Q. 18. de veritate art. 6.* ubi sic concludit: "Ex quo patet, quod solùm in eo (primo homine) nulla falsa opinio fuisset, sed penitus nulla opinio in eo fuisset, & quidquid cognovisset, secundum certitudinem cognovisset; in statu scilicet illo innocentiae perseverans. Quinimò tam clarè constabat illis de voluntate divina, ut persuasio illa, quâ pertrahente de fructu vetito comederunt, censeatur etiam formalis infidelitas, ex plurium Patrum sensu, ut tradit *Bellarminus* in Tom. 4. de amiss. gratiæ & statu peccati Cap. 6. Corruit igitur tota basis hujus Machinæ contra usum probabilitatis jam inde ab Adam frustra quæsitæ.

S. IV.

Objectiones particulares contra usum sententiæ probabilis in concursu sententiæ æquæ, aut magis probabilis.

Nonnulli modò sunt, etiam ex illis qui docent licitum esse usum prædictum sententiæ probabilis, qui tamen negant illum subsistere in concursu sententiæ oppositæ æquæ, aut magis probabilis. Nos autem, principiis jam positis insistendo, omnino existimamus & hîc demonstramus, Doctrinam illam sic generaliter sumptam, veram non esse, ac solidis fundamentis destitui, ut patere poterit ex dissolutione & explicatione principis fundamenti istius sententiæ.

Opponunt igitur primo: Sententia probabilis in concursu oppositæ, magis aut æquæ probabilis, & tutioris, non nititur amplius motivo gravis quale tamen ad veram probabilitatem requiritur; neque enim vir prudens in negotiis magni momenti amplectetur id, quod sibi, omnibus consideratis, videtur minus aut æquè tantum probabile, minusque tutum.

Resp. negando assumptum, prout patet ex antedictis §. 2. & 3. Ad rationem dico primo. Vir prudens non amplectetur minus aut æquè tantum probabile, minusque tutum, quando agitur de valore operis, v. g. Sacramenti aut contractûs; de commodo vel damno temporali, sive proprio sive alieno. Conc. quando agitur de sola honestate aut inhonestate actionis, nego. Et ratio est, quia valor operis, commodum vel damnum temporale non dependet à probabilitate: sola autem honestas aut inhonestas actionis sæpe ab illa dependet; cum in pluribus agendis non possumus habere moralem certitudinem.

Judicium quidem ultimum, quo incipimus vel desistimus ab actione, debet esse certum, sed de eo hîc non agitur, potestque illud juxta antecedentia etiam formari ex

omni vera & practica probabilitate, cum quibusdam adminiculis. Quod ipsum respondere debent Adversarii: nam sententia, quamvis probabilior & tutior, non est tamen certa.

Ad rationem proinde dico *secundo*. Vir prudens non amplectetur minus aut æquè tantum probabile, minusque tutum, si oppositum commodè sequi possit, concedo. Si difficulter, nego. Non enim asserimus, quod semper liceat sequi sententiam probabilem, relicta contraria, æquè aut magis probabili & tutiore, uti colligitur ex hæcenus dictis, & ulterius colligetur ex dicendis post hunc paragraphum in Annotatione.

Instabis tamen: Major probabilitas, uti & probabilitas utriusque æqualis, elidit oppositam probabilitatem minorem, aut etiam æqualem. Ergo non licet in operando sequi sententiam minus aut æqualiter probabilem in concursu sententiæ magis, aut æquè probabilis.

Resp. juxta præcedentia: Major aut æqualis probabilitas semper elidit minorem aut æqualem oppositam, nego majorem: aliquando eam elidit, concedo majorem. Porro pro majore hujus elucidatione dico, Rarè admodum hunc casum in praxi locum habere; quandoquidem valde rarus est & singulariter doctus, qui ex principiis intrinsecis potest sufficienter discernere, quamnam ex duabus sententiis probabilibus sit probabilior; sive, an rationes sint verè tales quæ elidant probabilitatem sententiæ oppositæ: Quod à fortiori dicendū de sententia utriusque æquè probabili. Videmus enim experientia assiduā inter doctiores, id quod uni probabilius apparet, alteri minus probabile videri. Unde patet, quàm esset ipsi etiam doctis onus intolerabile, sententiam magis probabilem investigare, & certè invenire, antequam possent licitè operari. Cum igitur hoc sit tam incertum, difficile non est iudicium de majore probabilitate suspendere, & uni parti verè probabili se prudenter accommodare, desinente actu *Comparativo*, ut infra.

Sed ponamus virum doctum rationibus utrimque studiosè ponderatis, unam partem judicare probabiliorē, sic ut oppositam probabilitatem elidat. Vel id iudicat evidenter, vel tantum probabiliter. Si evidenter, sic ut oppositam probabilitatem totam manifestè elidat, & tollat, jam ea pars est illi moraliter certa, eamque sine dubio præferre debet.

Si autem iudicet esse probabiliorē, & oppositam probabilitatem elidere, iudicio tantum probabili, adeoque incerto, potest prudenter iudicium illud suspendere, & judicare se forte errare, uti etiam inter doctos sæpè contingit; atque ita iudicium reflexum formare, se prudenter acturum, etiam si alteram partem, quæ passim probabilis habetur, in operando sequatur. Et hoc locum habet etiam, quando opinio apparet extrinsecè probabilior; quia adhuc non constat, quod illa, quæ majori fulcitur auctoritate, melioribus rationibus stabilietur, cum alii has, alii illas præferant.

Rationes autem suspendendi iudicium de majore alterius partis probabilitate, & sequendi aliam minus probabilem, possunt esse sequentes.

Primo, quia neque constat, neque credibile est extare præceptum generale investigandi & sequendi partem probabiliorē, propter difficultates maximas, quæ inde sequerentur in commercio humano. Quando enim postea occurreret nova ratio contra sententiam, quæ antea videbatur probabilior, oporteret rescindere contractum ex sententia probabiliori initum: revocare consilium ex illa datum: resarcire restitutionem ob majorem probabilitatem pridem factam, aut non factam &c. uti notavi supra Tract. 1. Princ. 14. Imò ferè hæc præstanda essent, quoties prodit novus Auctor, qui ostendit partem illam non esse probabiliorē: aut quando peritus Judex in pari causa fert sententiam contra opinionem, quæ sibi in agendo aut consulendo visa est probabilior. Certum denique est, nullum dari præceptum gene-

generale sequendi semper tutiora, ut in consiliis Evangelicis, & aliis innumeris ostendi potest.

Secundò, si pro sententia probabiliori daretur talis obligatio, sæpè tolleretur in Reipub. omnis subordinatio, ac recta gubernatio. Dum enim Superior imperabit aliquid probabiliter licitum, & oppositum subdito videbitur esse probabilius, & rationes oppositas elidere, non licebit illi de majore probabilitate suum iudicium suspendere, aut suo Superiori obtemperare, conformando se illius sententiæ minus probabili, si illicitum sit in concursu probabilioris sequi sententiam minus probabilem. Quod quàm perniciosum foret, & omnis disciplinæ laxativum, nemo non videt: uti etiam insinuatum est supra.

Tertio, si per majorem probabilitatem semper elidatur minor, sic ut non liceat dicto modo præscindere, & minus probabilem amplecti: Inde sequetur, non licere etiam sequi sententiam magis probabilem: Probatur sequela, ex dictis §. Superiori post medium.

Ubi *notandum*, illos Auctores huic doctrinæ non adversari, qui nolunt licere sequi minus probabile ut tale, sive in eo sistendo: sed statuunt, suam cuique opinionem esse probabiliorē, aut verè probabilem non esse. Sic enim aiunt, accedente insuper proprio iudicio aliunde de objecti istius probabilitate, potest aliquando opinio, quæ aliàs videretur minus, vel æquè probabilis intrinsecè, reddi probabilior respectu talis personæ: Unde consideranti patet illos, qui sic procedunt, potiùs in aliqua speculatione aut modo, quàm in re & praxi diffidère à doctrina supra explicata; & utrumque procedendi modum, si ita fiat, optimè consistere, & ad resolutionem practicè certam deducere.

Instabis: Quando pro utraque parte apparent motiva æqualia, pro neutra parte sunt motiva sufficienter gravia, ut eliciatur assensus directè probabilis. Ergo non potest intellectus uni parti prudenter adhærere.

Tom. II. P. 2.

Resp. dist. antecedens. In tali casu non sunt motiva sufficienter gravia pro una parte, stante in intellectu isto actu formaliter *Comparativo istorum motivorum*, transeat: desinente isto actu formaliter *Comparativo*, & intellectu considerante motiva unius partis *Disparatè*, cum rationibus extrinsecis in ordine ad formandum iudicium ultimo practicum, nego: juxta modum, & rationes ad superiorem objectionem explicatas. Fateor etiam, Excessum majoris probabilitatis posse in tantum excrescere, ut minor probabilitas opposita tandem evanescat: sed de isto casu hic non agimus, uti supra sæpius monuimus.

Opponunt *secundò*: Prohibita est ab Innocentio XI. Propositio hæc 3. *Generatim, dum probabilitate, sive intrinsecè, sive extrinsecè quantumvis tenui, modò à probabilitatis finibus non exeatur, consilii aliquid agimus, semper prudenter agimus.* Ergo non licet sequi sententiam probabilem relicta probabiliori.

Respondeo, negando consequentiam, quæ sic concludit: Non licet sequi *probabilitatem quantumvis tenuem*; ergo non licet sequi ullam probabilitatem *quantumvis non tenuem*, relicta probabiliori. Vide quæso, an consequens illud in antecedente contineatur. Certè non magis quàm hic: Pater præcepit filio (ob periculum lapsus) ne ambulet in extrema crepidine ripæ fluminis: ergo præcepit filio, ne uspiam ambulet in ripa fluminis.

Dico igitur, nuspiam nos docere (ut ex ante dictis liquet) quòd generatim liceat sequi sententiam probabilem: varios etenim excipimus casus, v. g. quo agitur de valore Sacramenti extra necessitatem, vel quo certa injuria, periculum proximi, lex, aut conventio in contrarium adest. Et ratio est, quia in similibus quamvis opinio quædam sit speculative probabilis, non tamen est practice talis.

Adde, dici non posse juxta communiorē & à nobis assignatam notionem probabilitatis, dari aliquam opinionem *quantumvis tenuem*,

X

tenuem,

tenuem, id est, tenui prorsus fundamento subnixam, & tamen à *probabilitatis finibus non exire.*

Quinimò hæc doctrina ex superiori *objectione* videri posset potius novum robur assumere. Quia declarando licitum non esse operari ex probabilitate *quantumvis tenui*, satis insinuat, probabilitatem *certam, & minime tenuem* nullo modo improbandam esse: ad hoc enim limitatio illa deservit. Quin etiam cautum fuit, ne actio ex illa ipsa tenui probabilitate conferretur reprobanda, nisi addendo, *quantumvis tenui*; & nisi dicatur, *generatim*, ac etiam *semper* cum ea prudenter agi. Vide, an exceptiones illæ non potius firment regulam doctrinæ quæ oppugnatur, & superius exposita est.

Opponunt tertio: Propositiones ab Alexandro VII. & Innocentio XI. prohibita, erant ante prohibitionem probabiles, quamvis opposita essent probabiliores & tutiores; & tamen omnes & singula prohibentur tamquam scandalosæ & in praxi perniciosæ: ergo signum est, non licere sequi sententiam probabilem, relicta probabiliore & tutiore: quia alioqui illæ propositiones non potuissent eatenus prohiberi.

Resp. primo, propositiones illas non fuisse certo & practice probabiles: quia, ut consideranti patet, non nitentur motivo gravi, ex quo vir prudens & circumspexus in rebus magni momenti concludere solet: & nos quoque in decursu hujus Tomi illud ipsum de quibusdam ostendimus. Imò varix earumdem propositionum, etiam ante prohibitionem, fuerunt omnino improbabiles: manifeste enim discrepant à sacris Litteris, Conciliorum, Pontificumque Decretis, & sanctorum Patrum ac Theologorum placitis. Præterea responsum hoc nostrum supponunt aperte dicti Pontifices, præcipue Alexander VII. in Proëmio Decreti sui: neque enina ea, quæ objectio illa tantoperè exaggerat, locum habent in propositionibus certo & practice probabilibus.

Resp. secundo, dissimulato antecedente,

negando sequelam: nam inde tantum sequitur, opiniones, quæ sunt probabiles, reddi posse omnino improbabiles, si ab Ecclesia vel Pontifice prohibeantur omnino doceri, aut in praxim deduci; uti etiam supra insinuatum est. Imò sententia quædam efficitur absolute improbabilis, si quis etiam privatus inveniat novam & solidam rationem, quæ manifeste elidat rationem oppositam. Ad probationem dico, opiniones, quæ antea non sunt scandalosæ, reddi tales, dum incipit constare eas à sacris Scripturis, alijve, de quibus in responso anteriori, alienas esse, prout constat præcipue, dum Ecclesia aut Pontifex, prævio examine, eas aliquà censurâ notat, & taliter notatas prohibet, Ex quo tamen universaliter non rectè inferes propositionem illam antea non fuisse probabilem, & tutam, imò & probabiliozem, imò & communem. Nonne fat notum est Philosophiæ peritis axioma Aristotelicum: *Falsa sæpe sunt probabiliora veris?* Nemo certè peritus supponit probabilitatem esse prædicatum objecto intrinsecum & inseparabile: norunt omnes illam se tenere ex parte nostri intellectus tali motivo instructi, uti in omni Dialectica docetur.

Neque ex responsione hac posteriori inferas, similem prohibitionem obesse salutem fidelium, quin potius prodesse: quilibet enim tenetur, pro reverentia legi divinæ debita, allaborare, ut assequatur rerum agendarum veritatem, non tantum speculativam, sed etiam (si fieri possit) objectivam: imò Deus subinde etiam ob materialia peccata homines punit, id est, ad hoc affligit, ut ipsi, ac præsertim Principes & Prælati, ea non negligenter indagent, & extirpent: uti patet in Abimelech *Gen. 20. &c.*

Annotatio cum speciali Questione.

Hinc æquo Judici statuendum relinquo, quàm parum recta sit hodie quorundam in Scholæ unius Auctores præ aliis accusatio. Si nempe horum aliquis sententias

alic

aliorum aliquas etiam merito impugnaverit, v.g. Bajas aut similes, hoc ipsum in dispendium non modicam trahitur, uti ex præteritis nimis notum est. Si contra, aliquam aliorum Auctorum sententiam, postea improbatam, cum multis agnoverit probabilem, statim illi uni, non aliis, sententia ista imputatur, & adscribitur, quamvis etiam multis modis illam limitaverit, aut etiam contrariam tradiderit. Hoc, inquam, quàm rectum & sincerum sit nihil statuo, sed æquo lectori in rebus passim modernis utiliter considerandum committo.

Postremo congeruntur varia loca, partim ex Jure Canonico, partim ex auctoritate Patrum, & Doctorum deprompta, quæ contra usum sententiæ probabilis frustra iutorquentur: eo quod non pertineant ad statum hujus Controversiæ, in multis ab aliquibus non satis examinata, qui sæpe inter probabile, & dubium non discernunt, & consilium amplectendi tutiora cum præcepto confundunt. Hæc autem summoperè cavenda sunt in hac quaestione, quâ nulla est per Theologiam universam ad praxim magis necessaria; ideoque hic paulò latius deducenda fuit.

Quæres tamen, an seclusa certâ injuriâ proximi, lege aut conventionem in contrarium, & aliis de quibus in anterioribus, semper liceat sequi opinionem verè probabilem, relicta etiam opinione opposita probabiliore & tutiore?

Respondeo, quod non. Primo, Quia reverentia, quam debemus Divinis legibus, exigit, ut vitemus (quando id commode fieri potest) pericula illas transgrediendi, non tantum formaliter, sed etiam materialiter. Secundo, Quia juxta dicta tenemur inquirere veritatem agendorum, non solum speculativam, verum & (quantum moraliter possumus) objectivam: ergo etiam sic tenemur evitare pericula peccati materialis; cum utriusque eadem sit ratio. Tertio, Quia merito præsumitur Deus velle (quemadmodum potest) ut, nisi quid obstet, vitemus transgres-

sionem tam materialem quàm formalem legum suarum: omnis namque lex Divina tendit potissimum in bonum spirituale nostrum.

Illam autem vitatio sapienter commode fieri potest, etiam seclusis iis, de quibus in quaestione: neque enim ex neglectu opinionis probabilis in concursu probabilioris & tutioris nata sunt semper sequi aliqua incommoda, saltem notabilia; ut consideranti patet.

Dices primo: Lex non obligat, nisi sit promulgata, & omnis probabilitas supponit incertitudinem, an lex aliqua in contrarium sit promulgata: ergo licitum est generatim sequi &c.

Resp. lex quidem non obligat, nisi sit promulgata: sed ad promulgationem non est necesse, ut illa cuius clarè intinetur. Hinc, quando quis positivè dubitat de aliqua lege, an sit publicata, debet adhibere moralem diligentiam ad veritatem istius assequendam: & si, eâ adhibitâ, possit prudenter resolvere talem legem esse publicatam, debet observare (si commode possit) eandem legem, quamvis incertam. Alioqui plurimæ leges tam Divinæ quàm humanæ forent pro magna parte inutiles.

Dices secundo: Si non liceat, conformiter ad quaestionem, semper sequi sententiam probabilem in concursu probabilioris & tutioris: ergo non est verum, quod dictum est supra To. hoc 2. Part. 2. Tract. 1. Cap. 1. Princip. 5. nempe, quod lex in dubio, an sit lata, non obliget.

Resp. neg. sequelam: quia dubium, de quo ibi, intelligitur de dubio propriè dicto: quale est, dum pro neutra parte contradictionis sunt rationes, aut non sufficientes ad concludendum determinatè aliquid. In casu autem quaestionis licet non sciam certò, an generatim sit prohibitus talis vel talis actus; iudico tamen probabilius esse, quod sic.

Dices tertio: Si teneamur (quando id commode fieri potest) vitare transgressionem tam materialem quàm formalem legum Divinarum: ergo etiam non possumus sequi

sententiam probabiliorem, nisi ea simul sit tutior, siue remota à periculo etiam peccati materialis; cum sententia probabilior possit à parte rei esse falsa.

Resp. neg. sequelam, conformiter ad Propositionem 3. damnatam ab Alexandro VIII: quia in moralibus rarè habemus, aut possumus habere omnimodam certitudinem; & diversi occurrunt casus, in quibus oportet nos agere. Unde si non possemus sequi sententiam etiam probabiliorem, nisi ea simul esset tutior, deberemus abstinere à variis actionibus in notabile præiudicium generis humani. Propter quod rationes in Responsione ad quæstionem datæ, non habent hic locum, prout ibi habent.

Itaque, quamvis secludantur certa injuria proximi, lex aut conventio in contrarium, & reliqua: non est licitum sequi opinionem probabilem, relicta etiam opinione opposita probabiliorè & tutiore; nisi adfit talis causa, ob quam meritò credamus Deum non velle nos obligare, ut hic & nunc caveamus periculum etiam peccati materialis. Quando autem adfit talis causa, nequit uni verum determinari; aut relinqui hoc debet iudicio vel ipsius agentis, si sit vir prudens, vel alterius intelligentis.

Ex dictis etiam intelligitur, quomodo nota hæc opinio nihil aut parùm discrepet ab opinione eorum, qui hic aliter loquuntur. Interim nos, sequimur usitatum magis loquendi aut scribendi modum: nam licet ille primâ fronte appareat paradoxus; benè tamen intellectus, nequit parere aliquod scandalum.

Et, ut in casibus in individuo, & in conscientia principis directivis generalibus semper nobis similes inveniamur: moneamus hic Lectorem, doctrinam hanc quoad usum probabilitatis sic limitatam, debere in quibusvis conclusionibus practicis, illis scilicet quæ in Opere hoc probabiliter dumtaxat resolvuntur, respectivè fortiri locum.

§. V.

An & quomodo assertio unius Auctoris possit reddere sententiam probabilem, sic ut eam practice liceat amplecti?

Hæc quæstio magnâ contentione utrinque agitata, non adeo videretur peregrina, si illi, qui sustinent partem negativam, satis attenderent, quid alii affirmant. Certum est primò: Non satis esse ad probabilitatem opinionis, quod contineatur in libro alicujus junioris aut modernis Scriptoris, etsi non constet eam à Sede Apostolica rejectam esse ut improbabilem. Constat hoc ex Propositione 27. ab Alexandro VII. damnata 24. Sept. an. 1666.

Non sufficit etiam opinionem aliquam obiter aut ex incidenti traditam esse ab uno Auctore siue antiquo, siue recenti, præsertim si alii oppositam ex professo docuerint, præter alia superiùs annotata.

Dico tamen primò: Censeri debet opinio omninò probabilis, quæ ab unico Auctore multum perito ac probo traditur in re, quam nemo omninò præter illum tractavit, si ipse iudicet eam non repugnare sensui communi, & aliis nihil in ea appareat, quod absurdum iudicetur.

Et probatur: Quia quod nititur motivo plerumque connexo cum veritate, illud meritò & prudenter censetur probabile. Atqui Auctoris multum periti ac probi assertio dicto casu est tale motivum. Quia vir probus rarè mentitur, & pollens doctrinâ sapius veritatem attingit, rariùs in errorem labitur: Ergo illius assertio in casu prudenter censetur esse certò probabilis. Cumque solus rem ex professo examinaverit, nulla est opposita auctoritas, quæ elidat vim huius motivi, quod ab illius viri assertione & iudicio desumitur. Et hæc ratio videtur non minus evidenter id quod assumpsi probare, quam uni artificio prudenter credendum in arte, quam ipse unus exercet, nisi constet ipsius reso-

reso-

resolutionem ex sinistro affectu procedere; quod de Auctore probo non præsumitur, nisi aliunde probetur.

Sed quid si Auctor ille in dicto casu tantum dicat Resolutionem, quam tradit, sibi videri omninò probabilem, non verò absolute certam & evidentem?

Respondeo, hoc etiam casu eam ut probabilem prudenter recipi posse. Id enim evincit ratio jam tradita, de ipsius asseveratione cum veritate potius quam fallitate connexa: eoquæ magis, quod facile sit de probabilitate iudicium certum proferre; quod nempe assertio nitatur ratione vel auctoritate non levis momenti, quæ prudentem assensum mereatur.

Quæres, quid si Auctor ille, vel alii, tantum asserant, sibi probabile videri assertioem aliquam esse probabilem?

Respondeo, quæstionem hanc, si termini penetrentur, nodum non habere adeò difficilem, quam aliqui apprehendant. Quid enim est aliquid probabiliter videri probabile, quam omnibus expensis posse iudicari adesse sufficientem rationem vel auctoritatem, ex quibus mereatur determinatum assensum? Hæc autem si adsint, objectum apparet reflexè saltem probabile; hoc est, mereri prudentem & determinatum assensum, & intellectum non debere circa illius probabilitatem dubium, aut suspensum hærrere.

Quod si contingat intellectum hærrere & sistere in solo iudicio de probabilitate probabilitatis partis minus tutæ, illicitum esse inde procedere ad operationem meritò docet *Card. Lugo* de Fide disp. 1. sect. 1. *Honoratus Fabri* in Dial. de Opin. probabili citans *Bresseram* de Conscien. lib. 3. c. 9. *Metulam, Meistrum, Spinulam, Mednam.* 1. 2. quæst. 19. art. 6. Quibus accedit *Baldellus* lib. 4. disp. 10. n. 5. nec non *P. Ant. Terillus* in Fundam. Theol. Mor. pag. 300. Non desunt tamen, qui sententiam prædictis oppositam tradunt, & illis fortè consentirent plures, qui negant requiri ipsum dictamen ultimum

moraliter certum, ut quis absque formali peccato opinioni probabili se conformet; quam sententiam tenet *Vasquez* 1. 2. disp. 62. c. 9. *Anton. Perez* Certam. 10. cap. 2. *Vericelli* Tom. 1. Quæst. Mor. Tract. 2. q. 11. num. 2. *Petrus de Tapia* in Catena Moral. lib. 1. q. 8. a. 12. Neque *D. Thomam* aliter sentire de eo, qui probabiliter & cum formidine iudicat, sed tantum de eo, qui dubitat, censet *Barth. Medina* 1. 2. q. 19. a. 6. §. *si quis*: Sed illa opinio nobis in praxi laxior apparet, qui non tenuem & incertam, sed solidam, & certam probabilitatem requirimus. His obiter notatis, ad quæstionem in titulo propositam.

Dico Secundò, Potest unicus Auctor sententiam aliquam reddere probabilem, contra communem aliorum opinionem, si rationibus in contrarium allatis solide respondeat, & pro sua parte novas adferat rationes, quæ tantum habeant momenti, ut aptæ sint movere virum peritum & probum absque passione ad recedendum à communi, & novam unius opinionem recipiendum.

Probatur ratione satis evidenti: Quia in re morali consensus Auctorum communis non est adeo certus, quin absolute falli possit: Supponimus enim rem non esse per se evidentem, aut à Deo revelatam. Ergo fieri potest, ut aliquis sagaci ingenio rem investigando, latentem errorem deprehendat, eumque refutet, & verâ solidaque ratione oppositam veritatem confirmet, ac in lucem proferat. Hoc si fortè aliquis reipsâ præstiterit, novâ illa unius Doctore sententia, contra communem, digna erit, ut probabiliter assensu ab intellectu bene disposito recipiatur. Et verò multæ de factò sunt sententiæ in Theologia, Philosophia, ac Mathesi, quæ olim communi consensu receptæ, postea, errore per novum Auctorem sufficienter detecto, à Scholis evanuerunt. Quod etiam facile deprehendes locum habere in ipsis, qui communem hæctenus de probabilitate doctrinam rejiciunt. Non alia certè de causa, quam quia sibi persuadent

suorum aliquem capisse detegere communem illum Casuistarum errorem, eumque solide refutasse, & argumenta in lucem protulisse, quibus opposita doctrina illi omnino præferri debeat.

De cetero, sufficere quandoque posse unius Doctoris auctoritatem ad constituendum opinionem, quam in praxi sequi liceat, tradunt Auctores plurimi, quorum plerique multo minori quam uos limitatione utuntur. Ex his viginti quatuor adducit *Vericelli* Tom. I. Quæst. Moral. Tract. 2. singularium q. 5. inter quos est Angelus, Sylvester, Sanchez, Vasquez, Molfesius, Pasqualigus, Rolandus, Villalobos, Clavis Regia &c. Accedit Thomas Hurtadus Resol. Moral. Tract. 4. cap. 8. n. 911. affirmans unum Doctorem classicum sufficere quandoque ad constituendum opinionem probabilem, pro se adducens insuper Baldellum, Martinez, Bonacinam, Reginaldum, Curielem, Suarium, Pasqualigum, à quo refert alios innumeros in eandem sententiam citari decis. 360. His addit idem Hurtadus in Append. ad Tract. 10. c. 3. n. 33. Magistrum à S. Thoma, Pontium, Torrez, Malderum, Sylvium &c. Ex quibus saltem patet non esse peregrinum, incidere posse casum, quo possit aliquis, re debite ponderatâ, se unius Auctoris opinioni conformare; quamvis id rarissime contingat, quando plures Auctores utrimque concurrunt.

Ex dictis porro colligitur, posse evenire ut, nec quinque, nec decem Auctores sufficiant, ut opinio aliqua sit practicè probabilis. Quando præsertim & plures & melioris notæ Auctores communi consensu, & absque passione, aut partium studio pronuntiant, istam opinionem absolute, & in praxi esse improbabilem. Aut quando deprehenditur talem opinionem alicui Pontificum Decreto omnino adversari. Sicut ex utroque capite nunc improbabilis est sententia docens, Absolutionem Sacramentalem absentis collatam esse validam, quam ante Declarationem Clementis VIII. Auctores mul-

ti, & graves docuerunt. Quia in his & similibus deficit tunc fundamentum prudentis assensus.

Hinc quoque manifestum est, probabilitatis defensores non metiri opinionis licitum usum, aut probabilitatem, ex solo Auctorum numero. Multo minus passim docere, Illud omne esse practicè certum, quod est speculativè probabile; quod aliqui ipsis imperitè non affingerent, si Theologorum modernorum doctrinam communem satis intelligerent.

§. VI.

Qui & quales sint pauci Recentiores Scriptores, qui communem de probabilitate doctrinam impugnant.

Magno impetu in probabilitatis Auctores inter primos insurrexit *Montaltius* in suis Epistolis, quas vocat Provinciales; *Wendrochius* in Notis ad Epistolas Provinciales, quibus Disputationem de Probabilitate annexuit; ac *Paulus Irenæus* in suis Disquisitionibus. Sed quam parum felix fuerit horum trium conatus, eventus docuit. *Montaltii* Epistolæ Provinciales condemnatæ sunt, ac legi aut retineri prohibitæ per Bullam *Alexandri VII.* datam 6. Septembris anni 1657. quæ etiam *Lovanii* publicata fuit. *Wendrochii* liber, cum opere dicti *Montaltii*, ac *Irenæi*, flammis publicè traditus est Decreto Regis Galliarum edito *Parisiis* 23. Septembris 1660. Decretum illud antecessit, contra hos trium viros, Censura plurium Episcoporum, Doctorum, ac Professorum Facultatis *Parisiensis* 7. Septembris 1660. quæ declarat in eorum scriptis propugnari errores in *Jansenio* ab Ecclesia damnatos, eaque passim scatere maledicentiâ, quâ nulli hominum conditioni parcunt: Ac proinde decernit Opus illud esse dignum penâ libellis-famosis à Jure constitutâ.

Scriptit quoque *Vincentius Baronius* librum, qui inscribitur *Theologia Moralis*, adver-

adversus Probabilistas. Contra illos etiam stylum armavit *Thomas Hurtado* in suis Resolutionibus Moralibus. Sed quam hi parum solidis nitantur principiis, vel inde satis prodiderunt, quod uterque in plurimas ex Propositionibus ab *Alexandro VII.* damnatis impegierint, ut apertè detexit *D. Nicolaus du Bois* in Tractatu per-erudito, quo dictas Propositiones elucidavit, & suis quamque Auctoribus adscripsit. His accessit Gallicè Theologia quædam Moralis edita sub nomine *Curatorum Franciæ*, quæ aded ab ipso Controversiæ statu aberrat, ut nec sibi, nec prædictis Auctoribus satis coherat. Multa quoque contra probabilitatis usum suo *Sauli Exregi* inseruit *Eximius D. Sinnichius*, sed ista *D. Guilielmus le Maire* fusè ventilavit. Inter Jurisconsultos pridem, Illustrissimus *Prosper Fagnanus* adversus probabilitatis usum calami strinxit; *Antonius* quoque *Mereda* Jurisconsultus, in suo libro de Consilio, eandem doctrinam vehementer impugnat. Quamvis non videatur *Fagnanus* omni probabilitati absolute adversari, dum num. 448. sic resolvit: Auctoritas unius gravis Doctoris reddit opinionem probabilem, & est fundamentum sufficiens eam tenendi, & ad praxim deducendi, si in contrarium nullus occurrat Doctor, & utrimque sint rationes æquè probabiles.

Postremò, Benignam sententiam oppugnavit *Iulius Mercorius* Mantuæ Inquisitor in sua *Basi* Theologiæ Moralis, qui in hac Controversia discutienda sedulus & moderatus fuit, nec in praxi à sententia communi multum recedere videtur. Adeo ut apud *Wendrochium* illi objiciatur, totum ex illius assertis efficaciter stabiliri, quod in aliis reprehendit; ac proinde illum in *Appendice de Probabilitate*, ex professo impugnat. Sed nec *Wendrochii* doctrinam ferre potuit ipse *Vincentius Baronius*, quam insectatur Part. 2. a pag. 340.

His æquâ lance perpensis, facile est judicare, hos paucos Scriptores, nec omnes sibi constantes, nec inter se in oppugnando pro-

babilitatis usu coherentes fuisse: Nec videri quempiam eorum habere conditiones à nobis supra requisitas, ut unus Auctor novus reddat opinionem suam probabilem contra communem aliorum sententiam.

Veniamus nunc ad Particulares Quæstiones, de quibus etiam in ordine ad praxim hoc tempore singulariter disputatur aut disputatum fuit, ut etiam de statu & ratione Controversiæ utrimque constare possit.

CAPUT III.

CONTROVERSIAE

Ac Quæstiones maximè singulares, etiam modernæ, in vario genere materiæ Moralis.

SUMMULA materia Quæstionum hujus Cap. 3. Quæst. 1, 2, 3. Restrictio mentalis. Negatio criminis in iudicio. Carentia omnis attentionis in Horis Canonicis. Quæst. 4, 5, 6. Desiderium mortis, aut morbi alieni. Navis interveniens in pugna navali. Necessitas qualis subveniendi proximo. Quæst. 7, 8, 9. Simonia ex pacto gratitudinis. Exercens copulam conjugalem solâ causâ sedande libidinis. Furtâ modica in ordine ad restitutionem. Quæst. 10, 11, 12, 13. Excusatio à jejuniis in causa non necessaria. Contrahens Matrimonium cum voto castitatis. Inebriatio ad grandis mali preventionem. Testamentum aliud priori substitutum. Quæst. 14, 15, 16. Absolutio Consuetudinarii, item Recidivi, Sigillum Sacramentale in ordine ad Officium & Prælaturam. Quæst. 17, 18, 19, 20. Approbatio in una diocesi an valeat in ordine ad alias. Approbatio injustè negata quid valeat. Peccata dubia in ordine ad Confessionem. Communio sine confessione conscii mortalis.

Quæst. 21, 22, 23, 24, 25. Attritionis sufficientia ad Sacramentum, fusè. Amoris benevolentiæ necessitas. Parochiani obligatio in ordine ad Sacrum.

Sacrum, Confessionē, Communionem in Parœsia. Approbationis Regularium qualiter per Episcopum valeat restrictio, &c.

QVÆSTIO PRIMA.

Quinam Auctores, & quâ ratione docuerint licitum usum Restrictionis purè, aut non purè mentalis; & de aliis eò pertinentibus?

Restrictio dicitur *purè mentalis*, quando nec verba secundum se sumpta, nec simul cum circumstantiis externis sensum verum recipiunt, sed tantum conjuncta cum aliis verbis quæ solâ mente subintelliguntur. Ut si bene prorsus dicam, me hodie nihil comedisse, in mente intelligendo, nihil carni.

Hanc restrictionem illicitam esse docent plerique Auctores nostræ Societatis, ut *Layman Lib. 4. Tract. 3. c. 13. n. 7. Coninck de A&ib. supern. l. 1. disp. 10. dub. 3. Card. Lugo de fide, Ripalda & passim alii*: nec ullum vidi nostrorum Professorum multis annis, quibus Lovanii docui, qui illic contrarium tradiderit. Unus fuit à pluribus annis P. Leonardus Lessius, qui in Opere celeberrimo quod edidit de Jure & justitia lib. 2. cap. 42. dub. 9. num. 47. secutus est *Navarrum*, & illos tantum, qui docent licitum esse aliquando, & justâ de causa, uti restrictione purè mentali. Neque ipsius doctrina in praxi diffidet à communi ac vera sententia, quæ agnoscit licitum esse uti restrictione non purè mentali, quando scilicet circumstantiæ externæ significat id, quod in verbis prolatis non exprimitur: sed tantum differt ab illis in explicatione & probatione suæ sententiæ. Nam in omni casu, quo *Lessius* docet licitam esse restrictionem mentalem, eo quod verba exterius prolata possint conjungi & sensum integrare cum aliis verbis, solâ mente intellectis, alii admittunt eadem verba licitè proferri, eo quod sensum verum consciant, non

cum verbis solâ mente occultatis, sed cum circumstantiis externis loquentis, aut interrogantis, & aliâ justâ causâ, propter quam licitum sit verbis non exprimere, quod externis circumstantiis sufficienter importatur. Hanc autem justam causam *Lessius* semper requirit, & hæc ipsa est circumstantia externa, propter quam licitum sit verbis restrictis uti ex sententia communi; etiam plurium, qui *Lessium* vehementer impugnant. Ut si Confessarius interrogatus de Petro homicida dicat, Petrum confessum non esse homicidium: alii dicent, id licitum esse propter justam causam, quæ facit ut persona Confessarii loquentis æquivalet his verbis, sic ut tibi debeam dicere; *Lessius* autem docet licere sic loqui, quia adest justâ causa, ut solâ mente intelligantur eadem verba, sic ut tibi debeam dicere.

Hinc patet, quàm iniquè aliqui *Lessii* doctrinam traducant tamquam in praxi perniciosam, & destructivam commercii humani. Quod præ cæteris magno ardore, sed viribus exiguis contendit *Joannes Barnesius* natione Anglus, Ordine Benedictinus, qui non tantum *Lessio* injurius, sed etiam Ordini suo rebellis fuit, contra quem infami libello debacchatus est, & carcere punitus. Alter *Lessianæ* doctrinæ hostis præcipuus est *Thomas Hurtado* Ordinis Clericorum Regularium Minorum in Resol. de vero Martyrio Resol. 70. digress. 6. sect. 2. qui imperitè affirmat, nullum ante tempora *Lessii* restrictiones purè mentales defendisse; quod quàm aperte falsum sit, mox patebit. His utinam socium se non adjunxisset *Sinnichius* in suo Saule Exrege lib. 1. c. 104. §. 392. ubi contra *Lessium* præ cæteris, tamquam magnum Restrictionum mentalium patronum, ut loquitur, multa diffusè conglomerat; qui tamen, si alios Auctores studiosè expendisset, facile reperisset plures ante & post *Lessium*, qui multò magis huic doctrinæ patrocinati fuerunt.

Restrictiones siquidem purè mentales, quas *Lessius* paucis tradidit, pridem ex professio

fessio defendit *Navarrus* Commentario in Caput. *Humane aures*. Et in sua Summa Cap. 12. num. 8. 9. 14. 18. &c. Citat quoque *Lessius* pro licito earum usu, se multò antiquiores, *Sylvestrum, Angelum, Adrianum* postea Pontificem, *Joannem Majorem*, deinde *Toletum, & Valentiam*. Quod si voluisset esse magnus Restrictionum mentalium patronus, poterat in eandem sententiam adducere, *Paludanum, Capreolum, Almainum, Greg. Avirinensem &c.* Quibus, ex recentioribus, accessere *Pesantius, Rodriquez, Salomius, Philarchus, Ludov. Lopez, Sayrus, Portel, Gazaus, Bonacina, Barth. Medina, & alii*, qui vel universim, vel in particulari casu resolvunt justam ob causam licitam esse restrictionem, quam non aliunde, quàm ex verbis mente subintellectis conflant, & probatam esse volunt.

Ex quibus facile colliges, qui sint, & ab initio fuerint Auctores istius sententiæ: & quàm iniquè imputetur illa Scriptoribus Societatis, qui ad ceteros comparati exiguo prorsus numero eam tradiderunt. At, iniquies, quorsum Societati præ aliis obtruditur doctrina tam invidiosa? Malo ego hujus causam ab aliis excogitari, qui libenter suum cuique relinquo.

Cæterum restrictio, quæ est purè mentalis, uti à nobis passim rejecta, ita nunc ab Innocentio XI. eo modo reprobatur, qui exprimitur supra in Propositione 26. Ratio est, Quia & debita sinceritati, & commercio humano variis modis merito inimica reputatur, ut fusiùs cum aliis supra nostri *Layman, Coninck, Azor, Rebellius, Ripalda de Fide disp. 4. n. 68. Card. Lugo de Fide disp. 4. sect. 5. num. 62.*

Qui & ritè ostendunt, quomodo ex justa causa licitè quandoque usurpari possit restrictio illa non purè mentalis, quæ sita est in circumstantiis externis, quæ verbis æquivalent, & cum iis significant, & verum sensum efficiunt, ut hîc supra explicui, addito exemplo v. g. Confessarii, qui de conspiratione Penitentis in Principem à Principe interrogantur.

Tom. II. P. 2.

rogatus possit dicere, nescio. Sunt tamen aliqui, sed pauci, moderni, qui id licitum negant, sed volunt interrogatum à Principe, præsertim non Catholico, debere dicere, non posse se ad illud interrogatum respondere. Sed certum videtur responsum illud suspicionem non modicam ingenerare de confessione istius conspirationis, adeoque cum confessionis sigillo non consistere.

Quæres, An licitum esset *Missionario* inter Chineses infideles more Gentis adhibere Idolo externam adorationem, sed intentione clam directâ ad Deum ut repræsentatum in Imagine Crucifixi penes ipsum floribus contacta, aut prope idolum occultata.

Respondeo negativè: Nam in professione fidei, ob gravia quæ redundant incommoda, omnis simulatio, restrictio, & æquivocatio interdicta esse debet. Gravis est accusatio *Thomæ Hurtado*, & aliorum, qui post illum hanc praxim quibusdam apud Chinas Missionariis affixerunt. Illam abundè deterfit Decretum Generalis Inquisitionis Romanæ editum Anno 1656. quod extat apud P. Theophilum Raynaudum de Missis Sinenibus, ubi fabulam illam aperte refutat. Extat quoque *Lovanii*, dum hæc scribo, testimonium authenticum *Dominici Mariæ Sarpetrî* Ordinis Prædicatorum, qui præsens apud Sinenes Missionarium egit.

QVÆSTIO II.

An debeat censurari, aut improbabili haberi hæc propositio: Reus & testis non obligantur ad mentem iudicis respondere, si dubitent, an legitime à iudice interrogentur?

Respondeo, Nullam saltem extare legitimam istius doctrinæ censuram. Illam ditertè tradunt apud *Dianam* Part. 3. Tract. 5. Resol. 91. Sotus, Bannez, Medina, Salas, *Lessius*, *Henriquez*; quibus addit *Villalobos* Tom. 2. Tract. 16. dis. 1. num. 6. *Cajeta-*

Y num,

num, Adrianum, Aragonium, Salonium, & alii alios. Et sequitur ex Principio à pluribus admisso, non teneri subditum obedire Superiori, cujus dubia est jurisdictio aut potestas, eo quod in dubio melior sit conditio possidentis suam libertatem.

Porro *Malderus* 2.2. cap. 3. dub. 1. absolute affirmat probabile esse, Reum non teneri crimen capitale fateri, si non sit in eodeprehensus, aut convincendus, & spem habeat evadendi. Et minori limitatione *Petrus à Navarra* l. 2. de Rest. cap. 4. nu. 142. sic pronuntiat: *Piè & probabiliter existimo in causa criminali, præcipue capitis, posse Reum in conscientia veritate, secluso mendacio, contegere. Idem cum Reginaldo, Joanne Sanchez & Lessio docet Rodriguez, Spatarius, Portel, Salzedo, Peyrinus, apud Dianam P. 2. Tr. 15. Resol. 27. Accedit Card. de Lugo de Just. Tom. 2. D. 40. Sect. 1. nu. 14. qui ait, Turrianum immeritò hanc sententiam improbabilem dixisse. Multoque acrius in hoc Turrianum, & Texedam castigat Diana P. 10. Tr. 13. Texeda, inquit, & Turrianus nimis audacter se gerunt in censurandis doctorum Virorum opinionibus. . . . . Opponitque Texedæ, judicium gravissimum M. Serra 2.2. q. 69. a. 1. dub. 2. Ego, inquit, absolute hanc sententiam ob auctoritatem Auctorum citatorum, & argumenta facta, probabilem esse judico: Eademque recentius *Franc. Bone Spei* admittit communionem esse Theologorum doctrinam, de *Justitia* d. 4. dub. 3. n. 87.*

Queres porro, An hæc sententia, quam Auctores omnino probabilem agnoscunt, de Reo negante crimen capitale semiplene probatum, intelligi debeat de solo periculo vite; an etiam, de quovis damno multum gravi, ut est exilium, triremes, gravis jactura bonorum, aut fanæ fide hic non agitur.

Respondeo, etiam in his casibus probabilem cenferi à *Navarra* l. 2. de Restit. cap. 4. n. 137. referente etiam pro eadem Panormitanum, Sylvestrum, Angelum, Armillam, &c. Illamque docet *Em. Rodriguez* in Sum-

ma, ac probabilem asserit *Suarez, Sa, Lessius, Vega, & plures alii*. Non ita tamen, ut aliquis horum existimet licitum esse mediante mendatio crimen contegere. Præmissis non obstantibus, arbitror doctrinam illam haud temerè tradendam populo, præsertim rudiori, ob incommoda ex ea non satis intellecta facile secutura.

QUESTIO III.

Quid censendum de sententia, que traditur, non requiri attentionem internam, ut satisfiat præcepto recitandi Horas Canonicas?

Auctoritatem sufficientem huic sententia conciliare nititur assertio variorum Scriptorum, qui censent attentionem internam non spectare ad substantiam Horarum ab Ecclesia præceptam: modò non exerceatur aliud opus externum, quod per se excludat omnem attentionem internam. Non negant tamen intervenire peccatum veniale, aut etiam mortale, si adsit gravis irreverentia, aut contemptus Officii divini. Ita docet *S. Antonius* P. 3. Tit. 13. Cap. 4. §. 7. citans etiam Hostiensem, & Umbertum. Item *Sylvestri* in Summa v. Horæ q. 11. n. 13. *Angelus* verb. Horæ. n. 27. Evagatio, inquit, quæ, est advertentis, & solum secundum actum, internam, licet sit temeraria & gravis, non tamen est mortale, nisi propter contemptum. *Durandus* in 4. d. 15. q. 12. n. 6. *Valerius* in Differ. utriusque fori V. Horæ. differ. 1. ubi pro se citat plurimos. De hac questione agens *Herinx* Tract. de Relig. d. 2. q. 4. n. 40. & referens non suam sed aliorum sententiam; Censeo, inquit, valde probabile ab Ecclesia non præcipi attentionem internam, sed solum externam. Denique *Leander à SS. Sacramento* Tom. 2. de Sacram. Tract. 6. d. 13. q. 13. citans insuper pro eadem Joan. Medinam, Archidiaconum, Ægidium, Dianam: Sine metu, inquit, probabilem esse affirmo. cum *Lessio, Henriquez,*

quez, Victorello, Layman.

Verum, etsi hæc sententia, spectatà fortè solà auctoritate, probabilis alicui videri possit, & idonea ut scrupulos subveniat, qui facile imaginantur se in recitatione Horarum nullam habuisse attentionem: existimo tamen, spectatà ratione, illam non subsistere. Negari enim non potest, quin Ecclesia divinum Officium præcipiat, prout est Oratio sive precatio, non ut est solà verborum recitatio sine ulla mentis ad Deum elevatione. Atqui oratio necessario involvit aliquam mentis applicationem, vel ad sensum verborum, vel ad eum, cui oratio persolvitur; nemo enim dicit illum orare Deum, qui solà voce recitans Psalmos Davidicos curat sibi prælegi aliquam Historiam, ad quam totam mentis attentionem convertit, Ergo qui magnà parte Officii divini spente caret omni prorsus attentione internâ, non persolvit orationem quam præcipit Ecclesia, adeoque etiam inde reus est gravis peccati, propter officium divinum non debite perlolutum.

QUESTIO IV.

An licitum sit, saltem probabiliter, in animo desiderare, aut à Deo postulare mortem, aut morbum alterius, si damna ab illo iniquè inferenda non possint aliter evitari?

Respondeo, non paucos esse, qui eam doctrinam admittunt, modò hæc duo accedant; *Primo*, ut illud desiderium non oriatur ex affectu inimicitia, quo alteri optetur malum ut ipsi malum est, sed tantum ex desiderio propria & aliena incolumitatis, aut utilitatis ab alio iniquè impedienda, sine alia cooperatione externa. *Secundo*, ut damnum avertendum tanti sit momenti, ut possit cum alterius morte æquiparari. Et hanc sententiam docet *Sotus* de Just. lib. 5. Quæst. 22. *Petrus Hurtado* in 2.2. Tom. 2. de Char. Disp. 153. Sect. 4. item *Joannes de la Cruz*

in Direct. Part. 1. de homicidio Dub. 3. *Zarardus, Conradus, Cajetanus, & ipse D. Thomas* 2. 2. Quæst. 76. Art. 1. Corp. sic loquitur: *Si autem aliquis imperet vel optet malum alterius sub ratione boni, sic est licitum, nec erit maledictio per se loquendo. . . . . Contingit autem, malum aliquod dici imperando, vel optando sub ratione duplicis boni: quandoque quidem sub ratione justitiae, & sic iudex &c. quandoque vero dicitur aliquod malum sub ratione utilis; puta cum aliquis optat, aliquem peccatorem pati aliquam egritudinem, aut aliquod impedimentum, vel ut ipse melior efficiatur, vel ut saltem ab aliorum nocimento cesset.* Similiter idem in 3. d. 30. q. 1. a. 1. ad 4.

Ratio autem hujus est, quia motivum propria utilitatis aut incolumitatis conservandæ non est per se malum, & affectus mortis alienæ procedere potest non ex vindictæ, sed ex motivo honestatis, & justitiæ, ne scilicet alter peccet, & Deum ulterius offendat, gravia damna injustè inferendo. Sic, si quis furoramentis declinare non possit, licitum est hominis illius mortem optare: nec ulla in hoc desiderio intercedit inimicitia. Ex quo patet hujusmodi votum posse tendere in solam indemnitatem propriam, & ab omni vindictæ labe defæcari.

Decet tamen ab hujusmodi desiderio homines dehortari, ob periculum, ne dilabatur ulterius ad affectum inordinatum odii, aut vindictæ. Habent interea ex hac doctrina, quod timeant viri potentes, ne iniqua vexatione pauperum suspiria, & justas ad Deum preces in se commoveant; nam desiderium pauperum exaudit Dominus.

Dices, Doctrina hæc videtur proscripta ab *Innocentio XI.* in Propositione 13. *Si cum debita moderatione facias, potes absque peccato mortali de vita alicujus tristari, & de illius morte naturali gaudere, illam inefficaci affectu petere & desiderare; non quidem ex displicentia personæ, sed ob aliquod temporale emolumentum.*

Respondeo, negando assumptum. Non enim admittunt Theologi prædicti probabilem

lem sententiam tam indefinitam, ut continetur in Propositione damnata, neque ob temporale emolumentum: moderatione adhibent (quemadmodum in principio inveniavi) magnâ dignas consideratione. Quæ omnes neque explicitè neque implicitè adhibentur in ista Propositione: Non explicitè, quia tantum cavetur, ne fiat *ex displicentia personæ*; non implicitè, videlicet per hæc verba: *Si cum debita moderatione facias*, quia expressè dicitur (quod dicti Theologi non admittunt) fieri id posse *ob aliquod temporale emolumentum*, illud non exponendo ulterius, quod tamen necesse fuisset, & quidem magis, quam excipere affectum *inimicitie*: de hoc quin sit malus, dubitare nemo potest; aliud autem propriæ utilitatis, an & quousque permissum sit intendere, non ita passim notum. Itaque si Auctor quicumque Propositionis damnatæ capere eam voluisset in sensu illorum Theologorum, utique etiam usus fuisset iisdem expressè modificationibus, quibus hi utuntur: quod cum non fecerit, signum est per hæc verba: *Si cum debita moderatione facias*, tantum caveri, ne fiat cum immoderato ardore, vel periculo prolabendi in actionem externam: & propter hæc, aliaque, digna fuit illa prohiberi.

Cæterum ex dictis manifestè sequitur, nequaquam licere filio expetere mortem patris sui ob hereditatem opimam inde sibi obventuram: Etenim parens iniquè non impedit utilitatem illius, utendo bonis suis quamdiu vivit. Præterea dedecet vel maximè hominem, optare mortem illi, à quo post Deum vitam accepit; emolumento quocumque temporali, quod inde consequeretur, non obstante, &c. Unde etiam damnata est ab Innocentio XI. Propositio 14. huic doctrinæ contraria.

QUÆSTIO V.

An in prælio navali licitum sit militibus, ignem pulveri nitrico injicere, & se mari committere, ne ipsi, cum navi, & opulenta præda in hostium manus deveniant?

Respondeo, videri id licitum esse, si ad sit aliqua spes enatandi, & nulla sit spes navim, aut vitam aliter conservandi, Hanc sententiam docet Lessius de Just. & jure lib. 2. cap. 9. Dub. 6. Sed & probabilem censent Marchantius, Trullench. Prado, Velasco, Wiggers de Just. Tract. 2. c. 2. Dub. 18. Malderus, & Diana Part. 5. Tract. 4. Refol. 26. & alibi: Contra plures, qui existimant hanc esse directam sui occisionem, quæ nunquam licita est.

At contrarium probatur; quamvis enim illicitum sit seipsum occidere directè, licitum tamen est quædam facere vel omittere ex justa causa, unde probabiliter vel quasi certè prævideatur mors secutura; præter intentionem tamen. Sic potest, quin & tenetur miles stationem suam defendere contra hostem ingruentem, etsi videat se occidendum: potest in bello justo suffodere turres & muros hostiles, licet magnum sit periculum, ne eadem ruinâ opprimatur: item cum eodem periculo potest classem hostilem succendere, &c.

Iusta autem hæc causa est, impeditio in hoste iniquo opulentæ prædæ, & in militibus certæ mortis: nam, quamvis magnum sit periculum, ne ipsi fluctibus maris absorbentur, spes tamen (ut suppono) aliqua est vitam natando servandi. Proin non possunt tunc censei velle suam mortem, nec directè, nec indirectè. Non directè, cum eam non intendant ut finem aut ut medium: non indirectè, cum causa, ob quam se committunt mari, sit proportionata periculo, cui se exponunt. Immo prudenter omnino agunt, permittendo incertam mortem præ certa,

Ex

Ex dictis colligitur primò, non improbandum factum Samsonis & Eleazari seipsum cum hostibus opprimentium ruinâ domus ac lapsu elephantis. Nam ex tali actione de se non prohibita, & quæ poni poterat sine medio prohibito, sequebantur immediatè duo effectus: unus malus, nempe occisio sui ipsius; alter bonus, nempe occisio hostium: quem bonum unice intendebant, isque bonitate suâ compensabat malitiam effectus mali. Quamvis factum Samsonis aliter excuset Austinus lib. 1. de Civit. cap. 21. nempe per instinctum Divinum: quod ipsum dici posset de facto Eleazari, laudato ab Ambrosio lib. 1. de Offic. cap. 40.

Colligitur secundò, non improbandum etiam mandatum Philippi IV. Regis piissimi, quo præcepit Ducibus navium Indicarum, ut si nequeant aliter hostes evadere, naves perforent, ut submergantur, ne præda tam opulenta in hostium potestatem deveniat, quibus suas vires contra Regem multum roborent: quia nempe possunt Duces seipsum probabiliter salvare cymbis, quas secum habent, aut alio modo.

Colligitur tertid, malè eos agere, qui ne cum navi deveniant in potestatem hostium, accendunt proprium pulverem tormentarium, manendo in navi: quia talis actio (ut inquit Wiggers loco supra citato) propinquius & magis per se invadit suum authorem, ipsique mortem adfert, quam invadat hostem, aut illi noceat. Et idcirco meritò censentur illi velle, si non explicitè, saltem implicitè seu interpretativè, suam mortem; cum hæc causa, ob quam ponitur actio, non sit illi proportionata: inordinatum siquidem est, certam sui occisionem procurare ob damnum incertum hosti inferendum, aut bonum hujusmodi temporale alicui procurandum. Et hæc omnia conformiter ad dicta superius Tract. 1. Princip. 15.

QUÆSTIO VI.

Quæstio multum agitata est: An, & in qua necessitate teneatur dives ex superfluis sui status proximo subvenire?

Rard locum ullum habebit hæc quæstio, si per superflua, cum quibusdam, intelligas ea, quæ non requiruntur ad meliorandum statum præsentem, aut acquirendum novum, ut v. g. ex mercatore fiat nobilis; aut ex Canonico Decanus, ex Decano Episcopus &c. Per superflua igitur hic intelligo ea bona, sine quibus præsens vitæ status, in quo jam constitutus es, sat commode ducitur.

Respondeo ad quæstionem: Primò, quilibet graviter obligari, ex superfluis status præsentis, succurrere *gravi* necessitati sui proximi. Hoc enim ad minimum requirunt Scripturæ illæ, quæ graviter exprobrant divitibus neglectum misericordiæ, in sublevanda fame, siti, & nuditate proximi.

Dico etiam secundò, graviter peccare divitem, cui decretum esset ex superfluis suo status, in *Communibus* pauperum necessitatibus nullam elemosinam erogare. Hanc quoque assertionem probant eadem Scripturæ, & communior Doctorum consensus.

Sunt tamen aliqui Auctores, qui negant in hoc casu gravem obligationem incumbere. Nec desunt alii, qui pro hac subventionem nullum præceptum, sed tantum consilium admittunt. Pro hac doctrina adducit Diana Part. 2. Tr. 16. Refol. 26. Sylvestrum, Alensium, Armillam, Paludanum, Gabrielem, Navarrum, nec non D. Antoninum, Molfesum, Medinam, Toletum & Malderum. Huc etiam adduci possunt illi, qui negant incumbere gravem obligationem subveniendi in gravi necessitate, ut est *Gabriel & Alensis*; eamque doctrinam probabilem vocat

cat *Malderus* apud *Diazam* loco citato. Quamvis illud sustineri videatur absque motivo sufficienti, ob rationes supra assignatas.

Queres, An probabile sit, in extrema etiam proximi necessitate præcepto subveniendi satisfacere eum, qui egenti mutuum concedit, cum obligatione reddendi, si ad lautiorum fortunam perveniat? Doctrinam hanc in praxi probabilem absolutè censet, & docet *Martinus Navarrus* in Summa c. 24. n. 5. & fusiùs cap. 17. n. 61. *Adrianus* postea Pontifex illius nominis VI. in 4. de Rest. pag. 64. col. 4. *Covarruvias* in Reg. Pec. Part. 2. §. 1. n. 4. citans *Almainum*, & *Medinam*. Denique auctor recentior *Francoiscus Bonæ Spei* approbat doctrinam illam ut rationi consentaneum, quando dicta necessitas moraliter certè prævidetur non nisi aliquo tempore duratura.

QUÆSTIO VII.

Quid sentiendum de opinione, quæ docet, Non esse Simoniam, obligare se pacto expresso conferendi spirituale pro temporali ex gratitudine, vel alio titulo non involvente commutationem iustitiæ?

Respondeo, opinionem illam esse improbabilem, præsertim post damnatas ab *Innocentio XI.* Propositiones 65. inter quas Propositionio 42. 45. & 46. favere videtur isti opinioni.

Adde; nisi in quæstione sub mortali id prohiberetur, facile eluderetur lex Ecclesiæ prohibens simoniæ vitium: tradens enim vel accipiens temporale occasione spiritualis, excusari sic semper posset ab omni peccato mortali, cum facile ultra æquitatem propria cupiditas impellat. Alia ratio, quæ communiter à Doctoribus adfertur, habetur infra Part. hæc 3. Tr. 5. Cap. 12. in fine. Et pluribus hanc doctrinam confirmat *Sua-*

rez Tom. 1. de Relig. lib. 4. de Simonia. c. 45. n. 9. Layman lib. 4. Tract. 10. cap. ult. §. 2. Azorius, Filiucius, aliique reprobantes pactum illud: do, ut te obliges ex gratitudine daturum.

QUÆSTIO VII.

An & qui Theologi admittant, excusandum esse ab omni culpa, etiam veniali, qui exercet copulam conjugalem ex sola causa sedandæ libidinis?

Respondeo, plures id admittere, si copula illa sit moderata, & alios fines positivè non excludat, ut est procreatio prolis, aut perfolutio debiti conjugalis. Quamvis enim videantur aliqui moderni cum *Sinnichio* hanc doctrinam novæ laxitatis accusare, pridem tamen pro ea *Sanchez* de Matrim. l. 9. d. 9. adducit plures, & præstantes Theologos, *Cajetanum, Durandum, Richardum, Majorem, Almainum, Nider, Philarchum, Anglezium, Palacios, Perezium Navarrum, &c.* Negari enim non potest, quin usus Matrimonii institutus sit etiam ad sedandam libidinem, & ad vitandum hoc modo periculum incontinentiæ, ut colligi potest ex verbis Apostoli, *Melius est nubere, quam uri.*

Sed *queres* porò: An usus conjugii propter solam delectationem sit necessariò peccatum, saltem veniale?

Respondeo, prohibitam esse partem negativam ab *Innocentio XI.* Propositione 9. Ratio est, tum quia delectatio non rectè statuitur homini causa integra exercendi illum actum, qui præcipuè ordinatur ad alios fines honestos, quos excludit per affectum illum immoderatum: Tum quia illa voluptas carnalis plurimùm perturbat corpus, ac destituit mentem sustententis; ut proinde à ratione alienum omninò sit eam sic per se instar bruti appetere. Itaque, omittis aliorum opinionibus, tradunt hanc doctrinam, ad

ad mentem illam Pontificis, *S. Gregorius Magnus* in Resp. ad 10. Interrog. Augustini Anglorum Episcopi, & l. Pastor. curæ P. 3. Admon. 28. *S. Augustinus* citatur pro eadem lib. de bono Conjug. c. 6. 10. 11. l. 3. contra. Jul. c. 21. l. 1. de Nupt. & Concup. cap. 4. *S. Petrus Damiani* l. 1. Epist. 15. & *S. Thom. 4.* Sent. d. 31. q. 2. a. 3. in Corp. Quos passim sequuntur Auctores nostræ Societatis, ut *Card. Toletus, Prepositus, Koninck, Tannerus, Amicus, Divastillo, Henriquez, Fagundez, Sanchez,* aliique, qui accuratè citantur apud *Wilhelmum Sandeum* in Confut. triumvir. ad Propositionem 9.

QUÆSTIO IX.

An, aut quomodo admittis possit, illum, qui interpolatis vicibus per furta modica & tantum venialia ad summam notabilem pervenit, non obligari sub mortali ad totius summe restitutionem?

UT autem illa furta sint tantum venialia, requiritur, ut dum minuta quantitas surripitur, non sit intentio progrediendi ad aliam, & aliam, quæ simul sumpta compleat summam notabilem: requiritur etiam, ut in illa ultima acceptione non advertat surripiens se complere materiam gravem.

Respondeo igitur ad quæstionem, id simpliciter admitti non posse. Ratio est, quia qui graviter læsit jus alterius, debet illud etiam sub gravi peccato reparare: sicut enim natura dicit non posse alteri inferri injuriam, ita quoque dicit eam, si illata sit, esse compensandam. Jam autem ille, de quo hic, graviter læsit jus alterius, perveniendo eatenus ad summam notabilem; cum per hanc, licet paulatim acceptam, damnum verè magnum intulerit proximo rationabiliter invito; adeoque moraliter illa fur-

ta minuta dici possunt una summa totalis. Sic docent & probant fusiùs nostri passim, *Suarez, Azor, Rebellus, Valentia, Sala* eosdem citans in tract. 2. q. 88. d. 16. sect. 27. *Sanchez lib. 1. in Decal. cap. 4. Reginaldus Tom. 2. c. 1. q. 4. Vasquez Tom. 1. disp. 146. c. 2. aliique.*

Dices primò, Summa notabilis simul, longè majoris æstimationis est & magis utilis ad usus humanos, v.g. ad emendam pro oportunitate rem notabilem, quam eadem summa accepta per partes post certa intervalla, uti patet in censibus & in solutione, quæ præstari debet diversis terminis v.g. post singulos annos pars tertia, vel quarta: ergo etiam lex naturæ magis prohibet acceptionem rei notabilis simul, quam ejusdem per partes: Ergo is in casu non obligatur ad restitutionem sub mortali.

Respondeo, inde tantum sequi, quando minuta successive accipiuntur, eò majorem quantitatem requiri ad materiam notabilem, quò majus est intervallum temporis inter singulas acceptiones: nos verò supponimus per minuta furta & tantum venialia ablatam esse materiam notabilem in ratione damnificationis, proportionatè ad intervallum. Quod quidem si valde exiguum aut non adèd magnum sit, non requiritur ad materiam gravem major quantitas, dum paulatim accipitur, quam dum simul, eò quòd tum illa ejusdem sit æstimationis aut æquè plerumque utilis ad usus humanos: Aliud est, dum intervallum multum notabile intercedit.

Dices secundò; cum in qualibet acceptione surripiens non peccaverint nisi venialiter, non videtur obligari posse ad reparationem omnimodam sub gravi peccato: poena namque debet esse proportionata culpæ.

Respondeo Primò: subindè aliquis obligatur sub mortali ad restitutionem rei alienæ, qui antecedenter ne quidem venialiter peccavit, uti patet v.g. in eo, qui comperit se detinere summam notabilem alterius in se vel in æquivalenti: hic enim sine dubio peccat:

caret graviter, si eam non restitueret. Neque obligatio ista proprie est pœna, sed potius onus, quod vi damni inique illati oritur; non ut obligato male sit, sed ut damnificato satisfiat.

Respondeo Secundò, negando assumptum: ad obligationem sub gravi peccato restituendi summam notabilem, etiam per partes acceptam, sufficit, si quælibet pars ablata fuerit deliberatè: nam sic æquè læditur proximus (uti suppono) in bonis suis, quàm si eadem summa ablata fuisset simul. Ad peccatum autem mortale insuper requiritur, ut summam istam intenderit auferens vel saltem præviderit: Deus namque in irascendo seu puniendorespicit potissimum qualitatem voluntatis prave; in obligando ad compensationem, qualitatem noxæ alteri illatæ. Itaque pro magnitudine damni inique illati, gravis vel levis obligatio necessariò exurgit, non pro magnitudine peccati: aliàs qui rem parvam alteri abstulisset cum peccato mortali, vel quia putabat esse magni valoris, vel quia habebat intentionem auferendi succellivè plura usque ad summam gravem, teneretur sub mortali rem illam parvam restituere; quod tamen à vero alienum est.

Ex dictis colligitur primò, illum, de quo in quæstione, obligari similiter ad restitutionem, etiamsi quantitas sic accepta consumpta fuerit: nam manet tunc equidem verum, quòd intulit proximo per injuriam grave noxamentum; ad quod parùm referre solet, si ve res ipsa sic accepta consumpta sit, si ve non. Si tamen ea extaret, teneretur is sub mortali ad restitutionem, non tantùm ratione injuste acceptionis, sed etiam ratione injuste detentionis quantitatis notabilis ex minutis conflata: proximus enim utroque modo graviter damnificatur.

Colligitur secundò, non exurgere obligationem magnam, quando illa minuta furta sic accepta sunt, ut in morali æstimatione una summa totalis, aut notabilis damnificatio censeret aliquo modo nequeat; prout fit, dum inter quodlibet furtum per se leve, spa-

tium longi temporis intercedit. Quod etiam specialiter locum habere potest in talibus furtis levibus domesticorum circa ea, quæ aliàs in usu communi sic consumerentur aut perirent, ut Dominus levem ex iis jacturam sustineret; adeoque non censetur plerumque rationabiliter esse graviter invitus.

Cæterùm sententiam prædictis oppositam tradiderunt multi: sed hanc rectius probari patet ex prædictis, uti & ex iis quæ habentur infra Part. hæc 3. Tract. 5. cap. 7. n. 7.

Quæres porrò: An licitum sit, non tantùm in extrema, sed etiam in gravi necessitate *suari*, aut potius *surripere*, quantum necesse est ad sublevandum necessitatem?

Respondeo, partem affirmativam etiam pro *Gravi* necessitate, prohibitam esse ab Innocentio XI. Propositione 36. Ratio est, quia licet alius teneatur per se proximo in gravi necessitate subvenire, non tamen ex justitia, uti tenetur in extrema necessitate. Colligitur hoc ex ipsa divisione bonorum in principio mundi: illa namque à Deo ad usum hominum condita, dividi non potuerunt, nisi hæc conditione, ut quilibet in extrema necessitate ex illis accipere posset, quantum necesse esset ad eam sublevandam: ex lege enim naturali obligatur homo vitam suam conservare, quamdiu potest. Hoc autem non habet locum in quæstione: siquidem ibi non agitur de periculo, saltem propinquo, mortis.

Præterea, facultas surripiendi in gravi necessitate, noxia valde foret generi humano: daretur enim occasio furandis cum frequenter fingerent sibi necessitatem gravem pauperes ad accipienda aliena, quale inconveniens non ita occurrit in facultate accipiendi in necessitate extrema.

Attamen censeo, illum, qui tantùm per accidens incidit in gravem necessitatem, & aliunde potens est, vel erit pro re in necessitate ablata facile satisfacere, posse auferre quantum eo tempore indiget, cum voluntate compenlandi primâ opportunitate, si indigentiam manifestare nequeat abique notabili incommodo. Ratio est, quia Dominus effect

esset irrationabiliter invitus circa istam ablationem, in talibus circumstantiis, & citra suum singulare incommodum.

QUESTIO X.

An censeritè possit, illum excusari à jejunio, qui posuit causam non necessariam v.g. lussuriam pilæ, aut etiam causam illicitam, ex qua prævidet secururam gravem corporis defatigationem.

Partem affirmativam, saltem ab auctoritate, probabilem reddit consensus plurimum Auctorum, qui tradunt sic defatigatum excusari à præcepto jejunii post fatigationem ex tali labore contractam, adeoque posse comedendo vires reparare: quamvis videatur peccasse *in causa*, assumendo laborem cum jejunio non consistentem. Tradit enim imprimis *Pasqualigus* *Decisione* 230. hanc esse doctrinam communem; idemque colligitur ex iis, quæ notat *Diana* Part. 10. Tr. 14. *Resol. 11.* & *Leander* de 5. Præceptis Tract. 5. d. 8. q. 156. Denique *Sylvester* idem docet V. Jejunium num. 24. Addit, inquit, Petrus de Palude, quod si peregrinatio non est necessaria, peccat illam aggrediens indiscretè . . . eâ tamen aggressâ, licet incompossibile jejunium frangere, sicut infirmo ex sua culpa, durante infirmitate. Quibus in hoc accedit *Escobarius*, ac *Filiucius*.

Sed neque peccare contra legem jejunii ponendo causam defatigationis aliunde illicitam, ex qua prævidebatur secururum impedimentum jejunii disertè docet *Bonacina* Tom. 2. d. 2. q. 8. p. 1. n. 16. ac *Leander* supra, agens etiam de labore quærendi concubinam, citatque pro se *Medinam*, *Dianam*, *Filiucium*, *Petrum de Ledesma*, & alios. Existimant enim hi nihil fieri contra hujusmodi præcepta positiva, per hoc, quod aliquis velit se ponere in eo statu aut circumstantia, ad quam vis præcepti se non extendit; uti licet

Tom. II. P. 2.

tum est se transferre ad locum, ubi jejunium non obligat, etiam eo fine, ut quis à jejunio eximatur, & genio liberius indulgeat.

Verùm his non consentio; quia existimo hæc præcepta (quod notandû) non tantùm exigere, ut quis non impeditus ea observet, sed etiam, ut quis sine debita causa eorum observationi impedimentum non apponat. Quamvis admittam, impedimento jam illicitè posito, per ipsam connectionem subsequentem nullum novum & distinctum peccatum admitti. Et idem est de violatione Festi per omissionem Sacri, quando aliquis labore illicito, aut crapulâ ita se gravavit, ut tempus Sacri somno aut infirmitati insumere necessariò debuerit.

Quæres porrò: An eximatur à jejunio, qui noctu nequit dormire, nisi sumpta carnâ?

Respondeo talem non eximi, etsi magnam noctis partem cum notabili incommodo infomnem ducat, dummodò possit juvari alio modo, nempe si differat refectioem usque in vesperam, sumendo in prandio (quamvis præter usum) solam collationem: Ecclesia enim permittit tantùm, cuius non impedito, unicam cibi refectioem in die jejunii, non determinando præcisè illius tempus. Sin autem tamdiu jejunare nequeat absque gravi detrimento, tunc juxta generalem intentionem Ecclesiæ eximatur à jejunio. Ratio depromi potest ex *D. Thoma* in 4. d. 15. q. 3. a. 2. ubi docet, *Bonum statum virtutis consistere in conservatione vitæ, & valetudinis; sufficienti ad opera, quæ quis facere debet.* Et postea docet generaliter. *Omne id excusare à lege jejunii, cum quo simul & jejunio prædictus status conservari non potest.*

Plures quidem Auctores, quos adducit *Diana* P. 1. Tr. 9. *Resol. 51.* docent præstatum absolutè liberari præcepto jejunii, adeoque non teneri in prandio ad solam collationem, ex eo quòd nemo teneatur (ut ipsi dicunt) invertere ordinem refectioem ab Ecclesia constitutum. Verùm hoc non tam est probare, quàm supponere ut certum id, de quo agitur in quæstione. Deinde negamus

Z

mus

mus (uti prædictum) ordinem refectionis ab Ecclesia constitutum esse: solum ille habetur ex generali jam consuetudine, à qua recedere licitum est ob justam causam. Sic mercatores, aliique in simili causa, ut negotia sua peragere possint, differunt sæpè & benè comestionem ordinariam usque in vesperum, fumentes circa meridiem tantum collationem.

QVÆSTIO XI.

An satis probabile videatur, ligatum voto simplici Castitatis, si contrahat Matrimonium sine dispensatione, peccare mortaliter in prima tantum petitione debiti, non in sequentibus.

Ratio dubitandi est, quod consummato Matrimonio per primam petitionem debiti, non possit amplius servari castitas, ac teneatur alteri parti petenti debitum reddere, quod videtur non minus castitati advesari, quam debiti petiti; ergo deinceps se habet erga conjugem, ac si castitatem non vovisset, cum jam sit in eo statu constitutus, in quo non possit castitatem servare. Atque hinc non pauci Auctores hanc sententiam docent, ac probabilem censent apud *Mendo* in *Statera Opin.* Dissert. 5. quæst. 21. &c.

Respondeo tamen, etsi fortè dicta opinio à Doctorum auctoritate non sit improbabilis, nihilominus spectatâ ratione dicendum videtur, obstrictum voto castitatis, si Matrimonium contrahat, non posse aut primâ vice, aut deinceps sine gravi peccato postulare debitum conjugale, nisi prius voti dispensationem obtineat, ut nobiscum docet *Card. Toletus* lib. 4. Sum. cap. 18. *Valentia Henriquez, Em. Sa. Coninck, Reginaldus, Layman,* & alii passim Societatis Auctores apud *Tha. Sanchez* lib. 9. de Matrim. disp. 33. n. 5. Et probatur, quia votum castitatis includit obligationem præcepti negativi, cum promittat abstinere ab omni actu venereo; præceptum autem negativum pro omni tempore & sta-

tu durare censetur; ergo etsi tali voto adstrictus, ratione vinculi fortioris, ac juris à comparte per Matrimonium acquisiti teneatur comparti petenti debitum reddere, non poterit tamen illud postulare, cum sit ipsi liberum ab hac postulatione abstinere, nec ad eam per Matrimonii vinculum adstringatur. Et confirmatur ex *Cap. Quanto de jurejurando*, ubi declaratur juramentum observandum esse in quantum potest; cum ergo castitas, ex parte voventis servari possit, saltem per abstinentiam à petitione debiti, urget semper obligatio voti, ut ab eadem abstineatur. Hinc qui in casu debitum petiit, debet id distinctè in confessione explicare, cum sit circumstantia Sacrilégii, quæ continet malitiam specie diversam.

QVÆSTIO XII

An censeri possit licitum esse inebriare aliquem, qui decrevit magnum aliquod malum patrare, si nequeat alio modo impediri?

Respondet, cum aliis, *Lesius* de *Justitia* lib. 4. cap. 3. dub. 4. n. 33. his verbis: *Hoc casu videri licitum provocare ad equales haustus, & alterum inebriare, hoc est, potum consopire.* Idque probat hæc ratio: Licitum est suadendo alium inducere ad minus malum, ut impediatur à graviore malo quod admittere decrevit, ut docet communior opinio: Sed in hoc casu nihil aliud fit, quam suadere & inducere ad talem ebrietatem ut gravius malum evitetur: ergo hæc inductio non est illicita. Favet huic responso *Cajetanus* in 2. 2. quæst. 150. art. 2. & *Sylvester* in *Summa*, verbo *Ebrietas*, ubi docent non peccare eum, qui per modum medicinæ necessariæ alium inebriaret ad corporis ægrotudinem depellendam, quia is non tendit in potum ut delectabilem, ideoque non peccat contra temperantiam. Unde inferendum videtur à fortiori idem licere, ne anima in statum multò deteriorem prolatur. Repugna verò huic sententiæ *Layman* Lib. 3. Sect. 4. n. 6. negans licere.

QVÆSTIO XIII.

An qui Testamentum, aut aliud instrumentum publicum & legitimum amisit v. g. de sua nobilitate, patrimonio, &c. possit privatim aliud simile conficere?

Illum per hoc non peccare, saltem graviter, cum pluribus docet *Mendo* in *Statera* Dissert. 13. quæst. 17. *Navarrus* in *Summa* lat. cap. 17. n. 168. Et favent alii, qui admittunt non esse falsarium, qui mutat scripturam in aliqua re, dummodò veritati innitatur: ita *Julius Clarus, Alviatus, Menochius* de *Præsumpt.* lib. 5. præsum. 20. n. 53.

Ratio est; quia neque hic intercedit dolus, neque ulli jactura inferitur; siquidem aliud instrumentum illi simile & legitimum antecederet extabat, quod fortuito amissum fuit; ac proinde nullum jus novum ex secundo confertur: ergo novi instrumenti substitutio, cum nulli obfit, & profit conficienti, non potest ex ea parte esse injuriola.

Fatendum tamen est; in foro externo illum fore puniendum, qui tale instrumentum confecisse deprehenderetur; quia forum externum non præsumit illud instrumentum in locum alterius substitui, sed de novo subornari; ideoque actionem hanc tamquam per leges prohibitam puniret. Hic autem agitur de foro conscientiæ, in quo, secluso scandalo, aut alio incommodo extrinseco, asserunt hanc actionem nullam injuriam continere.

Dixi in resolutione, non peccare, saltem graviter; Quia non pauci in confessione & usu istius instrumenti admittunt incurri peccatum veniale contra veracitatem; siquidem illud proferens intendit, ut falsè credatur esse instrumentum, quod primò auctoritate publicâ confectum fuit. Alii verò aiunt illam deceptionem sequi tantum per accidens, & præter intentionem conficientis

novum instrumentum, quæ per se non tendit ad deceptionem, sed ad conservandum suas fortunas aut famam, aliàs sine sua culpa, sed casu fortuito amittendam; idque cupit fieri per illud instrumentum, non tamquam primum, sed tamquam conforme veritati, & æquitati, quæ in eo continetur.

QUÆSTIO XIV.

Quid agendum in Missione, ubi rara est presentia pastoris, de absolute Sponsi, qui ipso die Nuptiarum deprehenditur vag. & libidini assuetus, in Confessione, quâ se ad Sacramentum Matrimonii suscipiendum disponit?

Resolvere videtur contra alios passim, novus Auctor in sua *Methodo remittendi & retinendi peccata* p. 115. differendam esse istius Sponsi absolutionem, donec tandem ipso actu constet secutam esse vitæ emendationem, nisi fortè præbeat signa pœnitentiæ extraordinaria. Quia in consuetudinariis vix reperitur conversio vitæ repentina. Et quidquid ex illa dilatione sequetur turbarum, aut incommodorum, non poterit Pastori impartari.

Respondeo tamen, hanc dilationem in simili occasione, & necessitate, non esse conformem communi praxi, aut sententiæ Doctorum passim receptæ ac probatæ, nisi præter subitanæ istiusmodi conversionem, adsit in pœnitente specialis ratio, cur de præsententi illius dispositione prudenter dubitare oporteat. Nam absque huiusmodi ratione imprudens est Confessarii dubitatio, dum pœnitens ille affirmat se ex animo & seriò de peccatis dolere, firmumque habere propositum emendationis, ac paratum esse remedia in hunc finem à Confessario præscribenda amplecti. Neque præter hæc aliud à Tridentino ad legitimam pœnitentis dispositionem requiritur. Quod si aliquid horum in pœnitente illo minùs perfectum appareat, pro-

idoneo remedio non est tali mox differenda absolutio, sed proponenda sedulo alia motiva, quibus illa dispositio perficiatur. Si verò nihil istorum desideretur, quorsum cum tantis incommodis in tempus futurum & incertum ipsi proroganda absolutio?

Si prætendis periculum relapsus: An non vides periculum illud dilatâ absolutione magis invalescere? Sic enim pœnitens advertens se in pristino statu relictum, & nondum gratiæ restitutum, multò faciliùs peccatis suis nova peccata accumulabit, sperans omnia simul unicâ absolutione abolenda: qui si ab initio absolutus fuisset, majorem cautelam adhiberet, ne novo flagitio acceptum gratiæ statum amitteret. Quin & ipsa gratia Sacramenti, ad resistendum tentationi, majores ei vires suppeditaret.

Denique praxis contraria, præsertim in casu proposito, manifestè advertatur consilio Apostoli, qui pro remedio contra relapsum in libidinem hortatur 1. ad Cor. 7. *Si se non continent, nubant;* cum è contrario praxis illa novitia præscribat, ut priùs discant se continere, quàm nuptiis pro incontinentiæ remedio utantur. Quid verò aliud hoc est, quàm velle agrum priùs à morbo integrè convalescere, quàm ipsi liceat pharmacum sanando morbo idoneum adhibere?

Huic omninò contraria videtur methodus absolvendi, quæ traditur in Tridentino Sess. 14. cap. 2. ubi docet, Christum voluisse lapsos in peccata se sistere tamquam reos in tribunali Pœnitentiæ, *ut per Sacerdotum sententiâ non semel, sed quoties de admissis peccatis ad ipsum pœnitentes confugerint, possint liberari.* Declarat igitur universim, & sine exceptione, pœnitentes etiam relapsos posse toties à Sacerdote absolvi, quoties de peccatis verè pœnitentes ad ipsum confugerint: pro quo tamen vide infra, in Appendice ad Tr. 6. §. 2. n. 6. & 7. De hac autè pœnitentiâ sufficienti nò potest aliunde certus esse Confessarius, nisi ex verbis, & testimonio ipsius contentis, futuram vitæ emendationem toto animi affectu

pro-

promittentis. In tribunali enim Pœnitentiæ peccator non solum agit partes rei, sed etiam accusatoris & testis: ideoque illi credendum, non tantum quando se accusat ut reus, sed etiam quando affirmat ut testis se de peccatis dolere, & emendationem seriò proponere; nisi ex signis sufficientibus prudens Confessarius cogatur dubitare de opposito.

QUÆSTIO XV.

Quid dicendum in communi de aliis Consuetudinariis, qui, consuetudine nondum extirpatâ, contentur se ex pravo habitu in idem peccatum sepe relapsos fuisse?

Respondeo, Etsi aliquandò possit esse res consilii, ut talibus benignè differatur absolutio: nihil tamen vetat sine dilatione tales absolvi, etsi notabili tempore se non emendaverint; si nempe ad hanc Confessionem debite se præparaverint, asserant se ex animo de peccatis dolere, ac spondeant emendationem, nec reculent media congrua contra illam peccandi consuetudinem; nisi eadem promissa sæpe fefellerint, ut infra dicitur in Appendice jâ cit. Praxi huic non reclamatur damnatio per Innoc. XI. hujus. Propositionis. *Pœnitenti habenti consuetudinem peccandi contra legem Dei, nature, aut Ecclesiæ, etsi emendationis spes nulla appareat, differenda non est absolutio: dummodo ore proferat se dolere, & proponere emendationem.* Reclamat quidem nova methodus & doctrina Quorumdã, sed infundatè: de quo nos alibi. Interea advertant illi, Sacramentum Pœnitentiæ institutum esse propter hominem, non autem hominem propter Sacramentum; ac proinde Christum malle aliquali periculo exponi Sacramenti valorem, quàm hominis salutem æternam: hæc autem, dilatâ absolutione, discrimen incurrit, si ex morte improvisa in statu peccati, si ex desperatione pœnitentis non facile ad Confessarium redituri,

si experiatur post confessionem cum rubore & pœnitentiâ institutam; se in eodem statu relinqui, & absolutionis beneficium frustra implorare.

Advertant etiam, lucrum ingens ex merito, & fructu bonorum operum, & Indulgentiarum, & Eucharistiæ, quibus pœnitens privatur, quamdiu in statu peccati sine absolutione relinquitur. Denique huiusmodi severos animarum Curatores interrogo, An ipsi, aut alii Confessarii, non sint homines, qui possint subinde pravâ aliquâ peccandi consuetudine laborare? Id nemo inficiabitur. Quid in hoc casu illis fiet? An absolutio deneganda, donec tandem plenè se emendaverint? Interea remanebunt incapaces licitè baptizandi, celebrandi, absolvendi, & alia Sacramenta conferendi suo populo, cui tenentur inservire. Necessè igitur erit, ut vel gregem suum debito animarum subsidio destituant, vel illis per alios deserviant; vel certè ut absolutionis beneficium, quod aliis negant, sibi velint sine tali dilatione conferri. Unicum his malis superest remedium, ut deposito errore ac rigore noxio, juxta legem charitatis & justitiæ, alios in tribunali pœnitentiæ eo modo tractent, quo se ipsos tractari cuperent.

Sed quid de *Recidivo*, qui aliquoties promisit emendationem, v.g. restituere alienum, nec tamen promissa, ut potuit, implevit? Respondeo, Talem dimittendum tamquam indispositum, nisi nova, & extraordinaria seriâ emendationis signa exhibeat.

Ceterùm, ut supradixi, non esse lege ordinariâ differendam Consuetudinariis absolutionem, donec actu vitam planè emendent, docent tam magno numero Theologi, ut ex iis possim omninò triginta rectè lectos & examinatos ex variis Scholis proferre; inter quos est *Suarez* de Religione Tom. 2. Lib. 3. de Juram. Cap. 8. *Lugo* de Pœnit. Disp. 14. Sect. 10. *Dicastillo* de Pœnit. Disp. 10. nu. 575. *Sylvius* celebris Doctor Duacenus 2. 2. q. 13. art. 2. ad 2. *Bassæus* Tom. 1. verbo, Juramentum, num. 2. *Leander* à SS.

182 TOMI II. PARS II. TRACT. I. CAP. III. QVAESTIONES MAXIME SINGVLARES

Sacramento Disp. 7. Tract. 5. q. 34. *Candidus* Disquis. de Pœnit. 24. Art. 27. Dub. 7. &c. Quibus accedit recens & doctus auctor *Joannes Bosco* de Pœnit. Disp. 7. Sect. 4. & ex eadem Recollectorum Schola Lovaniensi *Guilielmus Herincx*, qui præclaris meritis Insulam Iprensensem decoravit.

QVAESTIO XVI.

An possit verè probabile censeri, Confessarium, qui in Sacramentali Confessione novit Pœnitentem ad Officium vel Prælaturam indignum esse, posse illi in electione gratuita & secreta suum suffragium denegare?

Partem affirmativam Auctores non pauci omninò ut probabilem in praxi sustinere non dubitant. Docent eam cum *D. Thoma* Quodlib. 5. q. 6. art. 13. *Paludanus* dist. 31. quæst. 3. *Sotus* de secreto quæst. 4. post concl. 4. *Petrus de Ledesma* in Summa cap. 22. dub. 3. post concl. 5. *D. Antoninus*, *Nugnus*, *Deza*, *Medina*, *Mart. de Ledesma*, *Tabiena*, & *Sylvester*, apud Thomam *Hurtado* Tom. 2. Tract. 12. c. 1. n. 1369. Pro eadem sententia ferè quadraginta Auctores refert noster *Sanchez* de Matrim. lib. 3. disp. 15. n. 2. Hos sequitur apud *Dianam* 3. p. Tr. 4. Ref. 76. *Portel*, *Navarrus*, *Gutierrez*, & alii, quos recenset & sequitur *Leander à SS. Sacramento* de Pœnit. Tom. 1. Tract. 5. Disp. 10. Quæst. 84. Quia, cum suffragium sit occultum, censent neque violari sigillum confessionis, neque Sacerdotem privari suo jure, quod habet extra Sacramentum denegandi, indigno suum suffragium. Quinimò aliqui apud *Sanchez* supra, docent ad denegandum teneri, si id iudicet bono publico expedire.

Nihilominùs, seposità auctoritate istorum Theologorum, & considerato sine Sacramento Pœnitentiæ, hanc opinionem ut per se probabilem non admitto. Manifestum namque est Confessarium non solùm obli-

gari ad servandum secretum, sed etiam non posse sic uti scientiâ confessionis, ut usus cedat vel in apprensus nocumentum pœnitentis, cum sic ipsa confessio redderetur perquam suspecta & odibilis. In quæstione autem, usus iste cederet in nocumentum pœnitentis: & per eum usum sibi suspectum, æquè ac per fractionem sigilli, fideles retrahi possent à plena & cándida peccatorum suorum confessione.

Hinc pro Regularibus universim decrevit *Clemens VIII.* anno 1594. Ne superiores eâ notitiâ, quam de aliorum peccatis in confessione habuerunt, ad exteriorem gubernationem utantur. Insuper non licet nobis generatim sententiam dictorum Theologorum hîc sustinere ob Decretum P. N. *Claudii Aquavivæ* anno 1590. Plura vide infra Tract. 3. cap. 4. in fine.

QVAESTIO XVII.

An rectè censeatur, Regularem approbatum ab Ordinario ad confessiones Secularium in una Diœcesi, validè posse ubique confessiones audire, sine approbatione Ordinarii istius loci, in quo versatur.

Pro parte negativa breviter respondeo infra Tract. 2. Cap. 2. pro qua nunc insuper adduco *Suarez* de Pœnit. Disp. 28. Sect. 6. *Vasquez* Quæst. 93. Art. 3. Dub. 4. *Granadum* Disp. 5. num. 12. *Layman* lib. 5. Tract. 6. cap. 11. num. 8. *Lugo* Disp. 2. n. 29. ubi adducit Decretum Urbani VIII. Et *Diana* Part. 10. Tract. 13. Resol. 23. ubi recenset Breve *Innocentii X.* in causa Angelopolitana novæ Hispaniæ, impressum Romæ anno 1648. in quo ad Dubium nonum, negat Regularibus illam potestatem competere sine approbatione Episcopi Diœcesani, cum clausula irritante Privilegiâ in contrarium.

Docent

Docent tamen pridem varii, Regularem in una Diœcesi approbatum posse ubique confessiones excipere, ut *Leander* de Murcia in cap. 6. Regulæ S. Francisci q. 8. *Corduba*, *Præpositus*, *Colossus*, quos refert *Diana* P. 6. Tract. 7. Resol. 59. *Banni* 1. p. Tract. 4. q. 4. & *Bruno Chassaing*. de Privil. Regularium Tract. 5. c. 11. Prop. 2. Sed ab his adeo generatim plerique jam & meritò recedunt.

QVAESTIO XVIII.

An Sacerdos Regularis manifestè idoneus, cui approbatio ab Ordinario injustè negatur, possit validè in illius Diœcesi confessiones excipere.

Negativè resolvo, ut infra hac Part. 3. Tr. 2. Cap. 2. Quia negatio approbationis non est approbatio, quam Tridentinum expressè requirit. Et ita docet *Suarez*, *Vasquez*, *Illucius*, *Koninek*, *Mendo*, *Dicastillo*, *Lugo*, de Pœnit. Disp. 21. Sect. 3. n. 53. & plures apud *Dianam* P. 8. Tract. 1. Resol. 85. Quia Tridentinum Sess. 23. Cap. 15. videtur in hoc derogare cuilibet juri antiquo, & privilegiis Regularium, dum asserit, "Nullum Regularem absque Episcopi approbatione posse confessiones Secularium deinceps excipere, non obstantibus quibuscumque privilegiis."

Pro parte affirmativa stant Theologi non pauci, nec auctoritatis exiguæ, quos sequitur *Chassaing* de Privil. Regul. Tract. 5. cap. 11. & in eandem sententiam tam ille, quam alii adducunt *Rodericum*, *Peirinum*, *Portel*, *Layman*, *Fagundez*, *Villalobos*, *Zanardum*, *Einellum*, *Cochier*, *Mirandum*, *Grassis*, *Angelum*, & plures alios citat & sequitur *Leander* Disp. 11. Quæst. 83. Et hoc privilegium vigere post Tridentinum supra citatum disertè docet *Navarrus* in Manuali c. 27. num. 264. & alii moderni, quos refert *Cast. opako* hîc Punct. 18. §. 3. num. 9. Cum his sentit *Hernandez* alle-

rens hanc sententiam sustineri à Doctoribus Salmanticensibus, & Complutensibus, & in Academia Parisiensi fuisse publicè propugnata, & à Congregatione Cardinalium declarata. Pro eadem doctrina refertur etiam *Diana* cum quindecim Auctoribus, quos citat *Garnachæus* in Tom. 3. Tract. de Pœnit. cap. 18. & eandem fuscè tuetur *Pelizzarius* in Respon. Reg. Tom. 1. pag. 492.

Fundamentum hujus resolutionis petunt primò, ex Clementina *Dudum. de sepulturis*. Ubi decernitur Regularem ad confessiones Ordinario debite presentatum admitti debere. "Si verò (inquit) iidem Prælati Fratrum, ad audiendas Confessiones, ut præmittitur, electis ejusmodi licentiam exhibere reculaverint; Nos ex nunc ipsis, ut confessiones sibi confiteri volentium, liberè, liciteque audire valeant, gratosè concedimus de plenitudine potestatis Apostolicæ. Nec admittunt huic Decreto derogatum esse per Conc. Tridentinum Sess. 13. Cap. 15. de Reform. dum statuit, ut non possit Regularis audire confessiones Secularium... nisi approbationem obtineat: non obstantibus privilegiis &c. Quia ut docet *Navarrus* in Caput. *Placuit*. de Pœnit. Lex posterior generalis saepe limitatur per speciale jus antiquum. Lex autem illa Tridentini potest cum dicta Clementina sic conciliari, ut patiat hanc exceptionem, Nisi Regulari manifestè idoneo, & presentato approbatio fuerit injustè negata. Nam hoc non est novum in administratione Sacramentorum, ut licentia petita, & non obtenta in certis casibus pro concessa habeatur, ut patet in administratione Eucharistiæ, & Extremæ unctionis in eadem Clementina *Dudum*. Et in Extravag. *Inter cunctas*. Et ex Cap. *Licet*. de Regularibus. Nec credendum videtur (inquit) mentem Concilii fuisse; frustrare Regulares suo privilegio pridem ab Ecclesia & Jure concessio: aut ita fovere passiones, quæ possunt esse Prælatorum, ut pro libitu valeant personas manifestè idoneas à functione tam necessariâ impedire, ut loquitur *Peirinus*.

Peirinus de Privil. Minorum. Pro quibus refert *Bruno Chassaing.* supra pag. 224. speciale Indultum in Constit. Clementis VII. Ut Confessores Ordinis Minorum semel presentati alicui Episcopo pro confessionibus audiendis (de more) post unam praesentationem non teneantur amplius praesentari, etiamsi ad aliam transierint Dioecesim.

Ita illi: nostram verò sententiam supra relatum iudicamus in praxi sequendam esse, praesertim post prohibitam ab Alexandro VII. (de confessione saltem annua) Propositionem 13. *Satisfacit praecepto annuae Confessionis, qui confitetur Regulari, Episcopo praesentato, sed ab eo injuste reprobato.* Ratio enim, cur haec Propositio prohibeatur, videtur esse cum casu proposito à rationis paritate communis; de quo etiam infra *Quaest. 24.*

QUAESTIO XIX.

An rectè asseratur, Peccata negativè dubia non esse necessariò in confessione exponenda?

Peccatum dicitur negativè dubium, quando non occurrunt rationes sufficientes, ut aliquis iudicet se peccatum aliquod lethale commississe, neque ut iudicet se non commississe: sicut dubitamus, an arenæ maris sint numero pares, an impares.

Contra partem negantem obligationem confitendi peccata negativè dubia saepius disceptavi, propter communem sensum Doctorum, & consuetudinem Fidelium talia peccata Clavibus subjiciendi, & adhuc pro obligatione illa sententiam fero, eamque communioem esse satis constat.

Nihilominus consultis Auctoribus, qui recentius scripserunt, negandum non videtur partem negativam censeri posse saltem ab auctoritate probabilem. Non admittunt huius sententiae assertores consuetudinem illam communem confitendi peccata etiam negativè dubia umquam fuisse obligantem, sed tan-

tum piam, & pro majori securitate usurpata. Negant etiam ex natura rei pro delicto dubio subeundam esse obligationem certam, qualis est confessio peccatorum. Ad Tridentinum *Sess. 14. Cap. 5.* respondent, tantum requiri confessionem omnium peccatorum, quibus peccator se Dominum & Deum suum mortaliter offendisse meminerit. Qui autem sic dubitat de peccato, non meminit se Deum offendisse, neque potest interrogatus absolute dicere se peccasse, aut sui peccati meminisse, aut illius veram & proprie dictam conscientiam habere. Reliqua etiam argumenta, quae suadere possent istiusmodi obligationem fufius dissolvit *Moya* Tract. 3. de Sacram. Pœnit. Disp. 1. *Quaest. 5.* quamvis ipse communiori sententiae adhaereat.

Adfertur autem pro parte negante istam obligationem, quando dubium de peccato commisso & non commisso est æquale, *S. Antoninus* apud *Tabienam* Verb. Confessio 2. num. 12. cui ipse *Tabiena* adhæret, uti & *Paludanus*, ut videtur est apud *Henriquez* ex eodem Ordine Praedicatorum lib. 8. de Euchar. cap. 45. lit. p. ubi agens de communione obligante ad confitendum peccata dubia ante Communionem, sic subjungit: Addunt *Paludanus*, *Antoninus*, & *Tabiena*, id verum esse, quando magis declinat, id fuisse peccatum mortale, aut non fuisse illius confessionem: aliàs in dubio æquali, ut non tenetur ad votum, & onus præcepti, ita neque ad confessionem illius. Et hæc nonnulli observant, plures Antiquiores, qui obligationem illam asserunt, per *Dubium* intelligere iudicium probabile de mortali admisso, in eo merè sistendo.

Inter Recentiores, qui negant extare præceptum confitendi peccata negativè dubia, recensentur *Coninck* de Sacram. Tract. 2. Disp. 7. Dub. 8. *Josephus de Januario* in Resolutionum Moral. Tom. 1. Resol. 2. *Petrus Marchantius* in Tribunali Sacram. Tract. 4. Tit. 6. *Quaest. 5.* *Caramuel* in Theol. Mor. Lib. 2. Disp. 4. Art. 1. & in Theol. Fundam. pag. 671. & pag. 691. contendit eam opinionem

nionem spectatâ ratione esse probabiliorem. *Angelus Bossius* censet eam esse probabilem Tom. 1. Num. 1754. Eandem in casu æqualis dubii tradit *Philibertus Marchinus* de Sacram. Ordinis Tract. 2. Part. 3. c. 1. n. 17. Et probabilem iudicat *Martinus de San Joseph* in *Monitis* Confessar. Tom. 1. de Pœnit. Tract. 6. n. 1. Nec non *Ferrantius* de Scandalo *Quaest. 77. n. 31.* ubi alios adducit viros doctissimos, qui huic sententiae ut probabili subscripsere; & inter alios addit *Revisores*, qui ab ea doctrina prius alieni, postea censuerunt posse permitti, ut ipse refert. Quibus adjungi potest *Leader*, de Euchar. Tract. 7. Disp. 7. q. 11. & plures apud *Moya*, qui hanc quaestionem fuse tractat, Denique *Præpositus* in 3. Part. *Quaest. 5.* asserit hanc sententiam semper sibi vilam esse speculativè probabilem cum *Lessio*, & aliis, quibus eam communicavit. Refertque *Guimennius* in Universitate Complutensi in Disputationibus publicis illam inoffenso pede quotidie defendari: & pro eadem *Theses Lovanii* defensas citat *Caramuel* supra lib. 3. d. 4. art. 1.

Non iudico tamen consultum hanc doctrinam, non satis exploratam, indoctis proponere, aut prædicare, qui inter conscientiam dubiam, & non dubiam satis discernere nequeunt, & facile sibi persuaderent se habere dubiam, quando non habent omnino certam: quinimo, si rem consilii spectes, dubitandum non est, quin in his, & similibus, cuiusvis in praxi consultius sit viam tutiorem capessere.

An & quomodo exponi debeant peccata dubia positivè, habetur infra Tract. 3. cap. 2. §. 6.

QUAESTIO XX.
An probabiliter doceant aliqui Recentiores, illum, qui post confessionem ritè institutam tendit ad Communionem, & recordatur peccati lethalis, quod per oblivionem inculpabilem omisit, non tenevi illud peccatum consideri, anteaquam Communionem percipiat.

Communis sententia est illum teneri à Communionem recedere, donec peccatum sic praetermissum confiteatur, nisi obstat grave scandalum, aut infamia. Docent tamen non pauci ex Recentioribus talem non teneri etiam cum minori suo incommodo à Communionem recedere, modo peccatum illud post Communionem tempore opportuno Clavibus subjiciat. Idque fuse defendit *Ferrantius* Disp. 1. *Quaest. 80.* citans etiam *Henriquez*, & *Petrum Cornetos*, quamvis teste *Thoma Hurtado* Tom. 1. fol. 105. Inquisitio Hispanica hanc illius sententiam expunxerit. Favet tamen *Pasqualigus*, quando per omissionem Communionis, amittendum esset Jubilæum, citatur etiam *Præpositus* & *Tamburinus*, quando quis ad licentiam communicaturus expectat, et si possit sine tali infamia recedere. Verum hoc in praxi non admitto, ubi neque infamia, neque aliud grave incommodum intervenit.

Ratio istorum Auctorum est, quia talis non tenetur abstinere à Communionem pro defectum debite dispositionis; est enim in statu gratiæ, & peccatum illud est indirectè remissum per priorem confessionem, in qua per oblivionem omissum fuit. Ergo non ostenditur ullum præceptum præmittendi novam confessionem præcise ratione Communionis, modo peccatum illud postea suo tempore semel directè Clavibus subjiciatur. Et hanc doctrinam probabilem censet *Fabri* Tom. 1. Apologetici pag. 384. Cum eodem tamen monendum iudico, non esse eam in praxi proponendam, nisi in ordine ad Scrupulos

fos, qui memoria suæ nimium diffidunt, & repetendis peccatis, ac confessionibus supervacaneam operam impendunt.

QUÆSTIO CELEBRIS XXI.

De Attritione, & Amore.

An Attritio concepta ex metu gehennæ sufficiat in Sacramento Pœnitentiæ, sic ut non requiratur in Deum Amor benevolentia.

§. I.

Proponitur status, & progressus Controversiæ.

Hæc Controversia, quæ omnes fideles concernit, Antiquioribus parum dubia, mirum quantum plures nostro ævo Scriptores fatigat. Postquam enim graviores de Gratiâ & Libertate quæstiones circa annum 1642. Sedis Apostolicæ auctoritas præcidit, non multo post ex eadem radice hæc, aliæque disputationum reliquiæ pullulare cæperunt. Illis in lucem provehendis primum in Gallia manu admovit Montaltius, cui operam ibi commodarunt alii parum opportunam. Apparuerunt brevi tempore in Belgio doctrinæ istius Gallicanæ traduces in levi folio, edito nomine Parochorum Gandensium contra sufficientiam Attritionis ex solo metu gehennæ conceptam in Sacramento Pœnitentiæ, cui accessit Facultatis Theologicæ Lovaniensis approbatio. In hujus doctrinæ gratiam, ad robur illi conciliandum, ad annum 1666. in Incem prodiit Dissertatio dogmatica Eximii P. Christiani Lupi, & Quæstio quodlibetica de Attritione Exim. P. Francisci Farvacques ex Ordine S. Augustini. Contra libellos illos scripsit accuratè R. P. Maximilianus le Dent Soc. Jesu S. Theol. Lovanii Professor. Ad varias postea Replicas, Eximii P. Farvacques prædierunt semper Responsa solide elaborata ejusdem P. Maximiliani le Dent, & P. E.

gidii Estrix S. Theol. ibidem Professoris, cuius demum Libellus ultimus, sine Replica in hac scribendi alternatione etiam postremus fuit.

Status Controversiæ maximè versatur circa mentem Conc. Tridentini Sess. 14. Cap. 4. ubi ait Attritionem ex metu gehennæ, ad Dei gratiam in Sacramento Pœnitentiæ impetrandam disponere. Contra verò pro Amoris benevoli necessitate præcipue opponunt alii ejusdem Tridentini Sess. 6. Cap. 6. ubi requirere videtur, ut accedentes ad Sacramentum Pœnitentiæ, Deum tamquam omnis justitiæ fontem diligere incipiant: negantque eam inesse vim Attritioni ex metu gehennæ, ut possit per se voluntatem peccandi positivè excludere. Sed de amore Dei benevolo, quem hi in Sacramento requirunt, non parum laboratur, qualis ille debeat esse. Si velint sufficere amorem imperfectum, quæstio erit, an, & quomodo constet dilectionem illam esse efficacem; si non contineat amorem Dei super omnia: si admittant requiri amorem, qui Deum appetit super omnia, non satis capitur, quomodo amor ille non sit perfectus: si concedant esse actum charitatis perfectæ, multò minus intelligetur, quomodo amor ille non justificet per se, & extra Sacramentum: atque ita remissio peccati semper amori prævio, numquam ipsi Sacramento adscribenda erit.

Postquam hæc quæstio non tantum scribentium utrimque calamos, sed etiam pœnitentium mentes non parum exagitavit, tandem ad Alexandri VII. supremum Tribunal delata fuit. Venit ille in suo Decreto 5. Maji anno 1667. in virtute S. Obedientiæ, & sub anathemate Sedi Apostolicæ reservato, ne quisquam auderet ulli parti censuram Theologicam inurere: non tamen de rei summa lata est decretoria sententia. Hæc singulas Controversiæ partes & rationum utrimque militantium momenta, pro commodo Missionariorum, in lucem proferemus, & quantum licet, brevi methodo resolvemus.

An

§. II.

An Attritio, quæ concipitur ex solo timore gehennæ, possit excludere voluntatem peccandi, & esse actus bonus, ac supernaturalis?

Item, quod eodem spectat, An detur præceptum referendi omnia opera in Deum ex puro motivo Charitatis benevola.

Docent nonnulli, Metum illam gehennæ non posse animum cohibere à pravo affectu, quamvis illum retrahere possit, ne in peccatum externum prorumpat. Sic sentit Lutherus in disputatione Lipsica Eckio respondens; nec non scribens adversus Leonis X. Articulum 6. Sentio, inquit, perniciosum esse genus docendi, quo intuitu peccatorum, præmiorum, peccatorum docentur pœnitentes his enim doctrinis coercetur quidem ab opere &c. Nec dissentit Janseus Tom. 3. Lib. 5. Cap. 35. enumerans inter fructus timoris gehennæ, quod quamvis à peccato animum non contineat, manum tamen, cæteraque coerceat membra, ne in facta proficiant: Ita ille.

Existimat quoque Exim. P. Lupus Dissertatione Dogmaticâ pag. 61. timorem servilem à S. Augustino distingui penes sedum animum, quo quis à conspicuis peccatis ob annexi illis mali penalis metum abstinet. Nec minus sentire videtur Auctor Tyrocini Tr. 1. cap. 6. & quidam alii in hac quæstione. Verum, etsi doctrina hæc locum habeat plerumque in timore servili pœnæ à judice humano constitutæ, qui solùm actus externos cognoscit & punit, non potest sine erroris periculo transferri ad timorem gehennæ à Deo pro peccatis etiam internis infligendæ.

Dixi, Existimat quoque, &c. quod refertur ad sequentem expositionem S. Augustini, non ad Scriptores præcedentes. Nolim enim quis, nisi perperam, censeat me velle sequentes præcedentibus consociare, nisi merè in eadem chartæ pagella: quid, quæso, in Controversiis magis commune & innoxium, Vi-

dere potest ille Scriptor candidus (cui doleo uni, præ omnibus, non placuisse Modestiam nostram, quam tamen ipsam omnes, & ipsi libri Censura singularem esse testatur) an non longè aliter in pagina sua 7. de fide, viros minime malos allociet Zuinglio, Erasmo, Pelagio, & pluribus; quod nolim ego redarguere, vel lineolâ unicâ perstringere; nam & ipsius Scriptorem, & operam meâ, & typos plures facio: imò potius, quæ vel umbram offensionis ingenerare viderentur, in sequentibus elimino, aut elucido. Reliquam crambem illam apud alios Scriptores toties, & ad nauseam pridem recoctam, videre volenti licet. Quin & fideliter declarare possunt Scriptori, qui illam à quadriennio aut amplius suis inseruit, me de Additis illius, tanto tempore profus non intellexisse nisi semel, & obiter, & ab homine unico, idque usq; in hodiernum diem. Unde utrimq; discamus, quam parvi ista fiant, & quæto consultius illa sint illic omittenda, juxta instructionem Decreti Alex. VII. & Innoc. XI.

Respondeo igitur ad quæstionem, & dico primo. Necessè non esse, ut detestatio peccati ex metu gehennæ annexam habeat voluntatem peccandi, si ve inefficacem, si ve conditionatè efficacem; si nempe abesset pœna gehennæ. Probatur primo: Non ignorat pœnitens hunc actum; Peccarem, si pœna abesset, à Deo prohibitum, æternoq; supplicio plectendum esse. Ergo potest ex metu istius pœnæ excludere istum affectum internum conditionatè peccandi, sicut admittunt adversarii ex timore gehennæ cohibere posse peccatum externum, quod sæpè arduum ac difficile est.

Et verò, quis audeat affirmare, quemlibet averfantem furtum ex metu patibuli sic esse constitutum, ut actu velit furari, si sola infamia, aut alia levior multa incurrenda foret? Neque satis alii ostendent, cur detestanti peccatum ex metu gehennæ potius debeat adesse voluntas peccandi, si pœnam non timeret, quam illi, qui averfatur delictum ex Dei amore, debeat inesse affectus admittendi flagitium, si actu Deum non amaret, vel si Deus nullus existeret.

Probatur secundò: Quia si dolor conceptus ex timore gehennæ sibi necessariò adjunctum haberet pravum affectum admittendi peccatum, perperam verbi divini præcones, perperam ipse Christus futura gehennæ supplicia peccatoribus intentaret, & ad eorum timorem incitaret Matthæi 1. v. 28. *Dico vobis, timete eum, qui potest corpus & animam perdere in gehennam.* Quid enim aliud hoc esset, quam homines ad peccatum invitare, dum impelluntur ad timorem, quo non possunt per se sine adjuncto peccato commoveri?

At, inquires, necessarium est, ut metus causet involuntarium saltem secundum quid, circa illud, quod ex metu agitur, vel omittitur.

Respondeo, metum efficere secundum quid involuntarium hoc sensu, quod voluntas minus propensè feratur in id, quod actu amat & operatur, quam si metus mali per opus incurrendi non adesset. Ut dum quis, metu mortis à tempestate imminentis, merces, quibus navis gravatur, projicit in mare; metus damini eventuri ex mercium jactura facit, ut voluntarium in earum ejectione minuatur. Eodem modo fit in actu, quo quis peccat, dum pœna ex peccato secutura animo observatur: tunc enim actum peccaminosum elicit minori voluntatis propensione, & majori cum lucta, quam si animus esset liber à timore pœnæ ex delicto incurrendæ. At verò ad peccatum fugiendum & detestandum, metus gehennæ potiùs impellit & invitat, instar concupiscentiæ quæ auget voluntarium; facit enim metus ille, ut animus tantò propensius se resolvat ad fugam & detestationem peccati, quam novit necessariam ad pœnam evitandam. Multum ergo abest, ut metus barathri imminuat voluntatem averfandi peccatum, aut ut annexum habeat affectum peccandi, si pœna abesset, cum homo fidelis non ignoret per hunc pravum affectum ipsam pœnam, quam metuit, incurrendam esse.

Unde ulteriùs patet, illam *velleitatem* pec-

candi, si posset impunè, quam male supponunt aliqui cum timore gehennæ permanere, non majorem habere connexionem, ut permaneat cum odio peccati ex timore gehennæ, quam habeat voluntas furandi cum pœna patibuli à Judice intentata: tantum autem abest, ut patibulum ad furta invitet, ut falluri sint ipsi latrones, numquam se magis sentire affectum à scelere alienum, quam dum patibulum oculis obversatur.

Quod si illa vis insit timori, ut possit esse à pravo affectu sejunctus, quinimò voluntatem ab eo immunem reddere, sine fundamento solido statuit cum quibusdam Auctor Tyroc. Tr. 1. C. 6. ea, quæ ex solo metu fiunt, non bene fieri. Nec juvat, quod existiment pravum hujusmodi affectum non oriri ex ipso timore, sed ex concupiscentia illi adjuncta, quæ nequeat sine charitate superari: ostendi enim non potest, cur timor ille non possit esse adeo intensus & efficax, ut voluntatem per se cohibeat, quò minus concupiscentiæ obsecundet, ut magis ex sequentibus patescet.

Dico igitur *secundo*, dari potest fuga aut metus gehennæ tam perfectus, ut per se, & positive omnem peccandi voluntatem excludat.

Probatur ex Tridentino Sess. 14. Cap. 4. *Illam verò Attritionem, quoniam ex gehennæ metu comminante concipitur, si voluntatem peccandi excludat &c. declarat donum esse Dei, additque infra, & ad gratiam disponere in Sacramento Pœnitentiæ impetrandam.* Dum asserit Concilium, attritionem illam, si voluntatem peccandi excludat, ad gratiam in Sacramento percipiendam disponere, aperte supponit dari posse attritionem, quæ istam voluntatem excludat; aliàs pro dispositione ad gratiam ridiculè nobis assignaret attritionem quamdam, quæ in rerum natura non reperitur. Nec minus mirè damnaret Lutheri de attritione sententiam, quæ tantum falsa fuisset in casu impossibili, scilicet in casu, quo voluntatem peccandi excluderet, quam tamen censeret numquam per ipsam attritio-

nem excludi. Quin & eadem ratione dicam, veram esse hanc sententiam Scripturæ; *Si volueris servare mandata, servabunt te, etsi simul sustineam, impossibile esse homini servare aliquod mandatum sine statu gratiæ.*

Mentem suam rursus exponit Concilium Sess. 6. Can. 8. cum ait, per Gehennæ metum nos à peccando abstinere. Neque dicas intelligi metum amori adjunctum: agitur enim de metu, qui dilectionem antecedit; nam illum eundem metum Cap. 6. docet sternere viam ad spem, & charitatem. Multò minus verba illa detorqueas ad abstinentiam à peccatis externis, nisi velis eadem licentiâ, *propositum non peccandi de cætero*, ad peccata tantum externa non admittenda restringere, quod nullus sanæ doctrinæ cultor admittet.

Eadem est S. Augustini (quem Adversarii sibi Patronum vindicant) de hoc puncto mens & sententia, tum alibi sæpe, tum disertè in Psalmum 127. ubi agens de *verme, qui non moritur, & igne, qui non extinguitur*, subdit: "Audiunt hæc homines, & quia vera futura sunt impiis, timent & continent se à peccato. Habent timorè, & per timorem continent se à peccato. Timent quidem, sed non amant justitiam: cum autem per timorem continent se à peccato, fit consuetudo justitiæ. Hic aliud effugium non invenit Lutherus, quam ut rursus ad peccata externa recurrat. At dissentit illi doctrinæ Augustinus, qui per peccatum verum & pœnâ dignum, non externum, sed internum intelligi cupit Sermone 19. de verbis Apostoli: *Deus cor interrogat, non manum.* Externum igitur & peregrinum est sensui S. Doctoris, quod existimaverit timorè à peccatis tantum externis, non verò ab internis coercere.

Ex his, quæ hætenus diximus de timore pœnæ à Deo infligendæ, simul constat, Non dari præceptum referendi omnia opera in Deum ex motivo Charitatis. Eadem enim est ratio de actibus aliarum virtutum, quæ ex solo motivo propriæ honestatis exercen-

tur, ut spei, justitiæ, misericordiæ &c. quos actus etiam per se honestos esse sequens assertio docebit.

Dico ulteriùs *tertiò*. Timor gehennæ, & inde conceptus dolor peccati, est actus per se honestus, & supernaturalis. Negavit hanc assertionem Lutherus; tum quia sensit omnem actum liberi arbitrii sine charitate peccatum esse; tum quia de dolore ex solo metu gehennæ expressè docuit, illum facere hominem hypocritam & magis peccatorem. Docet etiam Jansenius timorè illum culpæ obnoxium esse, si voluntas in eo sistat. Quamvis enim Tom. 3. Lib. 5. Cap. 21. In titulo dicat timorè gehennæ secundum se bonum esse, sic tamen se explicat, ut velit malum esse, si in Deum actu per amorem non referatur. „Si quis, inquit, in pœna fugienda velut in termino hæreat, per quam tamquam viam transire debuisset, non illa timoris, sed timentis culpa est. Horum verborum sensum exprimere videri posset Auctor, qui pag. 179. tradit timorè quidem bonum, sed eum, qui ferviliter timet, in hoc malum esse. „Quia, inquit, non ideo ille malus est, quia vehementer timet, pœnam, sed quia non vehementius timet culpam, quod autem non vehementius timeat culpam, non oritur ex timore pœnæ, sed ex defectu charitatis, qui defectus non timori, sed timenti imputandus est. Nescio ego (videat alius) quid aliud velint hæc verba, quam timorè, sine charitate, tamquam socium individuum secum trahere peccatum, aut quâ ratione timorè illum bonum nuncupabimus, qui talis est, ut numquam possit per se sumptus bene & honestè elici, aut se solo hominem rectè agentem denominare.

Dixi, *Nescio ego* &c. Caveo enim rigidissime, ne finam per me illum ad præcedentem ullatenus appropinquare: quamvis non videam, cur approximatio illa hic displicere debeat ulli sustinenti præcedentem in hoc puncto rectissime censuisse,

Probatur itaque Thesis asserta, primò;

ex Tridentino Sess. 6. Can. 8. "Si quis dixerit gehennæ metum, per quem ad misericordiã Dei de peccatis dolendo confugimus, vel à peccando abstinemus, peccatum esse, anathema sit." Hunc autem *Verum & utilem esse dolorem*, Sess. 14. Can. 5. disertè definit. Quid autem est actum aliquem esse bonum & honestum, quàm quod verus sit & utilis ad salutem. Undè & ulterius conficiet dolorem ex metu gehennæ, dum voluntatem peccandi excludit, actum esse *supernaturalem*, cum à Trid. Sess. 14. Cap. 4. dicatur etiam esse *donum Dei*; & *Spiritus sancti impulsus*.

Probatur secundò, ex mente S. Augustini dilucidè expressa *Enarrat. in Psalmum 127.* "Timore, inquit, facit, quidquid boni facit, non timore amittendi bonum illud, sed timore patiendi illud malum: non timet, ne perdat amplexus pulcherrimi sponsi, sed timet, ne mittatur in gehennam, bonus est & iste timor, utilis est.

Et verò argumentum ab ipso rationis lumine petiit demonstrat, maximè consentaneum esse naturæ rationali, à se amoliri æternum ac summum malum, quod per solam Dei offensam incurritur, & ad illud evitandum Dei offensam averfari, etsi actus ille hic & nunc abstrahat ab alio motivo perfectiori.

Nec obstat, quod talis peccati fuga proprie habeat amorem & commodum proprium; Dari enim potest amor sui bonus & ordinatus, ad quem Deus ipse nos hortatur Eccl. 30. *Miserere animæ tuæ, placens Deo.* Monet quoque frequenter, ut intuitu præmii celestis operemur, quamvis & hoc ad amorem & bonum proprium referatur: ut Matthæi 6. *Primum querite regnum Dei, & justitiam ejus.* Et 1. ad Corinth. 9. *Omnis autem, qui in agone contendit, ab omnibus se abstinere; & illi quidem, ut corruptibilem coronam accipiant, nos autem incorruptam.* Atque ad hunc finem in observanda Dei lege se respexisse profitetur Regius Propheta Psalmo 118. *Inclinavi cor meum ad faciendum justificationes*

tuas propter retributionem. Nec refert, quod Scriptura sæpe moneat, ut omnia opera ad Dei gloriam referamus; hortando enim, ut conitiamur ad motiivum perfectissimum, non negat dari aliium finem in suo gradu laudabilem & perfectum.

Hæc haud dubiè facillè perspiciunt adversarii. Sed unum est, quod hic præcipuè obtendunt; unum quod hic perpetuè ingeminant: Tutiora semper, scilicet in hoc, esse sequenda; tutissimam verò esse doctrinam, quæ statuit, vi præcepti omnia opera ex pura Charitate in Deum referenda.

Respondeo ego, Multò tutius esse in hoc non errare, & doctrinam eam aliis non prædicare, persuadendo toties admitti novum peccatum, quoties opera in Deum non referuntur ex puræ Charitatis motivo, plerisque hominum maximè arduo ac difficili.

Spadenda omnino, & super omnia, est Charitas, sed maximè cavendum erroris periculum, ex quo cum detrimento animarum toties peccetur, quoties in operando charitas omittitur. Quæro enim, si prædicandum quod tutissimum, cui ad singula opera actus Charitatis perfectissimæ non requiritur? Hæc certè charitas operis bonitatem multò reddit securiorem.

Ajo igitur Theologo præcipuè inquirendum, non quid tutius, sed quid verius: Displicet hoc? Rationem cape: Quid enim sit *Tutius*, ut obligationem præcepti etiam incertam certò persolvere, quivis etiam non Theologus facillè novit: Inquisitio autem sit non de notis, sed de ignotis: sic amicus amico occurrens non inquit, ubi es? sed, quæ vales? Quia primum novit, alterum ignorat: quid hoc lucidius? Placuit tamen eidem Scriptori hic irritò labore extra nostrum sensum aliquod verbulum arripere, quod redargui possit; atque ita redarguendo procedere, ac si, non inquirere, idem nobis esset, quod, non curare: absit. Certè parens præsentiam filii sibi adstantis non inquit, curat tamen plurimum: obvia sunt hujusmodi sexcenta: imò & nos ad majorem elucidationem particulam,

lam, præcipuè, in calce prioris editionis apposuimus; & sapiens in decursu hujus Operis, *Tutius* studiosè inculcari, ipse non ignorat: & tamen verbulum innoxium verbis bene multis vapulare debuit. Nota igitur bene, utinam satis, breviusculam, clarissimamque verbuli nostri rationem: Si inquirendo attingat Theologus, quid sit *objectivè Verius*, hoc ipso attinget, quid sit *tutius*: non tamen è contra ex eo quod aliquid sciatur esse *tutius*, inde constare esse *verius*. Quis quæso perspicax hæc non videat, aut castigatione istâ digna esse censeat: nisi qui singulari affectu Opus nostrum plusquam limatissimum esse cupiat: Ita me sentire docet illa ipsa mihi chara *Securitas*, & *secura Charitas*.

Retinenda igitur est firmiter prædicta annotatio in pluribus horum temporum *Contra* verfariis, de attritione in Sacramento, de absolute diffidenda, de usu probabilitatis, & aliis, in quibus pro vulgari argumento ista securitatis species assumitur. Sic in simili notat etiam doctissimus *Navarrus* verbo *Confessio num.* 3. q. 2. Licet, inquit, sit *tutius* statim (habitâ oportunitate) confiteri, quàm differre, non tamen est *tutius* tenere, quod sic obligemur; quia viri timorati haberent maximas occasiones peccandi. Sic quoque *S. Ambrosius* in Psalmum 118. *Oclon.* 5. v. 6. *Sunt*, inquit, *etiam in nobis, qui habent timorem Dei, sed non secundum scientiam, statuentes duriora præcepta, quæ non possit humana conditio sustinere.*

Denique maximè tutum & necessarium est, necessitatem charitatis non extendere ultra limites Apostolicæ auctoritatis: damnavit autem Apostolico Diplomate Pius V. & Gregorius XIII. inter Articulos Bajanos hunc art. 16. *Non est vera legis obedientia, quæ sit sine charitate.* Et art. 38. *Omnis amor creature rationalis, aut vitiosa est cupiditas, quæ mundus diligitur, aut laudabilis illa charitas, quæ per Spiritum sanctum in corde diffusâ Deus amatur.* Hæc autem Bajum non intellexisse solam charitatem perfectam, satis apertum est ipsum legenti *lib. 2. de peccat. meritis cap. 1.* Neque effugium quærendum, existimando

aliquas Baji Propositiones sustineri posse in proprio verborum sensu ab Auctore intento, supra ostensum; ubi eadem Bulla exprimitur Tom. 1. pag. 242. Ut tamen porro plusculum satisfaciam Lectori candido, ulteriorem hîc elucidationem breviter instituo.

Declaratur ulterius ex prædictis, Non dari præceptum, omnem actionem deliberatam referendi in Deum ex motivo charitatis benevola.

Primò, Quia jam ostensum est, dolere de peccato, vel ab eo abstinere tantum ex motivo timoris gehennæ, non esse peccaminosum, sive cum peccato semper connexum. Atqui idem à fortiori valet in iis, quæ fiunt ex motivo fidei divinæ, spei beatitudinis, charitatis proximi, justitiæ, misericordiæ &c. in illis sistendo; quod alii peccaminosum esse volunt. Ergo, si rationes allatæ pro timore gehennæ vim habeant, idem probabunt de aliis actionibus jam commemoratis absque relatione in Deum propter se dilectum.

2. Idem satis apertè conficiunt Decreta Pontificum, qui generalius doctrinam oppositam reprobarunt in Baji articulo 16. & 38. supra recitato: quibus accedere potest ejusdem articulus 25. *Omnia opera infidelium sunt peccata, & virtutes Philosophorum sunt vitia.* Atqui infideles quætales, qui Deum ignorarunt, non potuerunt operari ex motivo Charitatis erga Deum. Ergo non necessariò peccabant agentes ex solo motivo aliarum virtutum, ut justitiæ, misericordiæ, temperantiæ &c. Addè recentius Decretum Alexandri VII. quo vetat censurari doctrinam de sufficientia Attritionis ex metu gehennæ sine amore in Deum benevolo in Sacramento Pœnitentiæ. Ex quo sic liceat argumentari: Si talis actus per defectum amoris esset peccaminosus, jam Pontifex consequenter declarasset, non esse censurandum, quæ diceret, dolorem sic peccamino-

caminofum ad Pœnitentiæ Sacramentum fufficere. Atqui hoc nullo modo dici potest. Ergo per hoc indirectè declaratur dolorem conceptum ex timore gehennæ per defectum amoris peccatum non inducere. Quo posito, idem de aliis actionibus ex suo motivo moraliter honestis necessariò admittendum erit. Hæc sanè omnia studiosè considerata, mentem Ecclesiæ satis elucidare videntur.

Nunc ulterius in particulari, de hoc hominum ceterorum toto orbe sensus vià clarà demonstratur. Si ad singulos actus morales daretur tale amoris præceptum, illud esset præceptum *Legis naturæ*, sive, dictamen hominibus à natura insitum circa primum & maximum mandatum dilectionis Dei: uti etiam admittunt & inculcant, qui illud exigunt. Atqui percurrèdo omnes partes orbis, non est ex millibus unus, qui ex sola naturæ luce sibi persuadet in omnibus operibus hanc sibi obligationem gravissimam sub peccati reatu incumbere. Ergo tale legis naturæ præceptum non rectè asseritur. Probatur minor à partium distributione. Omnes homines sunt vel fideles, vel infideles. Primò, Infideles, qui hominum partem magnam constituunt, præcepti istius singulorum operum in Deum referendorum notitiam non habent, cum Deum ipsum ignorent, aut in eum non credant. An ergo omnes illorum actiones, etiam virtutum moralium, quatenus ad Deum non relatæ, peccata sunt, & pœnis à Deo plèctendæ? Horum certè actiones & virtutes plurimas, ut misericordiam in pauperes eximiam, justitiam admirandam, castimoniam etiam cum jactura vitæ defensionem, summis præconiis celebrat etiam populus Christianus, & Patrum, & Doctorum monumenta. Nonne magna foret præcepti istius ignorantia, actiones illas cum peccato semper conjunctas tantis laudibus dignas æstimare? Quinimò S. Augustinus de Romanorum infidelium eximia justitia, & aliis virtutibus agens, asserit propter illas, cum cælum mereri non possunt, orbis Imperium Romanis à Deo concessum fuisse. An ergo opera illa, si defectu debiti finis forent

legi naturæ adversa, & pœnis à Deo plèctenda, tantà laude, & tanto præmio digna censuisset?

Neque sufficet dicere, opera illa ex officio suo mala non esse, sed ex carentia debiti finis, sive relationis in Deum ex amore benevolò. Nam, quid hoc in praxi prodest, si nunquam per se elici aut exerceri possint absque peccato?

Nunc ulterius quæro, de quovis homine sive inter fideles sive infideles. Cur in homine jam primùm assecuto usum rationis, primus illius actus moralis non possit esse obsequium, obedientia, aut gratitudo exhibita parentibus, aut misericordia erga egenos sine relatione in Deum, quem inculpate nondum novit? Actus illi ex officio suo mali non sunt, ut admittis: nondum etiam ex sua culpa, caruit ille notitiâ Dei, cum ante illos actus, quos supponimus primos post usum rationis, nullam contra Deum culpam formalem admiserit. Quomodò ergo in illis actibus peccatum contrahatur? Idem à fortiori valet, si primus actus fuerit agnitio & timor Dei, quatenus tantum est index peccatorum, sine perfectiori notitiâ bonitatis, aut alterius excellentiæ divinæ. Quo pacto per illum primum actum, motivo amoris destitutum, peccati reatum incurret: cum alia Dei attributa ad amorem benevolentiae necessaria nondum cognoscat? Quod si agnoscat actum vel unicum moralem absque amore Dei elici posse sine peccato, hoc ipso concidit totum illud præceptum naturæ, quod prætenditur de singulis actibus humanis ex motivo amoris benevoli in Deum referendis, quod accuratè notandum est. Neque hîc aut alibi prætere posse alii, talem non peccare, propter præcepti illius ignorantiam: nam ex illorum principiis, vel non datur ignorantia invincibili juris naturalis; vel certè, si detur, à peccato non excusat.

Porro, quantum fidelium consensus illud naturæ præceptum ubique hætenus ignoraverit, patet vel ex eo, quod passim Ecclesiæ Prælati, Pastores, Confessarii, Ascetici, quamvis

vis relationem talem omnium operum in Deum omni conatu, voce, & scriptis tamquam rem maximæ perfectionis, & consilii, semper inculcaverint, non tamen sub reatu peccati proposuerint aut præscriperint; neque fidelium usus obligationem talem agnoverit. Quod tamen vel maximè inculcandum foret in hoc negotio singulas ferè hominum actiones concernente, si præceptum tale fuisse judicarent. Cæterum nos, neminem impugnant, per hæc aliud non optamus, quam ut omnes in singulis operibus amore benevolò, Deo placeant, & si quando sic non amant, Deo non displiceant.

Post hæc emanavit Decretum Alexandri VIII. contra Propositiones 31: inter quas 9. 10. 11. 12. 13. 14. & 15. concernunt præsentem materiam. Rogamus autem omnes, ut eas attentè, & sepositò partium studio considerent: videtur enim nobis ex condemnatione earundem omninò sequi, Non dari præceptum omnem actionem deliberatam referendi in Deum ex motivo charitatis benevolæ.

§. III.

Ostenditur Attritionem ex timore gehennæ, cum proposito de cætero non peccandi, & spe veniæ, dispositionem esse sufficientem in Sacramento Pœnitentiæ ad peccatoris justificationem.

Illis, qui hanc doctrinam impugnant, accessit D. Laurentius Neesen in Theol. Christiana pag. 104. & Scriptor alius in Tyroc. Theol. pag. 168. num. 120. quia existimat in Pœnitentiâ, quæ à peccator detestatur peccatum ex solo metu gehennæ, sine amore Dei sive justitiæ, intervenire (ut loquitur) involuntarietatem, saltem habitualementem. Quantum momenti habeant variorum rationes, & responsa ad argumenta, quæ proferemus, breviter expendendum erit.

Primum itaque argumentum pro sufficientia hujus Attritionis in Sacramento Pœ-

nitentiæ, desumitur ex Conc. Tridentino Sess. 14. Cap. 4. ubi declarat Attritionem illam, quæ vel ex turpitudine peccati, vel ex gehennæ & pœnarum metu communiter concipitur, si voluntatem peccandi excludat, cum spe veniæ . . . donum esse Dei, & impulsum Spiritus sancti. Et quamvis, inquit, sine Sacramento Pœnitentiæ per se ad justificationem perducere peccatorem nequeat, tamen eum ad Dei gratiam in Sacramento Pœnitentiæ impetrandam disponit. Hîc Concilium satis declarat Attritionem ex metu gehennæ tamquam partem Sacramenti disponere ad gratiam in eo percipiendam, nec ullam facit mentionem charitatis aut alterius motivis cum tamen profiteatur se velle hîc tradere exactam & perspicuam doctrinam de requisitis ad Sacramentum Pœnitentiæ. Ergo manifestum facit alium dolorem non requiri.

At, inquires, Concilium tantum asserit Attritionem illam, disponere ad gratiam. Atqui dispositio sonat aliquid prævium, & extrinsecum, non verò partem intrinsecam Sacramenti. Respondeo, Concilium non dicere Attritionem esse dispositionem in ordine ad constituendum Sacramentum, sed tantum in ordine ad impetrandum gratiam huic gratiæ Attritio est extrinseca, et si sit intrinseca Sacramento. In eadem forma retorqueo suum in Adversarios argumentum: Dolor ex motivo charitatis disponit peccatorem ad gratiam in Sacramento impetrandam. Ergo etiam ille dolor non est pars, sed dispositio Sacramento extranea.

Instabis primò, Non asserit Concilium Attritionem proximè disponere ad gratiam. Ergo supponit insuper intervenire actum charitatis tamquam dispositionem proximè requisitam. Respondeo, inane videri, Concilium hîc velle tradere accuratam de Sacramento Pœnitentiæ doctrinam, & tamen prætermittà parte illius necessariâ & proximâ, scilicet charitate, dispositionis tantum remotæ meminisse: quinimò contrarium apertè prædicat, dum hîc de charitate altum silet.

Instabis secundò. Satis meminit charitatis, dum vult excludi voluntatem peccandi, quam Attritio formidolosa per se sumpta nunquam eliminat,

Respondeo, hoc effugium à nobis supra satis præclusum esse in §. 2. nisi velis contra communem sensum tueri, ex sola consideratione ardentis rogi, aut patibuli, numquam vinci affectum furandi. Maluit D. Neesen pag. 107. hoc ipsum admittere, quam dimittere doctrinam, ex qua id sequitur.

Instabis tertio. Tridentinum loco citato statim subdit. Eodem timore concussos Ninivitas plenâ terroribus pœnitentiam egisse, & misericordiam à Domino impetrasse. Atqui non impetrarunt misericordiam per solum timorem gehennæ absque actu charitatis, quæ justificat extra Sacramentum. Ergo Tridentinum loco citato agit de timore charitati conjuncto.

Respondeo, hoc argumentum, quod visum est alicui Recentiori invictum, plus habere boni coloris, quam solidi roboris; in singulis enim membris fatiscit. Ad Majorem: dicuntur Ninivitæ eodem timore concussi, tantum genericè; non enim narrantur concepisse timorem ex metu gehennæ, sed ex everione suæ civitatis intra 40. dies, quam Jonas prædicavit. Neque docet Concilium illos ex vi istius timoris ac pœnitentiæ misericordiam illam obtinuisse, quæ in justificatione consistit, sed eam potius, quæ sita est in suspensione sententiæ de urbis everione, quæ poterat per dolorem & emendationem vitæ, ex solo temporalis pœnæ à Deo infligendæ terrore conceptam, impetrari: & ex hoc responso vel unico tota vis concidit argumenti. Ad Minorem; ipsi æquè adversario incumbit solutio. Non enim poterant Ninivitæ obtinere gratiam justificationis nisi per actum charitatis perfectæ, quæ justificat etiam extra Sacramentum, quo tunc Ninivitæ carebant. Ergo contra tuam sententiam, cui sufficit in Sacramento charitas imperfecta, necessaria jam erit charitas adulta & perfecta, qualis

est ea, quæ justificat extra usum Sacramenti. Atque ita non magis argumentaris contra Attritionem ex solo metu gehennæ, quam adversus Attritionem, quam ipse requiris ex amore Dei benevolo, sed non ita perfecto, ut per se & absque Sacramento peccatorem justificet, qualis etiam cum metu gehennæ non sufficeret, ut Ninivitas ad justitiam perduceret. En quam facile everti possint machinæ illæ, quæ Attritioni fatales credebantur.

Instabis quartò: Mentem Tridentini oportet colligere ex *Sessionis 6. cap. 6.* ubi ad pœnitentiam ab adultis ante Baptismum peragendam requirit, ut Deum tamquam omnis justitiæ fontem diligere incipiant: & eadem est pœnitentia, quæ Baptismo & Absolutioni Sacramentali præmitti debet. Actus autem Pœnitentis his verbis proponit. Disponuntur, inquit, ad justitiam, dum excitati divinâ gratiâ & adjuti, fidem ex auditu concipientes. . . . & divinæ justitiæ timore, quo utiliter concutiuntur, ad considerandam Dei misericordiam se convertendo, in spem eriguntur, fidentes Deum propitium fore: illumque tamquam omnis justitiæ fontem diligere incipiunt; ac propterea moventur adversus peccata per odium aliquod & detestationem, hoc est, per eam pœnitentiam, quam ante Baptismum agi oportet. Ita Trid.

Respondeo, Nihil hîc dici determinatè de amore benevolentis, eoque imperfecto, quem adversarii saltem in Sacramento requirunt. Dico itaque Concilium, dum ait, *omnis justitiæ fontem diligere incipiunt*, loqui indeterminatè, sive de amore concupiscentiæ, qui in spe veniæ continetur, & Deum ut sibi bonum desiderat; sive de quovis alio amore, qui peccati commissi detestationem continet. Et quidem pro amore concupiscentiæ determinatè facit, quod Concilium dicat peccatorem incipere Deum diligere, non alio modo, quam tamquam *fontem justitiæ*, sive justificationis nostræ, quæ nobis bona est, & ut talis amore concupiscentiæ diligitur, & desideratur.

ratur. Nihil ergo hîc determinatè exprimitur de amore Dei propter se dilecti, quod possit parti adversæ favere. Deinde dilectio loco citato expressa, æquè commodè intelligi potest de ea, quæ disponit peccatorem ad justificationem extra Sacramentum. Neque huic obstat, quod addatur, *hoc est, per eam pœnitentiam, quam ante Baptismum agi oportet*, nam ante Baptismum necessè est tantum disjunctivè præcedere vel Contritionem perfectam, quæ extra Sacramentum per se justificat; vel Attritionem, quæ non confert justitiam nisi cum actuali Sacramenti susceptione. Porro, cum hæc Attritio ex metu gehennæ debeat esse conjuncta cum spe veniæ à Dei clementia obtinendæ, facile admitto semper intervenire amorem concupiscentiæ, quo peccator Deum ut sibi clementem & propitium diligit: imò existimo vix fieri posse, quin erga ipsam Dei clementiam & bonitatem, veniam pœnitenti ultro offerentem, complacentiam aliquam habeat; sed nego hanc ad valorem & fructum Sacramenti esse absolutè necessariam, aut per se semper efficacem, aut sufficientem.

His ita dissolutis, Mens Tridentini pro Attritionis formidolose sufficientia novo ac validissimo argumento roboratur. Synodus Tridentina illum Contritionis modum defendit, quem oppugnabat Lutherus, contra quem Tridentini Patres hos Canones condidit. Atqui Lutherus impugnabat illam Attritionem, quæ non erat ex charitate, sed ex timore gehennæ. Ergo hanc Attritionem astruit & defendit Tridentinum, dum tradit Attritionem ad Dei gratiam in Sacramento impetrandam disponere, idque proximè; cum hoc ipsum Lutherus negaret, & proximam dispositionem ad gratiam in Sacramento obtinendam soli charitati attribueret. Sic enim de dolore peccati ex spe præmi, aut timore pœnæ, quem fuscè describit, tandem pronuntiat *Sermone 2. de Pœnitent.* Hæc autem Contritio facit hypocritam, imò magis peccatorem, quia solùm

, timore præcepti, & dolore damni id facit. Et tales omnes indignè absolventur & communicantur. Et si liberè deberent, remoto præcepto, & minis pœnarum, confiteri, certè dicerent sibi non displicere eam vitam præteritam, quam sic coguntur displicere confiteri; imò quod magis timore pœnæ, & dolore damni sic conteruntur, eò magis peccant, & afficiuntur suis peccatis, quæ coguntur, non autem volunt, odisse. Et hæc est illa Contritio, quam ipsi vocant extra charitatem non meritoriam, alii vocant Attritionem proximè disponentem ad Contritionem; sic enim ipsi opinantur, quam opinionem errorem ego judico: *ita ille.* Ex quibus manifestum est, Lutherum damnasse illam Attritionem, quæ concipitur ex solo timore præcepti, & dolore damni & pœnæ secururæ, ac docuisse peccatores cum hujusmodi Attritione absque charitate in Deum indignè absolvi. Unde certum apparet Tridentinum agens contra dogmata Lutheri voluisse tradere doctrinam illis è diametro oppositam, ac proinde declarasse Attritionem ex solo metu gehennæ honestam esse, & dispositionem per se sufficientem, ut peccator dignè absolvi possit. Idque facile elucescet conferenti hæc Lutheri verba cum Decreto Tridentini, quod in Probatione prima adduxi ex *Sessionis 14. Cap. 4.*

His rationibus informati aut convicti agnovère Auctores plerique, qui post Tridentinum scripserunt, hunc fuisse Concilii sensum & sententiam, dum pro Attritionis sufficientia communi consensu suffragium tulerunt; quod minimè fecissent, si vel in speciem existimassent Concilii mentem huic sententiæ refragari. Ex his sunt plures, etiam ex Academia Lovaniensi, cum Tappero, Mercero, Cunero Petri, Staplefono, Lindano, Latomo, & aliis, quorum nonnulli, etiam rebus in Tridentina Synodo gestis interfuerunt.

Agnoscit & ipse Alexander VII. in suo Decreto, ea de re dato 5. Maji anno 1667.

quod mox infra inferitur, hanc esse nostro tempore communiorē inter Scholasticos sententiam, eamque Apostolicā auctoritate sic communivit, ut sub gravibus pœnis venter ullam ei Theologicā censurā notam inuri. Atqui Pontifex & Ecclesia non satis saluti fidelium consulisset, tantum auctoritatis hactenus attribuendo huic doctrinæ, unde valor Sacramenti & justificatio peccatoris maximè dependet, nisi hoc ipso agnovisset eam esse tatis certam & in praxi securam. Neque refert, quod nolit etiam Pontifex censurā notari sententiam, quæ adstruit necessitatem charitatis, quia per se satis constat dolorem efficacem ex motivo charitatis non posse in praxi obesse valori Sacramenti, & justificationi peccatoris.

Nihilominus contra hæc rationum momenta maximè ex Tridentino deprompta, & communem Theologorum consensum ad Antiquitatis præsidium appellat pars adversa, dum fidenter pronunciat: Antiquitatis nullum fere pro hac doctrina de attritione formidolosa sententiam tulisse. An igitur illis, qui ita sentiunt, nullus erit *Joannes Efferus* Episcopus Rossensis, qui pluribus annis ante coactam Tridenti Synodum mortuus, contra errorem Lutheri de attritione ex metu sic scribit *Art. 5. col. 308.* Verum si dixerō, sine dolore, qui ex charitate nascitur, neminem ad suscipiendam absolutionem idoneum esse, quis jam de Sacramenti fructu securus esse potest, cum nemini certum sit dolorem ex charitate proficisci? Tutius est igitur, ut dicamus fidem cum nonnullo dolore sufficere, ut quis per Sacramenti susceptionem confidat se prorsus ab omni peccatorum reatu jam liberum esse factum. Ubi *dolorem nonnullum* aperte opponit, dolori qui nascitur ex charitate.

Nullus etiam erit *Joannes à Daventria*, qui ante Decreta Tridentini anno 1537. in Exegesi contra Confessionem Augustanam ad *Art. 5.* prolatis Lutheri verbis, quibus tradit pœnitentes ex timore præcepti, & dolore damni indignè absolvi, post multa tan-

dem contra Lutheri asseclas concludit pag. 30. *Sic absolvere non est irretire, quod ubique ferè nobis objiciunt adversarii.* Nullo etiam loco erit *Gabriel Biel* Tridentino antiquior, qui ex sua & aliorum sententia sic loquitur in *4. Dist. 14. Quest. 2. Art. 1. Opin. 3.* Quandoque dispositio illa prævia non est sufficiens, sed dispositio quasi à remotis; & hanc vocant Attritionem seu pœnitentiam informem, & illa non sufficit ad peccati remissionem: sed superveniens Sacramentum supplet imperfectionem illius Attritionis, & confert peccatorum remissionem & gratiam. Explicat autem illius Attritionis insufficienciam sine Sacramento, per hoc, quod non fiat propter Deum tamquam finem ultimum, sed propter amorem sui, quia peccata sunt inductiva pœnæ, aut impeditiva gloriæ.

Ignotus esse potuit *Ruardus Tapperus* nobilis Doctor Academia Lovaniensis, qui suum opus absoluisse debuit ante Tridentinum, licet postea vulgaverit; cum Tridentini mentionem non faciat, sed solum Florentini. Is autem ad *Art. 4.* Attritionem, quam definit displicentiam peccati extimore pœnarum pag. 111. aperte tradit idoneam esse dispositionem ad Sacramentum Baptismi & Pœnitentiæ, ac si doctrina esset satis eo tempore communis. Et ne hic prolixior sim, videri potest in eadem sententiam Altissidorensis in *4. Tract. de Sacram. Pœnit. p. 265.* Hervæus in *4. Dist. 14. q. 1.* Et ante annos circiter trecentos Guido de Monte Rocherii *Tract. 2. de Contrit. cap. 1.* Denique non est cur Lutherum illam doctrinam coævis sibi Theologis sine causa exprobrasse dicamus, si ante illum vix unus alterve extiterit famosus istius sententiæ patronus, uti aliqui nobis persuasum cupiunt.

Quinimò ex ista paucitate Scriptorum, quæ prætextitur fuisse pro hac doctrina ante Tridentinum, breviter enervo omnem vim, quam illi Moderni prolixè reponunt in ejusdem Concilii interpretatione ex historia Cardinalis

dinalis *Palavicini*, contra sufficientiam attritionis formidolosa. Nam si tam pauci ante Tridentinum pro illa sententia suffragium tulerint, & tamen post cognita Concilii Decreta, teste *Alexandro VII.* capit illa esse communior inter Theologos, quorum aliqui etiam Synodo interfuerunt, necessarium profectò est illos ex Actis Concilii omnino collegisse, pro Attritionis formidolosa sufficientia in eo absolute pronunciatum fuisse.

Si quæras, quàm sit certa aut evidens ista collectio? Dico Scriptoribus non paucis visam esse adeo evidentem, ut non dubitaverint (ante decretum *Alexandri VII.*) articulis definitis illam annumerare. Alii enim aperte pronunciant doctrinam hanc pro attritione formidolosa à Tridentino declaratam esse *Sess. 14. c. 4.* Alii oppositam videri Tridentino apertissime repugnare, &c. Denique ipsa Generalis Inquisitio Hispaniæ hanc Propositionem, *Confessio ex solo pœnarum metu facta, & non etiam ex amore Dei, nulla est, adeoque iteranda*, graviter reprobavit, non sine interminatione censuræ. Ego censuras si ve illas si ve alias minimè attingo, aut accepto, & aliud non addo, quàm doctrinam pro sufficientia attritionis formidolosa ex dictis videri aded securam, ut amplius de ea prudenter dubitari non possit, ex fundamentis supra assignatis.

Sed nolim me, aut alios, qui idem sentiunt propterea dici aut haberi *Hofes Charitatis*, ut aliqui non maximè benevolâ charitate exprobrant. Hortamur assidud, consulumus, suademus, totâ laterum contentione ubique prædicamus, ut quisque in quovis opere, & multò magis in Sacramento Pœnitentiæ totis animi viribus ad Charitatem conitatur. Nec tantum ad illam dilectionem dilutam, tenuem, & imperfectam, quam alii requirunt, sed etiam ut Charitatem perfectam, imò perfectissimam, ac Seraphicam habere contendant. Quorum ergo nos *Hofes Charitatis*? Quia volumus illos ad tartarum damnare, qui cum solo timore ac tremore justitiæ divinæ, aut

cælestis gloriæ amittendæ, aut gehennæ à Deo infligendæ, cum spe veniæ, & sincero emendationis proposito, ad Pœnitentiæ Sacramentum accedunt, Hofes, inquam, sumus Charitatis, quia censemus non recedendum à veritate doctrinæ, quam ipse Christi Vicarius *Alexander VII.* disertè pronunciat esse nunc inter Theologos communiorē, & non accedendum ad paucos, qui hactenus viam aliam, & minimè tritam ingrediendam malunt. Ad pleniorē hujus doctrinæ notitiam hic oportune subjiçio ipsum Decretum in hac materia ab *Alexandro VII.* editum.

Decretum S. D. N.

Alexandri Divinâ Providentiâ Papæ VII, quo vetat Censurâ notari sententiam de sufficientia Attritionis ex metu geberna, alteramque de necessitate aliqualis dilectionis ad sufficientiam Attritionis, *Feria V. die V. Maji M. DC. LXVII.*

S. D. N. *Alexander* Papa VII. cum acceperit non sine gravi animi mœrore Scholasticos quosdam acrius, nec absque fidelium scandalo inter se contendere, an illa Attritio, quæ concipitur ex metu gehennæ, excludens voluntatem peccandi cum spe veniæ, ad impetrandam gratiam in Sacramento Pœnitentiæ, requirat insuper aliquem actum dilectionis Dei, asserentibus quibusdam, negantibus aliis, & invicem adversam sententiam censurantibus. Sanctitas sua enixè cupiens pacis vinculum inter fideles servari, omnemque scissuræ fomitem extinguere, auditis votis eminentissimorum ac reverendissimorum DD. Cardinalium adversus hæreticam pravitatem generalium Inquisitorum, nec non Dominorum Consultorum, & Qualificatorum sacre Congregationis ejusdem generalis Inquisitionis, hoc præsentis Decreto, in virtute sanctæ obedientiæ & sub pœna excommunicationis

latae sententiae huic sanctae Sedi reservatae, aliisque panis ejusdem sanctae Sedis arbitrio taxandis, praecipit cunctis, & singulis fidelibus quocumque gradu, ac dignitate etiam Episcopali, & majori, imò & Cardinaliâ fulgentibus, ut si deinceps de materia Attritionis praefata scribent, vel libros, aut scripturas edent, vel docebunt, vel praedicabunt, vel alio quovis modo poenitentes, aut Scholares, ceterosve erudiant, non audeant alicujus Theologicae censurae, alteriusve injuriae, aut contumeliae notâ taxare alteram sententiam; siys negantem necessitatem aliqualem dilectionis Dei in praefata Attritione ex metu gehennae concepta, quae hodie inter Scholasticos communior videtur; siye asserentem dictae dilectionis necessitatem, donec ab hac sancta Sede fuerit aliquid hac in re definitum. Statuitque praeterea Decretum hoc, seu illius exemplum ad valvas Basilicae Principis Apostolorum de Urbe, & in acie Campi Florae affixum omnes ubique existentes arctare, & afficere, ac si unicuique personaliter fuisset intimatum.

Franciscus Riccardus Sanctae Romanae & Universalis Inquisitionis Notarius. Locus ✠ Siggilli.

Anno à Nativitate D. N. IESV Christi 1667. indictione quinta, Die vero 7. Maji, Pontificatus autem Sanctissimi in Christo Patris & D. N. D. Alexandri divina providentia Papae VII. anno decimo tertio, supradictum Decretum affixum & publicatum fuit ad valvas Basilicae Principis Apostolorum & in acie Campi Florae, ac in aliis locis solitis & consuetis Urbis, per me Carolum Melanum ejusdem Sanctissimi D. N. Papae & Sanctiss. Inquisitionis Cursorem.

QUESTIO XXII.

De variis obligationibus Fidelium erga propriam Paroeciam.

Obligationes praecipuae & indubitatae.

Primò, tenetur quilibet intra suam Paroeciam à proprio Parocho Baptismum suscipere, & non ab alio extra necessitatem: ideoque parentibus incumbit liberos suos illis baptizandos tempestivè offerre.

Secundò, obligantur Communionem Paschalem à proprio Pastore percipere, nec satisfaciunt tunc alibi communicando, nisi cum illius facultate.

Tertid, tenentur suo tempore extremam Unctionem ab eodem procurare, uti & Viaticum; nisi sit in loco, ubi alteri illa administratio ex certo privilegio conceditur, uti in Missionibus aliquando contingit.

Quartò, idem dicendum est de celebratione Nuptiarum. Ad eundem, non ad alios, recurrere tenentur pro benedictione nuptiarum, & puerperii.

Quintò, ad propriam Parochum ejusque Ecclesiam pertinent jura sepulturae, ac funeris ducendi, nisi quis in altera Ecclesia sibi sepulturam legitimè constituit; uti apud varios Regulares fieri contingit.

Sextò, de jure ordinario tenentur Parochiani suo Pastori ejusque Ecclesiae frugum suarum, aliorumque fructuum Decimas persolvere, aliasque primitias, & oblationes, juxta loci consuetudinem. Quod si illa deficient, aut non sufficient, debent Parochiani congruam sui Parochi sustentationem aliunde supplere, juxta Apostolum docentem, ministranti spiritualia debere temporalia suppeditari. Debent quoque parentes liberos suos in doctrina Christiana instruendos Parocho offerre, nisi id per se, aliove sufficienter praestare curent.

His ita constitutis, quaestiones speciales in hoc genere aliquando controversas hic paulò latius deducemus.

An teneantur ullo pracepto Parochiani diebus Dominicis & Festis interesse Concioni in propria Paroecia; sic ut non satisfaciat, qui tunc solas Regularium Ecclesias frequentat.

Haec controversia nostro tempore magna partium contentione disceptatur, aut disceptata fuit. Agitur in primis de Cleri secularis templis, & officiis; litigatur de Regularium praecipuis muniis, ac privilegiis. Disceptatur denique de totius populi Christiani immunitate à vinculo pracepti, quo ad Parochiales ad verbi Dei praedicationem frequentare cogantur.

Hinc est, quod haec quaestio saepius excitata, saepius sopita, nuper Lovanii, ex tenui scintilla, in novum derepentè litterarum contentions incendium eruperit. Fomitem huic contentioni subiecit Concionator in templo D. Jacobi, qui auditores suos admonuit de reatu peccati, quem illi incurrunt, qui in templo propriae Paroeciae verbum Dei audire omittunt. Non leviter offendit ea denunciatio plerasque Regularium familias, atque extemplo contra hanc doctrinam excusa Pontificum Diplomata ac Decreta valvis affixerunt, suaeque jura ac privilegia populo praerostis exponere ceperunt. Contra hos prodit sine mora libellus inscriptus, Obligatio audiendi verbum Dei in Parochiis, clarè demonstrata. Huic Demonstratori opposuit vir eximius ex Ordine S. Augustini, Exhibitionem Canonum, quibus obligationem illam doctissimè oppugnavit. Non multo post tempore idem Demonstrator sub nomine Christophori Philalethis reposuit libellum, quem inscribit, Justam defensionem contra illam Canonum exhibitionem. Sed contra hunc Philalethem aperta fronte suam Canonum Exhibitionem novo Responso stabilivit idem Exim. P. Christianus Lupus ex Ordine S. Augustini, edito mense Decembri anno

1674. Verum nec pedem è campo retulit Philalethes, qui pro sua causa postea vulgavit, Deductionem Juris Parochialis &c. anno 1675. Atque ita mutuis partium & argumentorum conflictus, ad hujus causae cognitionem omnium panè animos ac studia concitavit. Hic praecipua tantum utriusque partis argumenta breviter proponens, causae judicium, prout debeo, aliis integram relinquo.

Assertores obligationis confluendi ad Concionem propriae Paroeciae praecipuum causae suae momentum petunt ex verbis Concilii Tridentini Sessione 24. cap. 4. de Reformatione. *Moneat Episcopus populum diligenter, teneri unumquemque Parochiae suae interesse, ubi id commodè fieri potest, ad audiendum verbum Dei.* Contendunt enim Concilium, dum pronunciat unumquemque teneri, pracepti vinculum imponere voluisse; unde inferunt nemini licere sic aliena templa frequentare, ut absit à concione suae Paroeciae.

Respondent ex adverso Regulares, per illa verba nullam importari obligationem conscientiae, sed tantum aliquam decentiam & honestatem, ut aliquando ad verbum Dei audiendum quisque in propria Parochia compareat; praceptum verò incumbere, ne quis ex contemptu eam adire negligat. Idque confirmant primò, quia nullà veritatis speciem dici potest, quod voluerit Concilium generaliter unumquemque fidelium stricto pracepto adstringere, ut verbo Dei audiendo intersit, multò minus ut debeant omnes in unum Paroeciae suae templum compingi, quod saepe nec mediam gregis sui partem simul intra sua repagula complecti potest.

Confirmant secundò; quia Concilium disertè addit, *ubi id commodè fieri potest*, quo declarat fidelium oportunitati ac devotioni relictum esse, siye Regularium, siye aliorum conciones frequentare. His autem neque commodum, neque opportunum est, relicto templo viciniori, aut concionatore aliquan-

do præstantiori, aut magis forsan ad animæ suæ profectum accommodata, ad unicum in tota urbe præconem, & templum adstringi. Neque refert, si dicas, liberum esse, ubi suæ obligationi in Parochiali satisfecerint, alia etiam templa frequentare; nam hoc ipsum, cum plerisque nec commodum, nec integrum esse soleat, satis demonstrat illam obligationem neque verbis, neque menti Concilii consentaneam videri.

Confirmant tertio, ex declaratione Summi Pontificis Pii V. in Bulla, *Et si Mendicantium*, data post Tridentinum anno 1567. 17. Kal. Junii, quæ sic habet, Fratres Mendicantes Missas, & divina Officia hujusmodi, etiam in diebus Dominicis vel festivis, etiam antequam Rector Parochialis Ecclesiæ celebraverit, celebrare & facere, & quando eis videbitur, etiam si tunc in Ecclesia Cathedrali prædicatur, prædicare; ac etiam quoscumque atriusque sexus fideles totius anni tempore illas, & illa, in Ecclesiis Fratrum hujusmodi audire possint; ipsique Christi fideles ullatenus desuper molestanti, aut impediri per locorum Ordinarios, seu Rectores Parochialium Ecclesiarum, aut alios quoscumque ullo pacto, causâ, vel occasione non valeant, seu debeant: sed præfati Christi fideles audiendo Missas, & alia divina Officia in Ecclesiis Fratrum, hujusmodi diebus Dominicis aut festis, præcepto Ecclesiæ de illis audiendis satisfecisse censeantur. Ita hætenus Bullæ verba.

Declarationi aded manifestæ nihil videbatur posse opponi. Non dubitant tamen aliqui contendere ipsum Pium V. in Constitutione sua, *Romani Pontificis*, &c. Diploma illud revocasse. Respondent Regulares, id nullam habere veri speciem. Siquidem in ea aliud non decernit, quàm, *Decretum Concilii Tridentini de Approbatione Regularium audiendi confessiones Secularium præpositorum faciendi, observari debere ab omnibus Regularium quorumvis Ordinum etiam Mendicantium: Non obstantibus Constitutionibus & Ordinationibus Apostolicis ac nostris Litteris prædictis &c.*

Hic revocat Pontifex suam Constitutionem, quoad Confessiones Secularium, statuens non audiendas sine Ordinarii examine, & approbatione. Nihil hoc habet commune cum præsentis quæstione, quæ est de Concione, & Missa in Parochiali templo audienda. Adducunt tamen Adversarii aliam istius diplomatis revocationem per Pii V. Successorem Gregorium XIII. quæ incipit: *In tanta*. Sed hanc fuisse publicatam negat Auctor Analectorum cap. 13. affirmat fusc Philalethes in Obligatione audiendi &c. cap. 5. pag. 33.

Constitutioni *Pianæ* addunt Regulares in eandem sententiam alia Pontificum Diplomata: & illud Pauli III. *Licet debitum*, anno 1549. concessum Societati Jesu, ubi decernitur, ut omnes Christi fideles in Sociorum Ecclesiis Conciones, Missas, & alia divina Officia audire, & Ecclesiastica Sacramenta recipere liberè & licitè valeant: *Nec ad id ad proprias Parochiales Ecclesias accedere teneantur*. Huic verò Constitutioni ne dicas derogatum esse per Conc. Tridentinum; obstat Bulla Gregorii XIII. *Ascendente Domino*, data anno 1584. ubi de Apostolicæ potestatis plenitudine dictæ Societatis quæcumque privilegia, facultates, exemptiones, immunitates, gratiæ, & indulgentiæ prædecessoribus (inter quos disertè Paulum III. nominat) concessa, approbantur ac confirmantur.

Accedit denique communis Doctorum, qui post Tridentinum scripserunt, sensus & interpretatio, ut *Hesseli* in Decalogum cap. 14. *Molani* ad Decal. Cap. 9. *Bonacini* Disp. 5. Punct. 2. n. 27. *Suarez* Lib. 2. de Rel. cap. 16. n. 6. *Azorii*, *Trullench*, *Molfesi*, *Leandri* Part. 3. Tract. 2. Disp. 2. q. 73. apud quem alios longo ordine citatos invenies. Quibus addo Theses in ipsa Academia Lovaniensi præfente Doctore Bajo, qui interfuit Tridentino, publicè defensas anno 1580. & 1569. 24. Martii his verbis: *Et si melius sit audire Sacrificium Missæ in Parochia propria, quàm aliena; ad has tamen conditiones Ecclesiæ præcepto non adstringimur: &* quam-

quamquam de Concione sacra audienda non habeamus expressum Ecclesiæ mandatum; videndum tamen est, ne piæ consuetudini, vel legi naturæ contraveniatur. Ad extremum, advertite Auctorem exhibitionis Canonum sic Tridentinum interpretari, ut *Parochiam propriam* intelligat, prout opponitur alienæ Parochiæ, atque ita contra Ecclesiæ Regularium nihil omninò actum, aut cogitatum fuisse contendit.

Ex his aliisque concludit ille pro Regularibus, communem fidelium praxim ac consuetudinem tam validis argumentis innixam, & ubique locorum tam diuturno usu roboratam, omnem oppositæ probabilitatis, aut dubitationis umbram dissipare; nec aliam de verbo Dei in Parochia audiendo relinquere stricti juris obligationem, quàm illam, quæ est legis naturalis, quando alicui in fide, aut moribus necessaria est instructio, quam alibi commodius adipisci nequit. De his judicare alterius fori est: & hæc nobis expositionis, non defensionis causâ in his & sequentibus adduxisse sufficiat.

QUESTIO XXIII.

An Fideles satisfaciant præcepto Ecclesiæ, audientes Missam Dominicis & Festis diebus extra templa Parochialia, v. g. in solis Ecclesiis Regularium?

DE hac quoque quæstione novam litem suscitaverunt, ac partem negativam recenter sustinuerunt quidam Pastores, præsertim in urbe Lovaniensi. Contra hos Analecta Privilegiorum pro Regularibus edidit Doctor eximius ex Ordine Prædicatorum in eadem Academia.

Argumenta pro parte negativa congeruntur in causa Pastorum ex jure tam antiquo, quàm novo, & præsertim ex auctoritate Concilii Tridentini Sessione 22. in Decreto de Celebratione Missæ: *Moneant* (Ordinarii)

Tom. II. P. 2.

etiam eundem populum, ut frequenter ad suas Parochias, saltem diebus Dominicis, & majoribus Festis, accedant. Quod referendum volunt ad Missæ auditionem; cum in maxima parte illius Capitis de Missa agatur.

Idemque volunt pridem constitutum à Sixto IV. Extravag. *Vives illius*. de Treuga & Pace. Quod, nempe, Fratres Mendicantes non prædicent, populos Paroecianos, non teneri audire Missam in eorum Paroeciis diebus festis & Dominicis; cum jure, sit cautum illis diebus Paroecianos teneri audire Missam in Parochiali Ecclesia, nisi forsitan ex honesta causâ ab ipsa Ecclesia se absentarent.

Respondent Regulares, semper honestam causam esse, majorem devotionem, aut commoditatem audiendi Missam in aliis Ecclesiis: adeoque per hanc clausulam fidelium libertati relictum esse, ut eligant sibi locum opportuniorem. Neque alia de causa prohibitum esse hoc prædicari, quàm ut lites & discordiæ, quæ ex tali prædicatione suscitatae fuerunt, deinceps sopirentur. Sæpè enim ipsâ doctrinâ integrâ & intactâ permanente, concordiæ causâ prohibetur eam publicè docere, aut prædicare.

Quod si quis pugnaciter urgeat verbis allegatis vim aliquam inesse majorem, quæ Parochianis præcepti vinculum imponat: Reponunt facilè Regulares, etsi talis obligatio verbis illis intenta fuisset, dudum illi derogatum esse per contrariam consuetudinem toto orbe receptam; & per Declarationem Clementis VIII. aliorumque Pontificum Decreta, quæ mox in medium proferentur. Atque ita de præcepto Missæ audiendæ tractantes docent *Barbosa*, *Portel*, *Navarrus* citans S. Antoninum, ac Sylvestrum, & in eandem sententiam plures adducit *Card. Lugo*, & passim alii.

Jam verò contra obligationem frequentandi Missam in templo Parochiali profertur Regulares aperta Pontificum Diplomata. Omittis antiquioribus, manifestam aiunt esse declarationem Leonis X. sanc-

C c

tam

tam 13. Novembris anno 1517, Nos auctoritate Apostolica tenore presentium notum facimus, omnes Christi fideles utriusque sexus, qui (non contempto proprio Sacerdote Parochiali) in Ecclesiis Fratrum Ordinum Mendicantium Dominicis & Festis diebus Missam audiunt, satisfacere precepto Ecclesie de Missa audienda, nec in aliquam labem mortalis peccati, panamve incurere: In contrarium facientibus non obstantibus quibuscumque &c.,

At opponunt Adversarii, hanc Constitutionem Leonis revocatam esse per locum ex Tridentino supra citatum; aut Bullam subsequentem Gregorii XII. Verum supra ostendunt alii, ipsa Tridentini verba pro Missa Parochiali nullum preceptum importare, quo possit Declarationi Leonis adversari. Ad Constitutionem Gregorianam respondent, quod neque meminit illa Decreti Leonis, neque ullam continet clausulam, qua illi derogatur.

Quin & hanc esse mentem sensumque Ecclesie, declarant ex posteriori Decreto Clementis VIII. edito 22. Decembris an. 1592. ad terminandam litem, quam Parochi Duaceni Regularibus intentabant, & ibidem hoc tenore publicata fuit. Presenti nostro Decreto sancimus, licere Secularibus Christi fidelibus universis, liberè Missas diebus Dominicis, & aliis Festis audire in Ecclesiis tam Fratrum Prædicatorum, quam aliorum Mendicantium, nec non Collegii Societatis Jesu juxta illorum Privilegia, & antiquas consuetudines.

At, inquit, in Decreto Clementis nulla extat mentio Tridentini; requiritur autem expressa mentio, ut derogetur Decreto Concilii generalis. Sed contra primò, verba Decreti satis declarant Tridentinum nihil statuisse, quod in hac parte aboleret Regularium privilegia, sed potius ea post Concilium in suo vigore permanisse, dum in eo disertè declaratur, licere diebus Dominicis & Festis Missas audire in templis Regularium, juxta illorum privilegia, & antiquas

consuetudines. Secundò, Valida esse Pontificum indulta, etiam sine mentione aut clausula expressè derogatoria Concilii, declaravit sacra Congregatio in quaestione mota contra valorem Privilegii cujusdam, concessi Congregationi Oratorii S. Mariæ in Vallicella à Sixto V. anno 1586. defectu clausulæ, qua derogaretur Tridentino, cui privilegium illud erat contrarium. Congregatio Concilii censuit, si hujusmodi privilegium fuit, ut proponitur, à Sede Apostolica concessum, utique esse omnino observandum, quamvis nullam derogationem, aut mentionem Concilii Tridentini contineat. Refertur autem hæc Declaratio in Compendio Privil. Fuliens. Verbo, *Absolutio quoad Seculares* §. 9. Idemque ex professo docet *Portel* in Addit. V. *Trident.* & *Rodrig.* Tom. 3. Quaestionum Regularium Quæst. 46. Art. 1. citans Archidiaconum, ac Innocentium. Neque volunt de hoc dubium moveri Universitates, & Capitula, dum de suis Privilegiis agitur, quorum aliàs non pauca vacillarent.

Alià etiam vià Clementinam hanc Constitutionem labefactare conantur, dum volunt eam agere de Missa libera, sive non præcepta; sic ut insuper aliam ex præcepto fideles in suis Parochiis audire teneantur.

Sed reponunt Regulares, istam expositionem ab omni veri specie abhorreere. Nullis enim opus erat privilegiis Apostolicis, ut fidelibus præter Missam præceptam, alias pro arbitrio ubivis locorum audire liceret: neque Pastores pro re tam frivola litem moverunt. Omnem denique in hac parte, totaque Controversia dubitationem tollit Constitutio Leonis X. & Pii V. definiens omnes Christi fideles in Ecclesiis Mendicantium Missam audientes, per hanc Ecclesie præcepto satisfacere, ut supra retulimus.

At contra graviore tono assurgunt aliqui, ac contendunt, ipsam absentiam à sacro Parochiali conjunctam esse cum contemptu propriorum Sacerdotum, & Parochialium Eccle-

Ecclesiarum, quod in Bulla Leonis expressè prohibetur.

Hoc si ita esset, fateri oporteret peccare non tantum populum, sed etiam alios, qui venerandos Pastores, & de suo grege bene meritos per Regularium privilegia contemptui, aut ludibrio exponerent. At vident illi, ne se nimis facile latios putent. Non illicè contemnitur, qui alteri in omnibus non præponitur. Placent Regularium templa, mores, vel modestia; nec ideo displicent Pastorum Ecclesie, ritus, & officia. Habent hi suam gratiam, habent Regulares suam. Non sine causa in domo Dei mansiones multæ sunt, ut ea multorum pietati se latius expandat. Si populi pietas, ad satisfaciendum Ecclesie præcepto, Parochialium templorum angustis coercenda fuerit, mirum pluribus videtur, quorsum pro Regularibus omni ævo, tot populorum ac Principum impensis, tam amplæ ædes toto orbe exstructæ, totque altaribus, ac paramentis exornatæ? An ut chorus tantum saxi caneret, & melius in vacuo templo Psalmus resonaret? Adeo denique plerisque apparet illa obligatio tam à populorum consuetudine, quam à Doctorum sententia abhorreere, ut præter plures, quos contra eam adducunt *Card. Lugo, Barbosa, & Pasqualigus*, etiam novissimè *Leander* Tract. 11. de Præcept. Eccles. Disp. 20. plusquam triginta Auctores classicos enumeret, qui si adeantur, æquo rerum æstimatori abundè satisfacient.

QUÆSTIO XXIV.

An satisfaciatur præcepto annue Confessionis, qui quovis tempore, etiam Parochiali, Regulari approbato confitetur?

Negavit olim Joannes de Poliano, sed à Joanne XXII. citatus, tam hunc articulum, quam alios suos errores revocavit,

uti patet ex Pontificis ejusdem *Extravagante* inserta Corpori Juris Canonici, *Vas electionis*, de Hæreticis. Ut verò ille Regulares contra tales insultus deinceps tutos redderet, Ordinem Prædicatorum, ac Minorum, & eos, qui cum illis in privilegiis communicant, ipsis Parochis, quoad potestatem omni tempore confessiones audiendi, æquiparavit. Eamdemque *Extravagantem* insurgentibus de novo diffidiis *Eugenius IV.* *Nicolaus V.* & *Sixtus IV.* innovarunt.

Inlauratæ nihilominus sunt nostro seculo antiquæ lites, quibus pridem opposita est nova Constitutio in Concilio Lateranensi sub Leone X. quæ incipit, *Dum intra*. In qua postea sic decernit: *Possunt illi (Regulares) per Episcopos & Prælatos suis, per sufficienti litteratura examinari: Talibusque præsentatis, admittis, vel etiam indebitè recusatis contententes, Constitutioni, quæ incipit, Omnis utriusque sexus, quoad confessionem dumtaxat, satisfecisse censentur.*

At lapsu temporis perripit hos obices novus aliquorum impetus, & in urbe primùm Duacena Belgium invasit. Sed illum validè repressit Clemens VIII. in Brevi superiori Capite citato, quo decernit Seculares Christi fideles, *Privilegiatis idoneis & ab Ordinario approbatis peccata sua, etiam quadragesimali, & Paschali, & quovis alio tempore confiteri licitè posse.*

Instant tamen alii, acriterque contendunt hæc ita intelligenda esse, ut juxta Caput, *Omnis utriusque sexus*, omnis Secularium confessio, & maximè annua, possit fieri Regularibus, tantummodò de licentia proprii Sacerdotis, alioqui, ut Ecclesie præcepto satisfiat, denud iterandam, idque juxta Decisionem quandam Martini V. quam refert *Major dist.* 17.

Opponunt Regulares Bullam contrariam Alexandri IV. *Non sine multa*: quam refert Bzovius ad annum 1257. n. 5. ubi expressè additur id fieri posse, *Sacerdotum Parochialium assensu minime requisito.* Diploma verò

Martini V. quo hæc licentia requiritur, receptum fuisse negat Sylvius in Supplemento q. 8. a. 4. Quæst. 3. Quidquid de eo sit, respondent Regulares, limitationem illam ab aliis Pontificibus Martini Successoribus, & à Generali Concilio Lateranensi sub Leone X. penitus ablatam esse, & privilegia cum clausulis derogatoriis plenum robur accepisse.

Idque confirmant ex eo, quod quoties deinceps hæc controversia mota est, sacra Congregatio Interpretum Tridentini pro Regularibus sententiam tulerit. Inter alias extat illa, quæ lata est pro Patribus Societatis Diœcesis Lingonenfis, ab Episcopo ejus promulgata 22. Septembris 1624. "Oratores semel approbati ad Confessiones Secularium audiendas, possunt omnium confessiones audire, etiam infirmorum, quolibet anni tempore, etiam Paschali, absque eo, quod Parochi, & Canonorum licentia habeatur.

Postea anno 1644. cum turbæ fuissent concitatae à Burdegalensibus adversus Regulares, de Confessione ac Communione Paschali, & ab utriusque administratione tempore quindenæ paschalis illos omnino prohiberi contendissent, Congregatio sine dubitatione Regularibus causam adjudicavit in hac forma: "Instantibus Regularibus civitatis Burdegalensis die 9. Julii anno 1644. Sacra Congregatio Em. Cardinalium Concilii Tridentini Interpretum, post maturam discussionem censuit Archiepiscopum Burdegalensem non posse prohibere Regularibus habentibus privilegia Apostolica, ut à Dominica Palmarum usque ad Dominicam in Albis inclusivè administrare non valeant personis Secularibus Sacramentum Confessionis. Et ne quid porro contra hanc sententiam attentari possit, eam ad verbum suæ Sanctioni, quæ incipit, *Exponi nobis fecerunt* anni 1645. 7. Februarii inferuit Innocentius X. subdens: *Decretum præinsertum Apostolicæ auctoritate, tenore præsentium confirmamus, & approbamus* &c. Si.

milem Decisionem Sacræ Congregationis, in lite à Salernitanis de eadem quæstione mota, refert Fagnanus ad Cap. *Vtriusque sexus*. Jam verò, inquirunt Regulares, quid videri potest magis à ratione alienum, quàm quod possit Episcopus, aut ipse Parochus cuivis approbato potestatem dare, excipiendi annuam Confessionem, quâ præcepto satisfiat, & interea controversiam moveri, an ad eundem effectum sufficiat à summo Christi Vicario facultatem Regularibus concedi, & vices proprias illis delegari? Nam ut docet S. Thomas Opusc. contra Impug. Relig. Cap. 4. "Sacerdos proprius, non solum est Parochialis, sed etiam Episcopus, vel Papa, ad quos etiam magis pertinet cura ejus, quàm ad Sacerdotem. . . . Unde qui confessus est Episcopo, vel habenti vices ejus, confessus est proprio Sacerdoti.

Colligunt igitur ex Angelico Doctore, non debere Pastores, sibi tantum *Proprii Sacerdotis* nomen vindicare, sed per hoc intelligi etiam quemlibet, cui supremus in terris Pastor suas vices delegavit. De hoc si quis fufius edoceri velit, adeat *Rebuffum* in Cap. *Omnis utriusque sexus*. *Calderinum* Concil. 37. *Majorem, Gabrielem, Almainum, Vivaldam, Gamaheum, Ysambertum*, & inter recentiores consulat *Chassaign*. Tract. 5. Cap. Prop. 3. & 4. qui plures adducit Auctores, qui in eo, quem tradidi, sensu, *Proprii Sacerdotis* nomen usurpandum docent.

Sed ut hi scirent universi, pro sua reverentia audiendus esset solus Clemens X. qui in Decreto, quod incipit: *Superna*. edito anno 1670. litem omnem aperte diremit, dum decernit, Religiosos ad Confessiones Secularium semel simpliciter approbatos, posse in Diœcesi Episcopi approbantis quovis anni tempore, etiam Paschali, & quorumcumque, etiam infirmorum, Confessiones audire, absque ulla Parochorum, vel ipsius Episcopi licentia. Et eos, qui dictis Religiosis simpliciter approbatis Paschali tempore confessi fuerint, Constitutioni, qua

incipit, *Omnis utriusque sexus*, quoad Confessionem dumtaxat satisfecisse censendos.

QUESTIO XXV.

An validè, aut licitè possit Episcopus Regulares ad Secularium Confessiones absolute approbatos, propriâ auctoritate pro libitu ad novum examen sub parâ suspensionis adigere, aut approbationes à Prædecessore legitime concessas revocare?

Non desunt pauci ex multis Prælati, qui hanc sibi potestatem vindicarunt, & inde non modicas in sua Diœcesi turbas concitarunt. Nituntur hi clausulâ Bullæ Pii V. quæ incipit, *Romani Pontificis*, ubi ita decernit. "Volumus eos (Regularis Mendicantes) qui semel, ab Episcopis suis prævio examine approbati fuerint, ab eodem Episcopo iterum non examinari: ab Episcopo autem Successore pro majori conscientia suæ quiete examinari de novo poterunt. Est quoque ejusdem tenoris Constitutio *Vrbani VIII. Alias à nobis*, quæ legitur apud *Barbosam* lib. 1. Jur. Eccl. Cap. 43. Ex his, & aliis ejusdem formæ Pontificum Decretis conficiunt, dictam potestatem Episcopo, saltem Successori, suo jure competere.

Verùm ex adverbo demonstrant Regulares, per has Constitutiones, ad instituumdum novum examen, aut approbationem pro arbitrio Successoris revocandam, nihil omnino potestatis acquiri. Id enim juris allegati Canones tunc tantum Episcopo concedunt, quando constat examen *pro majori conscientia quiete* illi necessarium esse. Requirit igitur justam causam, & defectum aliquem satis exploratum ex parte personæ approbatæ, qui Episcopi conscientiam merito extimulet, non solam ejus voluntatem, aut causam merè imaginariam. Quod si

aliunde constare possit, personam antea absolute approbatam, ad Confessiones excipiendas satis idoneam esse, non est justa Episcopi inquietudo, nec subest causa legitima ut possit Confessarius ad examen revocari. Cum enim habeat Sacerdos Regularis ad Sacramentum Pœnitentiæ jurisdictionem à Sede Apostolica concessam, & approbationem Ordinarii à Tridentino requisitam, jam ipsi acquisitum est jus omnino ex parte absolutum ad exercendum potestatem legitime possessam: ac proinde ab illius exercitio absque legitima causa, solo prætextu pacandæ conscientia, sine injuria deturbari non potest. Non enim habet se approbatio per modum gratia arbitraria, sed est legitima Judicis sententia, quam non potest is, qui eam tulit, aut alius, sine nova causa revocare. Hinc non tantum injustam, sed etiam invalidam esse in casu nostro hanc approbationis ritè concessæ retractationem, docet *Card. Lugo* de Pœnit. Disp. 21. Sect. 3. n. 64. *Boffius* de Jubil. Sect. 3. Cap. 2. §. 4. *Portel*. V. Confess. Præsent. *Bordonus* Tom. 1. Resol. 36. n. 8. *Leander* de Pœnit. Tract. 5. d. 11. q. 85. *Lexana* Consult. 40. n. 1. ubi in eamdem sententiam adducit *Peyrinum*, *Suarez*, *Pasqualigum*, *Palaum*, & plures ex antiquioribus.

Roboratur hæc doctrina ex pluribus Summorum Pontificum Declarationibus ac Decretis, quæ vetant imprimis Episcopo Conventum aliquem integrum propriâ auctoritate à Confessionibus Secularium audiendis suspendere, aut ad aliud examen absque nova causa compellere: imò etiam ullum Regularium in particulari à se absolute approbatum ad hoc adigere, nisi nova causa, & ad Confessiones spectans postea inter venerit.

Nec alia est ratio de Episcopo Successore, nisi quod hic facilius possit dubitare, an approbatio, non à se, sed à suo Prædecessore concessa, fuerit legitima, & persona ad Confessiones excipiendas satis idonea. Constant verò ea, quæ dixerui, de Episcopo

approbante ex Bulla Pii V. *Etsi Mendicantium* n. 41. & Bulla, *Romani Pontificis*, cum adjuncta Sacrae Congregationis Declaratione, nec non ex alio ejusdem Congregationis Decreto, expedito 20. Novembris anno 1615. quo statuitur Archiepiscopis, Episcopis, aliisque locorum Ordinariis, ad quos Confessores approbandi jus spectat, Confessarios Regulares aliis ab ipsis liberè approbatos, ab audiendis Confessionibus suspendere post hanc minimè licere, nisi ex nova causa, eaque ad Confessiones ipsas pertinente, aut ob non servatum Interdictum ab ipsis Ordinariis positum. Eiusdem tenoris est Bulla Innocentii X. *Cum sicut accepimus*, data 16. Maji anno 1648. quæ decernit, Regulares aliis liberè ab Episcopo prævio examine approbatos ad audiendas Confessiones personarum Secularium, ab eodem Episcopo suspendi non posse sine nova causa, eaque ad Confessiones ipsas pertinente.

Quinimò, quoad Episcopum Successorem, *Gonzales* ad Regulam 8. Cancellaria, refert Declarationem Cardinalium in hæc verba. Episcopus non potest examinare approbatos à suo Antecessore, nisi post promotionem aliqua nova causa superveniat: quod si data sit causa Successori dubitandi de capacitate antea approbati, non potest eum, de quo dubitat, suspendere ante examen, cum sit in possessione, sed debet illum ad examen revocare. Præterea plura alia Decreta & Decisiones, quas hæc controversia, nimirum quàm sæpe renovata, pro Regularibus extorsit. Qualis fuit pridem illa contestatio inter Episcopum Brugensem & Regulares suæ Diocesis; quos à Prædecessore simpliciter approbatos, cum ad novum examen adigere vellet, præcepit illi auctoritate Apostolicâ Illustrissimus tunc in Belgio Pronunciatus, ut Regulares à suorum privilegiorum usu non impediret, ac tergiversantem ad gravem multam condemnavit, per sententiam datam 16. Augusti anno 1600. Donec tandem Episcopus desistit, &

Regularium privilegia agnovit, per transactionem Concilii Regii Diplomate Bruxellis expedito confirmatam.

Hanc litem è Belgio tunc proscriptam, Tornacum nuper revexit Episcopus ex Gallia illi Diocesi impositus, qui suo Edicto 24. Aprilis anno 1671. citavit omnes Regulares ad Confessiones Secularium approbatos, ad subeundum novum examen à die 20. mensis Maji, revocans eo lapsò omnes approbationes administrandi Sacramentum Pœnitentiæ, sive per suos Prædecessores, sive per Vicarios Generales concessas: sed conatus ille novus majorem molestiam, quàm progressum habuit. Nec alibi hujusmodi procellæ pacatiorem exitum retulere.

Declaratur generaliter, quas Pœnas incurrant, qui concessa Regularibus privilegia impugnant: aut qui violant debitam Episcopis reverentiam.

AD demonstrandum Pœnas in hac parte ab Ecclesia constitutas, pauca tantum ex multis Conciliorum ac Pontificum Decretis in medium proferenda. Satis disertè eas pœnas ac Censuras exprimit Bulla aurea, quæ incipit, *Sacro Predicatorum*, edita à Sixto IV. Kalendis Augusti anno 1479. quæ sic pergit. Inhibentes districtius ipsis locorum Ordinariis sub interdicto ingressus Ecclesiæ, & suspensionis à regimine, & administratione suarum Ecclesiarum; ac Parochialium Ecclesiarum Rectoribus, & aliis quibuscumque, sub Excommunicationis latæ sententiæ, & privatione earundem Ecclesiarum Parochialium, & omnium aliorum Beneficiorum Ecclesiasticorum quæ obtinent, nec non inhabilitationis ad illa in posterum obtinenda, pœnis eo ipso, qui contra fecerint incurrendis, ne personis quibuscumque Ecclesiasticis vel secularibus, in genere vel in specie, directè vel indirectè aliquid inhibeat, præcipiant, ordinent, vel statuunt, quo minus Ordines prædicti, illo-

illorum domus & professores, prædictis gratiis eis concessis liberè uti possint. Gratias autem illas prius recensuit, scilicet, Concessionem, indulgentias, & peccatorum remissiones, immunitates, exemptiones, facultates, privilegia, & indulta spiritualia & temporalia, qualiacumque sint, à Prædecessoribus nostris Romanis Pontificibus prædictis, & à nobis, aut aliis auctoritatem habentibus concessa.

Pœnas easdem renovat, & alias adjuungit Leo X. in solemnibus Diplomate, quod incipit, *Exponi nobis fecerunt*, cujus Authenticum apud Recolectos Burdigalæ servatur. In quo, postquam recitantur molestiæ modernis non dissimiles, Regularibus, ac præsertim Recolectis illatæ, mandat Pontifex districtè Ecclesiæ Prælati, aliisque, ut ipsis sua privilegia integra, & inviolata conservent; atque ita pergit: Constitutiones prædictas, & dictorum Fratrum privilegia eis inviolabiliter observanda, sub pœnis & Censuris in dicti SIXTI Prædecessoris inhibitione contentis, moneatis, & præcipiatis. Inobedientes verò, legitimis super hoc habendis processibus, Censuras & pœnas prædictas incurrisse declaretis, & declaratos publice nuntietis, aut nuntiare faciatis, ut tales ab omnibus aliis evitari mandetis, & alia faciatis, quæ in præmissis fuerint quomodolibet oportuna; invocato etiam ad hoc, quando opus fuerit, auxilio brachii secularis. Reliquas verò personas tam Ecclesiasticas quàm seculares, cujuscumque status aut conditionis existant, qui Rectoribus Parochialium Ecclesiarum in præmissis contra Fratres prædictos favorem, auxilium, aut consilium præbere præsumpserint, per Censuras Ecclesiasticas, & alia juris oportuna remedia, monitione præmissâ, districtius coercetis, & ut à talibus in futurum caveant, prohibeatis.

Qui hæc cupit fusiùs deducta, innovata, extensa, legat Diploma Pauli III. *Cum inter cunctas*, anni 1545. Et, *Licet debitum*, anni 1549. Adeat Bullam Pauli IV. *Ex clementi*,

anni 1557. Consulat Constitutionem Pii V. *Dum indefesse*, anni 1571. Expendat Sanctionem gravissimam Gregorii XIII. in Bulla *Ascendente Domino*, anni 1584. ubi contra impugnatores Instituti, & privilegiorum Societatis Jesu statuuntur plures pœnæ, ac Censuræ Sedi Apostolicæ specialiter reservatæ.

Nec est, quod aliquis existimet se ab his Censuris, & pœnis immunem esse, ex eo quod ipse interpretetur Apostolica privilegia suo facto non adversari. Advertat ille per Canones Ecclesiæ legitimam privilegiorum interpretationem soli Sedi Apostolicæ reservatam esse. Id statuit pridem inter alios Clemens IV. in Diplomate, quod incipit, *Ordinis vestri*, quod alii postea Pontifices Paulus III. Urbanus VIII. ac Clemens X. eodem tenore sanxerunt. Decernit autem Clemens IV. in his terminis, Ne Archiepiscopi, Episcopi, & Prælati alii, Indulgentias, seu privilegia Vobis ab Apostolica Sede concessa, sive clara, quæ interpretatione non indigent, sive dubia contineant, de cetero interpretari præsumant, auctoritate presentium districtius inhiemus, volentes, ut cum ejus sit interpretari, cujus est concedere, super hujusmodi dubiis, & obscuris, dictæ Sedis judicium requirant. Eandemque legem, ac legis rationem exhibent sacri Canones, ut illud Innocentii III. Cap. *Cum venissent*, de Judic. Cum super privilegiis Sedis Apostolicæ causa versatur, nolumus de ipsis per alios judicari. Rationem subdit Glossa 25. q. 1. Ipsi namque soli valent Canones interpretari, qui jus condendi eos habent. Denique postremus Pontifex Clemens X. Prædecessorum suorum vestigiis insistens, in Bulla, *Superna magni*, anni 1670. decernit fore Irritum & inane, quidquid fecerit super his à quoquam quavis auctoritate scienter, vel ignoranter contigerit attentari.

Norunt scilicet universæ Ecclesiæ Moderatores supremi (quod fortè alii non equè advertunt) quàm gravibus ex causis Religio-

fos Ordines Apostolicis indultis, ac privilegiis muniendos esse censuerint. Non ignorant, quanto labore, ac zelo in omni orbis parte Ecclesiam excoluerint, quanto Martyrum sanguine, quam copioso Apostolicorum virorum sudore eam irrigaverint; quantis studiis, ac vigiliis pro Ecclesie propagatione, hæresum extirpatione, & animarum salute, non tantum in Europa, sed in remotissimis Orbis Regionibus omni ævo se totos impenderint, hodieque impendant. Illi sane haud satis benè de Deo, & Ecclesia mererentur, qui horum privilegia enervare, functiones opprimere, animas infringere, sibi decorum esse existimarent.

Neque minùs improbandi forent Regulares illi, qui Religiosæ submissionis immemores, non dubitant, ultra Facultatum suarum limites, cum Pastoribus, & Prælatibus Ecclesie quasi ex æquo contendere. Pauci hujusmodi, Spiritu non sancto impulsæ, sæpius improvidè destruunt, quod alii multo labore ædificant, dum ausu temerario utriusque Cleri pacem perturbant. Degenerant certè illi à præclaro Majorum suorum exemplo, quibus nihil antiquius erat, quam cum omnibus Ecclesie membris, præsertim cum Prælatibus, & Pastoribus, etiam privatis, institutam à Christo pacem, ac harmoniam conservare.

Quam verò graviter universim delinquant, qui debitam Episcopis observantiam violare præsumunt, constat apertè ex Constitutione 26. Leonis X. quæ incipit, *Dum intra*: & sic pergit: Eisdem insuper Fratres in virtute sanctæ Obedientiæ monemus, ut eisdem Episcopos loco sanctorum Apostolorum subrogatos, pro debita & nostra, & Apostolicæ Sedis reverentia, congruo honore, & convenienti observantiâ venerentur. Ex quibus verbis gravis delicti pœnam colligit *Peyrinus* in dictam Constitutionem §. 24. num. 44.

Horum verò Episcoporum potestatem, & facultates amplissimas, præsertim in Missionibus, recensemus inferiùs Tract. 2. Cap. 5.

ubi de variis Missionariorum Facultatibus tractamus: item Tract. 3. Cap. 4. §. 4. in fine, de potestate Episcoporum in Casibus Pontifici reservatis.

CAPUT IV. DE RELIGIONE.

Religio hinc non sumitur pro Fide, de qua fusi Tomo 1. sed pro virtute, quæ Deo debitum cultum exhibet; de quo speculativè supra Tom. 2. Part. 1. pag. 87. hic practicè. Pertinet ad Religionem materia de Votis, Juramento, Blasphemia, Fæstorum observatione, &c. quæ traduntur infra Tract. 5. ad 2. Præceptum. Et de Horis Canonicis infra post Sacram. Eucharistiæ, Missam, &c. De statu Clericali infra ad Sacram. Ordinis.

Hic porro tradentur Resolutiones Pastorales, &c. De Beneficiis Ecclesiasticis, Decimis, Asylo, Immunitate, Privilegio Fori & Canonis, &c. Item de Statu Regulari, ejusque votis, statutis, &c.

RESOLUTIONES PASTORALES.

De Pastoris Ecclesia, Persona, Residentia, Officiis, Juribus, Decimis, Privilegiis; Beneficiis Ecclesiasticis &c. Quæstiones in praxi, & Iure singulares.

QVÆSTIO I.

An Ecclesia Parochialis una, possit duos simul Parochos habere?

Respondeo negativè. Quia etsi contineret plures ad munia unius Ecclesie per-

peragenda præfici, ille tantum esset Parochus, qui suo nomine & independentè ab aliis curam illius Ecclesie administraret. Et constat ex Jure Canonico, Cap. 1. de sponsa duorum: & Rotæ Decisione 489. num. 3. Part. 1.

Sed quæres? An Episcopus non possit unam Ecclesiam Parochialem habenti alteram conferre?

Respondeo, id posse quidem, sed post pacificam possessionem secundæ Ecclesie, statim vacat prima. Sic declaravit sacra Congreg. Concilii, & tradit Barbosa in Summa Apostolic. Decis. verbo *Parochialis Ecclesia*. Collect. 552. n. 54.

Sed excipe apud eundem Num. 12. Nisi per consuetudinem, quæ 40. annis viguerit, Ecclesie duæ tamquam unitæ, semper uni, sine dispensatione, collatæ fuerint: ita etiam censuit S. Congreg. apud Zerolam Declar. 50.

QVÆSTIO II.

An censeatur Parochialis Ecclesia vacare, si promoveatur illius Parochus ad Episcopatum titularum in partibus Infidelium, & in alicujus Episcopi Suffraganeum?

Respondeo negativè. Sic enim resolvit S. Congregatio Concilii, die 14. Decembris 1601. quam refert Barbosa Collect. 552. his verbis. Parochialis obtenta ab eo, qui à Sede Apostolica ad Episcopatum in partibus Infidelium existentem promotus est, ac eodem tempore alicui Episcopo in Suffraganeum deputatus fuerit, non intelligitur vacare.

QVÆSTIO III.

An possit Episcopus dispensare, ut quis ante annum 25. incaptum, obtineat Parochialem Ecclesiam?

Respondeo negativè, cum communi. Quia Concilium generale Lateranense Cap. *Cum in cunctis*. §. *Inferiora*, requirit annum 25. Tom. II. P. 2.

saltem inchoatum: Episcopus autem contra Concilii generalis Decreta dispensare non potest. Ita etiam Azor Part. 2. Lib. 6. Cap. 5. q. 9. Navarrus, Barbosa, aliique. Totidem anni requiri solent in Adjutore, qui Parochodatur: item in eo, qui ad concursum Parochialis admitti potest.

QVÆSTIO IV.

Si ad Concursum, qui fieri debet pro conferenda Ecclesia Parochiali, unus solus accedat tempore statuto, an debeat ille examinari; & si reperiat idoneus, Parochia illi conferri?

Respondet affirmativè ad utrumque membrum sacra Congregatio Concilii apud Nicolaum Garciam de Beneficiis Part. 9. Cap. 2. num. 214.

Notat tamen idem Garcia supra Num. 220. quando Beneficium Parochiale esset valdè tenue, illud absque concursu conferri posse, ex eadem Congreg. Concilii.

QVÆSTIO V.

An in Parochialibus Beneficiis, quæ Regularibus conferuntur, concursus institui debeat?

Respondeo negativè: Quia de his non loquitur Tridentinum, ubi ad beneficia curata concursus requirit. Et ita censuit S. Congregatio his verbis: Hoc Decretum de Concursu, non habet locum in Beneficiis Regularibus, quæ Regularibus conferri consueverunt. Et de hoc Breve Sixti V. adducit Rodriguez in Privil. Regul. Bullâ 25.

QVÆSTIO VI.

An in Parochialibus Jurispatronatûs Laicorum requiratur examen per concursum, unus aut plurius, qui præsentantur?

Respondeo negativè, dum tantum unus præsentatur, sed tantum examinandus est ab Ordinario; & si fuerit capax, admittendus.

Patet ex Tridentino Sess. 24. Cap. 18. his verbis. Quod si juspatronatus Laicorum fuerit, debet, qui à Patrono præsentatus erit, ab eisdem deputatis, ut supra, examinari, & non nisi idoneus repertus fuerit admitti. Ubi de requirendo concursu non fit mentio.

Quod si plures fuerint præsentati, tunc requiritur examen per concursum inter solos præsentatos. Sic expressè censuit Congreg. Concilii, apud Garciam, de Benef. Part. 9. Cap. 2. n. 256. affert etiam Decisionem Rotæ 30. Junii 1587.

QUÆSTIO VII.

Parochus tenetur de more facere Professionem fidei coram Episcopo, aut saltem ejus Vicario, intra duos menses à die adeptæ possessionis. *Queritur*, an, si Professionem illam omittat, incurrat pœnam amissionis fructuum?

Respondeo affirmativè, ex præscripto Conc. Tridentini Sess. 14. de Reform. Cap. 12.

Queritur 2. an Ordinarius possit illi condonare fructus sic amissos?

Resp. negativè: Quia Ordinarius non potest dispensare in Decretis Concilii, nisi in casibus sibi expressè permissis.

QUÆSTIO VIII.

Parochi tenentur ad Residentiam juxta Trid. Sess. 23. Cap. 1. de Reform. *Queritur*, an, qui tenuem habet Parochiam, aut si in ea habitent tantum tres, quatuor, aut paucissimæ personæ, teneatur etiam ad Residentiam?

Respondeo in utroque casu affirmativè. Quia tenuitas, aut personarum paucitas non tollit curam Officio annexam; idque de secundo casu declaravit Congreg. Cardinalium apud Garciam de Benef. Part. 3. Cap. 2. num. 179.

QUÆSTIO IX.

Si Parochus habeat duas Ecclesias unitas, *Queritur*; utra erit, in qua debeat residere?

Respondeo, teneri residere in Ecclesia digniori: quod si dubitetur quæ sit dignior, residendum est in ea, quæ populum habet frequentiore: si autem una Ecclesia sit intra, & altera extra urbem, oportet residere in ea, quæ intra urbem continetur. Ita casum hunc sapius controversum resolvit Castropalaus Tom. 2. Tract. 13. d. 5. Puncto 2. cum Garcia Declar. 14. & Barbosa de Officio Parochi Part. 1. Cap. 8. Num. 9. & 10. qui referunt sic etiam decisum esse à Sac. Congreg. Concilii Tridentini.

Insuper addunt ex eadem Congregatione, si contingat duas Ecclesias ita videri pares, ut una præ alia neque sit dignior, neque frequentior, liberum esse Parocho pro sua residentia quam velit eligere.

QUÆSTIO X.

Quanam causæ Parochum à residendo excusent?

Respondeo cum communi: Illas causas excusare Parochum, quæ Episcopos à residentia pro tempore excusant, quæ tamen debent à proprio Episcopo in scripto approbari, ut disponitur in Tridentino Sess. 23. de Reform. Cap. 1. Sic tamen, ut omnibus suis ita provideat, ut, quantum fieri potest, ex illius absentia nullum detrimentum accipiant.

Quatuor verò sunt causæ quæ solent excusare. 1. Christiana charitas; ut est juvare aliam privatam Ecclesiam, lites dirimere, odia componere, &c. 2. Urgens necessitas; ut est curatio suæ ægritudinis, fuga hostium, aut alterius gravis injuriæ inferendæ. 3. Debita obedientia; ut si ipsi aliquod justum obsequium imperet Pontifex, ejus Legatus, aut Episcopus. 4. Utilitas evidens Ecclesiæ aut Reipublicæ; ut si pro necessaria reformatione

tionem conferat se ad Superiorem, vel Synodum &c. de quibus fufius Azor p. 2. l. 7. c. 4. & Barbosa supra Cap. 8.

Extra causas prædictas Tridentinum Sess. 23. Cap. 1. indulget Parochis, ut per duos sive continuos, sive interruptos menses possint abesse, etiam ad honestam animi relaxationem; modò id fiat absque ullo gregis detrimento.

QUÆSTIO XI.

An, attento novo Jure Tridentini, possint abesse Parochi studiorum causâ, ut olim licebat per quinquennium ex Cap. fin. de Magistris &c.

Affirmant Navarrus, Toletus, Valentia, & quidam alii. Sed probabilior apparet responsio negativa, nec Episcopum posse illam facultatem concedere. Quia absentia ex causa studiorum, non videtur esse hoc tempore causa gravis, cum Parochi assumantur per concursum, adeoque censeantur satis habere doctrinam pro suo Officio. Et in hanc sententiam plures Concilii Declarationes adducit Garcia Num. 81. inter quas hæc est quarta. Congregatio die 22. Februarii 1590. censuit Parocho causâ studiorum non esse dandam licentiam, cum hodie per Concilium non admittantur, nisi per concursum magis idonei fuerint judicati. Et ita docent Riccius, Gonzalez, Sanctarel, Alzedo, Candidus & Barbosa de Offic. Par. Part. 1. Cap. 9. Num. 27. &c. Admittunt tamen plerique licere abesse, ad docendum publicè Theologiam aut jus Canonicum in aliqua celebri Universitate; gregi providendo.

QUÆSTIO XII.

An Episcopus possit obligare Parochos sub pœna excommunicationis aut suspensionis, ut doceant suos subditos doctrinam Christianam?

Respondeo, posse, ut doceant per se, vel

saltem per alios; idque tam ex Jure divino, quam ex Tridentino colligit Rodriguez To. 1. Sum. Cap. 18. Sanchez lib. 2. Sum. Cap. 3. Castropalaus, Barbosa, Riccius in Decis. Curia Archiep. Neapol. Part. 1. Decis. 22. ubi ait, de facto quemdam Parochum suspensum fuisse ab Officio suo per sex menses, eo quod suos Rudimenta fidei non docebat.

Addunt non pauci, posse etiam Episcopum per censuras & pœnas compellere pueros & rudes capaces, ut ad rudimenta fidei capescenda accedant. Ita fufius Fagundez, Perez, Sanchez, Rodrig. Palaus, Barbosa de Offic. Par. Part. 1. Cap. 15. N. 6. contra Zerolam 1. p. Praxis Episcop. Verb. Doctrina Christiana.

QUÆSTIO XIII.

De aliis Parochorum Facultatibus.

Quid potestatis, & privilegii habeant Parochi circa dispensationem in Festis, & Jejunis, & de aliis eorum Prærogativis.

Primo, Parochus potest concedere suis Parochianis licentiam laborandi in diebus Festis ad tempus, & ex causa legitima, quando Episcopum, vel Ordinarium facile adire nequeunt. Hæc est communis Doctorum sententia, quam tradunt Suarez, Azor, Fagundez, Palaus, Machado, & Barbosa de Offic. Par. Part. 1. Cap. 16. n. 6. Qui addit n. 7. quando causa laborandi dubia est, Parochum posse mutare hoc opus servile in aliam largitionem, quæ cedat in opus pium.

Secundo, Parochus habet potestatem, ex justa causa, & absente Episcopo & ejus Vicario, dispensandi in lege Jejunii, uti admittunt passim Auctores; contra Tabienam, Butrium, & Hostiensem.

Tertio, Probabile etiam est, Parochum, posse, præsentate Episcopo, justa de causa, cum aliquibus in jejunio dispensare: sic contra plures docent Cajetanus, Durandus, Richardus, alique, quos citat & sequitur Leander Part. 3. Tract. 5. de jejunio Disp. 10. q. 10.

Quarto, Docet idem Quæst. 12. cum Thoma Sanchez, Pasqualigo, Joanne Sancio, aliisque, non solum Parochos, sed etiam eorum Vicarios posse ex legitima causa in jejuniis dispensare, nisi à Parochis id ipsis prohibeatur.

Quinto, Parochi habent præcedentiam ante Ordines Regulares in Processione, Funeribus, & actibus hujusmodi publicis, ut fufius ostendit Barbosa in Sum. Apost. Decif. Collect. 557. ex Constit. Clementis VIII. quæ incipit. *Decet Romanum Pontificem*; & ex pluribus aliis Pontificum Decretis. Addit idem Barbosa, Parochos certo modo gerere vices Episcoporum in cura animarum; quod tamen de jurisdictione fori externi, & pluribus aliis non intelligitur.

Ad hæc Parochorum privilegia sive facultates, addi possunt aliæ, quæ Theologi communius tradunt.

Primo, Quod Parochus habeat jurisdictionem ordinariam in foro Pœnitentiæ, non tantum circa omnes fideles, sed etiam circa Sacerdotes suæ Parœciæ, ut docet Navarrus, Barbosa, Suarez, Vasquez, Aegidius, Leander à SS. Sacramento, affirmans esse omnium communem, Part. 2. Tract. 67. Quæst. 5. Quia hæc jurisdictionis non est contentiosa, adeoque non terminatur locis, sed personis.

Secundo, illos etiam extra suam Diocesim ubique posse audire Confessiones suorum subditorum: Ita Navarrus, Sylvester, Armilla, Gomez, Suarez, Lugo, Azor, Bonacina, Toletus, Covarruvias, Leander, & plures citati apud Barbosam de Offic. Paroch. Cap. 19. Num. 5.

Tertio, Parochos posse ubique locorum audire Confessiones, etiam extraneorum, absque nova Episcopi approbatione, dummodo Parochus proprius non contradicat; quod ut probabilius tradit Leander supra Tract. 7. Quæst. 9. citans pro sua sententia Sancium, Vasquez, Ochagaviam, Suarem, Ludovicum de S. Joanne, & Arboledum. Negat verò Barbosa, de Officio Episc. Part. 2. c. 25. n. 8. &

de Offic. Parochi Cap. 19. Num. 3. allegans etiam sic à S. Congregatione resolutum, cum Homobono in examine Eccles. P. 1. Tract. 5. Cap. 4. Quæst. 15. Fagundez Cap. 2. Num. 35. Pisac. in praxi Episcop. P. 2. Cap. 1. Num. 10. Squillante de Privil. Clericorum Cap. 1. Num. 37.

Quarto, docent plures, Parochum posse exponere alium quemcumque Parochum ad Confessiones suorum subditorum in sua Parochia audiendas: Ita Leander supra Quæst. 12. & apud eundem Diana, Toletus, Suarez, Fagundez, Filiucius, Hurtado, Aegidius, & Candidus: Contra Guttierrez, & Petrum de Leone, quos hic breviter retulisse sufficiat.

Quinto, Posse Parochos eligere sibi ad proprias Confessiones quemlibet Sacerdotem approbatum, communis est sententia Doctorum, uti patebit ex sequentibus.

Eandem facultatem eligendi sibi quemlibet Sacerdotem approbatum, locum habere etiam in aliis Sacerdotibus secularibus, docent communiter tam antiqui, quam recentiores, ut Valentia, Emanuel Sa. V. Absolutio Num. 8. Fran. Suarez de Pœnitentia Disp. 27. Sess. 3. ubi hanc doctrinam fuscè examinat, & probat, pro ea adducens ex antiquioribus Hostiensem, Raymundum, Astensem, Gersonem, Guil. de Monte Lugduno, Navarrum, Cajetanum, & Sorum: ostenditque Suarez ibidem, facultatem hanc non jure, sed consuetudine, consensu saltem tacito approbatâ, inductam esse; nec non voluntate proprii Sacerdotis posse revocari: in quibus autem illa consuetudo vigeat, ad facti quæstionem pertinere. Valere illam in Belgio usus videtur indicare, quantum quidem assequor: quo supposito, clausula illa, quæ apponitur in Approbatione, *accedente consensu illorum, quorum interest*, intelligenda esset in hoc casu de consensu illo per consuetudinem concessio, non contradicentibus illis, quorum interest, in sua Ecclesia.

Alia huc pertinentia inferius traduntur, ubi agimus de varia Jurisdictione in Absolu-

tione,

tione, & singulorum Sacramentorum administratione: TRACTATV SECVNDO Cap. 2. &c.

CAPUT V.

De Beneficiis Ecclesiasticis, Decimis, Syllo, Immunitate, Privilegiis Fori & Canonis Personæ Ecclesiasticæ.

Articulus Primus.

QUÆSTIO I. An licitum sit, omittis dignioribus, ad Beneficia eligere, postulare, aut præsentare personam dignam quidem, sed minus dignam.

Respondetur, Ad Beneficia habentia curam animarum id illicitum esse sub gravi delicto. Dignior autem dicitur, qui omnibus consideratis, speratur multo melius fructurus isto officio, pro quo instituitur electio.

Probatur hoc ex Concilio Tridentino Sess. 24. Cap. 1. de Reform. ubi declarat. *Omnes & singulos, qui ad promotionem præficiendorum quomodocumque jus habent, mortaliter peccare, nisi quos digniores, & Ecclesie magis utiles ipsi judicaverint, non quidem precibus, vel humano affectu; aut ambientium suggestionibus, sed eorum exigentibus meritis præfici diligenter curaverint.* Quamvis autem loco citato Tridentinum agat de Episcopatibus, nihilominus idem tenendum esse de Parœciis factis patet ex eadem Sessione Cap. 18. post medium, ubi tam habenti jus patronatus Ecclesiastici, quam Episcopis præcipit, ex dignis præsentare, & eligere digniorem; ut fufius ostendit Lessius de Jure & Just. Lib. 2. Cap. 34. Dub. 14.

Hinc rectè ab Innoc. XI. Prop. 47. reprobatur sententia docens, *Tridentinum per digniores non aliud significare velle, nisi dignitatem eligendorum, sumpto comparativo pro positivo; vel digniores, ut excludat indignos, non*

verò dignos; vel tandem loqui tertio, quando fit concursus.

In cæteris Beneficiis non habentibus annexam curam animarum, ut in Canonicis, aut Capellis, sunt plures qui docent non videri peccatum mortiferum semel aut bis præmittere digniorem, modo conferatur verè digno, cum Soto, Halensi, Angelo, Gabriele in 4. d. 15. a. 9. quos sequuntur plures recentiores. Quia in hujusmodi beneficiis id semel iterumve fieri, censent non cedere in detrimentum notabile Ecclesiæ, eò quod paucorum mediocritas aliorum virtute facilè compensetur: Nec fieri propriè injuriam digniori, quia non est illi debitum stricto jure, sicut debetur præsentato, vel electo. Hinc admittunt illi, quod si beneficium ex sua institutione habeat, ut debeat conferri digniori, vel per oppositionem, tunc semper esse peccatum mortale.

Quod si quis id sapius faceret, aut rareretur ut digniores præferantur, in beneficiis etiam non curatis, censeretur graviter peccare. Quia graviter violaret fidelitatem Ecclesiæ debitam, ejusque bonum omitteret in re singularis momenti: sunt enim hæc beneficia ex fundatorum institutione non solum stipendia ministeriorum, sed etiam præmia virtutum.

Dices, Jura antiqua, atque etiam Tridentinum Sess. 7. Cap. 3. de Reform. tantum requirit, ut beneficia dignis conferantur, citans etiam Constitutionem Alexandri III. & Gregorii X. qui idem statuunt, ut habent etiam nonnulli Canonistæ.

Resp. Concilium, ceterosque, hoc solum requirere, non ut collatio fiat absque gravi peccato, sed ut illa non sit irritanda in foro externo, quod colligitur ex eo quod Concilium postea subdat, *aliter facta collatio omnino irritetur.*

QUÆSTIO II. An qui, prætermisso digniore, sibi vel alteri minus digno procurat beneficium, teneatur ad aliquam restitutionem digniori faciendam, vel etiam Ecclesiæ.

D d 3

Resp.

Resp. Communiorem esse Doctorum sententiam, talem ad restitutionem non teneri, dummodò ille sit verè idoneus, & beneficium non fuerit per oppositionem conferendum. Ita docent Scotus, Richardus, Adrianus, Sotus, Covar. Navarrus *cap. 17. num. 72.* & plures alii, contra Paludanum, & Cajetanum, qui tamen addit, eum non teneri, qui sibi procurat non intendens impedire digniorem.

Ratio est, quia primò non tenetur digniori, quia ille non habet jus strictum ad illud beneficium, sed tantum jus aliquod largum, consistens solum in aliqua majori aptitudine, quod non fundat injuriam propriè dictam. Secundò, non tenetur Ecclesiæ, quia hæc non censetur intendere Collatores, & Patronos sub onere restitutionis obligare ad procurandum semper majus illius bonum, neque illi censent se tale onus subire, cum frequenti perplexitate, quæ inde oriretur: uti in simili ad restitutionem non obligatur œconomus Principis, qui operarios non optimos, sed tantum idoneos conduxit.

Notandum denique circa valorem collationis beneficii, quod tradit Lessius *de Just. Lib. 2. Cap. 34. Dnb. 16.* Omnis collatio seu institutio facta præter formam Tridentini *Sess. 24. Cap. 18. &c.* censetur subreptitia & nulla; & collatio, si pertinebat ad Episcopum, devolvitur ad Sedem Apostolicam: uti hoc postremum statuit Pius V. in Bula, quæ incipit, *In conferendis Ecclesiis*, edita anno 1567. Ubi insuper decernit: Si Episcopus minus habilem, postpositis magis idoneis, post examen elegerit; possunt ii, qui rejecti sunt, à mala electione hujusmodi ad Metropolitanum; vel si Elector Metropolitanus aut exemptus fuerit, ad viciniorem Ordinarium, ut Apostolica Sedes Delegatum, vel alias ad Sedem Apostolicam appellare, & electum ad novum examen coram appellationis Judice provocare, ut digniori detur. Interea tamen electio prior executioni mandanda est, & provisus non potest

amoveri, nisi beneficium alteri debito modo collatum fuerit.

QUÆSTIO III. Quanam conditiones ex jure requiruntur, ut aliquis ad Beneficium censetur idoneus?

Resp. Conditiones decem requiri. 1. Legitimus thorax: est enim illegitimus incapax Episcopatus, & cujuscumque alterius beneficii habentis curam animarum, nisi per Pontificem cum eo dispensetur: est etiam incapax simplicis beneficii, sed in hoc plerumque potest Episcopus cum eo dispensare: ita habetur ex *cap. 1. de filiis Presbyt. in 6. 2.* Requiritur Clericatus vel Ordo prævius, ex *Cap. cum adeo. 17. de rescriptis. 3.* Certa ætas ad singula beneficia necessaria: Ad Episcopatum 30. anni exacti. Ad alias Dignitates vel Personatus sine cura animarum, ut non sit minor 22. annis, quos requiri completos, indicatur ex Tridentino *Sess. 24. Cap. 12.* Ad beneficium Parochiale 25. anni inchoati: in qua ætate Episcopus non dispensat. Ad alia beneficia quæcumque, requiruntur 14. anni saltem inchoati: Ita Trid. *Sess. 23. Cap. 6. ut, Nemo ante 14. annum beneficium possit obtinere.*

4. Requiritur Cælibatus, sic ut omnis collatio beneficii facta junctis Matrimonio sit irrita, nisi cum mutuo consensu debito modo separentur. 5. Conditio est, ut non sit irretitus aliquâ censurâ, vel irregularitate: aliàs non tantum collatio, sed etiam electio, præsentatio, & postulatio in ejus favorem, est irrita: quamvis probabile sit, illum, qui est suspensus ab officio, vel beneficio, si in suspensione novum beneficium obtineat, non teneri sponte dimittere ante sententiam Judicis: ita censent Lessius, Suarez, aliique.

6. Morum probitas, ut scilicet non sit deditus gravibus peccatis, nec infamis: Collatione tamen factam criminosa non esse ipso jure irritam, sed irritandam, docet Navarrus *in Cap. si quando, Except. 16.* 7. Scientia debita: talis autem scientia requiritur, quæ ad munus beneficium annexum ritè obeundum est necessaria: ita statuit Conc. Lateran. *Cap. Cum*

in cunctis, de Elect. 8. Habilitas ex parte Corporis, quæ nempe necessaria est ad officium decenter præstandum, Trid. *Sess. 22. Cap. 4.* Si tamen postea debilitas superveniat, per quam reddatur ineptus ad officium, non ideo privari debet, sed si habeat curam animarum providere debet, ut per Vicarium administretur. 9. Intentio status Ecclesiastici; quæ si sincera sit, non vitiatur per propositum relictendi, si causa aliqua justa inciderit, v. g. si frater primogenitus moriatur, vel obtingat Matrimonium magnopere conducens ad conservandum decus familiae.

10. Ut non habeat aliud beneficium incompatible: sic ut habens beneficium cum cura animarum, vel dignitatem, vel Personatum, vel Officium, si secundum hujus generis acceperit cum pacifica hujus possessione, primum vacare debeat. Eiusdem generis sunt Præbendæ uniformes sub eodem tecto, ut sunt duo Canonicatus, vel duæ Sacellanæ ad eandem functionem concurrentes in eadem Ecclesia, ut patet ex *Cap. litteras. 9. de Consec. præbende.* Quædam sunt alia incompatibilia beneficia, quæ simul quidem licitè retineri non possunt absque dispensatione: non ita tamen, ut altero obtento aliud vacare debeat: de quibus fusius Lessius, aliique. Et plura de impedimentis, præsertim ex irregularitate, colligi possunt infra de Sacram. Ordinis in fine.

QUÆSTIO IV. Quibus modis Beneficia jam possessa amittantur.

Resp. Quatuor potissimam modis amitti. 1. Per mortem Beneficiati. Ratione verò diuturnæ absentia, non privatur ipso jure, sed requiritur sententia, quæ tamen ferri non potest, nisi absente prius citato. Quod si nesciatur ubi versetur, post edictum triæ citationis in Ecclesia ista publicatum, si ultra sex menses redire distulerit, poterit suo beneficio spoliari. Si verò sine tali citatione beneficium fuerit alteri collatum, revertenti non oberit collatio, ex *Cap. Tue de Cler. non residentibus.*

Secundus modus est, ex dispositione Ju-

ris: sive propter alterius beneficii incompossibilis consecutionem, de quo in Quæst. præcedenti: sive per Professionem Religiosam: per Contractum Matrimonii: sive ob commisionem Criminis, cui ex jure amissio beneficii ipso facto annexa est, ut est Hæresis, Schisma, Sodomia sæpius exercita. Tertius, per sententiam Judicis. Quartus, per liberam resignationem. Adde, si quis per vim possessionem beneficii sit ingressus, *Cap. Eum qui 18. de præbendis l. 6.*

Porrò, ut resignatio beneficii sit valida, præter alia, requiritur ut illa fiat in manibus ejus, qui potest eam admittere: & ut resignatio ab eo actu admittatur, ut est Pontifex, vel Ordinarius Collator, & fiat consensu Patroni, si sit juris patronatus. Si Resignans sit infirmus, requiritur ut supervivat ad 20. dies post factam resignationem: item ut capiatur possessio ante mortem resignantis: de quibus plura in *Articulo sequenti.*

QUÆSTIO V. Qualiter fieri possit Commutatio Beneficiorum.

Resp. Illam fieri, quando duo beneficiati unum vel plura sua beneficia, Pontifici non reservata, resignant in manus Ordinarii, vel alterius Episcopi auctoritate ad hoc præditi, eum conditione ut ille postea vicissim alteri alterius beneficium conferat. Hoc aliquando exigente necessitate Episcopus instituere potest, sed vocatis illis quorum interest, ut Patrono, & Collatore in favorem. Talis autem permutatio ut valeat, debet esse libera, id est, fraude, aut metu non extorta. Requiritur etiam duæ postremæ conditiones supra de resignatione, ut supervivat ad 20. dies post factam commutationem, & ut ante mortem commutantis capta sit possessio; aliàs beneficium vacare censetur.

QUÆSTIO VI. An licitum sit permutare beneficia inæqualia, adhibitâ fructuum compensatione; sic ut beneficium copiosius, non separatis proventibus à titulo, cum tenui commutetur.

Resp. Talem compensationem per se non licere: potest tamen peti compensatio ob talem

talem commutationem à Pontifice; propter incommodum temporale, quod alter suscipit, spoliando se proventibus amplioribus sui beneficii. Quia talis compensatio non est pretium beneficii, aut proventuum annexorum, sed sola conditio, quâ se indemnem conservet, sine qua nollet se beneficio spoliare cum suo detrimento.

ARTICULUS II.

An, & qualiter fieri possit Resignatio Beneficii in gratiam tertii, & cum onere Pensionis.

Respondeo ad *Primum*: Resignationem licitam esse, & Simoniam labe carere, modo pensio sit moderata, & legitimâ auctoritate constituatur: uti docet sententia communis; & patet ex *Cap. ad questiones de rerum permutatione*. Ratio est, quia uti potest Pontifex titulo alicujus beneficii plures fructus annexere, ita potest eidem titulo partem fructuum detrahere, & alteri jus ad illos fructus concedere; vel etiam ipsi titulo imponere onus certam portionem ex fructibus solvendi, idque ad vitam resignantis: & in hoc casu, ad quem transit beneficium, ad eundem solvendæ pensionis onus transibit.

QUÆRITUR II. Quinam possint Beneficio Pensionem imponere ratione simplicis resignationis?

Resp. Id posse Pontificem; cum illi competat plenaria Beneficiorum dispositio. Idem posse Legatum à latere docet *Rebuffus §. de resign. conditionali num. 12*. Huic tamen non est concessum, ut admittat resignationes in favorem tertii, ut idem tradit supra. An idem possit Episcopus, major quæstio est. Affirmant varii, si sublit causa justa, v. g. ad alimentum Parochi non valentis amplius fervire: Ita *Felinus, Oldradus, Immoles, Gigas*, plures citans hic *Quest. 6*. Negant tamen alii communis cum *Lessio Lib. 2. Cap. 35. Dubit. 15. Num. 91*. Quia censent pensio-

num constitutionem per stylum Curie Romanæ reservari Summo Pontifici. Ac proinde Episcopum, sive Ordinarium, id non posse, nisi quatenus id illi specialiter privilegio, vel consuetudine concessum est. Stylus enim Curie jus constituit; quod peculiariter locum habet in pensionibus, quarum ferè totum jus in consuetudine situm est.

Pensio autem, à quocumque constituatur, debet esse moderata; ita ut beneficiario relinquatur quantum sufficit ad sustentationem, maxime si sit beneficium conjunctum cum cura animarum: consuetudo autem est, ut non excedat tertiam partem fructuum, ut habet *Cacialupus Tract. de pensionibus Quest. 7*. Possent tamen Pontifex constituere majorem.

Ad constituendam pensionem non est necessarius consensus Patroni, etsi beneficium sit juris patronatus laicorum, ut aliqui requirunt. Quia id nullo jure cavetur: & per impositionem pensionis nullum fit patrono præjudicium; quia illius tantum est præsentare instituendum, quod ei per pensionem non adimitur. Aliud est in permutatione, & resignatione quæ fit in favorem, in qua debet ordinariè ejus consensus intervenire: in litteris tamen pensionis debet fieri mentio & derogatio patronatus, si sit Laicorum, ut habet stylus Curie, ut tradit *Gigas Quest. 24*. non tamen, si sit Ecclesiasticorum: Pontifex enim beneficia Patronatus Laicorum quàm Ecclesiasticorum difficilius onerat.

Denique pensio non est perpetua uti beneficium, sed morte pensionarii extinguitur, sicut usufructus morte usufructuarii.

QUÆRITUR III. Quomodo debeat procedere, qui vult resignare in favorem tertii sub onere pensionis?

Resp. Possent illos inter se de hoc tractare, non tamen absolute concludere, sed tantum sub beneplacito Pontificis futuro: aliàs absolute concludendo simoniam admitterent. Quando autem coram Prælato habente potestatem

testatem comparent, debet beneficium in manus illius prius resignari, non cum pacto, sed cum deprecatione, ut in illius tertii favorem cedat. Postquam vero pensio per legitimam auctoritatem imposita est, tunc jure debetur & exigitur.

QUÆRITUR IV. An licitum sit resignare vel conferre beneficium in Confidentiam, ut vocant Juristæ?

Resp. Si quis resignet, vel procuret alteri beneficium in confidentiam, id est, confidens ipsum aliquando beneficium illud v. g. vel nepoti, vel amico suo resignaturum, modo nullam illi obligationem imponere intendat, non erit Simoniam; quamvis possint concurrere aliæ circumstantiæ, quæ rem reddant illicitam Ita cum aliis docent *Navarrus Cap. 23. Num. 109. Vivaudus de Simonia Num. 28. Hugolinus Tabulæ 1. Cap. 22. Lessius Lib. 2. Cap. 35. Num. 16*. Quia nullum hic intercedit pactum, vel aperta aut occulta conventio, vel intentio obligandi, quæ simoniam constituent. Quod si talis intentio obligandi adesset, incurreretur simonia mentalis; quæ tamen pænas juris non habet annexas.

Si vero aliquis beneficium alteri procuret, sive id fiat eligendo, præsentando, postulando, resignando in favorem, sive conferendo, instituendo, confirmando, aut commendando, cum pacto addito, ut ille, qui beneficium istud accipiet, illud idem sibi, vel alteri aliquando resignet, vel relinquat, vel pensionem ex eo, vel fructus aliquos alteri præbeat; id singulis illis actibus erit simonia externa confidentiæ, quæ pænas juris adjunctas habet. Constant hæc ex Bulla *Pii IV. & præcipue Pii V.* quam refert hic *Navarrus Cap. 23. Num. 110*. in qua exprimuntur varii modi, quibus in foro externo præsumi debeat simoniam illam esse commissam. In foro autem conscientie committitur duobus præcipue modis: si quis alteri procuret beneficium, ut illud sibi, vel alteri aliquando renuntiet: vel si procuret, ut ex eo fructus vel pensio persolvatur.

Tom. II. P. 2.

QUÆRITUR V. An Pensiones jam constitutæ possint postea vendi, aut redimi?

Prima sit, Pensio quæ datur Parocho seni non valenti amplius deservire, ut se sustentet, beneficio ejus alteri collato. 2. Quæ Clerico pauperi ad sustentationem conceditur. 3. Quæ datur ad litem componendam. 4. Quæ attribuitur resignanti in favorem alterius, vel beneficium suum cum altero vicissim commutanti.

Respondet *Toletus Lib. 3. Cap. 92. Lessius hic Cap. 35. Dubit. 22. Cajetanus Tom. 1. Opuscul. 31*. cum pluribus Canonistis in *Clementin. unica §. Eadem quoque &c.* Non esse simoniam, si ille, qui aliquam ex his pensionibus debet, illam *reumit* præsentati pecuniâ, consentiente pensionario: additque *Toletus* ad hoc opus non esse aliâ facultate. Ratio est, quia talem pensionem redimere, non est emere aliquod jus spirituale, sed extinguere aliquod onus temporale contractum, solvendi scilicet certam summam in pensionem annuam, per unam summam totalem semel præstitam.

Dum tamen aliquis primò resignat beneficium sub onere pensionis annuæ, non potest sine simonia iniri contractus, sive pactum, ut pensio constituta redimatur. Quia onus inde resultans est pretio æstimabile, uti notat *Toletus, Lessius, Cajetanus*, supra.

Aliquam etiam ex his pensionibus *emere*, aut *vendere*, non esse simoniam, spectato jure antiquo, ut probabilius docet *Lessius supra*, citans *Cajetanus, Canonistas, &c.* Quia pensio v. g. Parochi senis, non datur ad obeundum aliquod munus aut Officium spirituale, sed tantum ad alimenta: ac proinde est mere temporalis, concessa titulo gratitudinis aut misericordiæ, à talium bonorum dispensatore legitimo.

Idem, ob eandem rationem, de reliquis ejusmodi pensionibus docet *Lessius supra* cum *Soto q. 7. ar. 2*. quia ejusdem esse rationis videntur, vendi, & redimi.

De his tamen notat *Lessius*, ubi Bulla *Pii V.* de pensionibus est recepta, per illam

E e

pensio-

penfionem evadere in rem fpiritualem; quia peculiariter ftatuit, ut omnes penfionarii ratione penfionis teneantur recitare Officium B. Virginis: quâ ratione penfio redditur quoddam beneficium. Sed addit, hanc Bullam plerisque locis non videri receptam; quia à plurimis ignoratur, vel etfi fciantur, non eft umquam in praxim deducta. Sed etfi Bulla illa Pii V. recepta alicubi non fit, tamen aliunde penfiones hujusmodi vendi non poffunt abfq̃ Pontificis facultate: quia id ftyle Curia: eft prohibitum, quamvis redimi permittantur, uti teftatur *Toletus Lib. 5. Cap. 92.*

ARTICVLVS III.

De Eccleſiaſticorum Immunitate à vectigalibus, &c.

Dicendum primò, Eccleſias, & Perſonas Eccleſiaſticas, & res illarum à vectigalibus ſolvendis exemptas eſſe. Patet 1. ex Jure Canonico. *Cap. Quamquam de cenſibus in 6.* ubi, Bonifacius VIII. etiam *Excommunicat perſonas privatas ipſo facto, que talia ab Eccleſiaſticis exigunt, & communitates ſubjicit interdicto, à quibus penſis non poſſint abſolvi, niſi factâ reſtitutione.* Ibidemque contrariam coeſuetudinem declarat eſſe corruptelam. Unde etiam patet, hoc jus contra Eccleſiaſticos uſu capi non poſſe. Idem quoque priùs ſtatutum fuit in Concilio magno *Lateranenſi* ſub Innocentio III. Horum ſingula, & bona exempta diſtinctius exprimuntur in *Bulla Cane Domini*; ubi excommunicantur omnes, qui abſque ſpeciali expreſſa Summi Pontificis licentia imponunt collectas, decimas, alias, præſtantias, aut alia onera perſonis Eccleſiaſticis, aut eorum bonis, ſive Eccleſiarum aut Monafteriorum ipſorum; aut impoſita exigunt, aut à ſpontè dantibus recipiunt, aut his actibus quoquo modo cooperantur. Quod hîc dicitur de ſpontè dantibus, intelligitur, quando exactor recipit ab eo, qui ideo ſpontè dat, quia Eccleſiaſticis

ſunt impoſita, vel qui dat antequam exigantur, uti hîc notat *Leſſius.*

Patet etiam 2. ex *Jure Civili*, in Novella Friderici Imperatoris, quæ incipit, *Item nulla*, de Episcopis & Clericis: *Nulla*, inquit, *communitas, vel perſona publica, vel privata, collectas, exactiones, angarias, vel per angarias Eccleſiis, vel aliis piis locis, aut Eccleſiaſticis perſonis imponere præſumat, &c.* Item in *Leg. Sancimus* 2. Cod. de ſacroſanctis Eccleſiis, immunitas iſta omnibus piis locis conceditur.

Hæc Eccleſiaſticorum exemptio à multis dicitur eſſe certâ ratione juris divini. Primò, propter dignitatem ſtatus, quo rebus divinis mancipantur & conſecrantur: ac proinde contra reverentiam Deo debitam foret, quod Deo conſecratum eſt, more prophano tractari. Secundò, quia ſunt Patres, & Judices ſecularium à Deo conſtituti, in rebus maximis, quæ ſalutem æternam concernunt. Tertio, quia Principibus & populis per Sacramenta, & doctrinam ſalutiferam maxima beneficia rependunt. Quia & in antiquo Teſtamento *Genesis 47.* Joſeph in Ægypto cum totam terram in quintam partem fructuum feciſſet Regi tributariam, excepit terram Sacerdotum, quibus & ex publico cibaria conceſſa. In novo Teſtamento, cum ab initio Eccleſiaſtici eſſent ſub dominio infidelium, ſub Constantino Imperatore, & Juſtiniano, & aliis deinceps cepit maximè, lege latâ, iſta immunitas in praxim deduci.

Illam immunitatem à ſucceſſoribus non poſſe revocari, tradit cum aliis pluribus *Leſſius Cap. 33. Dubit. 5.*

Dicendum 2. Bona etiam patrimonialia, & alia ſecularia, quæ ad Eccleſiaſticos, Eccleſias, aut Monafteria deveniant, ſunt à novis tributis imponendis immunita. Ita Doctores communiter, *Sylveſter V.* Immunitas, *Leſſius* ſuprà, aliique. Patet ex *Conſtit. Bonifacii* ſuprà citata, ubi dicitur, non tantùm perſonas Eccleſiaſticas, ſed etiam, *res earum exemptas eſſe.*

Dixi.

Dixi autem, à novis tributis: quia ſi antequam bona ad tales Perſonas, Eccleſias, vel Monafteria devenirent, annexum habebant onus aliquod, certum & invariabile, v. g. cenſum, vel ſervitutem Principi debitam, hoc etiam onus ab illis præſtandum eſt: quia res quælibet cum ſuo onere tranſit; uti conſtat ex *Cap. Cum non fit*: & *Cap. Paſtoralis*, de decimis.

Dicendum 3. In certis caſibus Eccleſiaſticos à prædictis tributis &c. non eſſe exemptos. Primò, ſi negotiationem exercent: nam ex eo, quod iſto intuitu emunt, vendunt, aut deferunt, vectigalia licite exiguntur, uti patet ex *Cap. Quamquam* hîc ab initio citato: quod Eccleſia conceſſit in odium negotiationis per Clericos, quos ea dedecet, iſtque prohibetur. 2. Si bona illa habebant priùs onus aliquod invariabile, quod ſupra excepimus. 3. Si contributio quædam facienda ſit æquè primariò in utilitatem tam Clericorum, quàm Laicorum, v. g. reparatio aggeris ne flumen utrorumque agros inundet. 4. Quando contingeret facultates Laicorum non ſufficere ad ſuccurrendum publicæ neceſſitati, poſſet etiam contributio aliqua Eccleſiaſticis imponi, ſed accedente Pontificis conſenſu; præſertim poſt *Bullam Cane*, quem conſenſum etiam requirit *Innocentius III.* in Concil. Lateranenſi, *Cap. Adverſus*, de *Immunit. Eccleſ.* Si eſſet periculum in mora, ſufficere conſenſum Episcopi cum Clero pro gravandis ſibi ſubjectis, notat *Sylveſter* ſuprà.

Pro reparatione viarum publicarum, pontium, murorum urbis, & ſimilium, quæ principaliter ſpectant ad communitatem, Clerici contribuere non tenentur, ut docent communiter Canoniftæ: quamvis non deſint aliqui Doctores, præſertim juris Civilis, qui in his contrarium ſuſtinent.

Dicendum 4. Gaudent exemptione prædictâ à tributis, omnes Clerici in ſacris Ordinibus, & Beneficati, & Religioſi, ac Religioſæ. Et ſaltem ex jure antiquo, Clerici etiam minorum Ordinum, & primæ ton-

ſuræ, ſi non ſint conjugati; uti colligitur ex *Cap. Quamquam*, ſuprà: & ex *Cap. Finali*, de vita & Honore Clericorum &c. Sed ex conſuetudine contraria, & diuturna, Clerici primæ tonſuræ, & minorum Ordinum videntur hanc exemptionem amiſiſſe, quando nec beneficium habent, nec ulli Eccleſiæ deſerviunt. Contra hos ut valeat illa conſuetudo ſive præſcriptio, conſenſus Pontificis ob juſtas cauſas datus præſumi debet.

Clerici illi conjugati neque jure Canonico, neque conſuetudine ſunt exempti à vectigalibus. Quia tantùm illis conceditur Privilegium Fori, & Canonis: & hæc duo non conceduntur niſi in caſu quo duxerint virginem, eamque unicam; & deferant tonuram, & veſtes clericales: quibus addit Tridentinum, *ut privilegio fori non gaudeant, niſi ab Episcopo alicujus Eccleſiæ miniſterio ſint deputati.* Alias Clericorum immunitates vide infra *Part. hæc. 3. de Sacramento Ordinis.*

ARTICULUS IV.

De Decimis Eccleſiaſticorum.

Dicendum Primò: Certum eſſe Decimas certarum rerum in Eccleſia determinatarum Eccleſiaſticis jure, & ex juſtitia deberi. Contra *Wicleſum* aſſerentem Decimas non eſſe ullo jure Sacerdotibus debitas, ſed eſſe meras eleemoſynas, qui in Conc. *Conſtantiensi* damnatus eſt, etiam in hoc errore *Seſſ. 18.* Ratione etiam probatur, quia jure divino, & naturali miniſtrantibus populo ſpiritualia ſuſtentatio debetur. Decimas autem tales tam in antiquo, quàm in novo Teſtamento Sacerdotibus attribui debere, paſſim ex Scripturis patet.

Quæſtio eſt, An Decimæ jure etiam divino debeantur? Aſſerunt paſſim Canoniftæ. Negat verò meliùs communis conſenſus Theologorum, qui docent illas nunc deberi tantùm jure Eccleſiaſtico, ſed antiquiſſimo jam inde à temporibus Apoſtolo-

rum, uti patet ex Constit. *Clementis*, Lib. 7. Cap. 29. 38. &c. Ita *D. Thomas* Quæst. 87. art. 1. *Halensis*, *Henricus*, *Antoninus*, *Sotus*, *Navarrius*, *Lessius* Lib. 2. Cap. 39. Dub. 1.

Hinc patet Parocho Decimas ex iustitia deberi, & per actionem ex Canone posse eas à quovis earum possessore expetere; & contra fructuum non decimatorum destructorem actionem instituire.

DICENDUM 2. Personæ omnes, & solæ, quæ in spiritualibus subditæ ex manu Sacerdotis Sacramentum suscipere debent, ad Decimas persolvendas personali debito obligantur. Quia Decimæ præbentur tamquam stipendium pro isto ministerio, & cura, quæ fidelibus exhibetur. Si quando Judæi, aut alii non fideles ad Decimas adiunguntur, id non fit ratione personæ, sed ratione prædiorum, quæ inter fideles possident.

Episcopi, & Parocho non solent per se obligari ad Decimas: quia nullâ consuetudine id constitutum ostenditur: quamvis à Pontifice ad hoc adigi possint.

Clerici tamen Seculares non Curati debent ex propriis novalibus, non tantum ratione terræ, sed etiam personæ, Parochis suis Decimas persolvere: non tamen ex Ecclesiasticis redditibus, si quos habeant, quos Ecclesia vult illis integros relinquere.

Ad Decimas prædiales, tenentur etiam Monasteria, & pia loca, nisi vel Privilegio, vel præscriptione, vel compositione, vel transactione exempta sint. Patet ex *Cap. Nuper. de Decimis*, & alibi. Quod verò Privilegio possint eximi patet ex *Cap. Ex parte*, ubi dicitur, *Romanos Pontifices ante Innocentium III. ferè omnibus Religiosis Decimas laborum suorum concessisse*: nempe, ut non solverent Decimas prædiorum, quæ ab ipsis colerentur. Postea etiam quibusdam Ordinibus concessum est, ut de nullis prædiis aut aliis bonis ab ipsis possessis teneantur ullam Decimam, etiam Papalem, persolvere.

De his in particulari, uti & gabellis, subsidiis &c. si opus fuerit, videri potest

Bullas Pauli III. pag. 45. Pii IV. pag. 90. Gregorii XIII. pag. 181. pro S. I. ubi in hoc derogat dispositioni *Cap. Nuper*, de Decimis. Item Eugenii IV. pro Monialibus Sallaræ, in Monum. Minorum fol. 40. pag. 2. Et ejusdem Eugenii pro Dominicanis, de quo in Supplem. Minorum fol. 80. Item Clementis VII. pro Ordine S. Joannis Hierosolymitani. Et alia pro Congregatione Canonicorum S. Salvatoris in Manuscript. fol. 63. Hæc & alia in hoc genere illis, quorum interest, sunt satis nota. Qui tantum coloni sunt agrorum Religiosorum, solent nunc ad Decimas obligari. Non item teneri Religiosos ex suis novalibus, id est, prædiis de novo cultis, & quæ antea non colebantur: cum ea modicum fructum ferant, hæc à Laymanno notatur.

DICENDUM 3. Decimæ prædiales solvendæ sunt illi Ecclesiæ Parochiali, intra cujus limites prædia constituta sunt. Quia cum necesse fuerit sæpè Parochias dividere crescente numero fidelium, oportuit etiam singulis terminos suos eo modo designare, ut vitaretur confusio, & Parocho, ejusque cooperato-ribus sustentatio provideretur.

At quando fideles in una Parochia Sacramenta percipiunt; in alia autem ejusdem Diocesis prædia habent constituta, non est jure communi determinatum, utri Parochiarum Decimæ prædiales debeantur, sed in hoc retinenda cujusque loci consuetudo.

Decimæ, quæ sunt mixtæ ex fructibus, & foetu pecorum, debentur illi Parochiæ, intra cujus limites pecora pascuntur; nisi consuetudo aliud obtineat.

Spektato jure communi, quarta pars Decimarum Episcopo debetur, uti olim Decimæ Levitarum à Sacerdotibus iterum decimabantur *Numer. 18*. Sed hoc multis locis jam non obtinet; eo quod ipsis aliis titulis satis provideatur.

Sed quandoque etiam hodie integræ Decimæ Episcopo debentur: si nempe ipsi sint Curati suæ Ecclesiæ Cathedralis, vel Parochialis, saltem per Vicarium. Vel si prædia intra

intra Episcopi Diocesim nulli sunt Parochiæ attributa: Parochus non potest reculantem Decimas solvere, Ecclesiâ prohibere, cum non habeat jurisdictionem forensis; sed deferendus est ad Ordinarium, à quo post trinam Canonicam monitionem excommunicandus est, juxta *Cap. Omnes 16. q. 1.*

DICENDUM 4. Jus Decimarum ab Ecclesiasticis personis acquiri potest per transactionem, interveniente Episcopi auctoritate. Potest etiam cum eadem Jus Decimarum unius Ecclesiæ permutari cum jure aliarum Ecclesiarum.

At jus illud, quatenus in *spirituali* titulo five officio fundatum, nequit vendi, aut permutari cum re *temporali*, absque labe simoniæ: Unde etiam patet illud quæ tale Laicis nullo titulo, ne donatione quidem, posse competere.

Verum *utilitas* sola Decimarum, quæ est ad fructus percipiendos, spectatâ rei naturâ, posset aliquando Laicis vendi, concedi, aut locari. Quia merè sub hac consideratione jus ad illos reditus est tantum temporale, adeoque non datur nisi temporale pro temporali. Hinc Pontifex, ut supremus talium administrator, potest ex causa justa ad Ecclesiæ bonum pertinente Laicis v. g. Principibus, redditus aliquarum Decimarum in perpetuum concedere; five pro remuneratione beneficiorum, five pro onere dotationis alicujus Ecclesiæ: sicut ab eo Ferdinandus Rex Hispaniæ, & Elisabetha, Regni Granatensis Decimas acceperunt.

Post Conc. *Lateranense* Episcopi Decimas personis Laicis in feudum perpetuum dare non potuerunt, quia contrarium illic irritum, vel irritandum redditur. Sed nihil obstat, quin Episcopus Laico Decimas ad tempus aliquod concedat ob causam justam, & debita cum solemnitate. Quia hoc, quod jure antiquo erat licitum, nullo postea jure est revocatum, sed tantum concessio in feudum perpetuum.

DICENDUM 5. Præscribitur jus Decima-

rum contra proprium Parochum ab Ecclesiasticis personis cum titulo, annis quadraginta; sine titulo tantum præscribitur tempore immemoriali. Primum patet ex *Cap. Ad aures, de præscript.* Secundum exprimitur in *Cap. 1. de præscript. in 6.*

Si Parochus præscripsit legitimo tempore jus percipiendi Decimas ex aliena Parochia, non ided censetur obtinuisse jus percipiendi Decimas ex novalibus. Quia illi fructus nondum existerent: non plus autem præscribitur, quam possidetur. Laici per præscriptionem Decimas acquirere nequeunt, nisi illa sit fundata in præsumptione alicujus legitimæ concessionis factæ ab Episcopo, aut Prælato habente concedendi potestatem.

Ut ratione præscriptionis immunitas à solvendis Decimis probetur, five à Laicis, five à Clericis, requiruntur quadraginta anni possessionis pacificæ, cum titulo, & bona fide: sine titulo autem requiritur tempus immemorabile, & ut aliunde Ecclesiæ, & Ministris suppetat congrua sustentatio; nam in his jus commune Parochiæ magis, quam possessori assistit.

ARTICV CVLVS V.

De Ecclesiarum Immunitate, Asylo; Privilegio Fori, Canonis, &c.

Ecclesiæ Immunitas, five Asylum, ratione cujus Rei ad Ecclesiam confugientes extrahi non possunt, legibus tam Canonicis quam Civilibus constituta est; ut in *Conc. Auranisano 1. Can. 5.* statuitur, *Eos, qui ad Ecclesiam confugiunt, tradi non oportere, sed loci sancti reverentiâ. Et intercessione defendi.* Et hoc secundum legis naturalis congruam æquitatem, non absolute, sed suppositâ loci sanctitate, id exigentem.

Gaudent hæc immunitate, non tantum Templâ, & Sacella ad publicum Sacrificium deputata, sed etiam alia loca religiosa, ut Hospitale Episcopi auctoritate fundatum, & Monasteria, & ipsum Episcopi Palatium.

De Sacellis privatis, in quibus data est licentia Missam celebrandi, id negat *Layman* cum quibusdam aliis.

Locum etiam habet in Ecclesia, in qua nondum divina Officia celebrari coeperunt: etiam in interdicta, aut polluta; item in Ecclesiarum Cœmeteriis, in Sacristia, in porticu, in turri, in tecto &c. Nec refert quod in istis locis Ecclesia non polluatur; quia immunitas est favorabilis, violatio odiosa, adeoque magis restringenda.

Quoad *Crimina* à confugiente ad Ecclesiam commissa, extenditur hæc immunitas ad omnia quantumvis gravia, præter quedam ipsius Ecclesie Constitutione excepta, quæ infra exponam.

Præter alias de Ecclesie Immunitate Canonicas Sanctiones, inter potèntissimas emanavit Constitutio Bullæ *Gregorii XIV.* data Romæ in Quirinali Kalendis Julii an. 1591. quæ incipit, *Cum alias nonnulli*. In hac revocantur Privilegia quibusvis personis concessa extrahendi Reos ab Ecclesiis in casibus antea permittis, & omnia in hanc formam cum antiquis juribus reducuntur, *Quatenus imposterum nemo ex Magistratibus Laicis Reum de Ecclesia aut loco sacro absque Episcopi licentia extrahere præsumat, sub pena excommunicationis late in Bulla Cæne contra violatores Ecclesiastica Immunitatis*. Reos verò omnes hæc Immunitate gaudere declarat, præter eos qui illic peculiariter excipiuntur. Et quamvis aliqui dicant dictam Constitutionem non fuisse ubique usu receptam, ut in Regno Hispaniæ apud *Dianam*, aut contrariâ consuetudine fuisse abrogatam: hoc tamen ultimum cum aliis negat *Diana*, tum ob alia quæ adducit, tum quia nulla talis consuetudo introducta est sciente Summo Pontifice, qui reclamavit quotannis in promulgatione Bullæ Cæne, & novissimè in Bulla, *Romanus Pontifex*, data Romæ 5. Januarii anno 1641. Nec in hoc obesse potest consensus aliquis Clericorum, aut Episcoporum, quia non possunt isti privilegio renuntiare, aut consuetudini contra Canones consenti-

re, de quo fusiùs *Diana Part. 6. Tract. 1. Resol. 29.*

Casus autem excepti in Bulla Gregorii XIV. in quibus Reus Immunitate non gaudet, sunt sequentes, qui sunt strictè interpretandi, nec extendendi ad paritatem rationis, quia hæc exceptio ab Immunitate debet inter odiosas reputari.

Primo igitur excipitur *Hæresis*, formaliter sumpta pro delicto hæreticos; nam pro aliis delictis potest etiam hæreticus hæc Asyli Immunitate gaudere.

Secundo, *Homicidium*, aut *mutilatio* commissa in Ecclesia, aut cœmeterio, quæ scilicet sit deliberata, nec mera defensio. Quod non extenditur ad furantes in Ecclesia etiam res sacras, vel in eam cum furto, aut armis se recipientes, aut in ea sodomiam aut aliud enorme crimen committentes à prædictis diversum. Quamvis in aliquo tali crimine à Pontifice impetrari possit, ut propter enormitatem Reus curiæ seculari tradatur.

Tertio, *Homicidium proditorium*: scilicet. consummatum, per effectum mortis secutum. Nec extenditur ad homicidium factum per solas insidias: sed debet accedere simulata amicitia, non præcedente rancore, ex quo debuisset alius præcavere.

Quarto, *Assassinium*, hoc est, quando quis aliquem conducit ad alium occidendum, aut mercede conductus alium actu occidit. Quod plerique intelligunt tantum de occisione hominis Christiani, non autem infidelis; cum Bulla utatur voce, occisionis *Proximi*.

Quinto, *Crimen læsæ Majestatis* in personam Principis: quod intelligitur de illis, qui Superiorem in temporalibus non agnoscunt. Quod & de Cardinalibus, qui cum Summo Pontifice faciunt quasi unum corpus, suntque Principes Ecclesie, intelligit *Peregrinus Cap. 11. Num. 1.* Unde cum aliis notat *Diana* per hoc ab Immunitate non excludi reos læsæ Majestatis, qui cudunt falsam monetam, vel qui fraudant vectigalia, vel qui se Regem fingit, vel qui conjurat de

de tradenda civitate. Quia in his offenditur quidem dignitas Regis, aut Principis, sed non Persona, de qua disertè Bulla agit; idque respectu illius, qui est vasallus ratione Originis, aut Domicilii, ut notat *Diana*.

Sexto, excipiuntur, *Latrones publici*, & *grassatores viarum*. Intellige, *publicarum*, & *grallationem sæpius iteratam*; nam qui semel iterumque deprehdatus est, latro publicus non censetur; uti ab una alterave vice meretrix non dicitur publica.

Septimo, *Agrorum depopulatores*. Intelligenda est illa depopulatio tam de diurna, quam de nocturna: quamvis enim in jure communi tantum excepta fuisset *nocturna*, Bulla tamen Gregorii illam limitationem non apponit, nec se refert ad jus commune, sed potius illud corrigit, ut notat hic *Palaus*, ac *Diana*. Et licet Incendiarii sint populatoribus similes, non sunt per hunc locum ab Immunitate illa exclusi; uti cum variis docet idem *Castro-palaus* hic *Punct. 10. Num. 9.*

In dubiis, an in casu particulari Reus gaudet Immunitate, ad Episcopum pertinet decidere, aut ad Vicarium Capituli Sede vacante. Neque, dum causa discutitur, debet Reus in Ecclesia compedibus ligari, cum *Cap. definit 17. Quest. 4.* caveatur, ne Reus aliqua vis, aut nocibilitas, damnumve inferatur, quin per 30. passus ab Ecclesia possint exire. Possit tamen à ministris Laicis adhiberi vigilias circa Ecclesiam, ne Reus elabatur, docet hic *Castro-palaus Punct. 11. Num. 6.*

In delictis supra exceptis, in quibus Reus non gaudet Immunitate, non potest ille extrahi ab Ecclesia per Judicem Laicum, sed debet accedere licentia Episcopi, non tantum post prædictam Constitutionem Gregorii, sed etiam antea ex Jure Canonico in *Cap. frater*, & in *Cap. definit 17. Quest. 4.* quamvis Episcopus in delictis istis, latis compertis, non possit extrahendi licentiam denegare.

Rursus, quoad Episcopum, & Judicem Ecclesiasticum, Non potest reus in Ecclesiam

confugiens ab illo Curia Laicali concedi, nisi per probationes in sua Curia evidentè constet, reum immunitate illâ non gaudere. Dum reus in Ecclesia remanet, si aliunde vivere non possit, debet ab Episcopo, sive Judice Ecclesiastico sustentari. Ita Doctores apud *Farinacium Cap. 19. Nu. 296. & Dianam Part. 6. Tr. 1. Resol. 33.*

Queres 1. An Ecclesie suæ Immunitate gaudeant ipsi Clerici, sic ut ab Episcopo inde extrahi inviti non possint?

Resp. Affirmativè, quamvis id neget *Abbas in Cap. inter alia de Immunit. Num. 13.* Sed contrarium pro Clericis declaravit sacra Congregatio die 23. Januarii 1617. & die 17. Augusti 1618. apud *Dianam*, exceptis casibus degradatione dignis. Additq; idem, Sacerdotem delicti reum, si cottâ & stolâ indutus, etiam extra Ecclesiam, præcedente Cruce v.g. funus comitetur, vel etiam sacrum Viaticum, aut extremam Unctionem ad infirmum deferat, non posse à satellitibus capi: & si sic caperetur, non debere Episcopo interroganti de delicto respondere, sed posse capturæ suæ nullitatem opponere.

Queres 2. Quid in hoc dicendum de Regularibus?

Resp. Si delicta commissa sint extra Ecclesiam, & Conventum, illos gaudere Immunitate, à paritate resolutionis pro Clericis allata. Hinc Religiosus Apostata in Ecclesia & domo Religionis diversa ab ea, in qua apostata vit, potest Immunitatem sortiri. Nec desunt, qui putant idem dicendum de Ecclesiis, & Monasteriis, in quibus Religiosus deliquit; eo quod hic casus in sacris Canonibus non excipiatur. Sed rectius cum aliis *Diana*, hæc opinio, inquit, licet in rigore juris probabilis, habet contra se contrariam proximam à Summis Pontificibus approbatam: Et si admittenda esset, punitio & disciplina regularis corrueret.

NOTA.

H Abent insuper Clerici Privilegium *Fo-ri, & Canonis*, quod scilicet non possint capi, aut puniri, nisi à Judice Ecclesiastico: & quod non subint legibus Civilibus, saltem quoad vim coactivam, sed tantum directivam. De his, & de *Functionibus* diversis, quæ Clericis prohibentur; & de *Irregularitatibus* singulis, quas Clerici incurrunt, agitur infra in Sacramento *Ordinis Tract. 4. Cap. 7. §. 2. & 3.*

De Spectantibus ad *Simoniam* in Officiis, & Beneficiis Ecclesiasticis, infra *Tract. 5. Cap. 12.*

De *Sacrificio Missæ*, ejusque celebratione, præcepto, stipendio, &c. *Infra Tract. 4. C. 4. §. 5. 6.*

De *Officio Canonico*, ejusque modo, ac obligatione varia, *Ibidem Cap. 4. in fine.*

De cæteris Sacerdotis *Functionibus*, earumque *Praxi* omnimoda, in administrando, & assistendo, etiam ægris, & moribundis, cum *Materia*, & *Methodo* copiosa tradendi *Doctrinam Sacram*, &c. in hoc Opere suis locis & titulis; & infra in *Tomo 3.* specialiter traduntur.

CAPUT VI.

DE REGVLARIBVS

RESOLUTIONES SINGULARES, AD PRAXIM MAXIME PERTINENTES.

Materia hæc, quam suscepi admodum ampla est. De ea scripserunt integri Tomis *Suarez* de Religione, *Castropalaus*, *Pellizarius*, *Peyrinus*, *Portel*, *Rodriguez*, *Bordonus*, aliique. Nos hæc *Quæstiones* selectiores atque utiliores fusiis, alias brevius complectemur; quod Lector, ut arbitror, non parum sibi commodum atque utile experietur.

ARTICVLVS I.

De Novitiatu Regularium.

QUÆSTIO est, primò: Quid requiratur, ut Novitiatus sit legitimus?

Resp. Requiritur 1. Ut exerceatur Novitiatus in ætate legitima. 2. In Loco debito. 3. In Habitu Religionis. 4. Cum debita certi Temporis continuatione.

2. ÆTAS autem requisita est, ut habeat quatuordecim annos expletos: in fæmina sufficiunt anni duodecim: & hi anni in utriusque debent esse completi de momento in momentum, ut jura loquuntur: nec malitia, siue maturitas rationis, supplet ætatem. Patent hæc ex *Clement. ult. de Regularibus*, cum *Glossa V. Ætate*. Et ita docet *Sanchez Lib. 5. in Decal. Cap. 4. num. 22.* cum *Pauludano, Sylvestro, Tabiena, Angelo, Azor, Lopes, aliiisque*. Licitum tamen est ante illam ætatem aliquæ recipere ad probationem vitæ Religionis, sed non potest dici inchoare Novitiatum, nisi expletis prædictis annis pubertatis; uti pluribus ostendit *Sanchez supra citatus*.

Et quidem in Soc. Jesu, quandoquidem ad Novitiatum nemo admitti possit, qui sit minor 15. aut major 50. annis, & in hoc solus Generalis dispenset, ex ipsius Provincialis *Regula 36.* admissio aliter facta erit irrita ex defectu potestatis in admittente. Docet tamen *Sanchez supra num. 26.* Si Provincialis aliquem minorem aut majorem ætate prædictâ admitteret sub spe rati-habitionis sui Generalis, legitimum admissi Novitiatum incipere posse à tempore rati-habitionis; dummodò ante vota Religiosa tempus præscriptum expleatur. Quæ conformia sunt Congregationis generalis VIII. *Canonis 9.*

3. DE LOCO DEBITO, Dicendum, Novitiatum posse reddi irritum ex eo præcisè, quod extra Monasterium peragatur: nisi id fiat cum legitima Superioris Regularis licen-

licentia: Tunc enim censetur esse sub obedientia sui Prælati: uti ostendit *Azor P. 1. l. 12. c. 2. q. 8. & c. 3. q. 7.* *Rodriguez To. 3. q. 15. ar. 10.* *Emanuel Sa V. Religio, num. 9.* *Castropalaus Tract. 16. d. 1. p. 12.* aliique.

Poste autem aliquam partem Novitiatus peragi extra Monasterium, etiam post Decretum *Clementis VIII.* quo statuitur Novitiatum faciendum esse in aliquo ex Conventibus designatis, docet *Bordonus De Profess. c. 4. q. 14.* & probat etiam ex eo, quod Novitii Conversi de facto exerceantur in quatuordecim annis extra civitatem; quod supponit illos per plures dies illic commorari.

4. DE HABITU RELIGIONIS, quæritur; an ad essentiam Novitiatus pertineat, ut peragatur in Habitu Religionis susceptæ; sic ut in habitu seculari non peragatur.

Resp. Affirmativè regulariter loquendo; nempe, nisi aliter constituatur in Ordine peculiari Regula à Pontifice, vel usu approbata. Et hoc modo in Novitiis Soc. Jesu, quæ nullum particularem habitum profiteatur, nulla requiritur mutatio aut susceptio habitus, sed sufficit, ut ille, qui potestatem habet admittendi, signo externo sufficienter declaret voluntatem admittendi hæc & nunc hanc personam ad solam probationem: ac simili modo consensum & acceptationem suam declarante illo, qui admittitur. Ita cum communi *Pellizarius*, & *Peyrinus de R. P. q. 3. c. 1. §. 4. Num. 103.*

5. DE DURATIONE, quæritur, An sit de essentia, ut duret per annum integrum non interpolatum.

Resp. Affirmativè regulariter. Et quidem, quod debeat durare per annum integrum probatur ex *Tridentino Sess. 25. Cap. 15. de Regul.* id expressè statuente. Quod verò debeat esse annus continuus, probat *Sanchez supra Num. 31.* ex *Canonistis* docentibus, quando in aliquo Decreto requiritur aliquod tempus, illud debere esse continuum. Et quia tempus continuum vide-

Tom. II. P. 2.

tur necessarium, ut Novitiatus experietur Ordinis austeritates & difficultates, quas vix potest satis experiri per tempora interrupta; uti multò difficilior est jejunare per plures dies continuos, quam per dies interpolatos.

Dixi, *Regulariter*, quia ex Privilegio *Bulato Julii II.* concessio Minoribus, in casu, quo aliquis annum probationis incaptum interrumpat, Religionem & habitum deferendo, si postea ad eam redeat, potest tempus prioris receptionis habitus cum tempore posteriori computare juxta Superiorum determinationem: neque fuisse huic Privilegio per *Tridentinum Sess. 25. Cap. 15. de Regul.* derogatum, ostendit *Rodriguez To. 3. q. 15. art. 5.* qui & refert multos Viros doctos huic sententiæ subscripsisse. Quamvis *Sanchez* & alii relati à *Diana Part. 3. Tr. 2.* oppositum doceant; quorum sententiæ praxis Societatis conformari solet. De hoc etiam pluribus agit *Bordonus Cap. 4. de Profess. Quæst. 13.*

Docent etiam Auctores apud supra citatos communius sequentia.

Valere Novitiatum factum in continua corporis infirmitate; tum quia per illam patienter toleratam illius natura & virtus satis explorari potest; tum quia ipse vicissim Religionis charitatem & instituta etiam in eo statu potest satis perspecta habere, uti docet hæc *Suarez, Navarrus, Miranda, Sanchez, Rodriguez, Contra Bordonum*, de eo, qui in Ordine Minorum toto tempore Novitiatus carnis vesci deberet.

Non item valere Novitiatum factum in amentia superveniente, tempore non brevi. Nec factum ab ingrediente fæcto animo; etsi postea fictionem deponat, ut docent *Suarez & Sanchez* de Matrim. *Disp. 37. Num. 56.* quamvis disertè notent, doctrinam oppositam esse omninò probabilem, & magis praxi accommodatam; cum Novitiatus opere magis, quam intentione perficiatur: idemque tradit *Bordonus hic Quæst. 16.*

FF

Novi-

Novitiatum tenere, etsi factum cum *impedimento occulto*, si hoc desinat ante Professionem, sicut docet expressè *Portel de Dubiis Regularium*, verbo *Novitius*, Num. 52. de eo, qui admissus fuit ab aliquo non habente admittendi potestatem: quamvis aliter sentiant *Sanchez, Navarrus, Rodriguez*.

Dimissum è Societate Jesu post vota biennii, si iterum recipiatur, de rigore juris non debere semper repetere Novitiatum; quamvis contrarium in praxi soleat observari, docet cum pluribus *Pellizarius in Manuali Regul. Tract. 2. Cap. 1. Quest. 12.* Et universim, si quis injustè ejectus fuerit, non debere Novitiarum denuò inchoare tradit *Bordonus hinc Quest. 12.*

6. IMPEDIMENTA substantialia admissionis in Societatem quinque enumerantur in *Cap. 2. examinis generalis; & in Parte 1. Constit. Cap. 3.* Primum, Reversisse à gremio Matris Ecclesiæ fidem abnegando, vel in errores contra illam sic incidendo, ut damnatus quis fuerit ob aliquam propositionem hæreticam, vel ut suspectus de hæresi per sententiam publicam declaratus, vel si infamis ob excommunicationem, tamquam schismaticus extiterit: 2. Si homicidium aliquo tempore perpetravit, vel propter enormia peccata publicè infamis fuerit: 3. Si habitum sumpserit alicujus Religionis Fratrum vel Clericorum vitam aliquando cum illis agendo, sive emissà sive non emissà promissione: aut etiam cum vestibus Monachalibus Bremita fuerit. 4. Si adstrictus sit vinculo Matrimonii consummati, vel legitimè servitus. 5. Si patiat infirmitatem, unde iudicium obscurari, vel parùm sanum reddi soleat; aut si ad huiusmodi infirmitatem habendam dispositio notabilis appareat.

Horum singula admissionem in Societate reddunt invalidam, sicut etiam vota, aut Professio subsequens pro nulla haberi debet: de quibus in particulari tractat *Castropalaus Parte 3. de virtute Religionis Disp. 1. Pm. 8. §. 2.*

Ubi & agit idem, de impedimentis secundariis, quæ quamvis à Societate non omninò excludant, reddunt tamen personam minus idoneam, & admissionem lege ordinariâ difficilem.

7. QUOAD POTESTATEM ADMITTENDI, Prælatorum Regularium est admittere ad Religionem. Et in quibusdam Ordinibus, etiam Superiorum localium, de consilio tamen & consensu sui Capituli. Varia sunt de hoc jura particularia, & Bulla Sixti V. quæ & moderamen apponit prioris Bullæ ab eodem editæ; uti videre est apud Auctores prædictos: In terminis etiam Bullæ Sixtinæ, necessarium non est, ut in admissione omnes Deputati concordent.

Juxta Decretum ejusdem Sixti V. certæ Informationes admissioni Novitiorum præmitti debent. Non tamen in casu, quo admittendus sit notoriè dignus; nec, si admittendus sit in partibus longinquis; & quid de hoc concessum sit Societati, deducit cum aliis *Pellizarius supra Tract. 2. Cap. 3.*

Admissionis capax est Conjug innocens, quando constat de alterius conjugis adultério: uti & sponsi de futuro; sed non regulariter, qui sub ea spe puellam desolavit.

Non recipiuntur Episcopi sine Pontificis licentia. Uti & habens Votum Religionis illicitè acceptat Episcopatum; saltem sine Pontificis dispensatione.

Capax est admissionis habens Votum intrandi Ordinem alium, etiam strictiorem: idque ex Prælati dispensatione vi Privilegiorum concessa, uti fuis supra citati, tam de his, quam de Decretis Clementis VIII. *Super receptione & educatione Novitiorum*; qui moneat, videndum esse, an, & quo modo, aut quâ parte in unoquoque Ordine illa admittatur, & in præsentis usu recepta; de quo etiam *Salas, Valentia, & Reginaldus apud Baldellum Lib. 5. Disp. 18. Num. 25.*

Subsunt Novitii jurisdictioni Ordinis in quo probantur, quamdiu in Novitiatu permanent. Non potest tamen illis præcipi

in virtute obedientiæ. Nec subsunt pænis lætis contra Religiosos, nisi & ipsi in specie exprimantur.

Validè consentitur Sacerdoti ab Ordinario approbato: sed non semper cuicumque Sacerdoti Ordinis sic approbato. Sufficit ad eorum Confessiones audiendas approbatio sive deputatio Prælati Regularis.

An Novitii subjaceant reservationi casuum & censurarum quæ facta est à Prælatis Regularibus pro Religiosis Ordinis, in quo probantur, variant sententiæ. Negant *Portel, Miranda, Azor, Vega, Naldus, Sà, Homobonus, Ledesma*, & alii cum *Diana Part. 3. Tract. 2. Refol. 4.* Affirmant *Corduba, Rodriguez, Layman, Lezana*, & alii apud *Dianam supra*. Et hanc sententiam in Societate sustinendam esse ex variis Decretis ostendit *Pellizarius hic Tract. 1. Cap. 6. q. 12.* qui & negat, non solere à Prælatis pro solis Novitii casus reservari.

8. PRIVILEGIA, quibus gaudent Novitii, sunt varia. 1. Gaudent illis Privilegiis, quibus fruitur Ordo, in quo probantur. Quia in favorabilibus veniunt nomine Religiosi, ex *Cap. Religioso §. quamvis de Sent. Excom. in 6.* Et cum suo modo sustineant Religionis onera, æquum est ut participant Privilegia, juxta Regulam juris 55. in 6. uti docet *Suarez Tom. 4. de Rel. Tr. 10. Lib. 9. Cap. 1.* *Molina, Azor, Diana*, & apud ipsum plures cum communi DD. quamvis id negent *Rodriguez & Portel, Verbo, Novitius*; nisi id in ipsa concessione Privilegii exprimatur.

Possunt etiam Novitii frui *Indulgentiis*, quæ concessæ sunt aut conceduntur professis istius Ordinis. Quia, juxta dicta, Novitii in favorabilibus veniunt nomine Religiosorum. Ita *Portel* alios citans. In prima etiam habitu receptione obtinent indulgentiam plenariam à Paulo V. concessam; de qua infra.

Gaudent etiam Privilegio Fori, sic ut non possint pro delicto conveniri coram Judice seculari; præsertim si ante ingressum non

cepit cognoscere de delicto ab eo in seculo commisso. Ita *Navarrus, Molina, Azor, Sanchez, Lezana, Suarez*, ex *Constit. Sixti V. ad Romanum* apud *Pellizarium*, alioquin.

Sunt exempti ab *Ordinariorum* jurisdictione. Sunt immunes à *Gabellis*. Gaudent Privilegio *Canonis*, sic ut ille, qui percutit Novitium suadente diabolo, ut jura loquuntur, incurrat excommunicationem Canonis æquè ac si percuteret Religiosum professum. Si sint illegitimi, sustinent aliqui cum *Rodriguez* illos fieri habiles ad Ordines sacros. Sed ex adverso docet *Sanchez & Castropalaus*, per solam Professionem Religiosam cessare irregularitatem, cui illegitimi subjiciuntur: Horum rationes elidere conatur *Pellizarius Tract. 2. Cap. 7. Quest. 7.*

Novitii possunt retinere Beneficium Ecclesiasticum seculare antea acquisitum pro toto tempore Novitiatus. Constat ex *Cap. Beneficium, de Regul. in 6.* Et tenentur interea exhibere obsequia requisita, quæ per se possunt: uti est recitatio Officii Canonici, & per alios ea, quæ per se præstare nequeunt. Si autem beneficio annexum sit jus eligendi, ad suffragium præbendum vocari debent, possuntque suum suffragium alteri committere; de quo *Peyrinus, Pellizarius, alique.*

Obligatio ad soluendum *Debita* non tollitur per ingressum Tyrocini: nisi tam re, quam spe sint impotentes soluendi, si in seculo longo tempore non permaneant. Ita *Azor, Lopes, Iesius, Sanchez, Diana*; qui & addit, si Novitio ingresso non solutis debitis relinquatur aliqua hæreditas, legatum, aut donatio, monasterium illa percipiens teneri ejus debita ex iis persolvere.

Non obligantur ad *Vota* facta ante Tyrocini ingressum, utpote pro illo tempore suspensa, etiam si Ordinis obsequiis non repugnent. Nequeunt tamen ad sacros Ordines admitti titulo paupertatis, uti possunt Religiosi.

Possunt exponi ad concionandum, etiam

nondum ordinati ; etiam illi, qui nondum habent primam tonsuram, si ad hoc reperiantur idonei. Nam jura tantum simplici Laico actum concionandi prohibent. Colligitur hoc tam aliunde, quam ex Indulto Pauli III. pro Societate apud Pellizarium *Tract. 2. Cap. 7. Quæst. 23.* qui notat, hoc non obstante, in Societate curari, ut sic expositi primam tonsuram initientur.

Professus transiens ad alium Ordinem, nequit eligi in Prælaturam dicti Ordinis, durante ejus Novitiatu : potest tamen in Prælaturam prioris Ordinis, à quo transit ; uti etiam ad Dignitates Ecclesiasticas extra Ordinem. Colliguntur hæc ex *Cap. Nullus de Elect. in 6. & ex Tridentino Sess. 14. Cap. 10. de Reform. & Sess. 25. Cap. 21. de Regul.* apud Peyrinum, Pellizarium, Suarez, &c.

Non possunt Novitii de bonis suis ita eligi Conventui, in quo probantur, aut toti Ordini, ut inde impediatur eorum libertas in ordine ad recessum : possunt tamen Conventui fieri donationes ab eorum parentibus & amicis : & ex bonis Novitii, quæ ad illius sustentationem requiruntur. Ita præscribitur in Tridentino *Sess. 25. Cap. 16. de Regul.* apud prædictos.

Requiritur in Novitio *Renunciatio bonorum* juxta Instituta sui Ordinis : illa communiter facienda est intra bimestre proximum professioni : non requirit solemnitatem juris civilis : vim habet tantum à tempore professionis : ante professionem per Testamentum legitimum revocari potest. Constant hæc ex Conc. Tridentino *Sess. 25. Cap. 16. de Regularibus* & fusiùs deducuntur apud Sanchez *Lib. 7. Moral. Cap. 2. Portel, Peyrinum, Lezanam, Dianam Part. 3. Tract. 2. Resol. 55.* aliosque. De quibus nos plura inferiùs, de Paupertate religiosa.

ARTICVLVS II.

De Professione Religiosa.

Professionis Religiosæ essentia distinctè exprimitur hæc definitione ; quod sit, Contractus moralis, non merè humanus, sed facer, per quem homo voluntariè se tradit Deo in certa Religione legitimè approbata ; idque per tria vota, paupertatis, castitatis, & obedientiæ, interveniente etiam Prælati Regularis auctoritate dictam traditionem Dei nomine acceptantis.

Ad essentiam Religionis non requiruntur tria vota solemnia. Patet ex eo ; quod qui in Societate Jesu emittunt tria vota simplicia sunt verè Religiosi : sic enim definit *Gregorius XIII.* in Bulla, *Ascendente Domino* apud Pellizarium, Layman, aliosque.

Qui in Ordinibus Militaribus castitatem non absolutam, sed tantum conjugalem vovent, propriè Religiosi non sunt. At verò Milites S. Joannis, & Ordinis Teutonicus, cum edant tria Vota substantialia, veri Religiosi sunt. Ita quoad primam partem docet *D. Thomas 2. 2. Quæst. 186. Art. 3. ad 3.* & cum aliis *Sanchez Lib. Mor. Cap. 16.* Quoad secundam *Navarrus Consil. 12. Peringo, &c.*

Irta est Professio Religionis, si addatur conditio statui Religioso repugnans, v. g. ut possit aliquis retinere aliqua bona, tamquam propria : Ita *Abbas, Sylvester, Lessius, Sanchez, Lib. 5. Moral. Cap. 4. Num. 92.*

Religiosi non sunt, qui editis Votis perpetuæ castitatis, ac paupertatis, obedientiam etiam vovent Episcopo, aut Confessario præstandam. Quia tali Voto non subjiciuntur spirituali jurisdictioni Ordinis ; imò nec Ecclesiasticæ personæ efficiuntur, sed ut ante erant, Laicæ permanent : Ita *Lessius de Just. Cap. 41. Dub. 10. Num. 10.*

Summus Pontifex etiam in solemnibus Votis Religionis dispensare potest, ut aliquis Religiosus esse desinat. Cum enim

Pon-

Pontifex possit dispensare in Votis simplicibus, sequitur etiam posse in solemnibus ; cum solemnitas Votorum ab Ecclesia sit inducta. Id docent plures Theologi, & exemplis confirmant, cum Navarro *Cap. 12. Num. 75.* quamvis aliter senserit *D. Thomas,* aliique.

Religiosus promotus ad Cardinalatum vel Episcopatum, obstrictus manet essentialibus Votis suæ Religionis, licet quoad aliquos effectus paupertatis & obedientiæ, exemptus censeatur ; idque per accidens : nam manet nihilominus sub obedientia summi Pontificis, Capite omnium Religionum : Ita *D. Thomas communiter receptus in 2. 2. Quæst. 88. Art. 11.*

Religiosus factus Episcopus, vel Cardinalis, saltem ex moralis honestatis obligatione, præscripta Regulæ servare debet, quæ cum munere, ac dignitate sua consistere possunt, v. g. ut habitum sui Ordinis ferat, retento saltem illius colore, quamvis quoad formam sive figuram possint se conformare Episcopis secularibus, ex indulto *Clem. VIII.* apud Sanchez, *hic Num. 12. aliosque.*

Religiosus ad Secularem Parochiam promotus, habitum suæ Religionis deferre, & alia præscripta Regulæ, quatenus cum munere, & laboribus ejus consistere possunt, observare debet ; etiam sub culpæ obligatione, si Regula Ordinis ita obliget. *Layman hic Lib. 4. Tract. 5. Cap. 1.*

Religiosus, dum Parochiam secularem administrat, in plerisque Episcopo Diocesis subicitur ; verum in iis, quæ ad Regulam spectant v. g. ut habitum gestet, videtur subiectus manere Abbati, vel Præposito Monasterii. Ita *Angelus V. Monachus, Rosella, Sylvester, Sanchez Lib. 6. Moralium Cap. 6. Num. 36.*

Professio in Religione duplex est ; alia expressa, seu verbo, seu scripto ; alia tacita v. g. si quis post annum probationis, professorum habitum proprium triduo gestaverit, aut intra triduum, post annum probationis ex-

actum, exerceat actum proprium professorum, v. g. in capitulo suffragium ferat ; aut si quis anno continuo habitum in Religione gestaverit, in qua nulla patens distinctio est inter Novitorum ac Professorum habitum : talis anno exacto, censeatur tacitè professus, nisi protestetur sibi non esse animum propterea Religionem profitendi. Hanc tacitam professionem valere etiam post Tridentinum monet *Rodriguez, Miranda, Sanchez Lib. 5. Moral. Cap. 3. N. 36.*

Metus gravis & injustus, ipso jure infirmat Professionem Religiosam, ut nulla exinde obligatio oriatur, v. g. si Novitius incarceratus fuit, propterea quod discessum petierit : Imò quandoque etiam metus reverentialis, si nimirum alia concurrant, quæ difficulter homo à se repellere possit. V. G. siminentur Consanguinei nihil amplius subsidii præbendum, si à Religione egrediatur. Ita tradit fusiùs cum aliis *Sanchez Lib. 4. Disp. 7. Num. 7. Koninck, & Lessius de Just. Lib. 2. Cap. 17.*

Post Quinquennium à die Professionis non auditur Religiosus in externo foro, si dicat Professionem suam ob metum, vel aliud Impedimentum irritam fuisse : prius enim reclamare debebat. Certum est ex *Tridentino de Regular. Cap. 19.*

Licet alicujus Professio ipso jure irrita fuerit, tamen subsequente expressâ vel tacitâ ratificatione, coram Prælato, iisque, quorum interest, facile convalescit. Ita cum aliis *Navarrus Lib. 3. Consil. 41. de Regularibus.*

Qui generatim vovit, se Religionem ingressurum, debet moralem diligentiam adhibere, ut in aliquo Ordine suscipiatur ; idque spectatâ intentione voventis. Masculi solum intentionem habere censeantur ad monasteria suæ nationis : foemina solum ad vicina monasteria, propter commoditates cognatorum. Quod si quis in Ordine laxiore non recipiatur, non tenetur ad strictissimum v. g. Capucinorum, vel Carthusianorum, si affirmet, vel ex circumstantiis (puta quia est homo delicatus) colligi possit non fuisse

ipſi mentem etiam ad tales Religiones ſe obligandi. Quia in generali promiſſione non veniunt ea, quæ quis verſimiliter in ſpecie promiſſurus non fuiſſet: Nec adigendus eſt, ut fiat Laicus in Monafterio, ſi affirmet, vel ex circumſtantiis colligi poſſit, intentionem Voti non ſe extendiſſe, ad hunc caſum; uti jam dictum. Et ita docet ipſe *D. Thomã 2. 2. Quæſt. 88. Art. 2. Cajetanus, Aragonius, Sotus, Azor, Valentia, Rodriguez, Sanchez, &c.*

Qui certam Religionem vovet, etſi in uno Monafterio repulſã ferat, debet alia Monasteria ejuſdem Ordinis adire, ſi ſpes ſit ſuſceptum iri. Secus eſt, ſi ingreſſum certæ Religionis & Monasterii ex cauſa ſpeciali voverit; videlicet cum dependentiã ad certum locum, & non in ſenſu diviſo, videlicet per ſe, qualicumque loco. Ita fuſius poſt *D. Thomã cit. Quæſt. 88. Art. 3. ad 3. Cajetanus, Sotus, Azor, Sanchez, Suarez de Rel. Lib. 4. de Voto Cap. 8. Num. 8.*

Qui Religionem vovit, peccat contra Religionis virtutem, ſi ſe impotentem reddat ad Monasterii ingreſſum; contrahendo v.g. ingentia debita, vel committendo crimen, ex quo inhabilis fiat ad admiſſionem, *Layman hic, aliique.*

Qui vovit ſe profeſſurum in Religione laxa, poteſt eligere ſtrictiorem: Peccat ingrediendo Religionem laxiorem ſine diſpenſatione, quia minus præſtat quàm promiſerat. Valida tamen eſt Profeſſio, quia alterum Votum ſolemne, in quo perſonæ traditio fit & Religioni jus in ipſam acquiritur, derogat priori ſimplici Voto, per quod nullum tale jus ſtrictiori Religioni acquiſitum erat. Conſtat ex *D. Thomã 2. 2. Quæſt. ult. Art. 8. ad 3. Cajetano ibidem, Navarro, Sanchez, & aliis communiter.*

Votum ingrediendi & experiendi Religionem ſtrictiorem quiſque commutare poteſt in Votum profitendi laxiorem Ratio, quia Votum perſeverandi in laxiori melius eſt, & plus obligans, quàm Votum tantum ingrediendi & experiendi ſtrictiorem. Ita S.

Antonius Part. 2. Tit. 11. Cap. 2. §. 8. Sylveſter V. Votum, Sanchez, aliique.

Mendicantes non poſſunt tranſire ad alium Ordinem non Mendicantium (excepto Carthuſianorum) ſub excommunicatione Papæ reſervata. Et licet cum licentia Papæ, aut Ordinis tranſeant, tamen non habent vocem in Capitulo, nec Adminiſtrationes, nec Prioratus, aut Officia conſequi poſſunt. Habentur hæc ex Extravaganti communi, *Viam ambicioſe, & ex Clementina 1. de Regularibus.*

Auſteritas Ordinis attendenda non eſt ſecundum inſtitutum Regulæ, ſed ſecundum Obſervationem præſentem; in tantum, ut profeſſus in ſtrictiore Ordine, ubi non ſervatur Regula, poſſit tranſire ad laxiorem, in quo ſervatur Regula, niſi ſpes ſit reformationis futuræ prioris Ordinis: aut ſi in Provincia Monasterium ejuſdem Ordinis ſit, in quo ſervatur Regula, & ad quod transferri poterit. Ita *Rodriguez, Sanchez, Leſſius, Layman, aliique.*

Canonici Regulares tranſire poſſunt ad Ordinem Monachorum, ſed non vice verſã. Quia Religio Monachorum auſterior eſt. De quo *Navarrus in Caput Statuimus 19. q. 3. de Regularibus, &c.*

Quod ſi quis ab uno Ordine ad alium tranſire velit & non recipiatur, vel receptus iterum ante Profeſſionem egrediatur, debet redire ad ſuum Ordinem: Quia non ſimpliciter ex Ordine dimiſſus eſt, ſed ſub conditione, ut alium ingrediatur, ac profiteatur. Ergo hoc non ſecuto, redire debet: de quo *Sanchez ſupra num. 30. & in Compendio Privil. Soc. Jeſu verbo Apoſtate §. 11.*

ARTICVLVS III.

De Paupertatis Religioſe varia obligatione.

Religioſus abſque conſenſu Prælati expreſſo aut præſumpto nullam rem pretio æſtimabilem accipere, retinere, abſumere, permutare, aut alteri donare poteſt.

Hæc

Hæc enim obligatio in Paupertatis Religioſæ Voto involvitur, ut nihil poſſideat proprium, ſive ad propriam diſpoſitionem. De conſenſu Prælati præſumpto docent *Suarez & Leſſius*, Religioſum exculari à mortali, ſi præſumatur affectus Prælati rem libenter conſeſſuri, ſi rogaretur. Quia tunc cenſetur rem habere ex Superioris voluntate, ſaltem virtuali. Atque hinc ſi Superior ſit invitus tantum quoad modum, venialiter quidem peccari, ſed non contra Votum Paupertatis tradunt *Suarez, Sanchez, & Layman Lib. 5. Tract. 5. Cap. 7.*

In Societate Jeſu Scholaſtici & Coadjutores temporales, qui poſt biennium probationis, Vota ſimplicia emiſerunt, poſſunt retinere & acquirere dominium radicale bonorum tam mobilium, quàm immobilium, ut eſt hæreditas &c. Sunt tamen privati jure actuali de illis diſponendi pro ſuo arbitratu.

Si autem de facto inter vivos, aut mortis cauſã de bonis ſuis diſponant abſque Superioris conſenſu, valida videtur illa diſpoſitio, quamvis ſic diſponentes peccent contra Votum Paupertatis. Ratio horum eſt; quia illi retinent dominium bonorum ſuorum, donec illis ſe abdicent per Profeſſionem ſolemne; quamvis reſtringantur quoad uſum, juxta Inſtitutum Societatis à pluribus Pontificibus confirmatum ut à Greg. XIII. *Ascendente Domino.* Ita *Sanchez Lib. 7. Mor. Cap. 18. aliique.*

Peccant etiam generatim Religioſi, qui rem aliquam pretio æſtimabilem ſine Superioris ſui conſenſu expreſſo, tacito, aut præſumpto, accipiunt, retinent, occultant, abſumunt, permutant, aut alteri donant. Ita cum communi *Antonius, Sylveſter, Navarrus, Mendoza, Azor, Valentia, Leſſius, Sanchez, Lib. 7. Moral. Cap. 19.*

Sufficit tamen conſenſus ille tacitus, quod Prælatuſ ſciat ſubditum aliquid accipere, retinere, vel expendere, & non prohibeat cum facile poſſit: Tunc enim plerumque approbare cenſetur. Ita *Sanchez ibidem* qui & addit *Num. 70.* Si Prælatuſ Religioſo donet,

aut res ab alio donatas illi permittat, ut munifera benedicta, vicunculas, Roſaria, ſciens ſubditum ad proprium uſum iis omnibus non indigere ſpectatã earum qualitate, hoc ipſo tacite concedi facultatem ea aliis, ſive domeſticis, ſive externis donandi. Et domeſticos pro tunc aliã veniã non indigere de ducit *Lugo de Juſt. Diſp. 3. Sect. 8.*

Uſus ſolus rerum non abſumptib ilium poteſt eſſe contra Votum Paupertatis v.g. librorum ad notabile tempus; quod tamen raro aſcendere ad mortale notat *Sanchez ſupra, & Cap. 20. Num. 6.*

Si Religioſus parcitius vivendo aliquid reſervat, non ſibi acquirit, ſed Monasterio manet, cum ſit domini incapax; idẽque nihil ſibi proprium acquirere ſervando poteſt, aut aliis donando. De quo *Sanchez ſup. Lib. 7. Cap. 19. N. 33.*

Quidquid Religioſus contractu, donatione, vel hæreditate acquirit, Monasterio acquirit: Monasterium autem non obligatur ex contractu vel delicto Religioſi, niſi quatenus conſenſum præbuit, vel aliquid inde commodum accepit. Ita *Navarrus Con. 2. de Regul. Num. 62. Azor 1. 2. Cap. 11. Quæſt. 2. aliique: & colligitur ex Cap. quod quibusdam de Fideiſſore.*

Adminiſtratores & Oeconomi Religionis, plus dare non poſſunt, quàm Ordinis Regula, Conſuetudo, vel Superioris voluntas permittit. Conſtat ex *D. Thomã 2. 2. q. 32. Art. 8. aliique.* Unde, ſi quis ab illis ultra poteſtatem conſeſſam acceperit, furſus participat cenſetur.

Prælati Regulares contra Votum paupertatis, & adverſus Juſtitiam peccant, ſi bona Conventus aliter expendant, aut donent, quàm Ordinis Regula, aut conſuetudo permittit. Quia Prælati non ſunt bonorum communium Domini, ſed ſolum Adminiſtratores. Ita cum communi *Navarrus hic Num. 11. & 23. Abulenſis, Molina, &c.*

Quanta materia ad tranſgreſſionem Voti Paupertatis requiratur, ita defini ſolet, ſicuti in furto, præſentiam filiorum à parentibus

bus honestis, quod latitudinem aliquantū majorem admittit: de quo *Navarrus, Azor, Sanchez, alique.*

Tridentinum Concilium *Seff. 25. Cap. 2.* videtur prohibuisse, ne Religioso designentur stabiles redditus instar cuiusdā peculii, quamvis dependentis à Prælati voluntate: licet alii DD. non sine probabilitate negent id Tridentino Concilio adversari. Ita enim docet *Navarrus Comment. de Regul. Num. 18. & alibi. Sanchez, Sà, Beia, Lud. Miranda, & alii, Contra Lopez, Lessium, Azor, Rodriguez, Molinam, Tom. 2. Disp. 276.*

Prælati Religioso licentiam: dare non potest res abluendi in usus vanos, aut illicitos, sed tantum expendendi ad utilitatem Monasterii, publicam, vel privatam. Nam Prælati subdito majorem facultatem conferre non potest, quam ipse habet: cum autem is bonorum Monasterii Dominus non sit, sed tantum Administrator, ideo ea arbitrato suo, atque inutiliter expendere non potest, sed tantum in ejusdem Ecclesiæ seu Monasterii necessitatem, vel aliquam utilitatem. De quo fusiùs *Navarrus supra, N. 23. Sylvester V. Religio, Miranda, Tom. 1. Quest. 28. Art. 9. Valentia, Molina, Sanchez, Lib. 7. Moral. Cap. 19. Num. 30.*

Etiam Abbatissæ Monialibus suis subditis licentiam dare possunt accipiendi, expendendi, retinendi, quæ justa sunt. Excipit tamen *Sanchez Sup. Num. 44.* Nisi consuetudine, vel Constitutione Ordinis Abbatissæ potestas sit restricta.

Religiosus, si rem aliquam donatam absolute acceptet in favorem alterius, non interveniente licentiâ Prælati, peccat contra Votum Paupertatis: secus tamen, si se habeat tantum ut intercessor, elemosynarius, inter-nuntius. Ratio prioris est, quia in hoc casu Religiosus jus aliquod pretio æstimabile sibi usurpat, si accipiat pecuniam suo arbitrato distribuendam; ita ut à dante revocari non possit. In posteriori autem revocari potest, & de re nulla nomine suo disponit. Ita *Turrianus, & plures apud Sanch. supra Cap. 30. N. 3.*

Si Monacho hæreditas aut legatum relinquatur eâ lege, ut ad ipsum & non ad Monasterium pertinere debeat, explicari debet, voluisse testatorem, ut ad Monachum pertineat cum consensu Prælati: Quare, si Prælati consensum neget, corrumpit legatum, vel institutio. Ratio, quia dispositionem qualemcumque ita interpretari oportet, potius ut valeat, quam ut pereat, & perplexitas verborum secundum præsumptam voluntatem testatoris ordinanda est. Adde verba testatoris debere intelligi secundum conditionem personæ, cui aliquid datur: atqui Monachus hæreditatis aliter capax non est, nisi quoad usum dependentem à voluntate Prælati. Monachus tamen legatum sibi relictum potest Monasterio resignare: Quia conditio illa à testatore apposita erat in gratiam Monachi; quivis autem favori suo renunciare potest: Ita Angelus V. Monasterium Num. 1. Sylvester V. Religio Quest. 5. Rodriguez, Molina, Bartolus, Sanchez Sup. Cap. 17. Num. 4.

Si testator expresserit, non aliter se relinquere Monacho, nisi ut habeat rem independentem à Prælati consensu, irritum est legatum: sed in dubio non est præsumendum id adjectum fuisse, ut conditionem propriè dictam, sed ut modum; qui si impossibilis sit, pro non adjecto habetur. Ita *Bartolus, Sylvester, Molina, Rodriguez supra, contra paucos.*

ARTICULUS IV.

De voto Religiosæ Castitatis.

Castitas Religiosæ rectè definitur, Virtus, quâ Religiosus per Votum promittit abstinere ab omni delectatione venerea tam illicita, quam licita per connubium: sive sit Votum solemne, sive simplex: quale emittunt Religiosi Societatis post biennium probationis, & dirimit Matrimonium subsequens ex Gregorio XIII. *Consl. Ascendente Domino.*

Hinc

Hinc pro brevi resolutione casuum plurimorum: *Omnis actus venereus, qui in Seculari est peccatum unicum contra Castitatem, idem actus in Religioso est peccatum duplex, scilicet intemperantiæ contra Castitatem, & sacrilegii contra Votum, quo se ad servandam Castitatem adstrinxit.*

Non dari in Religiosis, nec in aliis, in delectationibus venereis omnino deliberatis parvitate materia, quæ excuset à mortali, communior est sententia, apud *D. Thomam 2. 2. Quest. 154. Art. 4. S. Antoninum Part. 2. Tit. 5. Cap. 1. Num. 9. Sylvestrum V. delectatio Lessium Lib. 4. Cap. 3. Num. 59. Azorium Part. 3. Lib. 3. Cap. 25. Rebillum, Baldellum, Sanchez, qui retractavit sententiam suam oppositam ex Armilla, Soto, Navarro, &c. cum eam docere nobis interdictum sit à P. Generali Claudio Aquaviva die 24. Aprilis 1612. Decreto quod incipit: Quia nonnullorum opinio &c.*

Votum Castitatis Religiosæ irritat sponsalia de futuro. Ita *Suarez, alique ab ipso relati de Relig. Tom. 3. Lib. 9. Cap. 7. N. 8.* Imò dissolvit sponsalia de præsentibus, aut Matrimonium ratum & non consummatum, uti probatur ibidem: ergo à fortiori dirimit sponsalia de futuro.

Non tamen dirimit Votum illud Matrimonium ratum & jam consummatum. Est certum, & constat ex illo Matthæi 19. Quos Deus conjunxit, homo non separet.

Dices, inde non sequitur quod per Vota solemnia non possint separari ex Constitutione Ecclesiæ, quæ non hominem sed Deum representat.

Resp. Ecclesiæ non competere potestatem divinam in illis in quibus ipsum jus divinum repugnat, uti hic repugnare docet *S. Gregorius Lib. 9. Epist. 39.* & ipsa praxis Ecclesiæ in oppositum.

Votum Religiosæ Castitatis inhabilitat ad Matrimonium subsequens; etiam quoad Scholares approbatos Societatis. Vota tamen simplicia, etiam Formati, in eadem non dissolvunt Matrimonium ratum præcedens

Tom. II. P. 2.

uti cum aliis fusiùs ostendit *Pellizarius Tr. 4. Cap. 3. Sect. 2. & Suarez de Rel. hic nu. 13.* addens etiam, usu semper servatum, ut nemo ligatus vinculo Matrimonii rati in Societate recipiatur.

Qui est Religiosus & simul Sacerdos violans Castitatem, probabiliter & Sacrilegium non nisi unicum committit, & sic sufficit illum Confiteri, se esse ligatum Voto Castitatis. Si tamen Religiosus cum Religiosa peccaret, duplex Sacrilegium, & in Confessione exprimendum admitteret.

Ut violatio Castitatis Religiosæ cadat sub Reservationem à Superiore factam, requiritur ut ea sit mortalis, non tantum per relationem ad intentionem, & pravum affectum delinquentis, sed etiam ex ipsa gravitate operis externi, quod per se censeatur mortale in genere luxuriæ: ita *Pellizarius, Diana, & alii communiter.* Debet etiam esse lapsus carnis plenè voluntarius, & opere consummatus. Per hoc opus consummatum non tantum intelligitur fornicatio, aut quæcumque alia copula illicita, sed etiam quæcumque pollutio perfectâ voluntate procurata, etsi non perveniatur ad actum ulteriorem sive copulam, quam fortasse peccans intendebat: Ita *Suarez de Relig. Tom. 4. Tract. 8. Lib. 2. Cap. 18. Lezana, Diana alios citans Part. 3. Tract. 2. Resol. 118.*

Hinc delectationes morosæ, imò tactus, aspectus, aut complexus venerei & deliberati, etsi sint peccata mortalia, non sunt tamen casus reservati. Quia illa propriè & rigidè non veniunt sub nomine lapsus carnis opere consummati, si non accedat pollutio, & aliquo modo intenta. Imò hic bene notandum, quod tradit *Sanchez de Matrim. L. 9. Disp. 45. N. 29.* Si dantem culpabilem causam pollutioni poenituerit legitimè causâ datâ, antequam subsequatur, vacare in se culpâ pollutionem postea subsequentem. Unde sequitur, etiam à reservatione vacare.

Quando Confessarius dubitat, an casus particularis in hoc genere sit reservatus, poenitentem ab eo ritè absolvit, modò non sit

Gg

Con-

Confessarius supinè negligens, & ignarus. Ita cum communi docent hinc *Suarez, Filiucius, Bonacina, Lugo de Pœnit. Disp. 29. Sect. 2.*

Plura de peccatis, tam in aliis, quàm in hoc genere reservatis, vide in hoc Opere infra de Absolutione Tract. 2. Cap. 3.

De ipsis verò peccatis contra Castitatem in particulari, & quando sint mortalia, aut venialia, vide ibidem, *Part. hinc 3. Tract. 5. Cap. 6. de Luxuria.*

Quæstio singularis est; An cum Religioso dispensare possit Pontifex, ad contrahendum Matrimonium eo modo, ut habitâ prole, teneatur relicta uxore iterum ad Religionem redire. Respondet cum Tabienâ, & Abbate, *Sanchez de Matrim. Lib. 8. Disp. 8. Num. 9.* Id posse fieri tantum in casu, quo uxor in hoc contentiret, vel per fornicationem præberet iustam causam divortii perpetui. Quia absque his conditionibus de essentia Matrimonii est, ut sit perpetuum. Ubi rectè notat *Sanchez*, causam talis dispensationis debere concernere publicam utilitatem; qualis esset præclaræ alicujus Familiæ conservatio per novæ sobolis generationem.

ARTICULUS V.

De Obedientiâ Religiosæ obligationibus.

EX vi voti Obedientiæ, Religiosus obligatur ad omnia, quæ Prælatus præcipit conformia Ordinis Regulis & Constitutionibus; sive res præcipiatur expressè, sive implicite. Quod si Prælatus in imperando addat: In virtute sanctæ Obedientiæ, vel formâ æquivalenti, obligatur subditus ad obediendum sub mortali: Si verò aliâ aut nullâ simili formâ utatur, censetur tantum obligare sub veniali, quod saltem in Societate usum habere notant ex ea Auctores varii. De his in communi *S. Thomas 2. 2. Quæst. 104. Lessius, Layman, Pellizarius, Sanchez Lib. 6. Moral. Cap. 1.* Imò raro Superiores ex parte sua sub culpæ obligatione

præcipere aliquid censendi sunt, nisi utantur verbis, in virtute &c. aut similibus. Quod de consuetudine in Societate testatur porro *Alphonsus Rodriguez Exercitii perfectionis Part. 3. Tract. 6. Cap. 3. Sanchez Lib. 4. Moral. Cap. 4. Vasquez 1. 2. Tom. 2. Disp. 158. Cap. 3. Num. 24.*

Si Prælatus præcipiat Religioso v. g. Episcopatum, aut Instituta austeriora, quàm Regula Ordinis requirat, non tenetur illi in hoc obedire. Ratio; quia Prælatus nihil præcipere potest, nisi quod directè vel indirectè pertinet ad Regulam. De quo *S. Thomas 2. 2. Quæst. 104. Art. 5. in Corpore, & Dist. 4. P. 2. A. 3.* qui illic triplicem obedientiam distinguit, *Indiscretam*, si quis obediatur contra legem Dei, vel Regulam Ordinis. *Imperfectam*; si quis obediatur tantum in his, ad quorum observationem se Voto Obedientiæ expressè, vel implicite obstrinxit. *Perfectam*; si quis obediatur in omnibus, quæ non sunt contraria legi Dei, aut Regulæ, quam professus est. Debere semper obedire, ubi manifestum non cernitur peccatum, ad perfectionem Obedientiæ, non ad Votum pertinere tradit *Layman ex D. Bonaventura; & D. Thoma 2. 2. Quæst. 104. Art. 5. in Corpore.*

Probabile est, quod Prælatus Ordinis, propter Votum Obediendi in omnibus, quæ iusta sunt, etiam actus internos præcipere possit, licet consuetum non sit, nec consultum, ut talia sub peccato præcipiantur. Ratio Conclusionis; quia Prælatus possunt irritare Vota interna suorum: Ergo habent gubernativam potestatem in actus internos. Deinde Religiosi possunt vovere internos actus, & sub obligatione promittere: ergo sunt capaces, ut imperentur. Ita *Suarez Lib. 4. de Legibus. Cap. 12. alique, contra plures.*

Quæ ex genere suo indifferentia sunt, à Prælato bono fine v. g. ad mortificandum propriam voluntatem præcipi possunt. Ita *Cajetanus in D. Thomam in q. 186. ar. 5. ad 4. Contra Mirandam T. 1. Manualis q. 26. art. 9. Si*

Si Ordinis Regula sub culpa non obligat, ejus transgressor non peccat contra Votum obedientiæ. Quia Votum obedientiæ intelligitur de iis tantum, quæ continent propriè præceptum. Nihilominus potest Superior propter transgressionem, pœnam imperare cum obligatione eam suscipiendi ex obedientiæ Voto; quamvis non semper ita obligare soleat. Ita cum communi *S. Thomas 2. 2. Quæst. 186. Art. 9. ad 1. Sanchez, Valentia Tom. 3. Disp. 10. Quæst. 4. Pun. 5.*

Religiosus in Ordine Prædicatorum aut Societatis Jesu transgrediens merâ Regulam bono aliquo fine, non peccat: v. g. si extra tempus loquatur cum socio, ut matrum consolationetur: quia Regula per se non obligat sub peccato. Paratus tamen esse debet, qui ita Regulam transgreditur, pœnam subire; quippe quæ etiam ob defectum non culpabilè coram Deo inferri potest ob Regularem disciplinam conservandam. Ita *D. Thomas Sup. Art. 9. Valentia, Sanchez, Vasquez 1. 2. Tom. 2. Disp. 158. Cap. 3. n. 16.*

Sin verò Regulam violet ob torporem, aut libidinem, peccat saltem venialiter. Imò si quis frequenter transgrediatur, & hoc modo Religiosam disciplinam graviter perturbet, mortaliter peccat: Uti tradit & explicat *Sanchez lib. 4. Moral. Cap. 4. n. 18.*

Regulares professi non tenentur acceptare novam Regulam, seu arctiorem vivendi modum, quem nec explicitè nec implicite professi fuerunt. Ratio; quia Religiosi per Votum obedientiæ non transulerunt omnem voluntatem in Superiorem, ut quælibet ipsis imperare possit: sed ea solùm, quæ ad observationem Regulæ, quam præstitentur, directè vel indirectè spectant. Nec ex communi, summus Pontifex potest cogere Religiosum ad arctiorem vivendi rationem, quàm prima Instituti forma postulat. Quia speciale obedientiæ debitum, quo Religiosi erga summum Pontificem adstringantur, ex Voto eorum provenit, quod erat secundum proprium Regulæ institutum. Sed ut Episcopatum accipiant, possunt cogi; cum, ut alii

Clerici, summo Ecclesiæ Pastori subiecti sint. Ita communi *Sylvester, Sanchez, Lessius Lib. 2. Cap. 41. n. 76. Azor Tom. 1. Instit. Moral. Lib. 13. Cap. 11. Quæst. 19.*

Si tamen strictior observatio necessarium medium videretur ad substantialium Votorum in tali Ordine observationem, Regularibus auctoritate Prælatorum imponi potest, licet eam expressè non voverint. Quia talis observatio indirectè pertinet ad Regulam, quando sine illa, Regula in suo vigore conservari non potest; consequenter cum Religiosus Regulam profitetur, implicite etiam se obligat ad ea omnia, sine quibus conservatio suæ conservari nequit. Ita supra citatus *Sylvester, Sanchez, Lessius, alique.*

Si appareat Regulæ ac disciplinæ temporis diuturnitate collapsæ Reformationem necessarium medium fore ad Ordinis conservationem, Prælatus cum Capitulo, multòque magis Sum. Pontifex ad acceptandam reformationem omnes Professos compellere potest. Ita *Vasquez supra Cap. 4. Num. 25. Azor Tom. 1. Lib. 13. Cap. 11. Quæst. 19. Sanchez supra Cap. 2. Num. 35. cum aliis ab ipso citatis.*

In Societate Jesu, ultra tria Vota substantialia Religionis, sunt & alia Vota sex, quæ à Professis emittuntur; apud *Suar.* aliosque.

Primum est; Votum solemne obedientiæ Pontifici circa Missiones quælibet, etiam sine viatico amplectendas; intellige, si hoc sit necessè. Non excludit tamen hoc Votum excusationem justam personæ designatæ, modò parata sit eâ non obstante parere, si præcepto formali mandetur.

2. Votum simplex non permittendi, quantum in se est, relaxationem paupertatis sui Instituti, scilicet, suffragando ad illius mutationem: Non violatur autem per actiones particulares Superiorum aut aliorum aliqua ultra limites paupertatis indulgendo, aut usurpando.

3. Votum non procurandi Dignitates intra Societatem, quod etiam est simplex. Violatur hoc votum per quamlibet actionem

externam in ambitum talem influentem; idque, etiam si ambitus ille per alium exercentur: intellige utrobique, si actio externa sit sufficienter manifestativa ambitionis. Violatio talis reddit cuiusvis Prælationis in Societate incapacem. Non violatur procurando sibi non auferri dignitatem jam acquisitam, apud citatos.

4. Votum non acceptandi dignitates extra Societatem, quod etiam est simplex, & intelligendum de actione externa, ut supra. Vetat omnem talem ambitum directum, imò & indirectum juxta Sanchez Lib. 6. Moral. Cap. 17. Contra Pellizarium in Manuali Tract. 4. Cap. 5. Sect. 5. Additur in formula: *Nisi coactum obedientia ejus, qui mihi præcipere potest sub pœna peccati.* Per hoc solus Pontifex passim intelligitur, non Generalis, non Congr. Cardinalium, etiam Sede vacante: sub hoc Voto non contineri ipsum Papatum docet hic Suarez Cap. 9. Num. 14.

5. Votum, etiam simplex, denunciandi ambientes. Intellige, quando ambitio est mortalis contra Votum prædictum; & quando est moralis certitudo delicti, etiam si non possit à denunciante probari. Non obligat hæc denunciatio, si ambitus sit tantum volutus, sed non inceptus: vel si sciatur tamummodò alios velle pro aliquo id ignorant: ambire; vel si constat denunciationem faciendam fore frustraneam. Denique vi hujus voti denunciandi sunt tantum Professus ambientes; uti contra Sanchez docent Suarez, Castropalaus, Pellizarius hoc citans in Manuali Tract. 4. Cap. 5. Sect. 5. Num. 305.

6. Votum simplex, audiendi consilium Generalis &c. si in Episcopum Professus eligatur. Non obligat hoc Votum ad consilium positivè petendum, sed audiendum: nec ad sequendum, in casu quo meliora consilia aliunde suggeruntur.

Septimum, est Votum simplex omnibus commune, scilicet ingrediendi Societatem, quod fit post Tyrocinium, & diversum est à tribus Votis substantialibus Religionis: per hoc enim vovens obligatur ad acceptandum

in Societate gradum sibi postea à Generali offerendum, sive Professus, sive Formatus. Votum hoc non violaret, qui jam promotus ad gradum studeret ascendere ad Superiorem, uti censet Pellizarius supra Sect. 7.

De aliis Constitutionibus ad Regulares particulariter pertinentibus.

Commodissimum est summatim cognoscere alia Constituta minds communia ad Religiones varias in particulari pertinentia, & apud quos Auctores illa resolvantur. De his habent singuli ferè Ordines Regularium Scriptores sui Ordinis proprios, qui in suum Institutum, Leges, normamque vivendi Tomos ac Tractatus integros diffusè conscripserunt, quos infra adducemus; quales sunt Tractatus hic sequentes.

Primo; De obligationibus variorum quoad particularium Regularum sui Ordinis observantiam: quoad Sacramentorum frequentationem: quoad Jejunii, Clausuræ, Chori, & Missarum obligationem.

Secundo; De prohibitionibus Regularium quoad absolutionem reservatorum: stipendia Missæ: libros imprimendos: claustra Monialium: appellationem à Prælati sui correctione: alienationem bonorum sui Ordinis: Abstinenciam à Negotiatione, & ab actibus Forensibus, sive judicialibus, & aliis jure communi prohibitis.

Tertio; De Pœnis latis contra Regulares jure communi. Item, quoad Censuras, Excommunicationes, Suspensiones, Reservationes, Interdicta, & pœnas Privativas respectu Regularium in particulari.

Quarto; De Regularium Privilegiis, quoad unum singulorum Sacramentorum: quoad Immunitatem suarum Ecclesiarum & Conventuum: quoad Sepulturas, Indulgentias, Confraternitates, Privilegium Canonis, Exemptionem ab Ordinariorum jurisdictione, & à Foro seculari, Decimis & Gabellis.

Horum singula, ultra ea, quæ hic de illis tradi-

tradidimus, diffusè tractantur apud Auctores ab initio hic citatos; ut est; Suarez de Religione, Pellizarius in Manuali Regularium, Castropalaus in suo Opere morali de virtute Religionis Part. 3. Peyrinus, Bordonus, Poitel, Diana, & alii, qui ab illis in Questionibus particularibus adducuntur.

BVLLARIA quoque extant particularia Decretorum Pontificiorum, aliorumque, in quibus continentur singula, quæ circa Ordines in particulari hætenus constituta fuerunt. Præter alios Joannes Baptista Confettius Florentinus Sacræ Theologiæ ac Juris Canonici Doctor, edidit uno volumine in quarto, *Collectionem* Privilegiorum, &c. Sacrorum Ordinum Mendicantium, & non Mendicantium juxta Sacri Concilii Tridentini reformationem, & summorum Pontificum novissimas confirmationes, & innovationes.

In hac Decretorum Collectione in particulari continetur Tractatus de Mari Magno Privilegiorum, & Bulla Aurea Sixti IV. aliisque Constitutionibus ac Litteris Apostolicis, earumque validitate pag. 280. De Privilegiorum derogatione: de Privilegiorum Conservatoribus: de Regularium exemptione: de illorum Foro competenti: de Appellatione à sententia Prælatorum Regularium: de Bonis locorum Regularium alienandis: de Prælatorum electione, & potestate: de Præscriptione Regularium activa, & passiva: de tempore, & qualitate

Ordinandorum: de Verbi Dei prædicatione: & deputatione ac præsentatione ad Confectiones audiendas: de Ecclesiis, Domibus, ac locis per Regulares recipiendis: de divinis Officiis & Missis: de Sepulturis: ac Præcedentia in Processionibus ac funeralibus publicis &c. Denique de Monialibus Regularium regimini subjectis, earumque clausura, ac cæteris Institutis: nec non de Confraternitatibus utriusque sexus: Item, de Tertiariis, etiam sexus utriusque, quæ ab initio Ordinis SS. Francisci, & Dominici, nunc diversis aliis annectuntur: quarum aliæ ex Constitutione Pii V. ad tria Vota Regularia & clausuram obligantur: aliæ in parentum, affinium, propriisve domibus degunt, & virginitatem sive calibatam per Vota tantum simplicia Deo offerunt. De prædictis, inquam, singulis variorum ibi Pontificum Diplomata in proprio tenore expressa exhibentur.

RESOLUTIONES

SINGVLARES

AD HÆRESIM, ET PARTES HÆRETICORUM, ET INFIDELIUM UBIQUE PERTINENTES, NEC NON VARIARUM MISSIONUM NAVALIUM, CASTRENSIUM &c. Traduntur seorsim infra per integrum *Tractatum Sextum.*

TRACTATUS SECVNDVS DE SACRAMENTIS IN GENERE ET

ABSOLVTIONE SACRAMENTALI

PRO SACRAMENTO POENITENTIAE,

SUMMULA. *Materia & Forma Sacramentorum. Intentio Ministri & suscipientis. Effectus Sacramentorum, & modus illos causandi. Character Sacramentalis, &c. De Patrum, & Recentiorum Auctoritate.*

De ABSOLVTIONE Sacramentali. De Jurisdictione in quovis genere: Approbatione Confessorii: Reservatis Pontifici, Episcopo, Superioribus Regularium, Privilegiatis: & de Missionariorum in his aliisque potestate peculiari. Sequitur Tractatus de Confessione: & postea de singulis Sacramentis in specie.

CAPVT UNICVM.

DE SACRAMENTIS IN COMMVNI.

Sacramentum in Communi, est signum sensibile gratiae justificantis, à Deo institutum, ut sanctitatem causet. Numerum Sacramentorum esse septenarium &c. probavimus supra in Controv. Part. 1. Tr. 2. Cap. 6. § 1. An, & quae fuerint Sacramenta in statu naturae integræ, Legis naturæ, &c. Traditur supra Tomo 2. Part. 1. Pag. 97.

Ad essentiam Sacramenti pertinet materia, & forma, & debita utriusque coexistentia. Essentialis etiam est institutio Christi, & intentio Ministri, & in adultis plerumque intentio quaedam, & dispositio suscipientis. Quae omnia cum aliis huc pertinentibus per paucas Assertiones elucidanda erunt.

§. I.

Quae, & qualis esse debeat materia & forma Sacramentorum.

Dico primò; Sacramenta novae Legis (quae in usu consistunt) constant rebus ut materiâ, verbis ut formâ; præter Matrimonium, quod perfici potest nutu, scripto, aut aliis signis, quae verbis æquivalent.

Ratio est; quia materia Sacramenti v. g. ablutio infantis in Baptismo, est res ex se indeterminata, ut sit signum, & causa gratiae sanctificantis: ergò debet ea in ratione talis signi determinari per verba, quae ex sua institutione vim habent aliquid determinatè significandi; & quae à Christo assumpta sunt, ut simul cum certa materia intrinsicè constituent signum causativum gratiae sanctificantis. Dixi, hoc intelligendum de Sacramentis, quae in usu consistunt, propter Eucharistiam, quae post Consecrationem servatur, & permanet Sacramentum, etsi verba Consecrationis pridem deserint.

Contra hanc assertionem objicit *Scotus in 4. Dist. 16. Quest. 1.* In Sacramento Poeniten-

nitentiae sola Absolutio Sacerdotis significat gratiam, & remissionem peccatorum, non autem poenitentis Confessio; ergò Confessio non est pars hujus Sacramenti, sed tantum conditio extrinseca ad Absolutionem prærequisita.

Respondeo, negando antecedens: quia voluit Christus ad constituendum Sacramentum Poenitentiae assumere totam formam externam in Judicio requisitam; ad hanc autem formam non tantum spectat sententia Judicis, sed etiam declaratio delicti, quae sita est in Confessione Poenitentis. Idque probatur ex Tridentino Sess. 14. Cap. 3. *Sunt autem quasi materia hujus Sacramenti, ipsius poenitentis actus, qui quatenus in poenitente ad integritatem Sacramenti, ad plenamque & perfectam peccatorum remissionem ex divina institutione requiruntur, hac ratione Poenitentiae partes dicuntur.*

Dico secundo: Materiae & formae conjunctio, & coexistentia Physica non est necessaria ad valorem Sacramenti, sed tantum moralis: ita scilicet, ut communi judicio censeatur forma cadere supra materiam. Hinc validus est Baptismus, etsi paulò ante vel post ablutionem infantis pronuntietur forma, *Ego te baptizo, &c.* Valet etiam Absolutio, etsi uno vel altero die post Confessionem proferatur. Forma autem Consecrationis requirit, ut hostia sit praesens, & sensu perceptibilis à Sacerdote pro eo tempore, quo proferuntur verba Consecrationis. Ratio hujus diversitatis petitur ex eo, quod in uno Sacramento præ alio facilius, in majori temporis aut loci distantia, intelligatur forma materiam determinare, & cum ea constituere unum signum Sacramentale, quod ex diversità signi natura, & morali æstimatione judicari debet.

Dico tertio: Sacramentorum omnium materia, & forma à Christo determinata est; quae salve Sacramenti valore, quoad substantiam in utari nequeunt.

Probatur Conclusio ex Trident. Sess. 21. Cap. 2. ubi, dum declarat in Ecclesia fuisse

perpetuam potestatem, ut in Sacramentorum dispositione ea statueret & mutaret, quae magis expedire judicaret, expressè addit, *salvâ eorum substantiâ*: Ergo non habet Ecclesia potestatem aliquid immutandi in materia & forma, cum hæc ad Sacramentorum substantiam pertineant; unde colligitur ipsius Christi potestate sublimiori ea constitui debuisse.

Contra objicies: Ante Tridentinum materia Matrimonii erat consensus contrahentium signis utrimque expressis, absque Parochi, & testium praesentia: Atqui post Tridentinum talis consensus sine praesentia Parochi non est materia sufficiens in Sacramento Matrimonii: ergò Ecclesia potuit alicujus Sacramenti materiam immutare.

Respondeo, admisso antè negando consequentiam. Ecclesia enim isto casu non immutavit formaliter materiam in Sacramento Matrimonii à Christo institutam, quae fuit traditio potestatis in mutua corpora per contractum validum, & legitimum: Ecclesia autem tantum statuit, ut traditio illa clandestina non esset amplius valida in ratione contractus; atque ita deesset conditio requisita, ut comprehenderetur sub materia à Christo instituta, qui pro materia Matrimonii non quemlibet contractum, sed omnino validum sufficere voluit.

Porro, quanta materiae aut formae mutatio Sacramentum invalidet, de singulis infra dicitur.

Hæc thesis sic constituta, corrumpit geminam hæresis, una Lutheri negantis certam verborum formam à Christo in Baptismo, alii ve Sacramentis constitutam: altera Calvinii asserentis verbum in Sacramentis debere esse non consecratorium, sed concionatorium; sic nempe prolatur, ut possit fidem in audientibus excitare, cujus unius actu, & exercitio vult omnes etiam baptizatos justitiam adipisci. At Calvinium erroris hæc arguent ipsi infantes baptizandi, quibus necesse erit Calvinistam per septem annos

annos Baptismi verba inclamare, antequam
his, rationis usi carentibus, unum fidei actum
extundat.

§. II.

*De Intentione Ministri, ac suscipientis, &
qualis ad valorem Sacramenti
requiratur.*

Dico primò: Intentio Ministri essentiam
Sacramenti necessariò ingreditur.

Probatur ex principio generali. Illud est
de rei essentia, quo sublato, ceteris perman-
entibus, tollitur rei essentia. Sed sublata
Ministri intentione, manentibus rebus &
verbis, perit essentia Sacramenti; ergò illa
Sacramenti essentiam ingreditur. Minor
patet ex Trid. Sess. 14. Cap. 6. ubi de Sa-
cramento Pœnitentiæ docet, etsi reliqua
adsint, nihil fieri, si Sacerdoti desit ani-
mus verè absolvendi. Hinc etiam si Sacerdos
super Hostiam aut Calicem formam Consec-
rationis debite pronuntiet, si careat inten-
tione consecrandi, nihil efficiet: & sic de cæ-
teris.

Objicies primò: Nihil intrinsicè requi-
ritur ad constituendum quodvis composi-
tum præter materiam, formam, & unio-
nem, quæ inter se copulantur. Ergò nec ad
Sacramentum aliud desideratur, quàm ma-
teria, & forma, & debita utriusque coexi-
stentia.

Respondeo, Intentionem Ministri se tene-
re ex parte formæ; nam ad formam Sacra-
menti non instituit Christus verba quocum-
que modo prolata, sed simul cum debita in-
tentione conficiendi Sacramentum.

Objicies secundò: Intentio Ministri ali-
quando est peccaminosa: ergò non potest
esse pars Sacramenti, quæ gratiam causare
debet.

Respondeo neg. consequentiam: quia Sa-
cramentum non causat gratiam, aut Deum
mouet, ut est actio Ministri, sed ut est actio

à Christo instituta, etsi per malum Mini-
strum male exerceatur. Sicut Deus inclina-
tur ad præstandam gratiam propter elæmo-
synam iussu Domini concessam, etsi famu-
lus ex mala intentione illam distribuatur.

Objicies tertio: Ergò valor Sacramenti
erit suscipienti incertus, si pendeat ab inten-
tione in Ministri pectore recondita, & ho-
minibus ignota.

Respondeo negando sequelam: Habebit
enim certitudinem moralem, quam Christus
voluit sufficere in Sacramentis, non ab An-
gelis, sed ab hominibus humano more admi-
nistrandis; quibus nihil est facilius quàm
actioni externæ intentionem internam ad-
jungere, nisi eam ex sacrilego animi decre-
to ultrò cohibeant; quod vix de aliquo Mini-
stro, nisi bipedum nequissimo, præsumi
potest.

Dico secundò, intentio suscipientis est et-
iam de intrinseca essentia Sacramenti, quod
confertur adulto, præter Eucharistiam, ita
Lugo hic Disp. 2. Num. 141. cum communi
Doctorum sententia. Hujus ratio fundatur
in argumento, quo superiorem Theſim stabi-
livimus.

Dixi, *Sacramenti, quod confertur adulto,*
quia in parvulis, cum sint rationis expertes,
intentio nulla requiritur. Addidi, *præter Eu-
charistiam,* quia ad ejus essentiam, & valorem
solâ requiritur intentio Ministri conficien-
tis Sacramentum, non verò suscipientis.

Sed hæc ulterius quæritur; qualis debeat
esse illa intentio Ministri ad Sacramenti va-
lorem requisita? Pro resolutione.

Dico tertio: Requiritur in Ministro in-
tentio saltem faciendi id quod facit Eccle-
sia, id est, ut intendat saltem confusè actio-
nem externam Sacramenti ponere ob illum
finem aut effectum, quem Christiani com-
muniter per eam actionem obtineri vo-
lunt.

Probatur ex Trid. Sess. 7. Can. 11. requi-
rente in terminis, intentionem saltem fa-
ciendi quod facit Ecclesia, contra Luthe-
rum, Calvinum, aliosque Sectarios, qui
vo-

volunt solâ actione externa perfici Sacra-
mentum, etsi Minister ostendat se tantum
joco verba proferre. Verum qui sic operatur
non agit more Ecclesiæ, quæ effectum Sa-
cramenti seridè intendit, sed more Lutheri aut
Calvini, quibus per tales jocos gratia tantum
jocosa debetur.

Quia verò inter Theologos considerari
solet triplex intentio: Primò, *actualis*, quæ
actu existit quando conficitur Sacramentum:
Secundò, *habitualis*, quæ est voluntas præ-
terita, & nondum retractata: Tertio, *virtua-
lis*, quæ est quidem præterita, sed persistens
in aliquo effectu à se posito. Quæritur; Utra
harum ad conficiendum validè Sacramentum
sufficiat?

Dico quartò; Non sufficit in Ministro
intentio habitualis, sed requiritur saltem vir-
tualis.

Prima pars probatur: Idèd requiritur
aliqua intentio, ut actio Sacramentalis sit
voluntaria, & humano modo à Ministro
exerceatur: Sed intentio habitualis, quæ
neque in se, neque in suo effectu amplius
existit, non potest actionem præsentem red-
dere voluntariam; cum nequeat ullo modo
eam causare, & efficere ut à voluntate de-
pendat. Ergò nullo modo sufficit ad Sacra-
mentum.

Hinc, etsi heri volueris infantem bap-
tizare, & hodie contingat te inadvertenter
aquam illi inspergere, & formam pronun-
tiare, nullo modo validum erit Sacramen-
tum.

Dices; Sufficit in Sacerdote intentio ha-
bitualis ut alteri applicetur fructus sacrificii:
ergò eadem sufficiens erit ut conficiatur Sa-
cramentum.

Respondeo neg. consequentiam: quia
intentio habitualis, quæ nullo modo am-
plius existit, potest esse causa objectiva mo-
vens Deum ut alteri applicet fructum Sacri-
ficii, sed non potest esse causa physica, à
qua in præsentem profuatur actio Sacramen-
talis.

Secunda pars pro intentione virtuali sic
Tom. II. P. 2.

probatur. Quia per intentionem virtua-
lem actio Sacramentalis dependet à voluntate
Ministri, hæc enim est causa cur actio illa ex-
erceatur.

Si quæras, quomodo possit intentio vir-
tualis causare actionem præsentem, cum ipsa
actu præterierit?

Respondeo, non omninò præteriiſſe, vel
enim relinquit aliquem effectum ex quo præ-
sens actio procedit, vel certè (quod verius
puto) post illam perseverat volitio quædam
actualis tam tenuis ac remissâ, ut agens per
actum reflexum non possit illam in se perci-
pere, mentis præsertim acie in res alias di-
stractâ. Neque enim necesse est, ut actus om-
nes quos elicimus reflexè advertamus: alio-
quin & ipsos actus reflexos percipere oport-
eret, & in hos iterum per alios actus inten-
dere, continuâ serie in infinitum progredien-
do, quod dici nequit. Hujus inadvertentiæ
experimentum habemus in illis, qui ex ar-
te fides pulsant, aut qui aliquid describunt,
aut legunt, quibus existimo inesse actum
voluntatis tenuem, ac remissum, quo in sin-
gulos fidium tactus, & scriptionis apices
actu feruntur, etsi ad singulos quos eliciunt
actus ipsi non reflectant. Constat enim il-
las actiones à voluntate dependere, cum
possint pro ejus arbitrio cohiberi, aut conti-
nuari.

Simili igitur modo dicitur Sacerdos habe-
re intentionem virtua-lem consecrandi Ho-
stiam, qui cum voluntate celebrandi perrexit
ad Templum, accessit ad Altare, & Sacrum
legit, etsi neque in his actionibus, neque dum
actu consecraret, ullam adverterit se conse-
crandi intentionem habere.

Dico quintò; In suscipiente sufficit inten-
tio habitualis declarata ad valorem Sacra-
menti. Dixi, *ad valorem;* quia hic non agitur
de dispositione requisita ad fructum Sacra-
menti percipiendum, de illa in singulis Sa-
cramentis agitur.

Colligitur assertio ex Cap. Majores, &
ex Conc. Arausicano 1. Can. 11. ubi dici-
tur: *Obmutescens baptizari, aut pœnitentiam*

H h

accipere

accipere potest, si voluntatis præterite testimonium aliorum verbis habet. Atqui in eo, qui sic obmutuit, sola est intentio habitualis, quia tantum est voluntas præterita non retractata, ergo &c.

Ratio hujus est, quod intentio suscipientis non debeat active causare actionem Sacramentalem, sed sola intentio Ministri suscipiens autem ad confessionem Sacramenti tantum passive se habere solet. Hinc, si aliquis delirans, antea petiit v.g. Baptismum, aut Eucharistiam, debet ei in vitæ periculo conferri, quamvis in isto statu nullam videatur habere suscipiendi Sacramenti intentionem actualem, aut virtuaalem.

Quæres, An fides, & probitas Ministri requiratur ad valorem aut fructum Sacramenti?

Respondeo negativè: Ac proinde validum, & fructuosum est Sacramentum collatum à Sacerdote impio, aut etiam in hæresim prolapsio, si suscipiens ex parte sua sit rite dispositus.

Probatur ex Trid. Sess. 7. Cap. 6. & 7. ubi declarat Sacramenta semper conferre gratiam non ponentibus obicem. Collata autem ab hæreticis Sacramenta esse valida, & non iteranda definivit Ecclesia contra S. Cyprianum, qui olim contrarium errorem tuèbatur.

Neque refert quod hæretici non sint vera Membra Ecclesiæ: quia administrando Sacramenta non agunt tamquam membra, sed tamquam instrumenta externa, quorum ministerium placuit Ecclesiæ usurpare, ut subveniret fidelium necessitati.

§. III.

De Effectibus Sacramentorum, & modo quo causantur.

Dico primò: Omnia Sacramenta novæ legis causant gratiam ex opere operato. Dicitur gratia, aut alius effectus, causari ex opere operato, quando confertur ex vi

operis externi procedentis ab alio quam suscipiente Sacramentum, sicut fit in Baptismo infantium. Dicitur autem gratia causari ex opere operantis, quando datur ex vi actus interni meritorii qui elicitor ab ipso operante.

Thesis hæc asseritur à Trid. Sess. 7. Can. 8. Et patet ex eo, quod Sacramenta agant non tantum ut opus Ministri, sed multò magis ut opus Christi, qui voluit suo nomine per Ministros Sacramenta conferri, ut ex suis meritis actu positus operentur. Undè sicut elemosyna collata à famulo dicitur opus operatum Domini, sic Sacramentum rectè nuncupatur opus Christi volentis illud suo nomine administrari.

Ubi adverte, præter gratiam sanctificantem, annexas esse singulis Sacramentis gratias actuales ordinatas ad finem Sacramenti suo tempore obtinendum, v. g. Baptismus præstat auxilia ad alia Sacramenta postea dignè suscipienda; Confirmatio ad constantem fidei Professionem, & sic de cæteris.

Dico secundò, Sacramenta conferunt æqualem gratiam æqualiter dispositis, & majorem pro majori suscipientis dispositione.

Probatur ex Trid. Sess. 6. Can. 7. ubi cum dixisset Baptismum esse causam instrumentalem justificationis, adjungit, quod justitiam accipimus unusquisque, secundum propriam cujusque dispositionem.

Dices: Ex illa Assertionem sequeretur illum, qui in susceptione Sacramenti omittit majorem dispositionem graviter peccare; quia liberè opponit obicem majori augmento gratiæ.

Respondeo negando sequelam: quia suscipienti non est præceptum, ut ad illud majorem gratiæ incrementum se disponat, cum Trid. ad susceptionem Eucharistiæ statum gratiæ tantum requirat. Est tamen hæc res consilii, & magno hominibus solatio, quod pro mensura devotionis cum qua ad hos gratiæ fontes accellerint, certò sciant se uberiorum meritorum copiam relaturus.

Quæ.

Quæstio celebris est; An Sacramenta gratiam causent physice, an tantum moraliter? Pro causalitate physica stat firmiter schola Thomistica, Suarez, alique. Partem hæc oppositam sustinet Vasquez, Lugo, ac plerique recentiores, pro brevi resolutione.

Dico tertid, Sacramenta causare gratiam tantum moraliter, id est, movendo tantum objective Deum ut ipse in anima gratiam physice operetur.

Et probatur primò: Quia nihil cogit asserere gratiam in Sacramentis aliter produci quam extra Sacramenta: At extra Sacramenta producitur gratia physice à solo Deo ergo etiam in Sacramentis: gratiæ enim natura, & excellentia exigere videtur, ut à solo Deo physice procedat.

Probatur secundò: Quando contingit sub lato obice Sacramentum præteritum reviviscere, tum demum animæ gratiæ infunditur: Atqui illa gratia non potest à Sacramento physice produci, cum amplius non existat dum in animam gratia recipitur: Ergo uti in illo Sacramentum ad efficientiam gratiæ moraliter tantum concurrat, ita in cæteris fieri meritò concludes.

Objicies cum Thomisticis: Perfectior est modus causandi physicus quam moralis, ergo dignitas Sacramentorum illum sibi vindicare debet.

Respondeo neg. consequentiam: Eximia enim perfectio est, quod Sacramento exhibito, tamquam Christi syngrapho, debeat Deus per se gratiam causare; sicut quantumvis magna sit excellentia Matris Dei, illa tamen non requirebat ut Deipara Christi animam per se crearet, uti omnes admittunt.

Instabis cum Suarez, Patres frequenter dicunt Sacramenta operari, producere, efficere in nobis gratiam, quod proprie dici nequit de causa morali.

Respondeo Patres eodem loquendi modo asserere, Passionem, & Sanguinem Christi in nobis gratiam operari, ad quam con-

stat, ea tantum moraliter concurrere movendo Deum, ut suam nobis gratiam largiatur.

§. IV.

Quid sit Character Sacramentalis.

Respondeo, Characterem Sacramentalem esse signum quoddam spirituale, in anima indelebile, & ab aliis distinctivum, quod in eadem persona non iteratur. Tria sunt Sacramenta, quæ Characterem Sacramentalem imprimunt, Baptismus, Confirmatio, & Ordo.

Constant hæc ex Conc. Florentino, & Tridentino Sess. 7. Can. 9. contra Wicleffum, & Calvinum. Et de hoc Characterem videtur esse illud Augustini, *Tract. 5. & 6. in Joannem*: Si Baptizatus Charitatem non habet, Characterem quidem impositum habet, sed desertor vagatur.

Ratio cur illa Sacramenta Characterem imprimant, est tantum voluntas Christi: cujus motivum fuisse videtur, tradere signum perpetuò distinctivum personæ ad certum statum à se cooptatæ. Per Baptismum enim assumitur homo in Christi familiam, per Confirmationem in militiam, per Ordinem in ministerium: quod in aliis Sacramentis locum non habet, quæ ad succurrendum necessitatibus in vita occurrentibus instituta sunt, ideoque possunt sapienter iterari. Illa autem tria, cum significant statum aut potestatem permanentem, nequeunt iterari, aut eorum Character in hac vita deleri. Imò, ex communi Theologorum sententia, manet etiam post mortem Character ille in Beatis ad Christi gloriam, & in damnatis ad eorum confusionem sempiternam.

Opponunt quidam Novatorum, Characterem hunc præsertim in Ordine ac Confirmatione superfluum & fictitium esse, ex eo quod illius antiqui Patres non meminissent.

Sed ut paucis respondeam, Etsi illius mentio apud Patres non extaret (quod minimè admitto) satis tamen constat eam doctrinam tam ex Conciliis, quam ex communi Theologorum consensu recipiendam esse. Neque enim omnia illic repudianda sunt, quæ disertè in Patrum Scriptis non exhibentur.

Annotatio de Sanctis Patribus, & Theologis modernis.

Atque hic in ordine ad alias hoc tempore quæstiones obiter notandum. Inanem esse hodie strepitum quorundam Scriptorum, ac si actum esset de *Sanctorum Patrum* auctoritate, si quis asserat, Aliqua magis esse Theologis recentioribus, quam prius Patribus, & Scriptoribus cognita, & explorata. Quæro ego; An non potuit D. Thomas, longo post Patres seculorum intervallo, legere & intelligere easdem Scripturas, eadem Concilia, aliaque veterum monumenta, ex quibus, exempli gratiâ S. Augustinus aut S. Ambrosius suam scientiam hauserunt? An non potuit idem exhaurire ipsius Augustini volumina, & alia insuper plurima, quæ postea per sex septemve integra secula illis accessere. Non potuit tamen è converso S. Augustinus, aut ullus Patrum novisse omnia quæ post suum obitum per decem & amplius secula hæctenus in lucem prædierunt: qualia sunt quæ sancita fuere in Concilio Florentino, & in Lateranensi, & in Tridentino circa varias quæstiones tot seculis exortas, circa reservationes, concessionem, ritus, facultates, reformationes, novarum legum institutiones, & antiquarum declarationes: præter innumera Pontificum Diplomata, & Decreta tanto temporum intervallo constituta. Neque enim vasti tot Conciliorum Tomi qui nunc extant, neque integra Bullarum Apostolicarum volumina, neque totum Corpus Juris Canonici ac Civilis, neque amplissima Scholasticorum Operum Bibliotheca, Doctoris etiam Angelici, Subtilis, Se-

raphici studio, totque seculorum præclaris elucubrationibus locupletata, & ad S. Augustini, aut primorum Patrum conspectum unquam pervenerunt. Hæc tamen haud dubiè univèrsia Theologis modernis ad varias Resolutiones subsidium præbent amplissimum.

Cur ergo piaculum erit tam grande, tamque invidiosum si quis dicat, Recentiores Theologos ex his aliqua posse certius deducere, quàm ex Antiquorum scriptis resolvi possint? Ac si post elucubrata veterum Scriptorum volumina omnes scientiarum fontes exaruisent. Hoccine est, *Hæreticorum more Patres aspernari? aut modernos Scriptores ipsis præferre?* Fuerunt sanè sine Controversia antiqui Patres, & S. Augustinus imprimis, prima & suprema Ecclesiæ luminaria, sic tamen seculis seculis suam lucem communicarunt, ut propriam illis non abstulerint. Horum Patrum splendore si quis detraheret, meritò ipse obscurus, & nullo nomine dignus reputandus esset. Verùm longè aliud est S. Augustino aliquid detrahere, aliud illis modernis non assentiri, qui conantur omnibus ejus Scriptis auctoritatem definitivam vindicare, aut ea Pontificum Decretis opponere, aut in damnatè ab illis doctrinæ quasi patrocinium adsciscere. Hisce conatibus si quis obstat, illum quilibet æquus iudex, & ipse S. Augustinus suæ auctoritatis & doctrinæ sincerum asseclam & defensorem meritò agnoscet.

Quantum verò commodum habeant in Repub. Christiana singuli, in foro tam interno, quàm externo, ex variis Theologorum etiam Recentiorum Scriptis in omni quæstione studiosè elaboratis, vel hinc facilius æstimabis: quod nemo prudens non maximi faciat in promptu habere plurimos doctos & sinceros Consiliarios, quos in qualibet sua difficultate & quæstione convocare, & consulere possit; illosque fidos, & nulli contententium parti addictos. Nonne etiam ipsi passim Principes Ecclesiæ, Theologos adhuc spirantes adeoque Recen-

tes

tes in unum congregare, & singulorum opiniones exquirere gaudent pro gravissimarum Causarum decisione? Hoc tanti momenti privilegium singulis etiam privatis per Theologorum recentium diurnas in omni genere Elucubrationes & Scripta communicari, non leve certè orbi Christiano commodum & beneficium reputari debet.

Hos Recentiores ab accusatione promiscua Benignitatis indebitè defendit Patrum & Doctorum auctoritas.

Frustra agunt qui his promiscuè affricare conantur labem indebitæ laxitatis, aut inde invidiosâ nuncupatione Probabilistas vocitare non dubitant.

Si qui hinc inde Scriptorum moderni in hoc genere sanioris doctrinæ orbitam excesserint, ideone alii Auctores solidissimi in communem invidiam vocandi? An quia etiam ex Antiquis Scriptoribus aliqui exorbitarunt, ideo Antiquorum cæterorum auctoritas aspernanda? Quo itaq; nisi ad Te, qui Recentiores abjicis, recurrendum erit? Sed neque ad Te jam dabitur recursus, cum in numero Recentiorum vel maximè existas. Quo ergo demum *ibimus, ut verba vitæ æternæ habeamus?* Non omnis igitur in animarum directione doctrinæ benignitas, illic laxitatis odiosè infumanda est.

Audiamus de hoc Ecclesiæ tam Latinæ, quàm Græcæ Patres antiquissimos, maximeque eximios. Præmitto cæteris D. Gregorium Magnum Pontificem Romanum, qui ante mille annos Confessarios instruit his verbis *Lib. 1. Epist. 142.* Dilecti, inquit, & venerabiles Fratres, si ad Christum revocare contumaces vultis, exuite omnem vel levissimam acerbiteriam: induite paterna viscera, ut nemo timeat sub oculis vestris nudare ulcera sua, ut recipiat sanitatem. Excipite peccatores in spiritu lenitatis, audite in omni patientia, ut sibi certè polliceantur, in scelerum naufragio patere tutissimum in-

dulgentiæ vestræ portum: in qua videlicet compassione necesse est, ut talem se, qui præstet exhibeat, cui subjecti quique occulta sua prodere non erubescant, &c.

Accedit Ecclesiæ Græcæ Doctor & lumen eximium S. Joannes Chrysostomus ante annos mille ducentos, *Homil. 43. in Cap. Matthæi 23.* ad illa verba, *Alligant onera gravia.* Tales, inquit, sunt nunc Sacerdotes, qui grave pondus venientibus ad Pœnitentiam imponunt, qui dicunt & non faciunt, & sic dum pœna Pœnitentiæ præsentis fugitur, contemnitur pœna peccati futuri. Si enim fascem super humeros adolescentis, quem non potest portare, posueris, necesse habet, ut aut fascem rejiciat, aut sub pondere confringatur: Sic & homini cui grave pondus Pœnitentiæ imponis, necesse est ut aut Pœnitentiam tuam rejiciat, aut suscipiens eam suffere non possit, & scandalizatus amplius peccet: Deinde etsi erramus modicam Pœnitentiam imponentes, nonne melius est, propter misericordiam rationem dare, quam propter crudelitatem. Ubi enim pater familias largus est, dispensator non debet esse tenax: Si Deus benignus est, ut quid Sacerdos ejus austerus. Ita S. Chrysostomus ore aureo, contra ferreum quorundam suo etiam tempore in pœnitentibus absolvendis rigorem.

Confirmat insuperabiliter hanc praxim ipse S. Augustinus Ecclesiæ Latinæ Doctor præclarissimus, *Tract. 16. in Joannem.* Veni, inquit, columba te vocat, gemendo te vocat. Veni (ô peccator) veni, noli timere. Et vobis dico Fratres mei (Sacerdotes) gemendo vocate, non rixando, vocate orando: intelligant quia doletis illos, non dubito quia si videbunt dolorem vestrum, confundentur & reviviscunt, &c.

Prætermitto cæterorum Doctorum torrentem, qui horum, & Ecclesiæ utriusque Græcæ & Latinæ Doctrinam & praxim secuti sunt, cum S. Bernardo, *Sermone 23. in Cantica.* Oportet, inquit, peccatorem recurrere ad Sacerdotem, tamquam ad sinum matris, &c.

Ex his patet hanc fuisse Ecclesie tam Græcæ quam Latine praxim probatissimam, & si nunc viri illi viverent, totis viribus pro ea decertaturos.

Inter DOCTORES Academiæ maxime eximios in hoc genere, nomine laxonis aut probabilisæ obscurari non fero auctoritatem Scriptorum celeberrimæ in nostro Belgio Academiæ Lovaniensis, in qua & ego altiorum studiorum primordia posui.

Docuit pridem cum communi, licitum esse sequi aliquando sententiam minus probabilem, minusque tutam, Joannes Malderus præcipui nominis Doctor Lovaniensis, & Antverpiensis Episcopus, in 1.2. Disp. 86. cuius verba refero. *Dico tertio, Licet aliquando sequi minus probabilem, relicta probabiliore, etiamsi probabilior fuerit tutior.... Dico quarto, subditus debet parere superiori præcipienti opus, quod secundum probabilem sententiam licet, etiamsi secundum probabiliorem subditi, idem opus non sit licitum.... Dico quinto: Confessarius tenetur absolvere pœnitentem, habentem opinionem probabilem, secundum quam ab eo opere proponit non abstinere, quod secundum probabiliorem ipse confessarius tenet non esse licitum.*

Quam celebris sit Auctor ignorat nemo, Joannes Wiggerus S. Th. Doctor Lovan. 1.2. q. 19. a. 6. sic docet. *Dico Quarto, quando ex utraq; parte sunt opiniones probabiles, quarum una est probabilior, & altera minus probabilis, possum in actionibus moralibus sequi minus probabilem, modo verè, & absolute probabilis sit, relicta probabiliore, non tantum quando minus probabilis tutior est, vel quando ab operante habetur uti probabilior: sed etiam quando est minus tuta, & habetur ab operante tamquam minus probabilis.* His addit ibidem. *Dico quinto: interdum contingit, quod in operando teneamur sequi sententiam probabilem prætermisâ probabiliore, aut æquè probabili, quamvis etiam hæc per se loquendo esset tutior, semotis omnium extrinsecis.*

Consentit Joan. Molanus Lovan. Doctor Tract. de Virtut. cap. 1. n. 16. 17. 18. Item doctrina Thomæ Leonardi Lovaniensis

Doctoris, lib. 2. de hominis institutione c. 7. pugnantis pro usu licito probabilis opinionis etiam in illâ materiâ, & denique concludentis, alioqui secuturum, *quod impertinentibus ad legem naturæ homines semper tenerentur sequi partem tutiorem, etiamsi opposita longe esset probabilior &c. Quam autem, inquit, hæc omnia sint absurda nemo non videt.*

Eadem in Lovaniensi Schola sapius sunt propugnata. Jacobus Pontanus S. T. Doctor Lovan. die 2. Decemb. 1650. hæc propugnavit: *prudenter agis sequendo sententiam probabilem, etiam relicta probabiliore, & tutiori, nisi charitas obstet & iustitia.* Moderationes hujus generis censeant adhibendas Theologi communiter.

Gerardus van Werm S. T. Doctor Lovan. die 30. Maji 1653. Thesim dedit hæc: *licitum est operari juxta sententiam probabilem; imo juxta minus probabilem, relicta probabiliore, & tutiori.*

Nec minus docet Libertus Fromondus S. T. D. die 10. Junii 1653. Jacobus Pontanus S. T. D. die 6. Novemb. 1659. & die 2. Augusti 1663. rursusque Lib. Fromondus die 16. Januarii 1637. Guilielmus Tasselon S. T. D. die 14. Nov. 1639. Andreas Laurent. S. T. D. die 3. Augusti 1654. Guil. Mercerus die 9. Novemb. 1630. Christianus Beusecum S. T. Doctor Lovan. die 1. Martii 1640. sic posuit: *Probabile est quidquid vel ab uno famoso Doctore ex professo docetur, modo passim tamquam improbabile ab aliis non rejiciatur; imò omne dictum Confessarii non clarè falsum pœnitenti, respectu vulgi Fidelium.*

Andreas Laurent S. T. Doctor Lovan. die 29. Julii 1654. *Liber est à peccato, qui sequitur opinionem unius Doctoris, absque eo quod eam expendat, & postea reperit falsam.* Inter opiniones probabiles una non est securior, & tutior alterâ. Horum singula non assero sed recenseo.

Cum his vide sup. pag. 150. & seq. aliarum Academiarum & Scholarum Auctores toto orbe probatissimos. Hos si Moderni tamquam Novos aspernentur, videndum illis est quo loco

loco seipos præ illis novissimos, reponere debeant.

Verum sapientia & veritas non veterascit: alias junior fuisset illa in Antiquis, & senior in Novis. Æquè igitur in se antiqua est ve-

ritas sive ex Antiquis, sive ex Novis hauriatur, quamvis in illis magis veneranda: hinc provide in persona sponsæ mater Ecclesia. *Nova & vetera servavi tibi.*

D E

A B S O L V T I O N E

S A C R A M E N T A L I

I N S A C R A M . P O E N I T E N T I Æ .

Cum variis tam Missionum, quam Aliorum singulorum Facultatibus, Privilegiis, & Casibus reservatis.

Potesstatem Ordinis, & Absolutionis in Sacramento Pœnitentiæ à Christo institutam esse, & penes Sacerdotes in Ecclesia Romana inviolabili successione permanere probavimus supra in Polemicis Part. 1. Tract. 2. pag. 123. & 139.

Hic autem scientiam ad illius muneris usum proximè requisitam tradere intendimus, idque ante alia Sacramenta, quoniam præ cæteris Sacramenti Pœnitentiæ assiduus est in Ecclesia usus, & plurima ad praxim necessaria hic simul connexa fusiùs & oportunius traduntur.

C A P U T I .

De Jurisdictione requisita ad Absolutionem Sacramentalem.

JURISDICTIO generatim, est facultas aliqujus habentis auctoritatem publicam in alios in ordine ad eorum regimen aut gubernationem. Dividitur primò ratione status, in jurisdictionem Ecclesiasticam, & Civilem. Secundo, in Contentiosam, ad quam pertinet in proprio tribunali leges condere,

præcipere, & punire: & in Voluntariam, ad quam præcipue pertinet legitimare, dispensare, beneficia & officia conferre, & Sacramenta administrare.

Tribunal sive forum in quo exerceatur jurisdictionis fortiori oportet vel ratione domicilii aut habitationis, vel ratione certi delicti, vel contractus, vel rei, aut possessionis constituta in certo territorio, vel aliquando ratione originis. Jurisdictio contentiosa differt etiam in hoc à voluntaria, quod illa extra territorium exerceri non possit, hæc aliquando possit. Item, quod jurisdictionis contentiosa etiam in invitos exerceatur, voluntaria autem non, nisi volentibus confertur, quia beneficium non datur invito. Viventium in Defunctos nulla datur jurisdictionis.

Disputant Theologi, an Episcopis competat sua Jurisdictio jure divino, an Ecclesiastico. Nos hic in Ordine ad praxim statuiamus. *Primò*, Pontificem Romanum immediate à Christo accipere jurisdictionem sive potestatem ligandi ac solvendi in omnes Christi fideles, etiam in hæreticos per Baptismum Ecclesie mancipatos. *Secundo*, Episcopos, & quoslibet alios Præsules, ac Sacerdotes, omnem quam habent jurisdictionem

tionem mediata à Christo, immediata à Pontifice derivare, qui potest illam conferre, auferre, limitare: his positis.

Dico primò; Ut Sacerdos legitime consecratus possit valide à peccatis absolvere præter potestatem Ordinis, requiritur etiam potestas Jurisdictionis, & in plerisque Approbatio Ordinarii. Nam sine his, Ordo tantum confert Sacerdoti potestatem absolvendi remotam, absq; determinatione ad certas personas, quas possit tamquam suos subditos absolvere. *Jurisdictio* enim Confessarii est potestas, quæ in foro conscientie in alterum tamquam subditum obtinetur.

2. In tribus tamen casibus quivis Sacerdos jurisdictionem obtinet, ut à peccatis absolvat, ex perpetua Ecclesie consuetudine. Primò; in articulo mortis ab omnibus peccatis valide absolvit. Secundò; Si Confessio sit de mortalibus à quibus antea poenitens absolutus fuerat. Tertio, Si Confessio de solis venialibus instituat. Cum hoc tamen discrimine, quod secundam, & tertiam facultatem Ecclesia auferat Sacerdoti excommunicato, denunciato, & notorio percussori Clerici; primam autem omnibus relinquat, ne quis in extremo articulo hujus Sacramenti beneficio destituatur. Adde insuper, quod Sacerdos simplex non approbatus, non debeat à Prælati permitti ut absolvat à peccatis venialibus extra necessitatem, ex Decreto Innocentii XI. circa Communionem quotidianam, *in fine*.

3. Dico secundò; Jurisdictio in foro Poenitentiae, alia est *Ordinaria*, quæ ratione Officii, quo fungitur, alicui competit. Alia est *Delegata*, quæ non vi Officii, sed ex Ordinarii concessione alicui communicatur. Jurisdictionem Ordinariam habet Summus Pontifex in omnes Christi fideles: Episcopus & ejus Vicarius in omnes ad suam Dioecesim pertinentes: Prælati regulares exempti in suos subditos: Parochi in omnes, qui in sua parochia habent domicilium, vel quasi domicilium.

Ad constituendum in aliquo loco *Domi-*

cilium, vel quasi domicilium; & animus, & factum requiritur. Animus consistit in proposito permanendi in loco ad tempus anni non exiguum, factum in actuali habitatione.

Qui in duobus locis Domicilium habet, censetur habere duas Parochias; ideoque potest in alterutra pro libitu Sacramenta suscipere. Si tamen habeat quasi Domicilium in Diocesi à loco propriae habitationis diversa, non poterit Ordines sacros suscipere ab alio quam Episcopo proprii Domicilii.

4. *Vagabundi*; qui nullibi versantur cum animo magna anni parte permanendi, ubique forum sortiuntur; ac proinde possunt cuivis Parocho, & Exposito confiteri.

Peregrini autem, qui suum alibi habent Domicilium, dum absunt à sua Parochia, possunt alteri Sacerdoti exposito confiteri, & Eucharistiam suscipere, etiam tempore Paschali: idque ex tacita Ordinariorum voluntate, communi consuetudine confirmata, uti hic testatur *Layman*, aliique. Tenentur tamen testimonium annuæ Confessionis, & Communionis suo Parocho id postulanti exhibere.

5. Dico Tertio; Qui habet ordinariam jurisdictionem à peccatis absolvendi, potest eam alteri Sacerdoti delegare. Delegatus autem non potest alterum subdelegare. Ratio hujus est; quia delegato tantum conceditur facultas exercendi jurisdictionem quoad suam personam; ergo si alteri eam committat, suam facultatem excedit: Sicut usurarius jus habet utendi re ad usum concessam, sed non alteri ejus usum concedendi: hoc enim jus ad proprietarium pertinet.

Excipe primò; nisi specialiter delegato concedatur ut possit subdelegare, uti communiter fit in delegato Pontificis, accedente partium consensu. Nisi forte personæ delegatæ specialis industria electa esse videatur, uti fieri solet in causis gravioribus v. g. Matrimonialibus, quas Curia Romana ferè solis Episcopis, vel eorum Officialibus committere solet.

Excipe

Excipe secundò, nisi alicui demandata sit universitas causarum. ita ut quasi ordinario munere fungatur in causis omnibus certi generis, aut certo loco judicandis. Hinc resolvit *Henriques*, aliique, si Episcopus Parocho, vel Provincialis suo Guardiani deleget facultatem absolvendi subditos à casibus reservatis, illos posse hanc facultatem alteri delegare ad certum casum reservatum, vel ad certam personam absolvendam.

6. Si alicui committatur vicarium Officium, cui jurisdictio annexa est, v. g. officium Parochi absentis, vel nondum in Sacerdotem consecrati, potest ille Vicarius unam vel alteram causam alteri subdelegare, sed non integram officii executionem. Nisi forte alicubi consuetudo, & consensus Parochi delegantis permittat, id non minus à delegato quam ipso Parocho præstari.

7. Dico quartò. Ad jurisdictionem alteri conferendam non sufficit rati habitio in futurum sperata: Neque consensus pro præsentia rationabiliter præsumptus, si dum absolveret re ipsa non adfuit. Ratio horum est; quia ad valorem Absolutionis requiritur ut Sacerdos eam conferens habeat actualem jurisdictionem in poenitentem; in utroque autem casu, tempore Absolutionis deest actualis jurisdictio, quæ non habetur sine alterius consensu per signum externum cognito & declarato. Ac proinde Sacramentum Poenitentiae, cum fuerit semel invalidum, non potest per subsequentem consensum convalescere. Aliud est in cæteris Sacramentis, ad quorum validam administrationem consensus Ordinarii non requiritur, excepto Sacramento Matrimonii.

8. Confessarii Ordinum mendicantium accipiunt jurisdictionem in foro conscientie, non ab Episcopo, sed à Summo Pontifice, accedente Prælatorum suorum consensu, ad absolvendum omnes Christi fideles seculares intra limites sibi præscriptos. Ille autem consensus in Missionibus, & itineribus ordinariè pro concessio supponitur, ubi non obstat alia aliquorum Ordinum consuetudo.

Tom. II. P. 2.

9. Dico quintò. Facultas audiendi Confessiones, aut absolvendi à casibus reservatis, per mortem concedentis non expirat. Ratio, quia facultas illa est gratia, & beneficium actu concessum: gratiam autem & beneficium Principis decet esse mansurum *Reg. Jur. 16. in 6.* Undè in praxi videmus Sacerdotem in cooperatorem à Parocho assumptum, eo defuncto pergere in administratione Officii, quamdiu à novo Parocho non remouetur.

10. Facultas autem delegata ad jurisdictionem contentiosam in foro justitie, morte delegantis extinguitur, si delegatus ea jurisdictione nondum uti inceperit. Ratio, quia jurisdictio delegata ad justitiam, habet rationem mandati, non autem gratie, & beneficium, mandatum autem expirat morte mandantis, quando non involvit gratiam in favorem alicujus tertii absolute concessam.

11. Sacerdos cum jurisdictione tantum dubia illicite absolvit, nisi urgente necessitate: adjecta tunc conditione. *in quantum possum*, & admonito poenitente ut iterum confiteatur alicui certam jurisdictionem habenti. Expediit autem, ut tali casu poenitens veniale aliquod adjiciat in quod absolutio certo cadat valide & directe, in cætera saltem indirecte.

12. Si tamen ex ratione verè probabili resolvat se jurisdictionem in peccata poenitentis habere, licite absolvere tradit Suarez, Præpositus, Lugo de Poenit. Disp. 19. num. 49. Ratio, Quia sic est practice certus de actione licita: & plerumque Pontifex pro eo casu facultatem, & jurisdictionem impertit. Id enim præstat Pontifex primò, quando error communis conjunctus est cum titulo colorato sive præsumpto: verbi causa, dum aliquis passim putatur esse Pastor, qui verè talis non est ob censuram vel alium defectum, vel si Parochus exponat Sacerdotem non approbatum, qui publicè approbatus existimatur. 2. Quando aliquis ex consuetudine, præscriptione, aut bonâ

I i fide

fide absolvit, & nescit potestatem suam esse revocatam, uti cum plerisque docet *Sylvius, Navar. Vass. Sanch. Malder. Diana* p. 1. t. 13. r. 1. 3. Quando pro jurisdictione Confessarii satis aliis constat stare *Doctorum* sententiam verè probabilem. Nam in his casibus propter communem Pœnitentium utilitatem Ecclesia confert jurisdictionem, & supplet occultum ejus defectum, si aliquis fortè subisset, uti docet *Suar. Card. Lugo, Diana Part. 3. t. 4. r. 22. &c.*

QUÆRES, An in partibus hæreticorum Missionarii etiam Regulares habeant jurisdictionem aut facultatem administrandi Pastoralia, ut est Baptismus, Extrema Unctio, Matrimonium?

De hac quæstione, quia facilè non est aliquid breviter & universaliter pronunciare, Ex multis quæ ad manum sunt Pontificum Decretis tantum profero Bullam Urbani VIII. quæ incipit, *Salvatoris*, missam ad Clerum, & Religiosos missionarios in Provinciis confederatis. Quam etiam Alexander VII. recentius confirmavit per Breve datum die 20. Septemb. 1656. In prædicta Bulla §. 1. concedit Regularibus, ut simul cum Sacerdotibus secularibus Sacramenta Pastoralia administrare possint, sine aliqua restrictione ad casus necessitatis, vel dependentia ab illis, sed æqualiter.

Et §. 2. ut nullus ex secularibus Sacerdotibus aliquem Regularium, neque aliquis Regularium aliquem Sacerdotum secularium in obeundis muniis Ecclesiasticis vel administrandis Sacramentis impediatur, sed pariter mutuo amore concurrant in salutem animarum procurandam. *Apud Veuys, fol. 47.*

Sic enim Pastores annuent Regularibus tamquam sociis, ut mutuâ ope trahant secum Apostolicum rete ad salutem animarum in procelloso Missionum mari expansum, sed sedulo cavendum ne hoc rete ullibi per trahentium discordiam rumpatur.

CAPUT II.

De Approbatione Confessarii.

1. **C**onstat ex Trid. Sess. 23. Cap. 15. de Reform. Approbationem Ordinarii requiri in Sacerdote, ut validè possit audire Confessiones secularium; etiam Sacerdotum, non tamen Regularium: possunt enim hi confiteri cuivis Sacerdoti, etiam non approbato, quem Prælati illis secundum leges sui Ordinis constituit. Quia cum Tridentinum de solis Secularibus mentionem faciat, non censetur in hoc circa Regulares aliquid innovasse.

2. Qui constituitur Parochus, aut obtinet beneficium, cui animarum cura annexa est, non indiget aliâ Approbatione. Si tamen Parochus Officium illud aut beneficium reliquit, non poterit sine nova Approbatione Confessiones excipere.

3. Non licet Episcopo Sacerdoti idoneo sine justa causa Approbationem denegare, *Vass. Bonac. Sanc. Lugo.* Ratio est; quia Approbatio non est gratia arbitraria, sed est testificatio authentica de aptitudine personæ, ut illi ad Confessiones audiendas jurisdictione conferatur, ergo cum Sacerdotes ad illud munus sint ordinati, non possunt sine injuria ab eo repelli, si debitâ doctrinâ, & prudentiâ instructi inveniuntur.

4. Si tamen Sacerdos idoneus etiam injustè reprobatus fuerit, non potest validè à peccatis absolvere. Quia negatio injusta Approbationis non est Approbatio. Tridentinum autem ad validam à mortalibus absolutionem Ordinarii Approbationem requirit, *non obstantibus*; inquit *Privilegiis.*

5. Docent tamen Theologi non pauci, ut *Navar. Laym. Diana, &c.* Si Regulares manifestè idonei repellantur, posse nihilominus ex vi Clementinæ §. *Statuimus*, ad Confessiones audiendas exponi. Quia clausulâ derogatoriâ generali (qualis est illa Tridentini).

non

non tollitur privilegium speciale clausum in corpore juris, si ob specialem rationem exceptum videri possit, de quo fufius *Diana Tom. 2. t. 2. ref. 24.* Derogationem Urbani VIII. in oppositum annotat *Lugo de Pœn. Disp. 22 num. 29.* Et quoad Confessionem Paschalem id reprobatur *Alex. VII. in Prop. 13.* Ex cujus reprobatione sequitur etiam, juxta dicta *Part. 3. Tract. 1. Quæst. 18.* in fine, talem Regularem tempore paschali non posse exponi ad audiendum secularium Confessiones.

6. Potest Episcopus, si clara & justa subfit causa, Approbationem semel à se concessam revocare, aut si res id postulat novum Sacerdotis approbati examen instituere. Quia jus habet, ut animarum sibi commissarum saluti securius consulat. *Suar. Lugo, &c.* De his *Tract. 1. & Approbatione injustè negata, revocata, &c. agit supra inter Quæstiones singulares, Quæst. 17. pag. 88. & seqq.*

7. Regulares debent approbari ab Episcopo loci, in quo degunt. Quia quoad hunc actum illius subditi censentur.

8. Cum Approbatio non sit actus Ordinis, Episcopus potest illam conferre per Vicarium, vel alium quemvis deputatum.

9. Examen in ordine ad Approbationem non est absolutè necessarium, modò aliunde de Sacerdotis aptitudine ad Confessiones audiendas ab Ordinario prudens judicium formari possit. Hoc praxis, & ratio satis confirmat.

10. Approbatio concedi potest cum restrictione ad certum genus personarum, certum locum, & tempus, quando justa causa occurrit, etsi id neget *Vega.*

11. Non videtur modò probabile ab uno Episcopo Approbatum, in quavis alia Diocesi sine novâ Approbatione validè absolvere. Decretum Urbani VIII. in oppositum extat apud *Card. Lugo de Pœnit. Disp. 21. Sess. 2. num. 29.* Non enim tenetur Episcopus stare judicio cujusvis alterius Ordinarii pro sua Diocesi, in qua possunt esse difficultates aliis non communes. Si tamen Episco-

pus tantum ostendat se esse contentum aliorum Approbatione, Sacerdos aliâ non indigebit; sin minus invalidè absolvet. De hoc plura supra *Tract. 1. Quæst. 17.* circa pag. 86.

QUÆRITUR porrò pro Missionariis: An Parochus, aut alius, ob magnum populi ad se concursum, possit ad audiendas Confessiones sibi adscissere alium Sacerdotem non approbatum?

Respondeo negativè, uti docet *Sancius, Fagund. aliique* ex declaratione Cardinalium. Quamvis contrarium tradant nonnulli cum *Ledesma*, apud *Diamam* p. 3. *Tr. 4. Resol. 146.* Possunt tamen alios Parochos in cooperatores advocare.

FORMULA Approbationis quando in scriptis conceditur hæc fere esse solet.

N. Dei & Apostolicæ Sedis gratia Episcopus Diocesis N. Dilecto nobis in Christo (nominatur approbandus) salutem in Domino. Ut per Diocesim nostram, de consensu eorum quorum interest, Verbum Dei prædicare, ac Christi fidelium Confessiones excipere, eosque mediante salutari Pœnitentiâ in foro conscientie à peccatis suis (additur aliquando) etiam à casibus nobis reservatis, absolvere liberè ac licitè possis, & valeas, Tibi facultatem & licentiam per præsentem (additur aliquando) ad revocationem nostram duraturas, concedimus, & elargimur. Datum &c. addito sigillo, nomine Ordinarii, & Secretarii.

CAPUT III.

De Impedimentis Absolutionis per
Reservationem, Censuram,
&c.

§. I.

Horum Declaratio.

1. Scire debet quivis Sacerdos tam secularis quam regularis, etsi sit approbatus, & ad audiendas Confessiones legitime expositus, varia esse peccata mortalia, à quibus non possit absolvere ratione Censuræ, aut Reservationis annexæ. Tenetur proinde Sacerdos antequam Confessarii munus exerceat, sibi comparare notitiam talium peccatorum, censurarum, ac reservationum: & in promptu habere praxim in illis pœnitentem dirigendi, & ad alium pro Absolutione remittendi: quæ omnia in ejus commodum pro instituta brevitate hic exponemus.

2. Peccata mortalia (quæ sola reservantur) alia sunt reservata Summo Pontifici, alia Episcopis, alia variorum Ordinum Prælati respectu fuorum subditorum, quæ ipsi, præcipuè ex suis Constitutionibus, scire debent.

3. Quando in Confessione occurrit peccatum, quod scitur esse illis reservatum, remittendi sunt vel ad illos, vel ad alium, qui noscitur habere potestatem à tali peccato absolvendi: suadet tamen charitas ut ipse potius Confessarius Superiorem accedat, ut veniam absolvendi ab eo obtineat, tacitâ tamen personâ, & peccato quod in Confessione audivit.

4. Si Superior adiri non possit, & in præfenti sit causa urgens v. g. periculum infamiae aut scandali ex omissione Confessio-

nis, aut Communionis, poterit inferior Confessarius à reservatis absolvere, admonito pœnitente de onere se postea Superiorem sistendi. Quod etiam fieri potest etiam si illud peccatum censuram reservatam annexam haberet. *Reginal. Angel. V. Confessio. n. 10. alique.*

5. Peccat Superior, qui absque legitima causa difficilem se præbet Confessario pœnitenti facultatem absolvendi ab aliquo casu reservato: quia reservationem reddit magis gravem & odiosam quam Ecclesia velit.

6. De Confessario ad Regularium Confessiones deputato constat, si Superior ei facultatem neget, posse illum pro ista vice pœnitentem absolvere, si ipse judicet facultatem illam concedi debere: de quo adfertur declaratio Clementis VIII. & Bulla Urbani VIII. apud C. Lugo de Pœn. Disp. 20. Sect. 4. Idem licere si facultas negetur viro Religioso pio, docto, ac prudenti, etsi non sit ex designatis Regularium Confessariis, ut probabile tradunt 7. Auctores apud Quintan. Tract. 3. Sing. 11. Nota etiam ex Suarez, & Diana p. 3. t. 2. Resol. 26. Regulares posse pro una vice à reservatis absolvi sine fuorum Superiorum facultate, plures pro hoc vix reperio.

7. Certum tamen est quando ex casu reservato, grave malum communitatis, aut aliorum scandalum timetur, posse Superiorem negare Absolutionem, donec Pœnitens per se, vel Confessarium præbeat Superiorem sufficientem notitiam ad illud malum evitandum: quod si nec hoc modo, nec aliter velit remedium adhibere, ob hanc culpam, tamquam ad Absolutionem indispositus, repellitur.

8. Qui ignorat peccatum suum esse reservatum, aut Sacerdotem carere potestate absolvendi, si interim bonâ fide confitetur, validam suscipit Absolutionem: tenetur tamen errore cognito comparere coram alio, cui peccatum illud non est reservatum.

Reginal.

Reginal. Busen. Præpositus alique.

9. Si Confessario verè sit probabile peccatum pœnitentis non esse reservatum, valebit Absolutio, etsi à parte rei reservatum fuisset, uti patet ex adductis à Diana p. 9. t. 9. r. 29.

10. Qui confitetur Sacerdoti habenti potestatem ordinariam, aut etiam delegatam ad absolvendum à reservatis, & sine sua culpa oblitus est exponere peccatum aliquod reservatum, potest postea illud confiteri Sacerdoti inferiori, & ab eo validè absolvi. Quia in priori Absolutione sublata est reservatio per Sacerdotem, qui potuit illam auferre. *Præpositus, Meratius, Busen. Diana p. 4. t. 4. Resol. 124.*

11. Si post debitum examen Confessarius positivè dubitet, an pœnitens lapsus sit in mortale reservatum, cum probabile sit peccatum de quo sic dubitatur non habendum pro reservato, poterit pœnitentem ab eo absolvere. Idem dicendum etsi dubium sit negativum, id est, in quo pro neutra parte rationes occurrunt, probabiliter docet Suarez. *Henriq. Fillac. Bonac. Card. Lugo de Pœnit. Disp. 29. Sect. 2.*

Quæstio est singularis, quam proponit, & resoluit, Card. Lugo de Pœnit. D. 20. Sect. 8. Num. 122. his verbis: Quando facultas conceditur ut Pœnitens eligat Confessarium, qui pro hac vice possit eum à Reservatis absolvere, vel Confessario datur Licentia audiendi illum, & absolvendi hac vice à Reservatis; tunc sive facultas concedatur Confessario, sive Pœnitenti, admitte-rem posse absolvi à commissis similibus post licentiam concessam: atque etiam à commissis post habitam notitiam facultatis concessæ: quia concessionis verba non significant limitationem &c. Ubi specialiter notanda est ultima restrictio, quæ supponit verba concessionis non significare limitationem, quam sine dubio aliquando significant & declarant: & restrictio altera, de peccatis similibus, sive in eadem specie malitiæ. Cum

illo sentit *Præpositus in Part. 3. Quest. 9. Dub. 3. Num. 22.* Citaturque *Vgolmus, Barbosa, alique latius.*

12. CENSURÆ variæ Absolutionem variè Impediunt. Quoad censuram SUSPENSIONIS, illa non impedit à percipiendâ Absolutione Sacramentali. Suspendio enim est censura quâ Clericus prohibetur ab usu Ecclesiastici Officii, vel Beneficii, vel ab utroque simul; perceptio autem Absolutionis non est usus Officii, aut Beneficii. Invalidè tamen confertur Absolutio à suspensio non tolerata tam quoad Ordinem, quam quoad jurisdictionem; & ipse conferendo contrahit insuper irregularitatem. Si autem sit suspensus toleratus, probabile est ei licitum esse absolvere, si se non ingerat, sed ab aliis ob utilitatem propriam ad hoc requiratur. Ita *Henriq. Layman hic cap. 4. n. 17. Bonacina d. 3. p. 4. n. 4.*

13. INTERDICTUM quoque Absolutionem Sacramentalem non impedit in foro interno, imò neque Administrationem Sacramenti Pœnitentiæ, Baptismi, & Confirmationis: exceptis iis, qui Interdicto causam dederunt, etiam consilio, auxilio, favore. Cum enim omnes Clerici soleant in eodem loco subesse Interdicto, non potuerunt ob communem utilitatem ea Sacramenta omnibus prohiberi.

14. IRREGULARITAS non est censura, nec obicem ponit in ordine ad suscipiendam Absolutionem Sacramentalem. Sed est tantum impedimentum Canonicum in ordine ad susceptionem sacrorum Ordinum, aut usum susceptorum: quod aliquando ex delicto v. g. ex homicidio, aliquando tantum ex defectu naturali v. g. ex carentia sinistri oculi, vel ex defectu natalium provenire potest. Tollitur autem ab habente potestatem non per Absolutionem, sed per dispensationem, hac vel simili formâ; *Dispensatio tecum in irregularitate quam ob hanc N. causam incurristi.* Irregularitates singulæ, cum

earum expositione tractantur infra cum Sacramenta Ordinis §. ultimo.

15. EXCOMMUNICATIO verò cum sit censura, per quam quis privatur Communione Ecclesiæ, impedit valorem Absolutionis, & licitum usum aliorum Sacramentorum tam passivum, quàm etiam activum. Nisi aliquandò excuset ignorantia invincibilis, vel metus mortis, infamiæ, gravis jacturæ bonorum, &c. Nam censura, cum sit quasi Lex Ecclesiastica, non obligat cum tanto rigore & incommodo. Casus ex quibus incurritur excommunicatio referuntur cap. sequenti.

16. Quando autem Confessarius facultatem habet absolvendi à peccato reservato quod annexam habet excommunicationem, debet Pœnitentem primò eximere à vinculo excommunicationis, & postea à peccato absolvere. Quia cum peccatum soleat esse Pontifici reservatum ratione tantùm excommunicationis annexæ, debet hæc prius esse sublata, ut Absolutio à peccatis validè conferatur.

FORMULA Absolutionis à Censura in foro conscientiæ hæc communiter usurpari solet. *Ego te absolvo à vinculo v. g. excommunicationis, suspensionis &c. quam incurristi propter hanc causam N. (si sit excommunicatio additur) & restituo Te Sacramentis Ecclesiæ, & Communionis fidelium (si sit suspensus) executioni tuorum ordinum, vel officiorum, vel beneficiorum: In nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti, Amen.*

QUÆRES, A quo possit ferri Censura, & quis modus requiratur?

RESP. Censuram ferre potest solus Superior Ecclesiasticus, habens in foro externo jurisdictionem sive ordinariam, sive delegatam. Ut censura lata sit *valida*, præter legitimam ferentis jurisdictionem, debet servari substantialis ordo iudicii, quando non à jure, sed ab homine fertur censura per sententiam particularem. Primò itaque requiritur ut citetur Reus, & moneatur sub comminatione censuræ; quia aliàs non est contu-

max, nisi recuset obtemperare. 2. Necessaria est à parte rei justa causa de qua reus sit convictus: vel causa quæ etsi non subsistat, à parte rei tamen satis probata fuit secundum allegationes fori externi: & in hoc casu etiam innocens debet censuram observare in foro externo ad scandalum evitandum.

Ut autem censura sit *licita*, monitio Canonica debet esse triplex, vel ob justam causam una tribus æquivalens. 2. Debet ex scripto recitari. 3. Exprimi debet causa censuræ. 4. Reo petenti exemplum Scripturæ intra mensem tradi debet; alioqui ipse Judex à divinis Officiis suspenditur.

Sed quia Confessarius nihil horum in praxi scire, aut exequi poterit; nisi in particulari cognoscat qui casus aut peccata sint reservata, & qualem ex jure censuram habeant annexam, ea hic ad brevem, & distinctum ordinem contrahemus.

§. II.

Quinam Casus censeantur Episcopis reservati.

QUINQUE Casus enumerat Lezana, verbo, *Casus reservati, num. 2.* qui communiter dicuntur Episcopales. Nempe, peccatum habens de jure annexam Pœnitentiam publicam, aut excommunicationem majorem, aut irregularitatem, nec non peccatum incendiarii, & publica blasphemia: Docet tamen cum aliis ibidem Lezana ex solo jure communi nullum esse casum Episcopis reservatum. Casus igitur Episcopales potius erunt illi, qui vel ex consuetudine, vel expressa eorum voluntate illis reservantur.

In Belgio ab Archiepiscopo Mechliniensi expressè reservantur casus sequentes. Raptus Virginum. Homicidium. Incendium deliberatà voluntate procuratum. Simonia. Sodomia. Hæresis. Apostasia. Incestus cum consanguineis, aut Sanctimonialibus. Injunctio manuum violenta deliberato proposito, cum

cum læsione in Parentes. Sortilegium. Adulterium notorium. Addunt, & omnia delicta habentia excommunicationem majorem annexam; ac quæ sunt prædictis graviora. Casus hi omnes reservantur etiam ab Episcopis Antverpiensi, Gandensi, Burgeni, Iprensi, & Ruremundano. Nam Pastoralis ad usum totius illius Provinciæ edito inferuntur. Iprensis insuper reservat sibi Casum Sacrilegii; & Mechliniensis peccatum carnis Complicis opere completum, sic ut Confessarius complex non possit ab eo absolvere. Hunc etiam Complicis casum Antverpiensis modò reservat. Prædictos casus omnes, ut memoriæ promptius occurrant, Theologus noster sic nitidè expressit:

Incestus, Raptus, Sodomia, & notus Adulter, Incendens, Perimens, Percussoresq; parentum, Sortilegus, Sestator, Apostata, & impius Emptor: Sacrilegus servatur Ipre. Complexq; Maline, Nunc etiam Advaticæ Complex fert vincula Mitre.

In his, ubi actu reservantur, pro absolutione recurrendum est ad Episcopos, aut alios quos ipsi ad Casus etiam Episcopales approbant, aut designant. An verò Ordines Mendicantes vi suorum privilegiorum possint hodie in Belgio à casibus Ordinario reservatis absolvere, disputat cum quibusdam aliis Franciscus Bonæ Spei de Pœnit. *Disp. 10. num. 48.* ubi pro parte affirmativa citat novem Recentiores, qui illam probant, tum quia; inquit, prohibitiones factæ ante Urbanum VIII. anno 1628. sunt tantùm pro Italia: tum quia hæc Urbani VIII. prohibitio, tantùm est, ne Regulares absoluant in vim privilegiorum illis ante Tridentinum concessorum, vel post confirmatorum; est autem, inquit, privilegium Pauli III. & Pauli V. uni Ordini, cum quo alii Mendicantes communicant, concessam de novo, & non solum in confirmationem, post Tridentinum, absolvendi ab illis casibus: tum denique, ajunt, quia Bulla Cænæ, & decreta S. Congregationis; Mendicantium privilegia desuper re-

vocantia, non sunt in Belgio promulgata. Verùm ipse Bonæ Spei *supra*, negatiyam sententiam sustinet, maximè ob specialem Urbani VIII. declarationem, quam citat, & Alexandri VII. censurantis oppositum inter Propositiones sibi à Regularibus Diocesis Andegavensis propositas 30. Januarii 1659. His addo ejusdem Alexandri Propositionem 12. inter prohibitas anno 1665.

§. III.

Expositio brevis maximèque commoda, Casuum Episcopis reservatorum.

IN gratiam Curatorum hujus Diocesis, aliorumque, adjungo præcedentium Casuum expositionem, non nisi compendiosam & communem, quâ multùm imminui potest sollicitudo in discernenda actionum particularium reservatione, dum in Pœnitentiæ tribunali occurrunt: ne aliquando accipiantur Reservata pro non reservatis, aut contra, cum magno Pœnitentis & Confessarii incommodo; sed salvo in his singulis Majorum judicio, sicubi aliter sentirent. Procedam autem eo ordine, quo Casus illi superior recensentur.

Raptus virginum est, ablatio qua foemina talis violenter, contra suam voluntatem, aut eorum sub quorum potestate erat, de uno loco trahitur ad alium, sive ad copulam tantùm carnalem, sive etiam ad ducendum in uxorem. Unde sequitur primò; non incurri hunc Casum reservatum, si puella absque violentia, tantùm pretio, aut blanditiis inducta sequitur sollicitantem: quia sic non est propriè raptus. Si tamen vis adhibeatur, quamvis ipsa non sit invita, sed invitata sint parentes quibus subest, aut curator, aut sponsus, tunc verè est raptus, & hic Casus incurritur. 2. Si quis vim puellæ intulit, sed à loco suo non abduxit, non est raptus, sed stuprum, ex sententia communiore. 3. Raptum hunc etiam non incurrit sponsus, qui

qui virginem sibi legitime desponsavit, si volentem per vim invitis parentibus abduxit ex domo paterna, & rem cum ea habuit, si nullo alio modo sponsam sibi debitam habere potuit. Quia, licet graviter peccavit eam sic deflorando & abducendo, hoc tamen in jure non censetur raptus, eo quod ex desponsatione jus illi competebat, ut sponsam sibi ad nuptias haberet. Ita Doctores passim, qui citant etiam responsum Alexandri III. in cap. *cum causam*, de raptoribus, id non esse proprie raptum, neque etiam matrimonio impedimentum præbere. Casum raptus non evadit, qui per alios virginem ad se rapi curavit. Nota denique, etsi puella rapta, jam esset restituta, & omnia utrimque redintegrata, non posse tamen adhuc raptorem absolvi, nisi ad Episcopum recurrat, quia equidem Casum reservatum rapiendo antea incurrit.

Homicidium, est voluntaria, & injusta hominis occisio. Non reservatur homicidium casuale, sive Casu aliquo commissum: non etiam factum in furore, amentia, aut ebrietate plena, rationis usum auferente: neque etiam patratum sine advertentia & consensu sufficienti ad peccatum mortale. Voluntas interna occidendi quantumvis absoluta, & mortalis, etiamsi arma fuerint ad occidendum parata, & insidiæ structæ, non secuto effectu, non reservantur. Si quis volens alterum occidere, sclopi glande, aut gladio, aliove instrumento eum graviter vulneraverit, peccatum non est reservatum, si mors postea inde secuta non fuerit. Qui occidit iniquum aggressorem vitæ, aut fortunarum suarum, cum moderamine inculpatæ tutelæ, non incurrit Casum reservatum: neque famulus qui in hoc Domino suo cooperatur. Incurrit autem hanc reservationem qui alteri vitam auferit per venenum, aut maleficium, item, qui procurat abortum foetus animati: quia is verè homicidium committit. Idem dicendum de eo qui ad alterius mortem, quantumvis occultè, causam efficacem posuit effectu secuto. Sed non in-

currit miles, qui in bello justo etiam innocentem occidit, volens tantum hostem occidere.

Incendium; quod fuit deliberata voluntate procuratum. Hinc ad incurrendum hanc reservationem non sufficit, ex negligentia, aut temeritate incendio causam præbuisse. Neque incendium ab alio malitiosè positum extinguere nolle, etsi id possis: aut etiam ponendum non impedire. Quia etsi tales graviter peccent, non sunt tamen proprie incendiarii. Videntur tamen hanc reservationem incurere, qui incendium efficaciter mandant, aut ad hoc alios adhibente: quia hoc est verè incendium voluntariè procurare. An verò idem sit de illis qui consilio, vel auxilio remotè concurrerunt, non satis colligitur ex illis verbis. incendium deliberatâ voluntate procuratum, cum plerumque ubi tales comprehendendi sunt, addi solet: qui etiam consilium, vel auxilium impenderit. Cæterum excommunicatio & reservatio Pontificia in *Cap. Tuos*, de sent. excom. in *sexto*, dicitur lata in Incendiarios, qui postquam sunt per Ecclesiæ sententiam publicati, pro absolutionis beneficio ad Sedem Apostolicam sunt mittendi. Quam publicationem non existimo hic ad reservationem Episcopalem requiri.

Simonia; est quælibet studiosa voluntas emendi, aut vendendi pretio temporali aliquid spirituale, aut spirituali annexum: &c. Ut hæc censeatur reservata, debet voluntas illa prodire in actum externum, & simoniam complere. Signum Simonia completæ inter alia est contractus utrimque initus. Videtur omnis simonia externa & completa hic reservari. Cum autem in tali simonia non detur levitas materiæ, tantum contingit illam non reservari ex actus imperfectione, aut ex ignorantia. Simonia realis in beneficio Ecclesiastico est etiam Pontifici reservata. Quibus verò in casibus peccatum simonia in particulari committatur, reperies deductum infra de Præceptis cap. 12.

Sodomia; est congressus contra naturam, & strictius

strictius sumpta, est congressus duorum ejusdem sexûs, ut maris cum mare, vel fæminæ cum fæmina. Non incurrit hunc Casum reservatum, qui in se procurat pollutionem, etiam adhibitâ operâ alterius cujuscunque sexûs per solos contactus manuum, aut aliorum membrorum sine congressu carnali. Incurritur autem certò, si duo ejusdem sexûs inter se commisceantur, masculus cum masculo, aut fæmina cum fæmina, qui est modus admodum turpis & præposterus, & ad generationem non ordinatus. Sunt qui existimant, per Casum Sodomia non reservari copulam præposteram viri cum muliere, ut si maritus cum uxore extra vas debitum commisceatur, quia tunc non est illa identitas sexûs, quam ad Sodomiam proprie dictam requirunt, quæ majorem habet deformitatem. Verius tamen videtur Casum illum pro vera Sodomia reputandum esse, & sic eam appellat Cajetanus in *Summa ver. Sodomia*, item Eman. Sà *ver. Luxuria*. Lessius *lib. 4. cap. 3. dub. 13*. Covar *de sponsal. p. 2. cap. 7*. Certum est hunc Casum reservatum incurri per peccatum bestialitatis, quæ homo cum quacunque bestia commisceatur: etiam ex hoc capite, quod hoc peccatum sit gravius, quàm Sodomia quæ cum homine committitur: item per concubitum cum dæmone in corpore assumpto. Certum denique est, hunc Casum non incurri inter conjuges, si modus congregandi sit præposterus, sed non extra vas in homine ad copulam ordinatum. Inter alias pœnas Sodomitæ, si fuerit Clericus, omni privilegio clericali, officio, beneficio, dignitate privatus degradatur, & brachio seculari traditur, apud Navarrum *cap. 27. num. 249*.

Hæresis, est error intellectus Fidei Catholicæ contrarius, ab eo, qui Christum profiteretur, cum pertinacia assertus. Ex hac definitione patet, illum non incurere Casum reservatum hæresis, qui est Judæus aut Paganus, qui in Christum non crediderunt: quia illi non dicuntur hæretici, sed infideles.

Tom. II. P. 2.

Censetur ille *cum pertinacia* errorem asserere, qui sciens illum esse contra fidem Ecclesiæ Catholicæ, nihilominus illi assentitur, eumque asserit.

Incidunt igitur in hunc Casum omnes illi, qui hæresim, quam in corde latentem habent, aliquo signo exteriori sufficienter manifestant, sive verbo, sive scripto, etiam nutu. Idem est de illis, qui hæreticis tantum implicite adhærent, credendo pertinaciter vera esse quæ illi docent, quamvis in specie nesciant quid illi teneant. Incidunt etiam, qui in aliquo articulo fidei positivè dubitant, sic ut parati non sint dubium deponere, si melius instruantur; quia tales non habent, nec habere volunt illum assensum firmum, quem fides ex sua ratione formaliter requirit. Non incidunt tamen, qui dubitant ex ignorantia, vel ex infirmitate, ex eo quod dubitationem subortam ab imaginatione sua expellere nequeant, etsi non desit voluntas per meliorem instructionem eam repellendi.

Non censentur hæc reservatione comprehendendi, qui solum, spe lucri, aut aliâ passione victi, aliquid exteriori fecerunt in fidei præjudicium; ut imagines Sanctorum deponere, aut eas malè tractare. Quia quamvis graviter peccaverint, non deposuerunt tamen fidem internam, nec habuerunt errorem intellectus, qui ad hæresim requiritur, uti patet supra ex illius definitione. Neque comprehenduntur, qui interiori in animo adhæserunt aliquibus erroribus v. g. Lutheri, aut Calvini, si errores illos nullo planè signo exteriori manifestarunt. Tum quia hæresis illa in ordine ad reservationem non censetur completa: tum quia Ecclesia actus merè internos judicare & punire non solet, uti passim docent tam Theologi, quàm Canonistæ. Idem judicandum est de illis, qui hæreticorum conciones audiverunt, modò in animo fidem sat firmam retinuerunt. Quia etsi graviter peccaverint, si se hæresis periculo exposuerint, per hoc tamen hæretici non fuerunt.

K k

Per

Per hunc Casum non reservatur Episcopo lectio librorum hæreticorum : reservatur tamen Pontifici tam hæresis, quam librorum hæreticorum lectio, retentio, impressio, in Bulla Cœne Art. 1. De quibus plura, & alia ad hæresim pertinentia reperies infra, Part. hęc 3. Tract. 6. Quest. 12. Item, praxim Hæreticos Ecclesiæ reconciliandi, Tract. 3. Cap. 8.

Apostasia, est defectio à fide, à religione, vel ab ordine. De Apostasia à Fide quomodo reservetur jam diximus: nam hæc ab Hæresi tantum ferè differt in eo, quod illa sit totalis defectio à Christo, hæresis verò ab aliquo, vel aliquibus punctis fidei. Apostasia à Religione dicitur, quando professus quovis modo, Religionem approbatam deserit sine licentia cum intentione non redeundi ad illam, vel aliam, sed ducendi vitam laicalem, vel clericalem in seculo. Dixi, professus quovis modo, quia ad Apostasiam non requiritur in omnibus professio solemnitas. Apostasia ab Ordine dicitur, per quam Clericus in Sacris constitutus deserit habitum clericalem, ut more laici vivat: vel tali animo constitutus in Minoribus, cum beneficio, non deserit insignia Clericatus. Dixi, ut more laici vivat, quia Clericus etiam in Sacris constitutus, si habitum dimittat sine causa, et si graviter peccet, imò ipso facto beneficio excidat, ex *Constit. Sixti V.* non censetur tamen apostata, quamdiu habet animum habitum clericalem resumendi. Non incurrit etiam hanc reservationem Clericus, qui cum beneficio gerit quidem habitum & tonsuram, sed cum animo dimittendi, & more laico vivendi, cum beneficio. Quia quamvis interius sit Apostata, non ponit actum externum qui ad reservationem requiri solet. Extat etiam pœna excommunicationis contra eum, qui Apostatam recipit, occultat, aut defendit.

Incestus, cum consanguineis, aut Sanctimonialibus: quamvis incestus genericè sit carnalis commixtio cum consanguinea, aut affine usque ad quartum gradum, hæc tamen

reservatur tantum incestus ille qui committitur cum consanguineis, non verò cum affine; quod bene notandum. Porro ad incestum propriè dictum requiritur à Theologis ut sit commixtio perfecta, sive, in vase à natura ad copulam ordinato. Hinc reservatio hæc non incurritur, si quis habuerit cum consanguinea tactus impudicos, aut effusionem feminis extra vas naturale, quia quamvis per hæc valde graviter peccetur, non sunt tamen incestus, ut patet ex definitione supra. Ob eandem rationem, non subjacet huic reservationi attentatio, & conatus copulam consummandi cum consanguinea, si in re copula non sit secuta; ut inter impuberes, aut alios qui per ætatem seminare nequeant.

Ut incestus cum Sanctimoniali censeatur completus & reservatus, requiruntur eadem quæ diximus de consanguinea. Per Sanctimonialem intellige quamlibet in Ordine aliquo approbato professam: quod si hic incestus admittatur intra septa Monasterii, incurritur etiam excommunicatio Pontifici reservata per Gregorium XIII. anno 1575.

Injectio manuum violenta, deliberato proposito, cum læsione in parentes. Hæc itaque reservatio non incurritur, ubi non concurrunt hæc tria, violentia, animus deliberatus, & corporalis læsio parentis. Per *Parentes* hæc non tantum intelligitur pater & mater, sed etiam avus, & avia, & superiores ascendentes, uti satis patet ex *l. appellatione parentum. ff. de verborum signif.* Verius autem existimo non comprehendere respectu viri, patrem & matrem, avum & aviam suæ uxoris: uti nec nomine patris, vitricum, aut nomine matris, novercam, nisi Reservans declaraverit se velle nomen Parentum ad illos etiam extendere: quia constat reservationem strictè interpretandam esse; & in dubio, de illa facta non præsumi. Per injectionem manuum intelligitur etiam ealæsiõ, quæ fit per pedes, brachia, & alias corporis partes; nam nomen manuum non exprimitur ut alia membra excludantur; sed

sed quia manus sunt ordinarium instrumentum percussiois, & læsionis. Neque requiritur, ut læsio fiat per manum aut pedem immediatè, sed sufficit fieri mediatè per baculum, lapidem, sclopum, aliudve instrumentum. Neque necessarium videtur, ut læsio sit gravis, quia læsio etiam levis facta cum deliberatione & violentia, respectu parentum censetur gravis injuria, & reservatione digna. Ab hac etiam non excusat, quod parentes malè agendo læsionem illam meriti fuerint. Quia ad filium aut filiam minimè pertinet parentes, etiam meritos, punire.

Excusatur tamen ab hac reservatione, qui parentem læsit in se immodico furore lævientem, aut mortem intentantem, si tantum fecit quod necessarium erat ad sui defensionem, & periculum fugæ, aut alio modo vitare non potuit. Item, qui ex subita iracundia posuit actionem, quæ parentem lædendum minimè putavit: aut qui læsere quidem voluit, non tamen actu læsit. Hunc casum non reperio inter Pontificios; sed soli Episcopo reservatus est.

Sortilegium, est superstitiosa quædam divinatio, quæ fit per sortes ad aliquid futurum, vel occultum cognoscendum: ut si quis ex jactu & dispositione aleæ velit divinare de alicujus vita longa, aut brevi, de successu itineris, aut alterius negotii. In his gravis malitia est, & meritò reservata, quando sic fiunt, ut sortibus illis vis aliqua divina inesse credatur ad revelandum occultos rerum eventus. Sortes illæ aliquando dicuntur consultoriæ, ex quibus quasi consultitur, quid in hac, vel illa re ambigua agendum sit; ut, an eligendus hic aut ille status, an ineundus hic aut ille contractus, & sic de aliis actionibus suis, aut alienis. Possunt tamen aliquando sortes illæ sine peccato, adeoque sine reservatione, adhiberi, quando non ob virtutem quasi adjunctam sortibus, sed merè usurpantur ad tollendum dubium, quod video alio modo non auferendum: ut si ad aliquod iter, vel expeditionem profes-

surus, nesciam quos ex multis mihi socios adjungam, ne cogar continuo dubius hæere, decernam illos eligere, qui ex urna calculos tantum albos extrahent, seposito in aliis ex hoc electionis modo scandali periculo. Sortes etiam aliæ sunt divinatoriæ, in quibus si non collocetur virtus aliqua quasi divina, vel commercium cum dæmone, usurpari possunt sine peccato, sive ad hereditatis divisionem, sive ad litis compositionem, cum partium consensu. Quia nihil creditur illis inesse virtutis, nisi liberam determinationem, sive contractum illorum, qui ad rem illam jus habent, ut sit illius in quem fors ceciderit. Aliæ sunt species superstitiosis, veneficium, maleficium, incantatio &c. quæ in nomine sortilegii non comprehenduntur, de quibus agitur infra Part. hęc 3. Tract. 5. Cap. 1.

Adulterium notorium. Hic non comprehenditur quodlibet adulterium, etiam si sit completum, & perfectum. Hinc à quovis adulterio occulto potest per se absolvere Parochus, aut alius ad hoc Confessarius legitimus. Tantum igitur per hunc Casum reservatur Episcopo adulterium, quod ad aliorum notitiam devenit, etsi non sit omninò publicum, aut in judicio probatum. Unde hoc peccatum, cum in se completum, & exterius notorium esse debeat, facile à quovis adulterio occulto discerni potest. Hic addo, quod de his in *Synodo Antverpiensi tit. 5. de Sacram. Pœnit. Cap. 7.* discernitur, ut à casibus Episcopo reservatis, quando crimina notoria non sunt, absolvere possint omnes Pastores, & Superiores Ordinum, qui externorum Confessiones audire solent.

Complex, est hic persona, quæ in actu carnali cum Confessario illo peccavit; quam proinde per hanc reservationem, idem Confessarius non potest validè ab isto peccato absolvere. Potest tamen absolvere eandem personam, aut aliam, pro eo tempore, quo tantum cum alio suo Confessario carnaliter peccavit. Peccatum hoc complicitis, prout

verba sonare videntur, ut censeatur reservatum, non requirit, ut copula intervenerit, sed tantum ut fuerit peccatum carnale externum omnino grave ad copulam adducens; quales essent tactus graviter impudici, aut alii actus externi, & prout externi, mortaliter peccaminosi ad copulam tendentes. Tam detestabile, & noxium est hoc peccatum, ut merito vocetur incestus sacrilegus; utpote inter patrem, & filiam spiritualem: ideoque secundum antiquos Canones pro pena talis copulae decreta fuit peregrinatio 22. annorum, ex præscripto Cælestini Papæ; ut habetur Tom. I. Concil. fol. 157.

Ex præmissa Expositione Casuum *Episcopali*, facilius etiam discernes, quomodo procedendum sit circa Casus sequentes *Pontifici* reservatos, dum circa illos actiones particulares occurrunt, Porro quando à casibus Pontifici reservatis possint etiam *Episcopi* absolvere, reperies infra *Cap. 4.* in fine.

CAPUT IV.

Casus & Excommunicationes Pontifici reservatae.

§. I.

Reservata in Bulla Cæne Domini.

Prima est, Excommunicatio in Hæreticos cujuscumque Sectæ, eorumdem fautores, libros ipsorum legentes, tenentes, aut imprimentes; atque in Schismaticos.

Secunda, in appellantes ad futurum Concilium, ac eorum fautores.

Tertia, in Piratas, & eorum receptatores, atque fautores.

Quarta, in eos, qui naufragorum Christianorum cujuscumque generis bona, etiam in littoribus inventa, surripiunt.

Quinta, in imponentes nova pedagia & gabellas, vel argentus.

Sexta, in falsificantes litteras Apostolicas, aut Supplicationes à quocumque auctoritatem habente signatas, aut falso fabricantes litteras Apostolicas.

Septima, in deferentes arma, aut alia usui bellico idonea ad Turcas, aut alios Christiani nominis inimicos: vel ad Christianæ Reipub. statum pertinentia iisdem in damnum Christianorum annuntiantes.

Octava, in impediendo eos, qui victualia, & alia necessaria ad Romanam Curiam convehunt.

Nona, in eos, qui ad Sedem Apostolicam venientes, vel ab ea recedentes, suâ, vel aliorum operâ, & sine jurisdictione vexant in Curia commorantes.

Decima, in eos, qui lædunt Romipetas, ac Peregrinos in Urbe morantes, vel abeuntes.

Undecima, in offendentes S. R. E. Cardinales & alios Prælatos.

Duodecima, in lædentes eos, qui per se, vel per alios recurrunt ad Romanam Curiam pro suis negotiis.

Decimatertia, in eos, qui à gravamine, vel futura executione litterarum Apostolicarum appellat ad potestatem laicam.

Decimaquarta, in eos, qui impediunt & prohibent expeditiones litterarum Apostolicarum, aut aliarum expeditionum ad gratias impetrandas.

Decimaquinta, in Judices seculares, qui Ecclesiasticam libertatem tollunt, aut in aliquo perturbant.

Decimasexta, in eos, qui impediunt Prælatos, ne suâ jurisdictione utantur; quique illorum, vel Delegatorum judicia eludentes ad Curiam secularem recurrunt, aut contra illos decernunt; atque in his præstantes auxilium.

Decimasseptima, in usurpantes Sedis Apostolicæ, & quarumcumque Ecclesiarum jurisdictiones, vel etiam fructus sequestrantes.

Decimaoctava, in imponentes decimas, & alia onera personis Ecclesiasticis, Ecclesiis,

Monasteriis, aut eorum fructibus.

Decimanona, in Judices seculares, qui se interponunt in causis capitalibus, seu criminalibus contra Ecclesiasticas personas.

Vigesima, in occupantes terras Ecclesiæ Romanæ, & illius jurisdictionem usurpantes.

§. II.

In Decreto & Decretalibus Papæ reservatae.

Prima est, Excommunicatio in percussorem Clerici, vel Monachi, lata in *Cap. Si quis suadente Diabolo 17. Quæst. 4.*

Secunda est, lata à Delegato Papæ in eum, qui rei judicatæ parere contemnit: illa enim post annum transactum manet reservata Papæ, *Cap. Quærenti, de officio Delegati.*

Tertia est, Excommunicatio promulgata ab Episcopo in eos, qui litteras Apostolicas falsas habentes, non destruunt eas, aut non resignant intra viginti dies; postquam hæc contracta fuerit, recurrendum est ad Summum Pontificem pro Absolutione: *Cap. Duria, de crimine falsi §. Adjicientes.*

Quarta est, lata in sacrilegos, qui violenter Ecclesiam confregerint, eamque spoliare non dubitaverint: *Cap. Conquesti, de sentent. excommunic.*

Quinta est, quâ Papa excommunicat Clericos, qui cum excommunicatis à se, communicant in divinis, illorumque Absolutionem sibi reservat: *Cap. Significavit, de sentent. excommunic.*

Sexta est, lata in incendiarios, qui postquam sunt per Ecclesiæ sententiam publicati, pro Absolutionis beneficio ad Sedem Apostolicam sunt mittendi. *Cap. Tua nos, de sentent. excomm. in sexto.*

Septima est, lata in eos, qui in personis, aut bonis suis gravant illos, qui sententiam excommunicationis, suspensionis, aut interdicti in aliquem tulerit: ab ea enim per Sedem tantum Apostolicam tales absolvi posse, si in

ea sententia spatio duorum mensium perseveraverint, habetur ex *Cap. Quicumque eodem tit. & libro.*

Octava est, lata ibidem *Cap. Eos qui*, in illos, qui post Absolutionem à priore excommunicatione reservata à Papa obtentam, sub conditione comparendi coram ipso Papa, vel satisfaciendi parti læsæ, talem conditionem negligunt implere tempore debito.

Nonam omitto, contra inferentes violentiam S. R. E. Cardinalibus, item Episcopis in *Clement. Si quis, de Pœn. Quia continentur etiam in Bulla Cænæ.*

§. III.

In Clementinis & Extravagantibus Excommunicationes reservatae.

Prima habetur in *Clementia I. de Hæreticis, §. Verum*, contra Inquisitores, vel eos, qui ipsorum vices gerunt, seu loco ipsorum, ad illud officium gerendum deputantur; si in usu ejusdem officii ita deliquerint, ut odii, & cæterorum ibi positorum obtentu, contra justitiam & conscientiam suam, omiserint contra aliquem procedere, ubi fuerit procedendum super hujuscemodi pravitate; aut obtentu eodem, pravitatem ipsam, aut impedimentum officii imponendo, eum super hoc præsumserint quoquo modo vexare.

Secunda est, in *Clementina. Religiosi, de Privilegiis*, lata contra Religiosos, qui præsumserint Sacramenta Extremæ Unctionis, aut Eucharistiæ ministrare, vel Matrimonia solemnizare, sine parochialis Presbyteri licentia speciali; vel Excommunicatos à Canone, præterquam in casibus, ipsis à Pontifice concessis, absolvent, &c.

Tertia est, lata in *Clement. Cupientes, §. Janè, de pœnis*, in Religiosos ac in Clericos seculares violantes Constitutionem Bonifacii, *Cap. I. de sepulturis, in sexto,*

ne aliquis Clericus secularis, aut Religiosus inducat quempiam ad vovendum, jurandum, vel fide interpositâ, seu aliâs promittendum, ut apud eorum Ecclesias sepulturam eligat, vel jam electam ulterius non mutet.

Quarta habetur in Clement. Gravis, de sentent. Excom. lata in violantes interdictum per unam ex quatuor actionibus ibi positis.

Quinta Excommunicatio est in Extravag. Prima inter Communes, de sepulturis, lata in lacerantes & exenterantes corpora defunctorum hominum, ut conserventur, vel ut decoquantur, ut ossa possint in alia loca transferri.

Sexta, in Extravag. I. Commun. de Simonia, contra eos lata, qui dant vel recipiunt aliquid ob ingressum Religionis per modum pacti & conventionis.

Septima, in Extravag. I. de Regularibus, in qua Martinus IV. prohibebat, ne Religiosi Mendicantes ad aliam Religionem transeant, exceptâ Carthusiensî, absque Sedis Apostolicæ licentia speciali.

Octava, lata in Extravag. Commun. de Simonia, quam ij incurrunt, qui Simoniæ peccatum committunt; intelligit autem de Simonia reâ consummata, id est, in qua de facto datum & acceptum est temporale pro spirituali.

Nona, est in Extravag. Comuni, Grave nimis, de Reliquiis & Venerat. Sanct. lata à Sixto IV. in præsumentes affirmare, illos qui credunt, aut tenent; beatissimam Virginem, ab originali peccato fuisse præservatam propterea alicujus hæresis labe pollutos fore; vel mortaliter peccare; vel etiam eos, qui Conceptionis Officium celebrant, vel Conciones audiunt eorum, qui ipsâ sine macula peccati conceptam esse prædicant; vel libros talem doctrinam continentes pro veris legunt; tenent, vel habent; vel alicujus peccati reatum incurrere. Ubi idem similiter excommunicat eos, qui affirmant hæresim esse, vel peccare mortaliter eum, qui docuerit, aut asseruerit beatam Virginem in peccato originali conceptam esse.

S. I V.

Aliæ Excom. reservatæ, extra Corpus Juris, & Bullam Cæne.

PRIMA est, à Leone X. in Concilio Lateranensi lata in Prædicatores, qui contraveniant iis, quæ ibidem prohibentur, quorum Primum est, ut Evangelicam veritatem & sacram Scripturam, juxta Doctorum Ecclesiæ declarationem pertractent; nihilque adjiciant contrarium, aut dissonum sacre Scripturæ: Secundum est, ut tempus præfixum futurorum malorum, vel adventûs Antichristi aut certum justiciæ diem prædicare non præsumant. Tertium, ne illa futura quasi specialiter revelata dicant, aut alienas, inanesque divinationes asserant. Quartum, ut à Prælatorum, aliorumque Superiorum detractione absteineant.

Secunda Excommunicatio, habetur ex quodam proprio motu Pii V. qui incipit, Regularium personarum; lata in feminas, quæ ingrediuntur in Monasteria Carthusiensium, & aliorum Virorum vitam regularem agentium.

Tertia, ex ejusdem Pontificis Constitutione, quæ incipit, *Intolerabilis*, lata in eos, qui committunt crimen Simoniæ, confidentiæ beneficiæ; ut consentiant alii, quorum ibidem mentio est; tum ij, qui beneficium recipiunt ab aliquo, sub confidentia, quod illud postea eidem restituent, vel alteri dabunt, vel fructus ejus, aut eorum partem, aut pensionem eidem, vel alteri solvent.

Quarta est, quam Concilium Tridentinum Sess. 22. Cap. 11. de Reform. fert in quoscumque sive Clericos, sive laicos, qui præsumunt usurpare quâcumque arte, aut modo, bona, res, jura, fructus, redditus, aut jurisdictiones alicujus Ecclesiæ, vel beneficii secularis, montium pietatis, vel aliorum piorum locorum; vel impediunt, ne percipiantur ab eis, ad quos jure pertinent.

Has

Has omnes, earumque explicationem fusiùs tradit Suarez Tomo 5. in 3. Part. Disp. 21. & 22. Bonac. d. 2. q. 5. p. 3. Layman l. 3. Tract. 5. p. 2. cap. 5.

Sunt & aliæ Censuræ in posteriorum Pontificum Bullis reservatæ; ut in Bulla Urbani VIII. contra eos, qui de Gratia & libero arbitrio sine speciali Sedis Apostolicæ licentia Tractatus edunt. Et in Bulla Alexandri VII. contra eos, qui quovis modo contra piam sententiam de Immaculata B. V. Conceptione, ejusque Festum seu cultum aliquid publicè vel privatim, voce vel scripto loqui, tractare, disputare ausi fuerint, vel argumenta contra illa adferre, & insoluta relinquere. Et quædam his similes censuræ, quæ in aliis Controversiis emanarunt. Ut sunt variæ excommunicationes recentiores Pontifici reservatæ, contra docentes, aut defendentes certas Propositiones sive damnatas in Bullis dogmaticis, sive prohibitas in particularibus Decretis: nec non contra legentes, imprimentes &c. certos libros ac libellos à Sede Apostolica prohibitos. Prædictis casibus Pontificiis multum accommodari poterit Expositio supra tradita de singulis casibus Episcopalibus.

Annotatio, de potestate Episcoporum circa prædicta.

AD levandum necessitatem recurrendi ad Pontificem in quovis casu circa tot delicta per adjunctam excommunicationem ipsi reservata, statutum est in Conc. Tridentino, ut Episcopi à casibus Pontificiis saltem occultis possint absolvere, juxta tenorem verborum ipsius Concilii, quæ sic habent Sessio 24. de Reform. Cap. 6. *Liveat Episcopi in irregularitatibus, & suspensionibus ex delicto occulto provenientibus (exceptâ eâ, quæ oritur ex homicidio voluntario, & exceptis aliis deductis ad forum contentiosum) dispensare, & in quibuscumque casibus occultis, etiam Apostolicæ Sedi reservatis, delinquentes quoscumque subditos in Diœcesi sui per seipsos, aut Vicarium ad id specialiter deputandum, in foro*

conscientiæ gratis absolvere. Idem & in Hæresis crimine in eodem foro conscientiæ eis tantum, & non eorum Vicariis sit permissum.

Ex his summatim facillè colliges, à quibus, qualiter, & per quos in casibus Pontificiis possit Episcopus in foro conscientiæ absolvere, aut dispensare. Per Casum vel delictum occultum non debet Casus ille tantum intelligi, qui ad nullius notitiam exterius pervenit, sed ille qui à paucis scitur, & facillè posset tergiversando celari: ex illis enim minùs timeri potest scandalum, aut publica incommoda: uti etiam videtur intelligere Navarrus cap. 27. num. 255.

Conceditur etiam in casibus prædictis peculiaris potestas Episcopis, quando non datur recursus ad Sedem Apostolicam; ut si impediatur periculum mortis, aut gravis morbi; si sit pauper, aut mulier, aut puer, aut alteri serviens, aut itineris laboribus impar.

CAPUT V.

Pro Facultate absolvendi à Reservatis, Censuris, aliisque Casibus, ad quos possit Confessarius recurrere?

AMPLIorem cæteris in hoc genere facultatem, quantum est ex vi officii, habent Episcopi in sua Diœcesi; sed quia multa sunt, ad quæ facultas eorum ordinaria se non extendit, Privilegia sibi ampliora à Sede Apostolica aliquando procurant.

Idem dicendum est de Vicariis Generalibus. Idem de variorum Ordinum Prælati, & aliis personis, quibus Sedes Apostolica particulares facultates concessit.

At sciendum est, facultates omnes Ordinis non necessariò cuivis ejus membro competere, sed tantum eas obtinere, quas eorum Prælati singulis respectivè permittunt aut

aut communicant : qua in re graviter offendunt subditi, si suas facultates aut ignorent, aut excedant.

Cavendum insuper, ne Sacerdos aut laicus sine ulteriori examine, statim existimet subsistere quælibet facultates, aut privilegia, quæ in quovis Auctore aut libro notata, aut olim concessa reperuntur. Sicut enim quibusdam aliqua dantur de novo privilegia, ita etiam quædam antiqua in posteriorum Pontificum Decretis non rarò revocantur aut restringuntur: quorum singula non nisi à Viris prudentiâ & doctrinâ probè instructis satis discerni valent: ideoque in sequentibus pro communi usu ac scientiâ viam recurrendi commodissimam ac tutissimam aperiemus.

Ut igitur Confessarii, præsertim in Missionibus, cognoscant Facultates in iis concedi solitas, & sciant pro quibus casibus, & indultis, & ad quos recurrere possint, hic subjiciam seriem variarum Facultatum, & indultorum, quæ Sedes Apostolica quibusdam personis in variis regnis, ac provinciis largiri solet; pro ut inveniuntur à sacra Congregatione de propaganda fide ex Regulis à sua Sanctitate approbatis digesta, & apud probatos Auctores recensita; ut quædam fusiùs apud Vericelli in *quæst. mor.* Non quod asseram singulas, quas recensio Facultates, talibus personis, aut officiis semper aut necessariò annexas esse, sed quod illis potissimùm ab Apostolica Sede pro rerum exigentia liberè concedi aut annexi soleant.

S. I.

Facultates Missionum

Pro Episcopis in Hibernia & alibi concedi solita, & quibusdam aliis infra exponendis.

Primò, Absolvendi ab hæresi & apostasia à Fide, & à schismate, quoscumque, etiam Ecclesiasticos, tam Seculares, quàm Regulares. Non tamen eos, qui ex locis fuerint

ubi S. Officium exercetur, nisi ex locis Missionum, in quibus impunè grassantur hæreses, deliquerint; nec illos qui judicialiter abjuraverunt, nisi isti nati sint, ubi impunè grassantur hæreses, & post judicialem abjuracionem illuc reversi, in hæresim fuerint relapsi; & hos in foro conscientiæ tantùm.

Secundò, Tenendi, & legendi libros prohibitos Hæreticorum, ad effectum eos impugnandi, & alios quomodolibet prohibitos, præter opera Caroli Molinæ, Nicolai Macchiavelli, & libros de Astrologia judiciaria principaliter, aut incidenter, vel aliter quovis modo de ea tractantes; ita tamen, ut libri ex ipsis Provinciis non efferantur.

Tertiò, Dispensandi in tertio, & quarto gradu simplici, & mixto in contrahendis; in contractis verò cum hæreticis conversis, etiam in secundo simplici, & mixto; & in his casibus prolem susceptam declarandi legitimam.

Quartò, Dispensandi super impedimento publicæ honestatis ex sponsalibus proveniente.

Quintò, Dispensandi super impedimento criminis, neutro tamen conjugum machinante; & restituendi jus petendi debitum amissum.

Sextò, Dispensandi in impedimentis cognitionis spiritualis, præterquam inter levitatem & levatum.

Septimò, Hæ verò dispensationes matrimoniales; videlicet, tertia, quarta, quinta & sexta, non conceduntur, nisi cum clausula, dummodò mulier rapta non fuerit, & si rapta fuerit, in potestate raptoris non existat; & in dispensationibus tenor hujusmodi facultates inferantur, cum expressione temporis, ad quod fuerint concessæ.

Octavò, Dispensandi in irregularitatibus ex delicto occulto tantùm provenientibus, exceptâ eâ, quæ ex homicidio voluntario contrahitur.

Nonò, Dispensandi, & commutandi vota simplicitatis in alia pia opera, exceptis votis Castitatis & Religionis.

De-

Decimò, Absolvendi, & dispensandi in quacumque simonia, & in reali dimissis beneficiis, & super fructibus malè perceptis, injunctâ aliquâ eleemosyna, vel pœnitentiâ salutari, arbitrio dispensantis, vel etiam retentis beneficiis, si fuerint Parochialia, & non sint qui Parochiis præfici possint.

Undecimò, Absolvendi ab omnibus casibus reservatis, etiam in Bulla Cœnæ.

Duodecimò, Dispensandi cum Catholicis super fructibus bonorum Ecclesiasticorum malè perceptis.

Decimotertio, Dispensandi cum eisdem Catholicis, ut possint retinere bona Ecclesiastica, & fructus ex illis percipere, acceptâ ab illis promissione, de stando iudicio Ecclesiæ circa eorum restitutionem cum fieri poterit, illis interim admonitis, ut de dictis fructibus faciant eleemosynam, iudicio Confessarii in usum Religionis, cujus ante hæresim, & schisma erant bona, si adsit illa Religio, sin ibi minus, in pauperes Catholicos, & memores sint, bona illa esse reverâ Ecclesiæ.

Decimoquartò, Dispensandi quando expedire videbitur super usu carniùm, ovorum, & lacticiniorum tempore Quadragesimæ.

Decimoquintò, Celebrandi Missam quocumque loco decenti, etiam subdito, sub terra, unâ horâ ante Auroram, & aliâ post meridiem, bis in die, si necessitas urgeat, si tamen in prima Missa non sumpserit ablutionem, & super Altari portatili, etiam fracto, aut læso, & sine Sanctorum Reliquiis, & præsentibus hæreticis, aliisque excommunicatis, si aliter celebrari non possit, & non sit periculum sacrilegii, dummodò interveniens Missæ non sit hæreticus, vel excommunicatus.

Decimosexto, Concedendi Indulgentiam Plenariam primò conversis ab hæresi, atque etiam fidelibus quibuscumque in articulo mortis saltem contritis, si confiteri non poterunt.

Decimosextimò, Concedendi Indulgentiam.

Tom. II. P. 2.

tiam Plenariam in Oratione Quadraginta Horarum ter in anno indicenda, diebus beneficiis, contritis, & confessis, ac sacra Communionem refectis: si tamen ex concursu populi, & expositione sanctissimi Sacramenti nulla probabilis suspicio sit sacrilegii ab hæreticis, & infidelibus, aut Magistratum offensum iri.

Decimo-octavò, Concedendi singulis Dominicis, & aliis diebus Festis decem Annorum Indulgentiam iis, qui ejus concionibus interverint, & plenariam iis, qui præviâ Sacramentali peccatorum suorum Confessione Eucharistiam sacram sument, in Festis Natalis Domini, Paschatis, & Assumptionis Beatissimæ Virginis.

Decimononò, Lucrandi sibi easdem Indulgentias.

Vigesimo, Singulis secundis feriis, non impeditis Officio novem Lectionum, vel eis impeditis die immediatè sequenti, celebrando Missam de Requiem, in quocumque Altari etiam portatili, liberandi animam secundum eorum intentionem à Purgatorii pœnis per modum suffragii.

Vigesimo-primò, Deferendi sanctissimum Sacramentum occultè ad infirmos, sine lumine, illudquè sine eodem retinendi pro eisdem infirmis, in loco tamen decenti, si ab hæreticis, aut infidelibus non sit periculum sacrilegii.

Vigesimo-secundò, Induendi vestibus secularibus, si aliter vel transire ad loca eorum curæ commissa, vel in eis permanere non poterunt.

Vigesimo-tertio, Recitandi Rosarium, vel alias preces, si Breviarium secum deferre non poterunt, vel divinum Officium ob aliquod legitimum impedimentum recitare non valeant.

Vigesimo-quarto, Communicandi prædictas facultates duobus Sacerdotibus tantùm in qualibet civitate, & oppido insigni, vel Conventu Regularium Theologis tantùm, aut in aliquo Collegio benè instructis, & præsertim tempore sui obitus, ut

L I

Sede

Sede vacante, sint qui possint supplere, donec Sedes Apostolica certior facta, quod quam primum per delegatos, aut unum ex eis fieri debet, alio modo provideat.

Vigesimo-quinto. Delegandi simplicibus Sacerdotibus potestatem benedicendi paramenta, & alia utensilia ad Sacrificium Missæ necessaria, ubi non intervenit Unctio, & reconciliandi Ecclesias pollutas aqua ab Episcopo benedicta, & in casu necessitatis, etiam aqua non benedicta ab Episcopo.

Vigesimo-sexto. Conferendi Ordines extra tempora, & non servatis interstitiis, usque ad Sacerdotium inclusive.

Vigesimo-septimo. Dispensandi super defectu ætatis unius anni ob operariorum penuriam, ut promoveri possint ad Sacerdotium, si alias idonei fuerint.

Vigesimo-octavo. Consecrandi Olea cum quinque saltem Sacerdotibus; non tamen extra diem Cœnæ Domini, nisi necessitas aliud urgeat.

Vigesimo nono. Et prædictæ facultates gratis, & sine ulla mercede exercentur, & pro eorum Diocæsi tantum concessæ intelligantur ad septennium. Sic etiam habent variæ Formulæ sæpius pro Pontificis arbitrio concessæ, & à probatis Auctoribus relectæ; uti & sequentes.

§. II.

Pro Vicariis Apostolicis Hiberniæ.

Accommodari his solent aliquando à Sede Apostolica eadem facultates & gratiæ, quæ Episcopis in prædicta formula attribuantur, pro locorum consuetudine, omni facultate 25. 26. 27. 28. uti habet præxis libera Congreg. de Propag. fide.

§. III.

Pro Superioribus Regularium ibidem.

Concedi his quandoque postulantibus solent etiam facultates suprædictæ: sed omisâ 14. item 25. 26. 27. 28. & 24. ex parte mutata, hoc modo: Communicandi prædictas facultates duobus Sacerdotibus suæ Religionis in quolibet Conventu, aut Monasterio existente in Civitate aut oppido insigni, Theologis tamen, aut in aliquo Collegio bene instructis, &c.

§. IV.

Pro aliis quibusdam Missionariis.

Extant & aliæ facultates his minores, quas aliquando idonei quidam Missionarii, à sacra Congregatione, aut Apostolico Nuntio impetrare solent. Tales sunt ex facultatibus supræ recessitis 1. 2. 5. in foro tantum interno, & 10. absolvendi & dispensandi in simonia; sed cum varia restrictione. Item 16. 17. 19. 20. 21. 22. 23. Quibus additur potestas dispensandi, cum pauperibus tantum, in 3. & 4. gradu consanguinitatis, & affinitatis simplici & mixto, & in 2. 3. & 4. mixtis; non tamen in 2. solo, quoad Matrimonia futura. Item in impedimento publicæ honestatis, & cognationis spiritualis, præter levatam inter & levatam; & modò in prædictis mulier non fuerit rapta, aut saltem in potestate raptoris non existat. Insuper benedicendi paramenta, & alia utensilia ad Sacrificium Missæ, ubi non intervenit Unctio: quibus & alia subindè adduntur.

§. 5. Fac.

§. V.

Pro Regno Angliæ.

Cum in eo Regno non sint Episcopi, aliis Prælati, & idoneis quibusdam Missionariis concedi solent omnes facultates, quas supræ recensuimus pro Superioribus Regularium, & pro quibusdam Missionariis in Hibernia: immutato nonnihil articulo de communicatione facultatum, & ablatâ restrictione ad Art. 19. hoc modo: Administrandi omnia Sacramenta, etiâ Parochialia, Ordine & Confirmatione exceptis. Sic enim ea facultas pro Angliâ à S. Congr. exprimi solet.

§. VI.

Pro Provinciis Hollandiæ, & Confederatis.

Ex Ordinatione sacre Congregationis pro Episcopis titularibus Hollandiæ eadem facultates concessas reperio, quas supræ adduxi in formula pro Episcopis Hiberniæ. Nisi quod tertia facultas in illis Provinciis, ad pauperes restringatur: & decima ex parte mutetur, & in 24. potestas communicandi has facultates relinquatur huic Episcopo exercenda in Sacerdotes idoneos, sine restrictione, prout secundum conscientiam opus esse judicaverit.

Alii in Hollandia Missionarii impetrare solent facultates similes iis, quas Missionariis quibusdam Angliæ, & Hiberniæ concedi declaravimus.

NOTA.

Pro Missionariis Regularium quædam singularia Pontificum Diplomata, ex quibus ampliora in hoc genere Privilegia depromuntur.

Innocentius IV. in Bulla 20. quæ incipit,

Cum horâ undecimâ, Missionariis Regularibus per universum mundum majora quædam Privilegia, adjecit. Quæ etiam Nicolaus III. in Bulla sua 2. confirmavit, excipiens dispensationem aut commutationem in Votis ultramarinis, continentiarum, & castitatis, quæ Innocentius saltem expressè non excepit.

Sixtus IV. in Bulla, quæ incipit, *Apostolice servitutis*: Et Pius II. in Bulla, *Dum levamus*, pro Missionariis Ordinis Prædicatorum varia privilegia concedit.

Leo X. in Bulla 3. *Alias felicis*, prædictis adjecit Facultates Innocentii IV. aliasque, restringendo Confirmationis administrationem ad Episcopos, si in Provincia reperiri commodè possint.

Adrianus VI. in Bulla; *Exponi nobis*, Missionariis Ordinis Minorum ad instantiam Caroli V. varias facultates indulgit.

Paulus III. in Bulla, *Licet debitum*, & in aliis, varia elargitur pro Missionariis Societatis Jesu.

Clemens VIII. in Bulla. *Dominici gregis* anno 1604. Missionariis Ordinis Carmelitarum Facultates admodum amplas concessit.

Hæc Diplomata integrè recensita reperiuntur in *Bullario*, & apud *Rodericum* de Privilegiis Regularium, & citantur in Compendio Privilegiorum variorum Ordinum.

Ubi advertet, propter Communicationem Privilegiorum inter Ordines Religiosos, posse Missionarios unius Ordinis ex alterius facultatibus juvari, prout traditur in Mari magno Minorum Sixti V. & in B. Aurea, & in B. *Dudum* Leonis X. ac recentius in Bulla 19. Clementis VIII. In quibus omnibus, quid pro singulis valeat, & vigeat, ipsis notum esse solet.

L12

§. 7. Facul-

§. VII.

Facultates Ordinariae quæ quibusdam Regularibus aliquando conceduntur; etiam extra Missiones, breviter explicatæ.

1. **A**bsolvendi quoslibet, a quibusvis peccatis etiam Sedi Apostolicæ reservatis. Intelligi quoslibet, non prohibitos per sua Privilegia confiteri extra suum Ordinem, absque suorum superiorum facultate. Intelligi etiam ex parte Absolventis, approbationem Ordinarii & cætera requisita; nisi quando is peregrinatur, veniam concedente Ordinario, si adsit, & Curato non repugnante in sua Ecclesia.

2. *Et specialiter, absolvendi ab omnibus casibus, peccatis, & censuris etiam reservatis in Bulla Cœnæ Domini.* Hanc habes integrè expressam supra cap. 4. §. 1. Quando censura fertur in eos qui præsumunt, aliquid facere vel attentare, non comprehendendi eos qui ex metu, & absque notitia sat libera id fecerunt, docent passim Theologi. 2. Si excommunicatio lata sit in patrones, docent etiam non extendi ad mandantes, nisi id alio modo exprimitur. De his & seq. pluribus agit Lezana, verbo, Bulla Cœnæ, & ex parte Diana, & recentius Chassaing.

3. *Dispensandi super Irregularitatibus Casus dictæ Bullæ consequentes, modo peniteat, & de cætero velit abstinere. Exceptis tamè Censuris & Irregularitatibus, quæ continentur in Constitutione Sixti V. de promoventibus, & simoniacè promotis ad Ordines.*

4. *Absolvendi Relapsos qui communiter habentur Catholici quoties in hæresim inciderint. Nisi essent notorii, & communiter pro talibus haberentur, & agnoscerentur, pro quibus tantum semel absolvendis privilegium concedi solet.*

Nota, Hæc omnia tantum valere in foro conscientia, & monendos esse pœnitentes, hanc absolutionem ipsis non prodesse in foro externo. Hinc caveri solet, ubi Censura est publica, ut Confessarius non absolvat

nisi consulto suo Superiore.

5. *Concedendi usum Librorum prohibitorum, qui tamen non sunt editi ad stabilienda dogmata hæreticorum.* Hoc est, qui ex Professio id non agunt ut hæresim aliquam probent vel introducant, quales censentur libri Erasmi, exceptis aliquibus ejus Colloquiis, item Ludovici Vives, Bodini, & Wesenbecii. Quales porò, & sub quibus pœnis Libri prohibeantur tradimus infra Tract. 5. Quæstion. 12.

6. *Dispensandi cum illis qui contraxerunt cum impedimento Criminis &c. Et cum adultero conjuge ad petendum debitum, qui consanguineam carnaliter cognovit.* Ubi notat Castro-palao, illum qui sic cognovisset consanguineam conjugis, sed cum ignorantia juris, aut pœnæ, hoc est, non sciens id ab Ecclesia ita specialiter prohibitum esse, aut sub pœnâ tam gravi, eam pœnam non incurtere, & posse sine dispensatione debitum petere. Scienter verò sic delinquentem, statim incurtere hanc pœnam privationis nullâ expectatâ juris sententiâ, aut declaratione criminis, docet hic Sanchez, aliique communiter.

7. *Commutandi omnia vota, etiam jurata in alia pia opera, dum adest causa rationalis, sine qua commutatio nulla esset.* Debet hæc commutatio fieri in aliquid æquale, vel quasi æquale, nam si fieret in aliquid notabiliter minus, esset ex ea parte dispensatio, non commutatio. Exempla operum in quæ aptè fieri possit votorum commutatio, habet varia Sanchez, Medina, Leander, & nos de votis infra, aliique.

Excipiuntur tamen vota ultramarina, Sanctorum Petri & Pauli in Urbe, S. Jacobi in Compostella, perpetuæ Castitatis, & Religionis.

Dixi, perpetuæ castitatis, quia communis sententia docet votum Castitatis temporale non esse reservatum: nec votum de non nubendo, de non polluendo, vel de statu Ecclesiastico assumendo. Quia hoc ultimum non est votum castitatis promissæ, sed postea promittendæ in isto statu: reliqua autem non sunt

sunt Vota castitatis perfecta & completæ, qualia debent strictè intelligi nomine voti in reservatione.

Inter hæc quinq; vota reservata, non censentur comprehendi vota conditionalia, vel pœnalia; exempli gratia votum castitatis, aut religionis sub hac conditione, si ab hoc morbo convaluero; aut in pœnam, si fornicatus fuero: adeoque talia vota, etiam post impletâ conditionem possunt commutari, quia neque absolutè, neque ex virtute religionis sunt emissa, uti docet Toletus, Sanchez, & passim alii. Reservatum quoque non esse votum feminæ assumendi habitum sive vitam earum quas vocant Devotas aut Beatas, quia non est status religionis aut castitatis perpetuæ, discrete docent Sanchez, Henriquez, Fagundez, & alii apud Leandrum de voto Tract. 1. Disp. 7. §. 3. Quæst. 47.

In his cavetur, ne commutatio voti fiat in præjudicium tertii. Quod si promissio non sit illi tertio specialiter facta, & ab eo acceptata, non censetur illi jus acquisitum, adeoque tale votum potest commutari. Plura de voti commutatione fufius tractat Layman de voto Cap. 8. Suarez de Rel. aliique. Hæc de facultate magis ordinaria, nec omnia pro instituta brevitate hic proferenda.

Sunt etiam nonnumquam Regulares, & alii, qui ex privilegio Pontificio magis speciali possunt ex causâ in votis dispensare, non injungendo aliud opus, ut fit in commutatione. Absolvere etiam eos qui ignorantés perpetratâ simoniâ, beneficia Ecclesiastica possident: & dispensare in fructibus male perceptis, modò illa beneficia relinquunt. Ac dispensare cum iis in foro conscientia, qui post simplex votum castitatis Matrimonium contraxerunt, quoad petendum debitum, monito tamen pœnitente, ut si conjugi supervivat, votum servet. Sunt & alia altioris potestatis privilegia. Verùm hæc ad communem usum recensere sufficiat, ut qui pro hujusmodi casibus remedium quarunt, facilius sciant ad quos possint pro auxilio recurrere.

Porò, Modum in his procedendi, & absolvendi, & Pœnitentiam idoneam injungendi colliges ex praxi Litterarum Pœnitentiariæ Romanæ quarum normam integram damus & explicamus infra Tract. 4. §. 5. in fine.

§. VIII.

Summula Casuum aliquorum à quibus etiam Privilegiati absolvi nequeunt.

Cum sit admodum difficile retinere omnes Casus Pontifici reservatos, & discernere concessos à non concessis: hic conor brevi compendio colligere Casus per privilegia ordinaria non concessos, qui longè pauciores sunt, ideoque multò facilius memoriâ retineri possunt, ne in illos impingatur.

Privilegiatus etiam approbatus non potest absolvere à mortalibus subditos aliorum Ordinum, nec eorum Apostatas, nec Moniales illis Ordinibus subjectas, sine licentia legitimi Superioris cui subsunt.

Neque potest absolvere, & dispensare in Censuris & Irregularitatibus quæ continentur in Constit. Sixti V. de Promoventibus, & simoniacè promotis ad Ordinem sacrum.

Neque Hæreticos illos absolvere qui post hæresim semel publicè abjuratam, rursus in eam relapsi sunt; neque qui sunt hæretici notorii, & pro talibus communiter habiti.

Neque concedere usum Librorum prohibitorum qui ad stabilienda Dogmata hæreticorum editi sunt: nec alios prohibitos, nisi fortè suis ex privilegio particulari.

Neque dispensare, aut commutare vota quæ dicuntur ultramarina, aut ad limina Apostolorum in Urbe, aut ad S. Jacobum in Compostella, neque Religionis, aut Castitatis perpetuæ. Neque alia vota quorum commutatio cedit in præjudicium tertii.

Qui privilegium sive facultatem accipit ab Episcopo circa Casus ipsi reservatos, per hoc non intelligitur illi concessa facultas circa Casus Pontificios, in quibus Episcopi absolvent per accidens, ratione necessitatis, & difficultatis recurrenti ad Sedem Apostolicam.

Non possunt Privilegiati concedere Secularibus in Jejunio v.g. in Quadragesima, usum carnijum, ovorum, aut lacticiniorum: de Privilegiis particularibus Millionum hæc non ago.

Quando habent illi privilegium rehabilitandi in irregularitatibus, non intelligitur ea quæ incurritur per homicidium, bigamiam, mutilationem, & defectum natalium, aut, ut dixi, ratione Ordinum simoniacè collatorum, aut susceptorum.

Nequeunt absolvere nominatim excommunicatum; aut notorium percussorem Clericis aut alia reservata, quæ adducta sunt ad forum contentiosum.

Absolutio Privilegiati non est pro foro externo, sed tantum pro foro conscientiarum: nec absolutis illa proderit, ut eximantur, si quando in foro externo accusandi aut puniendi sunt: de quo etiam absolventem illos monere convenit.

Denique in his omnibus non agimus de Privilegiis particularibus, aut extraordinariis, quæ Pontifex, aut ad hoc legitimus Superior, aliquibus personis concedere, aut adimere potest pro suo beneplacito. Hæc saltem sub unum aspectum studiosè expostita multum meminisse juvabit, quamvis difficile sit singula sat distinctè exprimere: quænam insuper alia sint, à quibus illi absolvere non possint, singuli ex suis Privilegiis facile cognoscent.

§. IX.

Casus, quos Regularium Superiores sibi reservare possint.

Quoniam reservatio Casuum debet esse prudens & moderata; & deceat eam maximè versari circa peccata externa, graviora, & opere consummata: hinc Clemens VIII. statuit à Regularibus reservari posse Casus, qui hæc sequuntur.

1. Apostasia à Religione, etiam retento habitu. 2. Nocturna, ac furtiva à Monasterio egressio. 3. Veneficia, incantationes, & sortilegia. 4. Proprietas contra votum paupertatis, quæ sit peccatum mortale. 5. Furtum mortale de rebus Monasterii. 6. Lapsus carnis voluntarius opere consummatus. 7. Juramentum falsum in iudicio legitimo. 8. Procuratio, consilium, vel auxilium, ad abortum factus animati, etiam effectu non secuto. 9. Occisio, vel vulneratio, seu gravis percussio cujuscumque personæ. 10. Falsificatio manûs, vel sigilli Officialium Monasterii. 11. Malitiosum impedimentum, retardatio, aut apertio litterarum à Superioribus ad inferiores, vel contra.

Plures Casus non vult reservari, sine consensu Capituli Generalis pro tota Religione: vel Capituli Provincialis pro Provincia. Priores undecim Casus Nostri, & Ordines plerique actu reservant.

Nota. porro

Reservari in Societate casus sequentes ex Congregationis V. Decreto 67. 1. Perjurium, & falsum testimonium in iudicio, vel extra. 2. Furtum & usurpatio, sive appropriatio alicujus rei contra votum paupertatis, in ea quantitate quæ efficiat peccatum mortale. 3. Lapsus carnis voluntarius, & quidquid est contra votum Castitatis, quod quidem in actum externum pro-

prodeat. 4. Inobedientia expressa, quæ quis asserit, se nolle parere. 5. Seditio in Superiorem, & divisio à Capite, in grave nocumentum Societatis. 6. Detractio famæ, bonæque existimationis aliorum, & discordiarum seminatio inter Fratres. 7. Impedimentum excludens à Societate reticuisse in examine, vel in eo mentitum esse, unde grave aliquod incommodum oriri possit. 8. Acceptio seu missio litterarum absque licentia expressa, quæ scilicet acceptio &

missio contineat rationem peccati mortalis.

Casus illi undecim communes à Clemente VIII. supra expressi, ad hos versiculos memoriarum causâ aptè rediguntur.

Sortilegius, Proprius, Nocturnus, Apostata, Furtum, Luxurians, Ladens, Falsarius, Impediensque Scribentem ad Patrem Monachum, Perjurus, Abortus.

TRACTATUS TERTIVS DE CONFessione, ET SATISFACTIONE IN SACRAM. POENITENTIAE.

SVMMVLA. Post hæc, sequitur singulariter, de Indulgentiis, & Jubilæis, ac Decreto Innocentii XI. de Indulgentiis abrogatis & subrogatis: specialiter de Indulgentiis Missionum: & accurata Praxi Hereticos reconciliandi Ecclesiae, Professionis Fidei, &c.

CAPUT I.

De Præcepto Confessionis.

1. Confessio Sacramentalis, est peccatoris accusatio secreta de suis peccatis, coram Sacerdote proprio; ut ab eo Christi nomine absolvatur.

2. Quæstio hæc est, An Confessio Sacramentalis præcepta sit jure Divino, an Ecclesiastico: quinam, & quo tempore ad eam obligentur.

3. Dico primò, Confessio peccatorum præcepta est jure Divino. Probatur ex verbis Christi Joann. 20. *Quorum remisistis peccata, remittuntur eis; & quorum retinueritis, retenta sunt: ex quibus confitendi præceptum colligit Trident. Sess. 14. Can. 5.*

Dices, Verba Christi tantum conferunt potestatem absolvendi, nullam verò memorant aut imponunt obligationem confitendi. Respondeo, hoc ipso, quo tribuunt Sacerdoti tamquam Judici in foro conscientiarum potestatem non tantum absolvendi, sed etiam retinendi peccata, imponere simul

præ-

præceptum Confessionis, sine qua ea potestas exerceri non possit, cum nequeat Judex ferre sententiam sine causæ cognitione.

4. Hoc Præceptum non obligat lapsum in mortale ut primâ opportunitate confiteatur. Ratio; quia præceptum confitendi est affirmativum, quod pro omni tempore non obligat, uti fit in præcepto negativo.

5. Incumbit tamen peccatori præceptum divinum Confessionis Sacramentalis in articulo mortis: imò in gravi ejus periculo v.g. in difficili partu, in periculoso morbo, prælio, &c. Ratio est, quia peccator in tali casu exponeret se probabili periculo nunquam explendi præceptum confitendi, quod lapsus in peccatum mortale à Christo impositum est.

6. Dico secundò; Ex præcepto Ecclesiæ omnes Christi-fideles postquam ad annos discretionis pervenerunt, tenentur omnia mortalia saltem semel in anno confiteri. Probatur ex Concil. Lateranensi sub Innocentio III. ubi disertè præcipitur annua Confessio, quam Christus per se ad certum temporis spatium non determinaverat,

Ab hoc præcepto non excusantur impubes, id est, qui septimum annum nondum attigerunt, si verè advertant se mortale peccatum admisisse: nam illa adversio per se satis indicat ipsos ad annos discretionis pervenisse. Hujus rei exemplum extat apud S. Gregorium de puero quinquenni, qui in blasphemis mortuus, ac propterea damnatus fuit.

7. Quod si Confessarius advertat puerum nondum satis affecutum esse usum rationis ad discernendam peccati malitiam, datâ tantum Crucis benedictione eum dimittat. Si tamen de ejus capacitate dubitet, poterit eum sub conditione absolvere; imò id facere debet, si eum in articulo mortis constitutum inveniat. *Diana. Laym. Lugo Diss. 15. Sect. 7.* Quia tunc pro salute æterna irreparabilem tutiorem eligere oportet in administratione Sacramenti.

8. Dico tertio; Tempus annuæ Confessionis instituendæ computari solet ordinariè à Paschate ad proximum Pascha, propter Communionem Paschalem tunc occurrentem: ita ut lapsus in mortale post Paschalem Confessionem non teneatur, saltem ex præcepto Ecclesiæ, ante sequens Pascha confiteri. Constat hoc ex praxi Ecclesiæ, quæ non solet à fidelibus amplius exigere, apud *Suar. Vasq. Coninck d. 5. dub. 6.*

9. Verùm, qui intra annum v.g. in ultimo Paschate Confessus non fuit, tenetur postea proximâ opportunitate confiteri, uti probabiliter docet *Suar. Vasq. Lugo. Contra. Sylv. Laym. Dian.* Ratio, quia tempus Paschale non constituitur tamquam terminus ad obligationem finiendam, sed ad eam magis urgendam, uti fit in termino statuto pro solutione debiti, aut census annui.

10. Hinc, qui prævidet sibi in proximo Paschate impedimentum confitendi obventurum, tenetur Confessionem anticipare; cum præceptum illud extra Pascha absolute possit impleri. *Laym. Busen. Lugo Diss. 15. Sect. 6. Num. 182.*

11. Si is, qui tantum post Pascha confitetur, sola venialia exposuerit, & postea in decursu anni incidat in mortale, ad aliam Confessionem ex præcepto obligabitur. Quia Ecclesia præcipit ut fideles quolibet anno peccata mortalia semel confiteantur, si in ea inciderint, quod in dicto casu sine nova Confessione factum non fuisset.

Unde etiam patet, hoc Confessionis annuæ præcepto non comprehendi eum, qui toto anno sola venialia admisit: uti agnoscit cum aliis *Scotus* apud *P. Terillum* de Consc. Probab. *Quest. 22. pag. 360.* Cum tamen is præceptum Communionis Paschalis explere teneatur, consultum est ut ante illam se Sacerdoti de more sistat.

12. Non satisfacit huic præcepto, qui novit se invalidè absque debita dispositione Confessionem instituisse. Ecclesia enim præcipit susceptionem Sacramenti Pœnitentiæ, talis autem Confessio & Absolutio cum sit invalida, non est Sacramentum. *Suar. Laym. Lugo.*

Lugo. Contrarium tamen probabile putat *Fagund. & Diana P. 3. T. 4. Res. 120.* quod tamen admittendum non est, quia non consistit cum Decreto Alexandri VII. prohibente Prop. 13. *Qui facit confessionem voluntariè nullum, satisfacit præcepto Ecclesiæ.*

Queritur Primò, pro Missionariis inter Hæreticos, An illi qui ab hæresi convertuntur, in prima Confessione exprimere debeant, quod non expleverint præceptum annuæ Confessionis Paschalis? Certum enim est Hæreticos, cum sint baptizati, Ecclesiæ præceptis subjacere.

Respondeo negativè. Quia dum confitentur se eo usque vixisse in hæresi, sufficienter exponunt se illa Ecclesiæ præcepta tanto tempore non observasse. Sicut qui confitetur se v.g. duobus annis vixisse in continua fornicatione, non debet semper exprimere tactus venereos, & alia, quæ solent communiter fornicationem comitari.

Sed *Queritur secundo*, Quid si singulari contemptu, & ludibrio hæc Sacramenta, aut Ecclesiæ præcepta insectati fuerint, aut alios ab eis explendis abstraxerint?

Respondeo, hæc peccata distinctè confitenda, quantum fieri potest. Quia illa non sunt omnibus Hæreticis communia; adeoque in hæresi ut sic non ita involvuntur, ut hæc exposita, illa etiam intelligantur in Confessione explicari.

CAPUT II.

De Integritate Confessionis.

§. I.

Qualis, & quando requiratur?

1. Integritatem Confessionis requirit, & describit *Trid. Sess. 14. cap. 5.* sitam in eo, ut postquam diligenter te excuseris, & conscientia tua sinus & latebras exploraveris, confitearis omnia mortalia memoria

, occurrentia, nondum confessa, eorumque numerum, & circumstantias, saltem quæ speciem mutant., Ratio additur, quia sine distincta peccatorum cognitione non potest Confessarius judicium Sacramentale debite exercere, neque pro mensura delictorum pœnitentiam idoneam imponere.

2. Integritas Confessionis alia est *Materia*, quando pœnitens omnia mortalia secundum numerum & speciem confitetur: & hæc integritas non est ita necessaria, quin pœnitens aliquo casu ab ea possit excusari. Integritas alia est, *Formalis*, quando pœnitens omnia mortalia, quantum hinc, & nunc potest ac tenetur, in Confessione exponit; etsi contingat aliqua esse omitta: & ab hac integritate formali pœnitens nunquam excusatur.

3. Qui ob justum impedimentum aut oblivionem peccatum aliquod in confessione prætermisit, tenetur cessante impedimento illud explicare. Quia hujus Sacramenti institutio requirit, ut in eo omnia mortalia semel directè Clavibus subjiciantur: *est communis Theologorum.*

4. Qui aliquo casu, vel morbo, linguæ usu destituitur, absolvi debet, si nutu, aliove signo Absolutionem postulavit, aut dolorem de peccatis ostendit. Quia tale signum est confessio peccatorum, saltem in genere; à præcepto autem confessionis integræ aut distincte necessitas excusat. Quod etiam verum est, etiam si signum illud absente Sacerdote editum fuisset, & postea præsentia ab aliis renuntiatum: *Ita Theol. communiter.*

5. Sed quid si moribundus, superveniente Confessario, nullum signum dederit, aut dare possit? Respondeo, etsi communior opinio asserat sic absolvi non posse; probabilem tamen, adeoque hinc in praxi sequendam esse sententiam, quæ docet talem sub conditione absolvendum esse, dummodò solitus fuerit aliàs *Christiano* more vivere, & Sacramenta frequentare. Ratio est, quia per tales actus vitæ Christianæ sufficienter is indicat se etiam in mortis articulo pœnitentiæ

tia Sacramentum postulare; hæc autem postulatio, externa quædam confessio est: Et hanc tenent sententiam *Homob. Molfesius Tambur. Phill. Servius*, & modò plurimi passim Theologi recentiores.

6. Diligens conscientia examen ante confessionem requiritur: diligentia autem quantitas moraliter æstimanda est pro variis circumstantiis. Unde minorem adhibere debet ille, qui frequenter confitetur, quam qui rarius. Si quis verò post talem diligentiam adhibitam, memoriam non habet commissi peccati mortalis, ritè confitetur; modò scienter nullum ex reliquis reticeat.

7. Qui non in specie, sed solum in genere recordatur, se mortaliter peccasse, hoc ipsum in confessione explicare debet; cum hæc sit sufficiens, imò necessaria materia Sacramenti.

Sed *Questio* est, An qui sic tantum in genere confessus est, teneatur *postea*, si recorderetur, declarare distinctum numerum & speciem peccatorum mortalium, quam in aliis confessionibus determinatè non expressit, sed tantum confuse & genericè: Respondet *Leander Part. I. de Sacramentis Pag. 148.* probabiliter pœnitentem illum ad hoc non teneri, & in eandem sententiam adducit *Card. de Lugo de Pœnit. Disp. 16. Num. 577.* & ante illum *Fabium* in suo Scrutinio Sacerd. *Tract. 4. Pag. 499.* Rustici, inquit, qui bonâ fide confessi sunt Curato non debite interroganti, satisfecerunt præcepto confessionis, nec tenentur iterum confiteri ipsa peccata. Ratio eorum est, quia peccata illa iam prius, saltem confuse, fuerunt directè subiecta Clavibus, adeoque directè remissa; ergo non est obligatio ea postea magis distinctè confitendi.

Sed contrarium videtur tenendum cum *Navarro & communi* aliorum sententia; Quia etsi peccata illa directè remissa fuere, nondum tamen expletum est præceptum exponendi distinctè speciem & numerum cognitum peccatorum mortalium: quod *Navarrus* ait scriptum esse non solum lege humanâ

in Cap. *Omnis de Pœnit. & Remiss.* sed etiam Divinâ & Evangelicâ, confirmatâ à *S. Thoma & aliis*, & declaratâ in Conc. Tridentino *Sess. 14. de Pœnit. Can. 7.*

8. Extra mortis periculum, numquam absolvi debet qui de nullo peccato in specie se accusat: si quis autem tam sit rudis, ut ab eo Confessarius ne veniale quidem in specie extorquere possit, dimittendus est sine Absolutione donec instruat, juxta praxim communem bonorum Confessariorum.

9. Si pœnitens inchoatam confessionem coram Sacerdote perficere non possit, interdum absolvi debet, *V. C.* si propter ignotum idioma non omnia possit explicare, aut si in phrenesim incidat, Tenetur tamen postea, si possit, omiâ mortalia exponere.

10. Tempore pestis, naufragii, periculosi prælii &c. si Confessarius multorum integras confessiones excipere non possit, licitum est omnes simul voce, vel signo confitentes audire, & absolvere: *ita Theol. communiter.*

11. Non tenetur aliquis peccatum confiteri, cum gravi periculo animæ, famæ, corporis &c. Ratio, quia tunc positiva lex de confessionis integritate meritò cedit juri naturali charitatis propriæ. Intellige, si alius Confessarius adiri non possit, vel confessio sine gravi incommodo differri.

12. Si fama Complicis graviter lædenda sit apud Confessarium, nec facile possit alius accedi, reticere debet peccatum, vel saltem circumstantia, aut executio peccati, quatenus necesse est, ut complicis peccatum tegatur, cum onere alteri postea confitendi quod omisum est. Quia præceptum naturale, non infamandi alium, prævalet præcepto positivo integræ confessionis. Ita *Valent. Bannez, Præpositus, Navarrus c. 7.* quamvis contrariam sententiam sequi liceat, quæ communior est cum *Suar. Vasq. Lugo &c.*

13. Qui duos Confessarios habet, quorum uni prius mortalia, alteri postea solum venialia confitetur, non peccat contra de-

bitam

bitam Confessionis integritatem. Imò quandoque id rectè fit, quòd pœnitens majori libertate uti possit, si ordinario Confessario, apud quem hæctenus bonam opinionem servavit, confiteri nimiâ verecundiâ impediat. Ita *Navarrus in Man. c. 21. Bonac. Leander &c.*

Per accidens tamen fieri potest, ut talis etiam mortaliter peccet, si eâ ratione exponat se periculo facile labendi in mortalia, & ea numquam efficaciter emendandi: quod ejusmodi hominibus accidere solet, qui de industria Confessarios imperitos, vel quibus ignoti sunt, adire solent, & alios à quibus juvari possint tantum cum levioribus accedunt.

14. Mentiri ex proposito circa materiam mortalem, & confessioni necessariam, est peccatum mortale: Ratio, quia vel negas te peccatum mortale commississe, quod hic & nunc fateri deberes, & tunc Confessio non integra est, sed sacrilega; vel affirmas, te mortale peccatum fecisse, quod non fecisti, & tunc graviter decipis Confessarium, non sine gravi irreverentia Sacramenti.

Quod si mentiatur circa peccatum veniale, vel aliam materiam quam hic & nunc confiteri non tenetur, peccat solum venialiter. Consentiant *TT.* communiter.

§. II.

Quomodo Species & Circumstantia peccatorum exponenda?

15. **Q**uoad peccatorum distinctionem. Illa censentur esse *Specie diversa*; adeoque necessariò distinctè exponenda, quæ sunt contra distinctas virtutes, v. g. fornicatio quæ peccatum est contra castitatem, differt specie ab adulterio, quia hoc est etiam contra justitiam, propter jus, quod maritus habet in corpus uxoris, ac proinde pœnitens debet dicere; Habui copulam cum persona conjugata; & si ipse sit

conjugatus, id exponere tenetur. Item, si peccavit cum persona religiosa, aut habente votum castitatis, aut ipse sit Sacerdos, aut Religiosus, id exponere debet: Quia peccatum hoc habet distinctam specie malitiam contra virtutem castitatis, & religionis.

Eodem modo, si furatus est rem sacram, aut alium occidit in templo, singula distinctè exponenda sunt: Quia præter peccatum injustitiæ, involvunt malitiam sacrilegii specie distinctam.

Et eadem ratione aliorum peccatorum diversa specie malitia distinguenda, & exponenda erit.

16. Circumstantias non mutantem speciem, sed tantum peccatum *notabiliter aggravantes* intra eandem speciem, sunt illæ quæ faciunt unum peccatum mortale æquivalere pluribus intra eandem speciem, v. g. furtum 100. florenorum respectu furti 10. flor. Tales circumstantias non esse plerumque necessariò confitendas, probabilis sententia est, apud *Sylvest. Navar. Vasq. Reginal. Bonac. Lugo de Pœn. Disp. 16. Sess. 3. Leandrum de Sacram. Pœn. Disp. 8. Quest. 4.* adducentem cum *D. Thomâ* supra 50. Auctores, & pro opposita sententia Auctores 40. Ratio colligitur ex Tridentino *Sess. 14. cap. 5.* ubi declarans necessitatem confitendi omnia mortalia, & eorum circumstantias, expressè addit, *quæ speciem mutant*: ergò insinuare videtur, circumstantias non esse confitendas, quæ speciem non mutant. Quia tamen opposita sententia est æquè probabilis & tutior, sequenda est eas prout etiam habet communis fidelium praxis. Nam juxta dicta supra *Part. 2. Tract. 1. Cap. 2. §. 4.* in Annotatione, non licet sequi sententiam probabilem, relicta opposita magis aut æquè probabili & tutiore, nisi adsit justa causa, qualis hic non adest; cum circumstantiæ notabiliter aggravantes intra eandem speciem facile exponi queant, & earum expositio faciat ad necessariam seu utilem pœnitentis directionem.

Hinc, qui furatus est simul v. g. centum florenos, non satisfacit dicendo; commisi furtum mortale: qui simul de aliquo crimine pluribus æqualibus detraxit; commisi gravem detractionem, &c. Quia furtum centum florenorum est longè gravius furto mortali ordinario, & pœnitentiam meretur majorem, etsi maneat intra eandem speciem: imò continet virtualiter multa peccata mortalia. Idem est de ista detractione. Atque sic prædicanda intellige illa, quæ tum hoc Cap. potissimum §. 5. tum alibi eatenus resolvimus juxta sententiam benigniorem.

§. III.

Quæstiones singulares de Specie & Circumstantiis in Confessione exponendis.

1. **A**N Sacerdos simul Religiosus, qui peccavit contra castitatem, teneatur exprimere circumstantiam illam, quod etiam sit Religiosus.

Respondet cum pluribus affirmativè Sanchez, Villalobos, Diana, &c. Contra varios qui probabile censent votum solemne castitatis, quod emittitur in Professione religiosa, esse ejusdem speciei cum eo voto, quod continetur in Sacerdotio; ideoque prædictum satisfacere, dicendo; violavi in tali re votum castitatis.

2. An persona habens tantum votum simplex castitatis debeat circumstantiam voti explicare, si contra castitatem peccaverit.

Resp. affirmativè; quia peccat contra virtutes diversas, nempe contra temperantiam, & contra religionem ratione voti, quo sibi ab actibus contra castitatem interdixit: atque hinc fit tali casu, ut v. g. persona, quæ dicitur *Devota*, debeat dicere se esse talem, nisi id aliunde Confessario innotescat; de quo si dubitet, interrogari illa debet.

An circumstantia Conjugii explicanda sit à conjugate, qui cum alia peccavit: & quid si alia etiam sit conjugata?

Respondeo explicandam esse circumstan-

tiam conjugii proprii, & insuper aliam esse conjugatam, si conjugata fuerit: neque satisfacere dicendo; commisi adulterium. Quia alterius speciei peccatum est frangere fidem, quam alteri dedisti, & alteri cooperari, ut frangat fidem quam alteri dedit.

4. Quid si persona illa interius tantum peccaverit delectatione morosa?

Resp. tunc etiam debeat circumstantiam *sui conjugii* explicare, quamvis de hoc dubitet Castrop. & Hart. Ratio est, quia fides conjugalis explicanda est, ut ostendimus; sed hæc extendit se etiam ad excludendas delectationes & cupiditates efficaces internas circa alias personas à conjugate distinctas; ergo hujus violatio in casu exprimenda est.

5. An circumstantia sponsalium exponi debeat, si sponsus aut sponsa cum alio peccaverit?

Resp. cum Sanchez, de Matr. à sponso probabiliter non esse exponendam, sed bene à sponsa. Quia licet uterque ob fornicationem alterius possit à contractu resilire, communi tamen iudicio onus & dedecus ex peccato sponsi respectu sponsæ censetur leve; hujus autem valde grave, redditurque multò deterior, quam fuerit ante contractum sponsalium. Quia tamen etiam de sponsa idem probabiliter docet Diana &c. quod de sponsa, probabiliter non erit necessarium Confessario interrogare tali casu, an pœnitens sit viro desponsata, etsi de eo dubitaret.

6. An si res una prohibita sit pluribus præceptis, divino, & humano; Ecclesiastico, & civili, id debeat in confessione distinctè exponi?

Resp. negativè, nisi diversa præcepta fecerint rem illam materiam necessariam diversarum virtutum. Quia diversa illa præcepta non mutant speciem peccati; nam ex communi usu & æstimatione neque Confessarii neque pœnitentes solent interrogare an v. g. furtum admissum sit lege humanâ vetitum, ex qua æstimatione colligendum est, quænam censeantur specie morali differre, ut hinc notat Lugo,

7. An

7. An qui Horas Canonicas omittit habens obligationem Ordinis & Beneficii, debeat utramque confiteri.

Resp. affirm. quia obligatio Ordinis spectat ad virtutem Religionis, obligatio Beneficii ad virtutem Justitiæ; adeoque omisso illa habet duplicem specie malitiam ratione duplicis præcepti; ac proinde utraque circumstantia in confessione explicanda est.

8. Si vigilia incidat in diem Quadragesimæ, aut Festum in Dominicam, an teneatur illam circumstantiam confiteri, qui Jejunium violavit, aut Sacrum omisit?

Resp. negativè, quia duplex præceptum non facit rem illam materiam duplicis virtutis, sed tantum Religionis; nam ideo jubemur jejunare, aut Sacrum audire in honore Sancti, quia in honorem Sancti id imperat Religio ut honoretur Deus: tenditque ad eandem honestatem v. g. religionis, aut temperantiæ.

9. An debeat in confessione specificari qualitas detractionis v. g. quod dixerim alterum esse furem, aut proditorem: an sufficiat dicere; detraxi in re gravi?

Resp. Sufficere videtur, si dicam; detraxi in re gravi. Quia fama, quamvis in re diversa, videtur tamen ejusdem speciei in genere moris: detrahitio autem accipit suam malitiam ex eo quod lædat famam aut honorem proximi, sicut furta lædunt fortunas: ergo sicut furta sunt ejusdem speciei in ratione furti, sive fiant in hac vel illa materia; ita de fama dicendum videtur. Quæ & in contumelia & in iudicio temerario locum habent.

Verum, quia varii DD. (quorum aliquos refert Diana P. 1. T. 7. R. 28.) judicant, dum injuriæ prolata sunt specie distinctæ, detractiones similes in genere moris esse distinctas specie, multum probabilis est sententia, quæ dicit qualitatem detractionis, contumeliæ &c. in casu posito in Confessione necessariò esse explicandam; quam in praxi sequere.

10. An exprimenda sit circumstantia Superioris in injuriis mortalibus contra ejus honorem?

Resp. cum Lugo, aliisque diversis potius affirmativè. Quia circumstantia Superioris in casu superaddit specialem malitiam, quia natura docet Superiores in speciali honore habendos. Atque idem docet Bonacina, contra Lugo, si quis Sacerdoti detraxerit, aut contumeliam intulerit; non item si Diacono aut Subdiacono.

11. An furtum rei non sacræ in loco sacro, v. g. crumenæ in templo, sit sacrilegium in confessione necessariò exprimendum?

Resp. probabiliter quod non, nisi res commoda sit loco sacro, aut in eo deposita, uti admittit Lugo, Less. Cov. & plures alii. Quia factum illud non repugnat peculiariter sanctitati loci, aut ex natura rei, aut aliunde. Quia res quæ auferitur nullam habet specialem connexionem cum loco sacro, sed tantum generalem, quod sit peccatum, quod non sufficit ad specialem malitiam contrahendam contra Religionem.

§. IV.

Quomodo distinguere debeat Numerus peccatorum?

PRO distinguendo peccatorum Numero dicendum, Actiones peccaminosas per se consummatas, & completas debeat in Confessione distinctè enumerari: ut si quis cum eadem plures copulas consequenter habuit, vel si Sacerdos in statu peccati mortalis continenter plures Confessiones audiavit, debet earum actionum numerus exponi, ex sententia communiore. Secus, si actiones non sint per se consummatæ, sed tantum referantur tamquam pars, aut dispositio ad aliud peccatum consummandum. Hinc verba inhonesta, oscula, & tactus libidinosos, qui præcedunt fornicationem, & ad eam complendam referuntur, non debere semper seorsim exprimi infra §. 5. dicemus. Idem dicendum de pluribus vulneribus, quæ

M m 3 alie

alicui infliguntur antequam occidatur.

Actus peccaminosi *merè interni* censentur numero distingui, quoties fuerunt moraliter interrupti, id est, notabili tempore cessarunt, vel retractati sunt, & iterum inchoari cœperunt. Exempli gratiâ: Si quis per unam vel duas horas inhæsit turpi cogitationi sine interruptione, est tantum unum numero peccatum; si autem durante illo tempore v. g. tertid cessavit integrè ab illa cogitatione, & iterum tertid resumpsit, censetur tria peccata commississe in confessione distinctè explicanda. Item, si quis habuit toto die voluntatem rem notabilem furandi, quam vesperi retractavit, & iterum eodem die vel sequenti eandem voluntatem resumpsit, tenetur se accusare, quod bis voluerit furari.

Quando contingit de mortalium certo numero non constare, exprimendus est ille, quem iudicas probabiliorè, addendo v. g. te pejerasse decies, plus minus. Quod si postea deprehendas numerum fuisse maiorem, non teneris iterum confiteri, nisi numerum à te expositum notabiliter excesseris. *Fagundes, Hurt. Sanchez, &c.* Si verò numerum omninò certum deprehendas, illum postea verosimilius debes confiteri; uti, si aliquod mortale confessus fueris tamquam dubium, quod deinde deprehendis certò fuisse mortale, hoc denud ut certum confiteri debes: uti ferè in simili jam dicebamus pag. 274. col. 1. circa finem.

Quod si nec probabilem numerum assequi valeas, exponenda est duratio consuetudinis peccandi, & frequentia lapsuum per diem, septimanam, mensem, aut annum, quantum potes probabili conjecturâ eam in mentem revocare. *Diana, Filliuc. Hurt. Lugo, &c.* Species peccatorum tamen, quantum fieri potest, explicari debent.

§. V.

Quæstiones porrò singulares de Numero peccatorum in confessione explicando.

1. **A**N qui successivè & continenter plures aureos uni alteri clam abstulit, aut in pluribus punctis graviter detraxit, aut convitia plura congessit, satisfaciat dicendo; semel furatus sum, semel detraxi, semel convitatus sum.

Resp. Affirmativè, quoad expositionem numericam. Quia singulæ istæ actiones sunt moraliter *partes* unius furti, unius detractionis, unius convitii. Sicut qui die jejunii incipit carnes comedere, etsi aliquid sumat ex pluribus ferculis, non tenetur aliud dicere, quàm, se semel comedisse carnes: accedentis nimirum voluntas erat comedendo suo appetitui satisfacere, non restringendo ad unum aliquod ferculum.

2. Quid dicendum de eo, qui initio intendit alicui aureum unicum auferre, aut in uno puncto detraxere, aut convitari: & postea occasione novâ invitante ad plura furta, aut convitia continenter perrexit?

Resp. talem teneri singulas actiones numero distinguere. Quia peccatum quod initio intendit facere per se consummatum est absque secundo peccato, cum ejus intentio in primo aureo auferendo completè steterit, & non nisi ex nova determinatione ad secundum perrexit, adeoque novum voluntatis actum liberum addiderit, numero à priori distinctum.

3. Quid si prædicta furta aut detractiones fiant successivè, sed continenter contra diversas numero personas?

Resp. in casu diversas personas facere, ut furtum singulorum aureorum sit diversum numero peccatum. Quia furtum factum à singulis est per se actio consummata & completa, sic ut non compleatur per furtum factum ab alio sequente, eo quod illa non coalescant, sive damnum quod infer-

tur Petro, non augeatur per damnum quod inferitur Paulo.

4. An debeat exprimere numerum, qui in uno impetu, sed tamen successivè plures homines occidit, aut pluries cum eadem peccasset?

Resp. affirmativè; quamvis *Zanardus* cum paucis contrarium putet probabile. Ratio responsionis est, quia hæ actiones sunt inter se physice & moraliter distinctæ, & per se sufficienter consummatæ, absque eo quod referantur ad aliud ulterius peccatum consummandum.

5. Quid de Confessario, qui in mortali pluribus Confessiones continenter audivisset, aut pluribus Eucharistiam ministrasset?

Resp. numerum singularum absolutionum, quantum fieri poterit, exprimendum: Quia absolutio Sacramentalis singulorum est actio externa per se sufficienter consummata: quamvis contrarium non sit improbableè apud *Diana, & Lugo*; & multò magis probabile & commune est, illum, qui sic Eucharistiam pluribus consequenter ministrat, unicum peccatum admittere.

6. An debeant seorsim & distinctè exprimi inhonestæ desideria, tactus, & oscula, quæ copulam carnalem immediatè præcedunt, aut quæ eam sequuntur?

Resp. non debere distinctè exprimi quando sic copulam præcedunt, ut docent Auctores. Nisi fortè quis accessisset cum voluntate tangendi tantum, & postea concepisset novam voluntatem pergendi ulterius. Quia illa referuntur tamquam dispositio ad actum principalem, & sic sunt aliqua copulæ inchoatio.

An autem debeant exprimi istiusmodi tactus & complacentiæ inhonestæ copulam immediatè subsequentes magis dubitatur. Debeere exponi affirmant *Suar. Vasq. Koninck*, aliique. Probabilis equidem videtur sententia negativa cum *Navarro, Salas*, aliisque, quos sequitur *Lugo* hic Disp. 16. Dist. 11. Quia neque ex intentione agentis, neque ex natura rei videntur referri ad novam copulam;

sed potiùs ad priorem tamquàm ejus accessorium; sicut refertur delectatio & gaudium, quod habetur de aliquo peccato jam commissò. Vix enim contingit, quin qui v. g. occidit inimicum, aliquantò post de facto suo gaudeat.

7. An qui unico actu v. g. explosionis bombardæ occidit sex, aut decem, aut plures homines, exponat sufficienter in Confessione numerum peccatorum dicendo, uno ictu occidi multos homines, eorum numerum non exponendo.

Resp. Affirm. probabiliter *Lugo supra num.*

41. Quia cum nec in Tridentino, nec alibi præceptum reperitur, necessariò explicandas omnes numero malitias in uno eodemque actu contentas; non debent fideles ad explicationes aded plerumque intricatas & scrupulis obnoxias obligari. Non sufficit tamen dicere; feci homicidium, quia pronius est hoc de unico homine occiso intelligi.

8. Quid de desiderio occisionis plurium, aut etiam copulæ cum pluribus?

Resp. *Lugo ibid. num. 135.* Qui unico actu interno voluntatis desiderat plures occidere, aut cum pluribus copulam habere, si omnes fuerunt personæ ejusdem rationis, non conjugata, non religiosæ &c. probabiliter sufficit in confessione dicere; semel desideravi occidere plures, semel cum pluribus personis liberis copulam optavi: ob rationem supra assignatam.

9. Quid de eo, qui unico actu multis simul graviter detraxit?

Respondetur, probabiliter apud *Card. Lugo supra num. 134.* non esse necessarium, ut numerus personarum eâ detractione læsarum in Confessione exponatur; ut si detraxit alicui familiæ vel seculari, vel religiosæ in qua plures sunt personæ, vel pauciores, sufficit dicere; detraxi graviter cuidam familiæ. Quod si in tali familia aliqua sit persona valdè eximia, aut aliud mutans speciem, non pertinet ad expositionem numericam, de qua nunc agimus.

10. Quid de scandalo gravi pluribus presentibus exhibito.

Resp. cum *Lugo Sc. n. 136.* Qui unico actu graviter peccaminoso pluribus praebeat scandalum, aut peccandi occasionem, probabiliter non obligatur in confessione exprimere numerum personarum circumstantium, modo dicat; semel fui multis occasio peccandi malo meo exemplo in materia gravi. Nec esse necesse in casu exponere diversam qualitatem personarum, quae in scandalum contra solam charitatem inducuntur, probabiliter item docet *Lugo Disp. 16. Sect. 4. num. 107.* Contra *Sanchez, Bonaciam*, aliosque.

§. VI.

Quaestiones aliae singulares de Confessione in diversa materia resolvuntur.

Queritur 1. De pec. dubio.

AN in Confessione necessario exponenda sint peccata commissa, de quibus poenitens Dubium habet positivum, an sint mortalia?

Respondeo affirmativè, exponendo dubia tanquam dubia; hoc modo; Dubito an plenè confenserim delectationi morosa; Dubito an comedendo semel violaverim jejunium &c. Est hæc communis Theologorum sententia, contra paucos qui passim rejiciuntur. Et probatur ex Trident. Sess. 14. cap. 5. docente constitenda esse peccata omnia quorum conscientiam habemus; de peccatis autem dubiis conscientiam dubiam habemus, ergo ut dubia sunt constitenda; estque hæc quædam quasi Traditio & praxis communis fidelium.

Eodem modo, si quis sciat se quidem mortale peccatum admisisse, sed tamen dubitet an illud confessus fuerit, remanet obligatio peccatum illud in confessione manifestandi. Quia cum constat de lege constitendi mortalia, & tantum dubitetur an illi satisfactum fuerit, penes legem manet possessio;

juxta *Princ. 9. initio hujus Partis Tract. 1.* explicatum. Sed magis disputatur, an eadem sit obligatio confitendi, quando peccata sunt tantum negativè dubia, quam à pluribus negari fusiis. ostendimus inter Controversias particulares *Tract. 1. Quest. 19.* hujus Partis pag. 184.

Sed *quæres*: Quid si aliquis habeat probabile iudicium se non peccasse mortaliter, aut peccatum admissum à se in confessione manifestatum fuisse, etiamsi de opposito formidinem aliquam experiatur?

Resp. in tali casu probabiliter nullam esse confitendi obligationem. Quia cum iudicium probabile nitatur motivis non levibus, potest illi prudenter acquiescere, juxta *Princ. 15. Tract. 1. supra traditum.* Si enim talis à Confessario interrogaretur, an tale peccatum admiserit, rectè responderet, se illud non commisisse, etiamsi de eo formidaret: nam de iis quæ homines prudenter affirmant, raro iudicium certum habere possunt.

Hinc, si quis habeat prudens & satis probabile iudicium, se de more ante confessionem conscientiam diligenter examinasse, etiamsi postea oriatur formido de aliquo peccato prætermisso, potest probabiliter iudicare se peccatum illud cum cæteris exposuisse, ac proinde ad illius confessionem iterandam probabiliter non amplius obligabitur.

Quer. 2. Conf. dimidiatio.

AN in Missionibus, ubi est unicus Confessarius, & maximus populi concursus in die solemni v.g. Paschatis, liceat audito uno vel altero peccato poenitentem absolvere, uti fit in naufragio, si aliàs nequeat populo satisfacere?

Resp. Negativè, etiamsi foret in die Jubilæi, aut Indulgentiæ Plenariæ. Quia in dicto casu non est sufficiens necessitas dimidiandæ confessionis, & maximi inde abusus sequerentur.

Quer. 3.

Quer. 3. Conf. absentis.

AN qui ob metum Hæreticorum non potest ad Confessarium accedere, vel qui in carcere aut custodia clausus detinetur, possit saltem per Litteras, vel fidum internuntium Sacerdoti absentem peccata sua Sacramentaliter confiteri, & ab eodem absente Absolutionem obtinere?

Respondeo Negativè; quamvis aliqui Theologi id rectè fieri aliquando docuerint. Nam *Clemens VIII.* eam doctrinam ad minus falsam, temerariam, & scandalosam damnavit, & sub pœna excommunicationis eam doceri, aut in praxim deduci vetuit anno 1602. Neque juvat, si dicas illum tantum declarasse id fieri illicitè, non autem invalidè: non enim rectè prohiberetur talis Absolutio tanquam omnicausu, etiam in morte, illicita, si foret probabile illam aliquo casu validam esse.

Eodem modo invalida esset Absolutio, etiamsi Confessarius presentis confessionem audiisset, & postea absentem per litteras absolveret.

Sed, *quæres*; quid si aliquis per litteras, vel nuntium Sacerdoti absentem confessus fuisset, & postea ad illum in periculo mortis Sacerdos accederet, & presentem absolveret, sine alia confessione.

Respondeo validè absolvi. Non enim simpliciter absentis confessionem, sed simul ejusdem Absolutionem Pontifex damnavit. Quod confirmatur ex eo, quod si alii testentur, absente Sacerdote, aliquem moribundum dedisse signa Contritionis, aut Confessionem petivisse, possit Sacerdos superveniens illum jam sensibus destitutum absolvere. Quamvis autem hoc ipsum aliqui negent, non repugnare tamen cum Decreto *Clementis* rectè docent *Lugo, Aversa* & plures alii, Idem habemus ex testimonio *Petri Lombardi* olim Primatis Hiberniæ, qui tradit consultum à se de hoc casu *Clementem VIII.* respondisse, sibi propositum non fuisse dam-

Tom. II. P. 2.

nare seu prohibere, ne incidente simili casu Sacramentalis Absolutio impendatur. Et hoc *Lombardi* testimonium ejus manu subscriptum & Sigillo munitum in nostro Archivio Lovanii servatur.

Quer. 4. Conf. in scripto.

AN valida, & licita esset confessio illius, qui, ob verecundiam valde magnam, in scripto traderet suam confessionem Sacerdoti presentem tacitè legendam, & antea, aut postquam legatur cum debito dolore diceret; Accuso me de peccatis ibi descriptis?

Communis sententia admittit validam, sed negant aliqui licitam esse. Docet tamen *Leander de Pœnit. Tract. 5. pag. 156.* citans *Benzonium*, aliosque, probabilius isto casu ex causa confessionem talem & validam, & licitam esse. Quia poenitens sic implet præceptum confessionis, etiam vocalis; siquidem ore, & voce fatetur peccata ibi integrè & distinctè scripta esse sua, & de illis cum dolore & proposito emendationis se accusat; quod ad confessionis integritatem solum requiritur. Probat id *Benzonius q. 5. ex facto D. Basilii, & D. Joannis Eleëmodynarii*, qui, inquit, mulieribus, de peccato verbo manifestando valde erubescens mandarunt peccata scribi in charta, quâ lectâ remissionem peccatorum eis misericorditer contulerunt, sive procurarunt.

Hanc doctrinam accuratè examinat, & confirmat *Mattheus de Moya* in Selectarum Quæstionum parte altera, edita anno 1678. pro ea insuper adducens Scotum in *4. Dist. 17. q. unica ad finem, Sotum, Suarez, Vasquez, Coninck, Cardinalem de Lugo de Pœnit. Disp. 15. Sect. 5. num. 77.* & plures alios, qui non dubitant id ex causa, etiam talis, sive tam magnæ verecundiæ, licitè fieri posse.

N 11

Quer. 5.

Quer. 5. Denuntiatio sollicit. &c.

AN teneatur Pœnitens denuntiare Confessarium, si ab eo ad turpia sollicitetur, &c.

Resp. affirmativè; idque ex natura rei, quando existit inde grave periculum ruinæ spiritualis sive Confessarii, sive alterius, quod potest impediri à Pœnitente competenti, cui denuntiatio faciendâ est; ad hoc enim obligat præceptum charitatis: neque Pœnitens, uti Confessarius, sigillo Sacramentali adstringitur.

Valdè autem arcta est in hoc genere obligatio ex vi præcepti Ecclesiastici in Bulla Gregorii XV. ubicumque nota & recepta est, quæ sic habet. *Qui personas, quæcumq; illa sint, ad inhonestâ, sive inter se, sive cum aliis quomodolibet perpetranda, in actu Sacramentalis confessionis, sive ante, vel post immediatè, seu occasione vel pretextu confessionis hujusmodi, etiam ipsa confessione non secuta, sive extra occasionem confessionis in confessionario, aut in loco quocumq; ubi confessiones Sacramentales audiuntur, seu ad confessionem audiendam electo, simulantes ibidem confessiones audire, sollicitare vel provocare tentaverint, aut cum eis illicitos, & inhonestos sermones sive tractatus habuerint, &c. Mandantes omnibus Confessariis, ut suos Pœnitentes, quos noverint fuisse ab aliis sollicitatos, moneant de obligatione denuntiandi &c.*

Prædictis Bullæ clausulis singula huc pertinentia accuratè exponuntur; quæ insuper fusè elucidantur à Diana in Tractatu de Denuntiatione Confessarii sollicitantis Part. 4. Tract. 5. Resol. 31. &c. etiam juxta Edictum Hisp. Inquisitionis: Ubi notat, perinde esse, sive sollicitatio fiat circa faminam, sive circa masculum: Item, denuntiandum, si in confessione præbeat chartam sollicitationis postea legendam: sed non æquè, si ad domum Pœnitentis litteras sollicitantes mitteret, ex vi hujus Decreti.

Quæstio est converso; Quando debeat

Confessarius obligare Pœnitentem ad alium ritè denuntiandum de aliquo crimine ex confessione cognito?

Auctores passim Quæstionem hanc non simul, sed sparsim in variis materiis tractant. Præ cæteris multa de denuntiationis obligatione & potestate habet *Layman Lib. 3. Tract. 3. Part. 2. Cap. 4.* sed maximè agit de Denuntiatione charitativa, & judiciali.

Resp. de Confessarii obligatione, rem illam reduci posse ad hos casus.

1. Obligandus ad denuntiationem est Pœnitens, si etiam extra confessionem ex charitate vel iustitia teneatur denuntiare alterius crimen v.g. hæresim, vel conspirationem, vel aliud graviter aliis noxium, aliter non impediendum. Si nolit ritè, denuntiare incapax est Absolutionis.

2. Si intellexerit Confessarius in confessione malum valdè grave uni tertio, vel alicui communitati obventurum, si non fiat à Pœnitente denuntiatio illi, qui potest impedire, citra damnum multò majus, quod Pœnitens denuntiando incurreret.

3. Si ipse Pœnitens non possit aliter quàm denuntiando evitare periculum proximum gravis peccati, v. g. ut potestatem habens non permittat talem personam ad se accedere.

4. Peculiare est in casibus reservatis, quod Confessarius debeat remittere Pœnitentem ad denuntiandum sive manifestandum seipsum Superiori: imò & suum complicem, si nequeat aliter consulere gravi infamiae, aut damno communitatis.

Sed quæres; An in his, aut casu reservato aliquando teneatur ipse Confessarius vices Pœnitentis supplere.

Resp. casum vix posse occurrere, quo ad hoc absolute obligetur. Ita *Sanchez Lib. 2. in Decal. 3. num. 14. Castropalao Tom. 1. Tract. 4. Disp. 4. P. 5. §. 2. num. 4.* Ratio; quia vel Pœnitens potest per se Superiorem accedere, vel non potest? si possit, non extremè in hoc indiget Confessarii charitate: si non possit v.g. in gravi infirmitatis periculo, aliove

aliove gravi accedendi impedimento durantes; & tunc Casus non est Confessario reservatus, adeoque potest eo titulo, sine recursum absolvere; onus enim se præsentandi est personale.

Quer. 6. Conf. Regularium.

QUAM potestatem habeant Confessarii ordinarii, aut deputati Societatis, aut aliorum Ordinum respectu suorum Religiosorum in ordine ad eos absolvendum à peccatis & censuris?

Resp. Confessarios illos circa Religiosos, pro quibus deputantur, habere omnem potestatem quam habet Confessarius ordinarius circa externos, præterquam circa casus in Ordine reservados. Unde sicut externos potest absolvere à peccatis & censuris Sedi Apostolicæ reservatis per jura, aut per speciales Constitutiones; ita potest suos prædictos Regulares, præterquam à casibus Bullæ Cœnæ, regulariter loquendo, quando scilicet illa potestas non esset Ordini concessa, sicut aliquibus concessam constat magis vel minus limitatè. Non enim censentur Seculares in hoc melioris esse conditionis quàm Regulares; uti docent Theologi communiter.

2. Quoad hæc notandum, Eandem, nec majorem inesse potestatem Confessariis, qui in Societate deputantur sexto quoque mense pro Nostrorum confessionibus generalibus, aut particularibus excipiendis tempore Renovationis votorum. Ita enim habet praxis & Superiorum declaratio.

3. Quoad omnia, quæ circa votorum commutationes, dispensationes, & similia possunt Confessarii Regularium circa externos, possunt etiam Confessarii eorum ordinarii circa suos Regulares Pœnitentes; nisi illis ea limitentur vel in Privilegiis, vel à Superiore qui eos designavit, vel à quo facultatem illam acceperunt.

Has, & ampliores facultates, quas habent Superiores & Confessarii variorum Ordinum

respectu suorum Regularium, reperies in Compendio Mendicantium, verbo, Absolutio ordinaria &c. & in Constitutionibus Prædicatorum cap. 46. & 47. & in Bulla dicta, Mare Magnum, Sixti IV. De quibus fusiùs *Suarez de Relig. Lib. 2. Quintanadrenas, Singularium Tract. 3. Sing. 19. &c.*

Quæres Porro, An Confessarii Superiorum Societatis, & aliorum Ordinum possint cum ipsis dispensare, in jejuniis, in Horis Canonicis, & aliis Ecclesiæ præceptis?

Resp. affirmativè, si ipse Superior eam facultatem illis committat. Quia non debent esse deterioris conditionis, quàm sui subditi, qui ipsum in promptu habent, & in illis possunt ad eum recurrere. Ita fusiùs *Sanchez de Matrim. Lib. 8. Disp. 3. aliique.* Et idem de Episcopis docet ibidem, cum *Sylvestro, Paludano, Gabriele, Angelo, Tabiena, Enriquez, Gomezio, aliisque.*

CAPUT III.

De Confessione invalida, & quomodo iteranda, & validanda.

1. **C**onfessio invalida est ob defectum continentis. *Primo*, si requisito dolore careat. 2. Si inter confitendum peccata, quia temerè, vel per crassam ignorantiam omittit peccatum mortale, aut de quo rationabiliter dubitat, num sit mortale; nisi in hoc casu bonâ fide arbitretur se à confitendi obligatione immunem esse. 3. Si exiguam valdè conscientiae discussionem instituens, conjiciat se in probabile periculum omittendi mortale. Unde cum talis confessio formaliter integra non sit, tota est repetenda.

2. Contritio, sive Attritio ex supernaturali motivo, quæ requiritur in Sacramento ad justificationem, debet se extendere ad omnia mortalia, saltem virtualiter. Nisi enim hoc dicatur, consequens erit nihil re-

pugnare, quominus vera contritio, aut attritio consistat cum actuali affectu ad peccatum mortale; quod ne probabiliter quidem dici potest.

3. Qui ob ignorantiam non mortaliter culpabilem, peccatum confiteri omisit, non tenetur postea integram Confessionem repetere, sed tantum exponere mortalia omissa: totam vero repetere tenetur, si ignorantia fuit mortalis. Ratio prioris est, quia in Confessione illa fuit valide absolutus. In posteriori autem à nullo peccato absolutus fuit, quia Confessio erat invalida.

4. Confessio etiam sit invalida, ideoque repetenda, ob defectum aliquem Confessarii: *Primo*, si jurisdictione omnino caruit, vel impeditam habuit per suspensionem ab officio, excommunicationem denuntiata, aut contractam ob Clerici notoriani percussorem. *Secundo*, si verba absolutionis substantialiter vitiavit. *Tertio*, si absolventi intentionem, nec actualem, nec virtua-lem habuerit.

5. Si Confessarius ob surditatem, distractionem, vel somnum, aliquod peccatum mortale non intellexit, videtur nihilominus valida esse absolutio; dummodo Pœnitens bonâ fide egerit, & culpa in solo Confessario resederit. Ita *Henriq. Laym. Diana &c. contra Navar. & Sylvest.* Ratio: quia essentia & effectus hujus Sacramenti consistere potest sine integra & specifica peccatorum explicatione, si ea sine culpa pœnitentis intermittatur. Nihilominus si pœnitens id postea resciat, debet iterum peccatum illud Clavibus subicere; quia semper manet obligatio omnia mortalia Sacerdoti indicandi secundum speciem, & numerum, ut in omnia directe absolutio feratur.

6. Addo contra scrupulos, tamen contingat absolutionem Sacerdotis, ob aliquem ejus occultum defectum invalidam esse, raro id graviter obfuturum pœnitenti inculpate defectum illum ignorantis; in proxima enim Confessione valida ab illis peccatis indirecte absolvetur.

7. Pro faciliiori praxi Confessionis repetendæ. Si Confessio, quæ ob defectum pœnitentis, vel Confessarii invalida fuit, de novo instituat apud eundem Sacerdotem, non est necessarium, peccata omnia secundum speciem & numerum repetere, modo Confessarius statum pœnitentis adhuc recorderet, saltem confuse, ut convenientem illi pœnitentiam imponere possit. Ita *Vasq. Sa. Laym. Dian. p. 3. t. 4.* Probat ex praxi: si enim Sacerdos auditâ Confessione advertat, pœnitentem non satis dispositum esse, & attritum, interdum differt absolutionem in alterum diem: si eum contingat interea speciei peccatorum distincte non recordari, non ideo exigere solet, ut Confessio tota repetatur; sed tantum ut de peccatis illis verus dolor, cum emendationis proposito eliciatur. Ratio, quia antea Pœnitens præcepto divino de integritate Confessionis satisfecit, ideoque solum defectum, v. g. contritionis, supplere tenetur.

8. Denique, tamen Confessarius nec statum peccatoris talem recorderet, sed id tantum, quod sibi sic confessus fuerit, eumque jam recte dispositum absolvat, peccat quidem Confessarius, cum non recte munere suo fungi possit in imponenda congrua pœnitentia &c. nihilominus absolutio erit valida, & Pœnitenti fructuosa.

9. *Questio* est, Quid agendum cum Pœnitente, qui confitetur omnia peccata; sed non vult deserere occasionem proximam peccandi v. g. non amplius visitare personam, cum qua experitur se sæpe relabi in peccata carnis: 2. Cum eo, qui pergit præbere publica scandala: 3. Cum eo, qui non intendit restituere bona aut jura iniq̄e possessa.

Respondeo, neminem horum posse absolvi, nisi hortatu Confessarii eò adducatur, ut serid proponat, ac fideliter promittat se satisfacturum suæ obligationi.

Quod si Pœnitens non possit implere suas obligationes, v. g. restituere pecuniam, aut refarcire alterius famam, aut inire gratiam cum

cum inimico, nisi post aliquot menses, aut forte post unum annum, non ideo tam diu differenda est absolutio, si Pœnitens omnino spondeat, quantum est ex parte sua, se satisfacturum obligationi quamprimum id erit in ipsius potestate. Quia cum talis Pœnitens sit rite dispositus ad absolutionem, jus habet ut ea tandiu non differatur, in tanta incertudine vitæ humanæ, & damnationis æternæ periculo: Ut cum *Suarez Disp. 32. Sect. 2.* fufius ostendit *Reimakers, & Franciscus Jacops* in sua Defensione contra aliquos modernos.

Quæritur: An ergo semper illicitum sit differre absolutionem pœnitentis sufficienter dispositi?

Respondeo, sæpe licitum esse eam differre, imò aliquando expedire, saltem ad tempus non diuturnum, quando Confessarius prudenter judicat illam dilationem, præ ceteris remediis, multum pœnitenti profuturam. Ut si videatur non satis perfecte se examinasse pro Confessione plurium annorum, in quibus gravia peccata, & varias satisfaciendi obligationes contraxit. Vel si teneatur deserere occasiones peccandi, restituere rem alienam, aut inimico reconciliari, & Confessarius probabilis timeat pœnitentem jam voluntate bonâ dispositum, acceptâ absolutione promissâ non præstiturum; maxime si prius eadem promissit, nec tamen explevit: Si autem semper reincidat in eadem mortalia, sine ulla emendatione post priores Confessiones secuta, necessario ipsi differenda est absolutio; ut patet ex damnatione Prop. 60. per *Innoc. XI.* Deinde si ipse pœnitens, etsi rite dispositus, pro suo profectu spirituali prudenter petat, aut consentiat ut absolutio ad breve tempus differatur, differri potest. Ita in his habet praxis peritorum Confessariorum, estque ea conformis Rituali Romano, quam etiam fufius tradit *Dicasillio Tom. 2. de Sacramentis, & alii communiter.*

De cætero, quomodo non sit differenda passim absolutio Relapsis, Consuetudinariis, & quibusdam aliis, contra novam quorum-

dam doctrinam, ostendi supra *Part. 2. de Controversiis modernis §. 7. Puncto 6. pag. 181.*

Quæritur porro; Quid agendum cum Rudibus, quando in magno consentium concursu deprehenduntur ignorare mysteria fidei, ut eorum confessio non sit invalida?

Respondeo, si ignorent necessaria necessitate *medii*; puta, Deum esse unum in natura, trinum in personis, hominum Creatorem, Remuneratorem, & Redemptorem; de his, & absolutionis Sacramentalis virtute breviter instrui debent, antequam absolvantur. Si vero ignorent tantum ea quæ sunt necessaria necessitate *precepti*; ut sunt reliqua, quæ in Symbolo Apostolorum continentur, modo de sua negligentia doleant, & proponant emendationem, poterit Confessarius, si ex aliquo capite institui non debeat Confessio generalis, eos absolvere, sed obligando ut postea sedulam curam adhibeant, ut in necessariis fidei mysteriis instruantur.

Quæritur secundo, Quando ex defectu mortaliter culpabili peccatum aliquod lethale, vel numerus mortalium, vel alia circumstantia ad valorem necessaria in Confessione prætermissa fuit, an præter illam Confessionem, repeti debeant alia etiam Confessiones intermedia, quæ postea bonâ fide institutæ fuerunt, sed sine memoria aut mentione prioris defectus?

Respondeo Negative. Quia cum ex naturali & inculpabili oblivione defectus ille in Confessionibus sequentibus expositus non fuerit, manent semper validæ, & peccata in illis declarata legitime remissa fuerunt. *Navar. Sylvest. Vasq. Reginal. Joan. Sancius apud Dianam P. 3. Tr. 4. Resol. 108.* Qui innuit hanc resolutionem à Confessariis bene notandam, quia multis in earum repetitione molestiis eos liberat.

CAPUT IV.

De Sigillo Confessionis.

Sigillum Sacramentale est, obligatio juris divini ad servandum secretum quovis casu in iis omnibus, quæ id ordine ad absolutionem sacramentalem exponuntur.

Quæritur hic: *Primo*, quæ, & quanta sit obligatio hujus secreti: *Secundo*, ad quos se extendat: *Tertio*, quando, & quomodo singulos obstringat.

1. Dico *Primo*, secretum hujus Sigilli graviter obligat ex jure naturali, divino, & humano: habetque malitiam injustitiæ, & sacrilegii.

Probatur primum: quia jure naturali tenemur præstare fidelitatem, tueri famam proximi, & alteri non facere, quod nobis fieri nolumus. Probatur secundum: quia Confessio est juris divini, ergo & secretum Confessionis, sine quo hæc redderetur odiosa & inutilis; qui enim præcipit finem, censetur præcipere media, sine quibus finis obtineri, & conservari nequit. Tertium patet ex *Cap. Omnis utriusque*; ubi de hoc secreto perpetuum in Ecclesia fuisse præceptum declaratur, & ejus transgressori pæna perpetuæ inclusionis decernitur. Gravitas præcepti patet ex eo, quod in ejus violatione dari parvitatem materiæ cum plerisque negent *Malderus, Baldellus, Diana Part. 5. Tract. 5. Resol. 8.*

Dices, Peccatum veniale est materia levis: ergo ejus revelatio non potest esse grave peccatum, cum non possit ea pœnitenti graviter nocere.

Resp. negando consequentiam. Quia etsi non multum lædat pœnitentem, nocet tamen graviter Sacramento, cujus usus redderetur odiosus, si universim liceret levia etiam delicta ex Confessione manifestare.

2. Dico secundò; Confessarius non obstante Confessione, potest eam notitiâ uti,

quam habet aliunde, dummodò hanc altera non adjuvet, & scandalum absit. Exempli causâ, si Confessarius ob indicia extra Confessionem habita, potuerit Cajum furti accusare, & Cajus furtum postea illi confiteatur, potest nihilominus illum accusare. Ratio est, quia sic non utitur cognitione Sacramentali, sed tantum indicis antè, vel post Confessionem aliunde acceptis.

3. Hinc, etiam si aliquis extra Confessionem dicat, hoc tibi committo sub Sigillo Confessionis, & Confessarius acceptet, non oritur hinc obligatio Sigilli Sacramentalis, sed tantum secreti naturalis, quod ad avertendum gravius malum aliquando revelari potest.

4. Dico tertio; sub Sigillum non tantum cadunt peccata Confitentis, sed etiam complicitis; item circumstantiæ peccati, quas taceri pœnitentis interest, E. C. si quis dicat, se illegitimè natum, sacros Ordines male suscepisse &c. Ratio, quia etiam per hujusmodi notitiam pœnitentibus odiosa redderetur Confessio.

5. Confessarius violat Sigillum Confessionis; si generatim dicat, Titium sibi confessum esse peccatum mortale, casum reservatum, aut peccatum aliquod veniale in specie. Sin verò in genere dicat, Titium sibi confessum esse venialia, aut bene confessum esse, non referat secretum Sigilli Sacramentalis.

6. Violati Sigili reus est Parochus, qui sine consensu pœnitentis, litteras ei dedit deferendas ad Vicarium Episcopi, vel alium privilegiatum, quibus significet se latorem harum à peccato reservato absolvi non potuisse.

7. Si pœnitens ob indispositionem non absolutus, cum aliis petat schedulam in testimonium factæ Confessionis, tenetur Confessarius eam illi tradere. Nam aliis concedendo, & huic negando, indirectè revelaret eum fuisse indispositum ad absolutionem.

8. Si quis merè fictè ad Confessionem acce-

accedat, quia v. g. aliàs penam, aut infamiam incurreret, certumque illi sit ad Sacram Communionem accedere, illi neganda est à Confessario schedula, ne ejus simulationi ad Communionem sacrilegam cooperetur.

9. Licitum non est cum ipso pœnitente extra confessionem loqui de peccatis solum in confessione auditis. Quia res illa pudorem injicit, & exprobrationem continere solet: nisi tamen ipse pœnitens licentiam tribuat; quam tribuere censendus est, si ipse prior de peccatis illis sermonem inducat.

10. Si quæras; quomodo ergo Confessarius de peccato interrogatus respondere debeat?

Respondeo, Confessarium interrogatum, an sciat, vel audierit peccatum pœnitentis, non debere tergiversari, sic ut pœnitentem reddat suspectum: sed respondere debet, etiam cum juramento, si opus sit, se nihil scire de peccato illo; scilicet, ut hominem privatum, cui id revelare liceat. Quia id circumstantiæ Confessarii consignant, & verba eum interrogantis cum tali circumstantia, & sensu accipi debent.

11. Si contingat Confessarium, proprium peccatum confiteri non posse, nisi revelet alterius peccatum in confessione auditum, suum reticere tenetur. Quia præceptum Sigilli Sacramentalis strictius obligat, quam præceptum confitendi omnia mortalia; hoc enim solum est affirmativum.

12. Cessat obligatio Sigilli Sacramentalis, si pœnitens veniam dederit loquendi alteri de peccato extra confessionem: per hoc enim confessio non redditur odiosa. Debet tamen licentia illa esse expressè declarata, neque sufficit venia præsumpta; talis enim præsumptio pœnitenti periculosa, & odiosa esse potest.

13. Si gravis error in foro Pœnitentiæ admittitur fuerit à Confessario, qui postea corrigendus est, debet pœnitens facere ei potestatem agendi secum de peccato: si eam facere detrectet, probabile est posse Confessarium eam non obtentâ de peccato loqui, & sic erro-

rem corrigere. Quia tunc propriè non loquitur extra Confessionem, sed perficit eam, quæ prius inchoata & imperfecta erat, ut loquitur *Suarez, Layman, aliique, contra Sanchez, Reginaldum, Bonacinam.*

14. Præter Confessarium, etiam aliæ Personæ obligantur Sigillo, ad quas vel immediatè, vel mediatè peccati cognitio ex Sacramento pervenit: ut Laicus, qui adstantis confitentis peccatum audivit, vel Interpres, vel alii quibus Confessarius malitiosè peccatum revelavit.

15. Si Confessarius cum licentia pœnitentis alteri peccatum revelaverit, non videtur hic teneri Sigillo Sacramentali: nisi tamen peccatum reveletur ob causam spectantem ad Absolutionem Sacramentalem, ut docent *Vasq. Hurt. Laym. de Conf. Cap. 14. Num. 18. contra plures*: quia hujus scientia non oritur ex confessione, sed ex licentia ab ipso pœnitente facta.

16. Pœnitens non tenetur Sigillo Sacramentali; teneri tamen potest interdum lege secreti naturalis, ne quid ex confessione manifestet, quo vel suæ, sine causâ, vel Confessarii rectæ famæ detrahat.

17. Si plures conspirarunt in necem Confessarii, & Titius unus ex conspiratoribus propositum hoc confiteatur, licitum est Confessario sibi consulere declinando insidias, licet sciat socios conspirationis inde suspicatos, Titium peccatum suum confessum esse. Ratio est apud *Layman hic n. 21.* quia fuga hæc per se nullum peccatum manifestat, sed solum peccati confessionem; peccatum enim socii illi antea cognitum habuerunt: ita contra aliquos *Sylvester. Henric. Laym. Coninck D. 9. Dub. 4.* quibus addit *Moya* infra citandus, Sotum, Candidum, Thomam Sanchez, Fagundez, Th. Hurtado, Leandrum à SS. Sacramento *Tom. 1. Tract. 5. Disp. 10. Quest. 68. & 69.* exprimentes etiam casum, quo scivit Confessarius venenum, posse à celebrando abstinere: strictior tamen pluribus est *Moya*, qui addit, nisi:

nisi aliunde ipsi pœnitenti periculum mortis immineret.

18. Confessarius probabiliter nō violat Sigillum, si hominem ob publica, & manifesta latrocinia supplicio affectum commendet, quod de commissis peccatis ritè confessus fuerit. Quia, inquit *Laym.* peccatum non revelat, quod supponitur omnibus esse potissimum, sed solam confessionem peccati.

19. Confessarius notitiā, quam habet ex sola confessione, uti non potest in externa gubernatione, administratione Sacramentorum &c. v. g. Parochus Sacramentum Eucharistiæ, Extremæ Unctionis, Matrimonii assistentiam, iis negare non potest, quorum impedimentum antea ex sola Confessione intellexerat. Quia Sigillum hoc obligat, ne ipsi etiam Pœnitenti peccatum à Sacerdote extra confessionem exprobretur, aut in memoriam revocetur. *Coninck, Diana, &c.*

An unquam in suffragio occulto & gratuito liceat eā notitiā uti, vide supra *Tract. 1. Quest. 16.* Et partem negativam pluribus pro ea citatis, recenter confirmat P. *Mat. de Moya* in Select. Quæstionum parte altera d. 3. ad *Tract. 3. de Pœnit. Quest. 3. in Appendice.*

20. Si Confessarius, non ex confessione complicitis, sed extra confessionem ex fidei relatione peccatum Pœnitentis intellexerit, non tantum illum speciatim examinare potest, sed etiam debet; si tamen peccatum negat, absolvere eum per se tenetur. Cogitare enim debet, eum alteri confessum esse; vel ob periculum jam confiteri non posse, vel alios mentitos fuisse: siquidem in Pœnitentiæ foro credendum est consistenti, sicuti contra se, ita & pro se.

21. Quid si Confessarius extra confessionem certissime cognoverit, Pœnitentem alicujus criminis reum, quod nondum expiavit, puta, quia oculis suis vidit furantem, audivit blasphemantem, adeoq; ex omnibus circumstantiis colligat, eum ritè dispositum non esse, Absolutionem illi negare debet, ob honorem Sacramenti. *Layman, aliique.*

22. Possit etiam Confessarius violare Sigillum confessionis, exponendo Pœnitentiam alteri impositam, v. g. Septem Psal. pœnit. &c. vel aliam, quæ solet pro peccato mortali imponi. *Diana P. 5. Tract. 11. Resol. 13.* Sic enim indirectè revelat grave fuisse peccatum expositum.

23. Notandum denique est, posse casum intervenire, in quo Confessarius possit, & debeat obligare Pœnitentem ad manifestandum complicem extra confessionem, si ob grave damnum privatum aut publicum Pœnitens ad hoc aliunde obligetur. *Lugo Disp. 16. Num. 420. &c.*

Quæres hinc porro, Quid agendum, si quis confiteretur peccatum occultæ conspirationis in grave damnum & injuriam alicujus Personæ, aut Reipublicæ, etiam Hæreticæ?

Respondeo; negandam illi esse Absolutionem, nisi præstet promissionem firmissimam ab illa conspiratione penitus abstinendi, eamque pro viribus impediendi. Unde patet confessionem Sacramentalem non tantum Reipub. non esse noxiam, ut aliqui calumviantur, sed etiam maximè utilem ac salutarem.

Plurima notatu dignissima de rigida obligatione Sigilli Sacramentalis nuper deduxit vir doctissimus *D. Nicolaus du Bois* in gemino Tractatu de ea materia conscripto.

Postremo, singulariter notandum est Decretum, quo Inquisitio Romana Universalis anno 1682. omninò prohibuit, ne quis publicè aut privatim doceat, aut defendat, licere uti scientiā ex confessione acquisita cum gravamine Pœnitentis; quamvis secluderetur quæcumque ejus revelatio, & quamvis multò majus gravamen ejusdem Pœnitentis ex non usu sequeretur: mandans etiam universis Sacramenti Pœnitentiæ Ministris, ut à tali doctrina in praxim deducenda prorsus abstineant. Vide supra *Tract. 1. Quest. 16.*

CAPUT V.

De Satisfactione.

Satisfactio Sacramentalis, est aliqua compensatio injuriæ Deo illatæ, à Confessario injuncta. Ut autem hujus Satisfactionis essentia & necessitas intelligatur.

1. Dico primo; Satisfactio hæc est pars Pœnitentiæ, quæ ad eam requiritur, non necessitate Sacramenti, sed tantum præcepti. Probatur quia Trident. *Sess. 14. cap. 6.* docet, Contritionem, Confessionem, & Satisfactionem esse quasi materiam hujus Sacramenti. Et quamvis satisfactio sit pars tantum integralis, non potest ad Sacramenti complementum sine peccato omitti.

Dices; Antequam ponatur Satisfactio sive impleatur Pœnitentia, totum Pœnitentiæ Sacramentum existit; ergo Satisfactio non est pars Sacramenti Pœnitentiæ.

Respondeo negando consequentiam; quia inde tantum sequitur non esse partem essentialem, sicut est anima aut corpus respectu hominis; cum quo consistit esse partem Sacramenti integram, sicut est pes, aut brachium, sine quibus tota hominis essentia subsistere potest.

2. Dico secundò; Ad Satisfactionem necessaria est in satisfaciente, post remissionem culpæ, opus aliquo modo pœnale, & actus liber, ac supernaturalis: quamvis *Vasquez* pœnalitatem non requirat.

Probatur autem prima pars, quia Trident. *Sess. 14. Cap. 8.* docet nos satisfaciendo pati pro peccatis, & ipsas Satisfactiones vocat, pœnas satisfactorias. Probatur secunda pars, quia Satisfactio debet moraliter procedere à satisfaciente, quod solum fit per actum voluntatis liberum, aliàs non distingueretur à satisfatione, quam merè aliunde inflictam sustinemus.

3. Peccat Confessarius mortaliter, si absque

Tom. II. P. 2.

causa pro peccato mortali Pœnitentiam nullam injungat, *Suarez Regim. Tom. 1. l. 7. n. 12.* Venialiter autem peccat, si ob peccata venialia levis Pœnitentia esset injungenda, *Lugo, Diana Part. 5. Tract. 6. Resol. 44.*

4. Sacerdos, quatenus commodè fieri potest, debet pro qualitate peccatorum convenientes Satisfactiones imponere: tepidiorationem, injustis eleemosynam, intemperantibus jejunium, aliamve corporis afflictationem.

5. Pœnitens non potest non admittere Pœnitentiam, si justa sit. Sacerdotes enim vi Clavium non solum absolvere, verum etiam ligare possunt. Quare, cum Sacerdos habeat potestatem obligandi Pœnitentem, ut opus Pœnitentiæ impleat, Pœnitens ille obedire tenetur. Contrarium sentit *C. J. Navar. & alii.* si velit v. g. in Purgatorio satisfacere.

6. Obligatio implendi Pœnitentiam ex genere suo gravis est: à gravi peccato excusat materiæ levitas, ut si quis exiguam Pœnitentiam aut Pœnitentiæ partem sine contemptu non impleat. Addit probabiliter *Suarez*, eum qui Pœnitentiam gravem ob sola venialia peccata impositam omittit, non peccare nisi leviter; durum enim esset, obligationem satisfaciendi pro culpa levi posse per se gravem fieri, & pœnæ æternæ reatum inducere.

7. Quamvis in Tridentino moneantur Confessarii, ut Pœnitentiam peccatis proportionatam injungant; casus tamen aliqui sunt, in quibus leviozem, quàm peccata merentur, imponere possunt. 1. Infirma Pœnitentis dispositio, vel corporis, vel animi, ob quam timetur eum impleturum non esse majorem Pœnitentiam. 2. Magnitudo contritionis. 3. Tempus Jubilæi, vel alterius Indulgentiæ Plenariæ pro vivis. Cum enim per illam Pœnitens satisfaciatur pœnæ debitæ, non restat alia obligatio, quàm ut acceptet Pœnitentiam leviozem, quæ se habeat per modum medicinæ contra reliquias peccatorum.

8. Plus valet modica Pœnitentia à Sacerdote imposita, quàm magna spontè suscepta. Quia illa, non hæc, vim habet Sacramentalem.

O o

9. Sa-

9. Satisfacit præcepto Confessarii Pœnitens, etsi opus Pœnitentiæ impleat in statu peccati mortalis: fructum tamen Satisfactionis non consequitur, quamdiu priorem statum non dimittit: Deus enim ejus Pœnitentiam ad Satisfactionem non acceptat: Obice tamen remoto acceptari docent *Navar. Suar. Tol. Dian. p. 3. tr. 3. r. 85.*

10. Si Pœnitens oblitus sit, qualis Pœnitentia sibi imposita fuerit, non obligatur ullam pro ea implere: quia præceptum incognitum non obligat: confitendum tamen erit, si mortalis negligentia intervenerit. Quod si fiat impotens implendi Pœnitentiam injunctam v. g. jejunium ob supervenientem infirmitatem, non tenetur ejus loco aliam persolvere: sic enim fit in aliis præceptis v. g. Missæ, aut jejunii. Ita Lugo, Valquez, &c. Insuper Pœnitentia, à Pœnitente sibi ipsi imposita, non est Sacramentalis.

In his tamen duobus casibus denuò accedet (si fieri commodè queat) Confessarium, adhuc memorem confessionis: in priore quidem, ut Pœnitentiam à se impositam indicet; in posteriore, ut illam in aliam permuet. Et ratio est, quia tenemur adimplere, quantum in nobis est, etiam partem integram Sacramenti Pœnitentiæ.

11. Non potest Pœnitens suam Pœnitentiam commutare in aliud opus etiam evidenter melius; uti docent *Sanch. Con. Lugo*, qui contrariam opinionem, quam *Diana* dicit probabilem, judicat esse temerariam: Quia Pœnitentia procedit à voluntate Superioris; aliter quàm votum.

12. Pœnitentia imperata, & acceptata, ob causam mutari potest ab eodem Confessario, vel ab altero, audità eadem Confessione, modo peccata non fuerint reservata: Ratio est, quia omnes Sacerdotes, uti Vicarii Christi, in ordine ad eas personas, & peccata, in quæ jurisdictionem habent, æqualiter judicant; ac proinde Pœnitens potest utriuslibet iudicium ac sententiam amplecti. Imò probabile est apud plurimos, id fieri posse, tametsi priora peccata non repetantur in Confessione,

quæ alteri de novo instituitur, juxta *Navar. Tol. Dianam*, qui pro ea opinione 14. Doctores adducit. Spectatâ tamen ratione, in hoc casu peccata repetenda existimo, quantum necesse est ut cognoscatur, qualis tunc fuerit status Pœnitentis: cum Confessarius incognitâ causâ & statu Pœnitentis, in commutanda Pœnitentia idoneus iudex esse nequeat.

Quando Pœnitentia est enormis aut irrationalis, potest ea tolli per prudentis Confessarii solam declarationem, etiam extra Confessionem: quia aliàs ab initio quâ talis non obligabat: *Lugo*, &c.

Queres primò: Quanta Pœnitentia videatur proportionata pro uno peccato mortali?

Resp. Omni peccato una & eadem non est proportionata: sic enim, caeteris paribus, externo v. g. major proportionata est, minor interno; & major imponenda est illi, qui à relapsu in aliquod mortale non videtur aliàs compescendus: & hinc hîc aliquid certi pro omnibus non potest statui.

Satis proportionata tamen & rationalis pro uno mortali, quod inter mortalia nec gravius est nec levius, videtur esse Lectio septem Psalmorum Pœnitentialium cum Litanis; aut alia huic æquivalens. Nam hujusmodi opus est in se pœnale, non solum ob lectionem, sed etiam ab attentionem, quæ si non corpus, saltem animam aliquo modo affigit; quod sufficit ad pœnalitatem. Et quamvis nulla sit proportio inter mortale illud secundum se & dictam Pœnitentiam; aliqua tamen est inter deletionem, quæ in illo peccato, & molestiam quæ in ista Pœnitentia percipitur. Non debet tamen quantitas hæc Pœnitentiæ crescere æqualiter crescente numero peccatorum; quasi necesse foret pro decem similibus mortalibus injungere prædictam Pœnitentiam decies persolvendam: sed hoc relinquatur determinandum iudicio prudentis Confessarii.

Queres secundò: Quomodo possit hæc proportio servari cum Hæretico recenter

con-

converso, vel maximo peccatore, qui totâ vitâ gravissima peccata accumularunt?

Respondeo, optimam esse praxim, ut illis prospiciatur de Indulgentiâ Plenariâ, qualem plerique Missionarii Hæreticis primò conversis ex privilegio possunt elargiri. Secundò, in partem Pœnitentiæ injungendo illis opera aliàs præcepta v. g. Sacra quæ audire tenentur diebus Dominicis & Festis, ac quædam jejunia quæ in Ecclesia occurrunt: hæc enim aliquando in Pœnitentiam posse injungi docent *Suar. Vash. & 4. ali. cum Laym. b. t. 5. r. 6. cap. 15.*

Queres tertio: An Confessarius possit aliquando in se suscipere explendum onus Pœnitentiæ quod Confitenti injungit, aut alias illius obligationes?

Respondeo ad primum, & præcipuum, cum *Suar. de Pœnit. Disp. 34. Sect. 4. Num. 17.* Confessarium posse onus illud Pœnitentiæ injunctæ in se suscipere ex causa rationabili; qualis est Pœnitentis in explendo infirmitas vel corporalis, vel spiritualis: tamen videtur tunc saltem par aliquas à Pœnitente explenda.

Idem potest in restitutione famæ, aut correctione fraterna debita, à qua Pœnitens vehementer abhorret. Sed rarò ad hoc ex charitate obligari, nec debere ad hæc se nimis facilem præbere, docet *Suar. ibidem.*

CAPUT VI.

De Indulgentiis.

Indulgentia est remissio pœnæ temporalis extra Sacramentum per applicationem satisfactionis Christi & Sanctorum. Alia est Plenaria, alia Partialis tantum, ut est unius anni, carena, aut quadragesima. Dum autem conceditur Indulgentia v. g. unius anni, aut septem annorum, sensus est, tantam remitti pœnam peccatorum, quanta deleteretur per Pœnitentiam unius, aut septem annorum secundum Canones pro peccatis olim imponi

solitam, uti infra num. 10 exponitur.

Pro fundamento sequentium resolutionum: Quæritur *Primò*, in quo sita sit vis Indulgentiarum: *Secundò*, quis habeat potestatem eas concedendi; & quid ad earum valorem, & fructum requiratur, &c.

1. Dico *Primò*: Extat in Ecclesia Thesaurus infinitus Satisfactionum ex passionibus Christi & Sanctorum, qui potest per Indulgentias fidelibus applicari. Probatum ex Clem. VI. Extravag. *Vnigenitus*, ubi id disertè declaratur. Ratio hujus petitur ex infinito pretio & valore Passionis Christi, qui nunquam potest exhauriri; ergo semper restat nova Satisfactio, quæ possit per Indulgentias Christi nomine concessas in homines dispensari.

Dices: Si Passio Christi infiniti valoris possit ad Indulgentias per se sufficere, ergo irrogatur illi injuria addendo Satisfactiones Sanctorum.

Respondeo, volenti non fieri injuriam; Christo autem gloriosum est passiones superfluas Martyrum aliorumque Sanctorum suâ causâ toleratas ad pœnæ remissionem aliis prodesse; cum etiam illæ ex virtute Passionis Christi suum valorem derivent.

2. Dico *Secundò*: Habet Ecclesia Christi potestatem ex Thesauro illo Indulgentias fidelibus elargiendi ad tollendum reatum, non culpæ, sed pœnæ temporalis.

Probatum hæc potestas ex promissione generali Christi Matth. 16. v. 19. *Quandoque solveris super terram, erit solutum & in cælis.* Atqui unum ex vinculis, quæ possunt remorari hominem à consecutione gloriæ cælestis, est reatus pœnæ temporalis in hac, vel in altera vita persolvendæ, etiam post suscepta Sacramenta, uti fusiùs ostendi supra Tom. 1. in Controversiis Par. 2. de Purgatorio. Ergo Ecclesia potest per Indulgentias illa pœnæ temporalis vincula relaxare.

Dices: Verba Christi ad summum concedunt potestatem remittendi illam pœnam viventibus *super terram*. Ergò Ecclesia excedit suam potestatem concedendo Indulgentias

pro defunctis in purgatorio.

Respondeo negando antecedens: quia illis verbis non significatur eum qui absolvitur debere esse *super terram*, sed tantum illum qui actu absolvit, qualis est Christi in terris Vicarius, & alii, quibus ille in concedendis Indulgentiis facultatem aliquam communicat:

3. Ad Indulgentiæ *Valorem*, requiritur causa rationabilis, & proportionata quantitati Indulgentiæ, juxta prudentem concedentis æstimationem, quæ peti non debet ex sola operis difficultate, sed etiam ex bonitate finis, qui per opus illud intenditur. Ita *Suar. Con. Fil. Bonac. D. 8. q. 1. p. 1.* Ratio est, quia Pontifex hujus thesauri non est Dominus, sed Dispensator.

4. Cum Indulgentiæ sint gratiæ, non expirant morte concedentis; nec ante notitiam revocationis, ut notat *Sa*: & si concedantur sine temporis limitatione, censendæ sunt esse perpetuæ.

5. Possunt moribundi plures Indulgentias Plenarias ob plures titulos concessas simul lucrari, v. g. quia habent plura rosaria, vel grana, cruces &c. quibus sunt applicatæ; vel titulo Religionis, Confraternitatis &c. modò non requirant, ut certa opera pro speciali necessitate applicentur. Idque fieri etiam si aliquarum non recordentur, docent *Lugo, Diana, & alii contra Rodriq. Trullum, &c.*

6. Si quis sæpius repetat opera præcepta v. g. eodem die sæpius legat Rosarium, vel visitet Ecclesiam, probabile est toties lucrari Indulgentias concessas pro isto opere; nisi addita sit restrictio: quia favores sunt ampliandi, ita *Henriq. & Rodriq.* Sed probabilius docet *Lugo*, non posse passim præsumi illam esse concedentis voluntatem.

7. Potest quis plures Indulgentias ad diversos fines concessas, uno & eodem opere lucrari, si opus sit æquè utile ad finem utriusque Indulgentiæ, nec intra idem tempus possit iterari, v. g. hodiernum jejunium, vel Communio. Ita *Præpos. J. Layman.*

8. Non lucratur Indulgentiam, qui omitit aliquid, quod secundum probabilem sententiam non est necessarium ad eam obtinendam, si à parte rei id quod omittitur ad valorem sit necessarium. Ratio, quia bona fides, aut communis error non supplet hinc defectum, aut valorem. *Suarez Sanch. Bonacina*, aliique: Quamvis contrarium velit esse probabile *Diana Part. 10. Tract. 11. Re. 34.*

9. Non impeditur effectus Indulgentiæ, primò, si modicum tantum omittas v. g. ex oratione, eleëmofyna, aut jejunio requisito. 2. Etsi in opere præstito defuerit intentio lucrandi Indulgentias; uti probabiliter docent *Bonacina, Salas, aliique*, contra *Suarem*. 3. Etsi opera, quæ persolvisti v. g. jejunium, aut Sacrum, fuerint aliunde ex Ecclesiæ præcepto debita; uti docet *Laym.* Sed in his quando potes, tutius sequeris oppositum, ne fortè Indulgentiæ valor impediatur; quamvis aliàs non parvi momenti sit spem habere probabilem obtinendæ Indulgentiæ.

10. Quando conceduntur Indulgentiæ v. g. centum aut mille dierum, aut annorum, per hoc non designatur totidem dies aut annos auferri ex pœnis Purgatorii, sed æquivalere totidem diebus aut annis Pœnitentiæ peragendæ ex præscripto sacrorum Canonum, qualis erat Pœnitentia 40. dierum in pane & aqua pro eo, qui perjurium sciens admiserat, ut patet ex *Cap. Quicumque 6. q. 1.* Indulgentia igitur v. g. 40. dierum, tantum tollit durationis Purgatorii, quantum talis Pœnitentia 40. dierum in pane & aqua; quanta verò sit illa duratio, nulli, nec Pontifici, notum est.

11. Episcopi ex jure communi concedere possunt unius anni Indulgentias pro die anniversario Dedicationis templi, & alio tempore ob justas causas 40. dierum; possuntque hanc potestatem alteri delegare.

12. Non possunt tamen pro defunctis Indulgentias concedere. Quia eorum potestas in hoc restricta est ad suos subditos. *C. Quod autem de Pœnit. & Remis. ita Laym. de Indulg. Cap. 4.*

13. Hic

13. Hic denique bene notandum, Auctores non paucos docere, illum qui ignorat indulgentiam, nihilominus eam lucrari, si opus pro quo concessa est exequatur. Ita *Card. de Lugo de Pœnit. Disp. 27. Num. 8.* *Sanctarellus, Villalobos, Molina, Layman, Salas*, quos refert & sequitur *Diana 4. Part. Tract. 4. Resol. 24. & alibi Leander à SS. Sacramento Tom. 1. Tract. 5. de Sacram. Disp. 14. q. 37* Quod etiam probat *Moy.* in tomo postremo selectarum quæstionum, *Disp. 4. Quæst. 5. 2.* Quia Pontifex annectens Indulgentiam certo operi, non solet communiter exprimere, quod intentionem tanquam conditionem requirat: nec ad remissionem pœnæ per se necessaria est notitia & acceptatio; ut patet, inquit, ex Indulgentia Cruciatæ pro articulo mortis, & in animabus Purgatorii, quibus Indulgentia applicatur sine earum notitia. Sed quamvis hæc illorum doctrina possit esse incitamento, ut bona opera frequenter exercentur, non potest tamen de Indulgentia reddere securum, si alia sit mens concedentis: nam probabilitas sententiæ non potest Indulgentiæ valorem supplere.

QUÆRES, An Indulgentiæ datæ alicui Templo expirent, si fabrica sit diruta: aut si templo ab Hæreticis occupato aliud Sacellum sub eodem titulo alibi erigatur, vel assumatur?

Respondeo ad primum, Indulgentias non expirare, si in loco fabricæ dirutæ aliud templum ædificetur. Quia moraliter censetur eadem Ecclesia: Ita *Suarez. Bonac. Laym. hic l. 5. Tr. 7. cap. 3. num. 5.* Quod si templo Superioris auctoritate destructo, alio loco novum ædificetur sub eodem titulo ac patrono, probabile etiam est Indulgentias pariter cum templo alio transferri, nisi præcisè ratione loci Indulgentiæ ab initio concessæ fuissent: Ita *Suarez. Bonac. Laym. supra, S. Antonianus 1. p. Tit. 19. Cap. 1. apud Divastilium de Purg. Num. 118.*

Respondeo ad secundum; quando loco templi ab Hæreticis occupati Sacellum alibi sub eodem titulo assumitur, probabile esse

Indulgentias templo concessas in Sacello perseverare. Eadem enim videtur esse ratio de Sacello vicariè assumpto, & templo alibi ædificato. Quia tamen res hæc dependet ab eo, an intentio Pontificis fuerit Indulgentias illas uni loco alligare, vel etiam ad alium locum extendere, consultissimum est à sua Sanctitate pro novo loco novas Indulgentias postulare.

De Jubileo.

QUÆ de Jubilæo dubia, sunt breviter resolvam juxta probabiliorum Theologorum sententiam. Habet autem Jubilæum, ultra quamlibet Indulgentiam Plenariam, annexas multas facultates quoad absolutionem à censuris, casibus reservatis, commutandi vota, item effectum certiorum, ob causam magis universalem, longiorem durationem ad duas saltem septimanas, &c.

Probabilius videtur idem Jubilæum posse bis obtineri, si quis opera præscripta bis perficiat, ut semel in prima, & semel in secunda septimana, quæ durat Jubilæum; ut docent *Lezana, Reginaldus, Diana, & novissimè Gobat de Jubilæo Cap. 15.* contra *Card. Lugo & Layman.*

Non potest aliquis auctoritate propriâ unum ex operibus pro Jubilæo præscriptis commutare in aliud apertè melius: id potest Confessarius tantum, quando adest impedimentum impotentiae, ut carcer, morbus, iter, navigatio, &c. nam Bullæ communiter dicunt, *Qui nequeunt.*

Quæstio singularis est: Quando aliquis neglexit omnia opera pro Jubilæo præscripta primâ, & secundâ hebdomadâ, sed tandem ipso ultimo die novâ pietate & pœnitentia ductus, accedit ad Confessionem & Communionem pro lucrando Jubilæo; an possit tunc Confessarius omnia opera, quorum jam tempus effluxit v. g. jejunia, commutare in alias pias actiones, eumque red-

O o 3. dere

dere participem Jubilæi & omnium eò pertinentium ?

Respondeo probabile esse id posse fieri, ut docet Filliucius Tract. 8. Num. 268. Sanctarellus Cap. 7. Dub. 1. Diana Part. 5. Tract. 12. Resol. 26. & post illos Gobat. Tract. 3. Cap. 17. Quia ille sic constitutus habet veram impotentiam intra illud tempus opera præscripta peragendi.

Hinc etiam probabiliter resolves, pro eo, qui omnibus peractis, ultimâ Dominicâ Jubilæi non potest communicare, quia manè inadvertenter soluit jejunium naturale, posse per Confessarium communionem in aliud opus commutari: quamvis id neget Lugo hic num. 119.

Jejunium, quod pro tribus diebus requiritur ad Jubilæum, debet observari intra eandem septimanam, sic ut probabilius sit non sufficere primâ septimanâ semel, & secundâ bis jejuna: imò nec intra eandem septimanam v. g. pro die Mercurii jejuna die Jovis sine necessitate & auctoritate Confessarii. Nam Bullæ expressis verbis requirunt *Feriam quartam, sextam, & Sabbathum alterius ex duabus hebdomadis*. Contrariam opinionem, quam tenent Bonacina, Naldus, Palaus apud Dianam, vocat falsam Lugo hic Disp. 22. Num. 205.

Qui nullam potest dare Eleëmofynam, non tenetur ejus loco aliud peragere. Sufficit Eleëmofyna etiam valde modica, juxta Bullas recentiores, quæ sic habent, *Qui Eleëmofynas pro arbitrio suo fecerit*. Qui exercet gratis aliquod opus misericordiæ corporalis, ut visitare & solari ægros aut captivos, videtur satisfacere conditioni Eleëmofynæ erogandæ: nam illa opera esse propriè Eleëmofynam docet S. Thomas 2. 2. Quæst. 32. Art. 3. Videtur etiam perinde esse, quo tempore intra duas septimanas detur Eleëmofyna; & quamvis plerumque in Bulla Jubilæi Eleëmofyna ponatur ultimo loco, ille ordo non est curandus; ut docet hic Gobat Cap. 30. in fine.

Per Bullas Jubilæi ordinarias, primò, da-

tur facultas eligendi quemlibet Confessarium: sed debet is esse approbatus ab Ordinario loci: & liber à Censura Ecclesiastica. 2. Tali Confessario datur potestas absolvendi à quibuscumque censuris: sed tantum pro foro interno. Et hæc absolutio probabiliter potest dari à Sacerdote approbato cui non confiteris. Potest etiam conferri post elapsum tempus Jubilæi, quando intra Jubilæum alia opera perfecisti, sed ex oblivione, vel ex justa causa eo tempore non petisti absolutionem à censuris: vel quando ipsa absolutio ex justa causa debuit differri. Et idem valet de absolutione à casu reservato post tempus Jubilæi elapsum. Ita Filliucius, Card. Lugo de Pœnit. Disp. 20. Num. 99.

Tertiò, datur facultas absolvendi à Casibus Reservatis, etiam in Bulla Cœnæ: nec excipitur hæresis, nisi id exprimat.

Quartò, potestas commutandi omnia vota in alia pia opera, votis Castitatis, & Religionis dumtaxat exceptis; sic enim verba Bullæ sonare solent. Non præbent tamen potestatem in votis dispensandi. Nec commutandi vota in præjudicium alicujus tertii, quando jam sunt acceptata, Suarez, alique. Per votum castitatis supra exceptum, intelligitur votum absolutum castitatis perpetuæ & perfectæ, juxta ea, quæ dixi supra Tract. 1. in fine de Facultatibus ordinariis quorundam Regularium.

Qui omisit lucrari Jubilæum in sua Diocesi aut Patria, durante tempore in ea constituto, potest illud lucrari alio loco, in quo tempus præscriptum nondum effluxit: imò probabiliter in sua Patria, si ante ignoravit Jubilæum ibi publicatum fuisse, uti tradit cum aliis Diana Part. 3. Tract. 4. Resol. 151.

Quando durante Romæ Jubilæo Anni Sancti singulis 25. annis, suspendi solent extra Urbem aliæ Indulgentiæ Plenariæ, non intelligitur illa suspensio de constitutis in mortis articulo, quominus possint lucrari alias Indulgentias plenarias: ita contra Layman & alios, docent cum aliis Lezana & Bonacina ex Declaratione Urbani VIII.

ANNO

anno 1625. Neque suspenduntur Indulgentiæ aliæ pro defunctis, etiam in Communionem generali, ut docet Card. Lugo, alique. Neque Indulgentiæ concessæ particularibus personis v. g. personæ Regis, aut alicujus Religiosi; ut habent Sanchez, Filliucius, Diana, Bonacina & Lugo adducens declarationem Urbani VIII. Neque concessæ ab Episcopo, aut alio quàm à Pontifice; Sanchez, Diana, Bonacina, Lugo Disp. 20. Sect. 8. Neque cessant aliæ Indulgentiæ non plenariæ, ut docet Navarrus apud Zerolam, pro qua sententia refert Pellizarius Declarationem Urbani VIII. Quia, inquit, etsi postremæ Bullæ dicant, *Durante Iubileo omnes & singulas Indulgentias suspendimus*, alii tamen Pontifices ante Clementem VIII. addiderunt, *plenarias, & sequentes Bullæ dicunt se procedere, exemplo Prædecessorum*.

Propter similem causam disputatum est; an per postremum Iubilæum Anni Sancti concessa fuerit potestas, aut suspensa ea, quæ datur Regularibus privilegiatis, absolvendi à casibus Pontifici reservatis: Quam quæstionem ex professo recenter tractat P. Georgius Gobat de Jubilæo Cap. 48. qui omnes particulares indulgentias, earumque vim, aut revocationem, præ cæteris accuratissimè profertur.

De Indulgentiis Com. generalis Quæstiones singulares.

1. AN quando Societas intra eandem urbem habet duas Ecclesias, Indulgentia Communionis generalis utrobique obtineri possit ?

Respondent affirmativè qui hanc quæstionem tractarunt pauci, *Hautinus de purgatorio, Quiatanaduenas* in Appendice Tract. 1. Gobat de Indulg. Cap. 25. Num. 198. inter alias plurimas rationes allegans Declarationem P. N. Mutii Vitellesci Societ. Generalis.

2. An in Sacellis, Oratoriis, & Capellis Col-

legiorum aut Domorum Societatis possit hæc Indulgentia obrineri ?

Respondet affirmativè, *Quintan. ibidem Dub. 6. Pag. 272.* affirmans ita censuisse Viros doctos ea de re consultos, & inter alios Jacobum Granadum, Matthæum Rodericum, Ferdinandum de Mendoza, Joannem de Pineda. &c. Quia illa sacella, capellæ, & oratoria cum principali ejusdem loci Ecclesia unam Ecclesiam constituunt; quod pluribus argumentis ibidem fusiùs confirmat.

3. An in Ecclesiis Seminariorum Societatis, ubi variarum Nationum Alumni degunt, possit hæc Indulgentia validè ac licitè celebrari ?

Respondet *Quintan. ibidem*, id probabilissimum videri. Quia illa Seminariorum sunt simul Collegium, Domus, & habitatio Religiosorum Societatis, uti alia ejus Domicilia, quod ibidem fusiùs declarat: quamvis de Ecclesia principali res hæc certior habenda.

4. An possit hæc Indulgentia Com. Gen. à Societate celebrari in Ecclesia seculari; & quid ad hoc requiratur ?

Resp. ad 1. affirmativè. Constat hoc extenore concessionis, qui sic pergit: *Christi Fidelibus, qui aliquam Societatis Jesu, vel quicumque aliam secularem Ecclesiam ubicumque existentem, unâ ex Dominicis cujuslibet mensis, &c. visitaverint, & iis Dominicis in prædictis Ecclesiis Eucharistiæ Sacramentum sumpserint, &c.*

Ad secundum; pro Ecclesia seculari in particulari deligenda, requiritur designatio Superioris principalis Societatis istius loci ubi Ecclesia secularis deligitur, & consensus Ordinarii &c. uti exprimitur in hac Concessionis clausula: *Et quoad Ecclesias seculares de licentia Ordinariorum locorum, illarumque Rectorum consensu agitur &c.* Circa hæc plurima in particulari fusè elucidat *Quintan. supra, Appendicis Dub. 7. & 8. Pag. 277. &c.*

CAPUT VII.

Indulgentia quaedam Missionibus propriae.

NOta; Ut aliquis gaudeat privilegiis Missionarii, requiritur, ut legitimo Superiori Missionis titulo destinetur ad terras infidelium, vel hæreticorum: non sufficit autem, ut quovis modo in terris illis Pastoris aut Sacerdotis munus exerceat. Praxis hinc habet ut Sacerdotes idonei, qui è Belgio v. g. in Hiberniam transeunt, pro quibusdam Missionariorum facultatibus ad Internuntium recurrant.

Primo itaque, Missionarii Regulares profecturi non tantum ad infideles, sed etiam ad partes hæreticorum v. g. in Hiberniam, Angliam, aut Hollandiam, lucrantur Plenariam omnium peccatorum Indulgentiam, quando per celebrationem Missæ, aut sacram Synaxim itineri primo se accingunt; & iterum quando ad Missionis suæ locum pervenerunt. Concessit Paulus V. in Bulla edita anno 1606. §. 12.

2. Possunt item Missionarii post Concionem suis Auditoribus concedere Indulgentias 18. annorum & dierum 221. Item per Quadragesimam feriis 2. 4. & 6. largiri Indulgentias 156. annorum; uti patet ex Bullis Gregorii IX. Alexandri IV. Nicolai IV. quæ citantur in Comp. Minorum de Indulg. fol. 242.

3. Habent etiam plurimi Indulgentiam Altaris privilegiati; id est, ut quoties legunt Missam pro defunctis, toties liberent unam animam è purgatorio: uti variis concessit Urbanus VIII. & pro suis sæpius obtinuit, & obtinet Propositus Generalis Societatis.

4. Possunt concedere singulis, quos ad fidem converterent, præmissa sacramentali confessione, Indulgentiam plenariam. Idem Urbanus VIII.

5. Regulares in Missionibus possunt fidelibus communicare, & publicare easdem Indulgentias quas habent in partibus Catholicorum. Ita expressè declaravit Urbanus VIII. in Bulla, *Salvatoris*, data pro Clero & Religiosis Missionariis in fœderatis Belgii Provinciis die 5. Maji 1626. Et postea confirmata ab Alexandro VII. per suum Breve 20. Septembris 1656. ubi sic habetur §. 17. *Quoad publicationem Indulgentiarum, poterunt Regulares & Patres Societatis illas publicare, quos Ordines & Societas habet, & hactenus habuit ubique terrarum, &c.*

6. Possunt etiam concedere Indulgentias Confraternitatum, & easdem in Missionibus instituere; uti in eadem Bulla declaratur §. 18. his verbis: *Quoad institutionem Confraternitatum & Sodalitatum, permittet Vicarius Regularibus, & Patribus Societatis, illas que à Sede Apostolica approbate, & ab Ordinibus assignate sunt: ita tamen ut nemo astringatur & teneatur ad particulares Confessarios, vel ad Sacramenta ab illo Ordine solum percipiendi.*

7. Refertur Concessio Urbani VIII. an. 1626. facta Missionariis Ordinis Minorum, ut possint per Hiberniam concedere omnibus existentibus in gratia plenariam Indulgentiam in omnibus Festis primæ, & secundæ Classis, & in mortis articulo; modo semel in anno plenariam vitæ suæ Confessionem instituant: Hanc, si durat, participant Patres Prædicatores & alii, quibus competit privilegiorum communicatio, nisi specialis restrictio accesserit.

8. Concessum est insuper Missionariis Societatis in Anglia, Hibernia, & Scotia anno 1580. 3. Aprilis, ut omnes Catholici pro prima vice, quâ sacram Eucharistiam de eorum manibus acceperint, lucrantur Indulgentiam plenariam

Item, semel singulis mensibus in Templo, aut Sacello Patrum Societatis die Dominicâ ab ipsis designandâ communicando, omnibus Christi fidelibus conceduntur Indulgentiæ plenariæ pro vivis, aut defunctis, sic

sic ut possint animam è Purgatorio liberare, vel sibi Plenariam Indulgentiam lucrari. Et hæc Indulgentia singulis septenniis à Sede Apostol. renovari solet. Quando Societas habet duas Ecclesias intra eandem Urbem, posse hanc Indulgentiam utrobique obtineri, cum *Hantino*, & *Quintanadvenni*, existimat & deducit GOBART. de Indulgentiis Cap. 27. Num. 198. uti supra dictum Pag. 295.

9. Omnes Christi fideles verè Pœnitentes, & confessi, aut propositum habentes confitendi temporibus à Jure constitutis, qui visitaverint Ecclesias, & alia pia loca Societatis in diebus Nativitatis, Circumcisionis, Epiphaniæ, Corporis Christi, nec non diebus Veneris & Dominicis totius anni, ac Quadragesimalibus usque ad octavam Paschæ, & inibi semel Pater & Ave recitaverint, & Verbunt Dei, si in illis prædicetur, devotè audierint, septem annos & totidem quadragenas de injunctis eis Pœnitentiis consequentur. Paulus III. in Comp. Privil. Soc. §. 24.

In Festo autem Circumcisionis quemcumque locum ad hoc designatum, ubi aliqui Societatis habitaverint, visitantibus, & quinque Pater & Ave recitantibus pro Ecclesie exaltatione, &c. conceditur Indulgentia Plenaria in forma Jubilæi à Gregorius XIII. ibidem Pag. 188. & à Paulo III. p. 49.

Gregorius XV. in Bulla quæ incipit, *Pictatis*, concedit Societati ubivis locorum pro docentibus, discipulis, & promoventibus in Catechismis doctrinam Christianam, Plenariam Indulgentiam semel in anno die festo ab Ordinario designando, in loco ubi doctrina Christiana traditur, ritè confessis & S. Eucharistiâ refectis. Item, Indulgentiam Plenariam in mortis articulo, corde contrito saltem nomen Jesu invocando. Item, sumentibus SS. Eucharistiam singulis mensibus Indulgentiam 7. annorum & totidem quadragenas. Qui verò curabunt, ut alii pueri, famuli &c. ad Catechismum accedant, ducentos dies Indulg. lucrantur. Et

Tom. II. P. 2.

qui in diebus Stationum Urbis Catechismum docuerint, aut discant, lucrantur Indulgentias Stationum; quibus & alia in citata Bulla adjiciuntur.

Paucas pro notitia Fidelium Indulgentias, easque ex certioribus recensui; quas tamen omnes Decretis Apostolicis conformari cupio. De cetero Curatores animarum tam Seculares, quàm Regulares in Missionibus plures habent Indulgentias suo vel Ordini, vel Ecclesie attributas; prout eas à Sede Apostolica obtinuerunt.

NOTA.

UT securius & majori cum notitia tam in prædictis, quàm in reliquo Indulgentiarum omnium usu procedatur, commodum sanè singulare me facturum arbitror, hinc inserendo ex Romano Exemplari postremum Sacræ Congregationis Decretum à Romano Pontificè moderno probatum, & mandatum inviolatè servari anno 1678. ex quo authenticè, & in particulari colligi poterit; quamnam Indulgentiæ sint abrogatæ, aut reprobata, & inde veræ, & prorogata facilius discerni; in quo passim plurimi dubiis maximis implicantur.

DECRETUM.

De Indulgentiis recenter editum anno 1678.

Delate sæpius subre ad Sacram Congregationem Indulgentiis, Sacrisque Reliquiis prepositam, Indulgentiæ quaedam confite, & omnino falsæ, quæ per diversas orbis Christiani partes circumferuntur: aliæ verò examinandæ, quæ adhibito studio inventæ sunt vel Apocryphæ, vel à Romanis Pontificibus revocate, vel nullæ, quod datum iis tempus præterisset: quarum quidem plurimæ cum non facilem cognitionem habeant Christi fideles, hinc verum minus peritos fallunt, qui spe Indulgentiæ,

P P

Indulgentiæ, Remissionisque peccatorum suorum consequendæ frustrantur. Quam ob rem eadem Sacra Congregatio vehementer cupiens huic malo magis indies serpenti occurrere, Animarum profectui & Indulgentiarum dignitati consulere, plures illarum singulari diligentia colligi, & in Indicem referri curavit.

Tales imprimis sunt illæ, ut asserunt, concessæ à Joanne II. & Sixto IV. recitantibus Orationem Charitatis Jesu Christi Domini nostris Precor te, piissime Domine, &c. Ab Urbano II. Ecclesiæ sanctæ Mariæ, ut vulgò dici solet, Compagnolæ, & sanctæ Victoriæ, ab Eugenio III. Revelationi de plaga in humero Jesu Christi factæ S. Bernardo, ab Innocentio III. Archi-Confraternitati, & Ordini Redemptionis, à Bonifacio IX. visitantibus Capellam sancti Nicolai de Tolentino in ejus Festo. A Joanne XXII. osculantibus mensuram plantæ pedis Beatæ Mariæ Virginis. Ab Alexandro VI. imagini Beatæ Mariæ, vulgò dictæ, Laghetti, A Leone X. gestantibus Funiculum sancti Francisci, primum in Urbe impressæ; deinde Mediolani anno 1663. suas tamen habent (& veras Confratres Archi-Confraternitatis Cordigerorum sancti Francisci) recitantibus salutationem Angelicam ad pulsum Horologii, & imagini Conceptionis Mariæ Virginis Immaculatæ in circulo depictæ, cujus pedibus Luna subiecta est, A Pio IV. vel Pio V. Principi Senarum, A Clemente VIII. dicentibus Orationem, ô Magnum Mysterium, & Ecclesiæ sanctæ Mariæ, quam vocant, Montis Serrati, Aveunione impressæ, cum aliis pro Animabus Christi-fidelium defunctorum, impressæ Matriti 20. Julii 1606. A Paulo V. cantantibus Hymnum, Te Matrem Dei laudamus, te Mariam Virg. confitemur &c. Vel si die Sabbati interierint, cum idem canitur: Et Coronis, Rosariis, imaginibus & numismatibus, quæ Medallas appellant, ab eo benedictis, Frederico Cardinali Borromæo supplicante Anno 1611. dum Ecclesia Romæ in honorem sancti Caroli ædifi-

caretur: & ab eodem Paulo & Gregorio XV. dicentibus, *Si lodato il Santissimo Sacramento, Laus Santissimo Sacramento.* Ab Urbano VIII. in honorem ejusdem Sacramenti, precibus Cardinalis Magalotti: & Sacerdotibus, celebratâ Missâ, dicentibus, Ave Filia Dei Patris, Ave Mater Dei Filii &c. A Clemente X. recitantibus mane, meridie, ac vespere consuetam Antiphonam: Angelus Domini, &c. & in fine, Deo gratias & Mariæ: Ac demum alia à nonnullis Romanis Pontificibus tributæ, ut aiunt, Coronæ Mysteriorum Passionis Domini nostri Jesu Christi, prece Magni Ducis Etruriæ.

Talis Indulgentia Sodalitatis sancti Nicolai, quæ, repetitâ quinquies Oratione Dominicâ, & Salutatione Angelicâ, unam liberari animam quolibet die à Purgatorii penis affirmant. Tales alia Perusii Confraternitatis Sanctorum Sebastiani, & Rochi, & Romæ Societatis sancti Bernardi ad Columnam Trajani: tales demum alia Crucifiguratorum sancti Eustorgi Mediolani, Arimini, & Bononiæ.

Ejus generis sunt & illæ concessæ, ut aiunt, Cappellæ Rosarii in Ecclesia sancti Antonii de Rovigo, seu Rodigii, vel Ecclesiæ Sanctissimæ Trinitatis Bergomi, aut sancti Petri Montis Todoni in die Inventionis Sanctissimæ Crucis: vel gestantibus funiculum sancti Francisci de Paula: vel celebrantibus Missas sancti Augustini, aut alias quinque in honorem quinque festivitatum Beatæ Virginis, vel recitantibus Officium sanctæ Franciscæ Romanæ, aut Antiphonam: ô Passio magna &c. in memoriam Passionis Jesu, aut Rosarium S. Annæ (quod Congregatio Sacrorum Rituum non probat) aut Orationem, quæ impressa cum imagine S. Annæ circumferri solet; Ave Gratia Plena, &c. (quæ Oratio prohibetur) aut Officium Conceptionis Beatæ Virginis Immaculatæ, quod asserunt à Paulo V. probatum fuisse, aut Orationem; Deus, qui nobis in sancta Syndone, &c. (excipi-

tur.

tur Indulgentia centum dierum anno 1671. concessa precibus Ducis Sabaudiæ ad annos 25. cunctis in illius ditione degentibus) aut aliam; Ave Filia Dei, &c. post Communionem recitandam, vel aliquo conspicuo signo venerantibus SS. Eucharistiæ Sacramenti Nomen; Indulgentiæ rursus 8000. annorum, veteri de Tabula exscriptæ, quam in Basilica Lateranensi asseruari affirmant, pro dicentibus Orationem illam verè piam, Deus qui pro Redemptione mundi, &c. Tum quæ impressæ fuerunt Papiæ anno 1670. sub hoc titulo: Sommario delle Indulgenze conceite della Santità di nostro Sig. Papa Leone X. all' imagine della concezione della gloriosa Vergine Maria; vel Pitauri sub nomine B. Joannæ, anno 1608. evulgata; vel Barlettæ, seu Baruli à recitantibus quaidam, non tanè malas Orationes, lucrandas vel Parma à visitantibus per Quadragesimæ dies Ecclesias Tertii Ordinis S. Francisci; vel Pistorii, & Rattallæ à recitantibus Orationem: Ave Sanctissima Maria, Mater Dei Regina Cæli, &c. Et alia in peculiari libro impresso descripta, quibus frui dicunt devotos Seraphicos, & Benefactores.

His annumerandæ sunt, quæ Crucibus Caravacensibus tributæ dicuntur, vel Coronæ seu Stellario Conceptionis Virginis Immaculatæ, quod ex duodecim globulis precariis constat, vel granis, crucibus, & Coronis Aloysiæ ab Ascensione Hispanæ, Monialis Ordinis S. Claræ; vel mensuræ altitudinis Jesu Christi Domini nostri; vel imagini, aut mensuræ vulneris lateri ejus inflicti; vel orationi, ut aiunt, in sepulchro Domini nostri repertæ: & Indulgentiæ, ut aiunt, innixæ revelationi factæ Sanctis Brigittæ, Mildi, & Elisabeth, vel B. Joannæ de Cruce, & concessæ, ut asserunt, granis, quæ aliquod ex tribus granis tetigerint extantibus penes Romanum Pontificem, Hispaniarum Regem, & Ministrum Generalem Fratrum Minorum Observantiæ S. Francisci.

Omnes verò, & singulas jam dictas Indul-

gentias Sacra Congregatio partim esse concessas, & planè falsas declarat, partim apocryphas, vel ex alio capite nullas, quæ nemini suffragari possunt; easque in futurum ullo loco, ne veras publicari, & lucrandas Christi fidelibus proponi vetat; foliaque, & libros, ubi sic proponuntur, seu asseruntur, omnino præcipit aboleri, nisi prædictæ Indulgentiæ fuerint diligenter expunctæ; nec ideo tamen vult alias, quæ hoc Decretum non continet, pro veris, & legitimis, tacitèque probatis haberi.

Ac demum omnes Indulgentias concessas ante Decretum Clementis VIII. latum die 9. Januarii 1597. Coronis, granis, seu calculis, crucibus, & imaginibus sacris; vel ante breve Pauli V. quod incipit: Romanus Pontifex &c. editum 23. Maji 1606. Personis Regularibus quarumcumque Religionum, & Ordinum, etiam Mendicantium; vel ante Constitutionem 115. Clementis VIII. cujus initium: Quæcumque &c. & 68. Pauli V. incipientem: Quæ salubriter, &c. habitas per aggregationem, vel aliam communicationem ab Archi-Confraternitate ulla, Ordine, Congregatione, Societate etiam Jesu, Capitulo, vel Cartu quocumque, vel ab eorum Officialibus, Superioribus, aliisque personis, vel personis etiam eorum, vel ejus mentio specialis & individua faciendæ esset, nisi fuerint deinde Romani Pontificis auctoritate innovatæ, aut confirmatæ, nullius esse roboris, & momenti pariter declarat.

Porro Summa Indulgentiarum pro Congregationibus Doctrinæ Christianæ, Confraternitatibus Sanctissimæ Trinitatis, & Redemptionis captivorum, Nominis Dei, Rosarii B. Mariæ de mercede captivorum, Mariæ de Monte Carmelo, Cincturæ S. Augustini & S. Monicæ, nisi ab eadem Congregatione recognita, non permittuntur.

Indulgentias verò Stationum Urbis, quæ à Romanis Pontificibus singulari quodam beneficio vel communicatè sunt, vel communicabuntur interdum aliquibus locis,

Ordinibus, aut personis, diebus tantum Stationum, in Missali Romano descriptis, suffragari posse declarat: semel autem dumtaxat in die Plenariam Indulg. in certos dies Ecclesiam visitantibus concessam, vel aliud pium opus peragentibus lucriferi.

De quibus relatione facta per Secretarium ad Sanctiss. cuncta Sanctitas sua probavit, & inviolatè servari iussit. Datum Romæ 7. Martii 1678. Aloysius Card. Homodeus. Loco Sigilli. Michael Angelus Riccius Secret.

Die 12. mensis Martii 1678. supradictum Decretum affixum, & publicatum fuit ad valvas Curie in acie campi Floræ, ac aliis locis solitis, & consuetis, per me Rochum de Stephanis SS. Domini nostri Papæ Curs. Laurentius Segnus Magister Censorum.

Annotation ad præcedentia.

Hic accuratè observandum, *Primò*; cuius Temporis, Loci, aut Personarum, Indulgentiæ sint abrogatæ, ne alia, quæ apparere possint illis similes, pro revocatis accipiantur. *Secundò*; observandæ sunt Clausulæ exceptivæ, quæ circa finem adduntur: *Nisi fuerint deinde Pontificis Romani auctoritate innovatæ, aut confirmatæ*: Item: *Nisi ab eadem Congregatione recognite non permittuntur*. Possent enim ex illis quædam à sancta Sede denud confirmatæ, aut ritè recognitæ, suum valorem, & robur obtinuisse.

Edita est pridem Bulla à Sixto V. anno 1606. revocans Indulgentias Regularibus pro ipsis concessas, & novas earum loco substituens, quas accuratè refert, & explicat P. *Mattheus de Moya* in selectarum Quæstionum parte altera recentiori, *Disp. 4. Quæst. 8.* Plura si quis scire de hoc Auctore, virtute pridem & doctrinâ celebri, & Serenissimæ Hispaniarum Reginae Mariæ Annæ à sacris Confessionibus, consulere poterit recentem Tractatum à Daniele Campfordo diligenter elaboratum.

CAPUT VIII.

Praxis & forma Hæreticos Ecclesie Catholicae reconciliandi.

Primò. Si Hæreticus, qui cupit reconciliari Ecclesie, habeat justam causam dubitandi, an fuerit inter Hæreticos validè baptizatus, debet ante omnia Baptismus illi sub conditione conferri, cum hac forma: Si non es baptizatus, ego te baptizo in nomine Patris &c.

Secundò. Si Sacerdos, qui Hæreticum reducit, non habeat facultatem extraordinariam, quæ requiritur ab absolvendo ab Hæresi, debet eum remittere ad Episcopum, vel alium, qui tale privilegium habet, ut ab Hæresi, & excommunicatione illi adjuncta absolvatur.

Tertio. Debet instrui in punctis fidei, præsertim contentis in Symbolo Apostolorum, & in præcipuis Articulis, in quibus antea dissidebat ab Ecclesia Romana: quos invenies explicatos supra Tom. 1. in Parte 2. Controversiarum fidei.

Quartò. Ante Confessionem Sacramentalem debet ab eo exigi Hæresis abjuratio, nuncupando Professionem Catholicæ fidei juxta formulam in Tridentino præscriptam, quam pro Confessarii commode in hujuscapsine subjiciemus.

Si is, qui reconciliatur, fuerit tantum occultè Hæreticus, sufficit dictam fidei Professionem aut æquivalentem occultè præstare, cum vera contritione de sua Hæresi, & firmo proposito non relabendi; ita Thom. à Jesu de Convers. Gent. l. 8. p. 2. Quod si fuerit publicè Hæreticus, requiritur abjuratio publica, v. g. præfente aliquo populi coetu in Sacro, aut Concione: nisi tamen gravis damni periculum à publica abjuratio-
ne excuset.

Quintò, Debet instrui de modo examinandi conscientiam in ordine ad Confessionem

nem-generalem suorum peccatorum, quod commodè fiet proponendo ipsi Præcepta Decalogi, ut à nobis inferius explicata, aut in alia forma breviori. Ut verò exprimat admittit contra præcepta Ecclesie, ut est omisio Sacri, jejunii &c. sufficit explicare spatium temporis, quo in hæresi versatus fuit; ex hoc enim illa satis intelliguntur. Hæc autem Confessio fieri debet, & Pœnitentia idonea injungi, antequam ad sacram Communionem admittatur.

Sextò. Prius absolvi debet à vinculo excommunicationis, quam per Hæresim incurrit, quàm ipsi conferatur absolutio peccatorum. Excommunicatio enim impedimentum est absolutionis Sacramentalis ab hæresi, & cæteris peccatis.

Postremò. Post absolutionem ab excommunicatione, hæresi, & peccatis, admonendus est (nisi prudentia aliud dicet) manere irregularitatem, & incapacem esse ad Ordines sacros, & Beneficia Ecclesiastica, nisi accedat dispensatio Pontificis, vel alterius, cui ille dispensandi potestatem commisit.

Potest denique Confessarius, si habeat Missionarii privilegium, hæretico sic converso in prima Communionem pro majori animæ solatio Plenariam peccatorum Indulgentiam largiri; ut supra notatum est.

Forma Professionis Fidei pro illis, aliisque, ex Tridentino, & Bulla Pii IV.

EGO N. N. firmè Eide credo, & profiteor omnia, & singula, quæ continentur in Symbolo Fidei, quo Sancta Romana Ecclesia utitur; videlicet.

Credo in unum Deum Patrem omnipotentem, &c. Apostolicas, & Ecclesiasticas Traditiones, reliquasque ejusdem Ecclesie Observationes, & Constitutiones firmè admitto, & amplector. Item sacram Scripturam juxta eum sensum, quem tenuit, & tenet Sancta Mater Ecclesia, cujus est judicare de vero sensu, & inter-

pretatione sacrarum Scripturarum, admitto, nec eam unquam nisi juxta unanimum consensum Patrum accipiam, & interpretabor. Prosteor quoque septem esse verè, & propriè Sacramenta novæ Legis à Jesu Christo Domino nostro instituta, atque ad salutem humani generis, licet non omnia singulis, necessaria, scilicet Baptismum, Confirmationem, Eucharistiam, Pœnitentiam, Extremam Unctionem, Ordinem, & Matrimonium; illaque gratiam conferre; & ex his, Baptismum, Confirmationem, & Ordinem sine sacrilegio reiterari non posse. Receptos quoque, & approbatos Ecclesie Catholice Ritus in supradictorum omnium Sacramentorum administratione recipio, & admitto. Omnia, & singula, quæ de peccato originali, & de justificatione in sacrosancta Tridentina Synodo definita, & declarata fuerunt, amplector, & recipio. Prosteor pariter in Missa offerri Deo verum, proprium, & propitiatorium Sacrificium pro vivis, & defunctis: atque in sanctissimo Eucharistia Sacramento esse verè, realiter, & substantialiter Corpus, & Sanguinem unum cum anima, & divinitate Domini nostri Jesu Christi; fierique conversionem totius substantiæ panis in Corpus, & totius substantiæ vini in Sanguinem: quam conversionem Catholica Ecclesia transubstantiationem appellat. Fateor etiam sub altera tantum specie totum, atque integrum Christum, verumque Sacramentum sumi. Constantè teneo Purgatorium esse, animasque ibi detentas fidelium suffragiis juvari: Similiter & Sanctos unam cum Christo regnantes, venerandos, atque invocandos esse, eosque orationes Deo pro nobis offerre; atque eorum Reliquias esse venerandas. Firmè assero Imagines Christi, ac Deiparæ semper Virginis, nec non aliorum Sanctorum habendas, & retinendas esse, atque eis debitum honorem, ac venerationem impertiendam. Indulgentiarum etiam potestatem à Christo in Ecclesia relictam fuisse, illarumque usum Christiano populo

maximè salutarem esse affirmo: Sanctam, Catholicam, & Apostolicam Romanam Ecclesiam omnium Ecclesiarum Matrem, & Magistram agnosco: Romanoque Pontifici B. Petri Apostolorum Principis Successori, ac Jesu Christi Vicario veram obedientiam spondeo, ac juro: Cetera item à sacris Canonibus, & Oecumenicis Conciliis, ac præcipue à sacro sancta Tridentina Synodo tradita, definita, & declarata, indubitanter recipio, atque profiteor: simulque contraria omnia, atque hæreses quascumque ab Ecclesia damnatas, & rejectas, ego pariter damno, & anathematizo. Hanc veram Catholicam Fidem, extra quam nemo salvus esse potest, quam in presenti spontè profiteor, & veraciter teneo, eandem integram, & inviolatam usque ad extremum vitæ spiritum constantissimè (Deo adjuvante) retinere, & coniteri, atque à meis subditis, vel illis, quorum cura ad me in munere meo spectabit, teneri, doceri, & predicari, quantum in me erit, curaturum, Ego idem N. N. spondeo, voveo, ac juro. Sic me Deus adjuvet, & hæc sancta Dei Evangelia.

Praxis disponendi ad actus in Contritione perfecta requisitos.

1. **C**onsidera N. serm, & cum intimo animi sensu, te graviter offendisse, & toties offendisse infinitam Dei Majestatem, tuum Creatorem, Redemptorem, & Judicem supremum, qui eodem momento, quo peccabas, poterat te detrudere ad æterna inferorum supplicia, in quibus hæc ipsa hora, & per infinita annorum millia sine spe veniæ ardere debuisses, ut alii innumeri: *Anima, que peccaverit, ipsa morietur.*

2. Ex altera parte expende, Paternam Dei Misericordiam, Bonitatem, & Benignitatem infinitam, qui te tanquam filium prodigum, expansis in Cruce brachiis, ad Pœnitentiam adducit, & inclinato Capite ad osculum æternæ pacis, & amoris admitit, dicens; *Nolo mortem peccatoris, sed magis*

ut convertatur & vivat. Quis Rex aut Princeps, subditum, & mancipium suum læsæ Majestatis reum tam benignè absolveret, & ad suam aulam & gratiam admitteret? O Pater misericordiarum! O Deus totius consolationis meæ!

Actus brevis Contritionis perfecta cum spe veniæ, propositio emendationis &c.

Domine Jesu Christe, Creator & Salvator meas, 1. Doleo medullitè ex toto corde, & ex tota anima mea, quod ego ingratus toties offenderim, & tam graviter offenderim infinitam Majestatem, & amabilissimam bonitatem tuam; & ideo doleo vel maximè, quia Tibi Deus meus peccando displicui, quem propter te ipsum & tuam infinitam bonitatem & excellentiam super omnia diligo & amo, & amplius amare desidero in æternum. 2. Proinde firmiter statuo ac propono, me non amplius Te offensurum, sed omnes peccandi occasiones pro viribus devitaturum: me insuper de noxis meis ritè confessurum, & pœnitentiam, quæcumque injuncta fuerit, expleturum. 3. Et verò nunc animo contrito & humili peccatorum meorum veniam suppliciter effragito; ita firmiter spero ac confido, ab infinita bonitate tua, per merita sanctissimæ Passionis, Sanguinis, ac Mortis tuæ, ea mihi remittenda: præstandam etiam gratiam, quæ vitam meam emendem, & in sanctissimo servitio tuo usque in finem perseverem. Amen.

Forma integra Absolutionis, ut est in Rituali Romano expressa.

Misereatur tui omnipotens Deus, & dimissis peccatis tuis perducatur te ad vitam æternam, Amen. *Deinde elevatâ manu pergit, Indulgentiam, absolutionem, & remissionem peccatorum tuorum tribuat tibi omnipotens, & misericors Dominus, Amen.*

Do-

Dominus noster Jesus Christus te absolvat, & Ego auctoritate ipsius te absolvo ab omni vinculo, excommunicationis, suspensionis (suspensionis circa laicos omittitur) & interdicti, in quantum possum, & tu indiges: Deinde ego te absolvo à peccatis tuis, in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti, Amen.

Passio Domini nostri Jesu Christi, merita B. Virginis, & omnium Sanctorum, quidquid boni feceris, & mali sustineris; sit tibi in remedium peccatorum, augmen-

tum gratiæ, & præmiûm æternæ vitæ, Amen.

NOTA: In Absolutione Hæretici in foro interno addi solere: Ab omni vinculo excommunicationis, quam per hæresim incurristi, & restituo te Sacramentis Ecclesiæ, & Communioni Fidelium.

PRAXIS varia ad facilem Confessarii directionem: item, Remedia & Documenta, Pœnitenti suggerenda contra singulas Peccatorum species, traduntur infra Tractatu 6. in fine.

TRACTATUS QUARTUS DE SACRAMENTIS, Reliquis, & Censuris.

SVMMLA materia. Præter singula Sacramenta, que suo ordine sequuntur, cum Quæstionibus singularibus, & Modernis, Ad Sacramentum Eucharistiæ in fine apponitur de Missa Sacrificio, & Singularibus eò pertinentibus. Item, De Horis Canonicis, cum Rubricarum Romanarum in Horis ac Missa notitia singulari. Ad Sacramentum Ordinis, Irregularitates, censure, &c. Ad Sacram. Matrimonii Praxis Dispensationum, etiam in Pœnitentiaria Romana. De Censuris singulis in particulari &c.

DE BAPTISMO

CAPUT I.

CAPUT PRIMUM.

Ad Baptismi Sacramentum singulariter, & prælicè pertinentia.

§. I.

De ejus materia, forma, & unitate.

Controversiæ de Baptismo cum Hæreticis Anabaptistis traduntur supra Tomo I. Pag. 142. De aliis singulis circa Baptisimum erroribus agit Tomo I. Pag. 260.

De Baptismi prima institutione, de tempore quo capit obligare; de Baptismo per Martyrium, & ceteris ad verum Martyrium pertinentibus traduntur supra hoc Tomo, Pag. 101. De Circumcisione veteris Testamenti, an fuerit verum Sacramentum, & Baptismo æquivalens, resolvitur supra ibidem, Pag. 99.

1. **B**aptismus definitur in Catechismo Tridentini Par. 2. Cap. 2. Sacramentum regenerationis per aquam in verbis. Proprium enim Baptismi est homini primam gratiam, & vitam spirituales conferre, ut qui nascitur filius iræ & mortis per peccatum originale, incipiat per Baptismi

gr-

gratiam renasci in sortem, & adoptionem filiorum Dei, juxta illam Christi sententiam Joan. 3. *Nisi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu sancto, non potest introire in Regnum Dei.* Præceptum tamen Baptismi suscipiendi omnibus commune, non nisi post Resurrectionem suam evulgavit Matth. ult. *Euntes docere omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti:* Ita cum communi D. Thom. Quæst. 66. Art. 2.

2. Ex his colligit Ecclesia, materiam Baptismi remotam à Christo constitutam esse aquam elementarem, prout usibus humanis inservire solet: materiam verò proximam esse abluionem corporis, quæ per aquam exercetur. Quod si contingat aliquid horum deficere, ut vel aqua non sit naturalis, vel non idonea ad corporis abluionem, Baptismus erit invalidus; defectu materiæ à Christo requisitæ; quam suprà de Sacram. in genere, ostendimus pertinere ad essentiam Sacramenti, & à nullo posse immutari.

3. Hinc in ordine ad praxim. Dicendum primò, Aquam per mixtionem alterius corporis definire esse materiam Baptismi, quando in toto mixto plus extraneæ substantiæ quam aquæ continetur: quod colligi debet ex odore, sapore, densitate, aliisque accidentibus, quæ sensuum experimento percipiuntur, uti habet sententia communis cum D. Thoma Quæst. 66. Art. 4. Et probatur ex eo, quod inter homines tale mixtum non solet pro aqua usuali haberi aut usurpari; quando autem mixtio non est aded notabilis, non definit aquæ nomen, & usum retinere.

Unde inferes primò; etsi non sufficit lutum, validè tamen per aquam lutosam Baptismus conferri. Secundò, non sufficere aquam artificialem, qualis est aqua rosacea, aut alia, quæ ex floribus aut herbis distillatur; quia magis habet floris, quam aquæ substantiam. Tertio, idem dicendum de sale resoluto, de saliva, sudore, aut lacrymis: non autem de tenui cerevisia, quam probabilius est aquæ naturam non amittere. Nihil proinde horum adhibendum est, nisi infantis sine Baptismo morientis necessitas cogat.

4. Dicendum secundò, Aquam accidentaliter transmutatam non esse materiam Baptismi; quamdiu non est idonea ad abluendum; secus quando potest abluioni servire. Hinc aqua in glaciem, aut nivem concreta tunc tantum potest esse idonea materia Baptismi, quando aliqua ex parte resoluta corpus humectare, & abluere potest. Quod autem aqua sit calida, colorata, aut turbida, nihil obstat valori hujus Sacramenti, quamdiu manet vera aqua, & corpori abluendo accommodata.

5. Dicendum tertio, Quoad partem corporis abluendam; Baptismus certò validum esse, si caput, pectus, vel scapulæ abluantur; cum hæ sint præcipuæ partes corporis. Verum si tantum manus aut pes abluatur, dubius est Baptismus, ac propterea extra necessitatem illicitè sic confertur. Quod si collatus sit, postea debet sub conditione repeti. Idem sentiendum de infante pelle adhuc secundinâ circumdato; vel si soli capilli abluantur; ita ut corporis pars non tangatur. *Coninske, Layman, Diana Part. 3. Tract. 3. Resol. 1. 2. 3.*

6. Sed Quæstio est, quæ Quantitas aquæ possit ad Baptismi valorem sufficere?

Respondeo, quamlibet sufficere, quæ serviat ad abluionem sensu humano perceptibilem, ut docet hic *Hurtado Diss. 1. Diffic. 6. Contra Suarez, Valenc. &c.*

Dices, Qui manè se aspergit aquâ benedictâ verè dicit se hodie non lavisse; ergo ad moralem abluionem non sufficit quævis aqua sensibilis aspergio aut ablutio.

Respondeo neg. consequentiam: quia affirmans in casu se non lavisse, id non intelligit de quavis morali abluione, sed de illa, in qua solent homines aquâ liberalius affusâ manus ac faciem abluere; uti ipsæ circumstantiæ significant.

7. Forma Baptismi in Occidentalibus Ecclesiis hæc usurpatur: *Ego te baptizo in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti, Amen.* Sumitur ex Matth. 28. *Baptizantes eos in nomine Patris, &c.* Ratio hujus institutionis est;

est: quod cum Baptismus sit introitus in Ecclesiam Christi, oporteat in ejus susceptione expressam fidei Christianæ professionem facere per Dei unius & trini invocationem.

8. Debet in forma Baptismi, persona altera à baptizante exprimi, ut appareat distinctio personarum baptizantis, & baptizandi; cum nemo à seipso baptizari possit, *Cap. debitum*, de Baptismo. Obestet etiam valori omisso vocom, *In nomine Patris, &c.* Ratio hujus est, Christi institutio.

9. Accidentales mutationes formæ Baptismi, etsi valorem non impediunt, administrationem illicitam reddunt, excepto necessitatis casu, v. g. si omittas, *ego*, aut transpositio fiat, *te ego baptizo*. Item, si aliqua persona transponatur, v. g. nominando Filium ante Patrem: si modica verborum interruptio fiat, aut si superflua addantur, v. g. *Ego Johannes te baptizo in nomine Patris omnipotentis, & Filii, & Spiritus sancti.*

10. Si dubium rationabile sit de valore collati Baptismi, repeti debet sub conditione, hæc formâ, *Si non es baptizatus, ego te baptizo in nomine, &c.* Idque locum habet, tam in dubio *juris*, v. g. si Doctores discrepent, an valeat Baptismus tali modo collatus, quam in dubio *facti*, si absolutè incertum sit, utrum fuerit collatus Baptismus, v. g. si infans expositus sit nullâ ipsi adjectâ schedulâ, aut signo quo Baptismus ei collatus fuerit: imò si signum illud non sit satis certum, praxis hæc habet, ut talis iterum sub conditione baptizetur.

11. Facilius sub conditione repetitur Baptismus in infante, quam adulto, eo quod adultus per fidem, & actum contritionis salvari possit; etiam si Sacramentum Baptismi non acceperit.

QUÆRES primò. An moderni hæretici dum convertuntur, debeant sub conditione baptizari?

Respondeo negativè regulariter. Si tamen dubium sit, v. g. an adhibita fuerit aqua rosacea; vel an alius aquam applicuerit, alius formam protulerit, sub conditione baptizari debent.

Tom. II. P. 2.

QUÆRES secundò. An licitum sit Sacerdoti occultè baptizare filium hæretici de vita periclitantem, si dubitet an validè baptizatus fuerit, vel ad Baptismum postea suscipiendum supervicturus?

Respondeo affirmativè; imò rectè faciet, si sub specie alicujus solatii aut medicinæ præbendæ ad tale ministerium sibi aditum procuret; quantumvis parentes invitos esse cognoscat.

Quod si talis puer vel adolescens sit filius Anabaptistæ, absolutè baptizandus erit, cum illa Secta non soleat suos ante annum ætatis trigessimum baptizare; nisi aliundè constet puerum aliâ viâ ad Baptismum pervenisse.

In Baptismo per obstetricem collato, quid agendum sit ex præscripto Pastoralis Mechlinensis, vide hic infra §. 3. num. 7.

De Baptismo in partibus Hæreticorum plures quæstiones resolvuntur infra *Tract. 6. Quæst. 28.*

§. II.

De dispositione suscipientis Baptismum.

1. AD valorem Baptismi non requiritur fides, aut alia bona dispositio suscipientis, sed sufficit libera voluntas, quamvis habita ob perversum finem. Quia conveniens fuit Sacramentum hoc ita à Christo institui, ut quantum moraliter fieri posset, sciretur utrum homo suscepisset Sacramentum; quod non fieret, si multum dependeret ab interna dispositione.

2. Ad obtinendam tamen gratiam sanctificantem in Baptismo, requiritur bona suscipientis adulti dispositio, conveniens sancto ritui Sacramenti quod suscipitur; quia Sancta sanctè tractari debent. Et quidem ad Baptismum in adultis requiritur fides supernaturalis, tanquam fundamentum justitiæ Christianæ: deindè Pœnitentia, ut colligitur Act. 2. *Pœnitentiam agite & baptizetur unusquisque vestrum.* Et Marc. ultimo: *Qui crediderit & baptizatus fuerit, salvus erit.*

Q 9

3. Ve-

3. Verumtamen opus non est, ut contritio hominis baptizandi perfecta sit, sed sufficit attritio ex supernaturali motivo concepta. Est enim hoc Sacramentum per se institutum ut hominem iustificet.

4. Peccata ante Baptismum commissa non sunt materia absolutionis post Baptismum conferendæ. Quia potestas Clavium non extendit se nisi ad subjectos iurisdictioni Ecclesiasticæ, & respectu eorum actuum, qui tempore iurisdictionis committuntur: soli autem baptizati sunt subditi Ecclesiæ. Ac proinde ab adulto baptizando nulla peccatorum Confessio Sacramentalis exigi debet.

5. Extra Casum necessitatis non debet Baptismus sine solemnitatibus conferri; etiam si per unum aut alterum mensem expectandum sit, v. g. dum Patrini adveniant: habenda interim est cura, ne infans sine Baptismo decedat. Quod si infans, ob periculum mortis, sine solemnitatibus & cæremoniis baptizatus fuerit, solent illæ postea suppleri.

§. III.

De Ministro Baptismi.

1. Quivis homo ratione præditus validè baptizat. Nititur hæc assertio institutione Christi, quam usus Ecclesiæ, & traditio ostendit. Ratio verò institutionis est summa Baptismi necessitas.

2. Peccat graviter extra necessitatem baptizans, cui id de jure & ex officio non competit. Peccat itidem ille, cui jure & ex officio competit baptizare, si extra necessitatem non solemniter baptizet; nam Canones ob honorem Sacramenti severè præcipiunt, ut Sacerdos solemniter in Ecclesia baptizet; nisi tamen obstet alicujus personæ infamia, aut damnum notabiè inde secuturum.

3. Parentes graviter peccant, qui offerunt prolem baptizandam alieuo Parocho, sine licentia proprii. Quia Ecclesiæ ordinationi cum violatione alieni juris adversantur: Nisi con-

stet speciale privilegium intervenire.

4. In casu necessitatis hic ordo observandus est; ut præsentem Sacerdote aut Episcopo non baptizet Diaconus: præsentem Diacono non baptizet Clericus inferior; præsentem Clerico non Laicus; præsentem viro non foemina; denique præsentem fideli non hæreticus aut infidelis: Et si hic ordo pervertatur, ita ut præsentem Sacerdote alius seu Clericus, seu Laicus baptizare præsumat, erit peccatum sacrilegii mortale; similiter si infidelis baptizet præsentem fideli. Circa Clericos verò Sacerdote inferiores, marem item & foeminam, non videtur esse culpa plusquam venialis; imò nulla erit, si causa sublit.

5. Minister Baptismi debet esse unicus; quare si alius materiam apponat, alius formam proferat, nihil efficitur. Quia tali casu forma, ego te baptizo, est falsa, cum illam proferens non baptizet aquam applicando. Quod si simul plures Ministri materiam & formam super uno homine baptizando absolute intentione simul absolvant, singuli verè conficiunt Sacramentum tamquam causæ totales. Ratio est, quia unius actio alterius actionem non impedit, & uterque verè baptizat.

6. Requiritur etiam in Ministro intentio baptizandi saltem confusa more Ecclesiæ, ut de Sacram. in genere probatum est.

Si contingat Ministrum baptizare marem quem putat esse foemellam, nihil oberit valori Baptismi. Quia intendit baptizare infantem sibi præsentem. *Bonac. P. 4. num. 26. c. 6.*

7. In homine apud hæreticos baptizato possunt suppleri cæremoniæ; sed non est moris, ne fortassè rudis populus existimet nos Hæreticorum Baptisma debitam formam collatum tamquam minus validum improbare.

QUÆRES primò: An Parochus baptizare debeat infantem, quem obstetrix affirmasse, apparente mortis periculo, ritè baptizasse? Negant *Sotus, Vittoria, de Castro & plures alii*, assertentes solummodò supplendas esse

esse cæremonias, quæ solent in publico Baptismo adhiberi.

Respondeo tamen, in tali casu infantem iterum à Parocho sub conditione baptizandum esse, si præter obstetricis testimonium aliam certitudinem non habeat de Baptismo validè administrato. Confirmatur hæc responsio auctoritate Pastoralis Mechliniensis, in quo universaliter id fieri præscribitur, his verbis: *Conditionalis baptizatio facienda est circa infantes, qui ab obstetricibus baptizati esse referuntur.* Idemque disertè docent *Molinus, & Sylvius in 3. Part. q. 66. Art. 9. Dub. 2.*

Et favet ratio: quia etsi obstetrix postea interrogata, ostendat se callere formam, & ritum baptizandi, potest tamen prudenter dubitari, an ex acceleratione, aut turbatione animi inter strepitus, & clamores parentum, & domesticorum; in ipso baptizandi actu errorem aliquem admiserit; quales aliquando intervenisse historiæ non pauca testantur.

Et idem ordinariè dicendum videtur, quando infantes ab aliis laicis, sive viris, sive foeminis in simili casu domi baptizantur; cum res tanti momenti magnam exigat cautelam ac securitatem. Dixi, *ordinariè*; quia non assentior illis qui id universaliter requirunt; Inveniuntur enim viri Laici in hoc non minus docti ac periti, quam sint aliqui Clerici, & Sacerdotes.

QUÆRES secundò: An infans, qui antè partum videtur moriturus, possit in matris utero ab obstetrice, vel alio quopiam baptizari?

Respondeo affirmativè, si v. g. obstetrix adeò perita sit, ut manu in matris utero infertam infantis corpus aliqua ex parte aquam perfundere possit adjecta verborum formam consuetam: Ita docet *Suarez & 6. alii apud Dianam Par. 1. Tract. 15.*

Idem dicendum est, quando matre prægnante subito extincta, possit in ejus corpore aditus aperiri, & per illum in prolem adhuc viventem aqua infundi.

QUÆRES tertio: An Ministro illicitum sit sub peccato mortali baptizare aquam non benedictam in Baptismo solemnè sive publico? Nam in privato mortale inde non contrahi plerique agnoscunt.

Respondeo culpam lethalem inde non comitti; quamvis contrarium docere videatur *Bonacina de Bapt. Dist. 2. Quæst. 2. Par. 7. Num. 19. & Niguus Quæst. 71. Art. 4. Conclus. 2.*

Ratio est, quia etsi aquam benedictam utendum tradant etiam Patres antiqui, nullum tamen extat formale præceptum de præmittenda Baptismalis aquæ benedictione. 2. Ex gravitate materiæ censeri solet gravis vel levis omissio alicujus Ritûs in celebratione Baptismi solemnè: Atqui materia gravis non videtur omissio illa benedictionis, cum solum ad majorem decentiam illa addatur ad aquam per se ad valorem Baptismi sufficientem. Probant hæc à paritate rationis in Ritibus aliorum Sacramentorum *Granadus, & alii apud Quintanadvenas de Sacram. Baptismi, Quæst. Sing. 22.*

QUÆRES quarto: An Parochus, qui Baptismum pluribus annis invalidè administravit, sive ex malitia, sive ex ignorantia, teneatur cum gravi detrimento bonorum, vitæ, aut famæ hunc valoris defectum ita propalare, ut Baptismi illi iterari, aut suppleri possint?

Respondeo affirmativè; quod plurimum Theologorum auctoritate confirmat *Layman Lib. 1. Tract. 3. Cap. 3. Num. 2.* agens de obstetrice invalidè baptizante, & disertius pluribus citatis *Quintanadvenas Tract. 1. Quæst. Sing. 19.*

Ratio est 1. quia ex communi principio Theologorum, salus animæ perdenda præferenda est vitæ corporali: ergo multò magis salus tot innocentium defectu Baptismi perdenda. Nam moraliter certum est aliquos ex illis infantibus morituros ante annos discretionis, quibus possint per contritionem perfectam salutem suam consulere. 2. Quia ex illis invalidè baptizatis, qui ad Sa-

cerdotii & Confessarii munus pervenerint, invalidè etiam consecratos, & absoluturos indubitatum est; ex quo etiam aliis fidelibus nocuum obveniret gravissimum.

§. IV.

De Patrinis.

AD munus Patrini tria requiruntur. 1. Usus rationis (non certa ætas) 2. Ut Patrinus in Baptismo sit ipse baptizatus, & Patrinus in Confirmatione sit confirmatus; alioquin invalidè suscipiet munus Patrini, & non contrahet cognationem spiritualem. 3. Requiritur intentio formalis gerendi munus spiritualis Patris secundum consuetudinem Ecclesiæ, nec sufficit infantem materialiter tantum tenere.

2. Religiosi Patrini esse non debent; ne ob spiritualem cognationem nimia familiaritas cum secularibus, præsertim fœminis, contrahatur. Excipe tamen, si Religiosus sit Episcopus, aut si contraria consuetudo, Prælati non contradicentibus, id alicubi permitteret.

3. Parens non debet propriam prolem suscipere, ne contractâ cognatione spirituali cum conjugate debite petere non possit. Nec decet ut duo conjuges alienam prolem suscipiant; potest tamen consuetudine honestari. Unde *Coninck* monet duos conjuges suscipientes alienam prolem non contrahere cognationem spiritualem; alioquin talis susceptio ipsis graviter prohibita esset.

4. Patrinus unus esse debet, sive mas, sive mulier; vel ad summum duo, mas, & fœmina. Constat ex Trid. Sess. 24. Cap. 4. de Reformatione. Ubi Parochus obligatur, ut nomen baptizati, ac patrinorum in librum diligenter referat, eosque moneat de cognatione spirituali contracta inter ipsos, & baptizatum, & illius patrem, ac matrem; nec non inter baptizantem ac baptizatum, & hujus patrem ac matrem tantum.

5. In privato Baptismo non est opus patrino; non enim videtur Ecclesia parentes voluisse ad hoc obligare, cum in necessitate vix idoneus eligi possit. Si tamen adhibeatur, contrahet cognationem spiritualem, eo quod patrinus non adhibeatur tantum ob majorem solemnitatem, sed etiam propter obligationem instruendi puerum in rebus fidei.

Alii tamen negant à Patrinis in privato Baptismo cognationem spiritualem contrahi, *Sotus, Sanchez, Maratus, &c.*

6. Solent in quibusdam Germaniæ locis Catholici esse Patrini filii hæreticorum, baptizante illos Ministro hæretico in debita forma, in nomine SS. Trinitatis. Neque consuetudo videtur improbanda, quia Patrini officium est, ut externâ susceptione profiteatur, quod hominem modò spiritualiter genitum suscipiat in curam suam tamquam spiritualis ejus nutritius & Pædagogus; id autem præstare potest Catholicus, etiam si infans ab hæretico baptizetur.

QUÆRES: An etiam ad Baptismum infantis Catholici apud Sacerdotem Catholicum liceat admittere Patrimum hæreticum?

Respondeo negativè, cum communi Doctorum. Si tamen timeretur gravis indignatio amicorum, etiam hæreticorum, aut aliud gravius incommodum; probabile est talem patrinum sine crimine posse admitti, qui etiam contrahet cognationem spiritualem; ita docet *Castrop. Layman, l. 5. Tract. 2. Cap. 9. Diana Par. 9. Tract. 7. Resol. 31.*

CAPUT III.

De Sacramento Confirmationis.

Confirmationem verum esse Sacramentum, à Christo institutum, & in primitiva Ecclesia usurpatum, probatum est supra in Controv. Par. 1. Cap. ult.

1. Ma-

1. *Materia* remota Sacramenti Confirmationis est Chrisma ex oleo & balsamo confectum, atque ab Episcopo benedictum. Colligitur ex Conc. Florent. in Decreto Eugenii, ex perpetuo Ecclesiæ usu, & traditione, quæ testatur Chrysmatis confectio nem semper Episcopo reservatam fuisse.

2. *Forma* hujus Sacramenti est: *Signo te signo crucis, & confirmo te Chrysmate salutis, in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti.*

3. *Effectus* Confirmationis est augmentum gratiæ sanctificantis: insuper actualis gratiæ auxilium ac robur tempore opportuno conferendum ad fidem constanter profectendam.

4. Convenit, ut adulti peccati mortalis sibi conscii, ante Confirmationis susceptionem Sacramentaliter confiteantur. Licet enim nullum præceptum extet, adeoque contritio sufficiat, tutius est tamen confiteri ad removendum obicem gratiæ, quæ à Sacramento confertur.

5. *Subiectum* capax hujus Sacramenti est omnis, & solus homo baptizatus. Ratio congrua est, quia sicut natura quos generavit conatur perficere, ita Deus & Ecclesia, quos generavit per Baptismum, ad perfectiorem gratiæ statum adducit per Confirmationis Sacramentum.

6. Olim infantibus statim post Baptismum, Confirmationis Sacramentum conferebatur. Verum hodiè in plerisque Ecclesiis consuetudo est, ut non nisi rationis compotes confirmantur. Ratio, partim ut Sacramentum majori cum utilitate suscipiatur, utpote concurrente actuali fide & reliquâ dispositione suscipientis; partim ut absit periculum repetendi.

7. Perpetuò amentes, uti & infantes in mortis periculo utiliter & rectè confirmantur, ubi id est in usu. Quia hujusmodi cum fructu spirituali, & sine irreverentia Sacramentum Confirmationis suscipiunt, sicut & Baptismum. Est enim tantum per accidens quod nunquam sint spiritualiter militaturi.

8. Hodiè non satis constat præceptum sus-

sciendi Sacramentum Confirmationis, secluso contemptu, &c. Est tamen peccatum saltem veniale satis grave sine causa aliquem ordinare, qui confirmatus non est; cum Ecclesiarum consuetudo repugnet.

9. *Minister* ordinarius hujus Sacramenti solus Episcopus est. Colligitur ex Act. 8. & 10. & traditur in Conc. Florent. Potest tamen Pontifex ex plenitudine potestatis suæ committere simplici Sacerdoti potestatem ministrandi hoc Sacramentum.

Quætionem hinc movet *Card. Lugo* Respond. Moral. Lib. 1. Dub. 7. An Abbas, cui conceduntur functiones Episcopales, exceptâ dumtaxat collatione Ordinum, consecratione Ecclesiæ, & Altarium, possit conferre Sacramentum Confirmationis? quod aliquando in Sacra Congregat. controversum fuit.

Respondet, auditâ sententiâ sacre Congregationis Gregoriam XIII. die 13. Martii anno 1574. respondisse, non comprehendendi in ea concessione collationem hujus Sacramenti: Quia in generali concessione non intelliguntur ea quæ sunt specialiter reservata, & de quibus facienda est specialis mentio: non solet autem concedi hæc facultas soli Sacerdoti sine causa urgente; uti colligitur ex *Cap. Pervenit. Dist. 95. & ex Decreto Eugenii in Conc. Florentino, & fusiùs ostendit Suarez Par. 3. Tom. 3. Disp. 36. Sect. 2.*

10. Ad cæremonias pertinet, 1. Benedictio Chrysmatis. 2. Adesse debet Patrinus ex præcepto obligante sub mortali, nisi adsit gravis causa: debet is esse diversus à patrino Baptismi, nisi necessitas aliud postulet. 3. Recitantur orationes cum impositione manus super Caput. 4. Frons Chrysmate unctâ vitâ ligatur, quæ circumfertur donec Unctio sit siccata: ubi scilicet non est consuetudo, præsertim inter hæreticos, statim post collatum Sacramentum frontem abluendi (si fieri possit) in fonte Baptismatis: postquam frons lota & vitta deponita est, ea comburi solet, saltem non debet ad profanum usum adhiberi. 5. Episcopus confirmato levem alapam infligit. 6. In C. ut j. juni Dist. 5. de Consec. mo-

Q. 9. 3. nentur.

mentur Episcopi, ut jejuni hoc Sacramentum ministrant, & non nisi jejunis. Ex rationabili tamen causa aliter fieri possent DD. communiter.

QVÆRES primò: An liceat Matrimonium contrahere, Professionem Religiosam emittere, vel Eucharistiam aliave Sacramenta suscipere vel ministrare, ante susceptionem Confirmationis?

Respondeo affirmativè, juxta sequentia cum *Suarez hic Disp. 38. Sess. 1.* Hæc obligatio, iuquit, non habet locum respectu quinque Sacramentorum; nam Baptismus necessariò antecedere debet, & licet respectu Eucharistiæ regulariter sit melius ut Confirmatio antecedit, tamen hic ordo non est in præcepto, uti ex usu Ecclesiæ constat, &c. Consonat *Granadus hic Tract. Disp. 2. de Conf. & Zambranus Cap. 2. D. 3. num. 2.* Nulla, inquit, erit culpa, si Eucharistia vel alia Sacramenta præter *Baptismum & Ordinem* ministrantur ante Confirmationem. Idem dicendum de Professione Religiosa, uti & Matrimonio, cum nec Matrimonium, nec tria vota in Religione nuncupanda, eorumque observatio, à Confirmationis susceptione aut effectibus dependant.

QVÆRES secundò: Quanta sit obligatio Episcoporum, ut conferant suis subditis Sacramentum Confirmationis?

Respondeo, grauem illis incumbere obligationem, ut ex parte sua præbeant subditis oportunitatem ut hoc Sacramentum suscipiatur; uti docet *Suarez in 3. p. q. 72. Disp. 38. Sess. 2. Sylvester v. Confirmatio &c.* Quia cum sint Pastores, tenentur gregem suum pascere, non tantum in rebus ad salutem absolutè necessariis, sed etiam in iis, quæ conducunt ad singularem ejus utilitatem; maximè inter hæreticos, ubi necesse est ad constantem fidei confessionem hoc Sacramento roborari. Hinc etiam Parochis incumbit, pueros in Catechesi de hujus Sacramenti virtute edocere, & suo tempore Episcopis confirmandos offerre.

QVÆRES tertio: An liceat cuicumque in

aliena Parœcia, aut Diœcesi confirmari?

Respondeo, quoad primam partem de Parœcia affirmativè. 1. Quia nullum extat præceptum, quò minus aliquis in aliena Parœcia ejusdem Diœcesis confirmetur. 2. Quia cum administratio Confirmationis spectet ad proprium Episcopum, etiam Titularem, quoad hoc jurisdictionem habet, uti in singulas Parœcias, ita in singulos Parochianos suæ Diœcesis, etsi in Parœcia propria non existant.

Ad secundam partem, de Diœcesi, respondetur, Nemini licere confirmari in aliena Diœcesi absque licentia sui Ordinarii. Probat ex communi sententia cum *Suario, Bonacina, Feluvio, Reginaldo, aliisque apud Leandrum de Sacramentis, Tract. 3. d. 2. q. 9.* qui docent absque gravi peccato non posse Episcopum in aliena Diœcesi sine consensu proprii Episcopi, confirmare. Ergo nec subdito licet Confirmationem in aliena Diœcesi suscipere: nisi Ordinarii sui Dimissorias exhibeat.

In hanc rem multum auctoritatis, & lucis adfert Declaratio Cardinalium, quæ extat apud *BELLARMINUM in Tridentinum Sess. 7. de Sacram. fol. 64.* quæ sic habet. *Omnes, etiam Prælati exempti, etiam jurisdictione Episcopali, si sint intra fines Diœcesis, tenentur accedere ad Episcopum pro Confirmatione: si verò non sint in Diœcesi aliqua, adeant quam maluerint.*

RITVS omnes in administratione Confirmationis, & reliquorum Sacramentorum, traduntur infra in fine *Tomi 3. hujus Operis.*

CAPUT IV.

De Sacramento Eucharistiæ.

Realem Christi præsentiam in Sacramento Eucharistiæ, Transmutationem panis & vini, Communionem laicorum sub unica specie &c. contra Sectarios accuratè probata invenies supra *Tom. 1. in Controversiis fidei Part. 2. Cap. 3. 4. & 5.*

Porro ad Questiones alias, & principia hæc præmittenda.

Dico breviter primò; In Consecratione ex vi verborum sub speciebus panis constituitur Corpus Christi, & per concomitantiam etiam Sanguis, Anima, Divinitas, aliaque ipsis unita: uti & in Calice constituitur solus Sanguis ex vi verborum, & reliqua per concomitantiam. Constant hæc ex *Trid. Sess. 13. Cap. 3.*

Dico secundò: Christus existit totus in tota, & totus in singulis partibus hostiæ consecrata: sic nempe ut nulla pars sensibilis hostiæ sive diviæ, sive conjunctæ sit tam exigua, quin totum Christum contineat. Probat ex *Trident. Sess. 13. Cap. 3.* ubi id negantibus de Partibus divinis anathema dicit *Can. 3.*

Dico tertio: Statuitur Christus sub speciebus Eucharisticis non per novam productionem, ut aliqui Theologi volunt, sed per additionem, id est, per novam tantum præsentiam, quæ corpus ejus existens in cælo simul in altari sub speciebus Sacramentalibus collocatur. Nihil enim aliud ad hoc videtur esse necessarium.

Dico quarto; Accidentia sive species panis & vini remanent in Eucharistia extra subjectum, sic ut color, & sapor, & alia, quæ in hoc Sacramento sensu percipimus, in Corpus Christi tamquam subjectum non recipiantur. Ita colligitur ex *Concilio Constantiensi Sess. 8. contra Wicleffum id negantem.* Non enim sunt illa in substantia

panis jam destructa, neque in Corpore Christi, quod in Eucharistia est gloriosum, & passionis expert. Probabilius etiam est, contra Thomistas, reliqua accidentia non recipi in quantitatem, quæ fortè à substantia non distinguitur.

Dico quinto: Desinit Christus esse sub speciebus consecratis, quando species sic immutantur, ut desineret forma panis & vini, si illic loco Christi adessent. Hinc in stomacho speciebus Eucharisticis per calorem naturalem destructis præsentia Christi evanescit. His principiis ita constitutis ad resolutiones practicas propiùs accedamus.

§. I.

De Materia & Forma Sacramenti Eucharistiæ.

Materia hujus Sacramenti est panis, & vinum: uti patet ex institutione Christi *Matth. 26. & Marci 14.* Panis ille necessitate Sacramenti dedet esse triticeus, ex praxi, & sensu Ecclesiæ, & *Conc. Florentino*, quod eodem modo panem triticeum assignat, quo vinum pro calice, quod constat requiri ad valorem Sacramenti. Huic tamen non officit immixta fuisse tritico pauca grana alterius frumenti, quia per hoc non desinit esse panis triticeus usualis, ita *D. Thom. aliique.*

2. Oriza, avena, milium, hordeum, non sunt materia hujus Sacramenti; cum ex iis non soleat panis confici pro hominis victu nisi ob defectum tritici; quare nec simpliciter panis vocabulum meretur.

3. Ut panis azymus sit, non est de necessitate Sacramenti; quamvis id congruentius sit, cum etiam Christus in azymo consecraverit. Observanda tamen est consuetudo utriusque Ecclesiæ; ita ut non solum Latinus peccet, si in fermentato consecret, sed etiam Græcus, si in azymo, quamdiu intra terminos Ecclesiæ suæ commorantur: Quod etiam observandum est in casu necessitatis, etiam si

etiam si ægrotus absque viatico decedere deberet. Ratio est, quod Ecclesiæ utilitatem, majestatem, tantique mysterii reverentiam valdè interfit, universales in eo Ritus observari. Quare cum Sacramentum hoc non sit absolutæ necessitatis, meritò ratio publica privato commodo spiritali præfertur.

4. Acetum non est materia Consecrationis, cum sit vinum corruptum; potest tamen validè Sacramentum confici ex vino acido vel aciescente, sicut ex pane mucido nondum corrupto, sed ad corruptionem disposito. Denique neque agresta validè consecrari potest, cum agresta, utpote ex uvis immaturis expressa, nondum ad naturam vini pervenerit.

5. Admixtio aquæ ad vinum non est essentia Sacramenti, sed præcepti tantum Ecclesiastici sub peccato mortali obligantis. Non est tamen improbabilis opinio Alphonsi à Castro, etiam ex Christi præcepto ab Apostolis nobis tradito, vinum aquâ miscendum esse.

6. Ad essentiam formæ pertinent tantum hæc verba, *Hoc est Corpus meum. Hic est Calix Sanguinis mei*, Reliqua tamen verba, *Novi & Aeterni Testamenti, &c.* sine gravi peccato omitti non possunt.

7. Ad valorem Consecrationis requiritur, ut Sacerdos materiam consecrandam determinatè cognoscat & intendat. Quia omnis actio transiens versatur circa singularia determinata, idque in casu nostro ad veritatem vocis demonstrativæ *Hoc*, & *Hic* necessariò requiritur.

8. Sacerdos censetur habere intentionem Ecclesiasticæ consuetudini conformem, nisi eam contrario actu excludat. Unde etsi existimet quinque tantum hostias adesse, cum sint sex, omnes consecrat. Quia speculativus ille error non obstat practicæ intentioni consecrandi omnes hostias ante se constitutas, *Suarez, Sylvest. Henric.*

9. Si quis incio seu non advertente Sacerdote hostias minores in altari ponat, non consecrabuntur. Quia nec actualis, nec virtualis

intentio in illas fertur. Si verò Sacerdos antequam egrediatur Sacrificià de consecrandis hostiis in altari positis, vel ponendis admonitus, eas consecrare proponat, etiam si postea obliviscatur, censeri debent consecratæ. Quia in tali casu adest intentio virtualis; hoc est, prior intentio continuatur in actibus qui postea sequuntur in ordine ad consecrationem, Ita *Reginal. Layman, Lib. 5. Tract. 4. Cap. 2. Bonacina Tract. 1. d. 4. q. 2. p. 2. & alii*, qui judicant id in praxi tutum esse.

10. Si formulæ, id est, parvæ hostiæ adferantur Sacerdoti paulò post oblationem, vel (ut addit *Aversa q. 11. §. 12.*) ante inceptam Præfationem, licitè eas consecrat, oblationem solâ mente supplendo, Ita *Possevin. Gavantus, Tambur. Diana Par. 2. Tract. 14. Resol. 71.*

§. II.

De Ministro Eucharistiæ.

1. Eucharistiã ministrare solus potest ex officio Sacerdos habens jurisdictionem ordinariam, aut sibi delegatam: Peccat proinde graviter, qui sine omni jurisdictione Eucharistiã dispensare præsumit. Et si sit inferior Sacerdote v. g. Diaconus, irregularitatem incurrit.

2. Si tamen Sacerdos carens jurisdictione præsumat ob rationabilem causam, factum suum à Parocho approbandum, licitè Eucharistiã administrat, *Bonacina, Reginal. hinc num. 19. alique.*

3. Si periculum sit, ne infirmus sine sacro viatico moriatur, & proprius Pastor sit absens, vel impeditus, vel malignè neget, poterit viaticum conferre quisvis Sacerdos tam secularis, quàm regularis; & in horum defectu, etiam Diaconus. Quia in hoc casu censetur ea potestas collata ab Episcopo aut Pontifice, Ita *Suarez, Bonacina, Lugo, Layman, Lib. 5. Tract. 4. Cap. 7.*

4. Etsi Regulares ex suis privilegiis possint

sint in propriis Templis communicare quoscumque fideles, sive per se, sive per alios Sacerdotes: illa tamen potestas, lege ordinariâ, non extendit se ad communionem præbendam ratione Viatici in articulo mortis, aut in festo Paschatis, per quam scilicet satisfiat præcepto annuæ communionis; cui si communicans alio tempore satisfaciat, illa communicatio ei libera manet, uti docent *Sed, Illius, & usus Communis.*

5. Non licet tamen Religiosis ad quamvis communionem, sine facultate Episcopi, aut Parochi, Eucharistiã publicè per plateas deferre, nisi fortè ad milites, aut alios apud quos ipsi Pastoris munus obeunt. Quia id juri Parochorum per consuetudinem obtento derogaret. Proinde quando de licentia Ordinarii agris communionem præbent, id debet privatim fieri.

6. In Missionibus autem, ubi in privatorum domibus passim celebratur, facultas in Sacro præbendi communionem cuius legitime accedenti concessa censetur cuius Sacerdoti; nisi hoc alicubi peculiari ac legitimo præcepto esset inhibendum.

Quando Sacerdos non conficit, sed solam administrat aliis Eucharistiã in statu peccati, probabile est illum non peccare mortaliter; quamvis non desint graves Auctores, qui communis docent oppositum, ideoque curandum, ut Sanctum non nisi sanctè tractetur.

7. Quamvis teneatur Minister Eucharistiã manu porrigere: non est tamen improbabile ex gravi causa licere mediante instrumento idoneo eam communicantis ori inferere, apud *Dianam Par. 4. Tract. 4. Resol. 114.* Quod confirmatur ex eo, quod in magna oris siccitate licitum esse hostiã particulam in cochleari cum vino trajicere docent *Præp. Escob. Diana Par. 4. Tract. 4. Resol. 104.*

8. Graviter peccat Minister præbens Eucharistiã sub utraque specie, secluso Pontificis indulto,

9. A mortali Ministerium excusari qui solas *Tom. II. P. 2.*

species vini daret ægro impotenti hostiã deglutire sentit *Amicus apud Dianam Par. 8. Trai. 1. Resol. 24. &c.*

QUÆRIT. *Card. Lugo* in Resp. Moral. l. 1. Dub. 11. An licet Eucharistiã deferre infirmo adorandam aut deosculandam, quando eam sumere non valet?

Respondet autem negativè, Quia si sic adhiberetur instar Reliquiarum, minueretur reverentia debita tantæ Majestati, & alia sequerentur incommoda: propter quæ ea praxis à Pontifice prohibita est; uti refertur in Declar. Concilii Tridentini in Sess. 13. Can. 7. apud *Lugo* loco citato.

10. Tenetur Sacerdos negare Communionem Personis ad illam indispositis, v. g. publico peccatori, usurario, meretrici, concubinario. Quia illis ministrando eorum peccato cooperaretur, & Sacramentum gravi irreverentiã afficeret.

11. Si occultè tantum constet suscipientem esse indispositum, illi occultè petenti negari debet, non tamen petenti publicè, ne per hoc infamiam incurrat. Quod si indispositio occulta solum ex Confessione cognita fuerit, ne quidem licebit eam negare occultè postulanti. Quia illa esset quedam peccati admonitio, quæ Confessionis sigillo adversatur. *Bonacina, Layman, Lugo, &c.*

QUÆSTIO est; An si Reus confugiat ad Sacerdotem Eucharistiã publicè portantem, gaudeat immunitate, sicut confugiens ad Ecclesiam?

Respondetur affirmativè cum *Navarro cap. 4. Num. 18.* qui hanc sententiam dicit communem cum Hostiensi, Angelo, Claro &c.

Sed *Queritur ulterius;* An idem dicendum sit, si Reus qui v. g. ducitur ad supplicium confugiat ad complexum Sacerdotis, qui Eucharistiã in pyxide occultè portat?

Respondet ad hunc casum affirmativè *Quintana advennas Tract. 4. Fing. ult.* qui testatur illum casum actu contigisse. Quia ratio cur Eucharistiã publicè portata, & tem-

R r pla

pla gaudeant hoc privilegio, est reverentia & veneratio hujus Sacramenti, quæ non minus exhibenda est dum occultè defertur. Si enim liberatur reus, teste *Bartolo, Claro, Baldo*, aliisque, qui ductus ad supplicium occurrat Cardinali, si hic suum pileum purpureum istius capiti imponat aut imponi faciat, quantò magis in casu præsentis? Ita ibidem Num. 5.

§. III.

Dispositio requisita in suscipiente eucharistiam.

1. **Q**uoad animæ dispositionem. Certum est, qui est in statu peccati mortalis, gravi præcepto obligari ad confitendum ante sumptionem Eucharistiæ; nisi adsit necessitas celebrandi, aut communicandi, & desit copia Confessarii, ex *Trid. Sess. 13. Cap. 7.*

2. Idem dicendum est de eo, qui dubitat, an admiserit peccatum mortale, aut an fuerit illud ritè confessus, *Suarez, Sanchez, Bonacina d. 4. q. 6. cap. 7.*

3. Si autem gravis urgeat celebrandi, aut communicandi necessitas, tenetur præmittere actum Contritionis: & si fuerit Sacerdos, præcipit Tridentinum, ut non differat postea quam primum confiteri. Quia aliàs omitendo Contritionem poneret obicem gratiæ, & gravem committeret irreverentiam, & sacrilegium.

Notandum verò est, quid circa illud, quam primum, nimis laxè sumptum, decernat Alexander VII. per Propositionem 38. disertè prohibitam: *Mandatum Tridentini factum Sacerdoti sacrificanti ex necessitate cum peccato mortali, confiteri quam primum, est constitutum, non præceptum.* Et Propos. 39. *Illam particulam, quam primum intelligitur, cum Sacerdos suo tempore confitebitur.*

4. Necessitas autem gravis excusans à Confessione est primò. Periculum mortis, 2. Hostia pro moribundi viatico consecran-

da. Ita *Suarez, Continck, Lugo. 3.* Si Sacrificium, vel Communio non possit omitti absque gravi infamia, vel scandalo. 4. Si Parochus ex Officio celebrare debeat, ut populus audiat Sacrum, ob quam causam etiam alteri, qui non est Parochus, id licere sentit *Diana cum aliis 11. Part. 9. Tract. 3. Resol. 9.* 5. Si quis in scamno Communicantium recordetur peccati mortalis, quod oblitus est confiteri, nec sine nota, aut scandalo gravi recedere possit. De quo vide eisdem supra: & in hoc Opere supra pag. 185.

Notat autem S. *Bonaventura* apud *Bonaventuram* Disp. 4. de Euchar. Quæst. 6. Par. 1. Num. 19. Hanc doctrinam notandam esse peculiariter timidis, & scrupulosis, qui quamquam tunc verè eliciant Contritionis actum, sibi tamen continuò persuadent se illum non eliciuisse; qui possunt prædictis securè acquiescere.

Undè ulterius patet, dari posse casus, in quibus aliquis incertus de statu gratiæ possit se ad Communicandum sine peccato resolvere.

5. *Queres;* Quando nam in prædictis censeri possit deesse copiam Confessarii?

Resp. quando sine magna molestia non potes absentem adire, aut præsentem sine gravi incommodo Confessione extrinseco, sive tuo, sive alieno, peccatum aperire.

6. Quoad dispositionem corporis. Communicandi, aut celebrandi impedimentum per se non est pollutio involuntaria, aut etiam voluntaria per poenitentiam expiata; nisi mentem relinquat turpi recordatione infestata. Idem dicendum est de actu conjugali, etsi consilii sit, nocte Communionem antecedente abstinere, præsertim si sint conjuges, qui rarè communicant. *Sanct. Filliuc. Escob. &c.*

7. Ex præcepto Ecclesiæ regulariter non licet cuiquam communicare, nisi jejuno, jejuniò naturali; id est, ut à medio noctis nihil omnino aut per modum cibi, aut potus, aut medicinæ sumserit. Ita communiter Do-

8. Non censetur hoc jejunium violari per aliquid, quod per modum salivæ, aut respirationis in stomachum trajicitur; *Fagundes, alique communiter.* Idem est de fumo tabaci, aut folio ore tantum masticato: quamvis hæc, nisi valetudinis ratio excuset, videri possunt aliquam habere indecentiam. *Præpositus, Lugo, Granadus.*

9. Si dubium sit, an aliquid deglutiveris, aut sumperis post duodecimam noctis, non impediri à Communionem, aut à Missæ celebratione, probabiliter docet *Layman lib. 1. Tract. 1. Cap. 1.* apud *Dianam* hic *Resol. 29.*

10. Non est per se peccatum statim à Communionem cibum sumere; etsi consultum sit abstinere, donec species sint consumptæ: illas autem in laico intra medium quadrantem, in Sacerdote intra quadrantem consumi in stomacho ritè disposito, ut certum censet *Card. Lugo* ex iudicio Medicorum à se consultorum, *Disp. 12. Sect. 3. Num. 54.*

11. Casus autem sunt, in quibus non jejuno possit communicare. Primò, quoties est mortis periculum: & quidem à non jejuno posse repeti Viaticum, quoties recurrit idem periculum etiam in eodem morbo post intervallum unius, aut alterius diei, si magna ægri urgeat devotio, aut utilitas, docet probabiliter *Layman l. 5. Tract. 4. c. 6. alique;* in quo spectandam esse loci consuetudinem monet *Card. Lugo de Euch. d. 15. Sect. 3.*

Non videtur tamen multis licitum Sacerdoti non jejuno consecrare ad dandum alteri Viaticum. Quia præceptum Viatici non obligat, quando ritè haberi non potest; *Suarez, Vafq. Hurt. alique.* Contrarium tamen non est improbabile, præsertim in casu, quo aliud Sacramentum haberi non potest, ut docet *Layman Lib. 5. Tract. 4. Cap. 6. Num. 21. Filliuc. Lugo, Fernand. Major.*

Secundò. Potest Sacerdos celebrare non jejuno, si aquam pro vino calici insulam hauserit; tunc enim ad servandam Sacrificii integritatem debet denuò vinum offerre, con-

secrare, & statim sumere sine novæ hostiæ Consecratione; ita *Doctores communiter.*

3. Quando post haustam ablutionem videt in patena vel corporali reliquias Hostiæ consecratæ, potest eas absumere. *Henriq. & 5. alii.*

4. Quando post Consecrationem Sacerdos ex deliquio, morte, aut languore non potest Sacrificium perficere, debet alius Sacerdos, etiam non jejuno in defectum jejuni, succedere & Sacrum absolovere. *Con & 3. alii.*

5. Quando Sacerdos post Consecrationem recordatur, se non esse jejuno, potest nihilominus species consecratas sumere. *Vafq. & 3. alii.* Quòd si ante Consecrationem id recordaretur, recedere tenetur ab Altari; si tamen sine gravi nota, & incommodo id fieri possit. *Præposit. & Diana.*

Idem probabiliter in praxi dicendum, si finito sacro in Sacristia Sacerdos inveniat in patena, calice, aut corporali fragmentum aliquod Hostiæ consecratæ, si nullus post eum Sacerdos ibi celebraturus sit, nec adsit pixis, in qua Eucharistia asservatur. *Suarez. Diana & 5. alii.*

Indè, addunt non improbabiler *Suarez & Diana &c.* posse Sacerdotem post distributam populo Communionem vasa sacra purificare, & particulas in eadem vel etiam in alia Missa consecratas absumere, si nequeant decenter servari: quia illa est tantum unica, saltem in priori casu, consummatio ejusdem Sacrificii.

Quæstio est singularis. Primò, An possit Sacerdos extra Sacrificium sibi Eucharistiam ministrare? Negat *Filliucius* Tom. 1. Tract. 4. Cap. 9. &c. Probabilius tamen *Suarez* de Euchar. Disp. 72. Sect. 3. docet Sacerdotem, non solum in extrema necessitate, sed etiam devotionis causâ sibi Communionem extra Sacrificium præbere posse, si non adsit alius Sacerdos qui id præstare possit. Quia tunc sufficiens causa videtur, cum non existat præceptum ut sit distin-

ctio personę recipientis & præbentis hoc Eucharistię Sacramentum.

QVÆRES secundò: An in Missione, dum ingruit periculum ab irruentibus Hæreticis, qui putantur sacram Hostiam malè tractaturi, possit Eucharistia sumi à non jejunis etiam laicis, si alius desit? Item; an possit Sacerdos hostiam laico tradere, ut cum ea aufugiat?

Respondeo ad utrumque casum, affirmativè. Quia præcepto divino de cavenda irreverentia Christo inferenda cedere videtur præceptum Ecclesię de prævio jejunio, & Eucharistia à laicis non tractanda; & consentire videntur, *Suarez, & Lugo hic Num. 87.*

QVÆRES tertio: Quid si laicus ille sumpturus Eucharistiam judicet se non esse in statu gratię?

Respondet *Card. Lugo Disp. 14. de Euchar. Sect. 1. Num. 1. & Diana Part. 5. Tract. 13. Resol. 74.* Si irruente Paganorum vel Hæreticorum multitudine in Ecclesiam timeretur SS. Eucharistię contemptus & violatio, Fidelem quemlibet etiam consciū mortalis posse illam sumere, conando si tempus ferat contritionem elicere: imò addit *Tambur.* tali casu ad hoc teneri.

QVÆRES quartò: An si laicus in articulo mortis alium Ministrum non habeat, possit Eucharistiam sibi ministrare, aut eam ab alio laico reverenter suscipere?

Respondeo affirmativè; idemque docent *Suar. Con. & alii 12.* cujus exemplum habemus in Maria Stuarta Scotię Regina, dum ab Hæreticis castro inclusa teneretur: etsi sint qui existiment, eam ad hoc à Pontifice Privilegium accepisse.

§: IV.

Præceptum sumendi Eucharistiam.

Certum est, dari præceptum divinum graviter obligans fideles adultos ad sumendum Eucharistiam tam in articulo

mortis, quàm aliquoties in vitę decursu: ita ex Scripturis, & praxi; Ecclesię declarat *Trident. Sess. 13. Cap. 6.*

2. Per articulum mortis, hic intelligitur gravis morbus, periculosus conflictus, difficile puerperium, quale solet esse primum &c. *Suar. Vasq. aliique,* nisi quis paucis ante illud periculum diebus communicasset.

3. Non esse tamen mortale, in tali mortis periculo Communionem omittere, dummodò in Paschate eam sumpserit, docent *Sylvester, S. J. Fumus, Cajet. v. Communio.* Sed tenendam censeo sententiam his contrariam, quam docet *Suarez de Euchar. Disp. 69. Sect. 3. Henriquez Lib. 8. Cap. 4. Zambrius de Euchar. Cap. 3. Dub. 1. Layman de Euchar. in Lib. 5. Tract. 4. Cap. 53. cum Paludano in 4. Dist. 9. q. 1. a. 1.* qui conatur tempus aliquod certum determinare hoc modo: si infirmus paulò ante v. g. octo vel decem diebus sanus communicavit, non tenetur iterum communicare in morbum periculosum lapsus; si verò longius tempus v. g. unius mensis à communionem in sanitate sumpta elapsum est, debet iterum communicare, si incidat in præsens mortis periculum. Si etiam æger cum periculosis tentationibus conflictetur sine alio remedio, per accidens fieri potest, ut teneatur infra brevius tempus Communionem sumere.

4. Probabilius est, in mortis articulo dandam esse Communionem Pueris, quando sciunt Eucharistiam ab alio cibo verè distinguere, *Layman, Suarez, Lugo, D. 13. S. 4. n. 38.* Damnatis ad mortem non licet Judici sine gravi causâ tempus ad communicandum denegare, *Suarez, Bonacina, aliique communiter.*

5. Etsi Christus tempus Communionis, extra periculum mortis, non præscripserit: Ecclesia tamen pro eo determinavit tempus PASCHALE, quod communiter numeratur à Dominica Palmarum usque ad Dominicam in Albis inclusivè: Aliquibus tamen locis totam Quadragesimam comprehendit, & aliter extendi potest ex legitima loci

con-

consuetudine vel indulto: potestque Confessarius, maximè Parochus, ex justa causa tempus prorogare; ut docet *S. & alii,* de quo fufius *Bonacina D. 4. q. 7. p. 2.*

Hęc communitio Paschalis, ejusque tempus, limites, & omissionis pœnæ in Lateranensi ritè exprimentur, & in jure Canonico ex *Cap. Omnis utriusque sexus de Pœnit. & Remiss.* hoc tenore. *Omnia utriusque sexus Fidelis, postquam ad annos discretionis pervenit, semel saltem in anno confiteatur, suscipiens reverenter, ad minus in Pascha, Eucharistia Sacramentum: nisi forte de proprii Sacerdotis consilio, ob aliquam rationabilem causam, ad tempus ab hujusmodi perceptione duxerit abstinentium: alioquin & vivens ab Ecclesia ingressu arceatur, et moriens Ecclesiasticâ careat sepultura.*

Hanc ultimam de pœna clausulam, censent Theologi plures non incurri ipso facto, sed post latam sententiam; & vix jam in usu esse, ut sententia illa actu, & efficaciter profertur.

6. Huic præcepto non satisficit per indignam sive sacrilegam Eucharistię summptionem: imò duplex peccatum admittitur, unum contra reverentiam Sacramenti, alterum contra præceptum Ecclesię requirentis communionem, quę non cedat in spiritualem ruinam suscipientis, aut in Sacramenti contemptum.

7. Probabilius est eum, qui non communicavit in Paschate, teneri postea supplere. *Suarez, Bonacina, Con. Lugo.* Non tenetur tamen prævenire, qui prævidet se tempore Paschali impediendum; ut probabiliter docent *Suarez, Azor, etc.*

8. Tenetur quis Communionem Paschalem sumere in Parochia à Pastore suo, nisi tamen hujus licentię, privilegio, aut consuetudine eximatur. *Navar. et Suarez hic D. 72. Sect. 2.*

Licentiam illam alibi communicandi posse etiam concedi à proprio Episcopo, & Vicario generali, tradit *Suarez de Eucharistia Disp. 72. Sect. 2. Tamburians hic Cap. 4.*

§. 5. Ubi & ostendit, Parochum, etsi possit dare licentiam differendi, non ideo tamen posse absolutè liberare à Communionem Paschali.

9. Sacerdos ubivis celebrando satisficit præcepto communionis Paschalis; *Bonacina D. 4. q. 7. p. 2. &c.*

10. Eximuntur ab hoc præcepto peregrini & vagi, quamdiu Parochiam non habent, aut ab ea absunt: *Ita communis.*

11. Privilegium, quod aliqui allegant pro Communionem Paschali datum Mendicantibus, alii communis negant apud *Dianam P. 2. Tr. 14. Resol. 73.* Neque consultum videtur cum Pastorum offensione illud in praxim deducere, quibus proprium est illo præsertim tempore pecoris sui vultum cognoscere; neque in ordine ad satisfaciendum præcepto consistit cum Responso Congreg. Cardinalium die 31 Januarii 1682.

Praxim disponendi ægrum, aut moribundum ad Viaticum devotè suscipiendum vide infra in fine hujus operis, Tomo 3.

DECRETUM

Modernum anni 1679.

De Communionem quotidiana; modo deferendi Sacram. Eucharistiam ad infirmos & alios; ac venialium confessionem simplici Sacerdoti non approbato, &c. Romæ datum 12. Februarii. 1679.

CUM ad aures Sanctissimi D. N. fide dignorum testimonio pervenerit, in quibusdam Diocesis vigere usum Quotidianę communionis, etiam in Feria sexta Parasceve, & simul affirmari eandem Quotidianam communionem præceptam esse à jure divino; quin etiam in illius administratione aliquos abusus inolevisse, videlicet, quod aliqui, non in Ecclesia, sed in privatis Oratoriis, & Domi, & cubantes in lecto, & non laborantes ullâ gravi infirmitatis notâ sumant Sacrosanciam Eucharistiam, quam

R r 3

argen-

argenteâ thecâ inclusam in crumena, aut secretò illis deferunt Sacerdotes seculares aut regulares: alique in communione accipiant plures formas, ac particulas, vel grandiores solito: ac tandem quis confiteatur peccata venialia Sacerdoti non approbato ab Episcopo aut Ordinario.

Cum autem hæc Sanctissimus consideranda commiserit S. Congregationi Cardinalium, Concilii Tridentini Interpretum, eadem S. Congregatio præviâ maturâ discussione super prædictis unanimitè sententiâ ita censuit. Etsi frequens, quotidianusve Sacrosanctæ Eucharistiæ usus à sanctis Patribus fuerit semper in Ecclesia probatus, nunquam tamen, aut sæpius illam percipiendi aut ab ea abstinendi certos singulis mensibus aut hebdomadis dies statuerunt, quos nec Concilium Tridentinum præscripsit, sed quasi humanam infirmitatem secum reputaret, nihil præcipiens, quid cuperet tantùm indicavit, cum inquit. Optaret quidem Sacrosancta Synodus, ut in singulis Missis fideles adstantes Sacramentali Eucharistiæ perceptione communicarent: Idque non immeritò; multiplices enim sunt conscientiarum recessus, varix ob negotio spiritus alienationes, multæ econtra gratiæ & Dei dona parvulis concessa: quæ cum humanis oculis scrutari non possimus; nihil certi de cuiusque dignitate, atque integritate, & consequenter de frequentiori aut quotidiano vitalis panis esu potest constitui: Et propterea quod ad negotiatores ipsos attinet, frequens ad sacram alimoniam percipiendam accessus, Confessoriorum secreta cordis explorantium iudicio est relinquendus, qui ex conscientiarum puritate, & frequentia fructu, & ad pietatem processu laicis negotiatoribus, & conjugatis, quod prospicient eorum salutis profuturum, id illis præscribere debebunt; In conjugatis autem hoc amplius animadvertent, cum B. Apostolus nolit eos invicem fraudari, nisi fortè ex consensu ad tempus, ut vacent orationi, eos ferè admoneant, tanto magis ob sacratissi-

mæ Eucharistiæ reverentiam continentis vacandum, puriorique mente ad cœlestium epularum communionem esse conveniendum. In hoc igitur Pastorum diligentia potissimum invigilabit, non ut à frequenti, aut quotidiana sacre communionis sumptione unicâ præcepti formulâ aliqui deterreantur, aut sumendi dies generaliter constituantur; sed magis quid singulis permittendum per se, aut Parochos, seu Confessarios sibi discernendum putet, illudque omnino provideat, ut nemo à sacro convivio, seu frequenter seu quotidie accesserit, repellatur; & nihilominus det operam, ut unusquisque dignè pro devotionis & præparationis modorarius, aut crebrius Dominici Corporis suavitatem degustet.

Item, Moniales quotidie Sacram communionem petentes admonendæ erunt, ut (fiat) in diebus ex earum Ordinis instituto præstitutis si quæ verò puritate mentis eniteant & fervore spiritus ita incaluerint, ut digne frequentiori, aut quotidianâ Sanctissimi Sacramenti perceptione videri possint, id illis à Superioribus permittatur.

Proderit etiam præter Parochorum & Confessoriorum diligentiam, opera quoque Concionatorum uti & cum eis constitutum haberi, ut cum Fideles ad Sanctissimi Sacramenti frequentiam (quod facere debent) accenderint, statim de magna ad illud sumendum præparatione orationem habeant, generatimque ostendant, eo qui ad frequentiore aut quotidianam salutiferi Cibi sumptionem devoto studio excitantur, debere, si ve laici negotiatores sint, si ve conjugati, si ve quicumque alii, suam agnoscere infirmitatem, ut dignitate Sacramenti ac Divini iudicii formidine discant cœlestem mensam, in qua Christus est, revereri; & si quando se minus paratos senserint, ab ea abstinere, seque ad majorem præparationem accingere.

Episcopi autem, in quorum Diocessibus viget huiusmodi devotio erga Sanctissimum Sacramentum, pro illa gratias Deo agat, eamque ipsi adhibito prudentiæ, & iudicii temperamento alere

alere debebunt, & ab eorum Officio postulari sibi maxime persuadebunt, nulli labori aut diligentia parcendum, ut omnis irreverentiæ, & scandali suspicio in veri, & immaculati Agni perceptione tollatur, virtutesque, ac dona in Sumentibus augeantur. Quod abundè continget, si ij, qui devoto huiusmodi studio divinâ præstante gratiâ tenentur, seque sacratissimo pane frequentius refici cupiunt, suas vires expendere, seque probare cum timore, & charitate assueverint: quibus Christum Dominum, qui se fidelibus manducandum, & se pretium in morte tradidit, atque in cœlesti regno se premium est daturus, precatur sacra Congregatio, ut suam opem ad dignam præparationem & sumptionem largiatur.

Porro Episcopi & Parochi, seu Confessarii redarguant aliteres communionem quotidianam esse de jure divino; doceant in Ecclesiis, seu Oratoriis privatis, ex dispensatione, seu privilegio Pontificis de manu Sacerdotis sumendam Sanctissimam Eucharistiam, nec eam ullo modo deferendam in Crumena, aut secretò ad existentes domi, vel cubantes in lectis, quàm ad infirmos, qui ad illam suscipiendam ad loca prædicta accedere non valeant, & ad eos, si ab Ecclesia deferatur, publice, & cum pompa juxta formam Ritualis Romani; si verò ab Oratorio privilegiato, cum forma decenti. Curent etiam, ut circa communionem in Feria Sexta Parascevæ, Missalis Rubricæ, & Ecclesiæ Romanæ usus ferventur; insuper admoneant nulli tradendas plures Eucharistiæ formas, seu particulas, neque grandiores, sed consuetas.

Non permittant, ut Venialium confessio fiat simplici Sacerdoti non approbato ab Episcopo aut Ordinario. Si Parochi & Confessarii, etiam Regulares, aut quicumque alii Sacerdotes secus egerint, sciant Deo Optimo Maximo rationem reddituros esse; neque defuturam Episcoporum & Ordinariorum justam ac rigorosam animadversionem in contra facientes, etiam Regulares, etiam Societatis Jesu, facultate ipsis Episcopis & Or-

dinariis per hoc Decretum per Sedem Apostolicam specialiter attributâ.

Et factâ de præmissis omnibus ac de verbo ad verbum relatione, Sanctitas sua approbavit, ac præiens Decretum typis dari, ac publicari voluit. In quorum &c.

F. Card. Columna Pref.

Su. Archiepisc. Brancaccius
Episc. Viterbiensis Secret.

Die 15. Mensis Februarii 1679. supra dictum Decretum affixum, & publicatum fuit per Urbem, ad valvas curiæ, & in acie campi Floræ, ut moris est, per me Egidium Felicem SS. D. N. PP. Curiosem. Pro D. Magistro Curiorum Gregorius Staggius Apost. Curfor.

S. V.

DE SACRIFICIO MISSÆ.

Christum in ultima Cœna non tantùm Eucharistiæ Sacramentum instituisse; sed etiam Sacrificium Missæ ordinatè per Sacerdotes in Ecclesia perpetuè offerendum probatum est supra in Controv. Tom. 1. Tract. 2. Cap. 5. Hic resolutiones ad praxim spectantes breviter trademus.

1. Tenetur quisvis Sacerdos legitimè non impeditus saltem bis terve in Festis solemnioribus per Annum celebrare, ut docet Suarez cum communi, contra Lugo, Tamb. Dianam. Imò, ubi receptum est Tridentinum, inquit Busen, graviter obligantur mandante Episcopo celebrare singulis Dominicis & Festis.

Non posse tamen Episcopos laicis præcipere, ut diebus Dominicis aut Festis Sacrum, aut Concionem in sua Parochia audiant, ubi possunt id alibi equè præstare, docet ex Declaratione Clementis VIII. anno 1592. die 2. Decembris, Diana Par. 10. Tract. 12. Resol. 25. de quo fusiùs supra Tom. hoc 2. Tract. 1. pag. 199. & seqq.

2. Sacerdos, qui habet facultatem bis de die celebrandi, v.g. ob duplicem Parochiam, poterit hoc facere diebus feriatis, si valdè frequens sit populus; ut in concursu peregrinantium, *Suarez & 8. alii.* In prima tamen Missa non potest sumere ablationem, ut maneat jejunos. Potest autem magna necessitas permittere, ut etiam sæpius à jejuno celebretur. *Suarez, Diana Par. 10. Tr. 16. Resol. 13.*

Displicere dicta est hæc doctrina cuidam Prælo, quem ego plurimum venero. Et in illius gratiam adduco insuper pro hac Resolutione Thomam Hurtadum in Resol. Moral. Tract. 2. Cap. 7. Num. 430. Quia, inquit, in Cap. *Consulisti*, & Cap. *sufficit*. Pontifices Alexander & Innocentius III. concedunt Privilegium, & declarant, *ex justa causa, & suadente necessitate*, Sacerdotem posse celebrare plusquam semel de die: ergo, inquit, cum hoc privilegium non concedatur cum limitatione, aut uni Sacerdoti in particulari, sed in communi, manet in suo vigore, quando causa est legitima, & urget necessitas; ut si ob angustias loci die solemni magna populi multitudo non possit nisi ad unum angustum locum successivè convenire. Et huic sententiæ novissimè subscribit etiam *Leander* de Sacramentis Part. 2. Tract. 8. de Sacrif. Missæ Disp. 6. Quæst. 41. quam judicat esse longè probabiliorem, & pro ea insuper citat *Card. Lugo, P. Hurtado, Petrum de Ledesma, Marcum de los Huertos, Naldum, & Philarchum.* Quia, inquit, in jure non determinatur pluralitas Missarum: nec in textu citato est sermo de duplici aut triplici, aut multiplici Missa celebranda; ut advertit idem Cardinalis Lugo nu. 41. ita ille. Cui ego addo, hæc locum habere, ubi non obstat Superioris prohibitio, aut consuetudo contraria, de qua spectat ad Prælatum in sua Diocesi judicare.

3. Sacerdos ob infirmam valetudinem non potest celebrare aperto capite, etiam extra Canonem, sine licentia Pontificis. Id enim expressè statuit Urbanus VIII. & pridem declaravit S. Congr. Rituum 13. Julii 1626.

apud Gavantum. Ubi verò ad Pontificem non datur recursus, dispensare potest Episcopus, aut Prælatus pro suis Regularibus, *Henricq. alique.* Et in Polonia eam licentiam pro tempore hyemali consuetudo obtinuit. Qui autem id faceret absque dispensatione in gravi necessitate celebrandi; secluso scandalo, & contemptu, non peccare docent *Ledesma, Diana &c.*

4. In casu necessitatis licitum est celebrare cum stola, manipulo, aut cingulo non benedictis; aut etiam sine aliquo ex iis. *Suarez & 4. alii.* Imò etsi aliquis citra necessitatem sine aliquo horum celebraret, non peccare mortaliter, ob levitatem materiæ, tradunt *Suarez, Henricq. cum 6. aliis.*

5. In gravi necessitate sine Ministro licet celebrare, v.g. ad dandum viaticum infirmo. *Lessius & 7.* vel ne populus aut ipse Sacerdos Missâ careat die festo, *Præposit. &c.* Non licet tamen in casu feminam ad ministrandum admittere: nisi fortè, ut ex loco remoto respondeat; sed non ut accedat ad altare ut ceolos ministrando, qui possunt in cornu altaris collocari. *Lugo, & 3. alii.*

6. Non est mortale, si in Missa Defunctorum omittantur Sequentia, *Dies ire &c. Bordonus & alii.* Imò in Anniversario, & Missis quotidianis Defunctorum legitur id tantum pro arbitrio Sacerdotis.

Sacerdos Regularis, si in Canone pro nomine Episcopi ponat nomen sui Generalis, peccat mortaliter, quia Missale est ad unguem observandum; ex *Declarat. Cardinalium.*

7. Sacerdos non potest Hostiam à se consecratam deponere in sacrarium, & sumere aliquam ex Hostiis antea consecratis: quia ad integritatem Sacrificii spectat sumptio Hostiæ tunc consecratæ, *Lugo & 5.* Possit tamen ex justa causa celebrare cum Hostia minori, qualis solet dari laicis, quando non posset haberi major, *Marchant. Diana.*

QUÆRIT hîc P. Bosco Theol. insignis *Disp. 4. Sess. 12. Concl. 9.* An Sacerdos laico com-

communicare volenti possit ex causa præbere partem Hostiæ, quâ ipse celebrat?

Et rectè Respondet affirmativè; quia id non obest integritati Sacrificii, nec peculiarem involvit indecentiam: docetque sufficientem causam esse magnam petentis, devotionem, aut moram expectationis, donec in Sacro sequenti minor Hostia consecretur; si prudenti judicio mora censeatur incommoda; idemque resolvit *Dicastillo D. 11. Num. 117.*

Quæres porro: An Sacerdos possit ex suo calice communem ablationem dare laico communicanti?

Respondeo, etsi id per se non sit illicitum occurrente ratione peculiari, v.g. Personæ valdè honoratæ, non licet tamen illum morem frequenter usurpare: quia induceret in populo rudiori suspicionem Communionis laico datæ sub utraque specie, quam Ecclesiæ consuetudo non permittit.

8. Altare pro Sacrificio interni debet mappâ triplici: Non requiri, ut mappæ sint benedictæ docet *Suarez cum pluribus.*

Si quis mappam unam adhiberet præter corporale, non esset mortale; sicut esset, si nullam poneret. In necessitate autem celebrandi, v.g. die festo, &c. nullum erit peccatum, si una sit cum corporali. *Leand. & 3.* Sicut etiam posse tunc adhiberi mappam non benedictam, v.g. sudarium, si mundum est; & postea rursus applicari ad usus consuetos docet *Fagundez et 11. alii.*

9. Sine lumine sacrificare numquam licet, aded ut si extingueretur ante Consecrationem, nec aliud haberi posset, pergere Sacerdoti non liceret; etiam si alias moribundus sine Viatico esset moriturus, *Fagund. Lugo etc.*

10. Ut Viaticum moribundo detur, licet etiam à mediâ nocte Sacrum facere, *Lugo et alii 7.* vel etiam horâ tertiâ post meridiem, *Hurtado et Leander.* Neque ad hæc opus esse licentiâ Episcopi, *Præposit. alique.* Imò hæc Regularibus permittuntur per Privilegium Eugenii IV. saltem ex justa causa, v.g. iti-

Tom. II. P. 2.

neris faciendi, *Dicastillo, et alii* apud *Tambur. & Lugo hîc Sess. 1. Num. 41.* De lege autem communi licitum est cuivis Sacerdoti inchoare Sacrum duabus horis ante ortum solis, & mediâ horâ post meridiem, *Layman* fufius: aut etiam integrâ horâ, si v.g. concursus populi, Principis viri expectatio, aut necessarium iter Sacerdotis id requirat.

Ad quem autem Missionarius, aut Parochus, qui Privilegium non habet, possit recurrere pro dispensatione quoad horam, locum, aut facultatem celebrandi sæpius de die, aut coram excommunicatis, aut deferendi Eucharistiam sine lumine, videre est supra in Tom. 2. Cap. 5. §. 1. de Facult. Missionum.

Quæres primò: An Sacerdos teneatur sumere Calicem consecratum, si in eum incidat araneus, aut aliud venenatum; & quid eo casu agere debeat?

Respondeo, Sumendum non esse: sed speciebus in alio loco decenter repositis, aliud vinum cum aqua calici infundendum, quod statim consecrari, & in eodem Sacrificio sumi debet. Species autem vini infectæ servari possunt donec exhalentur, aut corrumpantur, & residuum in piscinam mittatur. Vel certe, quod commodius est, efficiatur ut intincto panno lineo imbibantur, quo siccato, & postea combusto cineres piscinæ committantur: ita *Lessius de Sacram. Quæst. 83. Art. 2. Num. 70.*

Quæres secundo: An licitum sit Sacerdoti, si sciat hæreticum adesse, Missæ Sacrificium inchoare, aut inchoatum perficere?

Respondeo affirmativè, secluso scandalo aliove abusu, uti contra *Pontium* docet *Card. Lugo*; qui refert se vidisse ita fieri pluribus Cardinalium assistentibus, & scientibus simul hæreticos interesse.

§. VI.

De stipendio pro celebratione Missæ.

1. **A**Dverte, licitum non esse stipendium ullum accipere pro ipso Missæ Sacrificio: quia cum sit res sacra peccatum simoniæ committeret, qui pro eo pretium admitteret. Sacerdos igitur solum intendere debet suam in celebrando operam, ac prævium studium pro pretio concedere; justum enim est eum, qui servit Altari, de Altari vivere.

2. Si is, qui Missam procurat, non præbet justum stipendium ab Episcopo, vel consuetudine taxatum, non ideo potest Sacerdos accipere à diversis plura modica, quæ justo stipendio æquivalent, & pro illis unicam Missam celebrare. Nam etsi *Sumex, alique* id aliquando docuerint, post Decretum Congregationis Cardinalium nunc omnino prohibitum est.

3. De iis, qui justum Missarum numerum procurant, sed parte eleemosynæ sibi retenta, auctoritate Urbani VIII. sic statuit eadem Congregatio §. 4. *Omne damnabile lorum ab Ecclesia removere volens, prohibet Sacerdoti, qui Missam suscepit celebrandam cum certa eleemosyna, ne eandem Missam alteri, parte ejusdem eleemosynæ sibi retentâ, celebrandam committat.*

Circa hoc Decretum proposita est Congregationi dubitatio, si detur eleemosyna solitâ major, an satis non sit dare saltem stipendium justum, & consuetum?

Respondet Congregatio claris terminis, debere absolutè integram eleemosynam tribuere Sacerdoti celebranti; nec ullam illius partem sibi retinere posse; uti videre est *Bullarii* p. 4. fol. 319.

4. Qui tamen ab amico pro Missa stipendium solito majus accepit, idque intuitu solius amicitiae, potest per alium dato illi tantum justo stipendio satisfacere. Quia solam amici gratiam, nihil de stipendio sibi reservat.

5. Sed quid si Sacerdos jure suo ad majus stipendium ultrò cedat?

Respondeo, id non posse rectè præsumi; plerumque enim id facit ex metu, ne sibi Sacra alio tempore subtrahantur, non autem ex liberali & expressa donatione; uti hic *C. Lugo* rectè advertit.

6. Probabile est, Sacerdotem, qui tenetur in aliqua Ecclesia celebrare, v. g. pro populi commoditate absque obligatione appetendi Sacrificium, posse pro illius applicatione aliud stipendium accipere. Huic enim resolutioni non obstat Congregationem Cardinalium apud Gavantum & alios docet *Card. Lugo, & alii* 8. *his apud Dianam.*

7. Sacerdos, qui pro hodierna Missa nullum accipit stipendium, non potest illam applicare pro eo, qui daturus est illi proximum stipendium; quamvis id affirmet *Henriq. cum aliis* 6. Sed contra communem Ecclesiæ consuetudinem, & Decretum Cardinalium ex mandato Clementis VIII. Missas tamen hebdomadarias alicujus Capellæ potest Sacerdos ex causa anticipare.

8. Sacerdos, qui absolutè omittit Sacra, pro quibus accepit stipendium, quod constituit materiam gravem in genere justitiæ, tenetur sub mortali stipendium restituere, nisi Sacra per alium velit procurare. Quia ex contractu, saltem implicito, illud Officium pro istiusmodi beneficio debetur.

9. Peccat etiam graviter, qui differt ad tempus absolutè longum celebrationem Missarum, pro quibus stipendium accepit. Non censetur dilatio absolutè longa, si Sacerdos simul accipiat 50. vel 60. Sacra per totidem dies à se solo legenda. Differre etiam ad tres menses non esse aliquando tempus absolutè longum ex mente Sacrae Congregationis probabiliter existimat *Villalobos & 3 alii apud Dianam* Par. 2. *Tract. 14. Resol. 25.*

An, aut qualiter stipendium pro Missa aut aliis ministeriis admissum, repugnet voto paupertatis in Societate, discutit accuratè *Moya* in *Select. Quæst.* parte postremâ p. 336.

Quæres

Quæres, An magis profint, & plus valoris habeant Sacra, quæ dato stipendio celebrantur à Sacerdote piæ, ac probatæ vitæ, quàm ab alio, qui est minus pius, probus, aut devotus?

Respondeo affirmativè ordinariè loquendo. Quia etsi ex opere operato valor Sacrificii sit æqualis, ex opere tamen operantis, celebrantis probitas, pietas, & actualis devotio, uti Deo est acceptior & gratior, ita majorem vim habet impetrandi pro aliis novas gratias ac beneficia, & satisfaciendi pro reatu pænæ debitæ. Adde, quod talis meritò præsumatur magis fidelis in numero Sacrorum integrè, & tempestivè persolvendo. Poterit vel inde Sacerdotibus magis dissolutis stimulus accedere, ut sanctius vivant, ac devotius celebrent; nisi velint aliis meritò postponi.

APPENDIX.

De Horis Canonicis, & alia de Missa.

§. I.

De Officio Canonico.

1. **C**Lericus incipit obligari ad Horas Canonicas à puncto temporis, quo Subdiaconatum suscepit, non ante; & quidem ad Horas respondentem illi horæ, quæ ordinatur, ex consuetudine, & præcepto Ecclesiæ. Qui autem habet beneficium Ecclesiasticum, obligatur etiam titulo justitiæ; ac edo ut ad restitutionem teneatur juxta proportionem Officii prætermitti, & in confessione explicare, se beneficium habere, si id Confessarius ignoret. Patet ista obligatio ex Concilio Lateran. sub Leone X. & Bulla Pii V. apud *Dianam*.

2. Ad Horas non tenentur Novitii, Conversi, Religiosi aliqui ad Chorum non destinati; ut sunt Militares, Hospitalarii &c. Mo-

niales verò obligantur; has tamen, si Officium tantum semel iterumque omittant, mortalis peccati damnare non audent *Cajet. Armilla, Medina, Lessius in Posthumis, Diana de Horis Can. Tract. 2. Resol. 17.*

Idem etiam dicendum de Religiosis professis, qui nondum sacris sunt initiati, docent non pauci; & aliqui eos ad Horas ex præcepto non obligari, quos adducit *Moya* in Parte postrema, ad Tractatum de Religione *Disp. 1. Quæst. 6.* Sed ipse in hoc multò rigidior, contrariam sententiam sustinet, & multis argumentis fusè probat.

3. Habentes onus Horarum peccant mortaliter, si notabilem earum partem sine justa causa omittant. Non censetur pars notabilis, aut grave peccatum, si quis omittat unum Psalmum, lectionem, aut aliam partem his æquivalentem, v. g. tertiam partem parvæ Horæ. Docet autem *Palao* l. 1. p. 5. partem notabilem esse in Matutino, quod est æquale uni parvæ Horæ. *Sanchez* in *Summa* Tom. 1. *Lib. 2. Cap. 18. Num. 8.* censet tres lectiones cum Responsoriiis, in feriali Officio, esse materiam parvam, id est, non sufficientem ad peccatum mortale.

4. CAUSÆ EXCUSANTES à recitatione Officii Canonici sunt variæ, infra recensendæ. Inter has præcipua, & maximè frequens est, *Corporis aegritudo*, quæ talis sit, ut à recitatione Horarum impediatur.

Quæstio autem de hoc restat multum singularis, & piis personis summi momenti; Quanta scilicet, & qualis censeri debeat aegritudo illa, quæ ab Horarum obligatione excuset?

Theologis plurimis à me lectis de hac quæstione teneræ conscientiae personis intricatissima, neminem, ut quidem arbitrator, reperi, qui rem totam accuratius paucis tradat & probet, quàm *Joannem Sanchez*; cujus proinde ipsa verba hic refero: in *Consiliis Moralibus* Lib. 7. Cap. 2. Dub. 45. *In hoc* (periculo incurrendi damni ex recitatione Breviarii, & similiter in auditione Missæ) est tenenda media quædam via; ita ut, qui aeger est,

est, si ex recitatione Horarum (aut Sacri auditione) verosimiliter credat, stomachi aliquam crudelitatem, vel capitis graveolentiam (sive gravitatem) vel virium lassitudinem; vel etiam credat, febrem tardius remittendam: excusetur ab Horis: Ratio, inquit, est, quia huiusmodi damna, quæ in corpore valido, & sano, sunt levia, in ægroto sunt gravia mala: & Confirmatur, quia, cum omnia præcepta Charitatis deserantur, quæ valde benigna circa infirmos est, non est verosimile, quod Ecclesia, quæ est sapientissima Mater, hominibus morbo affectis velit addere molestiam orandi, etiam si non multum lædantur: Item quod Cap. Clericus Dist. 91. pro legitima causa non orandi habeatur, *inequalitas corporis*, quæ non sonat morbum gravem, sed potius levem. Etiam si autem huiusmodi infirmi, dum febri, aut alio morbo laborant, bonam diei partem confabulationibus expendant, atque etiam libros animi gratiã legant, non inde sequitur, teneri recitare Horas: Ratio est, quia lectiones illæ, & sermones ægro voluptatem afferunt, nec inde morbus ingravescit, sed potius decrescit; at recitatio est res serâ, & naturã suã caput gravat, ac mærorem, & molestiam iufert. Ita pergit Sanchez loco citato.

In dubio de ægritudinis gravitate, aut incommodo, aut periculo relapsus sufficienti, ut ab Horis Canonicis excuset, acquiescendum iudicio, vel Superioris, vel Confessarii, vel prudentis & probi Medici, docet cum Navarro, Armilla, Azorio, Suare, Layman Lib. 4. Tract. 1. Cap. 6. Et hoc iudicio habito, non opus esse dispensatione docet Bonacina, & Castropalaus tractates de Horis Canonicis.

Resolvit porro Layman supra num. 2. his verbis. Si certum sit te ob ægritudinem integrum Canonicum Officium recitare non posse; dubites autem an unam aliquam Horam possis, præsume te omnino excusatum. Quia præcepta Ecclesiastica non tanto rigore obligant, ut etiam doctis ac timoratis materiam anxietatis & scrupulorum pariant.

Quod si Ecclesia non intendat, propter

prædictas anxietates & scrupulos Dubios de valetudine ad Officium sufficienti, suo præcepto Officii recitandi comprehendere, satis inde colligitur, illos in tali statu præcepto Horarum non comprehendendi: Et in dubio an casus ille præcepto comprehendatur, possessionem, & præsumptionem stare non pro præcepto in hoc incerto, sed pro operantis libertate, juxta Princ. 6. supra Pag. 126. quoniam in liberando infirmo in prædictis, multum juvari possunt in resolvendo Superiores, Confessarii, aliique Viri verè timorati.

5. Excusant etiam ab Horis alia impedimenta, damna, & occupationes quæ non sunt minoris momenti, aut obligationis quam Officii omisso; ut iter continuum & urgens, assistentia ægri, aut moribundi &c. Item carentia Breviarii, nisi tamen scias totum Officium, vel aliquas horas integras de memoria recitare. Dixi, integras, quia etsi scias varios Officii Psalmos, probabile est ad hos recitandos non obligari. Quia Psalmi non sunt horæ, aut Officium Canonicum: Escobar, Mahlerus, Jo. Sancius, Garfias &c. hic apud Dianam.

6. Inter Hæreticos justum aliquando impedimentum est metus proditoris; Item, gravis aut repentina occupatio, vel opera Charitatis majoris momenti, quam Horæ, quæ sine scandalo, vel gravi incommodo tuo, vel alterius omitti non possunt. Quo modo etsi Concionatores, vel Confessarii aliquando excusari possunt, idque ex benigna Ecclesiæ intentione, ut docent Sylvester et Layman: teneri tamen illos anticipare, si possunt, v. g. si manè prævideant se totã die Confessionibus occupandos, quæ differri non possint, hinc in sine magis patebit.

7. Denique excusat Dispensatio, quam solus Pontifex potest concedere sine causa; cum causa sufficienti id potest pro suis Episcopis, & similem habens in suos subditos potestatem: de causa dubia supra dictum.

8. Unum Officium pro alio recitare, extra solemniora Festa per annum, non est mortale, nisi illud quod omittis valde multum

tum excedat, vel nisi communiter dictã mutatione utaris. Quod si contingat in aliquibus Horis te errasse legendo v. g. de Feria, quando erat de Festo, vel contra, non teneris lectas repetere, neque debes in eodem Officio pergere, sed in Horis eo die currentibus procedendum est. Præstat enim in parte, quam in toto Officio errare. Lessius, Lugo & alii.

9. De substantia præcepti est, pronuntiatio vocalis exterior: ad quam requirunt Suarez, & Reginald. ut saltem quis seipsum audire possit, cum solus legit: sed probabile est pronuntiationem tam expressam non requiri, cum Ecclesia eam nusquam præcipiat; uti docent Azor, Bonacina, Diana, &c.

10. Continuatio lectionis Horarum ita requiritur, ut interruptio unius Horæ notabili tempore sine causa facta sit veniale: cum iusta causa nullum est peccatum; singuli enim Psalmi sensum habent perfectum & completum, Lessius, Layman, &c. Notandum unum ab alio per duas horas separare quavis ex causa licitum videtur; imò antiquitus dividi solebant; Bonac. Escob. Fil. &c. Matutinum à Laudibus integrã nocte dividere, nullum omnino peccatum est. Escob. Fil. Sanchez. Diana Par. 5. Tract. 14. Resol. 48.

11. Tempus à jure, aut consuetudine præfixum non obtinuit, ut Matutinum & Laudes diei sequentis vesperi horã quartã, aut etiam antea licite non recitentur. Bonacina & plures alii. Et hyeme mediã horã ante solis occasum dici posse citra privilegium extra dubium esse docet Fillicius, aliique.

12. Veniale est Matutinum sine ulla omnino causa ad vespereum differre, vel ante prandium Vesperas, & Completorium absolvere. Quia hæc est aliqua inordinata Officii inversio. Quod si Missionarium iter, aut alios alia urgeat occasio, licitum erit manè omnes Horas absolvere usque ad Vesperas inclusive.

13. Requiritur etiam Devotio, sive at-

tentio interna, saltem virtualis & confusa, sive ad sola verba, quam sufficere docet Cajetanus, & consentit Lessius; modò adsit animus orandi, & vacandi Deo. Nimis autem laxa videtur opinio Navarri, et Sylvestri, quibus sufficit sine ulla attentione interna excludi omnem actionem aliam, cum qua attentio nequeat consistere; ut scriptionem, studium, aut lectionem aliam.

14. Qui voluntariè distractus in magna Officii parte nullam omnino attentionem adhibuit, mortaliter peccavit, & tenetur ex sententia communi Horas sic lectas repetere, & fructus illi Officio respondentes non facit suos. Ratio, quia qui tenetur ad Officium ex præcepto, ad orationem obligatur; lectio autem sine omni attentione interna non est oratio. Ita Navarrus, Suarez, Reginald. Bonac. aliique communiter.

15. Si quis ob evagationem mentis dubitet, an aliquid in Officio omiserit, modò habeat probabilem conjecturam, se id recitasse, quia v. g. cœpit ab initio cum attentione legere, præsumere potest, se satisfacisse. Layman. Binsfeld. &c.

QUÆRES, An Beneficarii teneantur semper ratione Beneficii Horas Canonicas recitare?

Respondeo, aliquando non teneri. Primo, non tenentur ante acceptam possessionem beneficii: vel quando sine sua culpa nullos fructus percipiunt, nec postea percipient. Quia tales non habent beneficium completè, & quoad omnes illius effectus. Ita cum aliis docet Layman hic Lib. 4. Tract.

2. Cap. 5. Num. 3. Secundò, Probabile est idem dicendum de eo, qui habet quidem possessionem beneficii, sed ex licentia aut dispensatione non residet, & interea fructus non percipit. Quia obligatio illa est propter sustentationem, quæ hic non est conjuncta cum beneficio; ita docent hic Sanc. Trull. Lib. 1. Cap. 7. aliique.

Tenentur tamen probabiliter illi, qui primo, aut etiam secundo anno fructus non percipiunt ex eo tantum titulo, quod fructus

assignentur fabricæ aut Prædecessori defuncto pro funere, &c. Quia illi per hoc satisfaciunt fabricæ pro reliqua, vita quâ fructus accipient: & post mortem fruuntur eodem privilegio pro expensis funeris, quod Prædecessoribus præstiterunt; *Suarez, Reginaldus, Bonacina, Layman hic Cap. 5.* Negant tamen cum quibusdam *Cajetanus, et Lessius*; quia tales possunt vel mori, vel resignare beneficium, & sic prædicto privilegio carere.

Quando in *Missionibus* periculosum videtur Breviarium circumferre, aut aliud impedimentum occurrit, à quibus peti possit Dispensatio Officium in Rosarium, aut alias preces commutandi, inveniuntur supra in *Facult. Mission. Tract. 2. Cap. 5. §. 1. Num. 23.*

Quando autem aliquis habens simplex Beneficium, propter omissionem Horarum tenetur ad restitutionem fructuum, quos non fecit suos, datur praxis obtinendi condonationem, recurrendo ad Pœnitentiariam Apostolicam, juxta normam, quam tradit Marcus Leon in praxi Litter. Pœnit. pag. 522.

Quæres postremo; An, & quando teneatur *prævenire* Horas Canonicas, qui prævidet impedimentum superventurum?

Negant ad præveniendum teneri communiter Auctores plurimi, qui citantur apud *Dianam, & Moyam* in *Select. Quest. Parte postrema ad Tract. 3. de Pœnit. Disp. 1. Quest. 7.* inter quos est *Canus, Ledesma, P. Henriquez* dicens esse communem, *Thomas Sanchez, Lessius, Vericelli, Candidus, Turrecremata, &c.* Sed accuratius hoc restringit *Moya*, qui cum distinctione sic respondet. Si impedimentum superventurum sit à morbo, neminem teneri Horas prævenire; quod declarat ex communi praxi etiam timoratorum, & mente Ecclesiæ circa infirmos. Infirmis autem illam, quæ excusat, determinat esse, quæ impedit, quo minus attentè fiat oratio; uti & *Sanchez*, quem citat in *Consil. Lib. 7. Cap. 2. Dub. 27.* Additque tam quoad totum, quam quoad partem non esse cum infirmo utendum tali rigore; Unde, inquit, raro infirmi tenebuntur aliquid

recitare. Si autem impedimentum superventurum sit, non à morbo, sed à natufa, vel ex eo quod legitimo aliquo negotio erit aliquis impeditus tempore ad Horas illas designato, tenetur illas antevertere, seu postponere: Ita *Moya* loco citato.

§. II.

De Rubricis Missæ, & Officii, quoad
Questiones in his principales.

Constat satis Rubricarum illarum, alias esse Præceptivas, alias Directivas. Illæ quæ sunt Præceptivæ ex genere suo obligare possunt ad mortale, ubi non excusat parvitas materiæ, inadvertentia, & alia quæ sæpius interveniunt.

His suppositis; Difficultas hæc præcipua versatur, in tradenda Regula communi, quâ dignosci possit, has Rubricas esse Præceptivas, illas tantum Directivas.

Non videntur mihi satisfacere quæ de hoc, cum multa, & intricata distinctione, tradit *Gavantus*, & si qui sequantur.

Regula magis expedita & solida videtur illa, quam hæc statuunt *Card. de Lugo, Marchinus, alique*, scilicet hæc. Omnes Rubricæ, ut tales, sunt *Directivæ*; & illæ tantum sunt *Præceptivæ*, quæ continent aliquid, quod aliàs ex jure vel legitima consuetudine graviter mandatur; vel quod constat ipsas Rubricas expressè & graviter præcipere.

Ratio hujus Regulæ est pro prima parte, Quia Rubrica tantum est quædam manu ductio circa ea quæ in Missa & Officio dicenda, & faciendâ sunt, rubro colore signari solita. Pro secunda parte, Quia si aliunde, ut à Conditore ipsarum Rubricarum, qui tandem ipse Pontifex censetur, habeatur, quod certa Rubrica, quæ notatur, sit de præcepto, debet illa pro tali haberi.

Unde *Præceptivæ* sunt quæ habentur, de servando jejunio ante Missam, de Sacrificio integrando, de Ara consecranda, ac

Vesti-

Vestimentis, Vasis, & Instrumentis sacris, de Pane triticeo, de Vino ex vite, de Pane azymo in Ecclesia Latina. Quia hæc, & his similia, aliunde ab ipsa Ecclesia præcipiuntur.

Directivæ autem haberi solent Rubricæ, de orando ante, vel post Missam, de numero orationum, de Officio primæ vel secundæ chalis, & aliis quæ, quando à nullo jure præcipiuntur, non censentur gravem inducere obligationem.

Nisi tamen aliquis Rubricas *Directivas* negligat cum scandalo, aut contemptu; qualis censetur illa incuria, quâ aliquis perpetuo, vel ut plurimum negligeret eas observare. Talis enim censetur impicite eas contemnere; ut docet *Gavantus in Rubricis Missæ Par. II. Tract. II. Num. 13.*

Quæres postremo, Quæ Missæ, & quando fieri possunt ex devotione, relicta Missâ ordinaria?

Respondet, Possent fieri Missas votivas ex devotione in Feriis simplicibus, si non sæpè, & abique aliqua causa sit mutatio. Quamvis enim in Rubrica de Missis votivis *Num. 3.* dicatur, *Votivas posse fieri pro arbitrio Sacerdotis quocumque die Officium non est duplex*; restringitur tamen illud in Rubrica alia, quæ ponitur ante ipsas Missas votivas de *SS. Trinitate & seq.* ubi sic dicitur. *Sequentes Missæ Votive, licet pro Sacerdotis devotione quocumque die dici possint per hebdomadam, quando Iejunium non occurrit, hoc tamen passim, nisi rationabili de causa fieri non debet, sed quoad fieri potest, Missa cum Officio conveniat.* Et in alia Rubrica ante Missas votivas *B. Virginis. Quæ Missæ votivæ dici possunt quocumque die, nisi fuerit Dominica, vel Officium duplex.* In hanc Rubricam rectè notat *Gavantus P. I. Cap. 4.* Idem dicendum esse de aliis Votivis, à paritate rationis, ut scilicet passim non dicantur in Dominica, vel Officio duplici. Quod etiam intelligitur de Missis votivis pro Defunctis; cum illæ etiam ad alias Votivas reducantur.

Sed hæc intelligenda sunt, *regulariter*; sci-

licet non occurrente causâ gravi, aut peculiari privilegio: qualis causa esset necessitas publica, belli, pluvia, salus Principis periclitantis, aut similes.

Contra prædictam Rubricam, Missam mutare saltem in Missis privatis, peccatum esse mortale negat *Bonacina* alios citans, de *SACRAMENTIS D. 4. q. ult. Et Suarez de Sacramentis Disp. 83. Sect. 3. &c.* De ordinationem esse saltem venialem plerique admittunt.

Causæ etiam dictis diebus Sacrum legitime immutandi possunt esse, Corpus insepultum in Ecclesia præsens, etiam ut die Dominico, vel Festo duplici legatur Sacrum *de Requiem*; sed non in Dominica Resurrectionis, vel simili multum solemni.

Missæ Anniversariæ pro Defunctis, si incidant in Festum duplex, quomodo debeant transferri, tradit *Gavantus in Rubric. Missar. P. I. Tract. 5. Num. 2.*

Sed de his extat recentius Decretum generale Sacræ Congregationis Rituum die 5. Aug. 1662. In quo districtè præcipit omnibus & singulis Sacerdotibus tam Secularibus, quam Regularibus cujusvis Ordinis, Congregationis, Societatis, & Instituti, etiam necessariò exprimendi, ut impofterum omnino dictam Rubricam serventur ut Missas privatas pro Defunctis seu *de Requiem* in Duplicibus nullatenus celebrare audeant vel præsumant. Quod si ex Benefactorum præscripto Missæ hujusmodi celebrandæ incidant in Festum Duplex, tunc minimè transferantur in aliam diem non impeditam, ne dilatio animabus suffragia expectantibus detrimento sit, sed dicantur de Festo currenti cum applicatione Sacrificii juxta mentem eorundem Benefactorum. . . . In eos autem, qui contra facere ausi fuerint, vel præmissa adimplere neglexerint, locorum Ordinarii tum seculares tum regulares, pro modo culpæ animadvertant.

Et factâ de prædictis Sanctissimo Relatione Sanctitas tua annuit, & cum applicatione Sacrificii satisfieri, ac Benefactorum mentem

mentem impleri voluit. Eadem die 5. Augusti 1662. Ita habent verba Decreti, quod extat impressum in Ordine sive Directorio Missæ Duaci anno 1683. & alibi.

Altera causa Missam immutandi potest esse, si quis careret Missali novo in quo continetur Missa de Festo duplici istius diei: tunc scilicet posse legi Votivam, ne illo die Sacrum omittatur, tradit *Tamburinus Lib. 2. Cap. 6.*

Ubi in particulari casu resolvit, Prælatus Illustris, qui ob valetudinis infirmitatem non poterat diu pedibus consistere, potuisse in Dominica Palmarum pro Missa diei, in qua est Passionis lectio prolixa, legere Missam votivam de Passione Domini in suo Oratorio privato.

Queres secundò: An juxta Rubricas Missalis, & S. Congregationis Decretum, possit de quovis Sancto canonizato, etiam in Calendario non expresso, Missa votiva privatim aliquando celebrari?

Respondent plures, hoc non repugnare Rubricis Missalis, Cum in illis §. 4. num. 3. concedatur, ut *Missæ private dici possint pro arbitrio Sacerdotis quocumque die Officium non est duplex.* Ergo Missa prædicta saltem aliquando permessa censetur. Hunc communem esse Theologorum sensum tradit *Castro-palao de fide Disp. 1. §. 5. Puncto 3. Num. 3.*

§. III.

De Privilegio Officium, & Missam recitandi, & celebrandi certis diebus de Ven. Sacramento, & B. Virginis Conceptione.

QUÆRITUR primò: In quo fundetur præxis aut Privilegium Regularium Mendicantium, qui die Jovis non impedito legunt Officium, & celebrant Missam de Augustissimo Eucharistiæ Sacramento?

Resp. Fundari maximè in Concessione Pii V. Pontificis facta Fratribus Minoribus de Observantia, per Bullam specialem Romæ

datam 8. Januarii, anno 1568. quam adfert Emanuel Rodríguez *Bullarii Tomo 2.* quæ sic habet. *Nos pium hoc vestrum desiderium in Domino collaudantes, ac hujusmodi supplicationibus inclinati, vobis, & vestrum cuilibet ubilibet existentibus, ut qualibet Quintâ Feriâ (quæ totius Quadragesimæ, & Adventus non fuerit, & in qua aliquod Festum seu Octava non incidit) omisso occurrenti Officio, illud de Corpore Christi, juxta illud quod in præfenti Breviario Romano in ejus solemnitate die recitandum proponitur, recitare libere & licite valeatis: Ita tamen quod illud sic recitando, debito ad quod adstricti estis, in omnibus, et per omnia perinde satis facere censeamus, ac si Officium pro tempore occurrens, et vobis à Romana Ecclesia propositum recitaretis. Quo Privilegio gaudent alii communicationem Privilegiorum habentes.*

Constat ex verbis prædicti Privilegii excipi, Quintas Ferias Quadragesimæ & Adventus. Non autem excipi Quintas Ferias in quas inciderint Vigiliæ Sanctorum, aut solemnitatum; cum has Privilegium non excipiat. Censentur autem excipi Festa Semiduplicia, non verò simplicia, uti habet interpretatio, & consuetudo communis apud *Emmanuel Rodriguez* supra, & de *Quest. Regul. Tom. 1. q. 42. n. 16.* Et idem disertè exprimitur in Privilegio simili de Officio Nominis Jesu concessio à Clemente VIII. Fratribus Eremitis S. Augustini, quod incipit, *Decet Romanum Pontificem.*

Quæritur secundò: In quo fundetur præxis, sive Privilegium concessum Minoribus, & aliis qui cum ipsis in Privilegiis communicant, celebrandi Missam, & divinum Officium recitandi de B. Virginis Conceptione in Sabbathis novem Lectionum Officio non impeditis?

Resp. pro hoc Privilegio extare varia viva vocis Oracula apud Auctores passim comprobata. Sed cum Urbanus VIII. per Bullam editam Romæ anno 1631. revocaverit viva vocis Oracula Religiosis concessa, etiam Sigillo munita &c. ne quæstio hæc ab

ab illis variè disputatis incerta dependeat.

Assignatur Bulla expressa, & ejusdem quidam Urbani VIII. anno 1625. pro fundatione Monasterii Monialium ab Apostolica Sedis Nuncio Julio Episcopo Gravinensi executioni mandanda, in qua inter alia hæc exprimitur. *Quæ Moniales omnes inibi divina Officia juxta Rubricas Missalis, & Breviarii Romani, nec non Officia Sanctorum dicti Ordinis, ex illius etiam Breviario desumenda, singulis Sabbathis diebus Officio duplici vel Semiduplici non impeditis, etiam Officium Conceptionis B. Mariæ (prout in ordine S. Francisci fieri consuevit) singulisque diebus in Completorio Antiphonam, Conceptio tua, cum ejus oratione recitent, cantent, & celebrent.*

Undè deducitur, Privilegium hoc Ordini S. Francisci concessum, hoc authentico Diplomate confirmari, & per hoc de novo concedi. Et ex eo quod hoc hujusmodi Monasterii Monialibus in Bulla concessum sit, concedi etiam Religiosis Mendicantibus in talibus Privilegiis communicantibus; uti videri potest de Communicatione Privilegiorum in Bulla Sixti IV. Bonifacii VIII. Innocentii VIII. Alexandri IV. Julii II. ac Leonis X. &c. Ac specialiter inspicitur Bulla Sixti IV. Julii II. ac Leonis X. in quibus, conceditur Fratribus Minoribus, ut fruantur omnibus indultis, gratiis, immunitatibus, & aliis concessis tum Sororibus sui Ordinis, tum eorum Domibus, Ecclesiis, & Monasteriis. Videri insuper possunt quæ Pius V. Societati Jesu concessit anno 1571. ubi incipit, *Dum indefesse*, pro communicatione omnium Privilegiorum cum Mendicantibus. Quod tamen non intelligitur de Sanctis propriis cuilibet Ordinis. Quæ fusiùs tradit *Emmanuel Rodrig. Tom. 2. Quest. 69. Art. 2. & Hieronymus Rodriguez Resol. 65. Num. 2. & Portel Par. 3. casu 28. Num. 3. ac Ant. de Quintanadven. Tract. 8. Sing. 13. &c.* Ubi etiam varios adducit pro usu prædicti Privilegii, etiam in Sabbathis Adventus, & Quadragesimæ; quod tamen satis liquere non exultimo.

Tom. II. P. 2.

Quæritur tertio; An si Officium, aut Lectiones fuerint ab Apostolica Sede approbata pro aliqua Diocesi, possint alii, alibi in istius Sancti Officio istis uti?

De hoc affirmativè respondet *Quintanadven. supra Tract. 8. Sing. 2. Num. 6.* Et licet, inquit, neque Ordinarii, neque quisvis in particulari possint recitare Officia à Sede Apostolica non approbata; approbata nihilominus vel pro universali Ecclesia, vel pro aliqua Diocesi, possunt pro sua singuli uti: Intellige juxta normam Rubricarum. Et in hanc rem adducit Officia & Lectiones particulares aliquorum Martyrum à Gregorio XIII. approbatas pro Ecclesia Cordubensi; quibus ait uti potuisse Ecclesiam Hispalem, quæ Sanctos illos ut Naturales, sive in illa Diocesi natos celebrat. Ubi & *Laymanni Lib. 4. Cap. 5. & Emanuelis Rodrig.* pro hac doctrina verba recitat.

Quæritur quarto; Quid requiratur ad statuum *Oratorium* pro celebratione Missæ in domibus privatis, etiam Secularium?

Respondeo requiri, ordinariè loquendo; facultatem, saltem tacitam, Ordinarii; cui etiam eam tribuere videtur Tridentinum *Sess. 2. Decreto de Reformat.* Possit etiam facultatem illam Oratorii semel concessam ad aliud Familiæ migrantis locum æquè decentem transferri, colligitur ex *Barbosa* in *Declar. Trident. Sess. 22. Num. 5. 6.*

Sed Paulus V. Bullâ editâ anno 1615. declaravit prædictam facultatem Oratorii privati ad solum Pontificem spectare idque etiam post Tridentinum, apud *Trullenchium, Fagundes, &c.* quod intelligunt de concessione. Altaris & Oratorii stabilis: adeoque in casu particulari posse Ordinarium concedere, ut in domibus privatis Missa celebretur.

CAPUT V.

De Sacramento Pœnitentiæ.

DE hoc Sacramento pleraque tradidimus supra *Tract. 2. § 3.* ubi actum est de Absolutione, & Confessione Sacramentali. Nunc de virtute Pœnitentiæ, prout se habet tam extra, quam intra Sacramentum.

Dico primò: Pœnitentiæ est animi dolor, ac detestatio, de peccato commisso, cum spe veniæ, & proposito non peccandi de cætero. Colligitur ex *Tridentino Sess. 14. Cap. 4.* & est contra Lutherum, & plerosque hujus temporis Sectarios, qui Pœnitentiæ nolunt consistere in dolore de peccatis præteritis, sed in solo amore justitiæ, ac vitæ novæ: utque aded omne quod dolorem sonat à se procul amovere nituntur; parùm memores Ninivitas in cilicio & cinere Pœnitentiæ egisse. *Matth. 11.* præter alia, quæ in Scripturis memorantur asperioris Pœnitentiæ exempla.

Pœnitentiæ sive detestatio peccati, alia est Charitate perfecta, quæ scilicet ex Dei amore procedit, & Contritio vocatur; alia est imperfecta, sive Attritio, quæ concipitur ex inferiori motivo, v. g. ex timore gehennæ, aut alterius pœnæ, propter peccatum à Deo infligendæ.

Dico secundò: Dolor sive contritio de peccatis ex motivo Amoris Dei super omnia peccatorem justificat, etiam extra Sacramentum. Probatum primò ex *Prover. Cap. 8. V. 17. Ego diligentes me diligo. 2.* ex *Trident. Sess. 14. Cap. 4.* ubi asserit, Contritionem aliquando Charitate perfectam esse, hominemque Deo reconciliare. Ubi *aliquando* non ad reconciliationem, sed ad Charitatis perfectionem refertur. Favet denique praxis Fidelium, per quam peccator contritus omnia Sacramenta vivorum, præter Eucharistiam, accipere potest. Et inter Bajanæ reprobata est *Prop. 32. Charitas illa, quæ est plenitudo*

legis, non est semper conjuncta cum remissione peccatorum.

Dico tertio: Ut illa Contritio extra Sacramentum justificet, debet tendere in Deum propter se, sive ut est in se amabilis, non propter bonum nostrum; & illum appetiari super omnia mortalia non remissa.

Prima pars probatur; quia ad justificationem extra Sacramentum requiritur perfecta aversio hominis à creaturis, & perfecta conversio ad Deum, sicut illum *ex toto corde* queramus; uti passim loquitur Scriptura: Homo autem non habet perfectam conversionem à creaturis ad Deum nisi per affectum, quo Deus propter se diligitur. Nam per actum Spei homo se ipsum amat, quia sibi optat & sperat aliquod bonum aut beatitudinem: per actus aliarum virtutum amat tantum honestatem aliquam creatam illis virtutibus propriam, aut fugit inhonestatem, aut turpitudinem, aut pœnam peccati; Ergo per tales actus sine benevolentiæ Dei amore extra Sacramentum non justificatur.

Declaratur secunda pars, quod debeat Deum appetiari super omnia, &c. Quia si cum illo amore consistat affectus ad aliquod mortale, homo non est adhuc perfecte, sive ex toto corde, ad Deum conversus; cum autem alia mortalia quæ detestatur non possint sine isto peccato remitti, peccator ex vi amoris tam imperfecti ad Dei gratiam & amicitiam non admittitur.

Ut autem illa Contritio censeatur se extendere ad omnia mortalia, necesse non est singula in ea distinctè recogitari, sed sufficit cognosci confuse; & peccatorem sic esse animo comparatum, ut ad destruendum peccata commissa nullum velit medium recusare, etsi media ad hoc necessaria distinctè non revolvat.

Et quamvis in Assertionem dixerim, hominem non justificari per amorem quo diligimus Deum *propter bonum nostrum*, sive quia nobis bonus & beneficus est, si in eo solum

motivo

motivo sistatur; multum nihilominus confert divinorum in nos Beneficiorum consideratio, ut per illa tanquam per gradus ascendamus ad amorem perfectum bonitatis divinæ in se, ex qua tanquam perenni fonte tanta in homines beneficia promanant.

Dico quarto: Ad justificationem in Sacramento Pœnitentiæ sufficit Attritio efficax & supernaturalis, qualis concipitur ex timore pœnæ sive gehennæ, à Deo iusto Judice infligendæ. Patet ex Tridentino *Sess. 14. Cap. 4.* ubi agens de Attritione sic loquitur: *Et quamvis sine Sacramento Pœnitentiæ per se ad justificationem perducere peccatorem nequeat, tamen eum ad Dei gratiam in Sacramento Pœnitentiæ impetrandum disponit; &c.* Hæc quidem doctrina multis nuper argumentis impetita est, sed quibus hæc Attritio nihil attrita est, quin potius à frequenti argumentorum collisione visa est clariùs scintillare; accedente etiam Alexandri VII. Decreto graviter inhibente hanc doctrinam ullâ censurâ Theologicâ notari. Sed hanc Controversiam latius deduximus supra *Par. hæc 3. Tract. 1. Quæst. 21.*

Non sufficit tamen Attritio existimata, nisi eam verè habeas. Quia verus, & formalis dolor est pars essentialis hujus Sacramenti. Unde peccat graviter, qui etiam sola peccata slevia sine omni dolore formali confitetur. *Lugo, Diana Part. 3. Tract. 4. Resol. 116.*

Non est autem necesse, ut dolor ille ad omnia venialia, quorum Pœnitens est conscius, sese extendat: debet tamen ad omnia, mortalia extendi; *Suarez, Layman, Lugo, &c.*

Non absolvitur, qui dolet tantum propter infamiam, damna, aliaque pœnas temporales, in illis præcisè sistendo, etsi contingeret id fieri ex inculpabili ignorantia. Quia non est dolor supernaturalis; nec ignorantia, aut bona fides potest hic supplere defectum essentialem. *Bonacina, alique communiter.*

Non habet sufficientem dolorem & pro-

positum emendandi, qui non vult occasiones proximas peccandi amovere, quando potest sine damno gravi & proportionato, vel recusat alteri ex animo ignoscere, vel satisfacere iis, quibus ex justitia obstrictus est. Quia non potest esse verum propositum, cum quo stat adhuc voluntas peccandi; quæ censeatur remanere, dum liberè omittit tollere causam ex qua videt peccatum secuturum.

Qui nihil cogitans de Confessione, attritionem elicit, non referens eam ad Sacramentum, invalidè ad illud sine novo dolore accedit: quia pars debet referri ad partem, ut unum Sacramentum constituent: *Suarez, Bonacina.* Contrarium videtur docere *C. Lugo D. 13. Sess. 4.* quod non est improbable. In praxi probabile est illum, qui paulò ante confessus est cum dolore universalis, v. g. moribundum, si iterum confiteatur novo dolore non indigere; *Lugo, Diana P. 9. Tract. 3. Resol. 5.*

Redire sæpè cum eodem peccato, etiam mortali, non est certum signum abesse verum dolorem, si in pœnitente aliunde satis appareat præsens detestatio, & media à Confessione præscripta adhibere desideret. Quia in recavendum est, ne Pœnitens nimia lenitate in peccandi consuetudine foveatur. *Suarez in 3. p. D. 32. Sess. 2. Sanchez, Lugo, &c.* Pro praxi in his, vide infra, in Appendice ad *Tract. 6. §. 2. n. 6. & 7. & alibi.*

Quamvis igitur tali Pœnitenti pro remedio possit aliquando differri absolutio, præsertim cum ipsius consensu; nullum tamen est præceptum aut obligatio sic differendi, quando adest talis detestatio, & propositum emendationis; nisi ex aliquo capite institui deberet Confessio generalis. Quia nec Christus, nec Ecclesia illam dilationem præscribit: nec apparet certa ratio, cur pœnitens post frequentes lapsus non possit esse verè contritus, & ritè dispositus.

Nec audiendi sunt primò, cum Montalto *Epist. 10.* aliqui Recentiores, qui objiciunt auctoritatem S. Caroli Borromæi, S. Xa-

verii, & quorundam, ut ajunt, Conciliorum. Respondeo enim, illos non asserere dilationem illam esse præcepti, sed aliquando esse rem consilii: aut quando peccata sunt enormia cum publico scandalo conjuncta, quod prius tolli debeat.

Objiciunt secundò, Pravos peccandi habitus tantum expelli per actus contrarios: Ergo antequam peccator absolvatur, debet in contrariis actibus exerceri.

Respondeo nullam esse consequentiam; possunt enim habitus vitiosi consistere cum sincera detestatione actualis peccati; imò esse in homine Justo & Sancto cum statu gratiæ. Quod si ante absolutionem deberent esse expulsi habitus vitiosi, sæpè nec absolvi posset moribundus de peccatis maximè contritus: nec Pœnitens, qui sæpius confitetur sola venialia, qui nondum præcedentium peccatorum habitus expellere potuit; quod quisvis absolum judicabit.

Objiciunt tertio, Priusquam peccator absolvatur, debet Deum sibi conciliare & placare: Ergo debet emendationem absolutioni præmittere?

Respondeo distinguendo antecedens: Peccator debet prius Deum sibi conciliare per actualem vitæ emendationem, nego; ut probat instantia, quam jam adduxi de moribundo contrito: debet prius Deum sibi conciliare per emendationem in voto, si ve efficacem emendationis proposito, concedo; hoc autem propositum omnes requirimus.

Objiciunt quattò, Nec maritus ignosceret uxori sæpius adulteranti, nec Princeps militi proditorem sæpius molienti; etiam si ferid dolerent. Ergo nec Deus peccatori sæpius relabenti.

Respondeo negando consequentiam; quantum claudicet, patet ex eo, quod illi plerumque ne quidem primâ vice adulteræ, aut proditori ignoscerent, quorum animum inspicere non possunt: an idem de Deo, aut Christo affirmabis? qui dixit Petro Matth. 18. *Non dico septies, sed usque septuagies septies.*

Ex hæcenus dictis patet, materiam Sacramenti Pœnitentiæ esse Dolorem debitum de peccatis, Confessionem, & Satisfactionem; de quibus supra *Tract. 3.* actum est.

Forma autem Sacramenti Pœnitentiæ sunt verba Absolutionis: *Ego te absolvo à peccatis tuis*: in quibus probabile est ad valorem sufficere; *Absolvo te.* Est tamen gravis obligatio addendi cætera verba, præsertim in articulo mortis; cum non satis constet sine illis subsistere valorem Sacramenti.

Orationes præviæ & subsequentes formam; ut, *Misereatur etc. & Passio Domini* &c. quæ secundum Tridentinum laudabiliter adduntur, non sunt necessitatis; & ex rationabili causa omitti possunt: v. g. si breves sint Confessiones, vel multi contentes; tunc enim sufficit dicere, *Absolvo te à peccatis tuis in nomine Patris etc.* vel si timeatur ne Pœnitens habeat censuram, dicendum est, *Absolvo te ab omni vinculo excommunicationis.*

Forma integra Clementis VIII. in Rituali Romano expressa, ut eam omnes utantur, tradita est supra *Part. hæc 3. Tract. 3. in fine.*

Nota etiam Motiva valde idonea ad concipiendum dolorem, & formam variam elicendi actum Contritionis pro hoc Sacramento, reperiri infra de Praxi assistendi moribundis in fine hujus Operis: Item Remedia & documenta contra singulas species peccatorum, traduntur infra *Tract. 6. in fine.*

CAPUT VI.

De Extrema Unctione.

Definitur, Sacramentum novæ Legis constans Unctione Olei sacri, & Sacerdotis deprecatione, ordinatum ad salutem moribundi, quoad animam & corpus. Institutum videtur unâ cum Pœnitentiâ à Christo

Christo post Resurrectionem. Promulgatum est apertè Jacobi 5. ubi dicitur: *Infirmatur quis in vobis, inducat Presbyteros Ecclesiæ, ut orent super eum, urgentes illum Oleo in nomine Domini, & oratio fidei salvabit infirmum, & alleviabit eum Dominus, & si in peccatis sit, remittentur ei.* Quibus verbis indicatur Minister, subjectum, materia, forma, & effectus; qui est etiam remissio peccatorum: hæc autem remissio non fit sine infusione gratiæ; quæ sunt omnia ad verum novæ legis Sacramentum necessaria.

1. Hinc dicendum primò, materiam remotam hujus Sacramenti esse Oleum benedictum: quod renovandum est quotannis in Cœna Domini, veteri exulto: si tamen novum haberi non possit, licet uti antiquo; & si hoc non sufficiat, aliud consecratum, vel in necessitate non consecratum (in minore tamen quantitate quàm vetus est) addi potest. Non esse tamen alienum à praxi Ecclesiæ, ut paulatim & per vices (si ita requirat necessitas propter copiam infirmorum) longè major quantitas addatur, quàm ab Episcopo fuerit consecrata. *Diana, Bonacina, Lessius, & alii.*

2. Materia proxima est unctio certarum partium corporis, saltè quinq; sensuum; vel si mutilati sunt, vicinarum partium, facta à Sacerdote. Non necessarid id sit contactu immediato manûs: nam peste grassante potest uti virgâ oblongâ Oleo tinctâ, quam postea comburat: *Sylvester, Chapeauvill Diana.*

3. Sunt, qui putent, unam tantum Unctionem esse de essentia Sacramenti; adeoque in periculo pestis, & simili necessitate sufficere inungere unum tantum organum maximè obvium; vel potiùs caput, quod in eo sensus maximè vigeant, dicendo: *Per istam sanctam Unctionem, & suam piissimam misericordiam indulget tibi Dominus, quidquid deliquisti per visum, auditum, gustum, odoratum, tactum &c.* Verùm cum alii Doctores communiter repugnent, tutius erit (quod suadent *Layman & Diana*) eo casu unum o-

culum, aurem, manum, narem, & os velociter sine Crucis forma ungerè, dicendo unicam formam complectentem reliquas. Illud verò certius est, pedes, aut renès inungere non esse essentialè: imò quoad renès non est decens, præsertim in faminis, & viris Religiosis, ideoque in illis omitti solet. *Henriquez Sæ, Tol. Suar. Bellarm. hæc Cap. 10. in fine.*

4. Hoc Sacramentum tantum dandum est in mortis periculo ex morbo, vulnere, partu, vel senectute: quia hi soli sunt infirmi. Iterari potest, quoties occurrit novum periculum moraliter diversum vel in eodem, vel in alio morbo: neque expectare licet, donec usu sensuum careant, vel omnidò sint desperati. In dubio vero de vita, dandum est sub conditione. *Layman, Sylvester, Suarez.*

5. Ordinariè, nisi obstat causa rationalis, præmittenda est Confessio & Communio, ob Ecclesiæ consuetudinem, *Bonac. etc.* Licet per se loquendo Confessio non necessarid præmittatur, cum ungendus disponi possit per Contritionem; per accidens tamen prærequiri potest, v. g. si post Viaticum peccasset mortalitèr, & timeretur post Unctionem non futurum tempus Confessioni: Sacramenta enim magis necessaria tali casu pro securitate prius suscipi debent; *Fill. Barb. Diana p. 5. Tract. 3. Resol. 92.*

6. Pueri rationis usu præditis sufficienter ad peccandum, essi sacram Eucharistiæ nondum receperint, malè negatur Extrema Unctio. Quia nonnumquam illorum salus ex robore iudè ad extremam luctam acquirendo posset dependere; *Suarez, Angl. apud Layman Lib. 5. Tract. 8. Cap. 4.* Si dubitetur, an puer habeat usum rationis, ungendum esse sub conditione docent *Lugo, Sanchez Diana.*

7. Pastor ex Officio tenetur sub mortali dare petentibus Extremam Unctionem, nisi obstat causa rationalis; etiam tempore pestis, si absit periculum vitæ; cum enim non sit Sacramentum absolutè necessarium, cum tali periculo non teneri docent *Tannerus*

Diana &c. Quod si peste infecti sint confessi, posse sine peccato omitti, absolute docent *Diana, Villalobos, Tanner, Suarez, & alii plurimi.*

8. Sacerdos alius, si absente Parocho facile & licite possit, tenetur ex Charitate ministrare, tantum sub veniali; nisi tamen ægrotus valde indigeret, ut si esset sine omni Sacramento moriturus: Tunc enim quidam graviolem obligationem agnoscunt apud *Dianam, Layman, Lib. 5. Tract. 2. Cap. 3.*

9. Etsi perpetuo amentes non sint capaces Extremæ Unctionis, delirantibus tamen administrari debet, si videantur eam peturi, si cogitarent, aut doloris signum aliquod præbeant. *Layman, Sylvester, Henriquez.* Quod maxime dicendum est de phræneticis, quando aliud Sacramentum suscipere nequeunt. *Barbosa, Diana, Part. 5. Tract. 3. Resol. 84.*

10. Muti, surdi, & cæci, debent etiam inungi prope organa sensuum quibus carent. Quia licet per illos sensus exteriori peccare non potuerint, delinquere tamen poterant per potentias internas illis respondentes, vel desiderium actus illiciti. *Præpositus, Possen, Naldus, Diana p. 5. Tract. 6. Resol. 11.*

11. Nolle hoc Sacramentum suscipere, aut alteri procurare, secluso contemptu, aut scandalo, aut salutis periculo, non est peccatum mortale, uti docent *Suarez, Layman, Tanner, &c.* Veniale tamen esse id sponte negligere plerique admittunt.

CAPUT VII.

De Sacramento Ordinis.

S. I.

Materia, forma, & conditiones varia ad sacros Ordines requisita.

Ordo est Sacramentum, quo confertur potestas ad functiones sacras, præcipue ad Eucharistiam rite administrandam. Verum esse Sacramentum à Christo institutum, ex Scriptura, Patribus, & Primitiva Ecclesia probatur supra in Controversiis fidei To. 1. Part. 1. Cap. ultimo.

1. Prima Tonsura non est Ordo, sed tantum dispositio ad Ordines suscipiendos, per quam redditur homo capax Privilegorum Clericalium.

2. Septem autem numerantur Ordines, nempe, Ordo Accolyti, Lectoris, Exorcistæ, Ostiarii, qui dicuntur Minores; Subdiaconatus, Diaconatus, & Sacerdotium, qui dicuntur ordines majores, ob annexam illis obligationem perpetuæ Castitatis: probabile tamen est Ordinatam per gravem metum, minas, blanditias, & importunitatem Parentum, illam obligationem non incurrere; nisi postea eam ultrò ratam habuerit. *Sanchez D. 29. Azor, Coninck, Fillinius, Bonacina.*

3. Hujus Sacramenti materia remota est, certum instrumentum quod tradi solet ordinandis: proxima est ejusdem traditio & acceptio. Probabilius est istius instrumenti contactum physicum & immediatum requiri ad valorem, ut unâ saltem manu tangatur: Ex præcepto autem ad securitatem requiritur, ut utraq; manu attingantur singula, v. g. Calix cum patena, & Hostia imposita: idque eo tempore quo forma ab Episcopo profertur; *Layman, Fillinius, Bonacina, Diana P. 8. Tract. 1. Resol. 40.* Additur huic alia forma cum impositione manuum Episcopi,

copi, quâ confertur potestas peccata remittendi.

QVÆRIT Card. Lugo Respon. Moral. Lib. 1. Dub. 33. An Sacerdos, qui non tetigit Calicem & patenam dum forma proferebatur, sed immediate post, debeat vel possit iterum sub conditione ordinari? Et resolvit, dictum Sacerdotem posse in prima Ordinatione acquiescere: non peccaturum tamen, si ad majorem animi sui quietem iterum sub conditione ordinetur; quod etiam Episcopus licite poterit in ejus gratiam præstare. Quia quamvis probabile sit isto casu nullam esse obligationem iterandi, probabile tamen videtur, saltem per principia extrinseca, posse iterum sub conditione ordinari, propter Auctores aliquos antiquiores, qui primæ Ordinationis valorem negarunt.

4. Episcopus extra suam Dicecesim potest subditis suis conferre primam Tonsuram: quia hæc non est Ordo. *Bonacina, Diana, & 4. alii.*

5. Quando dubium occurrit, an Ordo sit verè collatus, v. g. quia materia fuit dubia, iterari potest & debet sub conditione. Quando verò sunt rationes utrimque probabiles pro nullitate, & validitate, ait *Diana Part. 5. Tract. 3. Resol. 47. ex Gran.* posse iterari sub conditione; imò debere, si sit Ordo Episcopalis vel Sacerdotalis, v. g. si Sacerdos vel Episcopus non tetigisset vasa sacra, aut illud instrumentum, in cujus porrectione imprimitur character: Excipit tamen Sacerdotem, qui immediate tetigit patenam, sed non Hostiam. Rectè autem notat *Diana*, etiamsi quis timeat ne invalide ordinatus sit, aut non recordetur se tetigisse vasa sacra, aut non tetigisse imaginetur, non illic iterandum esse Ordinem; cum sola oblivio, vel timor non sufficiat ad prudens vel rationabile dubium.

6. Qui in una Dicecesi est natus, in altera habet Domicilium, in tertia Beneficium, à quovis trium istorum Episcoporum potest Ordines, vel Dimissorias accipere; uti docent *Præpositus, q. 1. d. 14. Layman l. 5. Tract. 9.*

Cap. 9. Diana Part. 8. Tract. 2. Resol. 8. & 9. ubi cum *Aversa & aliis 3.* contra *Barbosam*, dicit, etsi ab uno eorum acceperit Ordinem unum, posse alterum ab alio accipere.

7. Studiosi, qui in Universitate habitant (etiam ultra decennium) animo redeundi in Patriam, non contrahunt ibi Domicilium; atque aded ab ejus loci Episcopo ordinari non possunt.

8. Ut Ordinatio sit præcisè *Valida*, sufficere potest ut sit *Mas*, qui ordinatur, & fuerit baptizatus, *S. Thomas 3. p. 9. 34. Art. 2. alique.*

Hinc, Puer baptizatus, cui fuisset Ordo collatus ante usum rationis (quamvis illicite) verè tamen & valide esset ordinatus. Nam uti Baptismus ita Ordo & alia Sacramenta; quæ pro materia aut forma non habent actum suscipientis; sicut habet Pœnitentia & Matrimonium, valide conferuntur, etsi absit in suscipiente usus rationis; uti cum aliis tradit *Lessius hic Cap. 6. Dub. 2.* Qui tamen sic esset ordinatus, postquam pervenisset ad usum rationis, non teneretur ad votum castitatis; quam si servare nolit suspendendus est ab Ordinum executione. In adulto, ut valide ordinetur &c. consensus aliquis requiritur; quajsem exposuimus supra de Sacr. in Gen. Cap. 1. s. 2. Affer. 2. & 4.

9. Ut autem Ordo *Licite* & secundum Ecclesiæ jura rite accipiatur, aut non incuratur censura, requiritur in recipiente præter statum gratiæ. 1. Ut non sit neophytus, vel infamis, vel hermaphroditus, vel irregularis, suspensus, excommunicatus. 2. Animus clericandi, *Trident. Sess. 23. c. 4.* sine quo si primam Tonsuram vel Ordines minores accipiat, videtur peccare, saltem venialiter (nisi justa causa excuset) quia fraus est *levis*. Similiter venialis inconstantia videtur, sine justa causa, statum illum clericalem deserere. 3. Ut sit confirmatus; *Trident. Sess. 23. Cap. 4.* Et hoc obligat secundum *Bonaciam d. 8. p. 5. num. 10.* sub mortali; secundum *Sotum, & Con.* sub veniali. 4. Si ab alieno Episcopo Ordines suscipiat, requi-

runtur litteræ Dimissoriae (etiam pro prima tonsura) Episcopi proprii, originis, sive beneficii, sive domicilii, *Diana, alique Par. 3. Tract. 4. Resol. 194.*

10. Requiritur etiam, ut Ordo ritè confecturatur *Titulus* sustentationis, aut patrimonii, vel beneficii, vel paupertatis in Regularibus; *Trident. Sess. 21. Cap. 2.*

11. Ordo debitus temporis observandus est in susceptione unius Ordinis post alium: hinc Diaconatum suscipere ante Subdiaconatum mortale peccatum est: Susceptio autem Episcopatus ante Sacerdotium invalida erit.

11. Requiritur etiam *Tempus* certum & *interstitia*, sine quibus Ordines illicitè conferuntur absque dispensatione, aut privilegio.

12. Denique *Ætas*, in qua ordinariè Episcopus non potest dispensare; & sic pro prima Tonsura, & Minoribus requiritur saltem septennium completum; licet *Quintan. Tract. 6. Sing. 21.* contra *Sanchez &c.* putet sufficere inchoatum. Pro Acolyto annus 12. completus, *Filh. Tract. 9. Cap. 4. Num. 28.* Pro Subdiaconatu vigesimus secundus. Pro Diaconatu 23. Pro Sacerdotio 25. omnes incepti. Pro Episcopatu 30. completus. *Vide Bonac. d. 8. q. 1. Fillius. Tract. 9. Cap. 4. Layman Lib. 5. Tract. 9. Cap. 6. & 7. Diana P. 3. Tract. 4. Resol. 192.* Si autem dubium sit, an quis ætatem requisitam habeat, v. g. pro Sacerdotio, an annum 25. ingressus sit, ordinari non potest; *Sanchez, Layman, Bardi, d. 6. c. 11. p. 6. §. 2.* Peccat autem tam ordinans, quam ordinatus; si desint qualitates & conditiones supra requisitæ.

Quæstio singularis est primò, quæ tractatur fusè apud *Quintan. Tract. 6. Singul. 19. Pag. 152.* An qui à suo Episcopo Ordinario accepit litteras Dimissorias, ut à certo Episcopo nominatim expresso sacros Ordines suscipiat, possit licitè illos ab alio Episcopo suscipere? Pro parte negativa adducit ille *Thomam Sanchez Tom. 1. Consil. Lib. 7. Cap. 1. Salcedum, ac Rodriguez in Sum. cap. 14.* Affirmativam tamen ipse cum aliis fusè susti-

net, si non adfuerit specialis causa, cur ordinandus ad hunc potius Episcopum; quam ad alium destinetur, cum veras Dimissorias habuisse supponatur, & possit aliquando præsumi destinantis consensus; & hoc posito, nec irregularitatem, nec inde suspensionem incurri: quod fusius deducit idem loco supra citato.

Quæstio singularis secundò: An aliquis ordinari possit Sacerdos, extra Missionem, sine alio titulo, quam deputationis ad certam Missionem?

Respondeo id fieri posse ex designatione eorum, qui facultatem acceperunt illum titulum quibusdam Personis applicandi; qualem Facultatem per Bullam Pontificiam plerumque habent pro suis Alumnis, qui præstant Seminariis Missionum.

Quin & ab Episcopo Vicario Missionis Hollandiæ ordinari posse aliquem sibi nullo modo subditum, solo titulo deputationis ad eam Missionem, docet *Verjuy's Tract. 12. Art. 1.* Quia talis deputatio habet rationem beneficii, non tantum simplicis, sed etiam Pastoralis; cum Missionarii soleant habere facultates Pastorales.

Pro Missionibus quomodò, & cujus facultate conferri possint Ordines extra tempora, & non servatis interstitiis, & dispensari in ætate jure communi requisita, vide sup. hoc Tomo in Mission. Fac. 26. & 27.

§. II.

Singulorum Ordinum Scientia, Ritus, Officia, Privilegia, &c.

UT sciant *Neomiste* quomodò debeant se ad sacros Ordines præparare, & in iis actu suscipiendis se gerere, commodum erit, si diligenter advertant sequentia.

1. Quoad *Scientiam*, constat ex Canonibus, illiteratos non posse promoveri ad Ordines etiam minores. Per *Illiteratos* autem intelligendos esse linguæ Latinæ ignaros declaratur ex Tridentino *Sess. 23. Cap. 11.* ubi

ubi statuit, ut, *Minores Ordines iis, qui saltem latinam linguam intelligunt, conferantur.* Quo in genere gravis est sententia Concil. Lateran. Can. 29. *Si (Prælati) ignaros & rudes ordinare presumpserint, & Ordinatos & Ordinatos gravi decernimus subjacere ultioni.*

In illis tamen qui primos Ordines suscipiunt, minorem hujus linguæ & doctrinæ peritiam, quam in progressu requiri colligitur ex ipso Trident. eadem Sess. Cap. 11. *Atque ita gradu in gradum ascendant, ut in eis cum ætate vitæ meritum & doctrina magis crescat.*

Sed Quæstio est, quantam doctrinæ mensuram debeant Episcopi aut Examinatores exigere ab eis, qui ad maiores Ordines promoventur?

Respondetur, eam mensuram optimè determinari ab ipso Trident. Sess. 25. Cap. 12. *Subdiaconi & Diaconi ordinentur habentes bonum testimonium, & in minoribus Ordinibus jam probati, ac literis, & iis, que ad Ordinem exercendum pertinent, instructi.* Ubi cum Concilium tantum requirat scientiam necessariam ad exercitium Ordinis, quem actu suscipiunt, non decet Examinatorem ad aliā divagari: nam si velint ordinandi per Confectiones aliæque ministeria salutis animarum ulterius vacare, de scientia ad Pœnitentiæ tribunal requisita aliud examen in ordine ad Approbationem instituitur; uti fusius advertit *Gaspar Hurtado de Ordin. Dif. 12. alique.*

Quæstio specialis est; An Examinator committat *Simoniam*, si approbet ad Ordines illitteratum, vel aliis indignum, pecuniæ, aut munerum pretio accepto, vel accipiendo?

Responsio affirmativa communis est, si ipsius examinis & suffragii intuitu, non laboris, aut industriæ, aut præviæ institutionis titulo horum aliquid, & maximè ex aliquo contractu, accipiatur. Quia tale examen & suffragium, etli per se non sit res facta, est tamen rei sacræ, scilicet sacris Ordinibus, annexum. Pro hac resolutione plures Juris ac Theologiæ Doctores fusius adducit *An. Tom. II. P. 2.*

ton. Quintan. Tract. 6. de Ordine, singulari 15. Varios etiam alios ibidem titulos examinans, ex quibus possit Examinatori licita esse aliqua compensatio.

2. Nulli licet ad suscipiendos Ordines accedere, qui sit filius naturalis vel illegitimus, sine prævia dispensatione; aliàs fieret irregularis, *Cap. 1. de Fil. Presb.* Ad minores autem Ordines dispensat Episcopus, ad Majores solus Pontifex lege ordinariâ: cum intrante Religionem jus commune ad omnes Ordines dispensat. De hac, & Irregularitatibus ceteris sacros Ordines impediētib; fusius in §. sequenti.

3. Nullus admittitur ad sacros Ordines, qui sit notatus aliquo crimine notorio depositione digno, ante obtentam dispensationem. Peccata autem notoria depositione digna habentur in jure, adulterium, perjurium, homicidium, falsum testimonium; quando ita sunt publica, ut nullâ possint tergiversatione celari.

4. Peccat mortaliter, qui ad Ordines accedit cum conscientia cujuscumque peccati mortalis. Moris proinde est, ut præmissâ Confessione Ordines suscipiendi de manu Episcopi sacram Communionem devotè accipiant. Vide alias conditiones §. superiori expressas quoad Ritus & Officia singulorum Ordinum.

5. Suscipitur *Subdiaconatus* hoc modo. Primò amictus capiti ordinandi ab Episcopo imponitur, & manipulus in brachio, & dalmaticâ induitur. Postea datur illi ab Episcopo liber Epistolarum, dicendo: Accipe librum Epistolarum & habe potestatem eas legendi in Ecclesia Sancta Dei tam pro vivis, quam pro defunctis, In nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti. Huic etiam ab Episcopo datur Calix vacuus, cum patena, & urceolis cum aqua: & bacile cum manutergio ab Archidiacono dicente: Vide, cujus ministerium vobis traditur &c.

Officium Subdiaconi est, calicem & panem ad altare portare, vinum celebranti ministrare, Evangelium non è pulpito præ-

prædicare, ordinandos & baptizandos offerre.

6. Pro *Diaconatu*, Postquam Episcopus dixit; Accipe Spiritum sanctum ad resistendum diabolo & tentationibus ejus, in nomine Domini; & postquam dedit stolam super humerum sinistrum, porrigendo librum Evangeliorum, ait; Accipe potestatem legendi Evangelium in Ecclesia Dei tam pro vivis, quam pro defunctis, in nomine Domini, Amen. Item Episcopus ponit manum super caput eius dicens; Emitte in eum quæsumus Domine Spiritum sanctum &c. & præbet ei stolam. Cum traditione Evangelii sentit D. Thomas imprimi Characterem.

Officium Diaconi est, pauperum curam gerere, Episcopis & Presbyteris ministrare, Evangelium prædicare; non tamen è loco superiori; item ordinandos & baptizandos offerre.

7. Pro forma *Presbyteratus*. Postquam Episcopus reflexit stolam ab humero sinistro in dexteram in modum crucis, dicendo; Accipe jugum Domini, jugum enim suave est, & onus ejus leve. Et postquam dedit vestem sacerdotalem, & consecravit manus dicendo; Consecrare & sanctificare digneris Domine manus istas per istam Unctionem, & nostram benedictionem; porrigendo Calicem cum vino & aqua, & patenam cum hostia superposita, dicit; Accipe potestatem offerendi Sacrificium Deo, Misæque celebrandi tam pro vivis, quam pro defunctis, in nomine Domini. Deinde imponendo ambas manus super caput illius dicit; Accipe Spiritum sanctum, quorum remiseras peccata remittuntur eis, & quorum retinueris retenta sunt. Imprimuntur character in traditione calicis & patenæ.

Officium Sacerdotis est, docere seu prædicare, solvere & ligare, consecrare & Sacramenta administrare.

8. Episcopus consecratur cum assistentia trium Episcoporum, vel etiam unius Episcopi cum Pontificis dispensatione, assisten-

tibus duobus Sacerdotibus. Et constat hanc dispensationem variis fuisse concessam; sic enim Gregorius XIII. concessit Patriarchæ Ethiopiæ, qui erat Societatis Jesu, ut solus sine aliis Episcopis illic Episcopos ordinaret; ut testatur Henriquez *Lib. 10. Summæ Cap. 24.* Et in Belgio ex concessione Innocentii X. anno 1647. Fabius Christus tunc Nuncius Apostolicus ordinavit Jacobum de la Torre in Archiepiscopum Ephesinum, assistentibus loco Episcoporum, duabus personis in dignitate Ecclesiastica constitutis.

QVÆRES; An valida esset talis ordinatio, si contingeret illicitè vel ignoranter fieri absque Pontificis dispensatione? Validam fore probabile putat Scildere de *Princip. Conscien. Tract. 2. Num. 118.* & Herinx de *Sacra. Ord. Disp. 10. Num. 63.* cum D. Antonino, Sylvestro, Averla, Tirrecremata, & aliis, qui censent unum Episcopum principaliter totam consecrationem perficere, & alios esse quasi coadjutores. Sed quia plerumque contrarium docent, & in hac materia pro valore Ordinis via tutior sequenda est, Episcopus sic ordinatus deberet sub conditione ritè reordinari; ut censent ipsi Herinx, Scildere, & Averla.

Porro in *Ritu* consecrandi Episcopum, ille Episcopus qui Consecrator est, post varios Ritus inungit Chrismate ambas Electi manus simul junctas, primò in modum Crucis, & mox palmas integras, dicens; Ungantur manus istæ de Oleo sanctificato, & Chrismate sanctificationis &c. Postea benedicit & tradit ei Baculum pastoralem cum oratione; Accipe baculum &c. Deinde Anulum benedictum inserit digito annulari manus dexteræ, dicens; Accipe Anulum fidei scilicet signaculum, quatenus Sponsam Dei sanctam, videlicet Ecclesiam intemeratâ fide ornatus illibare custodias, Amen. Postremo, tradito ei Evangelio clauso recipit Consecratum ad Osculum pacis.

Munus peculiare Episcopi supra Sacerdotem est, quod possit Clericos ordinare; Virgines benedicere, Ecclesias dedicare; Cle-

Clericos daponere, Synodos celebrare, Chrisma conficere, vestes & vasa consecrare, Chrismate ungere, excommunicare, interdicere, & suspendere à Sacris. Has enim actiones requirit Ordo & gubernatio Ecclesiasticæ Hierarchiæ: quibus dignitas Archiepiscopi & Primatis aliquas prærogativas superaddit; ut est gestatio Pallii diebus quibusdam solemnibus in Missarum celebratione, quod plenitudinem potestatis significat: prælatio Crucis in locis exemptis suæ Provinciæ: cæteris Episcopis suæ Provinciæ præsidere: cognoscere de eorum criminibus, & pœnam imponere; licet non possit procedere ad eorum depositionem: hoc enim Papæ reservatur; ut in Cap. de Translat. Prælat. &c.

9. Status Clericalis habet etiam quædam *Privilegia* in jure Canonico sibi annexa; ut quod Clericus sub pœna excommunicationis non possit percuti, aut in rebus suæ personæ adhærentibus violari. Habet etiam privilegium fori, quod non possit capi & incarcerari à Judice seculari, nec possit judicari aut puniri nisi à Judice Ecclesiastico; nisi hic ultrò potestati civili illum tradat puniendum. Clerici etiam gaudent immunitate à solutione gabellarum aut vestigalium. Quæ tamen non extenduntur ad constitutum in Minoribus tantum; nisi sit in via ad Ordines majores, post *Trident. Sess. 23. Cap. 6.* Quæ omnia, aliaque plura, ubi viget potestas Ecclesiæ, sub gravi censura observanda sunt. Advertat tamen Clericus, per dimissionem habitus, & enormia flagitia posse amitti privilegium Clericale, ex multorum sententia.

10. Clericis etiam *Canones* interdiciunt quædam *Officia, artes, & actiones*, quæ eorum statum dedecent; ut exercere officium Medici, aut Chirurgi, ubi opus est incisione vel adustione: 2. *Officium Judicis* in causa sanguinis, aut Advocati, Patroni, Tabellionis in placitis secularibus: 3. Portare arma nisi in itinere: 4. Tabernas frequentare: 5. Venationi clamoræ vacare: 6. Ex-

ercere mercaturam aut negotiationem per seipsum lucri causâ: 7. Ludere aleis, nisi recreationis causâ; illis autem ludere pro magna quantitate ob lucrum, *Navarro* mortale existimat. Ordines enim sacri, ut hominem soli Deo consecrant, ita vitam requirunt irreprehensibilem, & à seculi moribus longissimè segregatam.

§. III.

Enumerantur & explicantur IRREGULARITATES, quæ etiam Ordinationem impediunt.

Irregularitas est impedimentum Canonice susceptionis Ordinum sacrorum, & susceptorum usum impediens. Alia oritur ex delicto, alia ex defectu. Ex illis aliquæ irregularitates impediunt ab omni Ordine suscipiendo, & suscepti exercitio v. g. homicidium, aut bigamia: aliquæ non privant omni Ordinis ministerio, sed tantum ab aliquo, vel à solo ascensu ad Ordinem superiorem v. g. Diaconus carens oculo sinistro inhabilis est ad Sacerdotium; exercere tamen ea quæ spectant ad Ordinem Diaconi non prohibetur. Dixi, irregularitatem impedire aut inhabilitare ad Ordines sacros suscipiendos, etiam primam tonsuram, & ad susceptorum exercitium: non enim actus illos reddit invalidos, sed illicitos; ut si absolvat Sacerdos irregularis, illicitè id facit & punitur, non tamen facit invalidè; & sic de aliis.

Ut incurratur Irregularitas ex Delicto, requiritur actus externus, & mortalis, & consummatus: quia pœna annexa est gravis, ut docet communis. Non potest Confessorius in ullis irregularitatibus dispensare, nisi ad hoc legitimum privilegium habeat.

Irregularitas ex *Delicto*, prima est, quæ incurritur propter Baptismum iterum, & scienter iteratum; idque tam respectu rebaptizantis, quam rebaptizati: quamvis in rebaptizante tantum impediatur, ne Clericus

ad altiore[m] Ordinem possit ascendere; nec incurritur, si rebaptizatio tantum occulta fuerit; uti cum communi docent Bonacina, Toletus, Covar. Layman. *Lib. I. Tract. 5. p. 5. Cap. 2.*

Secunda oritur ex violatione Censuræ; ut si aliquis excommunicatus, vel suspensus auctum aliquem Ordinis solemniter exerceat, nisi ignorantia invincibilis excuset, incurrit irregularitatem, quæ fit inhabilis ad istius Ordinis exercitium.

Tertia incurritur, ob peccatum, quo Clericus seriò & scienter solemniter exercet auctum alicujus Ordinis, quem nondum habet.

Quarta contrahitur, ob delictum, quo aliquis Ordines male suscepit; ut si ordinatus fuerit in excommunicatione; suspensione, vel ab Episcopo non habente jurisdictionem, vel per saltum, ut si fiat Sacerdos non suscepto Diaconatu &c. saltem si ministret in Ordine sic per saltum suscepto: vel si ordinatus fuerit ante legitimam ætatem, vel sine litteris dimissorialibus, vel non examinatus, vel furtivè, scilicet ab Episcopo nec sciente, nec approbante.

Quinta, Propter crimina enormia, si sint notoria, & publica; qualia sunt, quæ à jure annexam habent infamiam; ut incestus, adulterium, raptus, & alia recensita §. superiori. Num. 3.

Sexta irregularitas incurritur, ex injusta membri mutilatione, vel homicidio, etiam indirectè tantum voluntario; & comprehendit omnes, qui ad alterutrum iniquè concurrunt, sive in bello injusto, sive extra illud, etiam mandando, aut consulendo. Intelligitur autem hæc fieri mutilatio, quando à corpore separatur membrum aliquod principale, sive cui competit in corpore officium aliquod per se distinctum; ut manus, pes, auris, oculus &c. non autem digitus, dens, labium, aut sola auris cartilago, aut alia, quæ tantum ad corporis ornatum deserviunt. Nec incurrit, qui alterum mutilat vel occidit ad necessariam, & justam sui defen-

sionem. Quia irregularitas ex delicto non potest contrahi, ubi culpa non intervenit.

Hanc autem irregularitatem contrahit, qui procurat in sæmina abortum fætus animatis: quia verum homicidium committit. *C. majores 32. q. 2.*

Irregularitas ex Defectu, incurri potest sine ulla culpa, aut peccato: & idè non est pæna, sed aliqua inhabilitas ad susceptionem, vel exercitium Ordinum, propter certos defectus sive animi, sive corporis, etiam naturales & extrinsecos.

Prima hujusmodi irregularitas oritur, ex Defectu Animæ; qualem habent sequentes. 1. Amentes, Phrenetici, Arreptitii, & Epileptici: Si tamen hi antea ordinati sunt, & per annum eo morbo non laborarunt, permittitur illis Ordinum exercitium; quia præsumuntur jam liberati: si autem laborent raro sine clamore, & notabili indecentia, permittuntur celebrare cum adjutore assistente, qui Sacrificium suppleat si illi deficiant. 2. *C. Illud. 7. q. 1. Illitterati Irregulares sunt, qui scilicet carent doctrinâ ad talem Ordinem requisitâ. 3. Neophyti, sive recenter conversi, donec sint sufficienter instructi ex Episcopi judicio.*

Secunda est, ex defectu Corporis, qui reddit ineptum ad Ordinis exercitium; ut si sit cæcus, surdus, aut claudus, sic ut nequeat sine baculo ad altare accedere. 2. Si etiam careat pollice; indice, aut oculo sinistro, aut vi ejus visiva, opus est dispensatione ut ordinetur: quamvis, si oculo dextero possit sine indecentia Canonem legere, id negent *Sayrus, Henriquez, Valentia &c.* 3. Si adsit deformitas corporis tanta, ut quis nequeat exercere Ordinem sine aliorum horrore, offensione, aut scandalo; ut si careat naso, vel auribus, vel sit notabiliter gibbosus, leprosus, aut paralyticus, vel membra aliqua habeat superflua. In dubio an deformitas sit sufficiens, ad Episcopum pertinet judicare: quamvis quoad Regulares censeat *Diana Part. 4. Tract. 2. Res. 75.* citans Suarem & alios §. id spectare ad eorum Prælatum; quam.

quamvis admittant Episcopum ex causa posse Prælati judicium non admittere.

Tertia ex defectu Natalium: hinc irregulares sunt omnes Illegitimi, eo quod ratione originis nimis viles reputentur in ordine ad functiones tam sacras. Legitimari possunt tales jure communi, 1. Per Matrimonium subsequens inter eorum parentes, si saltem tempore conceptionis potuerint hi validè contrahere. 2. Per Professionem in Ordine Religioso: quamvis etiam in hoc, ut ad dignitates promoveantur, indigeant dispensatione. 3. Per dispensationem Pontificis. Principes autem seculares tantum possunt legitimare in ordine ad officia secularia, & hæreditates legitime obtinendas.

Quarta ex defectu Etatis: quænam ætas ad singulos Ordines requiratur, vide supra §. 1. in fine.

Quinta oritur ex Bigamia: quia bigamus carnem suam divisit in plures uxores, ideoque non repræsentat unionem Christi cum Ecclesia. Non sufficit autem Matrimonium ratum cum pluribus, sed debet esse verum & consummatum, vel certè præsumptum; quale censetur esse, etsi secundum Matrimonium fuisset invalidum. Hanc irregularitatem etiam incurrit, qui viduam non virginem ducit, & cognoscit. Qui ducit uxorem prius ab alio corruptam, etiam per fornicationem, & eam cognoscit: non tamen qui ducit à se prius corruptam. Qui etiam cognoscit propriam uxorem, postquam ab alio per adulterium cognita fuit. Qui Matrimonium contrahit & consummat etiam cum virgine post solemnem vôtum castitatis: quia quamvis invalidè contrahat, censetur tamen ex interpretatione juris duo Matrimonia contraxisse; unum spirituale cum Christo, alterum carnale cum muliere. Ita jura, & DD. communiter.

Sexta est ex Infamia, sive juris, sive facti; modò crimen publicum sit: quamvis si sit homicidium, vel censuræ violatio, etiam occultum sufficiat: imò censent nonnulli cum *Suare, & Sylvestro* sufficere crimen esse oc-

cultum, quando infamiam ipso jure annexam habet. Infamia, de qua hic, potest etiam oriri ex delicto parentum, & inde ex vilitate personæ, quam à sacris tractandis arceri de- cuit.

Septima, ex defectu Libertatis. Hinc irregulares sunt primò, omnes Servi propriè dicti; non ii, qui nunc passim aliis deserviunt. 2. Conjugati hic censentur non liberi, nisi uxores consentiant, & ipsæ castitatem voveant. 3. Curiales, ut sunt Judices, Advocati, & similes, non censentur liberi, dum talia officia secularia actu habent, nisi fiat cum speciali dispensatione Pontificis, quæ in causis criminalibus non conceditur: vel ex consuetudine à Pontifice permessa. 4. Idem est de Militibus, Thesaurariis, Depositariis publicis, & qui Rempub. administrant. Item de Apparitoribus, & aliis, qui crudelia officia exercuerunt, vel in causa sanguinis administrati fuerunt, quos jura ad sacros Ordines inhabiles declarant.

Octava oritur ex defectu Lenitatis, etsi sit inculpabilis, ut ex homicidio in bello justo, vel in judicio, vel ex hominis mutilatione etiam justa. Quia Sacerdos, qui gerit personam Christi, debet ipsi in lenitate non esse difformis. Non fit tamen irregularis, qui occidit vel mutilat in defensione inculpata, quia jura loquuntur de bello justo, vel judicio. Et in judicio quidem justo irregularis fit Judex ferens sententiam, Notarius eam scribens, ministri exequentes, testes, & alii, qui ad mortem vel mutilationem cooperantur activè, efficaciter, & proximè, per actionem ex natura sua ad ea ordinatam. Talis non censetur actio Confessarii, qui interrogatus de Reo, an mortem mereatur, responderet Judici, non habendum respectum personarum, sed circa illum suo munere fungi debere: quia hoc non potest præbere causam mortis nisi valdè remotam. Irregularis autem esset Confessarius, qui licetorem urgeret ad mortem reo accelerandam; vel qui ipsum reum impelleret ut scalas ascenderet, vel caput securi præberet, ex sententia communi: ac proinde hic cautela opus est. Quamvis non desint Auctores, qui censeant, nemi-

nem ex homicidio fieri irregularem, nisi ad illud concurrat tanquam publicus iustitię minister, vel ad causę probationem, vel ad executionem, vel tanquam privatus injuste, & cum delicto: ita Suarez, Reginaldus, Layman, alique, contra Vasquez, Hurtadum, Turrianum, &c. quam sententiam, probabilem indicat Diana Part. 3. Tract. 4. Resol. 70. & alibi.

Dispensare in Irregularitatibus sive ad Ordines, sive ad alia, ad Pontificem præcipue pertinet: in quibusdam etiam dispensare potest Episcopus, præsertim in illis quæ proveniunt ex delicto occulto; præterquam ex homicidio voluntario, & aliis deductis ad forum contentiosum. Dispensare idem potest quando non datur recursus ad sacram Sedem, juxta Satuta Ecclesię, & præsertim Tridentini Sessione 24. de Reform. Cap. 6. cujus verba citavi supra Tract. 2. Cap. 4. §. 4. in fine.

Prædictę irregularitates, quia multiplices sunt, memorię causã valde commodè ad sequentes hos versiculos reducuntur. Quid in iis singula verba denotent, ex priori singularum irregularitatum expositione colligitur: ubi *infirmus* denotat morbos corporis irregularitati obnoxios: *demens*, amentiam, phrenesim, & defectus animę: *vitiatas*, vitium membrorum: *novus*, neophytum sive recentem conversum: *ignarus*, illitteratum: *obstrictus*, defectum libertatis in obstrictis officio seculari: reliqua facillè patent, ut sequuntur.

Infirmus, *Demens*, *Vitiatas*, *Famina*,
Servus.

Infamis, *Novus*, *Ignarus*, *Baptismate*
peccans,

Ordineve, *Occidens*, *Mutilans*, *Biga-*
musque, *Nothusque*,

Heresis, *Obstrictus*, *Famper*, *Pueri*, *Ex-*
ulat aris.

CAPUT VIII.

De Matrimonio.

§. I.

De Sponsalibus.

1. Sponsalia sunt, promissio deliberata, & mutua, signo sensibili expressa, futuri Matrimonii, inter personas jure habiles. Hinc ad sponsalia non sufficit dicere; *Volo te accipere in uxorem*, quia non est promissio, sed propositum. Neque valida sunt contracta ante septennium; quia non præsumitur promissio illa deliberata esse. Quod si major septennio contrahat cum parte, quæ est infra septennium, tenetur ille quidem, non jure sponsalium, sed promissionis.

2. Neque subsistunt sponsalia inita per vim, dolum, errorem, vel ignorantiam circa substantiam, aut conditionem substantialem, si sit notabilis; uti de voto, & aliis contractibus dici solet.

3. Ad sponsalia requiritur utriusque partis promissio; sic ut non coalescant, etiam si una pars promittat, & altera acceptet, nisi hæc simul promittat, aut se obligare intendat. Quia requiritur promissio mutua & reciproca; nam sine hac promissione reciproca, contractus sponsalium in jure dicitur claudicare.

4. Si Pater, vel Mater pro filio aut filia, aut Curator pro eo, cujus curam habet, *præsente*, vel non contradicente (dummodò metus absit) sponsalia contrahit, valida erunt. Quia in hoc casu jus accipit taciturnitatem pro expressione consensûs. Sanchez, Lib. 1. d. 22. Diana, Part. 3. Tract. 4. Resol. 279. Imò etiam si contrahat pro *absente*, si is rescians id expressè vel tacitè signo aliquo sufficienti ratificet. Sanchez, Pontifi. Diana, Part. 3. Tract. 4. Resol. 271.

5. Quando

5. Quando verba vel signa sunt dubia, in foro conscientię standum est intentioni contrahentium, si de illa constet: in externo autem, communi intelligentiæ, & sensui verborum; ita tamen, ut potius inclinetur in favorem Matrimonii. Diana Part. 3. Tract. 4. Resol. 205. Bonacina q. 1. p. 1. alique.

6. Etsi utraque pars dicat, *non ducam aliam quam te*, non fiunt sponsalia. Quia illa verba sunt vera, etiam si pars maneret in cœlibatu.

7. Denique per munera reciprocè missa non censentur contrahi sponsalia. Si tamen Titius misit Caię anulum cum promissione Matrimonii, & illa promissionem hanc intelligens dixit; *recipio*, valida sunt sponsalia. Quia illa signa externa mutuum consensum, & promissionem sufficienter indicant. Fillucius, Layman, Lib. 5. Tract. 20. Cap. 2.

8. Ex sponsalibus validè contractis resultant hæ obligationes. 1. Tenetur sub peccato mortali una pars inire Matrimonium, quando ab altera requiretur; nisi certus terminus præfixus fuerit: hoc enim omni contractui commune est. Sanchez, Koninck, Diana Part. 3. Cap. 4. Resol. 245. Secundò, qui post sponsalia recusat promissum Matrimonium contrahere, cogi potest à iudice, etiam per censuras. Notant autem plurimi, quod illa coactio rarè feliciter succedat.

9. Si quis promissit animo simulato alteram ducere, per se loquendo ad nuptias non obligatur; damnum tamen inde exortum compensare debet. Si autem datâ promissione puellam ad copulam induxerit, eam ducere tenetur. Nisi tamen illa esset longè inferioris conditionis, v. g. vir esset nobilis, illa agricolæ filia; tunc enim illam dotando satisfaciatur. Quòd si illa conscia suæ disparitatis in copulam consenserit, etiam ad dotem jus amisit: quia censetur ipsa ultrò decipi voluisse. Vasquez, Sanchez, Bonacina, Lessius, Layman, hic Cap. 1. Num. 10.

10. Sponsalia posteriora contra priorem

fidem inita, tametsi jurata sint, aut copula etiam accesserit, sunt invalida. Sanchez, & Villalob. Contrariū tenent Pontius, Koninck cum Diana Part. 3. Tract. 4. Resol. 210. Matrimonium tamen post sponsalia contractum cum altera est validum, licet injustum. Bonacina, Part. 5. & 7. Layman Cap. 1. n. 5.

11. Ubi Tridentinum non est receptum, sponsalia jure antiquo transeunt in Matrimonium per quævis signa externa maritali affectu exhibita, v. g. per copulam. Ubi verò Trident. receptum est, hæc signa non tenent, si sint clandestina sine Parocho & testibus.

12. Dissolvuntur autem sponsalia, 1. per Matrimonium validum cum altera initum, ut supra diximus.

2. Per mutuam remissionem prioris promissionis.

3. Per impedimentum dirimens Matrimonium postea superveniens.

4. Per enorme crimen unius partis solvuntur sponsalia ex parte innocentis. Tale crimen est hæresis, homicidium, furtum grave, fornicatio; & hæc quidem etiam ante sponsalia ex parte Sponsæ commissa, si fuerit à Sponso ignorata. Imò si Sponsa liberè patiaturo ab altero tactus impudicos, oscula & amplexus, potest Sponsus resilire: non potest tamen Sponsa resilire, etsi eadem Sponsus exerceat, nisi fiat in istis valde enormiter notorius. Quia actus illi in Sponso non ita redundat in dedecus Sponsæ, sicut vice versâ redundare solent.

5. Si superveniat notabilis mutatio, quæ ab initio cognita à contrahendis Sponsalibus deterrisset, v. g. odium grave inter Sponsos, insignis morum asperitas, periculum valde probabile, ex Matrimonio oritura scandala, aut gravia odia inter parentes, aut alios amicos. Bonacina, Layman, &c.

6. Si alteruter incidat in morbum, qui solet esse perpetuus, aut valde diuturnus, ut morbus caducus, lepra &c. aut Sponsa mutiletur aut enormiter deformetur, aut Sponsus amissione Officii aut alio modo reddatur inep-

ineptus ad rei familiaris sustentationem. *Sanchez, Koninck, Bonacina, Diana, Layman, &c.*

7. Si magna alterius partis debita detegantur, aut Sponsa promissam dotem præstare nequeat, vel Sponsus cum magno Sponsæ incommodo incipiat vagari, aut sine ejus licentia ad longinquas terras proficiscatur: quia tunc merito censetur suo juri renuntiare.

8. Dissolvuntur quoque Sponsalia etiam jurata per ingressum alterius in Religionem, aut votum ingrediendi, aut Ordinis sacri susceptionem; *Bonacina, Layman, &c.*

9. Quando prædictæ causæ sunt manifestæ, non requiritur auctoritas Judicis ad dissolvenda Sponsalia; alioqui requiritur. Quod si Sponsus cognito suo jure resiliendi, nihilominus carnaliter cognovit Sponsam, censetur tacite juri suo renuntiasse, & Sponsalia ratificasse; *Layman, Cap. 2. Num. 20. &c.*

10. Si contingat Sponsio supervenire novam hæreditatem, ita ut illi Sponsa jam sit inæqualis, non habet idem jus resiliendi, quia non est deceptus in conditione Sponsæ, in qua nulla facta est mutatio. Idem est de Sponsa, si ipsi hæreditas nova superveniat. *Sanchez, Koninck, Regin. Diana Part. 3. Tract. 4. Resol. 268.*

QUÆSTIO est; An virgo, quæ contraxit Sponsalia, possit valide & licite se solvere ab obligatione Sponsalium de futuro, emittendo votum simplex castitatis in seculo.

Respondetur affirmativè apud *Lessium in Aulzar Pag. 280.* ubi in hanc sententiam adducit *Angelam, Sylvestrum, Richardum, Domin. Sotum in 4. Dist. 27. q. 2. Ar. 5.* qui rem resolvit his verbis. Utrum per votum castitatis dirimantur Sponsalia, disputari solet: at tamen in dubium vocari non debet, quo minus tale votum sit licitum, atque adeò Sponsalia dirimens, cum sit melioris frugis: quæ exceptio semper in Sponsalibus implicatur.

§. II.

De Matrimonii Valore, Ministro, vsu &c.

1. **M**atrimonium est Sacramentum inter baptizatos, quo vir, & mulier legitime invicem tradunt jus in mutua corpora, in ordine ad perpetuam vitæ societatem, & prolis susceptionem.

2. Hujus sacramenti materia proxima est mutuus consensus utrimque signo externo expressus, in quantum est prædicti juris traditio. Forma autem est idem consensus, quantum habet rationem acceptationis; ut docet *Suarez, Vasquez, &c.*

3. Minister Matrimonii non est Sacerdos, sed ipsi Conjuges, qui contrahendo ponunt consensum conjugalem; in quo consistit materia, & forma hujus Sacramenti, *contra paucos moder.* Verba, quæ hunc consensum declarant, debent esse de præsentis, v.g. *Ego te ducō; non autem, ego te ducam.*

4. Matrimonium dicitur *Ratum*, in quo nondum secuta est copula conjugalis. *Consummatum* verò, quando copula accessit. Probabile est Pontificem posse in Matrimonio rato dispensare. Ratio potissima est, quod diversi Pontifices, relati supra Pag. 152. in illò dispensarint: supponendum namque est eos processisse non temerè, sed prævio maturo consilio & deliberatione; uti latius Pag. citatà. Nec refert, quòd diversi etiam Pont. noluerint dispensare, id alienum rati à sua potestate: quia argumentum, quod ex praxi priorum docuimus, non arbitramur esse certum aut infallibile, sed tantum probabile; cui non obstat praxis contraria aliorum. Qui fortassis etiam non dispensarunt defectu justæ causæ, aut voluntatis, cum dispensatio sit libera; non autem ex defectu existimato sue potestatis absolutæ.

Certum autem est post Matrimonium ratum & nondum consummatum Conjuges posse Religionem intrare, aut si unus tantum

in-

intraverit, post ejus Professionem alterum cum quo voluerit posse contrahere. Jura cogitantibus de Religionis ingressu concedunt ab inito Matrimonio bimestre ad deliberandum ante consummationem.

5. Ad valorem Matrimonii requiritur præsentia Parochi proprii, vel alterius Sacerdotis ex ipsius aut Episcopi licentia; ac duorum saltem testium, post Tridentinum Sess. 24. Cap. de Reformat.

Sufficiunt quicumque testes, modò intelligant quid fiat; & sufficit Parochus viri, vel foeminae, etiam in aliena Dicecesi, & etiam si nondum sit ipse Sacerdos, & etiam si præsens contradicat, aut vi detineatur; modò Parochus præsens cum testibus intelligat quid fiat, scilicet videndo, aut audiendo.

6. Denuntiationes, si esset periculum in mora, posset Parochus postponere ex præsumpta Episcopi voluntate, & quadam tacita commissione. Possunt etiam ex omitti volente Episcopo ex causa. *Sà, Perez, aliique ex Trident. Sess. 24. Cap. 1.* quod præcipit, ut illæ fiant in Parœcia utriusque contrahentis, ex Declar. Cardin. & tribus diebus festivis continuis; non tamen immediatis: de quibus *Bonacina q. 2. p. 6. &c.*

7. Benedictionem omittere, aut ante eam consummare Matrimonium per se non est mortale: quod si fiant hæc sine causa, est veniale. *Sà, Sanchez, Bonacina, p. 4. q. 6. Num. 2.*

8. Ætas ad valorem Matrimonii requisita in foemina sunt anni duodecim completi, in viro quatuordecim, & ante, si sint potentes ad copulam simul: sufficit verò dicta ætas etiam si adhuc non possint coire: expectandum verò deinde usque ad annum decimum octavum, ut judicetur, an sit perpetuum impedimentum; nec validatur illud Matrimonium per copulam postea sequentem, nisi ad minimum tacitus utriusque partis consensus accedat. *V. Sà, & Layman, hic Cap. 12. Num. 1.*

9. In dubio, an sit legitimum Matrimonium primò initum, non est dissolvendum, *Tom. II, P. 2.*

sed secundo contractum irritandum. Nec uni soli juranti esse impedimentum, post contractum credendum; semper enim in dubio præsumendum pro Matrimonio. *Sà, Menoch. Sanchez, Lib. 2. D. 45. Num. 14.*

10. Non potest conjux cum altero contrahere, nisi habeat certitudinem de morte conjugis. In dubio autem, an talis certitudo habeatur, Judicis Ecclesiastici arbitrio judicandum relinquitur. *Sanchez, Sà, Navarr. Cap. 22. Num. 56.*

11. Bonâ fide conjugati, non sunt admonendi impedimenti à Parocho, vel Confessario, quando probabiliter timeri potest magnum damnum. *Sà, Sanchez, Navarrus.*

12. Tenetur uxor virum migrantem sequi, nisi aliud esset inter eos conventum, & ipsa non cogereetur aliqua necessitate migrare, aut nisi insciens vagabundum duxisset, aut si ipse vellet inhonestè vagari, aut cum periculo animæ vel corporis, vel post Matrimonium factus esset vagabundus. *Covar. Navarrus. Cap. 14. Num. 20. aliique.*

13. Uxor graviter peccat, si marito non obediatur in re honesta, & magni momenti. Quòd si vir bonæ familiæ deposcat, ut ea prodigè expendat, potest uxor licite ea negare, aut abscondere.

14. Qui certò scit Matrimonium suum esse invalidum, non potest debitum conjugale petere, aut reddere. Si sit dubius, etsi possit reddere, petere tamen non potest, antequam veritatem debite inquirat; postea, si nihil certiùs deprehendat, potest petere, & dubium deponere.

15. Si quis ad uxorem situ præpostero accedat, sed in vase naturali, sine periculo effusionis seminis, probabiliiter aliqui censent esse tantum veniale; alii docent esse mortale. Si autem congrua ratio subsit, v.g. quod conjux sit gravida, quod sic major sit spes concipiendi, nullum omnino est peccatum.

16. Gravis est obligatio inter conjuges reddendi debitum conjugale, quando rectè

X x

&

& moderatè petitur. Si tamen uxor innocens sciat virum mœchatum esse, aut contrà, habet jus negandi si velit. Item, si inde metuat sibi grave damnum prolis, aut sanitatis, aut maritum insigniter ebrium advertat.

17. Non licet conjugibus in usu Matrimonii aliquid facere, ex quo conceptio prolis directè impediatur: etiamsi periculum in partu, aut paupertas ex multa prole timeretur. Quia sic agerent contra finem principale Matrimonii, quod est à Deo ordinatum ad prolis generationem. Possunt tamen propter tale periculum aut paupertatem cum mutuo consensu abstinere.

Quæstio est; An Matrimonium licitè contrahatur coram Ministro hæretico, postquam legitime contractum fuit coram Sacerdote?

Respondet ad hunc casum negativè *Lesius in Aulic. Cas. 24.* quia apparet esse professio quædam religionis, aut ritus hæretici, ed quod Minister videatur in hoc actu instar personæ sacræ adhiberi. Testatur tamen *Ioan. Verjus Ord. Prædicatorum in suo Pastoralis Tract. 13. Art. 7.* illam esse praxim communem in quibusdam partibus Hollandiæ, & Confœd. Provinciarum, sine ulla Catholicorum contradictione: Quia aliàs Matrimonia illa non haberentur apud hæreticos legitima, cum magno Catholicorum incommodo, qui hinc non colligunt ullam ritus hæretici professionem, & Ministri apprecantis verba habent tantum pro civili aut politica gratulatione, eoque magis, quod hæretici non admittant Matrimonium verum esse Sacramentum.

§. III.

De Impedimentis Matrimonii.

Impedimenta dicuntur alia. *Impedientia* tantum, quæ Matrimonium reddunt illicitum, sed non invalidum: alia sunt *Dirimentia*, quæ & illicitum & invalidum consti-

tuunt. Prioris generis impedimenta, scilicet *Impedientia*, sequenti verè exprimuntur.

Ecclesiæ vetitum, nec non Tempus Feriarum, Atque Catechismus, Crimen, Sponsalia, Votum, Impediunt fieri, permittunt facta teneri.

1. *Ecclesiæ vetitum*, est prohibitio Episcopi vel Parochi, quæ fieri potest propter dubium de aliquo impedimento, aut inhabilitate inter Sponsos volentes contrahere.

2. *Tempus*, scilicet, ab Adventu usque ad Epiphaniam inclusivè; & à die Cinerum usque ad Octavam Paschæ: quo tempore non est licita benedictio nuptialis, nec convivium, nec Sponsæ ad domum traductio. At sine his illo etiam tempore Matrimonium contrahere licet, & consummare: etsi quidam consummare negent licere, nisi cum ritè est benedictum.

3. *Sponsalia*, cum altera persona, quamdiu non sunt ritè dirempta, Matrimonium cum alia impediunt.

4. *Affinitas*, contracta per Catechismum inter Respondentem & Catechizatum; sed sublatum est hoc impedimentum per Concilium Tridentinum.

5. *Votum*, scilicet simplex castitatis, vel Religionis, si ve non nubendi. *Sanch. hic, alii que.*

6. *Criminis*, impedimentum est varium, primò uxoricidium, nisi esset in adulterio deprehensa, ut aliqui addunt.

2. Incestus cum uxoris viventis consanguineis intra secundum gradum, nisi sit occultus.

3. Vi accipere alienam Sponsam.

4. Convictum esse in iudicio Sacerdotem occidisse.

5. Solemnem agere poenitentiam, dum illa durat.

6. Fieri patrum filii, ne possit uxor petere debitum. Verùm hæc criminis Impedimenta per non usum sublata esse docent. *Navarrius, Sanchez, Coninck, Layman. hic Cap.*

25. Potest in cæteris prædictis Episcopus dispensare.

dispensare, quando est periculum incontinentiæ. Non debet autem, nisi urgente causâ, concedere tempore prohibito Nuptiarum celebrationem; nec tunc etiam cum populi frequentia.

Impedimenta Dirimentia, memoriæ causâ, hoc metro aptè comprehenduntur.

Error, conditio, votum, cognatio, crimen, Cultus disparitas, vis, ordo, ligamen, honestas, Aetas, affinis, si clandestinus, & impos, Raptave sit mulier, nec parti reddita tute. Hæc societas vetant connubia, facta retrahant.

1. *Error*; scilicet cum creditur esse persona quæ non est (secus si erretur in personæ qualitate, ut divitiis, aut nobilitate) aut à libero credatur esse liber, qui servus est. Quod si error qualitatis ad errorem personæ pertineret, dirimeret, ut si intendebat cum primogenito & hærede nobilis familiæ contrahere, cum talis non sit, sed secundus, aut tertius filius.

2. *Conditio* irritat, si sit contra substantiam contractus; ut contra perpetuitatem Matrimonii, aut fidem conjugalem, & uterque consentiat, v. g. contraho tecum eâ lege, ut adulterio victum quæras, vel ut simul vivamus, vel ut debitum non reddas, aut ut ego non reddam, vel ut conceptio impediatur, vel ut proles non educetur. Quod si talis conditio apponatur jam contracto Matrimonio, non irritat.

3. *Votum*, scilicet solemnè Religionis, vel per susceptionem Ordinis sacri. Votum autem simplex castitatis, tantum impedit, non dirimit Matrimonium; præter Vota simplicia, quæ statim à tyrocinio emittuntur in Societate Jesu.

4. *Cognatio*, quæ dicitur *carnalis*, est vinculum personarum ab eodem stipite proximo descendentium, dirimitque Matrimonium usque ad quartum gradum lineæ transversæ inclusivè. Et quidem quoad

pinum gradum fortassis dirimit jure naturæ; quoad reliquos tres, solo jure Ecclesiastico. Undè etiam Pontifex in his iusta de causâ dispensare potest. Gradus verò lineæ rectæ probabile est omnes jure naturæ esse prohibitos. Porro pro gradibus consanguinitatis dignoscendis statuuntur sequentes Regulae.

Prima; In linea recta tam ascendenti, quam descendenti, quot sunt personæ tot sunt gradus, unâ demptâ, scilicet stipite: v. g. pater & filius sunt consanguinei in primo gradu, nepos & avus in secundo, &c.

Secunda; In linea transversa æquali (quæ est inter personas à communi stipite æqualiter distantes) quot gradibus personæ singulæ à communi stipite distant, totidem distant inter se. Undè frater & soror sunt in primo gradu lineæ transversæ, patruus & consobrini in secundo, filii eorundem in tertio.

Tertia; In linea transversa inæquali, inter personas inæqualiter distantes à communi stipite, quot gradibus remotior persona distat à stipite, tot gradibus distant inter se. Undè patruus & nepos, filius & soror patris sunt consanguinei in secundo gradu.

Altera est cognatio *Spiritualis*, quæ oritur ratione Baptismi, & Confirmationis, ac Matrimonium dirimit inter baptizantem, & hujus patrem & matrem; item inter suscipientem & susceptum, & hujus patrem & matrem.

Tertia est cognatio *Legalis*, quæ est propinquitas personarum orta ræ perfecta adoptione in filium aut nepotem, ut succedat ex intestato tamquam necessarius hæres in quartam partem bonorum, vel tamquam filius in totum. Illa dirimit Matrimonium usque ad quartum gradum inter adoptantem & adoptatum, eoque descendentes. Probabile tamen esse, post Tridentinum, dirimere tantum usque ad secundum gradum inclusivè, sicut cognatio spiritualis, notat *Diana Part. 9. Tract. 6. Resol. 54.*

X x 2

7. Crimen,

7. *Crimen*, quod Matrimonium dirimit, Primum est, Homicidium conjugis ab altero conjugē & alio tertio, sive physicè, v.g. gladio vel veneno; sive moraliter, ut imperio vel suasio perfectum, eo consilio ut postea inter se Matrimonium contrahant.

Secundum, est Adulterium, quando nimirum duo carnaliter se cognoscunt, vivente alterius conjugē, & vel Matrimonium ineunt de presenti, vel saltem dant fidem de ineundo post mortem conjugis.

Tertium, est *Raptus*, per quem persona cum violentia abducitur libidinis exercendæ, vel Matrimonii ineundi causâ, *S. Thom. Molin. hic D. 105.* Durat autem hoc impedimentum, secundum Trident. quamdiu rapta est in potestate raptoris, etiam si liberè consentiat. Rapta tamen non censetur femina, quæ volens & sine vi aliis illata abducitur.

8. *Cultus disparitas*, id est, diversitas Religionis inter baptizatum & non baptizatum. Unde Matrimonia cum hæreticis, etsi plerumque illicita, sunt tamen valida. Existimo tamen Matrimonium Catholici cum Anabaptista nullum esse, si pars hæc nondum Baptismum susceperit.

9. *Vis, Metus, Violentia* irritat Matrimonium, sive fuerit à Sponso, sive ab aliquo tertio illata in ordine ad extorquendum Matrimonium cum metu cadente in constantem virum, nec firmatur consensu, aut juramento, aut copulâ, durante metu.

Talis verò est metus carceris, vel flagellorum, aut magni damni: non est autem talis, qui à Superiore iuste incutitur, aut si quis contrahat, ut evadat legitimam pœnam mortis, aut ducat filiam medici nolentis alioqui mederi. Aut si cymbâ casu vel tempestate eversâ virgo metu mortis contrahat per verba de presenti cum alio nauta, ut in ejus cymbam recipiatur. Et de facto, Aut verpiæ hoc casu in litem adducto, virgo opulenta nauta adjudicata fuit.

10. *Ordo*, scilicet sacer, sive major (non autem minores) invalidat Matrimonium

contrahendum. Quod si quis jam conjugatus ordinetur, sine consensu uxoris, nec poterit uti Ordine, nec debitum petere, nec ad superiorem Ordinem ascendere, nisi Religionem professus. Non potest autem profiteri, si Matrimonium erat consummatum, nisi uxore consentiente & castitatem vovente; juxta *Cap. cum sis, de convers. Conjugat.*

11. *Ligamen*, scilicet prioris conjugii, quo durante invalide contrahit cum alio: contingit tamen licite fieri, si de morte prioris conjugis certitudo habeatur; quod si is postea compareat, tenetur altera compars dimisso posteriore conjugē, ad priorem redire. *Bonacina, aliique.*

12. *Honestas*, significat impedimentum publicæ honestatis, ob quam nemo potest contrahere cum consanguineis illius, cum qua contraxit Sponsalia, vel Matrimonium ratum; & quidem ante Tridentinum & jure antiquo hoc impedimentum dirimit Matrimonium inter Sponsum & consanguineos Sponsæ usque ad quartum gradum, oriturque ex Sponsalibus quibuscumque, etiam invalidis, præterquam ex defectu consensûs: Jure novo Tridentini non oritur, si Sponsalia sint invalida, & irritat tantum usque ad primum gradum, si oriatur ex Sponsalibus; ad quartum verò, si ex Matrimonio rato sequatur. *Bonacina, Sanchez, Lib. 7. D. 68. Filiucius, Tract. 10. Part. 2. Cap. 6.* Differt hæc honestas ab impedimento affinitatis specialiter in eo, quod hoc supponat intervenisse copulam, non autem publicæ honestatis.

13. *Ætas* quæ requiritur ad valorem Matrimonii est in viro annus 14. in femina 12. completus, nisi malitia suppleat ætatem, id est maturitas judicii, & potentia ad copulam. *Cap. de illis, &c.*

14. *Affinitas*, est propinquitas personarum nata ex copula carnali, sive licita, sive illicita: utraque jure saltem Ecclesiastico dirimit Matrimonium; illa usque ad 4. gradum inclusivè; hæc verò jure novo usque ad secundum tantum, si quidem copula antecedit

tecedat Matrimonium: nam si superveniat v. g. si Titius cognoscat uxoris suæ cognatam in secundo gradu, non dirimit, licet is qui peccavit, non possit petere debitum, sed tantum reddere. Porro gradus & lineæ affinitatis accipiuntur, sicut in consanguinitate.

15. *Si clandestinum*: Matrimonium clandestinum dicitur, quod contrahitur sine Parocho, & duobus ut minimum testibus, qui possunt esse fæminæ, aut quivis usum rationis habentes; quod irritum est ubicumque Tridentinum est receptum, de quo supra §. 2. *Num. 5.*

16. *Impos*, indicat impotentiam ad copulam conjugalem, sive ex parte unius, sive utriusque: quæ ut Matrimonium dirimat debet esse perpetua, & Matrimonium præcessisse; non enim sufficit postea supervenisse: si dubium sit an præcessit, probabilius est dirimendum esse.

Censetur absoluta *impotentia*, quæ non potest tolli sine Miraculo, aut peccato, aut vitæ periculo; secus si possit auferri orationibus, aut exorcismis, aut adhiberi remedium per ætatem, aut artem, sine gravi periculo. In maleficio, & impotentia, quæ speratur posse tolli, datur triennium ad explorandum an possint copulari; quod si non sit sperandum, statim separari debent. Quæ sine periculo vitæ potest concipere, etiam si sine eo non possit parere, non censetur impotens; uti docent *Bonacina, q. 3. Part. 13. Busen. ex Henriquez; Filiucius, Coninck, aliique.*

Quæstio est primò, apud *Card. Lugo Resp. Mor. Lib. 1. Dub. 45.* An Episcopus propter abusus, v. g. contrahentium quidem in præsentia Parochi & testium, sed occultè, potuerit suâ lege irritare talia Matrimonia, & quæ contraherentur sine Denuntiationibus præmissis, auferendo Parochis jus & potestatem in tali actu assistendi.

Respondet autem *Lugo ibidem*, etsi possit alias pœnas statuere, non potuisse Matrimonia ista irritare. Quia Episcopus non ha-

bet potestatem inducendi impedimentum irritans Matrimonium ultra illa, quæ jure communi inducta sunt; hoc enim soli competit Summo Pontifici, ut cum aliis docent *Pentius, & Sanchez, Lib. 7. de Matrim. d. 1. N. 9.* Unde Prælati, qui hoc attentavit, à S. Congregatione Concilii monitus fuit, ut edictum revocaret.

Quæstio est secundò ibidem: An possit à Pontifice concedi dispensatio ad contrahendum Matrimonium in secundo gradu consanguinitatis, simul cum primo gradu affinitatis, v. g. ut aliquis possit ducere uxorem relictam sui fratris defuncti, sibi etiam conjunctam in secundo gradu consanguinitatis.

Respondet *Lugo*, post longam deliberationem, propter causas gravis momenti, & publico bono conducentes, talem dispensationem actu concessam esse ab Urbano VIII. anno circiter 1643.

S. IV.

De Matrimonio revalidando, aut contrahendo in Partibus Hæreticorum.

Quæritur primò, An Matrimonium invalide contractum possit aliquo modo revalidari.

Respondeo affirmativè. Primò, si invalidum fuerit Matrimonium ex una tantum parte, defectu consensûs seribò aut liberè præstiti, curandum est ut illa novum consensum externis signis alteri parti exhibeat: nec opus est ut hæc sciat consensum illum ad revalidandum Matrimonium præstari, censent *Sanchez, Bonacina, Coninck, aliique*: Neque necessarium esse tunc adesse Parochum. *Henriquez, Bonacina, Reg. hic Num. 133.* Quod si consensus ex utraque parte defuerit, debet prædicto modo consensus ex utraque parte præstari.

Secundò; Si defectus valoris ortus fuerit ex occulto impedimento dirimente, v. g.

consanguinitatis, debet primò obtineri dispensatio, & postea cognito impedimento, novus, & absolutus utriusque consensus privatim præstari. Et si una pars sit ignara impedimenti, prudenter inducenda est ad novum consensum absolute præstandum, vel saltem conditionatè, scilicet, *consentio de novo, si aliquo ex capite Matrimonium nostrum sit nullum*: si non timeatur periculum repulsa. Hoc autem si meritò timeatur, aut alia graves molestia, probabile est sufficere, ut sola pars impedimenti conscia consensum renovet & alteri declaret: uti docent *Sanchez, Coninck, Lessius, Filiucius, & plures cum Diana Part. 4. Tract. 4. Resol. 49.*

Quæritur secundò; Quid dicendum de Matrimoniis, quæ in partibus Hæreticorum sine Parocho & testibus contrahuntur?

Respondeo ex Congreg. Cardinalium: Primò, si in Parochia ubi initur Matrimonium, v.g. in Anglia, Decretum Tridentini de præsentia Parochi nondum est publicatum, validum erit Matrimonium, absque Parocho & testibus contractum. Publicatio autem Decreti facta præsumitur, si id aliquo tempore in Parochia tamquam Decretum Concilii fuit observatum.

2. Hæreticos, in quorum Parochia dictum Decretum fuit publicatum, v.g. in Hollandia, Frisia &c. teneri formam præscriptam servare. An tamen ideo ipsorum Matrimonia absque forma Concilii, quamvis coram Ministro Acatholico, vel Magistratu contracta, haberi debeant tamquam nulla, constare magis poterit ex adducendis hic infra post Num. 4.

3. Si contingat in Partibus Hæreticorum, ubi Decretum Tridentini est publicatum v.g. in aliqua parte Hollandiæ, nullum reside- re Parochum, aut Episcopum, vel alium, qui eorum vices suppleat, tali casu Matrimonia ibi contracta valida, erunt absque præsentia Parochi, adhibitis saltem duobus testibus.

4. Si extet quidem Parochus & Episco-

pus, sed nullo constituto Vicario uterque metu hæreticorum lateat, ita ut verè ignoretur ubinam sit, vel eodem metu à Dicoesi absit, nec ad alterutrum sit tutus accessus, validum est Matrimonium contractum absque forma Tridentini, adhibitis tamen (ut dictum est) duobus testibus. Ita responsum est à Congregat. Cardinal. Interpretum Tridentini ad instantiam Archiepiscopi Philippensis anno 1603 & eisdem Declarationes refert Zypæus in Jure Pontificio Lib. 4. Num. 16.

Ad prædictam Quæstionem plurimum ulterioris lucis nobis attulit Resolutio Illustrissimi Castoriensis, ad Illustrissimum Gandensem 14. Augusti 1685. ad Eruditissimum Antonium Hoeflach, Ecclesiæ Cathedralis Antverpiensis Canonicum Graduatam, Librorum Censorem, &c. 17. Decembris 1685. quâ distinctius declarata talia Matrimonia, quæ coram Magistratu, aut Ministro Acatholico in Provinciis Belgii confederatis contrahuntur, quamvis absque forma Concilii, pro validis habenda esse: quod pluribus rationibus ac testimoniis accuratè deducit; cujus proinde authographum hic servatur. Idem pro Germania jam ante resolvit noster *Layman Lib. 5. Tract. 10. Part. 2. Cap. 4. Num. 7.* pro Ducatu Cliviæ *Stalenus* Oratorii Presbyter *Libro integro*, quem de hoc argumento composuit.

Quæritur tertio; An liceat Catholicis interesse Nuptiis hæreticorum, & eas aliquo munere honorare? Ratio dubitandi est, quia sic Catholicus videtur approbare ritus hæreticorum, aut nuptias illicito modo contractas.

Respondeo tamen, Catholicis illicitum non esse tales nuptias suâ præsentia & munere honorare. Quia illa assistentia Catholici est actio indifferens, neque præbentur illa munera ad approbandum tale Matrimonium, sed ad conservandam amicitiam inter vicinos aut consanguineos. Potest enim ex aliis motibus illud Matrimonium Catholicis displicere, etsi ob alias causas honoret amicos, qui illis nuptiis copulantur.

displicere, etsi ob alias causas honoret amicos, qui illis nuptiis copulantur.

Alias Resolutiones varias de Matrimonio in partibus Hæreticorum, vide infra Tract. 6. Quæst. 22. & sequentibus.

A quibus porò præter Pontificem in impedimentis Matrimonii, præsertim in Missio- nibus, petenda sit Dispensatio, colligi potest partim ex Facultatibus supra traditis *Part. hæc 3. Cap. 5.* partim ex Praxi sequenti recurrenti ad Curiam Romanam.

Quia verò pauci ritè norunt praxim & stylum Curiae, aut Pœnitentiariæ Romanæ, hic formam procedendi in hujusmodi Dispensationibus, aliisque gratiis obtinendis facili methodo subjiciemus.

S. V.

Praxis & forma, quâ Dispensationes pro Matrimonio, aliisque Casibus, ex Romana Pœnitentiaria peti, & concedi solent.

Sciendum primò, Officio sacræ Pœnitentiariæ præesse aliquem S. R. E. Cardinalem, cui Pontifex suo nomine amplam in multis absolvendi, & dispensandi potestatem concedit. Ut sunt Dispensationes super impedimentis occultis ad contrahendum, sive recontrahendum Matrimonium: Necnon dispensationes in Irregularitatibus: Convalescentias Titulorum: Rehabilitationes ad Beneficia, necnon ad Officia, & dignitates, & familia: Dispensationes cum Regularibus transire volentibus ad strictiorem vel laxiorem Religionem: Condonationes & Remissiones fructuum male exactorum ac perceptorum; quando de præjudicio certi Domini non agitur: Dilaciones & commutationes Votorum simplicium: & Absolutiones à reservatis, & simplici obligatione legendi horas Canonicas, certis modis.

2. Hæc gratia per Pœnitentiariam conceduntur in foro conscientia, sive pro foro

non contentioso: forum enim contentiosum spectat ad Judices causarum, cognitionem civilem, aut criminalem habentes. Mittuntur autem Diplomata, quibus gratia continentur, absentibus plerumque clausa, & à majori Pœnitentiario gratis tribui solent.

Qui petit Dispensationem super impedimento Matrimonii, debet totum impedimentum explicare, ut si impedimentum sit in gradu inæquali, debet inæqualitatem exprimere. Idem dicendum, si consanguinitas vel affinitas ex duplici capite contracta fuit; ut si fornicatus fuerit cum duabus sororibus ejus scemine cum qua Matrimonium contrahere cupit, debet duplicem impedimenti causam exponere; quamvis *Henriquez* in hoc casu contrarium sentiat. Causas etiam ad obtinendam dispensationem non debet allegare falsas, aut dissimulare veras, præsertim ad rei substantiam pertinentes; sine quibus præsumi possit Superiorem non dispensaturum; alias dispensatio esset subreptitia, & invalida. Aliud esset, si qualitas, aut causa dissimulata, aut allegata in postulatione tantam extrinsecè se haberet ad rem postulatam; sine qua habentur aliæ causæ sufficientes, non ideo dispensatio sic obtenta censetur subreptitia, sed potest suum effectum sortiri.

3. Itaque in praxi ut scribatur pro dispensatione, ut dixi, Romæ obtinenda. Primò, debet formari Supplicatio per modum Libelli supplicis; qui inscribitur Majori Pœnitentiario S. R. E. Cardinali, & ferè inchoatur hoc modo: *Exponitur humillimè ex parte NN.* si opus sit in casu occulto non nominando personas, & explicando distinctè impedimentum Matrimonii, vel alium Casum pro quo requiritur dispensatio. Secundo loco, debent fideliter exponi Causæ propter quas necessarium sit Dispensationem concedi, quales sunt quæ allegantur in ipsa forma aliquarum Dispensationum, quarum Diploma infra distinctè exhibet. Tertio loco, sequitur humilis Supplicatio,

ut pro opportuno remedio dispensatio illa benignè concedatur.

Inscriptio litterarum sit. *Eminentissimo & Reverendissimo D. Cardinali, Majori Pœnitentiario.* Sic autem in ipsis litteris casus proponetur. Eminentissime & Reverendissime Domine. N. Sacerdos contraxit Irregularitatem ex Homicidio occulto ab eo ob talem, vel talem causam, clam tali modo patrato vel procurato in persona hominis laici. Ab eo tempore non abstinuit ab exercitio Ordinum, vitandi scandali causâ, vel ne se proderet; sive, abstinuit, sed cum diu sine scandalo abstinere non possit, humillimè supplicat pro remedio.

NN. Contraxit Matrimonium cum muliere, cujus matrem antea carnaliter cognoverat, conscius, vel nescius impedimenti (quod occultum est) quare cum absque scandalo separari non possint, humillimè supplicat pro remedio.

NN. Mulier emisit votum Castitatis perpetuæ, sed cum adfit, vel futurum esse prævideat periculum incontinentiæ, humillimè supplicat pro dispensatione ad effectum nubendi.

Sed cum innumeri sint casus, in quibus supplicari debet Eminentissimo Cardinali Majori Pœnitentiario, innumera quoque sunt Supplicationum Exemplaria, pro quorum notitia hæc indicasse sufficiat. Id denique observando, quod in Casibus occultis sufficiat per simplex NN. procedere, tacito nomine & cognomine pœnitentis: & casus sic inscriptus mittendus est per communem Tabellarium Romam, ut supra. Sed addendum, quâ viâ Responsum mittendum sit, aut per Tabellarium communem: Terminando litteras in hunc ferè modum: Dignetur Eminentia vestra rescribere NN. in Civitate N. pro tali Oppido N. Quod si in tali Oppido non sit Confessarius Graduat, vel si difficile sit illi aperire conscientiam, cum jam aperuerit alteri Confessario non graduato, hoc ipsum in litteris missis significetur.

Formam autem, quâ ad Supplicationem

remitti solet Responsum Romanum, prout habetur apud *De Leone*, aliosque, hæc commode subijcio, ex qua totus procedendi modus facile comprehendetur.

Forma Litterarum Romanarum Pro eo, qui Matrimonium in facie Ecclesie contraxit cum muliere, cujus Sororem prius carnaliter cognoverat &c. hæc formâ conceditur dispensatio à Majori Pœnitentiario Apostolico.

N N. Sancta Romana. Ecclesie Præbyter Cardinalis. Discreto viro Confessori Magistro in Theologia, vel Decretorum Doctori, ex approbatis ab Ordinario, per Latorem presentium ad infra scripta specialiter eligendo, salutem in Domino.

Ex parte Latoris presentium Nobis oblata petitio continebat: Quod ipse aliàs in facie Ecclesie Matrimonium contraxit, & successivè consummavit cum muliere, cujus Sororem prius carnaliter cognoverat. Cum autem, & sicut eadem petitio subijungebat, dictus Lator propter impedimentum ex præmissis proveniens, nequeat in dicto Matrimonio remanere absque Sedis Apostolicæ dispensatione, & separatio inter ipsum & dictam mulierem fieri non potest absque scandalo; ad id vitandum, ac pro sue conscientie quiete cupit Lator à præmissis, quæ occulta sunt, et de quibus plurimum dolet, per sacre Pœnitentiariæ Officium absolvi, secumque de super dispensari. Quare supplicari nobis fecit humiliter, ut sibi super his de opportuno remedio providere dignaremur. Nos igitur, qui Pœnitentiariæ Domini Pape curam gerimus, supplicationibus hujusmodi inclinati, auctoritate Apostolicâ nobis specialiter concessâ Discretionis tue committimus: Quatenus, si est ita, dictum Latorem, auditâ prius ejus Sacramentali Confessione, à quibusvis sententiis, censuris, & penis Ecclesiasticis, quas propter præ-

premissa quomodolibet incurrit, ab incestu, & excessibus hujusmodi absolvas hæc vice in forma Ecclesie consueta: injunctâ inde ei pro tam enormis libidinis excessu, gravi pœnitentiâ salutari, ac Sacramentali Confessione peccatorum suorum, singulis scilicet mensibus, ut minimum semel, & quoties anime sue salutem expedire judicaveris; & aliis, quæ fuerint de jure injungenda. Demum, dummodo impedimentum ex præmissis proveniens sit occultum, & separatio inter Latorem & dictam mulierem fieri non possit absque scandalo; ex cohabitatione vero, de incontinentia probabiliter timendum esse, tibi visum fuerit, & aliud Canonicum non obstat; cum eodem Latore, ut dictâ muliere de nullitate prioris, consensus certioratâ, sed ita cautè ut latoris delictum nusquam detegatur, Matrimonium cum eadem & uterque inter se de novo, secretè ad evitanda scandala, præmissis non obstantibus contrahere, & in eo postmodum remanere licitè valeant, misericorditer dispenses prolem susceptam, si que sit, & suscipiendam exinde, legitimam decernendo in foro conscientie, & in actu Sacramentalis Confessionis tantum, & non aliter. Ita quod hujusmodi absolutio & dispensatio in foro judicio nullatenus suffragentur: nullis super his adhibitis testibus aut litteris datis, seu processibus confectis, sed presentibus laniatis, quas sub pœna excommunicationis lata sententiæ laniare tenearis, ita ut nullum illarum exemplum exstet, neque eas Latori restituas; quod si restitueris, nihil ipsi presentes litteræ suffragentur. Datum Romæ apud S. Petrum, sub sigillo officii Pœnitentiariæ, 4. Septembris, Pontificatus Sanctissimi Domini Nostri anno. . . .

Pro aliis Casibus similis forma accommodatur; ut pro ligato voto simplici Religionis ad effectum contrahendi Matrimonium &c.

Pro harum ac similibus litterarum executione.

Nota primò, Quando dicuntur litteræ illæ dirigi ad Oratorem sive Latorem, intellige, ad ipsum, qui dispensationem petit, sive per se, sive per alium, qui non debet eas

Tom. II. P. 2.

aperire, sed eligere Confessarium Magistrum in Theologia, aut alium, qualis initio litterarum scribitur, qui ea sibi ab Oratore tradita resignet, legat, & postea cum Oratore sive Latore dispenset, juxta commissio-nem in litteris expressam. Dum autem requiritur, ut Confessor ille sit Magister, aut Doctor, non sufficit quod sit Doctor Ordinis, vel Professor, vel Licentiat. Ex privilegio autem Confessariis Societatis Jesu concessio à Gregorio XIII. possunt etiam eligi alii Mendicantes, modò ad hoc à suis Superioribus facultatem habeant; ut docent Paulus Leon, & Diana Part. 4. Tract. 4. Resol. 41.

2. Debet Confessor electus dispensare in ipsa Confessione, vel immediatè post illam peractam; præmissâ prius diligenti causæ cognitione, nisi eam satis perspectam habeat: non est tamen necessarium exigere testes, aut juramentum, nisi aliunde sciret rem, aut causam pro dispensatione allegatam non subsistere; tunc enim dispensare non potest.

3. Opera in Litteris præscripta potest ex justa causa moderari; non potest tamen ea condonare.

4. In absolvendo debet servare formam in Rituali Romano probatam; adeoque postquam dixit.

Absolve te à peccatis tuis, debet addere: Et eadem auctoritate declaro te in dicto Matrimonio manere, & debitum conjugale reddere posse & debere; nec non dispensato tecum, ut idem debitum etiam exigere licitè valeas; in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti, Amen.

Si sit absolvendus ab excommunicatione, illius formam habes supra in Tract. 2. Cap. 3. de Absolutione.

Denique debet, omnibus peractis, Litteras ipsas lacerare, ac præcipuè sigillum; ne possint in foro externo servare. Nihilque pro dispensatione, nequidem compensationis titulo accipiendum, sub pœna excommunicationis majoris ipso facto incurren-

Y y

dz.

^dæ. Ad eò Curia Romana cupit suos Ministros ab omni labe Simonie longissimè abesse.

NOTA.

Post hæc à me in variis Editionibus studiose elaborata & in iisdem edita, devenit in manus meas viâ Romanâ hæc authentica ipsius Pœnitentiariæ Instructio, non ita pridem prælo vulgata; cujus hîc exemplar annecto.

Instructio Parochorum, & aliorum Confessariorum pro Casibus, quorum Absolutio, vel Dispensatio spectat ad Sacram Pœnitentiam, seu ad Sedem Apostolicam.

Cum sepè sit experientia compertum, plurimos utriusque sexus Christi fideles, & precipuè in longinquis degentes, Censurarum vinculo, votorum obstrictione, Matrimonialibus impedimentis, Irregularitatum inhabilitate, aliisque reservatorum casuum ligaminibus onerosos, cæterisque pœnis, ad hanc Sanctam Sedem Apostolicam, ejusque Sacram Pœnitentiam spectantibus, irretitos, in illis lachrymosè persistere, & tandem (quod est maxime dolendum) in illorum damnationis statu sepius laboriosè perire; cumque tanti mali causam hisce precipuè fontibus manare pateat, &c.

Primo, nam Parochi vel alii, ad quos pœnitentes hujusmodi occurrere contigit, in Pagis, Ruribus, & suburbiis vitam ducere solent, nec viam, modumque, vel aliquem in Alma Vrbe, qui salutare remedium, & absolutionis, vel dispensationis litteras à dicta Sacra Pœnitentiaria, que jugiter gratis, & benignè confugientibus remedia partitur, eis obtineat, & procuret, cognoscentes, nec sperantes, hæc verâ, & facilitâ viâ depositâ, dictos pœnitentes ad eorum Ordinariorum dirigendo dimittunt; cumque ad ipsos accedere (feminas præsertim) verecundia, vel pudor intercludat aditum, & timor accessum præpediat, consilium ultra invenire ignorando

verentur; unde sub illis in statu damnationis infordescendo proprie conscientie, & divine Iustitie flagello teruntur.

Secundo, verò aliis propriis in Vrbe Procuratores habentes, tantum pecunie cum pro ipsorum labore exigunt, quod inopes pœnitentes, tantis sumptibus impares, gratie inhiantes, inconsolati recedant (& quod est enormius) sibi fortasse persuadent, Sacre Pœnitentiariæ Tribunal aliquid lucri pro litteris prædictis reportare, quod non solum omnia gratis concedit, sed etiam serenâ fronte & grato omnes excipit animo, & ad tam pium opus eos adjuvat, & hortatur.

Tertiò, evenit nonnumquam, & exponentium inadvertentiâ succedit, ut gratia jam obtente irritè judicentur, ex eo quia casus, & circumstantias eorum confusè explicando, vel reticendo, inde fit quod litterarum executores, præmissis postea pœnitentium vero scrutino remaliter, quàm est expressum, se habere comperiunt; unde ipsas exequi nequeunt: quamobrem exposcentes sepiè confusi, spe novæ impetrationis carere putantes benigno abdicatione remedio, privati & inhabiles permanere coguntur.

Quare gratum Omnipotenti Deo & rem utilem fidelibus suis me facturum spero, si brevem methodum, quâ in supradictis, uti debeant proponam.

Sic igitur Casum exponent, &c.

Eminentissime, & Reverendissime Domine.

N. Sacerdos contraxit Irregularitatem ex homicidio occulto, ab ipso ob talem, vel talem causam clam tali modo patrato, vel procurato in personam hominis laici, ab illo tamen tempore non abstinuit ab exercitio suorum Ordinum, ne se proderet, vel alios scandalizaret (si verò abstinuerit dicat) se abstinuit, sed cum diù absque scandalo abstinere non valeat, humillimè supplicat pro remedio.

N. N. Vir

N. N. Vir contraxit Matrimonium cum N. muliere, cujus matrem, vel sororem antea carnaliter cognoverat, conscius, vel nescius impedimenti, quod occultum est; quare cum absque scandalo separari non possit, humiliter supplicat pro remedio.

N. Mulier emisit votum perpetuæ castitatis, sed cum adsit, vel futurum esse prævideat continentie periculum, humillimè supplicat pro dispensatione ad effectum nubendi.

Item, quoniam innumeri sunt casus, pro quibus supplicari contingit, varia quoque esse poterunt supplicationum exempla, pro quorum notitia hæc indicasse sufficiat.

Denique, si in illa Civitate, seu Oppido, unde Eminentissimo Pœnitentiario scribitur non fuerint Confessores in Jure Canonico Doctores, vel Sacre Theologiæ Magistri, vel si quando etiam adessent, non de facili pœnitentes inducerentur, vel nequirent eis propriam aperire conscientiam, vel quia alio Confessori non graduato jam manifestaverint, ideo advertant hoc idem ipsi magno Pœnitentiario significare. Quod similiter faciant, quando Confessarius Gothicum characterem legere nesciat; quoniam de opportuno remedio providebitur.

Quod si forte Responso ipsius Eminentissimi tardare videbitur, eo casu prudens Confessarius, vel pœnitens dignetur rescribere, ut si forte fuisset deperdita, alia ad manus dicti Eminentissimi Pœnitentiarum perveniat, quibus præmissis (adjuvante Domino) omnibus incommodis prospicietur, animasque fratrum nostrorum, suo favore, & piorum Confessariorum solertiâ lucrabimur.

Hortantur tandem Parochi, & alii, ad quos præsentés pervenerint, ipsas per affixionem, vel typis mandando, vel transcribendo, earum notitiam pro animarum salute cunctis quibus poterunt communicare. Venetiis, MDCLXXVIII. Superiorum Permissu.

D. E.

CENSURIS ECCLESIASTICIS.

S. I.

De Censuris in communi.

Plurima de Censuris, Irregularitatibus, & Impedimentis ex illis provenientius hæcenus tradidimus locis propriis hîc infra annotandis, ne, more plurium Scriptorum, actum sæpius agamus.

De Censuris singulis, in quantum impediunt à percipienda, aut conferenda Absolutione Sacramentali: Item, à quo possit ferri Censura, & de modo ad eam ferendam requisito: Item, de Casibus occasione Censuræ vel aliunde Reservatis Pontifici, Episcopo, Superioribus Regularium, & modis ab iis absolvendi, accuratè deducuntur singula suprâ Tract. 2. Cap. 3. et sequentibus usque ad Tractatum Tertium. Irregularitates singulæ, & earum effectus exponuntur suprâ Tract. 4. Cap. 7. de Sacramento Ordinis in fine §. 3. Pag. 319. Quæ reliqua sunt, de singulis hîc suo ordine distinctè tradentur.

CENSURA igitur in communi, est poena spiritualis, per quam homo baptizatus, delinquens, ac contumax, auctoritate Ecclesiæ, bonorum quorundam spiritualium usu privatur; uti fusè tradit Suarez de Censuris Disp. 1. Sect. 1. aliique. Triplex est Censura, Excommunicatio, Suspendio, Interdictum: Irregularitas autem non est proprie Censura, sed inhabilitas jure constituta, v.g. ad Ordines, Beneficia, Officia, &c.

Yy 2

S. II.

§. II.

Excommunicatio.

Excommunicatio definitur: Censura Ecclesiastica, quâ homo baptizatus privatur communione fidelium, sive participatione aliquorum bonorum, quæ fidelibus sunt communia; de quibus infra.

Dicitur, *homo baptizatus*; quia homo per Baptismum subditur Ecclesiæ, & ejus jurisdictioni subjacet: Quod de non baptizatis dici non potest, *Quid enim* (inquit Apostolus) *mibi de iis, qui foris sunt, judicare?*

Non dicitur privare participatione *Omnium* bonorum, sed tantum aliquorum; non enim privat, v.g. gratiâ, sed privationem illius per peccatum & contumaciam præsupponit: imò fieri posset, ut quis perfectæ contritionis actu gratiam recuperasset, priusquam ab excommunicatione absolveretur. Similiter non privat bonis spiritualibus particularibus, v.g. effectu orationum, quas aliquis privatim pro excommunicato offert, sed tantum communibus.

Est autem duplex excommunicatio: alia major, alia minor. Excommunicatio illa major dicitur, quæ communione plurium bonorum privat; minor, quæ pauciorum. Bona verò, quibus major excommunicatio privat, sex præsertim numerantur à Doctõribus.

Primo enim, privat administratione & receptione Sacramentorum.

Secundo, participatione suffragiorum communium Ecclesiæ; quæ scilicet à Clericis, quatenus Ecclesiæ Ministris, pro fidelibus offeruntur.

Tertio, jure audiendi Missam, & assistendi officiis divinis publicis: tenetur tamen Clericus in Sacris constitutus aut Beneficiatus, quamvis excommunicatus, privatim solus officium recitare; sed in illa recitatione abstinere debet ab illis verbis; *Domine vobis-*

cum; ut docent Navarrus, & alii apud Bonacinam.

Quarto, electione passivâ ad quævis beneficia & dignitates Ecclesiasticas.

Quinto, sepulturâ Ecclesiasticâ.

Sexto, communicatione humanâ & civili cum aliis fidelibus: quod Doctores hoc versiculo exprimunt.

Os, orare, vale, communicio, mensa, negatur.

Os, significat allocutionem, confabulationem, sive fiat per litteras, nutus, aut alia signa; item quæcumque alia signa exteriora amicitie, ut oscula, amplexus, &c.

Orare, significat simul cum excommunicato orationem facere, divinum Officium recitare, &c.

Vale, id est excommunicatum salutare, aut honorem aliquem verbis aut gestis illi exhibere.

Communicio, id est, quævis societas cum Excommunicato, in habitatione, vel exercitio, aut contractu.

Mensa, id est, simul cum illo, & in eadem mensa comedere.

Sunt tamen hic duo observanda. Primum est, id quod habetur in Bulla Martini V. quæ incipit *Ad evitanda*, & confirmata fuit à Leone X. in Concilio Lateranensi, referturque à Navarro, Cap. 27. Num. 35. quâ quidem summus Pontifex ad evitanda animarum pericula statuit, ut nemo deinceps quemquam ratione alicujus sententiæ aut Censuræ Ecclesiasticæ, à jure vel ab homine *Generaliter* promulgatæ, in Sacramentorum ministratione; receptione, aut aliis quibuscumque rebus divinis vel externis vitare, aut interdictum observare teneatur; nisi sententia vel censura ejusmodi contra certam personam, Collegium, Ecclesiam, &c. *Specialiter* à Judice publicata vel denunciata fuerit; excepto, qui ob sacrilegam manuum injectionem in Clericum, excommunicationem Canonis ita notoriè incurrit, ut factum ejus nullâ tergiversatione celari, & nullo

§. III.

Suspensio.

nullo Juris suffragio excusari possit: nam ab ejusmodi etiam non denunciati communione abstinendum est. Postea verò subjungitur; *Per hæc autem non intendimus ipsos excommunicatos, suspensos, interdictos, in aliquo sublevare, vel quomodolibet eis suffragari*; id est, ut explicat Layman, Part. 2. Cap. 1. de Excommun. quod, quamvis in commodum aliorum hæc Pontificis indulgentiâ uti possint excommunicati illi, qui non sunt denunciati, aut notorii Clericorum percussores: quando tamen agitur de ipsorum excommunicatorum commodo, eadem hæc indulgentia ipsis suffragari minimè possit.

Secundum est, ratione necessitatis, vel utilitatis, vel pietatis, licitam interdum esse Communicationem aliquam cum excommunicato etiam denunciato, vel notorio Clericorum percussore: unde Doctores ex capite, *Quoniam multos*, 11. Quæst. 3. causas aliquas colligunt, ob quas ejusmodi Communicatio licite haberi potest; quas hoc versiculo communiter exprimunt.

Vtile, lex, humile, res ignorata, necesse.

Vtile, significat utilitatem spiritualem excommunicati, aut illius qui cum eo communicat.

Lex, obligationem illi reddendi quod ei justè debetur; ut si debitor creditori mutuum restituat, si uxor viro debitum conjugale reddat.

Humile, designat subjectionem, & obsequium, quod filius parenti, servus Domino deferre tenetur.

Res ignorata, Juris aut facti ignorantiam invincibilem, seu inculpabilem.

Necesse, necessitatem spiritualem, aut etiam temporalem, si sit notabilis; unde licitum est, v.g. in gravi necessitate corporali, elemosynam petere, & accipere ab excommunicato denunciato.

Casus autem particulares, quibus Excommunicatio major incurritur tam in Jure, quam extra Corpus Juris, eorumque Reservationes distinctè recensentur supra *Tract. 2. Cap. 4. §. 1. & seq.*

Definitur Suspensio, Censura quâ Clericus functiones aliquas Ecclesiasticas exercere prohibetur: v.g. circa exercitium officii, vel beneficii Ecclesiastici. De quibus fuisse Suarez de *Censuris, Navarrus Cap. 27. Bonacina D. 3. P. 1. Layman hic Lib. 1. Tract. §. Part. 3. Cap. 1.*

Ex hac definitione colligitur, multiplicem esse Suspensionem: alia est enim ab officio tantum, sive officium sit Ordinis, sive jurisdictionis: alia à beneficio tantum, seu ab administratione & fructibus beneficii percipiendis: alia ab officio & beneficio simul. Rursus, alia est Suspensio ab officio in totum, quando quis privatur omni usu officii sui: alia est in partem, qualis est illa, quâ verbi gratia, quis suspenditur ab audiendis Confessionibus; non verò ab aliis Sacramentis administrandis. Alia præterea est Suspensio temporalis, quæ fertur ad certum tempus, & illo elapso, cessat; nec est opus absolute; ut docet Navarrus supra: Alia, quæ nullo termino temporis circumscribitur. Alia denique est Suspensio pœnalis, alia medicinalis: pœnalis est ea, quæ fertur in punitionem & vindictam delicti commissi; ut quando quis suspenditur ob peccatum merè præteritum; quæ quidem non fertur per modum Censuræ, sed per modum pœnæ, ut observat Bonacina Disp. 3. Sup. Punct. 3. Medicinalis est illa, quâ intenditur emendatio delinquentis; & hæc est propriè Censura.

Qui autem Suspensionem violat, exercetque actum à quo suspensus est, peccat mortaliter, nisi materiæ levitas excuset: & si Suspensionem illam violet per exercitium solemne Ordinis alicujus majoris, à quo suspensus est, incurrit Irregularitatem; ut docent Suarez, Navarrus, & alii apud Bonacinam Punct. 4.

Primo, Suspensionem incurrit Clericus Concubiniarius notorius, ex Jure Canonico Cap. *Quæsitum de cohabitatione Clericorum & mulierum*. Et Trident. Sess. 45. Cap. 14. innovans pœnas antiquas Canonibus latas, statuit præterea, ut si à Superioribus admoniti non respiciant privatione beneficiorum, excommunicatione majori, suspensione ab Ordinibus, inhabilitate ad quæcumque beneficia, officia, & dignitates, incarceratione, & aliis similibus pœnis plectantur.

Secunda Suspendio est, contra recipientem sacros Ordines sub Titulo ficto patrimonii, vel beneficii, ut colligitur ex Bulla Pii V. quæ incipit, *Romanus Pontifex*, ut docent Quaranta, Suarez, Filliucius, & apud Bonacinam *suprà*: quamquam Tolet. existimet Suspensionem illam non incurri ipso facto, sed arbitrio Episcopi infligendam esse.

Tertia est, contra eum, qui sacros Ordines recipit extra tempora per Ecclesiam constituta, vel ante legitimam ætatem, vel absque litteris dimissoriis; ut habetur in Extravaganti Pii II. quæ incipit, *Cum sacrorum*, & in altera Extravaganti Sixti V. quæ incipit, *Sanctum & salutare*, ut docent Suarez, Navarrus, & alii apud Bonacinam *suprà*. A qua Suspensione, ut ibidem dicit, absolvi potest Episcopus, si delictum occultum sit; id est, si non sit notorium, nec deductum ad forum contentiosum.

Quarta est, contra suscipientem duos sacros Ordines in eodem die, aut duobus diebus continuis & immediatis: qui quidem suspenditur ab executione posterioris, ut habetur ex Capite *Litteras de Temp. Ordin.* Similiter suscipiens eodem die minores Ordines cum Subdiaconatu, ut ibidem dicitur. Et hæc Suspendio Papæ reservata est, ut docet idem Bonacina.

Quinta est, contra Clericum, qui vacante Sede Episcopali, & non arctatus occasione Beneficii recepti, aut recipiendi, Ordinem aliquem sacrum recipit cum dimissoriis Capituli; ut habetur in Conc. Trident. Sess. 7. Cap. 10. de Reform. ubi prohibetur Ca-

pitulis Ecclesiarum, ne Sede vacante, infra annum à die vacationis, dent litteras dimissorias, nisi utgente aliquâ necessitate: aliàs statuit ut Capitulum interdicto Ecclesiastico subiaceat; & sic ordinati ad beneficium futuri Prælati sint ab Ordinibus susceptis ipso facto suspensi.

Sexta est, contra Clericum, qui per saltum recipit Ordinem superiorem, antequam receperit inferiorem: v. g. Presbyteratum ante Diaconatum; ut habetur Capit. unico de Clerico per saltum promoti, & in Conc. Trident. Sess. 23. Cap. 14.

Septima est, contra eum, qui recipit Ordines ab Episcopo excommunicato, suspensio, aut interdicto denunciato; vel etiam simoniaco per sententiam declarato; ut habetur Capite 1. & 2. de Schismat. & Cap. *Si quis*, Quæst. 1.

Octava est, contra eum, qui recipit scienter aliquem Ordinem per simoniam, quamvis occultam; ut habetur Capite *Per tuas*, de simonia.

Nona est, contra eum, qui excommunicatione aliquâ irretitus scienter Ordinem recipit; ut habetur Cap. *Cum illorum*, de Sent. Excommun.

Decima est, contra eum, qui furtivè aliquem Ordinem recipit; id est, qui in scio Episcopo non vocatus vel approbatus ad Ordines suscipiendos accedit; aut qui alio præmissio, qui suo nomine examinatur, vocatus deinde proprio nomine Ordines recipit; ut habetur Cap. 1. de eo qui furtivè, &c.

Undecima est, contra Sacerdotem, tam secularem, quam regularem conjungentem in Matrimonium, vel benedicientem subditos alterius Parochiæ absque licentia Parochi vel Ordinarii; ut habetur in Conc. Trident. Sess. 24. Cap. 1. de Reform.

Duodecima est, contra Episcopum conferentem Ordines, vel primatui Tonsuram extraneo, absque dimissoriis Episcopi: aut ordinationes facientem in aliena Diocesi absque licentia Ordinarii; ut habetur in Conc.

Conc. Trident. Sess. 23. Capite de Reform. aut conferentem Ordines vel Tonsuram simoniacè; ut habetur Cap. penultimo de Simonia.

Decimatertia est, contra Episcopum, aliquid etiam sponte oblatum in visitatione accipientem, præter id quod sibi debetur: qui quidem suspenditur ab ingressu Ecclesiæ, nisi intra mensem duplum restituat; ut habetur Cap. *Exigit*, de censibus in 6. Et hæc suspensio incurritur etiam ab aliis Visitatoribus Ecclesiarum, aut eorum familiaribus, si occasione visitationis munera etiam spontè oblata recipiant, nisi intra mensem duplum restituant.

Denique Religiosi incurrunt Suspensionem, 1. In Apostasia Ordines recipientes. 2. Admittentes ad professionem ante annum probationis exactum. 3. Non utentes habitu et vestitu modo sibi præscripto. 4. Introducentes mulieres in Monasteria.

Quantitas & qualitas Suspensionis, quando de ea dubitatur, colligi debet ex verbis quibus profertur, quæ non amplius sunt extendenda, quam propriè & rigidè significant; cum illa sit pœna, adeoque odiosa ac restringenda.

Sensus à certa functione Ordinis, v. g. à Sacramentorum administratione, non est ideo suspensus à Sacrificio celebrando.

Sensus ab Ordine non ideo videtur suspensus à Beneficio, Quia Beneficium non fundatur in Ordine. Quamvis doceat Bonacina, indirectè à fructibus beneficii suspendi: quia dum non potest facere officium, non potest percipere fructus beneficii.

Sensus Capitulo, vel aliquo Conventu, non censentur suspensi singuli in eo contenti, nisi illos in culpa esse vel fuisse constet.

Debet autem Suspendio in scripto, non solo verbo proferri; præterquam ab eo qui privilegium habet absque scripto Censuras ferendi. Ita cum communi Bonacina de *Censuris Disp. 1. Quæst. 1. Part. 7. de quo Scilicet verbo Suspendio*, Layman *hïc Cap. 2. Num. 3. alique.*

Potestatem Suspensionis ferendæ habent illi, quibus competit potestas ferendi Censuras.

Absolutio à Suspensione non reservata competit habenti Episcopalem auctoritatem, & communiter Religiosis ad hoc privilegiatis in foro conscientiæ. Ita cum communi *suprà Suarez, Navarrus, Bonacina, Layman hïc Cap. 4. Num. 2.*

§. IV.

De Interdicto.

Definitur Interdictum, Censura Ecclesiastica prohibens usum divinatorum officiorum, aliquorum Sacramentorum, & Ecclesiasticæ sepulturæ. Intellige, quæ talis est; nam & Excommunicatio eodem privat, quatenus est communicatio cum fidelibus: Suspendio verò, quatenus usus ille est exercitium Ecclesiasticæ potestatis.

Dividitur Interdictum in locale, personale, & mixtum. *Locale* est, quo interdicitur locus, ne in eo divina Officia celebrentur, Sacramenta administrantur, &c. quamvis ejusmodi loci incolæ possint alibi divinis Officiis assistere, Sacramenta recipere, &c. *Personale* est, quo persona aliqua particularis, vel Communitas aliqua personarum, puta populus Civitatis aut Provinciæ alicujus interdicitur, ne ubicumque sit, divinis Officiis assistat, Sacramenta recipiat, &c. *Mixtum* verò completitur utrumque, personale scilicet & locale. Ita Navarrus, Sylvester, & alii apud Bonacinam, *Disp. 5. de Interdicto Punct. primo.*

Rursus, Interdictum aliud est generale, aliud particulare. Interdictum *Particulare* est, quo locus aliquis particularis interdicitur, v. g. Ecclesia aliqua ob crimen aliquod in ea perpetratum: vel quo personæ aliquæ afficiuntur, non ut membra civitatis, sed ut personæ particulares; v. g. quando interdiciuntur omnes & singuli, qui tale facinus patrarunt. Interdictum verò *Generale* est, quod fertur

fertur in locum aliquem generalem, qui à Communitate aliqua occupatur, v. g. in Regnum, Diecepsim, Civitatem, vel ipsam Communitatem, ut est corpus aliquod politicum, v. g. in populum alicujus Regni, civitatis, &c. Et ejusmodi Interdictum constringit omnes, qui ex illa communitate sunt, etiam *Innocentes*; qui proinde illud servare tenentur, nisi speciali aliquo privilegio sint exempti, ut fusiùs explicat Bonacina *suprà*: hæc prohibitio tamen varias recipit exceptiones.

In primis enim Sacramenta Baptismi & Confirmationis solemniter tempore Interdicti ministrari possunt; ut habetur Cap. *Quoniam* & Cap. *Alma mater*, de Sententi Excom. in 6. Sacramentum etiam Pœnitentiæ, ut ibidem dicitur, ministrari potest, præterquam iis, qui sunt in causa culpabili, ob quam latum est Interdictum, nisi priùs satisfecerint, aut satisfaciendi idoneam dederint cautionem, vel saltem se satisfacturos esse juraverint. Sacramentum item Eucharistiæ tempore Interdicti, non nisi in articulo mortis per modum viatici, ministrari potest: Sacramentum verò Extremæ unctio- nis, secluso extremæ necessitatis casu, quando alia suscipi non possunt; item Ordinis & Matrimonii, tempore Interdicti, neque ministrari, neque suscipi licite possunt; ut fusiùs docet, (& variis auctoritatibus probat) Bonacina *suprà*: quamvis Navarrus, Cap. 27. Num. 179. & alii probabiliter existiment, Matrimonium tempore Interdicti licite contrahi posse.

Quod spectat ad Officia divina, observandum est, eo nomine significari Sacrificium Missæ, Horas Canonicas, quæ publicè cantantur in Ecclesia; Benedictiones solemnes, & alia omnia, quæ publicè ad cultum divinum fiunt à personis Ecclesiasticis; quæ omnia prohibita esse censentur, cum hac tamen limitatione, sicut habetur Cap. *Alma mater*, ut tempore interdicti quotidie in Ecclesiis specialiter non interdictis celebrentur Missæ, & alia divina Officia, sed

januis clausis, sine campanarum sono, voce submissâ, exclusis excommunicatis & interdictis; præterquam in festis Natalis Domini, Paschæ, Pentecostes, & Assumptionis B. M. V. quibus additus fuit à Martino V. dies festus Corporis Christi cum Octava, & à Leone X. dies Conceptionis B. M. V. in quibus diebus licitum est tempore Interdicti generalis, Missas & divina Officia celebrare publicè & solemniter, januis apertis, cum sono campanarum, admissis quoque interdictis; illis etiam, quorum causâ latum est Interdictum, modò isti longè sint ab altari, nec ad Oblationes aut Communionem admittantur. In Ecclesiis vero specialiter interdictis, in quibus asservatur Eucharistia; licitum est tantum semel in hebdomada Missam celebrare ad renovandam Eucharistiam; ut docent Henriquez, Navarrus, & alii apud Bonacina *suprà* Cap. 2. de Interd.

Quamvis tempore Interdicti Localis, non possint Laici, licet non interdicti, *Sepeliri* in loco interdicto; possunt tamen Clerici; dummodò personaliter interdicti non sint, etiam in loco interdicto, sepeliri; in silentio tamen sine campanarum pulsu: sicut & Laici etiam personaliter interdicti, si denunciati non sint, possunt in loco sacro non interdicto sepeliri.

Interdictum Locale, generale præsertim, incurritur, quando Dominus terræ injuriosè Episcopum percutit, aut capit, aut id fieri mandat: item quando impedit, ne Legatus aut Nuntius Apostolicus officium suum exequatur; & in aliis etiam casibus; qui quoniam rariùs eveniunt, & apud Bonacina *suprà*, aliosque Doctores videri possunt; a nobis prætermittuntur; circa quos casus tamen observat Bonacina ex Suare, Filiucio, & aliis, nullam esse obligationem servandi Interdicti ante denunciationem.

Ad *Suspensionem*, de qua *suprà*, proximè accedit *Depositio* & *Degradatio*, per quam persona Ecclesiastica ob enorme aliquod cri-

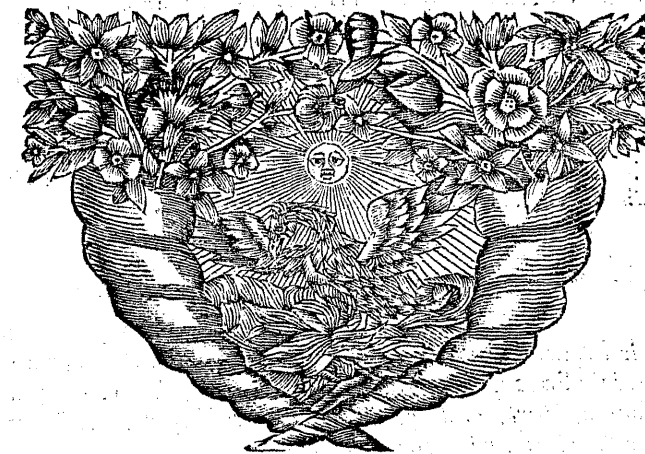
men

men movetur in perpetuum ab omni Ordine, jurisdictione, & beneficio; ita ut quamvis non amittat characterem Ordinis, qui indelebilis est, privetur tamen omni, & quocumque illius usu, sine remissionis spe. Quod si hæc fiat solis verbis, appellatur *Verbalis depositio*: si præter verba, quædam aliæ ceremoniæ in Pontificali præscriptæ adhibeantur, vocatur *Realis depositio* seu *Degradatio*. Hæc est autem inter utramque differentia, ut observat Bonacina *Disp. 4. de De. Punct.* unico, quòd *Depositio verbalis* fieri possit in absentem: *Degradatio* verò solummodò fiat in præsentem: præterea *Depositio verbalis* non tollit privilegium fori; *Degradatio* verò tollit; ita ut *degradatus* possit à *Judice laico* eodem modo plecti, ac si numquam in Christi Domini Clerum fuisset cooptatus.

Degradatio tamen *realis* fieri non debet, nisi ob crimina illa, quæ in jure expressa sunt; qualia sunt hæresis manifesta, sodomia, calumnia proprio Episcopo irrogata, & alia similia, quæ videri possunt apud Doctores & Canonistas.

Denique notandum, 1. *Depositionem* & *Degradationem*, non esse verè *Censuram*, & à *Suspensione* in hoc peculiariter differre, quòd illæ tollant etiam ipsum jus radicale, & *Titulum beneficii* in perpetuum, quòd non fit per *Suspensionem*. 2. Clericos posse *Degradari* à suo Episcopo, non ab inferioribus: Deponi tamen posse ab eodem per *Vicarium*.

De *IRREGULARITATIBUS* singulis, earumque effectibus actum est *suprà* de Sacram. Ordinis *Tract. 4. Cap. 7. §. 3. Pag. 339.*

TRACTATUS QUINTVS

D E

P R Æ C E P T I S

E T P E C C A T I S ;

J U S T I T I A

E T J V R E .

SUMMULA. *Principia tam speculativa, quàm practica ad hæc pertinentia.*
 Cap. 1. De primo Decalogi præcepto Charitatis Dei, & proximi. Cap. 2. De pertinentibus ad 2. Præceptum, blasphemia, juramento, voto &c. Cap. 3. Ad Tertium Præceptum, Festa, Ieiunia &c. Cap. 4. Obligatio parentum ad liberos, & contra,

De IVSTITIA & IVRE, cum cæteris Præceptis; de Furto Rapina, Fama &c. De Contractibus, Donatione, Promissione, Commodato, Deposito, Mutuo, Vsurâ, Emptione, Venditione, Simonia, Testamentis, Restitutione per plures Titulos deducta.

PRINCIPIA DIRECTIVA

De Præceptis & Peccatis.

DE his, uti & de Peccato originali, Legibus &c. Principia Speculativa tradita sunt supra hujus Tomi 2. Part. 1. Pag. 35. &c. Hic ad praxim proximè dirigentia præmittemus.

Præceptum & Peccatum sunt inter se correlativa: omne enim peccatum opponitur alicui præcepto, aut juris naturæ, aut juris divini, aut juris humani. De modo, quo lex aut præceptum directè, aut indirectè violatur; & quando peccata censentur inter

se specie, aut numero distincta, dictum est supra Part. 2. Tract. 1. Princ. 15. & Tract. 3. Cap. 2. Ut verò reliqua breviter explicentur.

Dico *Primo*; Præceptum in genere est recta agendorum aut omittendorum ratio. Habet enim se Præceptum per modum regulæ rectæ, à qua dum actiones humanæ per excessum aut defectum declinant, peccatum admittitur.

Dividitur primò in *Affirmativum*, quod bonum præcipit, & *Negativum*, quod malum prohibet. Differentia utriusque notanda est, quod præceptum affirmativum obliget quidem semper, sed non pro quovis tempore, v.g. Honorandos esse parentes, semper quidem, sed suo tempore quando

res

res requirit. Negativum verò obliget semper, & pro omni tempore, v.g. non esse furandum, non mœchandum, non occidendum, &c.

Dividitur secundò in præceptum naturale, & positivum. Præceptum *naturale* est dictamen nostræ rationis, quo per lumen ab auctore naturæ nobis inditum statuimus quid agendum, quid vitandum sit: Quale est, Deum esse colendum; Quod tibi non vis fieri, alteri non esse faciendum: & talia sunt omnia præcepta Decalogi, si dici Sabbathi cultum excipias.

Præceptum *juris positivi* est, quod liberâ Dei, aut hominum voluntate & auctoritate constitutum est; ut præceptum Baptismi à Christo, aut Jejunii ab Ecclesia indicti.

Quomodo præceptum aut lex obliget conscientiam, concurrente aliquâ ignorantia, metu, dubio, opinione probabili &c. supra Part. 2. Tract. 1. Princ. 13. sub initium tradidimus.

Dico *Secundò*; Peccati malitia formalis in voluntaria præcepti transgressione consistit. Quia malitia formalis peccati sita est in eo, quod voluntas humana Deo subdita liberè recedat à recta norma voluntatis divinæ sibi præcipientis aliquid agendum, vel omittendum. Ad hanc autem libertatem, præter actum voluntatis, requiritur, ut advertat intellectus ad deformitatem moralem, vel certè advertere possit: quæ deformitas consistit in recessu suæ actionis aut omissionis à recta agendi lege & norma à Deo sibi constituta, quando poterat actionem ponere vel omittere.

Hinc profluit prima peccati divisio, in Commissionis & Omissionis. Peccatum *commissionis* rectè definit S. August. Lib. 22. contra Faust. Cap. 27. Dictum, factum, vel concupitum contra legem æternam; quo indicatur secunda divisio, in peccata cordis, oris, & operis: Peccata *cordis* dicuntur, quæ solâ voluntate complentur; ut odium Dei, invidia &c. *Oris & Operis* sunt ea, quæ

etiam in actum externum prodeunt. Peccatum *omissionis* est, quo voluntas prætermittit actum præceptum in sua potestate constitutum; sive actus sit internus, ut est ommissio fidei, aut dilectionis erga Deum; sive externus, ut ommissio libera Sacri, aut orationis præceptæ.

Tertio, dividitur peccatum in *mortale*, quod amicitiam cum Deo dissolvit, & peccatorem constituit reum pænæ æternæ: & *veniale*, quo nec Deus inimicus redditur, neque supplicii æterni reatus incurritur: quia etsi peccatum veniale sit offensâ Dei, non est tamen contra ipsius legem graviter præcipientem, & sub interminatione amicitia dissolvendæ.

Ut in violatione præcepti mortale à veniali discernatur, consideranda est primò materia, quæ præcipitur aut prohibetur; quæ censetur gravis, si sit necessaria ad charitatem Dei, aut proximi conservandam. Secundò, posita gravitate materiæ ad mortale, requiritur (seclusâ culpabili negligentia) perfecta deliberatio, & plenus voluntatis consensus, quorum defectu fieri potest, ut circa materiam gravem peccatum leve admittatur. Quæ fusiùs explicantur supra Tract. 1. ad Princ. 15. Tertio, notanda sunt quædam, quæ ex genere suo sunt mortalia; qualia sunt plerumque, quæ contra virtutes Theologicas, Fidem, Spem, Charitatem directè committuntur. Hinc infidelitas, desperatio, odium Dei, semper sunt mortalia, si adsit plena rationis advertentia.

Postremò, hic addo opportunè pro salute animarum, Principium numquam satis notandum, traditum à Doctore Angelico D. Thoma, Quodlibeto 9. Art. 15. *Omnis questio, in qua de peccato mortali queritur, nisi expressè veritas habeatur, periculosè determinatur.* Si enim quis vel in uno casu tali supra præceptum obliget, periculum est ne centenas animas contra agentes, sine causa in interitum adducat, ut consideranti manifestum est.

Z 1 2

Alia

Alia de his fusiùs deducta, vide supra inter Principia Actuum Humanorum; præcipuè de Legibus Pag.26.

CAPUT PRIMUM.

De spectantibus ad primum Decalogi Præceptum: Ego sum Dominus Deus tuus, &c.

§. I.

De præcepto Charitatis Dei, & Proximi.

DUO dari præcepta Charitatis, Dei, & proximi, patet ex Deuter. Cap.6. & apud Matthæum Cap.22. & Luc. Cap.10. *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota mente tua, & ex tota anima tua, & ex totis viribus tuis: Proximum autem sicut teipsum.*

Itaque Præceptum Charitatis requirit, ut Deum diligamus super omnia; id est, magis quam omnes res creatas. Sed hoc intelligi debet, secundum majorem æstimationem, sive appretiationem Dei, divinæque amicitiae: non secundum majorem amoris intensiorem. Quamvis enim deceat, & ad majorem Charitatis perfectionem spectet, ut summum bonum intensius & vehementius amemus, quam alia bona creata, id tamen in præcepto dilectionis Dei non continetur; uti cum communi docent *Gabriël, Navarrus, Toletus, Valentia, Sanchez 2. Moral. Cap.35. Suarez. Pari.3. Tract.4. Disp.4. Sect.4. Num.7.* Atque ita fieri potest sine culpa, ut aliquis tenerius atque intensius amet liberos, uxorem, vel amicam, quam Creatorem; sic tamen ut animo paratus sit, creaturam illam potius deferere, ejuſque amicitiam dissolvere, quam ut cum Deo amicitiam infringat.

Contra legem hanc Charitatis delinquit, qui Deum diligit propter mercedem vitæ æ-

ternæ tanquam finem absolutè principalem, & causam propriè finalem. Nam hic amor inordinatus est, qui statuit amorem Dei, qui est finis ultimus & principalis, tanquam medium ut merces acquiratur, quæ finis positivè ultimus esse non potest. Licitum tamen & ordinatum est diligere Deum propter mercedem vitæ æternæ, tanquam finem minùs principalem, & causam ad Dei amorem impellentem: Sicut dicitur in Psalmo 118. *Inclinavi cor meum ad faciendas justificationes tuas in æternum, propter retributionem.*

Et si verum sit cum S. Augustino *Lib. de Perfect. justitiæ, Resp. ad 16.* Præceptum de diligendo Deo ex toto corde, &c. secundum perfectionem simpliciter dictam, non posse in hac vita impleri: potest tamen ita perfectè impleri, sicut ad viatorem pertinet. Ratio prioris partis est, quia diligendi perfectio simpliciter dicta consistit in continua actuali unione voluntatis cum Deo, & omnium actionum in ipsum relatione; talis autem dilectio in impedimentis hujus vitæ mortalis haberi non potest, sed tantum in statu beato vitæ futuræ. Patet secunda pars, *Epist. 1. S. Joannis Cap.2. Qui servat verbum ejus, verè in hoc Charitas Dei perfecta est.* In hoc enim consistit perfecta Charitas hujus vitæ, ut homo viator finem suum cognoscat, eumque rebus omnibus appretiativè anteponat; & impedimenta salutis, quæ sunt peccata, à se removerè studeat; & indies ad Charitatis perfectionem pervenire conetur.

Quamvis agnoscendum non videatur præceptum de singulis actionibus deliberatis ex motivo Charitatis in Deum referendis; ut ostensum est supra *Tract.1. Quest.21. §.2. in fine.* Satis tamen recepta est sententia, quæ docet, nullum opus hominis justii merito-rium esse gloriæ æternæ, aut augmenti justitiæ, nisi aliquo modo vel eliciatur à Charitate, vel ab eadem imperetur; sive id fiat per præsentem Charitatis actum, sive per præteritum, quod est, opus virtute in Deum referri.

referri. Ut si proposuisti pecuniam pauperibus propter Deum erogare, etsi postea, nihil de eo cogitans, vi istius propositi pecuniam pauperi largiaris. Quia hic motus liberæ voluntatis in supremum & ultimum finem est maximè proportionatus gloriæ æternæ, & illius incremento; uti docet D. Thomas 1.2.9.114.4. quem sequuntur cum aliis Durandus, Bonaventura, Paludanus, Bellarminus *L.5. de Justific. Cap.15.* ubi hanc sententiam aliis præfert.

Alia est opinio Soti *Lib.3. de Nat. & Gratia Cap.4.* Valentia, Barth. Medina, &c. qui docent, quod primus actus Charitatis, quo homo se, & sua opera consequentia refert in Deum ut summum bonum, & ultimum suum finem supernaturalem, sufficiat, ut sequentibus operibus in gratia Dei factis vim merendi tribuat; quamvis ab eo actu nec elicitivè nec imperativè procedant.

Consent denique alii hominem justum quibuscumque bonis operibus mereri gratiæ, & gloriæ augmentum, modò procedant ex motivo aliquo supernaturali; ut Fidei, aut Spei Theologicæ, etsi nullus præcesserit actus Charitatis. Hanc sententiam tradit Suarez de Fide *Disp.6. Cap.7. Num.16.* aliique, qui eam omninò probabilem judicant, quamvis prima sit securior & perfectior; adeoque ad illam omninò committendum, cum probabilitas, sive bona fides in hac materia non possit sufficere ad meritum, si fortè Deus jam decreverit ad illud talem Charitatem requirere.

Sed *Questio* difficilis est. Quoniam tempore obliget præceptum affirmativum de Deo ex toto corde, sive super omnia diligendo.

Respondeo; Primò obligare, quando homo usum rationis adeptus, Deum tanquam ultimum finem supernaturalem per lumen Fidei sufficienter cognovit, ut longo tempore non differat Deum voluntate complecti, & omnia sua opera in eum referre. Tempus autem illud moraliter æstimandum est, ut non sit mora notabilis, quæ

possit negligentiam arguere, postquam hoc dilectionis Præceptum homini occurrit, aut propositum fuit. De quo parentes, & alii animarum curatores debent suos pueros, ac rudes admonere. Ratio præcepti pro hoc tempore est. Quia ad Officium hominis viatoris pertinet, ut non multum differat hoc quasi tributum; persolvere suo Creatori, ad illum tanquam finem suum ultimum se convertendo, eumque rebus omnibus creatis præferendo: præsertim cum impletio hujus præcepti prærequiratur etiam tanquam necessarium principium, ut serventur leges naturæ in Decalogo contentæ; neque sine illa dispositione justitiæ in Baptismo accepta possit longo tempore conservari: neque per bona opera justitiæ augmentum, & gloria obtineri. Et in hoc consentiunt D. Thomas 1.2. Quest.89. Art.6. Sotus, Bannez, Valencia hinc *Disp.3. Quest.19. Part.1. &c.*

2. Obligat hoc Præceptum in reliquo decursu vitæ, quoties tenemur justificari, neque suppetit Sacramentum, aut alia quibus possimus justitiam adipisci. Patet, quia cum supponatur casus, quo tenemur justificari, clarum est nos obligari ad medium illud unicum, quo possimus justificationis præceptum adimplere.

3. Ad Charitatis actum obligamur, quoties ingruente gravi tentatione advertimus periculum impendere, ne v.g. in odium Dei labamur, nisi contrarium divini amoris actum eliciamus. Quia sicut tenemur velle evadere illud periculum, tenemur etiam adhibere medium, sine quo nos lapsuros judicamus.

4. Tenemur etiam in articulo, sive præsentem periculo mortis conari ad eliciendum actum perfectæ Charitatis, sive Contritionis, in qua illa involvitur. Quia cum ab illo articulo dependeat summi momenti salus æterna, debemus quærere omnem securitatem nobis moraliter possibilem; cum ad justificationem per Sacramenta, & alia media aliquid fortè

obicis subesse potuerit, ut plures docent. Sed, an hæc tempora ad implendum Charitatis Præceptum omnibus sufficiant, in vita præsertim plurimum annorum, in quibus prædictæ occasiones præcepti adimplendi non occurrerunt?

Respondeo, Tali casu tempora illa non sufficere: quamvis fatear admodum difficile esse hic certum tempus determinare; cum Viri doctissimi in eo designando parum conveniant.

5. Dico igitur ulterius; Valdè consentaneum videri, ut teneatur homo adultus, saltem singulis annis actum Charitatis elicere ex vi hujus primi præcepti. Dixi, saltem singulis annis; nolo enim determinare, an sæpius teneatur. Ratio congrua quæ hoc suadeat videtur esse; *Primo*, quod appareat à ratione alienum, ut creatura rationalis, quæ toto anno fruatur tantis Dei beneficiis tam naturalibus, quàm supernaturalibus, cum spe hæreditatis æternæ, tanto tempore negligat Deo persolvere hoc annuum Charitatis tributum, quod novit illi præ omnibus actibus esse acceptissimum, & ab eo primariò præceptum, & toties inculcatum; etsi persolvendi tempus non expresserit. Sicut rationi maximè dissonum judicamus, si filius per integrum annum negligat optimo & beneficio parenti efficacem interni amoris & obsequii affectum exhibere: multo quæ magis, si parens præciperet, ut id aliquando præstaret. 2. Quia cum hic Amor debeat esse præcipua Regula, & principium necessarium nostrarum actionum, quibus ad finem ultimum dirigamur, satis docemur illum ultra anni decursum non esse differendum; ne hoc principio tam potenti, tam diuturno tempore destituti, assiduis corruptæ naturæ insultibus succumbamus. 3. Quia Deus per Ecclesiam plerumque Præcepta ad dictum finem constituta ultra anni spatium differre non solet; ut patet in Præcepto sumendi Eucharistiam, & Confitendi mortalia, quæ singulis annis alligari voluit.

Cæterum de tempore hujus Præcepti ex-

plendi quædam nunc habemus salubriter declarata in Decreto Innocentii XI. proscríbente Propositiones 5. 6. 7. hoc tenore: *An peccet mortaliter, qui actum dilectionis Dei, semel tantum in vita eliceret, condemnare non audemus. Probabile est, ne singulis quidem rigorosè quinquenniis per se obligare præceptum Charitatis erga Deum. Tunc solum obligat, quando tenemur justificari, & non habemus aliam viam, quâ justificari possumus.*

Secundum Charitatis præceptum: *Diliges Proximum tuum sicut teipsum*, non importat æqualitatem amoris, sed similitudinem; ut sicut nobis cupimus bona tam spiritualia, quàm corporalia, ita & proximo ea velimus, quamvis non æquali mensurâ. Per *proximum* autem intelligitur omnis creatura rationalis, etiam animæ in Purgatorio; non autem demones, aut homines damnati.

Ordo Charitatis servandus erga proximos hic præscribitur: *Primo*, qui melior est, sive Deo gratior, magis diligendus & honorandus est, quàm qui minus bonus, aut Deo gratus. Et hoc modo magis diligi debet vir sanctus, quàm Parens improbus. Quia ille redditur dignior amore propter majorem conjunctionem cum primario objecto Charitatis, quod est Deus. Magis etiam ob conjunctionem nobiscum diligendi sunt parentes, quàm filii, vel conjux; & magis benefactores, quàm alii quibus benefecimus.

In bonis pertinentibus ad vitam corporalem, succurrendum est antè ceteros, *primo* Uxori, quia hæc cum Viro caro una reputatur. 2. Filiis. 3. Parentibus, & patri ante matrem. 4. Fratribus, sororibus, & deinde propinquis, domesticis, & familiaribus: Excipe, quod in extrema necessitate parentes sint præferendi etiam uxori, & liberis; quia parentibus vitæ nostræ originem debemus.

Quoad dilectionem inimici, quilibet homo privatus ex Præcepto tenetur proximo etiam inimico communia Charitatis signa,

&

& beneficia exhibere: specialia verò tantum ex consilio, nisi fortè ratio obligationis aliunde accederet, v. g. ex scandalo quod timeretur in aliquibus circumstantiis, si inimico particularia ista signa non exhiberentur. Ratio est, quia communia ista signa inimico præceteris denegare, vindicta est quædam injuriæ, quam non licet privato per se exercere. Undè etiam cum D. Thoma plures censent, mortale esse ex genere suo (seclusis aliis circumstantiis) si quis aliuos vicinos omnes, aut domesticos obvios salutare, solum inimicum, quia talis est, spontè infalutatum præmitteret.

In quali necessitate, & ex quibus bonis teneatur aliquis proximo subvenire, deduxi supra *Tract. 1. Quest. 6. Pag. 173.*

Sed *Quæstio* ulterior est; An præter actus externos, teneamur etiam proximos actu amoris interno diligere?

Respondeo affirmative: Amorem proximi internum requiri docet Guil. Herinx *Par. 3. Disp. 11. Num. 61. his verbis*: Primum est, non male velle, nec male facere proximo: Secundum, *benè velle ei*, & benè facere, ubi necessitas, & circumstantiarum ratio id requirit, &c. Et ex Societate Castropalaus *Par. 1. Tract. 6. de Char. Dist. 1. Par. 5.* citans D. Thomam, Suarez, Lorcam, Coninck; quibus adde Toletum, Turrianum, Molinam, Becanum, Ariagam, Tannarum, & plures alios: Quamvis aliqui non requisierint semper amorem illum internum & formalem, quem vocant specialem, sive ex motivo distincto à quavis alia virtute, scilicet dilectionis Dei, propter quem proximus amatur, & ab eo amore formali qui elicitur, quando amor internus proximi necessarius est ad aliqua opera debita exhibenda. Ratio autem, eur amor proximi internus & formalis requiratur, hæc esse potest. 1. Quia primo præcepto satisfieri debet per amorem Dei formalem. Atqui Scriptura dicit, huic simile esse secundum præceptum de dilectione proximi. Ergo etiam ut huic satisfiat requiritur amor proximi internus & formalis. 2. Ob-

sequia externa, quæ debent proximo ex Præcepto exhiberi; sunt plurima, & sæpè admodum ardua; ut quæ fiunt inimico, & aliquando cum periculo vitæ conjuncta, ut in Baptismo pueri peste infecti. Ut autem illa debite & constanter præstari valeant, necessarius est ille internus animi affectus, quo homo impellatur ad difficultates illas superandas: obsequia enim, quæ sine amore exercentur, vix diuturna, & satis efficacia esse solent. Amor enim istius est naturæ, ut etiam maximè ardua facilius; ut argutè S. Augustinus: Ubi amatur, vel non laboratur, vel labor ipse amatur. His accedit Decretum Innocentii XI. necessitatem illius amoris magis declarans, dum prohibet has Propositiones 10. & 11. *Non tenemur proximum diligere actu interno & formali. Præcepto proximum diligendi satis facere possumus per solos actus externos.*

§. II.

Peccata quæ primo Decalogi præcepto prohibentur.

1. **P**rohibetur hoc Præcepto omnis *Superstitio*, quæ est vitium inclinans ad indebitum Dei cultum: nempe quando alicui creaturæ præstatur cultus, qui non debetur, vel ipsi Deo alio quàm deceat modo exhibetur.

2. Quatuor sunt species Superstitutionis. *Primo*, Idololatria, quando alteri quàm Deo divinus cultus tribuitur. *Secundo*, Divinatio, quæ est rerum occultarum aut futurarum cognitio, quæ viâ humanâ haberi nequit, sed dæmonis auxilio inquiritur: cujus variæ sunt species pro variis modis quibus illa notitia comparatur, per certas figuras, somnia, aquam, astra, inspectiones avium, sortilegia, &c. *Tertio*, Indebitus Dei cultus; ut si quis jam vellet offerre Sacrificia veteris legis. *Quarto*, Vana observantia; ut si quis velit ex certo præcisè numero verborum, vel ex herba in terram defossa,

defossa; vel ex nodo cinguli aliquod vulnus; aut morbum curare. Cum enim huiusmodi causæ ex sua natura nullam habeant virtutem ad procurandum tales effectus, signum est illos causari operâ dæmonis, qui ex tacito pacto talibus signis in opem advocatur.

3. Ex quibus patet, graviter illos peccare, qui contra vulnera aut morbos circumferunt quasdam schedulas, linum, aut lanam, aut pilos animalium, aut alia huiusmodi, in quibus constat nullam esse naturalem virtutem contra istiusmodi effectus; multò magis, qui ponunt talia signa, ut aliis noceant, ut solent venefici. Non peccant autem, quando adhibent aliquas herbas, aut res alias, in quibus viri prudentes iudicant, posse subesse aliquam virtutem naturalem ad procurandum illos effectus, pro quibus assumuntur.

4. Peccatum quoque grave incurrunt, qui ex astris, aut tempore, quo quis natus est, aut lineamentis manûs aut faciei, futuros eventus, qui ab hominum libertate pendent, certâ scientiâ se cognoscere profitentur; ut est status vitæ futurus, Matrimonium fortunatum vel infaustum, mors violenta, suspendium, & alia huiusmodi. Si tamen ex influxu astrorum unâ cum hominis indole, ingenio, moribus, aliquis per solam conjecturam affirmet talem fore v. g. militem, aut Clericum, aut Episcopum, poterit ea divinatio omni culpâ vacare, Quia astra & indoles hominis potest habere vim inelinandi voluntatem humanam ad certum statum, aut eventum; non tamen illi necessitatem inferendi.

5. Superstitio est, observare quosdam dies faustos, & alios quasi infaustos. Exempla huius sunt, nolle opus incipere die Martis, credendo id esse infortunatum: nolle die Veneris ungues præscindere, aut die Sabbathi nere: servare ova exclusa die Parasceves ad extinguendum incendium: in festo S. Antonii iumenta per ejus templum novies circumducere. Superstitione

quoque non caret orationes etiam sacras certo tantum verborum numero recitare, aut scriptas gestare, quæ credantur habere in se vim præservandi à vulnere; aut alia violentia.

Item, in lusu mutare situm corporis, aut pedes complicare ad avertendum in ludendo infortunium: aut ex certa gallinæ crocitate more galli, credere malum aliquod imminere. Hæc enim & similia, quæ nullam habent cum tali effectu connexionem, si quis certò credat, eam virtutem habere, & illis ad vitæ directionem frequenter utatur; graviolem noxam admittit: quia periculo se exponit, ne à dæmone decipiatur, qui se talibus signis vanis & inutilibus frequenter immiscet. Quod si quis ea tantum leviter, aut semel, iterumve observet, veniale tantum peccatum admittere docent Sanchez in *Præc. Lib. 1. Cap. 40. Num. 20. Tambur. Lib. 2. Cap. 6. §. 1. Num. 27.*

6. Sed queritur; An iudicandus sit superstitionem admittere, qui adhibet aliquam causam ad effectum, de quo, re examinatâ, dubitat an possit naturaliter à tali causa procedere, v. g. adhibet oleum aut herbam ad ferrum aut aliud corpus præsens, quâ experitur hominis absentis vulnus aut ægritudinem in aliqua distantia curari?

7. Respondent aliqui generaliter. Quoties istiusmodi causa non cognoscitur habere vires ad talem effectum, semper esse supersticiosum, illum à tali causa expectare. Non videtur tamen hæc regula pro certa habenda. Multa enim sunt in rebus naturalibus, quorum virtus nobis latet ignota, ut quomodo vi magneticâ ferrum trahatur, aut acus nautica magnete attacta ad stellam polarem sese convertat. Et sanè S. August. Lib. 14. de Civit. Cap. 24. varia recenset, quæ aliquis virtutis causarum naturalium ignarus facile dæmoni adscriberet: inter hæc adducit hominem nomine *Resstitutum*, qui, quando volebat, ita alienabatur à sensibus, ut etiam ignem sibi adnotum

non

non sentiret: & alium, qui sudare solitus erat, quoties ipsi placebat solâ voluntate sudorem provocare; & plures, qui pro libitu poterant ubertim lachrymas profundere. Novi & ego virum Religiosum facundè eruditum, qui affirmavit se posse solo voluntatis imperio ita retrahere spiritus celebrandæ visioni necessarios, ut apertis oculis non videret.

8. Potior itaque apparet resolutio Sanchez *hic Cap. 6. Num. 44.* in tali dubio, cæteris paribus, præsumendum esse potius pro natura, quàm pro dæmone, quoties non occurrunt aliqua signa immixtæ superstitionis; ut sunt verba quædam incognita, aut vanus aliquis numerus rerum, quæ ad talem effectum non possunt pertinere: cum enim ipsa natura sit in possessione operandi res mirabiles, in dubio videtur illi effectus potius attribuendus. Aliud est, quando à viris prudentibus iudicatur absoluta esse improprio inter causam & istiusmodi effectum; qualis videtur esse in oleo, aut herba respectu ægri, aut vulnerati magno loci intervallo distantis.

9. Quæstio gravis est; An, quando constat jam positum esse maleficium, licitum sit illud tollere per aliud maleficium? Ut, si puer maleficio infectus sit, possit parens accedere maleficium pro remedio maleficii?

Respondetur cum distinctione. Primò, licitum est tollere maleficium per destructionem signorum, quæ alicubi posita sunt, ut dæmon alicui noceat; modò ad hæc destruenda novum maleficium non adhibeatur. *Nadarrus, ac plures alii.*

Secundò, Si maleficium possit aliquo modo licito maleficium tollere, non est peccatum eum prece, aut etiam pretio inducere, ut maleficium auferat; etiamsi credatur ex sua malitia per novum maleficium id facturum. Quia, cum supponatur posse viâ legitimâ id præstare, habeo gravem & justam causam id postulandi; ipsius autem malitiæ imputandum est, si modo illicito maleficium auferat: sicut li-

Tom. II. P. 2.

citum est petere mutuum ab usurario; etsi sciam illum usuras illicitè exacturum, cum poterit mutuum licito modo concedere. *Lugo, Diana, Less. Sanchez Lib. 7. de Matri. D. 95. Num. 11.*

Tertiò, Numquam licitum est efficere, ut maleficium novo maleficio tollatur. Quia hoc esset directè inducere in peccatum, & actum intrinsicè malum; Scripturâ etiam apertè prohibente *Levit. 19. Non declinetis Madagos, nec ab Ariolis aliquid scisci-temini.*

10. Debet autem Confessarius, antequam huiusmodi maleficos, sacrilegos, aut magos absolvat, eos monere & inducere, primò, ut pactum sive expressum sive implicitum, quod habent cum dæmone, serò abjurent. Secundò, ut suas schedulas, ligaturas, libros, aliaque impiæ artis instrumenta comburant. Si autem chirographum aliquod dæmoni traderint, non est absolutè necessarium, ut recipiatur; quia pactum illud per poenitentiam dissolvitur. Tertiò, ut promittant efficaciter quantum poterunt damna aliis illata resarcire.

CAPUT II.

De pertinentibus ad secundum Præceptum. Non assumes nomen

Domini &c.

§. I.

De Blasphemia.

1. Blasphemia est maledictio sive contumelia in Deum: ut si quis Deum vocet tyrannum, aut injustum, aut dicat se aliquid Deo invito facturum. Blasphemia non admittit parvitatem materiæ, sed semper est peccatum mortale, quoties liberè profertur.

2. Peccatum Blasphemiæ est etiam in

A a a

San-

Sanctos, aut res sacras contumeliam dicere si proferatur in Sanctos, ut Sancti sunt. Non enim esset grave peccatum dicere de aliquo Sancto, quod fuerit ignobilis, factor, indoctus, &c.

3. Si quis in iracundia, indignando non Deo, sed homini, nomet Sacramenta, Vulnera Christi, & similia sine aliorum scandalo, non erit illa Blasphemia, sed vana usurpationis sacri Nominis, & facile potest esse tantum veniale; ut docent *Cajet. Sanchez, &c.*

4. Maledicere vento & pluviae, qua affligimur, aut diei & loco; in quo nati sumus; aut equis & jumentis, ut faciunt rustici aut aurigae, si sistat maledictio in sola creatura, sic ut tantum ipsi malum imprecurur, non est per se lethale peccatum: si autem indignatio tendat contra Deum, aut contra creaturas illas; quatenus sunt instrumenta Dei, committitur grave peccatum: quod si optemus creaturas destrui cum gravi damno proximi, peccatum est contra charitatem.

5. Verba quae tantum dubie videntur sonare aliquam contumeliam contra Deum, & possunt facile in alio sensu accipi, non debent censeris verba blasphemia, si absit prava intentio. Quia verba in dubio non sunt accipienda, ut sonent delictum; non enim praesumitur delictum, nisi de eo constet. *Bonacina, Castrop. Tambur. Lib. 2. Cap. 6. § 4. Num. 19.* Decet tamen a talibus verbis tanquam periculosis studiosè cavere.

6. Sed *Queres* primò. Quid censendum de parentibus aut aliis, qui saepe liberis & amicis daemone, & damnationem imprecantur?

Respondeo, non esse Blasphemiam, sed diram imprecationem, quae plerumque ob subitam iram & inadvertentiam, ac defectum seriae voluntatis veniale peccatum non excedit; nam plerique, si interrogentur, dicent se nullo modo voluisse, ut malum illud alteri eveniret. *Bonacina, Navarrus, Tol. Regim. Baldel. D. 25. Num. 10.*

7. *Queres* 2. Quid judicandum de illis, qui frequenter ex prava consuetudine verba blasphemia inadvertenter proferunt? Quidam censent singulis vicibus mortaliter peccare. Alii tamen docent illos tantum peccasse in causa, dum consuetudinem illam cum advertentia contraherent, & nunc tantum peccare omissione diligentiae ad extirpandam consuetudinem vitiosè contractam, de qua a Confessario serio monendi sunt; etiam aliquando cum dilatione absolutiois, si aliter non appareat emendatio. Ita *Diana Part. 3. Tract. 5. Resol. 65. & Part. 10. Tract. 14. Resol. 13.* citans *Suarez, & sex alios.* Item *Leander de Juramento Disp. 5. Quest. 18.* cum aliis, quibus non apparet quomodo verba illa, sine ulla advertentia malitiae prolata, possint esse per se formalia peccata, magis quam eadem verba in somno, aut ebrietate prolata; cum hic & nunc, dum proferuntur, absit omnis notitia & advertentia malitiae; adeoque desit tunc libertas illa, quam ad merendum & demerendum omnes requirere debemus.

8. Pro Blasphemia, in Confessione gravem injungendam esse poenitentiam disertè statuunt *Conc. Lateran. & Trident. Sess. 14. Cap. 8.*

Olim in Jure Canonico *Cap. sancimus, de maledicis*, statutum est, ut si quis contra Deum, aut Sanctos publicè blasphemaret, per Episcopum suum his poenis subiiceretur; ut septem diebus Dominicis praeforibus Ecclesiae palam, dum aguntur Missarum solemniam, existat, & ultimo die pallium & calceamenta non habeat, & sextis quibusque feriis intra illud tempus in pane, & aqua jejuset; &c. Nunc verò quoad proxim spectandae sunt Constitutiones, & consuetudo pro puniendis Blasphemis in variis locis recepta; ut cum aliis advertit *Azor, & Castropalaus Disp. 2. Punct. 2. §. 5.* Viget autem in Hispania haec consuetudo, ut si homo ignobilis proferat Blasphemias haereticas, producatur in publicum cum galero papyraceo, collum ligatus fune, lingua ligata

ligata palo, sine pallio, nudis pedibus, & flagellatus, tandem mittitur in exilium. Ex quibus patet Blasphemum non debere mirari, si aitem a suo Confessario non nihil severè tractetur.

§. II.

De Juramento.

1. Juramentum est invocatio divini nominis in alicujus testimonium. Ac proinde Juramentum sanctè susceptum est actus patriae: undè fit ut solum per Deum verum jurare liceat, qui solus est rerum omnium conscius, & infallibile testimonium perhibere potest.

2. Juramentum aliud est *Affertorium*, quo confirmatur dictum de praesenti vel praeterito: aliud *Promissorium*, quo confirmatur promissum de opere futuro. In Juramento promissorio includitur etiam assertorium de voluntate rei faciendae.

3. Juramentum non est dicere: In mea fide, in mea conscientia, in fide Christiani, in fide Religiosi: æquivalent enim tantummodo his; ita est, verum est: neque Deus ut testis invocatur, nisi per ea verba quis intendat jurare; nam & juramentum ex intentione dependet.

Nec jurare per creaturam, juramentum propriè est, v. g. per animam, per dexteram, &c. modò ad Deum non referas, sed tantum per eam, quantum potest, veritatem confirmare intendas; etsi tali testimonio abutens a peccato aliquo non excusetur.

4. De habentibus consuetudinem jurandi idem ferè dicendum quod supra de Blasphemia, *Num. 7.*

5. Mortale incurrit, qui jurat se facturum, quod credit se facere non posse. Item qui jurat falsum etiam sine animo jurandi: Tum etiam qui jurat aliquid promittendo, sine animo promittendi. Quia ipsa forma Juramenti falso suscepta est gravis in Deum irreverentia.

S. Thom. 2. 2. q. 97. A. 7. Less. Bonacina &c. Peccat etiam graviter, qui jurat rem dubiam tanquam certam. *Suarez, Angel. Navarrus Cap. 12. Num. 7.*

6. Qui jurat facturum se aliquod opus leviter malum, peccat plerumque tantum venialiter; si verò id jurat sine animo faciendi, peccat mortaliter. *Bonacina, &c.* Ratio prioris est, 1. Quia sic jurans nullo modo Deum adducit in testem falsi: Supponitur enim habere animum committendi illud veniale, quamvis exequi non teneatur, sed potius omittere. 2. Juramentum illud non continet gravem irreverentiam: quia etsi non sit apta juramenti materia, non est tamen graviter inepta, quod patet; nam jurare se facturum rem merè indifferentem est tantum veniale, eo quod sit materia leviter non apta, uti satis constat: atqui materia venialis non excedit indifferentem nisi excessu veniali: ergo illius ineptitudo sive irreverentia in ordine ad Juramentum est tantum venialis. Quis facile censerebit reum fieri ignis æterni, qui jurat se velle socio auriculam vellere, aut dicturum illi verbum injuriosum, aut ereptum obulum non redditurum, quod novit venialiter malum. Sic etiam censent *Cajetanus in Summa de Juramento, Sylvester, Sotus, Navarrus, Covar. Valentia, Suarez, Sayrus, Fagundez, Basæus, Azor, Leander* plures citans, & hoc longè probabilius affirmans, *de Juramento Disp. 7. Quest. 37.* Addidi tamen, *plerumque*, quia possunt in aliquo singulari casu intervenire tam notabiles circumstantiae, ut irreverentiam gravem, vel etiam scandalum arguere possint.

7. Rem levem in Juramento promissam non praestare, mortale non esse, v. g. servum aut prolem non castigare, uti probabilius docent, *Sanchez, Layman, Sylvester, Antoninus, Navarrus, Sotus, Contra Cajetanum in Summa Ver. Perjurium, Tolertum, Gabrielem, Tabienam Ver. Juramentum, Fumum, Valenciam, & Lessium Just. Lib. 2. Cap. 42. Dub. 5.* cujus ratio mihi magis solida

videtur: quia ejusdem rationis est, falsum reddere id quod Deus antea testatus est per Juramentum promissorium, & facere ut Deus in præfenti falsum testetur, uti fit in Juramento assertorio, quod semper est grave. Nam quod veritas Juramenti promissorii tantum sit futura pendens ab ipso jurante, non facit, quo minus æquè teneatur efficere, ut verum sit quod juravit se facturum; quamdiu saltem res promissa non remittitur, aut honesta manet, de quo infra. Certum verò hoc est, ut levissimum sit, quod vel negando, vel affirmando scienter juras falsò, esse mortale.

8. Si quis se juret facturum, quod postmodum non decet, non tenetur. Nec si juravit alterius causâ, qui fieri non vult, quod promissum est; nisi simul ad honorem Dei jurasset: Tunc enim videtur voti locum tenere. Etsi hic etiam, ut volunt quidam, non teneatur, si ille, cujus fieri interest, obligationem remittat; ut si quis ad Dei gloriam jurasset, se pauperulam certam in uxorem ducturum, eaque relaxet promissum.

9. Fraude inductus ad jurandum, quam si novisset non jurasset, non tenetur. At extortum vi Juramentum de re non illicita obligat, nisi vel relaxetur, vel sit de Matrimonio ex metu, qui cadat in constantem virum, ad id obtinendum incusso.

10. Juramentum de re imprudenti, indifferenti, aut melioris boni impeditiva, non obligat: quod postremum merito sic intelligunt nonnulli, nisi juratum sit in alterius favorem, v. g. ducere aliquam: non enim potes id postea omittere ob solùm continentia desiderium.

11. Jurans facere certo tempore, si non potest, tenetur postea, nisi ad solum illud tempus Juramentum alligare voluerit.

12. Jurans non obligatur ad ea, de quibus si cogitasset, ea non intendisset in aliis quæ promittebat includere, sed exclusisset: nec etiam obligatur, si id accidat, quod si fuisset Juramenti tempore, pro temerario haberetur.

13. Si procurator ex speciali mandato tuo pro te juravit, teneris ejus Juramento; *Leander, Sa, aliique.*

14. Juramentum de celando secreto, intelligitur, nisi alteri magis noceat secretum non aperiri; aliud est de secreto Confessionis Sacramentalis.

15. Juramentum servandi omnia Statuta, intelligitur, si sint licita, & nisi abrogentur.

16. Civitatis Juramentum, si pars major non servet, nec reliqui servare tenentur. Non enim pro tali casu præsumuntur cives se obligasse.

17. Impuberis Juramentum, patre contradicente irritatur. Potest etiam pater irritare tale Juramentum filii, etsi speciem voti habeat; ut potest ipsa vota: sic & quisque indirectè Juramenta subditi, de rebus sibi subjectis, si velit, irrita reddit.

18. Juramentum à se factum ad Dei gloriam potest quisque commutare in rem apertè meliorem; non si factum sit homini. *Tolet. Sanchez, aliique.*

19. Qui juravit non petere dispensationem Voti, vel Juramenti, vel eâ non uti, poterit rem Superiori indicare, si sic ratio postulet; & si is dispensationem dederit, eam liberè acceptare. *Sylvester ver. Juramentum.*

20. Qui ex privilegio possunt dispensare in votis, vel eâ commutare, non propterea idem possunt in Juramentis. *Navarrus Cap. 27. aliique.*

21. Etsi Episcopus possit dispensare in Juramentis Pontifici non reservatis, causa tamen proportionata requiritur, ut dispensatio sit valida. Non requiritur tamen illa in Juramenti irritatione, ut hæc fiat validè, sed tantum ut fiat licitè.

QUÆSTIO sat difficilis est; An qui juravit redire ad carcerem, quo injustè detinetur, obligetur ad reditum, si subsit probabile periculum mortis injustæ postea infligendæ?

Respondeo, Sententiam ab auctoritate esse

esse utrimque valdè probabilem. Teneri ad reditum docent *Suarez, Lessius, Layman*, aliique, quos citat & sequitur *Sanchez Lib. 3. in Decal. Cap. 11. Num. 32.* Admittunt tamen *Suarez & Sanchez* cum aliis, quos citat ibidem Num. 35. Episcopum posse illud Juramentum relaxare, & sic obligationem redeundi tollere: quia jus vitæ præbet justam causam relaxandi. Negant verò absolute tali casu ad reditum teneri, *Vasquez 1. 2. q. 96. Art. 5. Navarrus, Fabiana, Sylvester, & plures Juristæ, nec non Diana, Tamburinus, Reginaldus, Fagundes Lib. 2. in Decal. Cap. 13. Num. 10.* aliique, quos citat *Leander Tract. 1. de Juram. Disp. 10. Quest. 21.* Quia, inquiunt, Juramentum de tali re esset temerarium, quod non obligat; esset enim vinculum iniquitatis, in ordine ad mortem injustè inferendam.

Excipe tamen tale Juramentum, quod fieret ab eo, qui ob Religionem captivus detineretur, vel etiam apud Turcas, vel in alio casu, quo ex omisso ad carcerem reditu nasceretur magnum scandalum, aut contemptus Religionis: idque admittunt *Navarrus, Diana, Tamburinus, Leander loco citato, & plures etiam secundæ sententiæ Auctores.*

QUÆRES; quænam personæ ad Juramentum suscipiendum in judicio admittantur?

Respondeo, Non admitti, jure saltem communi, pueros, aut puellas ante annos pubertatis; qui sunt in pueris 14. in puellis 12. In causis autem criminalibus non admittuntur minores viginti annis, ut constat ex lege *Inviti. ff. de testibus.* Repellitur etiam, qui antea fuit perjurus *Cap. parvuli 22. Quest. 5.* Et Apostata *Cap. alieni 3. q. 4.* Et inimicus, aut malevolus, *Cap. cum oporteat, de accus.* Excluditur etiam communiter, qui est socius criminis, aut infamis, aut consanguinei, & affines usque ad quartum gradum illius, pro quo est testimonium dandum, ex *Cap. similiter, de testibus &c.* Et specialiter Sacerdotibus interdictum est

in judicio ex levi causa Juramentum præstare, ex *Cap. si quis Presbyter 2. Quest. 4.* Quia in causâ non gravi sola testificatio Sacerdotis debet esse fide digna sine Juramento. Possunt tamen in judicio Juramentum præstare in causâ magni momenti, in quo sufficit Sacerdoti proprium pectus tangere, extra aliquos casus, qui excipiuntur in *Jure Cap. si quis Presbyter supra.*

DAMNATA est ab *Innocentio XI.* de Juramento hæc *Prop. 24. Vocare Deum in testem mælacii levis, non est tanta irreverentia, propter quam velit aut possit damnare hominem. Et Prop. 25. Cum causa licitum est jurare sine animo jurandi, si res sit levis, si res sit gravis. Et Prop. 26. & 27. de Jurante cum restrictione et amphilogia &c. supra Pag. 144.*

§. III.

De Voto.

1. Votum est, promissio deliberatè Deo facta de bono meliori. Ea deliberatio requiritur ad obligationem Voti, quæ requiri solet ut quis peccet mortaliter.

Sed quid si post emissum Votum dubitetur, an vovens habuerit sufficientem deliberationem, & usum rationis? Si vovit ante septimum ætatis annum, in tali dubio non obligatur: quia possessio stat pro libertate, nec præsumitur in illa ætate habuisse sufficientem deliberationem. Si verò post septennium vovit; non obstante tali dubio manet Voto obligatus: quia possessio stat pro Voto, & præsumitur usus rationis, nisi satis constet oppositum: Ita *Sanchez, Diana, & Doctores communiter.*

2. Non obligat Votum de re vana, aut impeditiva majoris boni, neque de re indifferenti, nisi bono sine cohonestetur. Quia Deus talia Vota tanquam vana, non accipit; ut docet *Navarrus Cap. 12. aliique.*

3. Tenetur Voto, qui intendit vovere, etiamsi non intendat implere: qui verò se non intendit obligare, non videtur intendere

vovere; hoc enim ipso, quo quis vovet se obligat; uti qui promittit, obligat se hoc ipso, quo promittit. Peccat tamen, & secundum quosdam mortaliter, vovens sine animo se obligandi.

QUAESTIO est; An validum sit Votum, aut Juramentum numquam peccandi venialiter?

Respondeo negativè, quia est de re moraliter impossibili, spectatâ communi hominum imbecillitate. Sed quid si sit Votum de certo veniali, v. g. numquam mentiendi? Respondeo Votum illud validum, & sæpè laudabile esse: quia per insignem diligentiam est moraliter possibile cum ordinaria Dei gratia ab omni mendacio abstinere; ut admittunt etiam *Lessius, Sanchez, Suarez de Voto Cap. 3.*

Sed *Quares*; An idem sit de Voto vitandi omne prorsus verbum otiosum, aut omnem distractionem in oratione? Affirmat esse validum *Cajetanus. 2. 2. Quæst. 88. Art. 8. & quidam alii?*

Respondeo tamen, multò probabilius, esse invalidum: Quia lingua est tam lubrica, & phantasia tam instabilis, ut moraliter impossibile sit in illis cohibendis omnem negligentiam semper evadere. Constat quidem S. Tereciam emisisse Votum semper faciendi quod judicaret Deo acceptissimum: sed ad hoc opus erat gratiâ prorsus rarissimâ, & ad cooperandum gratiâ: rara avis in terris erat S. Terecia.

4. Quoad Votum ex Metu, probabilius est Votum factum metu gravi, ad id non justè incusso, non valere, nisi firmetur Juramento: Secus est, si metus justè incutiatur.

5. Votum puellæ ob metum Patris reverentialem, non valere quidam probabiliter asserunt, si præsertim timeat, ne ab eo alioqui dure tractetur. *Navarrus Cap. 25. Num. 51. cum variis.*

6. Qui vovit solum ingredi Religionem, si in Novitiatu ea non placet, potest exire, etiam si vovisset animo perseverandi: sic enim institutus est, & intelligitur ingressus Religionis.

7. Violare Votum de re levi, aut de vitando aliquo veniali, est solum veniale peccatum. *Navarrus Num. 40. Layman cum communi;* quod confirmatur in levi violatione paupertatis, aut obedientiæ religiois: contrarium de Juramento plures docent.

8. Non est plerumque in potestate vovens se obligare sub mortali, aut veniali peccato; obligatio enim pro qualitate materiæ, quam vovet, gravis aut levis incurritur.

Voto emissa ex Errore non obligant, si error fuerit circa substantiam rei promissæ, vel circa conditionem substantialem, vel circa finem sive motivum vovendi. Hinc error circa substantiam facit, ut non teneatur, qui vovit dare calicem, quem putavit esse argenteum, cum tamen sit aureus. Error circa finem invalidat Votum offerendi Deo Sacrificium in gratiarum actionem pro recuperata sanitate amici, qui tamen est mortuus, aut non laboravit. Ita *Lessius, Filiucius, alique communiter.*

9. Non ideò Votum non obligat, quia accidit aliquid, quod si prævidisses, non vovisses; sed quia accidit id, quod si fuisset ab initio tempore voti, obligationem Voto abstulisset; ut si fiat res impossibilis, aut illicita, aut indifferens; quæ per se sub Votum non cadunt.

10. Votum Sacerdotii, aut Votum non nubendi, non est Votum castitatis; potestque ab Episcopo dispensari.

11. Votum de impossibili non obligat, etsi res postea fiat possibilis. Ita DD. Communius.

12. Illi possunt irritare suorum Vota, quos diximus posse irritare Juramenta; supra §. 2. Num. 17. Qui tamen sine causa irritat alterius Votum in quod consenserat, peccat quidem, sed valida est irritatio.

13. Etsi Episcopus possit dispensare in suorum subditorum Votis Papæ non reservatis, dispensare tamen non potest Parochus. Quia in hoc non habet jurisdictionem fori externi; *Suarez, & alii communiter.*

14. Vo-

14. Votum omne, ex juris auctoritate, commutari potest in Votum Religionis; quia hoc est maxime arduum & diuturnum.

15. Potest quis non servare Votum, quando observatio vergit in periculum magnum, & non potest pro dispensatione adiri Superior. Excipe tamen Votum continentiae, quæ melior ipsâ vitâ existimatur.

16. Causa dispensandi esse potest; facilitas nimia, sive defectus maturæ deliberationis in vovendo; infirmitas ad implendum; necessitas vel utilitas: quæ item causæ ad Votum commutandum idoneæ esse solent.

17. Papam posse in Voto solemnî castitatis dispensare quidam negant; aliqui rectius affirmant: utrumque fat probabile Auctores admittunt.

18. Qui potest ex privilegio dispensare, potest & commutare; non contra. Dispensatio autem in Voto sine justa causa invalida est; ut passim admittunt Theologi.

19. Dispensatio aut commutatio Voti & Juramenti invalida & injusta est, quando ea cedit in præjudicium tertii, cui per Votum aliquod jus acquisitum est. Sed bene notandum, jus illud acquisitum non esse; nisi promissio fuerit acceptata; ideoque posse adhuc Votum relaxari aut commutari: Ita *Rodric. Tom. 2. Cap. 13. Num. 4. cum aliis.*

Quinam autem possint in Votis & Juramenti dispensare, aut ea commutare, reperies supra in serie Facultatum, pro Missionariis & aliis. *Tract. 2. Cap. 5. §. 1. Num. 9.*

QUÆRES, quænam Vota sint soli Pontifici reservata, sic ut nequeant ab alio, sine ejus facultate relaxari, aut commutari?

Respondeo; quinque esse Vota sic Pontifici reservata: Votum Castitatis perpetuæ, Religionis approbatæ, Peregrinationis ad limina Apostolorum, & ad S. Jacobum Compostellam, & ad Terram Sanctam. In necessitate, quando non datur recursus ad Pontificem, potest in illis Episcopus cum suis subditis dispensare: ita *Doctores* ex Juris concessione.

Quod si prædicta Vota fuerint pœnalia; ut,

si fornicatus fuero, voveo in pœnam servare perpetuam castitatem: vel si fuerint conditionalia; ut, voveo peregrinationem Compostellanam, si ab hoc morbo convalesco: talia Vota non censentur reservata, etiam post implementam conditionem. Quia non sunt emissa ex virtute Religionis, sed vel pœnæ explendæ, vel sanitatis obtinendæ gratiâ; reservatio autem cum sit odiosa, rigidè interpretanda est. Poterunt itaque talia Vota relaxari ab iis, qui facultatem habent dispensandi aut commutandi alia Vota; ut docet *Cajetanus* verbo, *Votum* Num. 6. Medina, Lopus, Aragonius, Palacios, & plures Theologi recentiores.

QUAESTIO est inter aliquos Recentiores; An si obstrictus Voto castitatis sine delectatione propria, alium suo contactu ad pollutionem impellat, teneatur in Confessione circumstantiam sui Voti explicare?

Non desunt Auctores, qui sustinent partem negativam; eo quod talis in seipso nullam ponat actionem veneream castitati suæ contrariam?

Respondeo tamen, illum esse Voti transgressorem, & teneri circumstantiam talis Voti in Confessione exponere. Quia vovit abstinere ab omni actu venereo; ac proinde dum actionem illam in alio procurat, contra Voti religionem operatur.

Nec videtur contraria opinio tutò sustineri; cum ea jussu supremi Tribunalis Fidei expuncta fuerit ex Summa Hieronymi de Llamas anno 1640.

De Votis Religiosis Paupertatis, Castitatis, & Obedientiæ, tractavimus ex professo supra Tract. 1. Cap. 6. Art. 3. Pag. 230. & seq.

CA.

CAPUT III.

De tertio Præcepto: Memento, ut diem
Sabbathi sanctifices.

§. I.

De Fæstorum observatione.

1. **O**bservatio Fæsti incipit à medio noctis usque ad medium noctis sequentis. Violatur sanctitas Diei Fæsti exercendo opera servilia; hoc est, quæ versantur circa materiam externam, & pro Mechanicis haberi solent; ut fabricare, aut fuere, aut similia, quæ requirunt laborem corporis, qualis ab operariis exerceri solet.

2. Illicitum non est diebus Fæstis instrumenta musica pulsare, iter facere pedibus, equo, vel curru: quia hæc non sunt servilia. Imò licita sunt reliqua ad res ejusmodi necessaria, v.g. currum fractum die Fæsto reparare ad iter istius diei. *Navarrus, Toletus, Suarez.*

3. Licet etiam diebus Fæstis docere, scribere, etiam accepto pretio aliquid non multum operosum transcribere. Imò licitum esse pingere docent *Medina, Lopez, Armilla*, & probabile putat *Layman*: de rudibus verò lineamentis die Fæsto formandis, id plerique concedunt.

4. Servile non videtur ad vitandum otium venari, aucupari, piscari, saltem in fluminibus recreationis causâ, & sine magno strepitu aut corporis fatigatione gravi: ita censent *Granadus, Layman, Bonacina*. Idem de puellis ad otium vitandum non operosè acu pingentibus, cum *Diana Part. 6. Cap. 5. Resol. 25.* docent *Azor, Armilla, Sà.*

5. Non licet emere aut vendere res non necessarias, negotiari publicè vel privatim, inire contractus emptionis, permutationis, locationis; nisi ex consuetudine, vel aliis justis de causis excusentur; quia ista intelliguntur no-

mine mercatus, qui prohibitus est, *Cap. 1. de servis*; ut docent *Suarez, Bonacina, Filiucius*.

6. Quæritur hic; quæ causæ excusent ab observatione Fæstorum?

Respondeo, 1. Dispensatio Episcopi, vel potestatem Episcopalem habentis, vel quasi Episcopalem; uti habent Superiores Religiorum; imò & Parochi, quando non datur facilis accessus ad loci Ordinarium.

2. Loci consuetudo: hinc licitæ sunt Nundinæ in Fæstis passim haberi solitæ, & præparationes ciborum, etiam non necessariorum; ut placentarum, & similium. Licitæ etiam quibusdam locis sunt emptiones & venditiones rerum, quæ parvo pretio emuntur. *Layman, Bonacina, alique.*

3. Necessitas propria vel aliena, corporis vel animi: quando nimirum sine gravi incommodo aliquid omitti non potest. Sic excusantur servi & ancillæ coacti à Dominis laborare, nec audentes recusare: Si tamen id sæpè contingat, regulariter eos deferere debent. Item Pistores, Laniones, Coci, Sartores in operibus necessariis; ut in funeribus, nuptiis &c. si aliter fieri non potest, ut satisfaciant. Item Agricolæ, si ob imminentem pluviam scœnum, vel segetes colligere debeant.

Denique excusat parvitas operis, vel temporis; undè grave non videtur unâ horâ laborare, ita *Suarez*; maximè, ut notat *Layman*, si labor non sit servilis nimium, qui brevi etiam tempore corpus fatigat.

7. Peccat, qui post usum rationis die Fæsto non audit Missam: peccat quidem venialiter, si pars parva spontè omittatur; mortaliter verò, si pars sit notabilis v.g. media, vel tertia pars Missæ. *Layman* tamen & alii quidam non audent mortalis damnare eum qui tantum ab Offertorio usque ad finem adfuisse.

8. Qui à duobus Sacerdotibus successivè duas Missas audit tantum dimidias, peccat saltem venialiter: certè in eo peccatum admittunt *Navarrus, Sà, Sotus, Henriquez, Diana*. Quia talis non audit integram Missam,

Missam, sicuti præscripta est ab Ecclesia, & sicuti communiter à fidelibus intelligitur; cum illæ potiùs sint partes diversarum Missarum, non constituentes unam in ratione Sacrificii vel actionis sacræ.

9. Multò minùs satisfacit, qui duas partes Missæ simul à duobus Celebrantibus audit. Nam hic præterea valdè irreverenter tractat Sacrificium adedè tremendum; dum tempus pro eo ritè peragendo necessarium aut consuetum, non vult impendere, etiam ipso die, quem totum Deo consecrare tenetur. De hoc extat *Pag. 145. Innoc. XI. Prop. 53.*

10. Non satisfacit etiam, qui sub Sacro dormit, pingit, docet; vel qui post murum, aut tali loco est, undè nihil audiri, videri, vel notari possit, quid in Missa fiat.

11. Satisfacit tamen surdus, cæcus, & qui post ostium, aut columnam, vel in fenestra, vel extra eam ita est præsens, ut ex signis externis colligere possit, quid à celebrante agatur, spectatâ loci naturâ; etsi ipse per accidens nullam Sacerdotis actionem videat vel audiat; modò per moralem conjunctionem sit pars ejus multitudinis, quæ Missæ præsens dicitur: ita *Bonacina, alique.*

Quæres; An qui tempore Præfationis accessit ad Sacrum audiendum, quod unicum eo die celebratur, teneatur audire saltem aliam partem sequentem? Negant *Ledesma* in *Summa Part. 1. Cap. 27. Consil. 5.* *Joannes Sanchez*, &c. apud *Dianam* in *Miscel. Resol. 60.* Quia, inquit, per reliquam partem istius Missæ non potest implere præceptum, quod requirit Missam sufficienter integram.

Sed veriùs affirmat *Moya* Part. postremâ Select. Quæstionum, citans *Suarem*, & *Sanchez*. Quod solidè probat: quia à consecratione usque ad communionem inclusivè continetur essentia Sacrificii, cui reliquæ partes sunt tantum accessoriæ, & integrantes: cum ergo principale non sequatur accessorium, sed contra, planè deducitur illum teneri audire istius Missæ partem reliquam, quæ est omninò principalis.

Tom. II. P. 2.

12. Qui ex impotentia saltem morali impeditur exire, aut magna difficultate, aut ex notabili incommodo proprio, vel proximi, vel bonorum, vel honoris, non tenetur curare celebrari privatim in Altari portatili cum privilegio, aut preces interim alias loco Missæ recitare; quamvis id consultum sit. Quia non est mens Ecclesiæ præcipientis instar discretæ & benevolæ matris, alias impeditum ad ista obligare: ita *Bonacina, Navarrus, Filiucius, Suarez.*

Hinc excusantur illi, quibus, si exeant ad Missam audiendam, periculum est gravis offensionis mariti, parentum, vel dominorum. *Henriquez, Suarez, Filiucius.* Si tamen id ferè semper aut frequenter fieret, de alio medio laborandum esset.

13. Item, quibus gravis est difficultas eundi ad Ecclesiam, ob distantiam, v.g. unius vel alterius miliaris Germanici, vel etiam minoris spatii; maximè, si via sit molesta, calum pluvium, &c. ubi habenda est ratio personarum, sexûs, loci, temporis, & consuetudinis. *Bonacina, Suarez, Filiucius, Marchant, &c.*

14. Denique, si ex consuetudine sæminæ egredi non soleant tempore luctûs, vel etiam post partum, excusantur. *Sylvester, Cajet.* Aut si quis verè non habeat tunc vestes statui suo convenientes. *Navarrus, Henriquez, Sà Azor, Bonacina.*

15. Excusantur à Missa audienda infirmi, quando prudenter timent, si Ecclesiam ad-eant, aliquod damnum considerabile in valetudine, aut moram in convalescentia. Ita omnes docere tradit *Leander* de auditione Missæ *Tract. 2. Diss. 2. Quæst. 13.* citans *Cajetanum, Navarrum, Sotum, Suarem, Bonacina, Henriquez, Hurtadum, Toletum* & plures alios. Excusantur etiam convalescentes, quando prudenter timet, quod exeundo domo ad Missam incurrerent periculû majoris morbis, ut supra citati. Quando verò de hoc dubitant, consulendus, vel Pastor, vel Medicus, vel Superior, vel alius vir prudens; nisi ipsèmet æger talis sit, ut in hoc ferè etiam ju-

B b b dicium

dicium possit. Manente autem dubio, rectè posse, illo practisè deposito, non exire domo ad Missam, ne se exponat periculo majoris morbi, docet ibidem Leander, cum Bonacina, Trullenck, Dicastillo, Gesualdo, ibi etiam citatis.

Alia de Sacrificio Missæ diximus supra Par. hæc 3. Tract. 4. Cap. 4. §. 5. &c.

QUÆRES I. Quid si inter hæreticos multa pecuniaria imponatur Catholicis in Sacrificio Missæ deprehensis; uti sæpius factum in Anglia, Hibernia, &c.

Respondeo illam non excusare, nisi aliquis adeo sit pauper, ut multa illa sit personæ aut familiæ valdè graviter nocitura.

QUÆRES 2. An in diebus Festis Ecclesiæ liceat Catholico inter hæreticos eorum more officinam suam aperire, & merces vendere?

Respondeo affirmative; si hoc tantum faciat ad damna evitanda, & servandam uniformitatem cum aliis civibus. Quia non est mens Ecclesiæ fideles suos ad claudendum obligare cum tanto incommodo & perturbatione, quæ possit inde frequenter oriri. Si tamen alicubi consuetudo obtinuisse, ut maxima pars Catholicorum Officinas clauderet, tenerentur alii se illis conformare. Ita etiam resolvit Lessius in Opus. posthumo Verb. Festa, casu 8.

QUÆRES 3. An idem dicendum sit de claudendis officinis Catholicorum quibusdam diebus, quæ apud hæreticos publicæ orationi dedicantur?

Respondeo; Etiam Catholicos illis diebus posse officinas claudere more hæreticorum; quod etiam admittit Lessius supra. Quia hoc non est signum professionis falsæ religionis, aut cooperatio aliqua cum ritu hæretico, sed est tantum signum obedientiæ conformitatis politicæ per actionem ex se indifferentem.

QUÆRES 4. An si Herus quispiam habens tres servos, injungat eis laborem in die festo, assignando singulis unicam horam successivè, peccet mortaliter.

Fateor difficile esse ex vi hujus præcepti

de opere servili ostendere, ex quâ ratione ille mortaliter peccet. Primum, non ex eo quod opus servile exerceat; nam supponitur ipse ab opere totus vacare. 2. Non ex eo quod adhibeat alios, quorum singuli laborando venialiter peccant; quia inde tantum sequitur illum tot peccatorum venialium causam esse: præbere autem causam pluribus venialibus iussu, consilio, aut consensu, non solet mortale reputari. 3. Nec quia illa opera servilia à tribus exercita dici possint inter se coalescere; cum sint opera diversarum personarum habentium distinctas obligationes personales, & à se mutuo independentes in ordine ad præcepti observationem. 4. Neque ex eo, quod ipsis laborantibus ceaseatur ille, qui conduxit, serviliter laborare; qui potuit toto die in templo rebus sacris vacasse. Sic qui aliis auctor est, ut singuli violent jejunium leviter per modicas comestiones successivas, quæ ab uno sumptæ constituerent materiam gravem, ille quidem peccat, pro qualitate mali quod procuravit, contra charitatem proximi; nemo tamen dixerit illum frangere legem jejunii ecclesiastici. Negant profunde in casu proposito talem herum peccare mortaliter, Bonacina Diss. 5. Punct. 3. Num. 4. & Diss. 2. de peccatis, Quest. 3. Puncto. 5. Oviedus, Tullenck, Sanchez, Diana, nec non Pasqualigus Decis. 301. quos & sequitur Leander à SS. Sacramento de Præc. Eccles. Tract. 1. Diss. 6. Quest. 9. quorum opinio, uti patet, merito probabilis censetur.

Respondeo tamen; potius in praxi dicendum esse, talem herum graviter peccare. Quia praxis illa obnoxia esset gravibus incommodis, & sæpè scandalo non levi, si in populo, lucri semper avido, illa invalesceret. Deinde, id quod quis efficaciter mandat, aut suadet fieri per alium, hoc ipsum plerumque censetur ipse facere in morali æstimatione, cum sine illius mandato aut consilio res non ageretur: hic autem herus moraliter applicat singulorum manus tanquam suum instrumentum ad totam continuationem illius operis:

operis: Et Superior prohibens actionem successivam, non tam illius modum, quam substantiam durationis continuatæ spectare solet: & in hoc Præcepto peculiare est, quod signanter cadat supra diem Festum, quod indicat ipsum tempus in opere continuatum. Videtur denique praxis illa tendere in fraudem legis de observatione Festorum, quæ tali artificio facile eludi & enervari possit: atque ita inducere inter fideles gravem deordinationem, quæ inde facile sequeretur, si ea praxis pro levi noxa haberetur: nam quædam actiones ex hoc solo capite gravis consequentiæ, & periculi, non raro gravem malitiam contrahere censentur: rationes aliarum magis patebant ex brevi responsione ad sequentia.

Dices igitur primum; isti servi non peccant nisi venialiter, ergo neque herus aliter peccabit.

Respondeo, herum posse peccare, ex dictis, etiam si illi, quorum ministerio utitur, nullo modo peccent, v. g. si utatur operâ servorum infidelium Præcepto Ecclesiæ non obligatorum; vel etiam fidelium sed inculpate non reflectentium ad diem Festum. Sed & concessio antecedente, negatur sequela. Disparitas est, quod singuli famulorum tantum parvo tempore laborent, neque unus cooperetur (quemadmodum suppono) labori alterius: Dominus autem injungendo cuius opus unius horæ, causa est universi operis, cedentis in notabilem prophanationem Diei festi.

Dices secundò; labor ille successivus & divisivus, moraliter non est unus; ergo mandans non peccat mortaliter, sicuti non peccat qui fieri jubet plura mendacia.

Respondeo negando assumptum: nam labor iste fit per plures servos eodem modo, quo fieret per unum, & quidem de mandato ejusdem heri. Ad illationem dico, disparitatem esse; quod peccata venialia non coalescant, ed quod per ea secundum se non inferatur grave nocumentum proximo, neque gravis injuria Deo; Sanctitas autem Diei Fe-

sti plurimum violatur per opus servile pro notabili tempore, ut supra ostensum.

Dices tertio; herus non peccaret mortaliter, si famulos juberet laborare simul per unam horam: ergo neque peccabit graviter, si eos jubeat laborare successivè singulos per unam horam.

Resp. transeat ant. nego sequelam: Disparitas est; quod in antecedente non laboretur notabili tempore, adeoque non graviter violetur Sanctitas Diei Festi, prout fit in consequente: nam spatium trium horarum notabile est respectu unius Diei.

Dices quarto; in hoc casu nec herus, nec famuli propterea multum retrahuntur à debito cultu Creatori tum exhibendo: neque enim per totum diem operibus cælestibus vacare quis tenetur: ergo &c.

Respondeo, negando sequelam. Et ratio est, quia cum Deus certis diebus velit à nobis specialiter coli, prohibet consequenter ipse & Ecclesia omne opus servile non necessarium pro eisdem diebus; quod nempe expeditiores eatenus simus ad cultum illum debite præstandum: quinimò ex objectione illa sequeretur, herum non graviter peccaturum, etsi ipse per tres horas consequenter laboraret, si tempus reliquum Diei Festi totum in templo rebus divinis impenderet; quod nemo admittet.

Huic resolutioni à fortiori favent nostri Toletus Lib. 4. Summæ Cap. 25. Num. 2. & Fagundes de Præc. Eccles. citans etiam nostrum Azorium Tom. 2. Lib. 1. Cap. 28. q. 5. qui docent à mortali non excusari, qui pluribus diebus Festis pro modico tempore in singulis laboraret; quod nimis rigidam existimo, uti & cum aliis Bassæus, & Leander supra citatus; qui etiam liberalius docent excusandum à mortali qui eodem die Festo duas horas citra causam labori impenderet; ubi Leand. nostrum Palaum ait non sine temeritate asserere nullum Doctorem classicum id docere: hos pluresque, etiam in aliis, adire si cui placeat, in his, quam in istis, multò plus in opinando Benignitatis inveniet.

QUÆRES denique; an dies Festus plene observetur ab eo, qui quidem tunc cessat ab opere servili, & Sacrum audit; sed reliquum istius diei totum, vel pro majori parte, impendit rebus prophanis?

Respondeo quod non; & colligitur etiam ex dictis n. 9. atque ex responso supra ad objectionem quartam. Ratio est, quia dies Festi sunt instituti, prout patet ex communi SS. Patrum aliorumque Fidelium sensu, ut tunc specialiter & potissimum vacetur pietatis operibus: quorum unum, nempe auditionem Sacri, & (ubi id commode fieri potest) verbi Divini, determinavit Ecclesia; reliquis libertati seu devotioni uniuscujusque relictis: quod bene inculcandum populo.

Unde, quæ hoc §. n. 2. 3. & 4. dicta sunt, intelligi debent; modò iis major pars diei non transigatur; seclusà tamen necessitate.

§. II.

De Jejunio Ecclesiastico.

1. Jejunium Ecclesiasticum quoad substantiam consistit in unica per diem comestione, cum abstinentià à carnibus, ovis, & lacticiis. Præceptum Jejunii non tantum à Deo latum, sed etiam ab Ecclesia impositum, obligare sub gravi peccato satis patet ex eo, quod Ecclesia tanquam Christi vicaria debeat habere potestatem ferendi leges ad fide- lium directionem, quâ jam inde à temporibus Apostolorum in certis Jejniis ac Festis sub gravi obligatione indicendis semper usà fuit.

2. Ad substantiam Jejunii non videtur spectare certa hora diurnæ refectiois, quæ est circa meridiem: hanc proinde horam sine justa causa notabiliter prævenire, veniale tantum peccatum censent *Toletus*, *Filucius*, &c. Contra *Navarrum*, & quosdam alios, qui id judicant esse mortale. Illud verò tempus ad mediam circiter horam antevertere ex justa causa, v.g. si cum hospitibus comedendum, si iter accelerandum, &c. nullum omnino peccatum censeri debet.

Neque violatur substantia jejunii præcepta, si quis debeat prandium dividere, eo quod è mensa evocetur, vel tantum per intervalla possit accipere, quod ad justam refectioem sufficiat; uti pauperibus contingere solet. Idem dicendum, si quid ante prandium sumatur per modum medicinæ, vel propter debilitatem, vel quia debet aliis in mensa ministrare, vel ob aliam causam debeat ultra consuetam horam prandium expectare. Quia hæc moraliter in unicam tantam refectioem coalescunt.

3. Non solvitur Jejunium per crebriorem potum, etiamsi contingat in eo committi excessum, quo contra temperantiam peccatur. Hoc enim Jejunii præceptum ex mente Ecclesiæ non circa potum, sed circa cibum, ejusque qualitatem veritatur; uti agnovit semper communis Doctorum consensus. Licitum est ante potum, ne noceat, sumere modicum cibi, v.g. quinque vel sex amygdalæ; modò id non fiat in fraudem Jejunii; prout fieret, si quis sapius id faceret ad tollendum Jejunii incommodum. Admittunt hoc *Reginaldus*, *Diana Part. 1. Tract. 9. Resol. 24. Busen. a. lique.*

4. Collationis vespertinæ quantitas & qualitas multum pendet à consuetudine Regionis apud viros timoratos. Licitum esse ubique sumere quantitatem 6. aut 8. unciarum docet hæc *Suarez*, & 12. alii probati auctores: verum illud solummodò intelligendum de illis, qui ampliori nutrimento indigent: nam aliis ordinariè sufficiunt uncia pauciores; uti etiam habet praxis timoratorum. Hinc quartam partem quantitatis sufficientis ad refectioem ordinariam minus rectè admittit *Reginaldus*, & duo alii: quod tamen admiserim, quando quarta pars ordinariæ refectiois sex aut septem uncias non excedit, saltè in locis frigidioribus; idque ex timoratorum, pro Personarum & Regionum diversitate, judicio & praxi, hæc omnium optima regula.

Ubi advertet, cæteris paribus, locorum variorum consuetudinem plus permittere viris nobilibus, quàm plebæis, Ecclesiasticis, aut Reli-

Religiosis: item, in Regionibus frigidis, quàm in calidioribus; quia satis constat in illis frigidioribus vim esse digerendi majorem, adeoque largiori alimento indigere: hinc proinde sententiæ cum variis ex Scriptoribus Germanis subscribit *Layman hinc Lib. 4. Tract. 8. Cap. 1.*

5. Quoad qualitatem collationis, prohibetur cibus solidus, qualis propriè ad cœnam adhiberi solet; ut sunt pisces & ova, aut ex his confecta: ac proinde admittenda non est sententiæ quorundam cum *Bonacina* asserentium, in collatione non tam qualitatem, quàm quantitatem spectandam esse. Quod si contingeret aliquem sine reflexione Jejunii per diem aliquid cibi sumpsisse, non statim ideo debet à collatione abstinere, nisi paulò ante collationem ita sumpsisset, ut spectato tempore & quantitate possit pro collatione reputari.

Permittuntur in collatione fructus & legumina, aliave ex saccharo & melle confecta: & pro more Regionis modicum butyri & casei; uti in Germania, & Belgio, non verò in Anglia aut Hibernia usus obtinuit. Probabile aliquibus est, quantitatem in collatione permissam posse sic permisceri, ut ex ea fiat jusculum, aut simile compositum; dummodò nihil cibi vetiti, sed tantum aqua aut vinum, panis, sal, oleum, aut fructus ingrediatur. Ita cum *Azor*, & 6. aliis, *Diana Part. 1. Tract. 9. Resol. 24.* Quod posterius tamen non facile suadendum est, aut practicandum. Absque causa collationem sumere manè, & vespere cenare, peccatum est, saltem veniale. Fieri id potest absque ullo peccato, si ad sit causa idonea, ut est confectio itineris, venatio, piscatio, ambulatio, etiamsi tantum ad animi relaxationem suscipiantur; ut admittunt *Diana & Castrop* cum pluribus.

6. In violatione Jejunii potest parvitas materiæ excusare à peccato mortali: qualis est ea quantitas carnis, quam coquis ex necessitate gustare permittitur: in aliis verò cibis quinta v. g. aut quarta pars collationis vespertinæ, etsi quis postea prandium, aut collationem sumeret. Si quis autem sapius in die-

modicum sumendo animadverteret se ad quantitatem notabilem pervenire, is mortaliter peccaret: quia partes illæ sic sumptæ in quantitatem gravem coalescunt.

7. Si quis dubitet die Jovis, an sit audita hora noctis duodecima, potest carnes comedere; quia in tali dubio libertas est adhuc in possessione edendi nisi sit duodecima. Secus dicendum, si cœnans die Sabbathi dubitaret, an sit hora 12. noctis: quia in die Sabbathi præceptum est in possessione, ne comedas nisi sit duodecima.

8. *Queritur*; quænam causa à Jejunio excusetur?

Respondeo, causas excusantes à Jejunio, primò esse impotentiam, qualem habere censentur qui sine notabili damno jejunare nequeunt: Hæc ratione eximuntur à Jejunio juniores qui sunt infra annum 21. completum: quibus etiam carnes ministrari possunt usque ad annum septimum; non ultra. Excusantur etiam infirmi, convalescentes, prægnantes, lactantes, & alii, qui ad necessarias vires indigent ampliori alimento. Inter hos numerantur etiam senes sexagenarii, saltem quando non constat posse sine damno jejunare: quia si de hoc damno dubitent, non tenentur jejunando se periculo exponere: fragiles enim sunt senum vires, nec restaurari possunt, quando semel defecerunt. Quinimo aliquorum probabilis sententiæ est, omnes absolute sexagenarios, quamvis validos à Jejunio excusari, ob rationem jam assignatam: adduntque probabiliter sufficere, ut annus sexagesimus sit inchoatus. Ita de anno sexagesimo generatim docet *Diana Part. 1. Tract. 9. Resol. 20.* & fuse *Leander in Præcep. de Jejunio Tract. 9. Disp. 8. Quest. 17.* ubi adducit plures Auctores, & inter hos *Llomas*. 3. Part. Method. Cap. 5. asserentem *Pium V.* de hoc interrogatum ita vivâ voce respondisse anno 1570.

Propter impotentiam etiam excusantur à Jejunio pauperes, qui pro sufficienti refectioe non habent alium cibum præter prohibitum v.g. carnes, ova, lardum, intestina anima-

lium, aut his similia: non enim intendit benigna mater Ecclesia totâ die ad panem, a quam & pauca legumina illos adstringere, aut alimentum viribus sustentandis necessarium subtrahere: *Sanchez, Diana &c.*

Ob eandem causam non immeritò iidem *Sanchez, Navarrus, Gabriel*, à jejunio quoad geminam refectiōem excusant eos, qui laborant tertianâ, vel quartanâ; vel qui ex stomachi vacuitate patiuntur capitis dolorem aut vertiginem; vel qui de nocte dormire aut caleferi nequeunt. Quod ultimum tamen videtur limitandum; si nempe huic incommodo obviare non possint sumendo in prandio collationem, juxta dicta hâc Part. 3. Tr. 1. Quæst. 10, in fine. Et ex peritis Confessariis sapius audivi, fœminas dum jejunant huic capitis infirmitati multum obnoxias esse; de quâ dum queruntur, non debet prudens Confessarius se difficilem præbere.

9. Altera causa excusans à Jejunio est, labor, aut Officium cum quo abstinentia ciborum consistere non solet; qualis est labor agricularum, & plerorumque opificum: non tamen Sartorum, Tonforum, Pictorum, aut aliorum, quorum labor æquè levis censetur; uti docent cum *Lessia* plerique. Non desunt intereâ Auctores, qui existimant Eugenium IV. sinè discrimine omnes artifices à jejunio excusare; quod vir eruditissimus, *D. N. Du Bois* non admittit ad 45. Prop. damn. ab *Alexandro VII. N. 585.* ubi ostendit dictum Eugenium, quatenus operarios liberat, intelligendum esse de illis; quorum labor est incompatibilis cum Jejunio.

At ne hîc laboris prætextus extra suos limites extenderetur, providè *Alexander VII.* inter alias reprobavit Propositionem 30. *Omnes Officiales, qui in Republica corporaliter laborant, sunt excusati ab obligatione Jejunii; nec debent se certificare, an labor sit compatibilis cum Jejunio.*

Excusantur etiam qui pedibus iter faciunt per magnam diei partem; ita *Sanchez, Fillucius &c.* quod in Belgio apud aliquos invaluit de iis; qui quatuor aut quinque leucas

confecerunt; etsi tantum causâ recreationis iter illud susceptum fuisset: non ita tamen ordinariè, qui per unum diem equitarunt, sed bene si per plures dies vires equitando debilitandæ erant. Ita *Fillucius Tract. 37. Cap. 6. &c.* Et universim nemo tenetur ob Præceptum Jejunii omittere opus, ad quod incumbit aliqua obligatio, saltem notabilis; ut rectè notat *Cajetanus*.

10. Excusant quoque opera Pietatis quæ cum Jejunio nequeunt exerceri, etiam quando ob mercedem fiunt. Hinc ad Jejunium non obligantur Concionatores, Præceptores ordinarii, Confessarii assidui, Cantores, & alii, quando per Jejunium in peragendo officio multum impediuntur: hanc enim limitationem intelligunt, & plerumque apponunt Auctores, *Navarrus, Sylvester, Fagundes, Fillucius, Azor Part. 1. Lib. Cap. 28.* Atque in particulari absolute docet *Diana Part. 1. Tr. 9. Resol. 9.* excusari Concionatores qui dicunt per totam Quadragesimam; non verò qui Dominicis tantum diebus concionantur. At *Sanchez in Consil. Part. 2. Lib. 5. cap. 1. D. 13.* judicat à Jejunio Quadragesimæ eos regulariter eximendos, quibus ter vel quater in hebdomade cum fervore concionandum est.

De Lectoribus censent *Fagundes, & Diana supra*, illos tantum excusandos, quorum labor adeo magnus est, ut nequeant aliâ officio satisfacere. *Sanchez supra*, magis in particulari determinat, Lectores illos qui habent assidue quatuor lectiones v. g. Præceptores Grammaticæ in Societate, satisfacere si mediâ tantum Quadragesimâ, sive ter in hebdomade jejunent: quia labor sic continuatus vires paulatim exhaurit. Sed notat ibidem *Sanchez*, ad tollendos scrupulos expedire, ut Superiores cum talibus, quantum necesse est, in Jejunio dispensent, cum hîc nihil aliud certò constet, quam præceptum Ecclesiæ cum magna difficultate non obligare; quanta verò in singulis Officiis & Personis sit difficultas, definiri nequit.

Quando in Persona infirma, dubia est obligatio Jejunii, non potest Medicus dis-

pensare, sed tantum declarare talem esse statum infirmi, ut cum Jejunio difficulter consistat; quo posito per se definit ejus obligatio. Quod si status ille permaneat dubius, à Superiore petenda est dispensatio. Quamvis, dum dubium est de gravi damno ex Jejunio, opus non esse dispensatione doceat *Joan. Sancius* cum *Caramuele*.

QUÆSTIO apud aliquos difficilis est; An ille peccet, aut à Jejunio excusetur, qui v. g. lusu pilæ, aut quatuor vel quinque leucarum ambulatione eâ intentione vires insigniter fatigavit aut exhaustit, ut sic à jejunandi obligatione eximatur?

Docent aliqui Auctores, infra citandi, probabile esse hunc non peccare, aut ad Jejunium obligari; modo simul intendat aliquam recreationem, quæ ex lusu aut ambulatione provenire solet. Quia Ecclesia non præcipit abstinere ludo propter Jejunium, magis quam ab itinere ob lucrum non necessarium, aut ab aliis laboribus excusantibus à Jejunio. Potest igitur intendere istam in ludendo aut itinerando fatigationem tanquam medium non illicitum, quo posito novit Jejunii Præceptum cessare: tantum enim intendit se ponere in statu, qui est extra obligationem Jejunii. Ita docent *Ledesma in Summa To. 2. Tract. 27. Cap. 11. Pag. 699. & Diana Part. 1. Tract. 9. Resol. 40.* Quod confirmant ex eo, quod ad evitandum Jejunium, aut obligationem cessandi ab opere fervili, possit transire ad alium locum, ubi Jejunium non obligat, aut Festum non celebratur; uti cum aliis docent *Suarez, Sanchez, Diana, Fagundes in Præc. Lib. 1. cap. 7. num. 7.* Sed de simili fatigatione in ordine ad Jejunium, diximus supra Tract. 1. Cap. 3. q. 10. Ad quæstionem de esu carniæ immminente periculo inter hæreticos, resolvitur infra Tract. 6. Quæst. 7.

Quæres porro; An ille qui ad Jejunium tenetur, licitè possit post duas refectiōes à se uno die Jejunii illicitè sumptas, sumere eodem die posteriores?

Respondeo, partem negativam nobis videri veriore, quam docet *Sylvius in 22.*

Quæst. 147. Art. 6. & apud ipsum *Joannes Medina, Covarruvias, Molanus &c.* Contra *Durandum* in 4. Dub. 15. Quæst. 11. *Paludani* ibidem Quæst. 4. Art. 5. *Cajetanum, Navarram, Dianam, & alios* non paucos, quorum opinio valde probabilis est. Ratio nostra est, quia in die Jejunii Ecclesia solum permittit unicuique, legitime non impedito, unam comestionem: idè enim præscribitur Jejunium, ut mortificetur caro; At qui ad hoc necessarium seu planè conveniens est, ut tantum una per diem comestio sumatur: Ergo præter secundam refectiōem vetatur quoque alia ulterior. Sequela patet, quia tam hæc quam illa refectio notabiliter repugnat mortificationi carnis. Alioquin lex de jejunando, si tantam inhiberet secundam refectiōem, imperfecta valdè foret, & non sufficiens ad finem suum proximum obtinendum:

Dices; positâ secundâ comestione, non potest amplius observari Jejunium, uti ab Ecclesia præscribitur; ergo tunc non obligat.

Respondeo; non potest observari eatenus perfecte, concedo: imperfectè sive ex parte, nego. Ecclesia namque præcipiens Jejunium, non solum, juxta dicta, prohibet secundam refectiōem, sed etiam tertiam & quartam. Sufficit autem ad obligationem, quod lex, si non integrè, saltem utcumque servari queat; uti patet in aliis legibus tam divinis quam humanis. Et ratio est, quia Superior, ut prudenter procedat, debet velle observari suam legem omni meliori modo, ad urgendum bonum commune quod inde consequitur.

Instabis; per abstinentiam à tertia refectiōe non videtur mortificari seu macerari corpus.

Respondeo negando assumptum. Carentia enim illius quod nutrit, mortificat corpus: Tertia autem refectio etiam nutrit corpus; præsertim si secunda sumpta sit circa meridiem.

Nec refert; quod quorundam corpora, etiam servatâ unicâ comestione, nihil aut parum

parum macerantur. Superior enim in condendis legibus attendit quid ordinariè contingat, non quid extraordinariè: ordinariè autem corpora notabiliter macerantur per unicam comestionem. Denique parum credibile est Ecclesiam voluisse favere, sive laxare licentiam transgressoribus, qui per secundam comestionem jam ausi sunt Jejunii legem violare.

Quinam possint dispensare tempore Quadragesimæ in carnibus, ovis, aut lactiniis, indicavi supra Part. hæc 3. Cap. 5. §. I. N. 14.

CAPUT IV.

De quarto Præcepto: Honora Patrem &c.

§. I.

De obligatione Liberorum erga Parentes.

1. **E**X Præcepto divino obligantur liberi Parentibus, & aliis Superioribus, ad præstandum amorem, reverentiam, & obedientiam; aded ut, si in aliquo horum graviter deficiant, peccent mortaliter.

2. Hinc graviter peccat Filius contra Amorem Parentibus debitum, si signa odii illis ostendat, eosque durius habeat. 2. Si necessitate, vel spiritali, vel corporali urgente, eis non subveniat. 3. Si passim torvo oculo eos aspiciendo, asperèque loquendo ita se gerat, ac si eos odisset. 4. Si hæres cum sit, eorum legata & testamenta non impleat. 5. Si mortem aut aliud infortunium grave illis optet. Ita *Navarrus*, *Reginaldus*, *Filiucius* &c.

3. Contra Reverentiam peccat etiam graviter, si deliberatè eos ad iracundiam gravem irritet, verbis contumeliosis, aliisve, quibus sciat graviter offendendos. 2. Si eos percutiat, quamvis leviter; quin, ut *Reginaldus* censet, si vel manum ad percutiendum deliberatè tollat. 3. Si pauperes agnoscere nolit ac respiciat: si tamen iusta ex causa nolit eos apud se habere, atque exteriùs tantùm se nos-

se dissimulet, modò de necessariis iis prospiciat, à gravi delicto excusatur: eo quod parentes tali casu rationabiliter non sint inviti. *Bonacina*, *alique*.

4. Contra Obedientiam graviter peccat, si in iis, quæ ad bonos mores, gubernationem domus, vel animæ salutem spectant, ubi res gravis est, sit inobediens. *Filiucius Quest. 10. Num. 20. 2.* Si uxorem ducat se planè indignam contra expressam parentis voluntatem. 3. Si sine iusta causa uxorem eam recuset ducere, quam iusserit parens; præsertim si parentum id suadeat necessitas: Iusta verò causa videbitur recusandi, si vel sit immorigera, vel deformis, vel infamis, vel denique animus ab ea multùm averfus sentiatur. 4. Si nupserit parentibus inconsultis; ut vult *Sanchez*: nihil tamen prohibet contrahere cum se digna, si, ubi consuluit parentes, id ipsi denegent. Nam quisque in electione status, sui juris esse censetur. *Sanchez Lib. 4. Cap. 35. &c.*

5. Proles ad alendos parentes inopes obligatur; aded ut si juvari aliter non possint, & urgeat necessitas gravis, teneatur manere in seculo; & si quidem Religionem ingressa sit, egredi, & juvare parentes. Post professionem, tantùm tenetur si necessitas sit extrema: eoque casu pergat ad obligari ad servandum substantialia suæ Religionis. *Lessius Lib. 2. Cap. 41. Dub. 3.*

Quæres primò; An filiis fas sit aliquando parentes criminis reos accusare, vel ad Iudices deferre?

Respondeo, Filiis id illicitum esse, propter naturalem reverentiam parentibus debitam: præterquam in duabus potissimùm causis. Primò, quando parens esset hostis aut proditor patriæ: secundò, quando in Principis necem vel interitum conspiraret. Quia ratio docet communem Reip. salutem, privatè præferendam esse: estque hæc communis opinio apud *Angelum*, *Sylvestr. Azor. Navarrum in Manuali Cap. 14. Num. 12.* qui docet cum *Azor* aliisque, filium eo casu non tantùm posse, sed etiam teneri parentem accusare, si de-

fit

fit alius, qui Patrem sceleris auctorem commodè possit Iudici indicare; ad hoc enim obligat lex ordinatæ charitatis.

Quæres secundò; Quid si parens sit occultè hæreticus, an filius teneatur eum denuntiare?

Respondeo, filium ad hoc saltem teneri, quando parens falsà doctrinà alios corrumpit, aut à vera Religione singulari conatu avertere studet. Quia hæresis, nisi impediatur, ut cancer serpit, & pestiferum virus occultè infundit. Et ita docent cum aliis *Alexander Asten. Azor. Cajetanus in cap. 13. Deuteronomii*: ubi statuitur, ut pater prodat filium impium: Ergo eadem ratione filius Patrem Deo impium, & hæreticum deferre debet, ut ipsius aliorumque saluti prospiciatur.

Quomodò filio, aut filia possit permitti Matrimonium cum hæreticis, vide *Tract. 6. Quest. 23. &c.*

§. II.

De obligatione Parentum erga liberos.

1. **C**ertum est Parentes, avum, aliosque majores jure naturali graviter obligari ad procurandam educationem, & conservationem liberorum.

2. Mater secundùm jura tenetur prolem alere ad annum usque tertium finitum: quæ sequitur educatio usque ad emancipationem ad Patrem spectat. Excipe, nisi hic esset pauper, & Mater haberet media sustentationi proli idonea. *Layman Lib. 5. Tract. 10. cap. 3. &c.*

3. Pater obligatur non tantùm proli legitima, sed etiam spuria, ex jure Canonico, alimenta procurare, & honestas artes, & dotem filia, juxta suum statum, si indigant. Peccat proindè omittendo saltem mediocrem diligentiam, ut in hunc finem media acquirat, aut si bona ad hoc necessaria dilapidet. Neque potest dotem filia, aut patrimonium filio denegare, ex eo quod hic

Tomus II. P. 2.

Ordines sacros suscipiat, aut filia in vitis parentibus alicui nupserit. *Bonacina, Azor, Reginaldus.*

4. In necessariis ad salutem ut liberi instruantur curare debent parentes. Hinc graviter peccant, primò, si quantum in ipsis est non curent, ut bonis moribus imbuantur, vident prava consortia, mandata Dei & Ecclesie observent, Sacramenta frequentent, Christianam doctrinam seu rudimenta fidei addiscant: Si vel exemplo, vel consilio eos depravent: denique si dissolutos moderatè non puniant aut objurgent. *Sylvester, Sotus, Bonacina.*

5. Sunt tamen aliqui casus, in quibus Pater filium possit exhæredare. Si novercam seu Patris uxorem cognovit carnaliter; si cum gravi dispendio Parentum bonà dilapidarit; si testamentum à parente condi impedierit; si Patri detento in carcere succurrere detrectaverit fide jubendo. Denique si proles ante annum vigesimum quintum vitam elegerit luxuriosam.

6. Atque hæc quidem causæ valent, quando filiis aliundè superest undè vivant, ut fiat exhæredatio juxta normam juris Canonici, quod requirit, ut causæ in testamento exprimantur. Verùm quandò, & ubi fieri possit, sæpè etiam pendet à jure Civili, & municipalibus priorum locorum.

Quæres primò, An Pater teneatur dotare filiam volentem ingredi Monasterium?

Respondeo teneri eo casu, quo teneretur illam dotare volentem Matrimonio temporali se copulare. Quia conjugium spirituale favorabilius est in ordine ad obligationem dotis quam conjugium carnale; cum sit in se multò præstantius, & leges soleant causis piis præ cæteris favere. Sic disertè docet & probat *Sanchez de Matrim. Lib. 4. Disp. 26. Gum. 7.* citans *Felinum, Baldum, Greg. Lopez, Menochium, Bonacina*; quibus recentè accedit cum aliis *Leander hic Tract. 1. Disp. 12. Quest. 15.*

Quæres secundò; An, & qualiter peccent

Ccc

paren-

parentes, qui filiam invitam cogunt ut Monasterium ingrediatur?

Respondeo graviter peccare: quia violant jus, quod habet filia, ut sibi statum vitæ liberè eligat; quæ est gravis injuria, utpote in re maximi momenti. Imò parentes, & alii ad hoc cooperantes, inciderent in excommunicationem latam à Tridentino Sess. 24. Cap. 18. de Regular. ubi hoc ipsum disertè statutur. Præterquam in casibus à jure expressis: ut si constet familiam fecisse votum Religionis: vel si sponsa post bimestre ab inito Matrimonio, de Religione adhuc deliberans, non permittat Matrimonium consummari: vel si femina ob crimen damnata v. g. ad perpetuum carcerem, conditionem Religionis ingrediendæ acceptet, &c. in his enim casibus cogi potest, cum ipsa se obligaverit; ut tradunt etiam Henriquez, Portel & Leander infra.

Notandum tamen, 1. Quod si parentes non filiam, sed filium cogent ad Religionis ingressum, etsi graviter peccarent, excommunicationem illam probabilis non incurrent. Quia cum Concilium de fæminis tantum mentionem faciat, non debere ad filios extendi docent Leander in hoc Præceptum Tract. 1. Disp. 6. Quest. 19. Palacius, &c. 2. Non incurri, si parentes ad hoc efficiendum metum tantum levem filia incusserint, quia hoc non est cogere, ut loquitur Concilium, censent Bonacina, Suarez, Sanchez, Leander, supra.

Quæres tertio; An, è converso, parens vel alius sine causa impediens filiam ab ingressu Religionis similem reatum, & censuram incurrant?

Respondeo affirmativè, ex eodem Tridentino supra Cap. 18. ubi sic decernit: *Simili quoque anathemati subjicit eos, qui sanctarum virginum, vel aliarum mulierum voluntatem vel accipiendi, vel voti emittendi quoquo modo sine justa causa impediunt*: Ita etiam Bonacina, Sanchez, Pellizarius, Suarez Tom. 5. in 3. Part. Disp. 23. Sess. 5. Causa autem justa impediendi potest esse, si quis prudenter ju-

dicaret filiam aut filium ad Religionem verè ineptum esse; vel illum Religioni noxium fore; vel quia in Religione quam ingredi intendit perversè, aut dissolutè vivitur: ut annotant Suarez de Relig. To. 3. Lib. 5. cap. 9. n. 9. Molina, Dicastillo, Bordonus, aliique.

Quæres quarto; An peccent mortaliter parentes, qui sine justa causa, sed absque fraude, aut violentia, importunis precibus filium retrahunt à Religionis ingressu?

Respondent omninò affirmativè, Sotus, & Navarrus Cap. 12. Num. 44. &c. 14. Tract. 17. quia id cedit in filii grave præjudicium, citans etiam D. Antoninum, Paludanum, Angelum, Sylvestrum, Tabienam: nec non Sayrus in Clavi regia Lib. 7. & Lib. 11. & apud ipsum Ledesma, Pet. Navarra, Aragon. Salonius, & Greg. de Valentia. Accedunt Miranda, Bordonus, Molina, Dicastillo, Fagundez, Leander, aliique: quamvis hoc ex parte restringat Suarez Tom. 3. de Religione Lib. 5. cap. 9.

Reliqua Decalogi Præcepta, Non occides &c. pertinent ad materiam Justitiæ erga Proximum; ideoque cum ea in sequentibus appositè tradentur.

CAPUT V.

DE

JUSTITIA

ET JURE

Cum cæteris Decal. Præceptis.

NOTA.

DE Justitia, Jure, Contractibus &c. actum est à nobis supra hujus Tomi 2. Parte 1. Pag. 67. & sequentibus, ubi tradidimus totam horum doctrinam speculativam, naturam, divisionem, objectum, subiectum, dominium, præ-

prescriptionem, uti & singulorum Contractuum in specie.

Hic igitur reliquam horum Doctrinam ad Praxim pertinentem in sequentibus accuratè complectimur, & eo ferè ordine, quo reliqua Decalogi Præcepta circa Justitiam Proximo debitam in Bonis tam internis, quam externis versantur.

De Homicidio, Mutilatione, &c.

1. Homicidium est injusta hominis occisio. Contingit enim homini justè vitam auferri, vel ex Dei jussione, qui est supremus Dominus vitæ & mortis; vel ex auctoritate legitima Reip. uti fit in suspendio malefactorum; vel ex gravi causa aliquid faciendo vel omittendo, ex quo mors hominis præter intentionem indirectè sequatur. Non enim tenemur nostram, vel alterius vitam in quavis circumstantia, & quovis incommodo conservare; cum ad hujus conservationem Præcepto tantum affirmativo obligemur, quod cum incommodo valde gravi obligare non solet.

Hinc, numquam licet auctoritate humanà seipsum Directè occidere. Quia solus Deus est directus & absolutus Dominus vitæ humanæ. Licet tamen quandoque causam aliquam ponere, ex qua Indirectè mors sequatur. Ita D. Thom. 2. 2. Quest. 64. aliique.

Unde resolves cum communiori Doctorum sententia, 1. Licitum esse cum certo vitæ periculo peste infectis servire. 2. Ad vitandum incendium se ex alto præcipitem dare, ut alibi dicimus. 3. Persistere cum tali periculo in sua statione militari. 4. Periculum idem subire pro conservanda castitate. 5. Ex carcere aperto non fugere, aut sponte judici se plectendum sistere.

Denique, Questio in his valde singularis est; An in prælio navali licitum sit militibus, ignem pulveri nitrico injicere, aut navem perforare, & se mari committere, ne ipsi cum navi, & opulenta admodum præda in hostis potestatem deveniant: quæ fusiùs re-

vitur hic supra Tract. 1. Cap. 13. Quæst. 5. Pag. 172.

2. Quoad occisionem Alienam: Licitum est occidere Aggressorem vitæ suæ, vel alterius: Hæc enim justa defensio, non directè occisio est.

3. Idem dic multum probabiliter in defensione bonorum, honoris, castitatis, aut alterius virtutis, si id fiat cum moderamine inculpatæ tutelæ; id est, si aliâ ratione defendere nequeas: Nisi tamen res sit momenti exigui, aut etiam magni, modò viâ juris recuperari possit.

4. Non intelligitur modus inculpatæ tutelæ, si quis majori vi utatur, quam defensio postulet; aut si qui invaditur, dum potest, non vult fugere; nisi fortè sit persona nobilis, cui fuga pro ingenti dedecore reputanda esset; Mald. Diana, Layman Lib. 3. Tract. 3.

Illicitum est occidere, quando aggressor injuriâ illatâ jam actu fugit. Quia sic non esset defensio, sed vindicta privata: Ita Toletus, Rodriguez, cum communiori.

5. Prævenire non licet, & occidere insidiantem vitæ tuæ, privatâ auctoritate; sed ad publicam recurrendum est, quamdiu nihil in te attentavit.

6. Tam qui occidit, quam qui mandat occidere, homicida est. Hic tamen, si re integrâ & fide bonâ mandatum revocaverit, extra noxam est patrati homicidii: non ita, qui consuluit alteri homicidium; nam etsi effectu nondum secuto consilium revocarit, homicida, & irregularis esse non desinit, si non desierit occisor illius consilio moveri. Sylvius, cum communiori.

7. Filiam, vel Uxorem in Adulterio deprehensam, itemque Adulterum, in foro conscientia occidere non licet: & Leges civiles id iniquè permittentes à jure Canonico correcte sunt.

8. Mortale est procurare Abortum, etiam ante animationem foetus, licet fiat ad servandam famam, salutem, aut vitam Matris: Simile peccatum est, aliquid quacum-

que demum ex causa præbere fæminæ, vel ab ea agi directè, ne prolem concipiat.

9. Ad Duellum, sive pugnam inter duos conducto loco & tempore, ullo casu expressè provocare, aut illud acceptare, mortale peccatum est: Aliud est si publicâ auctoritate duo pro toto exercitu decertent; uti factum est in Davide & Goliatho: Vel si aliquis quovis loco in vasus ferrum stringat, & pugnando seipsum defendat.

Pugnantes in Duello, item consulentes, suadentes, spectantes, excommunicantur in *Concil. Trident. Sess. 25. cap. 15.* & plura extant in Bulla à Clemente VIII. ea de re edita.

Duellum acceptare non censetur, qui provocatus respondet, se ob provocantem à consueta via non recessurum, aut si aggrediatur se defensurum. *Navarrus cap. 15. Layman, Hurt. Less. Filiucius, &c.*

Alterum mutilare, membrum aliquod amputando, aut vulnus infligendo sine justa causa peccatum est contra Justitiam: quod verum est, etiam si id fieret cum consensu illius qui mutilatur; aut aliquis seipsum sine causa mutilaret, aut vulneraret. Ratio est, quia sicut nullus habet dominium suæ vitæ corporalis, quod Deus sibi reservatum voluit, sic nemo retinet dominium suorum membrorum, ut possit de illis quovis modo pro arbitrio disponere.

Hinc non licet seipsum castrare sive ad castitatem conservandam, sive ad tentationes sedandas. Unde etiâ peccarent parentes, qui filium castrarent v.g. ut illum cantui aut choro idoneum redderent.

Quæres; quid pro hominis vita, aut vulnere, aut membri amputatione restitui debeat?

Respondeo ex communiori Doctorum sententia, restituendas esse imprimis expensas factas in curatione vulneris: item lucrum quod cessavit, & damnum quod emerit ex alterius morte, vulnere, aut mutilatione.

Sed **Quæres;** An pro ipso membro amputato, aut vita, aut cicatrice ex vulnere reli-

cta, aliqua compensatio ex Justitia debeatur?

Respondeo, etsi aliqui id affirmant, probabilior tamen videri sententiam *Navarrus*, aliorumque, qui negant ullam compensationem ex Justitia deberi. Quia membrum, & vita hominis est bonum altioris ordinis, quàm ut pecuniâ, aut alio pretio æstimari, aut æquari debeat. Quamvis autem præcisè pro ipsa cicatrice nihil sit restituendum, si tamen ex ea damnum sequatur, v.g. in fæmina quæ ob deformitatem ex cicatrice contractam non potest pari nubere, debet ea jactura juxta prudentis æstimationem compensari.

DAMNATÆ sunt in hac materia non ita pridem ab *Alexandro VII.* & *Innocentio XI.* Propositiones hic sequentes.

Vir equestris ad Duellum provocatus potest illud acceptare, ne timiditatis notam apud alios incurrat. *Alexander VII. Prop. 2.*

Est licitum Religioso, vel Clerico calumniantorem gravia crimina de se, vel de sua Religione spargere minantem occidere, quando alius modus defendendi non suppetit, &c. *Alexander VII. Prop. 27.*

Licet interficere falsum accusatorem, falsos testes, ac etiam judicem, à quo iniqua certò imminet sententia, si aliâ viâ non possit innocens damnum evitare. *Alexander VII. Prop. 28.*

Non peccat maritus occidens propriâ auctoritate uxorem in adulterio deprehensam. *Alexander VII. Prop. 19.*

Est viro honorato occidere invasorem, qui nititur calumniam inferre, si aliter hæc ignominia vitari nequit: idem quoque dicendum, si quis impingat alapam, vel fuste percutiat, & post impactam alapam, vel istum fustis fugiat. *Innocentius XI. Prop. 30.*

Regulariter occidere possum furẽm pro conservatione minus aurei. *Innocentius XI. Prop. 31.*

Non solum licitum est defendere defensione occisivâ, quæ actu possidemus, sed etiam ad que jus inchoatum habemus, & que nos possessuros speramus. *Innocentius XI. Prop. 32.*

Licitum est tam heredi, quàm legatario con-

tr. 3

tra injustè impediẽtem, ne vel hereditas adeatur, vel legata solvantur, se taliter (ut supra) defendere; sicut & jus habenti in cathedram vel prebendam contra eorum possessionem injustè impediẽtem. *Innocentius XI. Prop. 33.*

Licet procurare abortum ante animationem fœtus, ne puelli deprehensa gravida occidatur, aut infametur. *Innocentius XI. Prop. 34.*

CAPUT VI.

De Peccatis Luxuriæ, & sexto Præcepto: Non mœchaberis.

1. **L**uxuria est inordinatus appetitus, vel usus sensus venerei, qui fit in corpore cum commotione spirituum generationi ferventium.

2. Actus luxuriæ, alii sunt perfecti & consummati cum seminis decisione; alii imperfecti, qui fiunt in interno desiderio & obligatione morosa. Speciem sumunt hi actus à diversis objectis circa quæ versantur, ideoque ea in Confessione sunt explicanda; vel etiam à modo quo exercentur naturali, vel contra naturam: diversitas illa magis patebit ex sequentibus.

3. Fornicatio, est concubitus soluti cum soluta, quæ nempe libera est à Voto, Matrimonio, Religione, cum mutuo consensu habitus.

4. Incestus, dicitur concubitus cum cognatis, etiam spiritualibus, per Baptismum videlicet aut Confirmationem, & affinibus. Cognati hi sunt usque ad quartum gradum; uti & affines, quando affinitas illa oritur ex copula conjugali: ex copula autem non conjugali, solum extenditur usque ad secundum. Cum iis, qui Religionem profitentur, aut Sacris initiati sunt, aut in loco sacro, potiùs sacrilegium videtur, quàm incestus. Cùm filia autem Confessionis, etsi cognatio spiritualis propriè non sit, dignum tamen est flagitium Confessarii depositione, & carcere, & ob-

similitudinem venit etiam nomine incestus.

5. Stuprum, est copula quæ cum virgine exercetur, sive vir fuerit virgo, sive non.

6. Sodomia est, cum sexus ejusdem dum commiscetur, etiam fæminæ, vel cum fæmina vir præposterè extra vas naturale. Quidam verò putant variari speciem sodomix, si fiat cum cognato, aut affine, aut cum habente votum castitatis, &c. Sed hoc parùm ad praxim juvat, quia equidem in Confessione explicandum est, se sodomiam commississe cum habente votum castitatis, affine, cognato, &c.

7. Ad bestialitatem reducitur etiam coitus qui fieret cum dæmone. Sunt autem bestialitates reliquæ speciei ejusdem.

8. Sodomia, bestialitas, mollities non sunt ejusdem speciei infimæ; ac proindè in his non sufficit in Confessione dicere, se procurasse pollutionem, sed exprimenda est particularis species bestialitatis aut sodomix: ita *Alexandro VII.* supra.

9. Mollities sive pollutio grave est peccatum, quoties spontè procuratur, aut voluntas in eam plenè consentit. Pollutio involuntaria non est peccatum; nec opus honestum undè sequitur, v.g. Confessionem rei umturpium, relinquere oportet, nisi sit periculum consentiendi proximum.

10. Defectu pleni iudicii & consensûs, in semiexperrecto pollutio non est mortalis. *Sotus, Toletus cum communi.* Dum ea provenire advertitur, pro securiori praxi docent optimi Auctores, expedire tunc se munire signo crucis, & sine alio tactu Deum ferventer rogare, ut se ab omni in eam delectationem lapsu conservet. Ita cum Theologis plurimis docent & suadent *Sanchez, Bunsen, Trullus, &c.*

11. Oscula & tactus verè libidinosi inter non conjugatos, semper sunt peccata mortalia; non autem sic inter conjugatos, si absit periculum pollutionis.

12. Inter Sponsos amplexus & oscula levia licent in signum sinceri affectûs & benevolentix,

volentiæ, non autem tactus impudici, qui proximè ad copulam disponunt. *Sanchez, Diana Part. 2. Tract. 17. Resol. 6. &c.*

13. Quæ ab aliquo opprimitur, non tenetur ad defensionem sui illum lædere; at verò tenetur clamare & resistere quantum potest sine periculo vitæ aut famæ.

14. Si in cogitationibus venereis voluntas se habeat negativè, id est, non consentiat neque dissentiat motibus luxuriæ, probabile est non peccare mortaliter, nisi adsit periculum consensûs aut pollutionis. *Sanchez & 9. alii. probati Auctores.*

15. Probabile est simplicem delectationem, quæ fertur in personam conjugatam, aut affinem, non habere malitiam distinctam ab ea, quæ fertur in solutam, aut non affinem; ideoque non esse necessarium hanc circumstantiam in Confessione explicare. *Diana, Vasquez & 7. alii, quos illi citant.*

16. Si oscula fiant ex urbanitate, & ex more Patriæ, non sunt illicita, si non accedat pravus affectus. Viròs Ecclesiasticos & maximè Religiosos decet illum Patriæ morem, quantum sine offensione fieri potest, meliori urbanitate declinare.

QUÆRES; An, & quomodo universim censetur aliquis peccare contra castitatem indirectè, ponendo causam rei venereæ proximam, aut remotam?

Respondeo primò; Quando aliquis facturus rem necessariam, aut ex se convenientem prævidet inde secuturos motus venereos, aut etiam pollutionem, quam nullo modo vult, aut directè intendit, tunc non tenetur abstinere à tali actione, si non existimet adesse periculum ne consentiat in istam delectationem. Quia ad actionem illam aliunde necessariam, aut ex se convenientem sequitur ille motus aut pollutio tantum per accidens; homini autem exercenti ex justa causa opus de se licitum non imputatur effectus malus per accidens, & præter intentionem secutus; alioqui sæpè cum suo incommodo deberet abstinere ab actionibus bonis & honestis. Hinc colligitur, non obstante periculo talis ef-

fectus, licitum esse audire Confessiones mulierum, etiam quando exponunt res lubricas & venereas: 2. studere casibus, qui circa talia versantur: 3. Aspicerè, & alloqui ex necessitate aut urbanitate personas alterius sexûs: 4. Seipsum, aut alium medendi causâ, aut ex alia honesta ratione contingere. Si tamen aliquis expertus esset se ex simili occasione sæpius ulterius in expressum delectationis consensum mortaliter prolapsus esse, teneretur à causa illa etiam ex se licita abstinere; ut docent *Navarrus hic Cap. 10. Sanchez, Filiucius, Layman Num. 16.* ubi notat, illos qui in actionibus utilibus, aut ex se honestis tales effectus experiuntur facilius liberari, si animo obfirmato eos effectus contemnant, quam si nimio timore imaginationem moveant, & sic movendo magis ad cogitandum sollicitent.

Secundò; Si causa, ex qua talis motus aut pollutio sequitur, sit proxima, sive, ex natura sua ad venerem ordinata; ut est talis tactus, aspectus, lectio, aut locutio ex se luxuriosa, quæ otiosè, & sine debita causa exercentur, mortale peccatum est ab illis non abstinere. Quia qui consentit in talem causam proximam, censetur moraliter in effectum consentire. Si verò sit causa tantum remotè, & per accidens ad pollutionem concurrens, ut nimius potus, aut cibus, aut equitatio, aut confabulatio; etsi absque speciali causa & utilitate exercentur, motus, aut pollutio ex illis secuta non censetur mortalis; dummodò ea non intendatur, & absit periculum consensûs venerei. Quia effectus illi in talibus causis tantum remotè, & imperfectè continentur, & potius proveniunt ex imbecillitate complexionis & naturæ, quam ex intentione illius, qui talem causam aut actionem ponit. Ita etiam docent *Sanchez, Filiucius, Lessius, Diana* alios citans *Part. 5. Tract. 13. Resol. 4.*

Itaque generatim, ut sciatur quando tales effectus censentur esse intenti indirectè, sive in sua causa, varii breviter hanc Regulam statuunt; Si causa in genere luxuriæ sit peccatum

tum mortale, pollutionem ex ea secutam esse mortalem: Si causa sit venialis, illum effectum esse venialem: Si verò causa nullum sit peccatum, effectum quoque nullum fore peccatum; secluso semper periculo directi consensûs in ipsam pollutionem ex tali causa provenientem.

Semper tamen verum manet, ad peccatum imputari effectum malum, qui videtur secuturus ex causa secundum se indifferenti, quando non adest ratio proportionata, quæ causam illam poni requirat; ut expressè dictum est supra, hic Tract. 1. Cap. 1. Princ. 15.

De Castitate Religiosa, &c. vide *supra* pag. 232.

Remedia contra luxuriam, quæ decet Confessarium in promptu habere, breviter assignat *Peyrinus Tract. 1. Quæst. 3. Cap. 2. aliique.*

1. Humilitas & oratio, ut agnoscentes nostram fragilitatem ad Dei auxilium recurramus. 2. Sobrietas in victu, & carnis mortificatio. 3. Custodia sensuum, & vitatio familiaritatis cum mulieribus. 4. Fuga otii. 5. Piorum librorum lectio. 6. Mortis & æternarum poenarum viva meditatio. 7. Frequens Communio, & Confessio apud unam prudentem & stabilem Confessarium. 8. Occurrente tentatione, cogitare Deum adesse præsentem, se verum peccati vindicem: ac frequenter animo revolvere hanc sententiam: *Momentaneum est quod delectat, æternum quod cruciat.*

Instructio Theologica & Ascetica pro personis timoratis in hac materia Luxuriæ.

NOtandum primò; Corporis ad libidinem commotiones, & alterationes reliquas in hoc naturæ statu, tam esse homini, etiam nolenti, naturales, quam sit ipsa natura animalis quæ homo constat, & quam Deus ad conservationem generis humani generando, ordinavit. Quod viri etiam docti, & timorati pro se, aliisque dirigendis in hac materia, præ cæteris anxii, & fre-

quenti, sæpè non satis advertunt.

Notandum 2. Documenta quæ hic apponunt, Auctorum esse apud omnes probatissimorum; non enim pro meis tantum tradere præsumerem.

S. Bernardus apud *Rodriguez Part. 2. C. 20.* sic docet. Molesta est lucta, sed fructuosa: quia si habet poenam, habet & coronam; non nocet sensus, ubi non est consensus: imò quod resistentem fatigat, vincentem coronat.

Item, *Blosius Abbas & Asceta* celeberrimus. Qui, inquit, delectatur vanè sibi placere, quamvis solum semel fiat, pejus est in oculis Dei, quam si multos annos similes pateretur motus, quantumlibet mali sunt, si consensum non præbeat. Ideoque non est, quod tristetur aut magni faciat sensus vel cogitationes hæc: & in iisdem potes te habere quasi non per te, sed alium transirent. Et potes tibi persuadere (ait Sanctus quidam) eas extra te fieri: cogitationes enim pravæ in te sunt, si illis consentias, & non aliter: & si non consenseris, domum tuam ingressæ non sunt, sed solum foris ostium tuum pulsarunt.

Alphonsus Rodriguez vitæ spiritualis singularis Magister *Part. 2. Cap. 20.* Considerandum, inquit, aliquos esse, qui gravi tristitiâ & dolore afficiuntur, dum se turpibus & inhonestis cogitationibus vexari animadvertunt, sic ut sibi persuadeant se à Deo desertos, & iram ejus in se inflammatam, quod talia in mentem veniant: *qui magnus error est, quod probat, & sic pergit.*

Aliqui, quid sibi in his agendum ignorant ut expellant, compescendo tempora, contrahendo frontem, movendo caput, claudendo oculos; & subindè nisi dicant, nolo, videntur sibi consensisse. *Majus est damnum, quod quis se hoc agendi modo afficit, quam quod à tentatione patitur.* Id diabolus petit; qui probe novit illos longissimè à consensu abesse. Idem illi non parvo sed magno lucro est: nec negotium est, quod magnâ vehementiâ peragendum sit.

Sancti & vitæ spiritualis Magistri docent, modum his resistendi non esse, ut pugnetur quo

quo fugentur, fatigando & vim sibi inferendo imaginatione, sed solum illas parvi faciendo; quod declarant quibusdam similitudinibus, ut dum caniculi latrant, si eos nihili facias, &c.

¶ Ideoque optimum in his remedium, inquit, est, eos flocci pendere: vel faciendum moment, ut is cui ventus multum pulveris in faciem conjicit; ille vero hoc nihili facit, sed occludit oculos & progreditur. Et ad majorem eorum qui his tentationibus vexantur consolationem, utque tandem aliquando inducantur hoc remedio, uti monent Sancti, quod quantumlibet perversæ sint cogitationes, nihili tamen easdem faciendas, sed quod deteriores sunt, tantò minoris illas ducendas, quod non tam sunt periculosa. De S. Catharina Senensi, aliisque Sanctis ac timoratis exempla in hoc solida apponit.

Hæc, inquam, instructio pro personis timoratis, qui actu peccati timorem, & horrorem habent, non ita convenit libertinis, & labi consuetis; quibus potius contra consensum voluntas firmanda est per considerationem mortis, inferni, æternitatis, de quibus supra.

De hoc, & similibus, Documenta plura traduntur supra de Conscientia Scrupulosa in hoc Tomo 2. *Tract. 1. Cap. 1. ad Pag. 123.*

CAPUT VII.

De Præcepto VII. VIII. IX. Non Furtum facies, &c.

De Furto, Rapina, &c.

1. **F**URTUM est occulta rei alienæ ablatio, invito rationabiliter Domino: si fiat cum aperta violentia, dicitur rapina, quæ à furto specie distinguitur.

2. Furtum non est, in extrema vel gravissima necessitate propria vel aliena accipere ex re alterius, quantum hîc & nunc necessarium

est ad subveniendum necessitati; neque obligatio est postea restituendi. Aliter sentiendum in hoc de necessitate gravi, juxta dicta *Tom. hoc 2. Tract. 1. Quæst. 9.*

3. Quantitas requisita ad furtum mortale, æstimanda est ex prudentum judicio, considerata pecuniæ raritate, & personæ furto læsâ. Non malè rem determinare videretur, qui statueret quantitatem censeri gravem, quæ æquaret stipendium diurnum honesti artificis, solent enim homines laborem illum, ejusque pretium pro re notabili æstimare. Ita etiam docuit hîc *Lud. Scildere*; & in suis Dictatis plures alii Lovanii eruditi Professores.

Laxiores sunt *Sotus, Corona, Navarrus de furto, N. 3.* qui docent mortale non esse lautas divitias possidenti auferri tres argenteos. Respectu hominis quantumvis ditissimi unum vel alterum aureum materiam gravem conficere censet *Bonacina, aliique.*

4. Potest etiam in re modica aliquando grave peccatum admitti, si inde grave damnum eveniat; ut si quis sartori acum, quam unicam habet, suffuretur.

Quando domestici furta non admodum damnosa sine magna difficultate restituere nequeunt, prudenter & licite aget Confessarius, si illis injungat, ut obsequiis extraordinariis damnum compensare studeant.

5. Uxor à viro, filius à patre, si quid non magni pretii accipiat, non furatur: si tamen notabile quiddam fuerit, omnino est restituendum.

6. Si quid contractu oneroso, ut emptione, à fure acceptum sit, sufficet id ei, aut cui ille voluerit restituere; etsi quidam Domino proprio id probabiliter doceant restituendum esse.

7. Qui pauca furatur per vices, ubi summam notabilem explevit, obligatur sub mortali ad totius summæ restitutionem; modò illa pauca sic accepta sint, ut in morali æstimatione, una summa totalis, aut notabilis damnificatio censeri possint: Quia tunc in idem recidit, si quis ab altero auferat summam notabilem paulatim, siue simul; cum in utroque eventu

eventu damnum æquè magnum sustineat proximus. Deinde hæc praxis, utendi v. g. parvis ulnis, aut mensuris, esset graviter perniciofa commercio humano; ut proinde Innocentius XI. rectè prohibuerit Propositionem 38. huic doctrinæ oppositam. Fusiùs hæc deducta invenies supra *Tom. 2. Tr. 1. Quæst. 9.*

8. Sine furti crimine potest uxor succurrere necessitati sui patris, aut matris, aut prolis ex alio Matrimonio, etiam nolente marito, ex bonis propriis, aut communibus; dummodò post mortem viri ea, quæ largitur, in sua portione computet. Quia illa jure naturæ tenetur eos alere, & maritus debet in hoc consentire; *Navarrus, Lessius, Diana Par. 5. Tr. 8. Resol. 34.* Quod aliqui ad uxoris fratres, & sorores probabiliter extendunt.

9. Non furatur etiam v. g. famulus, qui moderatè utitur tacitâ compensatione, si stipendium suum (quod supponitur illi promissum, & certò debitum) non possit aliter obtinere; uti plures docent apud *Layman & Tolet. Lib. 5. Cap. 15.* contra alios paucos. Et hæc illorum sic limitata doctrina, est omnino aliena à Prop. 37. reprobata ab Innocentio XI. *Famuli & famule domesticæ possunt occultè heris suis surripere ad compensandam operam suam, quam majorem judicant salario, quod recipiunt.* Quia hîc compensatio illa non relinquatur iudicio famuli, sed requiritur expressè ut salariam illud totum sit illis promissum, & certò debitum, & ut aliter obtineri non possit. Nihil autem horum trium Propositionis prædictæ requirit: & idè illa periculo injusti excessus, & abusûs viam pandere videtur.

QUÆRES; An liceat clam, aut etiam per vim propriâ auctoritate rem meam recuperare ab alio injustè detentam?

Respondeo cum distinctione: Si res tua in specie extet apud injustum detentorem, nec possis facile aliter recuperare, licitum esse non tantum clam auferre, sed etiâ, vim adhibere. Quia perinde agis ac si vim inferres furi volenti rem tuam rapere, aut raptâ retinere; quod licitum esse admittit communis sententia,

Tom. II. P. 2.

Quod si res tua apud alium non extet in specie, sed tantum in debito quo alius tibi adstrictus tenetur, quod non facile potes recuperare; tunc dico licitum non esse vi rem æquivalentem eripere, aut debitorem violentâ coactione ad debiti solutionem adigere. Quia debitum ut legitime recuperetur exigit cognitionem causæ; cognitio verò causæ requirit officium judicis; cum nemo in sua causa iudex esse possit.

QUÆRES præterea; An ille qui alteri damnum attulit ignoranter, aut non libere, teneatur ad illud reparandum?

Respondeo negativè. Quia damnum non potuit, damnificato rationabiliter invito. Assumptum probatur: nemo potest velle, ut quis sibi non inferat noxam, licet de ea inferenda inculpate non cogitet, aut licet necessarid eam inferat; cum non possit ritè velle id quod tunc impossibile est. Confirmantur hæc ex Decret. Greg. *Lib. 5. Tit. 36.* de injuriis & damno dato *Cap. ult. nec non Lib. 3. §. ad legem*: quibus consonant Theologi passim omnes unâ cum D. Thoma.

Dices primò; quivis licitè alterum arcet, etiam non libere agentem, ne se lædat: ergo læsus in casu rationabiliter est invitus.

Respondeo; concedo antecedens, quia aliqui jus se suaq; defendendi inutile pro magna parte foret: sed nego consequens, ed quod dispendium illud nec ab illo (uti suppono) nec ab alio inferente evitari potuerit.

Instabis; saltem poterit absolute velle, ut quando jam jactura illa fuerit illata, restaretur ab inferente: hoc enim videtur requirere plena sui defensio.

Respondeo; negando assumptum: defensio ut sit licita, debet fieri modo competentis; qualis non est, si quis velit obstringere alterum sub reatu pœnæ æternæ vel temporalis ad refarciendum cum æqualis detrimento aliquid, cujus ipse causam non magis moraliter præbuit, quam si bestia, aut res aliqua inanimata illud effecisset. Aliud est, dum amentem, v. g. aut furiosum, volentem mihi nocere, simpliciter impedio: Tunc enim non volo fieri aut

D d d omitti

omitti sponte ab illo aliquid, quod facere aut omittere sic nequit; sed tantum conatui ejus resisto, sicuti resisterem furori alicujus bruti vel elementi; quod utique permissum est.

Dices secundò; ille, qui posuit causam damnificativam bonâ fide, tenetur eam re cognitâ remove: ergo etiam tenetur reparare noxam, qui illam intulit eadem fide.

Respondeo; ille, de quo in antecedenti, tenetur ad hoc ex Charitate, concedo: ex Justitia, nego; Cùm enim illa actio ab eo processerit more non humano, in æstimatione morali tantumdem est, ac si ab eo non processisset. Proindè non tenetur etiam alter resarcire damnum à se bonâ fide illatum, nequidem ex Charitate: quia non potest resarcire absq; damno secundum se gravi aut æquali; prout facere potest priori causam removendo.

Instabis; cùm alteruter in casu incommodum subire debeat, satius videtur, ut is ultimè subeat, qui illud à parte rei intulit.

Respondeo; negando assumptum: etenim rationi consentaneum haud est (ut ex prædictis liquet) obligari creaturam rationalem ad restaurandam jacturam, quam posuit absque ulla culpa. Proindè offensus cogitare potius debet, sibi illud non tam per hominem, quam per infortunium obtigisse. Si tamen prudenter dubitaret, num afferens aut permittens damnum, aliquam culpam seu negligentiam commisisset, tunc licitè posset eum ad reparationem urgere per Magistratum, qui juxta leges Civiles in similibus favet damnificato. Et ex his patet, tutam esse hanc resolutionem, quæ in praxi magni sæpè momenti est, & passim magis supponitur quam stabilitur.

De aliis Injuriis & Peccatis, quæ Præceptis 8. 9. & 10. adversantur, ex sequentibus constare debet.

CAPUT VIII.

De Contractu in genere.

Contractus est consensus externus duorum, quo liberè & legitime utraque pars, vel saltem una alteri acceptanti, se obligat. In qua definitione pleræque conditiones ad contractum requisitæ implicite continentur.

1. Ex qua sequitur primò, non perfici contractum, aut obligationem, si alteri promissisti sic, ut solus ipse sis conficius: imò et si signum externum accesserit, si non acceptaverit alter, contractus nullus est, ac nulla proindè obligatio.

2. Qui ad contrahendum sunt inhabiles, aut quibus jus positivum resistit, nihil agunt contrahendo, v. g. pupilli, fatui, &c.

3. Nihil item agitur, si materia contractus sit illicita, vel illegitima; uti est res aliena ut cognita.

4. Eadem est ratio, si circa rei substantiam vis, dolus, aut error versetur; quod accidit, v. g. ubi acetum vernit pro vino, vitrum pro gemma.

5. Si tamen circa qualitatem tantum, aut circumstantiam ejusmodi accidentalem, error dolusve intercesserit, non idcirco contractus continuè est invalidus: Poterit is nihilominus interdum ob injuriam rescindi.

6. Imò nec si ex metu gravi etiam injustè incusso celebretur contractus, idcirco invalidus dicendus erit; si ve onerosus is fuerit, si ve gratuitus: est enim adhuc liber simpliciter, & voluntarius; licet à judice rescindi possit ex arbitrio illius, qui metum passus fuerit. Sanchez, Layman, Lugo hic D. 22.

7. Excipitur jure positivo, contractus Matrimonii, Professio religiosa, & alia quæcumque vota, quæ tali metu extorta non obligant; item contractus dotis, qui in hoc contractum Matrimonii sequitur; Promissio

vel

vel traditio in rebus Ecclesiæ; auctoritas Tutoris per metum extorta. Leg. 1. §. ult. ff. de auctor. tutoris.

8. Illegitimè contrahunt, quibus bonorum suorum administratio non conceditur: ejusmodi sunt furiosi, prodigi, filii familias, uxores, Religiosi, pupilli, minores. Excipe casus aliquos, quos habet Lessius Lib. 2. Cap. 17. Dist. 4. & qui infra occurrent.

NOTA

PRæter hæc, de Contractibus in genere, & singulis ejus speciebus; uti & de Cambiò, Societate, Emphyteusi, Montibus pietatis, &c. alia tam speculativa, quam practica tradidit hic supra Tomi hujus secundi Part. 1. de Justitia Cap. 2. Pag. 72. & sequentibus.

CAPUT IX.

De Donatione & Promissione.

1. **D**onatio alia est Verbalis, per quam res donata non traditur, & parit tantum actionem personalem, in eum, qui donavit. Alia est donatio Realis, in qua res donata etiam traditur, & statim transit in rem accipientis.

2. Donatio, etiam adhibitâ scripturâ & testibus, potest ante acceptationem revocari. Ad donationem validam requiritur, ut absenti eam indicet ipse qui donat; nec satis est id fieri ab alio, sine ejus mandato: quod si is cui res donatur, præsens taceat, censetur acceptare. Quia in favorabilibus, qui tacet consentire censetur.

3. Donatum pro absente acceptare potest Notarius; & pro causâ pia homo quilibet cum usu rationis.

4. Bonorum omnium donatio non semper est invalida, si donans præsentia tantum bona intelligat, nec adjungat etiam futura; si qui-

dem pietatis, aut dotis, aut mortis causâ donatio facta sit, aut si ea juramento aut morte firmetur. Vide Molin. D. 280.

5. Qui certam summam donando excedere prohibetur, titulo tamen remunerationis, gratitudinis, Eleëmofynæ donare poterit; etiam sic imminutâ aliquantulum portione legitimâ filiorum: Ita Navarrus, &c.

6. Quod datum est per modum dispositionis tantum ad aliquid, v. g. ad Religionem, aliumve statum, retineri potest; etsi postea status ille non sequatur.

7. Rex potest revocare donationem tam suam, quam prædecessoris sui, si illa Regnum enormiter lædat. Bart. Lugo, Diana Part. 8. Tract. 6. Resol. 18. &c.

8. Modus adjectus donationi turpis, vel impossibilis, censetur non adjectus. Molina D. 208. Col. 5. &c.

9. Donatio inter vivos, etsi res jam tradita sit, revocari potest in certis casibus; nisi illa fuerit remuneratoria, aut facta Ecclesiæ, aut Monasterio.

Primus casus est, si donatarius probeatur esse enormiter ingratus, v. g. si donanti graves injurias inferat, aut inopiâ laborantem non sustentet: quod notandum est ingratis filiis, quibus parentes omnia donarunt: Lessius, Sylvester, Truh. Bonacina.

2. Si donans caruerit liberis, & postea ei proles nascatur: hæc enim conditio inest donationi, ex dispositione juris; uti notant Diana, Sa, &c.

3. Si donatio fuit talis ut filii omninò priventur legitimâ portione, possunt eam, etiam ipsi filii revocare. Navarrus, Lessius, Diana.

10. Simplicem promissionem rei notabilis, etiam à promissario acceptatam, per se non obligare sub mortali docet Cajetanus & quidem alii. Probabilior tamen videtur contraria opinio, quam tenent Mald. Vasq. Fil. &c. si quis veram promissionem seriò expresserit, & non solum propositum aliquid præstandi.

11. In foro tamen externo ut judicetur

feria & valida promissio, ultra acceptationem requiritur ut exprimat causa propter quam facta fuerit promissio; ut tradunt *Covar. Villal. Trullus Lib. 7. Cap. 16. D. 6.*

Plura de Promissione & Donatione colliguntur ex dictis supra de Voto, & infra de Testamento.

CAPUT X.

De Commodato, Deposito, Mutuo.

1. **C**ommodatum est contractus, quo res aliqua quoad solum usum, pro certo tempore, & gratuito conceditur.

2. Deposito est, quod traditur custodiendum, ut integrum restituatur.

3. Mutuum ab utroque differt in eo, quod transferatur in alium dominium illius rei, quæ mutuo datur; non item in illis quæ dantur per modum depositi, vel commodati.

4. Ante tempus definitum commodator rem commodatam repetere non potest sine iniuria. Si tamen ex eo, quod re suâ careat, illi damnum impendeat, potest eam ante tempus repetere; quamvis inde damnum æquè magnum impenderet commodatario. Quia (ut ait *Navarrus*) in commodatione hæc tacita involvitur conditio: nisi interea contingat rem esse necessariam commodanti.

5. Re deposita licitum est uti, quando depositarius bonâ fide existimat depositori id non displiciturum; aliâ absque usu servari debet.

6. Si res commodata, vel deposita perierit, probabile est depositarium teneri tantum in casu quo dolus, aut culpa crassa dolo æquivalens intervenerit: *Lessius, Layman, &c.*

Excipe tamen sartores, molitores, aliosque artifices, quibus res traditur expolienda; uti etiam nautas & aurigas, qui ex levi culpa obligantur. Quia etiam in eorum commodum res alienæ illis traduntur. *Sylvester, Lessius, &c.*

7. Si depositarius aut commodatarius dubitet, an commodatum sive depositum perierit suâ culpa, non tenetur, in foro saltem interno, ad restitutionem. Quia in dubio non præsumitur delictum; Ita *Sanchez de Matrim. Lib. 2. Disp. 41. Num. 18. &c.*

8. Dolus tamen præsumitur in foro externo, nisi depositum casu sic periisse probetur, ut simul cum rebus depositarii servari non potuerit; quod fieri potest, v. g. imminente naufragio aut incendio, quo casu depositarius non teneretur rem alienam præ sua servare.

9. Si quis depositum Domino reposcanti remiserit per hominem, qui vulgè fidus audiebat, isque sibi retinuerit, vel perdiderit, rem Domino periisse censet *Molina apud Escobar, &c.*

10. Mutuans ad damnum sarcinendum obligatur in conscientia, si de rei vitio mutuatarium non monuerit.

Item, nisi par necessitas urgeat, rem mutuam ante tempus repetere non potest.

11. Tenetur mutuatarius præstare casum fortuitum mutuo evenientem, cum penes eum rei dominium sit, & in eadem qualitate, & quantitate eam suo tempore reddere debeat.

Non licet in vero mutuo, nullum lucrum accipere, quia esset usura, ut *Cap. Seq. magis* patebit.

12. Mutuum distinguitur à pignore, hypotheca, & locato, quod in his dominium rei in alterum non transferatur cui ea oppignoratur, sed tantum usus, uti diximus de commodato & deposito; in mutuo autem cum usu dominium transfertur. *Bonacina D. 3. Quest. 3. Part. 1. &c.*

CAPUT XI.

De Usura.

1. **U**surâ est lucrum ex mutuo: tale lucrum est quilibet pretio æstimabile, quod supra summam capitalem præcisè ratione mutui exigitur. Hoc autem iniquum est, exigere lucrum pro re mutuata, quæ non est amplius tua, sed aliena; quia rei mutuatæ dominium transfertur in eum, qui mutuum accepit.

2. Usura non est, si nihil ut pretium mutuans intendat, sed ex gratitudine tantum aliquid speret, & eâ intentione illi aliquid donetur, etsi donationem illam ut finem intendat. *Mol. To. 2. D. 305. Num. 6. C. Lugo d. 25. &c.*

3. Usura tamen incurritur, dum ultra fortem signatè aliquid exigitur tanquam ex benevolentia aut gratitudine debitum. Aliud enim est aliquid ex gratitudine sperare, aliud ut debitum exigere; hoc enim aliquam mutuam transactionem præsupponere videtur.

4. Si des mutuum, ut te in alterius amicitiam infinues, usura non erit; imò nec si inde speres aliquod Officium. Quia amicitia pretio non æstimatur.

5. Usurarium tamen est & illicitum pactum de Officio aliquo obtinendo à mutuatario, vel de ejus opera pro te impendenda: Ita communiter Doctores cum *Molin. Less. Salas. C. Lugo.*

6. Usura non est poscere aliquid ratione difficultatum vel expensarum, quæ erunt, vel timentur in recuperanda sorte quæ mutuo datur: item ratione periculi in eadem recuperanda. Quia pretio æstimari potest, quod quis se in talem difficultatem, vel periculum coniciat.

7. Nec est Usura pacisci & accipere aliquid ratione emergentis damni, cujus mutuum verè causa sit, aut cessantis lucri, vel cessaturi; modò de hoc ipso mutuatarium præ-

moneatur: ut si cum pecunia tuâ quam alteri mutuaris, poteras & volebas negotiando quæstum facere.

8. Usura est, mutuare frumentum vetus cum obligatione ut restituatur novum certo tempore, si quidem qui dat mutuum sciat novum fore melius, & majoris pretii. *Sylvester, Navarrus, Trul. Disp. 15. Num. 11.*

9. Ex sententia communi usura est, si mutuum des ut postea ex debito civili obligetur mutuatarium, tibi mutuari vicissim, aut vendere, aut merces apud te emere, aut operas suas tibi locare. Eiusmodi enim obligatio pretio æstimabilis est, quæ mutuatarium privat potestate emendi alibi &c. *Lessius Lib. 1. Cap. 20. D. 8. C. Lugo, Layman Lib. 3. Tract. 4. Cap. 16. Num. 3.*

Item si frumentum quod alibi habes mutuum des, cum obligatione, ut reddatur, vel hic vel alibi, ubi plus valet, cum sumptu, vel labore majori. Nisi forte alius Titulus æquivalens accedat, lucri cessantis, periculi, &c.

10. Si mutuo des, v. g. decem modios tritici, & interim per accidens crescat tritici pretium, potes eandem mensuram repetere. Quia sic non petitur frumentum mutuum propter ejus pretium, sed propter ipsam substantiam frumenti, cui eadem mensura est æqualis. *Layman, Bonacina.* Aliud est de moneta dum ejus valor accrevit, quia in ea æqualitas valoris, non substantiæ spectatur. *Layman, Bonacina &c.*

Præter obligationem restitutionis, usurarius est obnoxius panis à jure constitutis. *Cap. quamquam, de Vsu. in 6.* ut si sit publicus sive notorius, non debeat admitti ad communionem altaris, aut absolvi donec usuras actu restituat, vel cautionem pro iis præbeat; neque sepeliri in loco sacro, & qui sepelit ipso facto est excommunicatus. *Bonacina, Lessius, Trul. Layman &c.*

CAPUT XII.

§. I.

De Emptione, & Venditione.

1. **E**Mptio est contractus, quo pretium pro merce solvitur: Venditio, quo pretium pro merce accipitur. Uterque contractus mercis traditione completur, & utriusque iustitia in æquali valore mercis & pretii consistit.

2. Etsi contingat venditorem necessitate ductum res suas vilis vendere, emptio tamen erit iusta. Quia à nullo deceptus est venditor, & venditio illi manet libera. *Cajetanus, Bonacina &c.*

3. Emptor potest emere minoris ex eo titulo, quod multa simul emat. Quia tunc venditorem expeditum facit ad alia cõmendanda, & liberat eum curis res illas servandi & vendendi. &c.

4. Venditor communiter vendere debet eo pretio, quod vel à Lege, vel à Magistratu constitutum est; & si nullum pretium sit statutum, illud æquum censebitur, quod à communi hominum æstimatione imponitur. Non consistit tamen illud pretium in indivisibili, sed dividitur in medium, infimum, & summum: sive, in piium, moderatum, & rigorosum; ita ut venditio iusta sit intra hanc latitudinem, ut videlicet modò infimò, modò summo pretio merces possint divendi.

5. Debet in æqualitate mercis cum pretio computari labor, impensa, industria adhibita in merce comparanda, conservanda &c. Undè ex hac ratione excusari possunt, qui res minutas, aut fœnum, aut avenam in hospitijis carius vendunt, quàm passim alij in quantitate majori.

6. Illud genus *Monopolij* iniustum est, quo mercatores aliqui inter se propriâ auctoritate conveniunt, ut cõmendando merces certi generis, v. g. frumentum, salem, vinum, illas pro suo arbitrato charius divendant; dum ipsi

efficiunt ut vix alibi inveniri possint. Plura de Monopolio Vide suprâ pag. 78.

7. Venditor debet emptorem præmonere de notabili vitio rei, quod ei obesse potest, v. g. de ovibus si sint morbidæ, de domo si sit ruinosâ, de equo si sit furiosus, de panno si sit adustus: alioqui ad resarciendam fraudem & damnum secutum obligabitur. Ita Theol. communiter.

8. Si occultè noveris debitorem tuum non esse solvendo, iniustum videtur pretio ordinario debitum illud vendere iis, qui id nesciunt: Tam quia dolus est, quàm quia non revelatur maximum vitium debito intrinsecum, quod est impotentia solvendi.

9. Licet rem vendere pretio corrente, & nihil dicere emptori, etsi venditor sciat pretium mercis mox esse minuendum. Quia pretium currens simpliciter adhuc iustum est. Seclusis tamen mendacijs, dolo, fraudibus, quibus emptorem ad emendum alligere nequaquam licet. *Bonacina Quest. 2. Part. 5. Num. 12. cum Azorio, Fillucio, Lessio &c.*

10. Si duobus in solidum res sit vendita, dominium acquirit is, cui tradita est; modò pretium solverit: Si verò neutri tradita sit, debetur ei qui prius tempore emit; alteri verò relinquitur actio in venditorem. Dominium tamen, ante traditionem, in Ecclesijs, aliisque pijs locis acquiritur: *Lessius, C. Lugo &c.*

11. Si res empta pereat ante traditionem, & sit in individuo determinata, v. g. hæc domus, hoc dolium vini, hic modius frumenti, illa perit emptori, nisi venditoris culpâ perierit, aut aliter expressè conventum fuerit: si autem empta fuerit res indeterminata, periculum spectat ad venditorem. Ita *C. Lugo, Lessius, Bonacina, Layman Lib. 3. Tract. 4. Cap. 17.*

12. Si post traditionem res vendita pereat, aut fiat deterius, cedit in damnum emptoris, etsi necdum persolutum sit pretium: quia res quælibet Domino suo perit. *Layman, Bonacina &c.*

13. Usura est, minoris emere credita certa, anticipatâ solutione; seclusis lucto cessante & damno emergente. Sic enim implicite mutuat pecuniam minorem pro exigenda majori. *Molina, Lessius, Fillucius, Bonacina Disp. 3. Quest. 3. Part. 10.* Aliud est, si credita sint incerta, litigiosa, aut cum difficultate exigenda: tunc enim jure cõmuntur minoris pro ratione incertitudinis, ac difficultatis ab emente sustinendæ in re obtinenda; Ita *Bonacina, Trullus &c.*

14. Regula universalis dignoscendis An in alijs contractibus, in quibus est rerum, quæ permutantur, inæqualitas, interveniat aliqua iniustitia, plerumque erit: Animadvertere, an insuper ex una parte accedat lucrum cessans, damnum emergens, aut periculum sortis: Nam ex horum titularum iusta consideratione, aliquid ultra sortem accipi potest: uti fufius deducunt *Molina, Lessius, Layman, alijque Theologi & Juristæ.*

Varia insuper pro contractibus privatis, singulorum locorum proprijs iuribus constituta sunt, quæ nequeunt ad certa principia reduci, & ad iudicem potius, quàm ad Confessarium pertinent.

QUÆSTIO in praxi singularis est: An vendentes licite possint vino aquam miscere, aut optimo tritico grana viliora, si per hoc vinum aut triticum non reddatur deterius, quàm id quod passim pro eodem pretio ab alijs venditur?

Respondeo, id non esse illicitum, si mixtio illa cum cautela, & sine immodico excessu adhibeatur; uti plures docent cum Lessio de Just. Lib. 2. Cap. 21. Dub. 11. *Bonacina To. 2. Disp. 3. de Contract. q. 2. Pun. 6. Num. 17. Diana Part. 1. Tract. 8. Resol. 51. Contra Rebelleum, Busenb. Layman Tom. 1. Sect. 5. de Just. Tract. 4. Cap. 17. §. 2. Mendo in Statera Dissert. 6. Quest. 4.*

Probatur nostra responsio: quia in casu nallum damnum aut injuria infertur emptori: non enim tenetur venditor illi tradere merces majoris perfectionis quàm sint illæ, quæ pro eodem pretio ab alijs passim ven-

duntur, & quæ eandem utilitatem habent ad usus humanos; uti hîc fieri supponimus. Ergo venditor per hanc commixtionem non delinquit contra Justitiam, neque ad restitutionem obligari debet. Idque confirmatur ex eo quod plures Auctores probati tradant, licitum esse venditori imminuere rei mensuram, quando aliâ ratione obtinere nequit *Legitimum* illius pretium; cum per hoc nullam inferat injuriam emptori, cui tradit merces pretio accepto æquivalentes.

Dixi in responsione, si cautela sine immodico excessu adhibeatur. Quia propter excelsus periculum, hæc praxis, quamvis in se legitima, prudentibus tantum & timoratis indulgeri debet, ne alijs homines laxioris conscientiæ facile sibi persuadeant suarum mercium præstantiam cæteras longè antecellere.

De Emptione, Monopolio, Locatione, Emphyteusi, Feudo, Censu vario, Cambio, Contractu Societatis &c. vide alia suprâ *To. hoc 2. Part. 1. Pag. 78.*

§. II.

De SIMONIACA Emptione aut Venditione.

Simoniaci est studiosa voluntas emendi, aut vendendi aliquid spirituale, aut spirituali annexum, pro pretio temporali. Nomen accepit à *Simone* Mago, qui *Astorum* 8. hoc crimen admisit.

1. Requiritur ad Simoniam aut, sit deliberata voluntas *emendi aut vendendi*, sive contractus onerosus, aut pactio tacita, vel expressa, & obligatio ex ea resultans. Non sufficit enim aliqua naturalis obligatio v. g. gratitudinis; quando quis sperat, vel tantum intendit aliquam remunerationem, si nulla intercedat obligatio, qualis solet esse in contractu oneroso. Per, *pretium temporale*, intelligitur etiam id, quod pretio, æquivalet; ut est obsequium, patrociniû, famulatus &c.

2. Nonine; rei spiritualis; non tantum

importatur res formaliter supernaturalis, & ad salutem nostram per se ordinata, ut est gratia, aut dona Dei interna; sed etiam res quæ causat gratiam, aut donum aliquod supernaturale, ut sunt Sacramenta, Concio, Preces, aut alia Sacramentalia: Item effectus & usus potestatis supernaturalis, ut est Consecratio, Absolutio, Benedictio, dispensatio, excommunicatio, electio ad beneficium, præsentatio, confirmatio, collatio, & alii actus ad jurisdictionem Ecclesiasticam pertinentes, qui omnes sine peccato Simonie emi aut vendi non possunt.

3. Denique ad Simoniam sufficit, quod ematur aut vendatur aliquid *Rei spirituali annexum*, ut sunt redditus beneficiorum, qui propter officium spirituale conceduntur.

Malitia igitur Simonie consistit in eo, quod res sacra sive spiritualis irreverenter tractetur, dum instar rei temporalis pretio commutatur, ac si hæc esset illi æquiparanda.

Hoc peccatum est mortale ex genere suo, nec veniale fieri potest ex materie levitate: Quia nullum donum gratiæ, licet parvum, potest vendi sine gravi irreverentia, tum ipsius doni, tum etiam Dei, qui singulari & supernaturali modo illius doni auctor existit. Potest tamen esse peccatum veniale ob actus indeliberationem, & imperfectam cognitionem malitiæ. Ita *Suarez Tom. 3. de Rel. Lib. 4. Cap. 36. Lessius hic Cap. 35. D. 1. Azor, Layman, alique.*

Simoniam alia est *Juris divini*, quæ nempe est prohibita propter malitiam suam v.g. hostiam consecratam vendere. Alia est *Juris humani*, quæ est mala tantum propter prohibitionem. Hoc modo ab Ecclesia prohibetur, & est simonia juris humani his casibus. 1. Venditio Beneficiorum, etiam secundum id quod in ipsis temporale est, scilicet quoad jus percipiendi fructus. 2. Venditio Officiorum extrinsecè tantum ordinatorum ad res sacras, v.g. sacristæ, advocati Ecclesiæ, aut thesaurarii. 3. Oblatio pecuniæ cum obligatione alicui facta, ut suadeat alteri sibi conferre beneficium. 4. Contractum in-

ire de resignando beneficio, vel solvenda pensione, si alter beneficium tibi impetret. 5. Absque auctoritate Superioris permutatio, & resignatio beneficiorum; vel etiam reservatio pensionis ex beneficio resignato: hæc tamen possunt licitè fieri accedente facultate Superioris, qui jus illud constituit. 6. Acceptio muneris, etiam sponte oblata, pro examine ad Parochiam, ex *Trident. Sess. 24. Cap. 18.* pro collatione Ordinum, pro Tonsura, vel litteris dimissoriis, *Trident. Sess. 2. Cap. 1.* Excipitur tamen decima pars aurei pro Notario, si salarium non habeat, & consuetudo id permittat. 7. Exactio pecuniæ pro admissione ad Religionem; quamvis non detur pro statu Religioso, qui cum sit spiritualis jure divino vendi non potest, sed fortè pro onere sustentationis istius personæ; nisi excuset Monasterii tenuitas, vel consuetudo contraria: Ita *Layman, Lessius, Bonacina Disp. 1. Quest. 1. Azor 3. p. 1. 12. Cap. 14.* Idem est, si pro Concione aut Missa pretium accipiatur, nisi ratione laboris extrinseci, aut alterius incommodi pretio æstimabilis; ut docent supra *Layman, Bonacina, alique.*

Item Simoniam est, dare vel accipere pretium pro Absolutione à peccatis, aut censuris; pro Dispensatione in voto, juramento, impedimento Matrimonii, irregularitates cum hæc sit jurisdictio spiritualis. Quamvis possit in his aliquid exigi per modum multæ ad causam piam applicandæ; ut in quibusdam casibus fieri solet.

Non est autem Simoniam, dare aliquid ad redimendam iniquam vexam, v.g. neganti Sacramenta in necessitate; aut impediendi legitimam beneficii possessionem, *Suarez, Lessius, Layman;* vel inique impediendi electionem, vel possessionem ad quod jus in re jam obtinetur; Quod si tale jus nondum habes, etsi possis redimere vexam ab eo, qui tantum potest obesse, non tamen ab eo, qui & prodelle, & obedire potest. Quia in primo casu non datur tamquam pretium æquivalens rei spirituali, sed ut alter ad officium

cium ritè præstandum inducatur.

Neque Simoniam est, dare stipendium ad sustentationem Clerici etiam divitis, pro Missis, aut Concionibus; aut de eo pactum inire: quia non datur tamquam pretium spiritualis officii, sed personæ in alterius gratiam occupatæ, quod illi ex justitia debetur. *Suarez, Layman, Lib. 4. Tract. 20.*

Non est Simoniam saltem juris divini, quamvis possit esse quandoque juris humani, spirituale cum spirituali permutare, v.g. beneficium pro beneficio, reliquias cum reliquiis; vel dare temporale pro temporali: ut si calicem, vel agnos Dei præcisè ratione materiæ vendas: Vel dare temporale, pro spirituali per modum doni gratuiti; etsi adsit spes vel intentio alium excitandi ad remunerationem doni spiritualis, vel contra. Quia titulus gratitudinis non respicit pretium, sed beneficium; nec solvit aliquid ex debita compensatione, modò ultra hos limites non rapiat habendi dira cupido; quam coërcet Innocentius XI. Propos. 45. declarans non evitari omnem Simoniam, quando datur temporale pro spirituali, etsi temporale sit solum gratuita *Compensatio* pro spirituali, aut è contra.

Varie sunt pœnæ Simoniacis constitutæ; quarum hæc aliquas recenseo.

Primò; ob Simoniacam collationem, & susceptionem sacrorum Ordinum, etiam primæ Tonsuræ, incurritur excommunicatio, & suspensio Papalis ab exercitio Ordinum susceptorum.

Secundò; ob Simoniam realem in beneficio Ecclesiastico, incurritur 1. Excommunicatio Papalis. 2. Irrita est electio, præsentatio, confirmatio, & institutio: undè talis non facit fructus suos. Et hoc ita se habet, licet aliquis à tertia persona tali modo provisus vitium illud ignoraverit: nisi tamen, dum rescivit, contradixerit; vel nisi à tertio data fuerit pecunia per fraudem, ut redderet inhabilis; vel nisi bonâ fide possederit beneficium per triennium. Ita *Layman Tract. 10. Cap. ultimo, Lessius Lib.*

Tomus II. P. 2.

2. *Cap. 35. D. 31. Bonacina Disp. 1. q. 7. Par. 2. Num. 20.* 3. Efficitur inhabilis ad idem beneficium, etiam per dispensationem Episcopi obtinendum: quamvis aliis beneficiis jure ipso non privetur, nec ad nova obtinenda, ante sententiam judicis, reddatur inhabilis.

Quoad pretium simoniacè acceptum pro beneficio, aut alia re spirituali, si non est secuta rei collatio, jure naturæ restituendum est illi à quo est acceptum. Si verò secuta est collatio, & Simoniam utrimque completa, probabilius est restitutionem faciendam esse Ecclesiæ, & non illi qui pretium contulit: Quia Ecclesia hæc ratione tantam quam accipientem punire intendit.

QUÆRES primò; Quid dicendum de casu subtili, quo certo contra collatorem v.g. Episcopum pro mille florenis, quod beneficium non sit mihi, sed alteri, collaturus, ut nempe mihi conferendo, collator mille florenos ex sponsione lucretur?

Respondeo, illam sponsionem esse Simoniam palliatam, & illicitam; non enim tam est sponso, quam tacita emptio beneficii.

QUÆRES secundo; Quid si quis procedat per contractum innominatum hoc modo: Conferam tuo nepoti hoc beneficium, si tu simile conferas meo nepoti, cognato, vel amico?

Respondeo, collationem illam esse Simoniam, si de re præstanda non simplex insinuat, sed verum pactum intercedat; quod ex *Cap. finali, de pactis*, satis colligi potest.

QUÆRES tertio; Quid judicandum de eo, qui pecuniam præbet alicui tertio ut intercedat apud alterum, ut hic intercedat apud Collatorem beneficii, ut conferatur illi qui dictam pecuniam præbuit?

Respondeo, illum casum apud aliquos Auctores ut licitum admitti: quia, inquit, pretium illud datur pro re merè temporali, nempe pro gratia sive intercessione

E e e amici

amici apud collatorem : hanc sententiam ut probabilem habent *Vasquez & Sanchez in Opusc. Tom. 1. Lib. 2. Cap. 3.* & aliqui Recentiores apud *Dianam Part. 4. Tract. 4. Resol. 15. 1.* & iterum *Part. 10. Tract. 15. Resol. 5.* Sed ipsi *Vasquez & Sanchez* censent contrariam sententiam esse probabiliorem: quod omnino verum judico tam ab auctoritate, quam à ratione; quia illud pretium saltem mediè pro ipso beneficio conferri videtur: & hanc vià facile foret passim palliare Simoniam in oculis hominum, sed prava animi intentio fugere non potest oculos Dei; ut etiam rectè hic notat *Stephanus à S. Paulo Pag. 422.*

QUÆRES quartò; An liceat absque Simonia pro beneficio aut alia re spiritali accipere aliquid temporale titulo gratitudinis, sic ut de illo ex gratitudine præstando pactum intercedat? Licitum id esse, videtur admitti *Diana citans Valentiam*, quia non est pactum inducens obligationem justitiæ. Verum, etsi non inducat obligationem justitiæ, adfert tamen novam obligationem, & pretio æstimabilem, supra simplicem gratitudinem, quæ per se liberæ est, nec obligat determinatè ad hoc vel illud donum conferendum; quod tamen sit ex vi istius contractus, qui proinde onerosus censeri potest, De quo videri potest *Innocentii XI. Prop. 45. supra Pag. 145.*

CAPUT XIII.

De Testamento.

I. Testamentum est justæ voluntatis dispositio de rebus post mortem præstandis, cum hæredis institutione. Et per hoc ultimum differt Testamentum à legato, sive fidei commissio partiali, quod tantum est donatio particularis alicui à defuncto relicta. *Codicillus* est quasi imperfectum Testamentum, sine hæredis institutione, ad consti-

tuenda aliqua legata, vel ad aliquid in Testamento explicandum, mutandum, addendum, vel demendum. De quibus *Layman Lib. 3. Tract. 5. Cap. 1. Bonacina, Tanner. aliique.*

2. Ad Testamentum solemnne, sive clausum, requiruntur à jure variæ solemnitates: nempe, ut testator illud suâ vel alicujus manu scriptum offerat septem testibus idoneis, non defectuosis, non cæcis, surdis, mutis, nec furiosis, & prodigis, infamibus, religiosis, cognatis, qui in testatoris potestate sunt (quibus adde ipsum hæredem, & qui in ejus potestate sunt) sed masculis, puberibus, liberis, ad id rogatis, & vocatis; coram profitendo id esse suum Testamentum: tum si possit manu suâ subscribit; alioqui id præstat octavus pro eo testis: dein omnes & singuli septem testes eodem tempore subscribunt, si possint, per se ipsos; proprioque, vel alieno, aut communi omnes sigillo consignant; *Layman, Bonacina Disp. 3. Quest. 17. Part. 1. &c.*

3. Si Testamentum careat debitâ solemnitate, & dubitetur, an testator intenderit conficere Testamentum *clausum*, an verò *aperitum*, habebit saltem vim Testamenti *nuncupativi*, quod tantum requirit, ut septem prædicti testes coram audiant & intelligant testatoris voluntatem, etiam solâ voce expressam. Quia præsumitur testatorem hoc saltem voluisse potius, quam actum suum esse irritum. *Sanchez, Lugo, &c.* Consultum est in conficiendo Testamento etiam adhibere Notarium, qui particularium locorum jura nosse solet, ut valori Testamenti in foro externo tutius consulatur.

4. Notat quoque *Diana Part. 6. Tract. 5. Resol. 30.* invaluissè consuetudinem, ut minor numerus testium, quam septem sufficiat ad valorem. Certè hominibus rusticis quinque testes sufficere, si difficulter plures habentur, absque subscriptione, si non sint literati, tradunt *Layman & Bonacina.*

Item tempore pestis necesse non est testes simul congregari, sed tantum, ut singuli seorsim

seorsim adhibeantur: imò absolute loquendo tunc duos vel tres sufficere ex jure gentium docet *Diana Part. 7. Tract. 6. cum Sà, Layman, &c.* Neque minus militibus, dum in castris sunt, concedunt jura privilegium.

5. Si Testamentum factum sit ad *pias* causas, etiam in foro externo juris solemnitates non requiruntur, sed tantum quæ jure gentium sufficiunt; nempe duo testes, inter quos femina esse potest. *Covar. & alii 12.* Item Parochus, aut Confessarius, etiam si legata essent pro Ecclesia propria; *Lessius, Lugo, &c.* Et quamvis morte interveniente contingeret Testamentum non esse absolutum; validum tamen est quoad legata *pia; Diana, &c.* In foro autem conscientie etiam sine ullo teste sufficit scriptura, nutus, vel aliud signum, quo voluntas Testatoris sufficienter indicatur. *Molina, Lugo, Diana.*

6. Si autem Testamentum factum fuerit ad causas *non pias*, & careat solemnitatibus jure requisitis, probabile multum est illud *saltem in foro conscientie* esse omnino validum: adeoque licetè retineri quod ex tali Testamento possidetur. Quia illæ solemnitates tantum requiruntur in foro externo ad fidem in judicio faciendam, & excludendam omnem deceptionem. Ita *Lessius de Jur. Lib. 2. Cap. 19. Disp. 3. Barbosa. Wiggers, Part. 9. Tract. 7. Resol. 49. Contra Molin. Diana, &c.*

Hinc hæres ab intestato non videtur excusari in foro conscientie à persolvendis legatis in Testamento non solemniter relictis, si tatis ipsi constet de voluntate Testatoris. De qua si dubius sit, tenetur cum aliis pro ratione dubii componere. Quia in hoc dubio neutri parti favet possessio.

7. Testari non potest Religiosus professus, nec filius familias de bonis adventitiis sine patris consensu; nisi tamen sit Clericus, etiam primæ Tonsuræ: nec cæcus sine testibus, nec pupillus, nisi sit doli capax, & juramento confirmaverit. Nec in bello justo captus, nec obses apud infideles. Nec mani-

festus usurarius, nisi præstitâ cautione: valebunt tamen hujus legata ad causas *pias*, si poenitens obierit. Nec uxor, nisi ad *pias* causas; sicubi legitime statutum sit, ut non possit testari sine consensu mariti; uti refert *Sà, & plures alii.*

8. Patris Testamentum inter liberos ab eo solo scriptum, aut subscriptum, validum est, etiam ad *pia* legata; *Sà, Diana, &c.*

9. Potest Pater ob justam causam inæqualiter filiis bona relinquere, ubi non obstat lex particularis: sed non potest legitimam portionem privare.

10. Etsi spurium à Testamento excludat jus Civile; ex jure tamen Canonico potest illi Pater alimenta relinquere, & filia dotem, si eâ indigeat.

11. In dubio Testamenti judicandum est Testatorem id voluisse, quod si adesset, dicturus crederetur.

12. Qui juravit non revocare Testamentum, si revocet, certum est valide revocare; imò à perjurio, si causa revocandi subsit, probabiliter excusatur. *Sà, &c.*

13. Conditio hæc Testamento apposita: *si filia non nupsit*, in ea quæ nunquam nupsit; item, *si non intrabit Religionem*, pro non apposita habetur.

14. Testator nullo jure positivo prohibetur, omissis consanguineis collateralibus, v. g. fratre, quemvis extraneum hæredem constituere. *Bonacina & alii 5. apud Diana Part. 1. Tract. 8. Resp. 83.*

15. Professio religiosa Testamentum prius factum non irritat; cum tunc fuerit sui juris, ut Theologi passim admittunt.

16. Executor Testamenti potest esse, qui excedit annum 17. ætatis, unus vel plures, mas vel femina, Clericus, aut Religiosus, sed cum licentia sui Prælati, & quidem Generalis, si sit Societatis: sed Franciscanus id omnino jure prohibetur. Si tamen hos executores agere contingat, acta non erunt invalida, sed tantum illicita. *Layman, Bonacina, Diana Part. 8. Tract. 8. Resol. 9.*

17. Si à Testatore nullus nominetur

Executor Testamenti, executio ad hæredem pertinebit, etiam ad pia legata: potest tamen tali casu Episcopus eam ad se pertrahere jure communi. *Layman, &c.*

1. Quando voluntas Testatoris honestè impleri potest, non possunt legata ad pias causas commutari, etiam in opus manifestè melius; nisi ex dispensatione Pontificis, & justa de causa: *Vasquez* id etiam Episcopo concedit. Communis opinio Doctorum admittit ad Episcopum, hæredem, & executores pertinere per epikiam interpretari, non esse à defuncti voluntate alienum, si aliqua mutatio fiat: v. g. si pecuniam reliquerit ad calices emendos pro Ecclesia, quæ calicibus non eget, poterunt eam applicare ad comparandas casulas, aut ornamenta, quæ magis ad Templi usum conducunt. *Vasquez, Molin. Barbosa, &c.*

18. Si executores intra annum suâ culpâ negligunt exequi Testamentum, jus executionis ad Episcopum devolvitur. *Molin. Diana & 8. alii.*

19. Imò in legatis piis tenentur ad executionem intra sex menses, idque etiam si nondum adita sit hæreditas. *Molin. Vasquez, Diana Part. 8. Tract. 6. Resol. 25.*

20. Si bona defuncti non sufficiant ad legata omnia persolvenda, distribuenda sunt omnibus pro singulorum rata æqualiter; quia eò in casu jus ad solutionem est in omnibus æquale. *Diana, Sylvester, Sanchez, Bonacina.*

FORMULA autem Testamenti talis esse solet. *In nomine Dei omnipotentis, Amen. Ego N. N. nunc liberè & integris sensibus commendo Corpus terra sanctæ, & Animam meam Deo Creatori, sub protectione B. Virginis, &c. Hæredem meum constituo N. N. exprimendo bona relinquenda, debita solvenda, legata pia, aut alia pro particularibus personis, prout cupit de rebus suis disponere. Postea nominat Executores sui Testamenti, & exprimit obligationes, si quas illis imponit. Postremò annotat locum, diem, & annum; & infra Nomen suum, ac Sigillum apponit. Subscribunt etiam testes singuli.*

Et quoniam in quibusdam varia sunt aliquando variorum locorum jura, expedit in conficiendo Testamento Notarium loci publicum adhibere, aut alium peritum & fidelem, ut in singulis securius procedatur.

CAPUT XIV.

DE RESTITUTIONE.

§. I.

Quinam teneantur ad Restitutionem.

1. **R**estitutio, est actus justitiæ, quo reparatur damnum per injuriam alteri illatum. *Injuria* autem est, læsio juris alieni in re quam possidet, vel ad quam possidendam jus habet. Hinc si læsio sit contra solam charitatem aut aliam virtutem, non est sufficiens fundamentum restitutionis. Injuria hæc aliquando est *Materialis*; quando quis bonâ fide causa fuit damni illati: aliquando *Formalis*; quando malâ fide, id est, sciens, vel scire negligens, alteri damnum intulit.

2. Non solus ille, qui proxime damnificat, ad restitutionem obligatur, sed etiam illi, qui ad damnum alteri inferendum cooperantur. De his ut Confessarius promptè possit judicare, sequenti versu aptè comprehenduntur.

Jussio, consilium, consensus, palpo, recursus,

Participians, mutus, non obstant, non manifestans.

3. *Jussio* indicat eum, qui jubet vel mandat damnum inferri, ad illius restitutionem teneri, sive mandet expresse, sive tacitè tantum, v. g. quando famulus ex verbo vel signo satis colligit gratum fore suo Domino, si

damnum

damnum inferat, Dominus ad restitutionem obligatur.

Non obligatur tamen, qui absq; ullo mandato ratum habet opus suo nomine factum. Quia rati habitio præfens non est causa damni jam præteriti.

Neque mandans, qui ante executionem mandatum suum revocavit, si id mandatario tempestivè innotuit. Quia tunc damnum non est illatum ex vi mandati, utpotè retractati. *Molina, Villucius, Lessius de Justitia Lib. 2. cap. 13.*

4. *Consilii* nomine intelligitur is, qui suadendo, rogando, aut hortando causa efficax fuit damni illati; ac proinde in defectum exequentis ad restitutionem obligatur. Illi autem, qui pravum ejus consilium secutus fuit, consulens ad nihil tenetur, nisi dolosè ignorantem suadendo circumvenierit juxta Reg. Jur. 62. in 6. *Nullus ex consilio, nisi fraudulentum sit, obligatur.*

Si consulens ante rei executionem consilium suum seridè revocaverit, & conatus fuerit factum impedire, probabile est excusari à damni illati restitutione: Quia tunc damnificans præsumitur potiùs propriâ malitiâ quàm alieni consilio moveri; uti videre est apud *Bonacina, Sa, Tanner. Diana Tract. 2. Miscel. 18. & Tract. 5. Resol. 83.* Quamvis plures sint, qui contrarium tenent, præsertim quando eum, cui damnum parabatur, non monuit, ut sibi præcaveret.

5. *Consentiens, fautor, receptor, sive recursus* præbens, si cooperando efficax causa damni extiterit, illud pro sua parte refarcire tenetur. Talis est v. g. qui suo calculo vel suffragio verè causa fuit, ut eligeretur indignus, vel ut aliquis dignus jure, aut spe suâ excidat: item, qui sciens furem recipit & fovet, vel res furtivas coemit. De his enim L. 3. dicitur: *Receptatores non minus delinquant, quàm aggressores.*

6. *Palpo* dicitur, qui laudando, & adulando, vel etiam ignaviam exprobrando, aliquem animat ad damnum inferendum; qui ad restitutionem tenetur, si efficaciter ad

damnum cooperatus est.

7. *Participans* est, qui partem prædæ recipit, aut cooperatur, v. g. agendo pro fure excubias, advehens instrumenta quibus res aliena auferatur. Excusantur tamen illi, si verè metu gravioris mali adacti ponant istiusmodi causam ex se indifferentem, v. g. scalam fenestram admoveant, ex qua per accidens alterius damnum consequitur. Quia non sunt causa moralis talis damni, juxta Principium 15. quod supra Tract. 1. tradidimus.

8. Qui concurrunt ad damnum *privativè*, ut *mutus*, sive silens, *non obstant, non manifestans*, tenentur ad restitutionem, quando ratione pacti, aut officii ex justitia damnum impedire debent; ut docet *S. Thom. 2. 2. q. 62. Art. 7.* Tales sunt Principes, aut Magistratus, qui possunt, & negligunt impedire latrones, milites, aut alios grassatores, qui subditis damna inferunt. Item, Tutores, & administratores bonorum non impediunt damna pupillorum, aut aliorum, quorum curam susceperunt. Deniquè famuli, qui negligunt arcere furem extraneum Domini sui horreum, domum, aut cubiculum ingredientem.

9. Prædicti omnes non obligantur ad restitutionem, si non sit moraliter certum eorum mandatum, consilium, aut cooperationem in damnum efficaciter influxisse; sic ut sine illis non fuisset illatum. Quia in materia justitiæ vel maxime melior est conditio possidentis; uti ostendimus *To. hoc 2. Tract. 1. Princ. 3.* & ita docent *Bonacina, Tanner. Diana, Lessius de Just. hic Cap. 13. Disp. 4.*

10. Probabile est Parochum aut alium Confessarium, qui ex negligentia vel ignorantia, cum debuit, omisit poenitentem de restitutione faciendâ monere, non obligari in poenitentis defectum ad restitutionem faciendam. Quamvis enim non admonendo graviter peccaverit contra Officium Confessarii non instruendo poenitentem; non tamen contra justitiam & jus alicujus tertii nisi tamen ex malitia restitutionem positivè

diffuaderet, aut impediret. Ita *Bonacina, Lessius, Layman Lib. 3. Tract. 4. cap. 7. Contra Navarrum, Angel, &c.*

11. Si plures concurrant ad damnum sine mutuo consensu, sed quisque seorsim, non plus tenentur singuli restituere, quam sit damnum, quod per se intulerunt. Si autem cum mutuo consensu & auxilio id fecerunt, singuli tenentur in solidum, in defectu alterius, totum damnum refarcire: quia singuli sunt causa totius damni, quod non fuisset illatum, nisi ex confidentia in mutuo auxilio; *Vasquez, Molina, Filliucius, Bonacina hic Disp. 1. Quest. 2. Part. II.*

12. Quando actio iniuriosa fuit *lucratiua*, primo loco tenetur rem ablatam restituere is, apud quem exstat, aut qui malâ fide rem absumpsit: illo autem non restituente, reliqui, qui adjuverunt, obligantur. Quando autem actio non fuit *lucratiua*; uti sit in mutilatione, incendio, detractio, tunc primo obnoxius est restitutioni, qui fuit causa primaria damni, uti mandans, vel executor. Quod si illi non velint, vel non possint restituere, tenentur reliqui cooperatores. *Cajetanus, Layman, Bonacina, Navarrus cap. 17. &c.*

13. Quando damnum passus, causâ principali condonavit, liberantur etiam minùs principales, non contra, uti cum aliis docet *Layman Lib. 3. Tract. 2. cap. 6.*

14. Qui alium impedivit ab aliqua re obtinenda, quæ non erat illi debita ex iustitia, v. g. ab officio vel beneficio, absque vi vel fraude, non tenetur ad restitutionem, quamvis, si ex odio fecerit, graviter peccaverit. *Vasquez, Sa, Bonacina &c.*

15. Si autem id fecerit per vim, fraudem, calumniam, mendacium, tenetur compensare damnum juxta spem, & probabilitatem, quam alter habuit illud bonum obtinendi, secundum iudicium & arbitrium prudentis viri. Quia quilibet habet jus, ne per media illicita à sua spe, aut petitione iusta deiciatur. *Lessius, Bonacina, Molina, Tom. 1. Disp. 135.*

16. Quando bona restituenda, aut debita sunt incerti Domini, vel ad eum non potes accedere, si ea teneas absque delicto, post adhibitum frustra conatum restituendi vero Domino, probabile est quod possis ea tibi retinere; idque tutum in praxi affirmat *Diana Part. 2. Tract. 3. Mis. Resol. 5.* quamvis cum *D. Thoma* plures sentiant dauda esse pauperibus.

17. Quod si conscius es te ea habere ex delicto, v. g. furto vel usura, teneris absolute illa in pauperes, aut alia opera pia erogare. Quia tunc optimo quo potest modo, fieri debet restitutio; ut cum nequeat corpori, saltem animæ veri Domini sit proficua; uti docet communis sententia apud *Layman, aliosque.*

S. II.

Quid restitui debeat à Possessore, aut damnificatore bonæ, aut malæ fidei?

1. **S**I Possessor bonæ fidei postea intelligat rem esse alienam, tantum tenetur eam restituere unâ cum fructibus ex ea perceptis, si extant, vel quantum ex iis factus est locuplettor, si consumplerit. Ratio, quia Possessor bonæ fidei non tenetur ratione injuste acceptionis, sed tantum ratione rei acceptæ, & possidæ, ergo non tenetur plus restituere quam ex ea possideat. Exempli gratiâ, vestem à fure tibi *donatam* bonâ fide accepisti, & attrivisti; Dominus postea comparet, tantum illi teneris restituere vestem attritam, & tantum insuper, quantum tuo vestimento perpercisti, etiam si vestis attrita serica, & valde pretiosa fuisset. Quod si vestem illam non dono accepisti, sed pretio *emisti*, nihil præter vestem attritam est restituendum. Si autem sine tua culpa perdita aut ablata est, ad nihil omnino teneris. Ratio horum, quia nihil factus es ditior: quæ doctrina aliis materiis facile potest applicari. Ita *Bonacina, Layman Lib. 3. Tract. 2. cap. 3.* aliique passim Doctores.

2. Qui

2. Qui bonâ fide fecit contractum, quem postea deprehendit esse *usurarium*, tantum tenetur restituere alteri id in quo ipse indè factus est ditior: *Layman supra, &c.* Eadem ratione, si quis bonâ fide *vendidit* rem alienam, dono sibi datam, v. g. vestem de qua supra, debet acceptum pretium restituere; nisi tamen ipsa vestis apud alterum reperitur: hæc enim Domino restitui debet, non pretium. *Molin. Vasquez, Lessius Lib. 2. cap. 14. Disp. 1.* Quod si rem tibi donatam alteri gratis *donasti*, aliam non donaturus, ad nihil teneris, nisi fortè ex charitate Domino indicare ubi res extet. *Bonacina, Trull. &c.* Quia indè non es factus ditior; cum nihil habeas in rebus tuis quod alias non haberes.

Simili modo, si rem ipse bonâ fide *emisti* & postea *vendidisti* absque lucro, nihil teneris restituere, sed solus ille apud quem res extat; *Molin. Lessius, contra Vasquez &c.*

3. Notandum hîc est, *fructus*, qui ex aliena re possunt provenire, alios esse fructus naturales ipsius rei, ut foetus animalium, fructus arborum &c. & hi unâ cum re Domino cedunt; censentur enim esse pars aliqua rei fructifera: alii autem sunt fructus meræ industriæ, quos res ex se non parit, sed tantum ad illos acquirendos adhibetur per modum instrumenti, v. g. frumentum alienum alio deportatum cum lucro vendidisti, vel pecuniam alienam ad negotiationem adhibuisti, non teneris hunc fructum, sive lucrum restituere. Quia non est fructus alienæ, sed tuæ industriæ.

Prædicta prænè omnia fundantur in lege naturæ, quæ declaratur Regulâ juris 46. in 6. *Locupletari alius non debet cum alterius injuria.* Et l. *Non hoc.* ff. de Condict. Ind. *Naturâ æquum est æminem cum alterius detrimento fieri locupletiorum.* Ex quibus in praxi alii casus deducuntur.

4. Quoad Possessorem, sive damnificatorem *malæ fidei*, debet universaliter ita restituere, ut ponat æqualitatem cum jure alterius, & ipse ex delicto suo & mala fide lucrum

non faciat. Est autem malæ fidei Possessor qui rem injustè possidet, sciens, aut per craftam seu mortalem ignorantiam scire negligens, jus sibi non competere.

5. Si res apud malæ fidei Possessorem casu fortuito perit, etiam peritura etiam si apud Dominum mansisset, in foro conscientiæ nihil restituere tenetur. Ratio, quia non tenetur ratione rei acceptæ, cum ex ea nihil possideat; neque ratione injustæ damnificationis, cum ipse istius damni fortuiti causa non fuerit; uti hîc supponitur.

6. Si tamen eam dolo absumpsit, aut per negligentiam craftam sive mortalem perdidit, etiam si aliàs apud Dominum peritura fuisset, tenetur illius æstimationem Domino præstare. Ratio, quia in hoc casu obligatur titulo injustæ damnificationis; *Lessius, Layman &c.*

7. Plerumque injustus malæ fidei Possessor, aut damnificator, non tantum tenetur restituere rem ablatam, & fructus perceptos, detractis suis expensis, sed etiam compensare Domino damnum emergens, aut lucrum cessans ex rei carentia. Quia per injustam ejus detentionem est vera causa talis damni, et si ipse parum aut nihil ex ea percepisset. *Layman lib. 3. Tract. 2. cap. 4. Num. 7. etc.*

8. Si rei alienæ, dum malâ fide detinetur, pretium augetur, Domino augetur, ac proindè illud etiam augmentum debet Domino restitui; *Layman supra.*

9. Probabile est eum, qui in extrema necessitate consumpsit rem alienam, non tantum sibi commodatam, sed etiam ante eam necessitatem furto acceptam, non teneri postea, et si possit eam compensare. Quia furtum non ademit illi jus, quod quivis habet ad consumendam rem alienam in extrema necessitate. *Hurt. Con. Palau, Diana, contra Vasquez, Lessium &c.*

QUÆRITUR ex his primò: Quid dicendum de eo, qui cum vidisset domum agricolæ à militibus iniquè spoliari, abstulit ipse duas vestes valentes 15. florenis, hæc ratione:

ratione ductus; si ego non auferam, alii certò rapiant.

Respondeo: Si accepit animo restituendi Domino, rectè fecisse; quod si contingat postea Domino restitui non posse, neque tenetur etiam pauperibus restituere; ut docet *Layman* ex probabili multorum sententia. Si autem abstulit sine animo restituendi, peccavit, & à restitutione non semper excusatur. Quia uti milites, ita ipse invito Domino rem alienam occupavit.

QUÆRITUR 2. Quid iudicandum de eo, qui in navi frumentum, aut annonam alienam furto absumpsit, quando postera die in navi omnia exceptis hominibus submerguntur, aut diripiuntur?

Respondeo, teneri ad restitutionem. Quia cum semel ratione rei injustè accepta fuerit obligatus, per eventum fortuitum postea subsequenter non absolvitur.

§. III.

Qualiter restituendum pro homicidio, stupro, adulterio, fama &c.

1. **Q**UI alium injustè occidit, aut læsit, tenetur restituere omnia damna pecuniaria, quæ læsus, ejusque hæredes, uxor, aut parentes patiuntur ratione injustæ occisionis, aut mutilationis. Quia horum omnium causa injusta fuit. Tales sunt primò, impensa in medicos, medicamenta, famulos, & alia ægro necessaria; detractis iis, quæ sanus fuisset consumpturus. Secundò, lucrum cessans ex opificio, aut officio, quod læsus nequit exercere; quantum scilicet prudentis arbitrio spes lucri valebat; detractis expensis, quæ in suam sustentationem consumere solebat. Mortuo autem occisore, hæc omnia hæredes præstare tenentur: non tamen probabiliter solvere debita occisi; Quia occisor illorum causa, non fuit. *Layman hie, alique.*

2. Si læsus interfectori omnia remisit ante obitum, ille hæredibus, uxori, & cæteris

ad nihil tenebitur. Quia jus quod hi, tantum ratione occisi, acquirunt, jam remissum est.

3. Qui ab alio fuit provocatus ad pugnam, non tenetur ad restitutionem. Quia alter provocando liberè fecit illi potestatem ut pro viribus agat ad vitam sibi auferendam; adeoque obligationem illam ultrò ipsi tunc remisit. Idem die de eo, qui injustum invasorem occidit, etiamsi per levem contumeliam, aliquam ei invadendi occasionem præbisset.

4. Pro ipsa vita, membro, cicatrice, nihil in rigore restituendum, sed venia tantum petenda. Quia sunt bona ordinis superioris, quæ pecuniâ æstimari nequeunt: ita *Lessius, Layman &c. Contra Sotum, Sylvestr. &c.* Consultum est ut Confessarius occisori imponat Missas & eleemosynas pro anima occisi.

5. Quoad *stuprum*; qui virginem in vitam defloravit, tenetur vel eam ducere, vel compensare damnum inde secutum, arbitrio viri prudentis: pro ipsa præcisè virginitate nihil est restituendum. Hinc, si stuprum mansit occultum, aut Matrimonium æquè opulentum non impedivit, aut cum virginis consensu absque vi, vel fraude, vel Matrimonii promissione, patratum fuit, stupratori nulla restitutio incumbit. Quia in hoc casu volenti non est facta injuria; neque in priori casu damnum illatum est. *Lessius, Bonacina, Trullus &c.*

Idem est de eo, qui virginem solis blanditiis & precibus in consensum inflexit: nisi tamen preces fuerint conjunctæ cum minis, aut metu reverentia; qualis solet esse ancillæ erga Dominum. *Trullus &c.*

6. *Adulter & Adultera* tenentur resarcire damnum quod legitimæ proli ex adulterio nascitur. Non tenetur tamen ordinariè adultera declarare quod proles sit spuria, cum sua infamia, & cum viro discordia domestica. Quia bona fortunæ, quibus privatur legitima proles, debent cedere bono famæ, quo mater privaretur; cum hoc sit altioris ordi-

ordinis. Nec proles tenetur semper matri affirmanti se spurium esse, fidem adhibere.

Conari tamen debet mater quantum potest aliâ viâ damnum compensare, v.g. in utilitatem legitimæ proli familiam diligentius administrando, de bonis propriis plus illi quam spurio distribuendo, denique, si idoneus sit, spurium inducendo, ut relicta hæreditate fiat Ecclesiasticus, vel Religiosus. *Layman Lib. 3. Tr. 3. Part. 1. Cap. 14. Fill. Trul. &c.*

7. Eadem cum proportione dicenda sunt de adultero, quem contingit facilius à restitutione excusari; sive quia damnum ab adultera compensandum credit, sive quia raro potest certè scire spurium à se, non ab alio, procreatum esse. *Bonacina, Trul. Lessius Lib. 2. Cap. 10. Disp. 6.* Quid tamen in dubio hic; dictum est supra hoc Tomo Pag. 85.

8. Pro læsione *famæ*, æqualis fama restituenda est. Quando ea reddi non potest, non teneris per pecuniam aut alia bona inferioris ordinis illam compensare; & idem est de aliis bonis spiritualibus. Potes tamen per sententiam judicis ad talem restitutionem obstringi.

9. Si ex detractone famæ sequantur alia damna fortunæ, v.g. impediendo ab officio, beneficio, lucro, &c. detractor obligatur ad æstimationem damni secuti ex morali prudentum judicio; uti patet ex dictis §. 1.

10. Revelare alterius crimen, quod notorium est jure, famâ, vel facto, etiam in alio loco, ubi ignoratur, non est contra justitiam. Secus est de crimine in privata domo coram paucis commisso. Quia qui hoc admisit, nondum ad famam suam alio loco jus amisit.

11. Illicita est compensatio famæ talis, ut si aliquis tuam famam læserit, tu possis vicissim illum infamare. Quia illa esset manifesta vindicta, quam nemo privatâ auctoritate exercere potest. Si tamen nequeas injustam infamiam aliâ viâ avertere, licitum est aliquando alterius defectum occultum propalare, v.g. quod antea fuerit deprehensus in mendacio, aut perjurio. Quia hoc tantum est cum moderamine inculpatæ tutelæ famam suam de-

Tom. II. P. 2.

ferre. Ad hanc præcisè defensionem licitum esse alienas litteras aperire, docent *Peyrinus, Diana Par. 3. Tract. 6. Resol. 55.*

12. Si quis suadendo, aliâve ratione Religiosum ad apostasiam induxit, tenetur ex justitia illi redituam suadere, & Monasterio aut Collegio compensare, commoda, quæ ex illius bonis, aut industria proventura videbantur.

Qui conscientius obligationis potest in vita restituere, non vult tamen id præstare nisi in articulo mortis, aut post mortem per hæredes, absolvi non potest. Quia habet actualem voluntatem perseverandi in statu peccati. *Bonacina, Salas, Layman, Trul. c. 14. Disp. 11.*

§. IV.

Quanam excusent à Restitutione?

EX parte *Creditoris* regula generalis est, primò; Quodcumque creditor rationaliter contentus esse debet, ut restitutio differatur, potest ea differri, licet creditor ille sit invitus. Quando autem contentus esse debeat, colliges ex dicendis. Ita cum communi *Scotus, Navarrus, &c.*

2. Si creditor, cui facienda est restitutio, ostenderit saltem implicite se obligationem illam remittere, v.g. reddendo vel lacerando chirographum, per hoc remissa esse censetur; modò id fecerit liberè, non verò vi, metu, aut fraude inductus.

3. Si solutio æquivalens præstita sit alteri, cui creditor erat obligatus, excusat debitorem in foro conscientiarum; modò cautela adhibeatur, ne creditor cogatur denuò solvere; *Bonacina, &c.*

4. Si creditori facta est compensatio per operam, aut expensas in procuratione officii, aut beneficii æquivalentis.

5. Omitti potest restitutio, quamdiu constat quod creditor sit pecuniâ, v.g. mutuo datâ, abusus ad grave peccatum; nisi ex omissione illa gravius malum timeatur.

Ex parte *Debitoris*, primò excusatur in foro

foro conscientia: à compensatione damni, qui illud intulit sine gravi culpa Theologica, id est, sine peccato mortali; nisi aliud pactus sit, vel inde factus fuerit ditior. Hinc excusatur à restitutione damni, qui in subita ira alium occidit sine advertentia sufficienti ad peccatum mortale, &c.

Qui autem advertens exitia actione periculum damni secuturi, committit in eo præcavendo diligentiam, quam homines similis conditionis adhibere solent, tenetur compensare damna, quæ inde actu sequuntur. In foro autem externo tantum habetur ratio culpæ juridicæ, quæ dividitur in latam, levem, & levillimam, neque requirit offensam mortalem ut cogat ad restitutionem.

2. Excusatur, qui ad restituendum est impotens, servatâ statûs sui justâ decentiâ, v.g. non tenetur civis primarius abjicere se ad artem mechanicam; nec mechanicus artis suæ instrumenta divendere; sed sufficit per partes tantum solvere quantum supra statum lucrari potest. Nisi tamen illi suâ culpâ, & per vitam prodigam ad illam statûs sui amissionem devenerint; Bonacina, Layman, &c.

Adde, nisi ipse Creditor ex dilatione solutionis æquale damnum subire cogatur. Debet enim debitor potius illud incommodum sustinere, quam creditor; cum res debita ad hunc jure pertineat. Et idem dicendum est, si status debitoris consuetur non ex rebus propriis, sed à creditore acceptis. Has enim restituendo, tantum censetur debitor ad statum proprium & suis mediis convenientem redire.

3. Excusatur debitor, si nequeat restituere absque periculo animæ suæ, vel suorum, v.g. prostituendo filias quæstui meretricio, filios latrocinii, seipsum desperationi, &c.

4. Si non possit restituere absque periculo vitæ, aut notabili jactura suæ famæ. Quia non tenetur plus damni sustinere solvendo, quam alteri inferat omitendo.

5. Si restituendo debeat creditor subire damnum notabiliter gravius, quam sit ipsum debitum, etiam si fuisset contractum ex delicto.

6. Quando rem teneris restituere pauperibus, potes illam tibi applicare, si juxta tuum statum sis pauper. Quia ipse debitor non debet esse deterioris conditionis, quam alii pauperes. Layman, &c.

7. Excusat juxta leges *Cessio bonorum*: Jure enim constitutum est, ut qui tam multa contraxit debita, ut nequeat satisfacere, possit bona sua relinquere in manibus creditorum, & sic manere liber, etiam in foro interno; retentis tantum artis suæ instrumentis, & rebus ad sustentationem necessariis. Si tamen postea redeat ad pinguiorem fortunam, ad restitutionem obligatur. Ex lege, cum *filii qui boni*. Navarrus, Lessius, Bonacina, &c.

8. Denique à restitutione famæ etiam excusaris, si ab eo, quem infamasti, pari modo sis infamatus. Si ejus fama aliter sit recuperata. Si infamia jam abiit in oblivionem. Si crimen occultum, quod propalasti, postea aliâ vi factum sit publicum. Aut si illius, cujus crimen aperuisti, alia ejusmodi crimina sint satis publica: tunc enim illius fama parum aut nihil censetur imminuta.

QUÆRES. An pro debito, quod non restituitur aut solvitur, licita sit compensatio, quando debitum non est certum, sed probabile tantum? Negat merito sententia communis. Quia una ex conditionibus requisitis ad justam compensationem dicitur esse, quod debitum sit liquidum, id est, de illo certo constet, vel saltem judex declaraverit ad illum pertinere: & ita docet Vasquez, Molina, Suarez, Thomas Sanchez, Lessius *Lib. 2. de Injustitia Cap. 12. Num. 58.* & plures alii, quos refert Diana *Part. 7. Tract. 10. Resol. 16.*

Circa hanc resolutionem notari possunt considerationes, quas movet Card. de Lug. *de Just. Disp. 16. Sect. 5. Num. 97.* ubi sic concludit: Quotiescumque ergo probabilitas versatur circa ipsam compensationem, possum licite compensare occultè debitum sequendo aliquam opinionem probabilem, quæ dicat, non solum rem esse meam, sed me posse licite uti compensatione: & quoad hoc, inquit, omnes debemus convenire.

Stri.

Strictior esse videtur opinio Matthæi de Moya in *Selectarum Quæstionum Parte alterâ ad Tr. 6. Disp. 4. Quæst. 1. Pag. 326.* ubi sic ait: Quando ex utraque parte militat opinio probabilis, alia debitori, alia creditori favens, circa jus, vel circa factum, ex cujus probationibus resultat opinio probabilis docens judicem posse rem actori applicare, non obstantibus probationibus pro reo factis, tunc opinio media mihi placet. Nimirum, quoties opinio utrique parti fuerit probabilis, vel sua cuique probabilior, ut frequenter evenit, licitam esse compensationem, non in toto, sed in medietate. Ratio est, quia quando jus duorum ad eandem rem est æquale, debet æquale esse utriusque emolumentum: in hoc enim nulli sit injuria, nullusque rationabiliter invitatus esse potest; cum eadem sit utriusque fors, & unusquisque exponatur eidem periculo amittendi partem re verâ sibi competentem, vel fortunæ lucrandi, quæ ad alium etiam pertinebat. Ergo justitia, quæ æqualitatem amat, rem inter utrumque dividendam dicit. Hæc ulterius Moya pluribus confirmat, quæ loco citato expendi possunt.

Quomodo possit Catholicus excusari à restitutione bonorum Ecclesiasticorum, eorumque fructuum malè perceptorum, vide supra *Part. hæc 3. Tr. 2. Cap. 5.* Et quis possit dispensare, & sub quâ conditione ut Laicus talia bona retineat, *Ibid.* Denique, an & cui restituendum pretium simoniacè acceptum, vide *Tract. 5. Cap. 12. de Simonia.*

Quomodo per Compositionem cum Pontifice possit aliquis liberari à restitutione, quando bona sunt incerti Domini, aut quando hic propter hæresim, aut aliud grave delictum, meretur in pœnam isto debito privari, videri potest, si res exigat, apud Lessium *de Just. Lib. 2. Cap. 16. Dub. 11.*

CAPUT ULTIMUM.

Quando teneatur ad Restitutionem Iudex, Advocatus, & Testis: & de forma in Jure procedendi.

1. Iudex, qui condemnat reum vel ex privata scientia, vel ex cognitione per injuriam extorta, tenetur ad restitutionem sive hæredibus, sive aliis, quibus per hoc damnum intulit. Ita Navarrus *Cap. 18. Num. 59.* Sotus de secreto, *Membro 3. q. 1. Concl. 5.* Lessius de Jure *Lib. 2. Cap. 29. Dubit. 18.* Quia dammando ex privata scientia facit injuriam reo, cum sic non procedat ut competens Iudex, nec ex vi officii talis potestas sit illi concessa. Quando etiam per injuriam extorquet crimen, ponit injustè causam damni inde secuti, ideoque tenetur illud reparare.

Censetur autem injustè crimen extorquere. 1. Si per seipsum criminis inquisitionem incipiat, nullâ præcedente infamiâ, aut denunciatione juridicâ, quæ inquisitioni viam aperiat. 2. Si tormentis, vel metu propinquo tormentorum confessionem elicit, cum non adessent indicia idonea ad torquendum. 3. Si dolo induxit ad confitendum; ut promittendo illi impunitatem, si crimen agnosceret, &c.

Sed in his observandam. Si Judici suppetebant aliæ rationes, ex quibus reum juridicè damnare poterat, tunc non teneri ad restitutionem. Quia procedendo ex scientia privata, vel extorta, tantum injuria commissa est in modo inferendi damni, non in illius substantia, cum idem damnum ex alia ratione justè inferre potuerit.

2. De Advocati obligatione dicendum; quando ex ipsius negligentia, aut imperitia, cliens justam causam amisit, tenetur huic resarcire damnum, quod ipsi inde accessit. Quia lex Justitiæ requirit, ut pro suo cliente diligentiam debitam adhibeat pro conditione

causæ sibi commissæ; ut si sit difficilis, aut magni momenti, plus studii, & curæ applicare teneatur, quam si sit facilis, aut momenti minoris. Præterea ratione officii tenetur esse instructus peritiâ convenienti in illo jure, & munere quod exercet; cum pro idoneo Advocato se exponat, & pro qualitate personæ sic instructæ stipendia recipiat; in quo si desit, pro ratione damni inde secuti ad restitutionem obligatur.

Quando Advocatus defendit causam, quam satis advertit esse injustam, tenetur ad restitutionem omnium damnorum, quæ parti obveniunt ratione patrocinii ab illo suscepti; ut sunt expensæ in lite factæ, & alia quæ per litem amisit: & si clientem cum bona fide procedentem non monuit de causæ injustitia, tenetur illi de damno inde consecuto. Quia horum omnium se veram causam præbuit, sive committendo, sive omittendo contra debitum sui officii, ad quod præstandum se tacite obligavit.

Quod si cliens monitus de causæ injustitia nolit à lite desistere, tenetur adhuc Advocatus causæ prosecutionem deserere. Neque tunc licet illi inducere partem ad transactionem, cum illius damno conjunctam. Quia transactio sive compositio tantum habet locum in causâ dubia; uti docent D. Thomas *Quest. 7. Art. 3. ad 2. Sylvester Verb. Advocatus Num. 16.* Navarrus *Cap. 25. Num. 28.* Ex quo etiam patet, graviter peccare sive Confiliarios, sive Advocatos, qui in decursu litis advertentes partem alteram, cui fortè favent, tueri causam iniquam, inducunt alteram ad compositionem, recedendo ex parte à suo jure; cum tamen illis constet jus hujus dubium non esse.

Advocatum nulli facere injuriam defendendo etiam causam minus probabilem, modo verè probabilem, diximus supra Tr. 1. in Principiis practicis de opinione probabili: & ut rectè hic notat *Lessius*, sæpè id, quod apparet minus probabile, à parte rei verius est.

3. De Teste in judicio dicendum; Si vel ex certa scientia, vel ex crassa ignorantia protu-

lit falsum testimonium, & ratione istius altere injustè damnum sustinuit, tenetur in solidum ad totius damni restitutionem. Quia testis ille per injuriam fuit causa efficax totius damnificationis, quæ ex illius testimonio provenit.

Si tamen *Reus* jam erat per alios testes convictus, & tuum testimonium illis accedens nihil effecit; sic ut propter illud nec poena sit aucta, nec Judex redditus sit firmior ad eam infligendam, tunc ad restitutionem non obligaris. Quia etsi falsum illud testificando injuriam intuleris, non fuisti tamen causa efficax damni secuti; cum illatum sit ex prioribus testimoniis, & tua testificatio superveniens in illud non influxerit: ita *Lessius* cum aliis, supra *Cap. 12. Dub. 2. & Cap. 30. Dub. 7.*

Qui falsum testimonium dixit, ratione cuius mors vel mutilatio inferenda est, tenetur sua dicta revocare, si id profuturum sit, quamvis ipsi periculum similis poenæ immineret; ita Doctores communiter. Quia, in pari damno melior ceteri debet conditio innocentis, ex *Regula Juris*. Idem dicendum, si quis alios ad falsum testimonium dicendum induxerit. Quod etiam in restitutione famæ, pecuniæ, & honoris in pari detrimento locum habet.

Si quis falsum testificatus est ex ignorantia, vel inadvertentia non damnabili, vel ex oblivione saltem non mortifera, ratione cuius contingit aliquem damnari, non obligari ad restitutionem docent passim Theologi, cum Petro, Navarro, *Lessio*, Cajetano *Quest. 70. Art. 4.* aliiques neque teneri cum vitæ periculo suum testimonium revocare, ut ibidem Cajetanus. Quia nec tenetur ratione rei acceptæ, cum nihil acceperit; neque ratione injustæ damnificationis, cum supponatur non peccasse, saltem mortaliter: ut magis probatur supra *Tract. 5. Cap. 7. in fine.*

Testis non tenetur ad restitutionem ex eo quod in alterius periculo se non obtulerit ad testificandum; ut docet Navarrus *c. 15. n. 17. &c.* Quia non tenetur ex justitia se ad hoc offerre: quamvis aliquando tenetur ex chari-

charitate; ut si videat suum testimonium esse necessarium ad innocentem liberandum. Neque ad restituendum tenetur, si nolit testari, quando inde grave damnum sibi immineret. Quia in hoc casu neque per se obligationem habet ut grave damnum sibi procuraret, neque Superior potest ad hoc eum obligare; nisi in casu quo ratio boni publici id postulare.

Sed quid, si nullum damni periculum immineat, & à Judice citetur, vel jubeatur citari ad testificandum? Docent non pauci, si hoc casu fugiat, vel se occultet, vel aliquâ arte Judicis interrogationem eludat, ad restitutionem obligari. Ita Navarrus *Cap. 25. Num. 41.* Sotus *Lib. 5. de Just. Quest. 7. Art. 1.* Mich. Saloni *Quest. 70. Art. 1. Dub. 3. aliique.* Quia, inquit, hoc ipso quo citatus est per publicum nuncium, tenetur ex justitia testimonium proferre: sicut tenetur is, cui manus tutoris impositum est.

Respondet tamen *Lessius* supra, adducens Petrum Soto, Salonium & Joannem à Penna, primò verius omnino videri, eum, qui se occultat, vel fugit, anteaquam Judicis præceptum, aut citatio illi legitime denuntietur, non teneri ad restitutionem damni secuti ex defectu testificationis: quamvis potuerit graviter peccasse contra charitatem proximi. Ratio est, quia nemo tenetur præcepto Superioris, priusquam ei debito modo imponatur; ut si aliquis, etiam si non rectè, vitet conspectum Superioris, ne illi mandatum aliquod imponat, tali mandato nondum denunciato non obligatur.

Secundò; Non videri etiam improbabile, ad restitutionem damni non teneri, si postquam citatio Judicis per ministrum publicum illi insinuata est, fugâ, vel fraude aliquâ testificandi actum declinaverit; ut si reum sibi inimicum esse prætendat. Ita *Lessius* supra, citans Sylvestrum id apertè docentem *V. Testis N. 8.* Molinam, & alios: Quia etsi in tali casu admittant peccatum contra obedientiâ & charitatem proximi, non tamen contra ju-

stitiam, quæ obligationem restituendi fundare solet. Quod confirmatur ex eo, quod nemo possit alteri dare jus ad functiones liberæ alterius, nisi qui illarum est Dominus: cum ergo nemo præter me sit Dominus mearum functionum, qualis est testificatio, nemo etiam absque meo consensu potest alteri ad illas jus concedere: intelligendo, ut supra, nisi ratio boni publici id postulet.

Dicendum est denique cum communi, testem teneri restituere quod accepit, ut verum etiam testimonium proferret. Quamvis enim non semper ex justitia teneatur testari; si tamen testari velit, tenetur ex justitia testari veritatem: nam pro actione vel omissione aliunde debita, nihil potest exigi ab eo, cui illa debetur. Excipe hîc, nisi ipsa veritatis testificatio cederet in detrimentum testificantis, vel labor, aut sumptus ab illo impendendus esset.

Pro pleniori notitia & commodo, hîc oportune subjicio Propositiones recenter prohibitas, ad hanc materiam pertinentes.

Quando litigantes habent pro se opiniones æque probabiles, potest Judex pecuniam accipere pro ferenda sententia in favorem unius præ alio. Damnavit Alexander VII. Propos. 26.

Licet interficere falsum Accusatorem, falsos Testes, ac etiam Judicem, à quo iniqua certè imminet sententia, si aliâ viâ non potest innocens damnatum evitare. Idem Alexander VII. Propos. 18.

Quoad forum conscientie, Reo correcto, ejusque contumaciâ cessante, cessant Censuræ. Idem Propos. 44.

Probabiliter existimo, Judicem posse judicare juxta opinionem etiam minus probabilem. Damnavit Innocentius XI. Prop. 2.

Quidam non nisi veniale sit detractentis auctoritatem magnam, sibi noxiam, falso crimine elidere. Idem Innocentius XI. Propos. 43.

De Regulis & notitia Juris utriusque, & aliis ad forum Judiciale pertinentibus, accedit infra huic Operi Tractatus septimus in fine hujus Tomi secundi.

TRACTATUS SEXTVS.
RESOLUTIONES
SINGVLARES
AD HÆRESIM
ET PARTES HÆRETICORVM
AC CVRATORES ANIMARVM

Vbiq̄e Pertinentes.

SVMVLA Materie. De Dubio in fide. Relapso in hæresim. Professione externa fidei. Vsu carniū. Templis hæreticorum; Officiis, Beneficiis, Bonis iniquè possessis &c. De Libris hæreticis, aliisque prohibitis. Cibis vetitis. Communicatione cum hæreticis. Pactis. Disputatione. Educatione liberorum. Stylo veteri. Matrimonio. Sponsalibus. Baptismo apud hæreticos. Horum panis lege constitutis &c. Resolutiones pro Missione Castrensi, Navali &c. Singula prædicta per plures Quæstiones, tractata & resoluta.

QVÆSTIO I.

De homine in Fide dubio.

AN pro Hæretico habendus sit, qui deprehenditur in aliquo puncto fidei dubitare?

Respondeo cum distinctione. Si dubium illud conjunctum sit cum animi pertinacia, per quam re debite examinata, vult adhuc scienter in suo dubio permanere, & illum fidei articulum v. g. Purgatorium, tantum pro dubio habere, judicare debet Confessarius illum verè hæreticum esse; neque potest durante eo statu illi Absolutionem impartiri: idque colligitur ex jure, *Cap. 1. de hæreticis*. Si autem talis dubitatio procedat tantum ex scrupulo conscientie, orto ex

cogitationibus indeliberatis, quibus dubitans non consentit, sed paratus est instructionem admittere, & Ecclesie judicio se conformare, talis censeri non debet hæreticus, & à peccatis suis absolvi potest. Signum autem moraliter certum est, dubitationem non esse hæreticam, si ipse ex tali dubio, & conflictu magnam animi molestiam & displicentiam percipiat; & colligitur ex *Cap. 1. pensandum est, D. 6. & ex Reginaldo Part. 2. Quæst. 2.*

Excusandus tamen ab hæresi non esset Catholicus non omnino rudis, qui ob auctoritatem hæretici Prædicantis, aut sui parentis, de aliquo puncto fidei dubitare pergeret, nullum requirens, aut admittens suæ dubitationis remedium. Quia motivum illud non potest præbere fundamentum in dubio liberè

liberè persistendi tali homine non ignoranti communem Ecclesie auctoritatem & consensum oppositum.

Quædam huc pertinentia de varia Ignorantia in punctis fidei, vide supra *Tom. I. Cap. 2. Art. 4. Pag. 26.*

QVÆSTIO II.

De relapsis in hæresim.

AN Missionarii ex potestate ordinaria possint absolvere Relapsos in hæresim?

Respondeo, ex ordinaria non posse, maxime si hæresim antea judicialiter abjura verint: remittendi ergo sunt illi ad suos Episcopos, aut alios, qui ad hoc peculiarem potestatem à Sede Apostolica acceperunt.

QVÆSTIO III.

Professio fidei externa.

AN teneantur aliquando Catholici fidem suam exterius profiteri?

Respondeo, Jure divino & naturali dari præceptum fidem aliquando exterius profiteri: Primò, quando aliàs magnus honor Deo subtraheretur, vel magna injuria illi inferretur, v. g. si hæreticus conculcasset imagines, & spes esset id impediendi, si Catholicus declararet illam injuriam suo animo, & fidei adversari. Secundò, tenetur fidem suam profiteri, quando inde penderet magna utilitas proximi, v. g. multorum conversio; vel ex silentio perversio aliorum, aut grave scandalum: nisi contingeret in particulari casu periculum gravioris mali ab externa fidei Confessione excusare. Patet hoc præceptum ex verbis Apost. ad Rom. 10. *Corde creditur ad justitiam, ore autem Confessio fit ad salutem*. Ut enim aliquis sit in Ecclesia Christi, quæ est visibilis, necesse est ut aliquando per externam, & visibilem Professionem se illius Ecclesie membrum agnoscat; uti passim TT.

Ab sit igitur à Catholico pectore pestifera illa Politicorum persuasio, quæ existimant sufficere suam fidem soli Deo cognitam esse: de cætero liberum manere servire temporis, velificari fortunæ, in externa Religionis specie Principum placitis obsecundare.

At non advertunt illi, Deo notam esse non tantum internam fidem, sed etiam hanc externam perfidiam, quæ se verè Ecclesie membrum profiteri recusant. Hoc perfidia genus si lex Christiana permisisset, insurgentibus persecutionum procellis, nulli olim in Ecclesia Christi fidei Athletæ, nulli Confessores, nulli Martyres extitissent, qui tamen non dubitarunt sibi ad salutem necessarium, potius bonorum jacturam, & carceres, & tormenta, & mortem ipsam sustinere, quam in simulata illa fidei professione se Principum placitis accommodare. Quisquis hoc tempore novam illam simulandi normam sectatur, novum quoque Cælum quærat necesse est.

QVÆSTIO IV.

Interrogati de fide silentium.

AN interrogatus de sua fide in odium Religionis, auctoritate sive privata, sive publica, possit aliquando silere, aut tergiversari, dicendo se non velle, aut non teneri ad talia respondere?

Respondeo, de publica negative, juxta illud Christi Lucae Cap. 19. *Qui me erubuerit, & meos sermones: hunc Filius hominis erubescet &c.* Nec refert, quod Tyrannus aut Judex non habeat jus eum de sua fide interrogandi; quia obligatio respondendi in tali casu non fundatur in potestate Judicis, sed in jure, quod Deus habet, ne fides vel divinus honor detrimentum patiatut, aut proximi scandalifentur &c. Neque excusat gravis metus, tum op prædicta, tum quia inutile plerumque est eo casu declinare responsum: coguntur enim interrogati palam edicere

edicere quid sentiant, & tergiversatio facile parit scandalum, & fidei contemptum. Quia tamen, quando interrogatio fit ab homine privato, taciturnitas aut elusio responsionis (dicendo v. g. quid tua refert) est quidam interrogantis contemptus, ideo censent plures interrogatum tacere posse, vel interrogantem eludere; si tamen nullum inde sequatur detrimentum honoris divini, vel scandalum proximi.

QUÆSTIO V.

Restrictio, equivocatio in Fide.

AN Catholicus de fide interrogatus possit uti restrictione mentali, quæ oritur ex circumstantiis extrinsecis, aut verbis æquivocis; aut amphibologicis, per quæ præsentis fidei negationem intelligant; etsi loquenti aliud significant?

Respondeo negativè. Quia ex tali responsione eadem mala sequuntur in animis audientium, idemque fidei contemptus, qui sequeretur ex simplici fidei negatione: ergo ejusmodi responsa in materia fidei debent esse graviter prohibita, propter damna gravissima inde consequentia. Hinc graviter peccaret, qui interrogatus auctoritate sive publicâ, sive privatâ, diceret se esse Puritanum, etsi per hoc in animo intelligeret, se esse amatorem puritatis. Item, qui negaret se esse Papistam, intelligendo, se non esse de familia Papæ: Aut negaret se esse Catholicum Romanum, intelligendo, natum Romæ: aut qui diceret Sanctos non esse colendos, scilicet cultu divino: aut se damnare cultum Imaginum; etsi per hoc, imagines dæmonum, solâ mente subaudiret.

QUÆSTIO VI.

Interrogatus de Sacerdotio.

AN Presbyter, ut evadat periculum, possit (salvâ fide) negare se esse Sacerdotem aut Religiosum?

Respondeo affirmativè: Quia per hoc nullo modo negat se esse Catholicum: potest enim esse Catholicus absque ordine Sacerdotali, aut statu Religioso.

QUÆSTIO VII.

Vsus carniû inter Hæreticos.

AN licitum sit Catholicis, imminente gravi periculo, vesci carnibus inter hæreticos, tempore ab Ecclesia prohibito, ne ab iis pro Catholicis habeantur?

Respondeo affirmativè, si incommodum aliâs incurrendum sit notabile, non sola irrisio, aut levis contemptus. Quia præceptum Ecclesiæ non solet obligare, quando ejus observatio cum gravi incommodo conjuncta est. Neque potest illa comestio prudenter haberi pro negatione fidei. Satis enim constat Catholicos multis de causis uti cibis aliâs prohibitis, v. g. ratione valetudinis, aut dispensationis.

Sed quid si hæreticus expressis verbis invitet Catholicum ad esum carniû tempore prohibito, ut hoc signo probet, an verè sit Catholicus: vel carnes illi apponat expressè in contemptum præcepti Ecclesiastici?

Respondeo illicitum esse tali casu vesci carnibus, etsi grave incommodum instaret: nisi Catholicus expressè protestetur, se cibis illis uti salvâ suâ fide, ob valetudinem, aut alias legitimas causas, sibi cognitâs. Quia aliâs in illis circumstantiis comestio cibi interdici determinatur ad significandum defectionem à fide, & obedientia Ecclesiæ: quæ defectio ex nullo fine aut ratione potest honestari.

stari. Utamque responsionem confirmat resolutio Apostoli in casu non dissimili, 1. ad Cor. 10. ubi interrogatus, an liceret idolothytâ, id est, cibis idolis oblatos manducare: sic ait, Si quis vocat vos infidelium & vultis ire, omne quod vobis apponitur manducare, nihil interrogantes propter conscientiam: si quis autem dixerit; hoc immolatum est idolis, nolite manducare, propter illum, qui indicavit, & propter conscientiam.

QUÆSTIO VIII.

Templa, Conciones, Preces Hæreticorum.

AN licitum sit Catholicis in Anglia, aut Hibernia, ullo prætextu, Templa Hæreticorum adire, & eorum concionibus, psalmodiis, aut precibus interesse?

Respondeo negativè. Sic enim post diurnam disceptationem censuerunt in præcipuis Europæ Universitatibus Viri doctissimi. Idque demùm expressè declaravit, Pius V. in Bulla ea de re missâ ad Catholicos Angliæ, 10. Kalendas Octobris anno 1606. ubi sic loquitur. *Cogimur monere vos atque obtestari, ut nullo pacto ad hæreticorum Tempora accedatis, aut eorum Conciones audiat, aut cum illis in Ritibus communicetis. Non enim licet vobis hæc facere sine detrimento Dei cultus, & vestre salutis, &c.* Fundamentum hujus declarationis est, quod per Regum edicta, & communem populi acceptionem, talis frequentatio cœperit in illis Partibus haberi pro signo defectionis ab Ecclesia Romana, & obedientiæ Regi in Sacris exhibitæ, tanquam supremo Capiti Ecclesiæ Anglicanæ, aded ut ipsi hæretici non dubitarent tales, tanquam Ecclesiæ Romanæ desertores, suæ Sectæ annumerare. Pro negotiis tamen purè politicis licitum est Catholicis unâ cum hæreticis ad templa convenire, v. g. ut de rebus regni, aut civitatis consultatio habeatur.

In Hollandia tamen aut Germania, per se illicitum non est Catholicis hæreticorum concionibus aliquando justa de causa interesse, v. g. ut eorum doctrina melius refutetur. Quia talis frequentatio in Hollandia non est recepta pro externa hæresis professione; uti in Anglia factum est. Dixi, *per se*, quia rudibus, & in fide infirmioribus, etiam in Hollandia illicitum est hæreticorum conciones audire, quando timetur inde morale periculum perversionis.

QUÆSTIO IX.

Officia in templis Hæreticorum.

AN liceat Catholicis in templo hæreticorum agere ædituum, aut organistam, aut pulsare campanas, quibus illi ad templum convocantur?

Respondeo negativè: Quia exercendo illas functiones directè cooperatur ritibus hæreticorum, quod est per se malum; adeoque nullâ spe lucri potest reddi licitum aut honestum. Et ita resolvit *Lessius Opusc. posthuma v. Hæretic. casu 11.* Quod si quis pulset organa, aut campanas in templo hæreticorum eo tantum tempore, quo ibi congregantur cives aut mercatores, ut tractent de commerciis aut negotiis civilibus, uti sæpè in Hollandia, & alibi contingit, non censetur per hoc cooperari ad promovendum ritus, sed civiles tantum functiones hæreticorum, quod per se illicitum non est.

QUÆSTIO X.

Bona ab Hæreticis possessa.

AN Catholici possint emere bona aliorum Catholicorum injusto bello ab Hæreticis occupata?

Respondeo; id fieri posse variis modis. Primo, universim quando censeri potest illa esse Dominorum voluntas. 2. Quando ad bonum commune id Ecclesia, aut Pontifex decernit: Et hoc conforme est Resolutioni Sacræ Congregationis Inquist: quæ ad quintum ca-

ium Francisci Longobardi Ordinis Minorum Missionarii Tuneti in Africa, Respondit, Bona Christianorum à piratis capta posse fideles absque noxa mortali, & onere restitutionis, emptione, donatione, venditione, aut alio quocumque legitimo titulo sibi accipere, ac in proprios usus convertere; non obstante quod sint in bello injusto capta. Quæ Resolutio approbata fuit ab Urbano VIII. anno 1630. 25. Julii, ut exstat apud Peyrinum, & apud Verjuys Tract. 4. Art. 13. Meritò tamen aliqui in Congregatione addebant, requiri animum restituendi sic empta, recepto pretio dato, si rerum emptarum Dominus compareat. 3. Quando Principes seculares Catholici & Hæretici per pacta aut concordata pacis statuerunt, ut Hæretici possint illa bona habere, & de iis disponere. Et in Praxi constat sic fieri in Germania, & Hollandia, & quandoque in Anglia, nullo Theologo rerum perito ipsis scrupulum movente. Censeri autem possunt illi sic emendo subire onus restituendi, si fieret illa rerum revolutio, in qua ipse venditor Hæreticus restituere cogetur. Et sanè plures ob causas multò conducibilius videtur, bona illa tali emptione in manus Catholicorum devolvi, qui tantò potentiùs possunt negotium Fidei protegere ac propagare, quàm si ea penes Hæreticos perpetuò permanerent. Et huic Resolutioni mecum subscripserunt præstantes in Belgio Theologi P. Jacobus van Caloen Studiorum altiorum tunc Præfectus, & P. Joannes Poljenter S. Theol. Professor Lovanii, & plures alii.

Quod si nec censeatur adesse Dominorum voluntas, nec Reipublicæ, aut Principum legitimus consensus, qualem supra casus requirit, haud dubiè improbanda esset praxis illorum, qui nullà habità priorum Dominorum, ratione, illos in talium bonorum emptione prævenire, aut excludere conarentur: quales alibi reperiri aliquos post recentem Cromvelli invasionem, adeoque non excusandos, meritò censent F. Bonaventura Keon, S. Theolog. Lector Jubilatus, & F. Antonius

Rothus S. Theolog. Prof. & Præsentatus, Viri doctissimi, natione Hiberni, & in illis partibus, rerum periti.

QUÆSTIO XI.

Beneficium à Patrono hæretico.

AN Catholicus validè, & licitè accipiat Beneficium Ecclesiasticum à Patrono hæretico?

Respondeo affirmativè, cum *Lessio supra Cas. 6. & Sanchez de Matrim. Lib. 3. Disp. 22. Num. 31.* si nempe sit hæreticus toleratus, non verò publicè denunciatus. Quia censent illi hæreticum toleratum non perdere, jus Patronatùs post Extravagan. *Ad evitanda scandala*, per quam Ecclesia permittit Catholicis cum tali hæretico communicationem propter bonum commune, & ne aliàs ex tali collatione, si esset invalida, plurima dubia, & turbationes orirentur, in Catholicorum potiùs quàm hæreticorum detrimentum. Debet tamen peti approbatio legitimi Ordinarii: hæc enim requiritur, etsi Patronus conferens Beneficium esset Catholicus.

Sed quares porrò. Utrum licitum sit Catholico dare pretium Patrono hæretico, qui aliàs beneficium alteri hæretico collaturus est.

Respondeo affirmativè; Si pretium illud non detur titulo emptionis beneficii Ecclesiastici illa enim esset Simonia: sed tantum ex intentione sic redimendi sive impediendi vexationem Ecclesiæ, quam injustè patitur, per hoc, quod beneficium hæretico aut alteri indigno conferatur, etsi per hoc indirectè procuret, ut beneficium ad se deveniat. Ita etiam resolvit *Verjuys Tract. 4. Art. 12.* citans *Sotum, Pontium, Castrop. Vericelli,* &c.

LIBRI HÆRETICORVM.

QUÆSTIO XII.

Quomodò prohibiti.

AN; & quomodò hæreticorum Libri Catholicis prohibeantur?

Respondeo: Graviter prohiberi, tam in Bulla Cœnæ, quàm in Indice librorum prohibitorum edito à Pio IV. qui habetur in fine Tridentini.

Vi Bullæ Cœnæ incurrunt excommunicationem Pontifici reservatam, quicumque libros hæreticorum hæresim continentes, vel de Religione tractantes, sine auctoritate Sedis Apostolicæ, scienter legunt, retinent, imprimunt, aut quomodocumque defendunt. Sic enim sonant verba Bullæ, quæ quatuor actiones expressè prohibet; lectionem, retentionem, impressionem, & defensionem.

Nomine libri hæretici, in ordine ad hanc censuram, non comprehenditur brevis epistola, aut concio Hæretici; ut docet hinc *Lugo Disp. 21. Num. 33.* prohibetur tamen illa per Bullam Pii IV.

Neque illà censurà continetur liber Auctoris Catholici; quamvis hæreses aliquas contineat. Neque liber Catholicus, cui hæreticus notas apposuit, modò notæ illæ sint libro minores, sic ut totum opus moraliter dici possit liber Auctoris Catholici potiùs quàm hæretici. Ita *Suarez & Lugo supra num. 47.* Tales tamen libri prohibentur per Bullam Indici Pii IV. quamvis non sub poena excommunicationis Pontifici reservatæ.

Peccat *retentione*, qui etiam apud alium, librum hæreticum deponit, vel qui ab alio depositum apud se servat: Tenetur autem talem librum in Episcopi manus consignare.

Peccant *defensione*, qui dogmata talis libri positivè laudant, aut librum ipsum divulgant, aut impediunt ne ab aliis ad

Episcopum deferatur.

Excusat *Legentem* à mortali, & consequenter à censura, parvitas materiæ. Talis est juxta *Castropalium* lectio decem linearum, juxta *Sanchez* lectio unius paginæ ex libro in folio majori; *Lugo* tutiùs ad mediam circiter paginam restringit.

Si quis autem sciens, & volens audiat alium, librum hæreticum sibi prælegentem, peccat quidem ordinariè graviter ob periculum perversionis, & aliquando ob scandalum aliorum, non tamen incurrit censuram; ac proindè potest talis à quovis Confessario absolvi. Ratio autem horum est, quod Bulla utatur terminis tantum prohibentibus *lectionem libri hæretici*, adeoque ubi non est *lectio, & liber, & auctor*, propriè *hæreticus*, censura per Bullam lata non incurritur. Verba enim legis, quæ poenam important, in proprio, & rigido sensu sunt interpretanda.

Idem dicendum est, quando Confessarius aut Pæochus deprehendit aliquem retinisse quidem, aut legisse malà conscientia librum hæreticum, ignorasse tamen excommunicationem illi rei annexam fuisse; talem enim poterit Confessarius quilibet absolvere, & monere de censura, & de libro quamprimùm in manus Episcopi tradendo. Si autem sint libri hæreticorum, qui tantum tractant v. g. historiam, aut medicinam, sed aliquas tamen hæreses hinc inde admixtas habent, curandum est ut hæreses oblirescentur, vel legendi facultas ab Ordinario obtineatur.

QUÆSTIO XIII.

Particularia de libris hæreticis, & prohibitis.

§. I.

QUæritur ulterius primò. An qui se sentit in fide firmum, & à periculo lapsus securum, qualis est aliquis Prælati,

Ggg 2

aut

aut Episcopus, teneatur ille à libri hæretici lectione abstinere?

Respondeo affirmativè; si legendi facultatem non obtinuit; ita Card. Lugo *de fide Disp. 21. Sect. 2. §. 2.* Quia etsi quis in præfenti statu eam firmitatem sentiat, fieri tamen potest ut pedetentim liberiori lectione ab ea firmitate recedat. Quis enim sapientior, & in divina lege instructior fuit Salomone? blando tamen commercio cum uxoribus, & ritibus gentilium ad idola defecit. Hæreticorum libri sub eleganti stylo, tanquam id calice aureo, errorum venena propinant, & ubi leviora quædam fidei suæ dogmata sub verosimili quadam specie proposuerunt, lectoris animum ita paulatim expugnant, ut incipiat etiam circa graviora fidei fundamenta vacillare; uti in firmioribus Ecclesiæ Columnis aliquando experientia comprobavit. Et quatinquam in persona quadam particulari contingeret huiusmodi lectionem parum aut nihil esse periculosam, si tamen omnibus, qui de se idem persuaderent, lectio illa permixta foret, facile sequeretur grave fidei detrimentum; ac proinde prudenter hæc lex omnibus absque personarum exceptione ab Ecclesia præscribitur. Adde, lectionem hanc interdici, non ob solum periculum damni lectoribus secuturi, sed etiam in pœnam auctoris libri hæretici, qui non leviter sentite solet alios à sui operis lectione arceri.

§. II.

Quæritur secundò. An famulo Catholico licitum sit Domino id imperanti librum hæreticum prælegere?

Respondeo cum distinctione. Si id iubeatur expressè in contemptum fidei, nullo modo potest famulus parere. Si autem imperetur ad alium finem indifferentem v. g. quia Domino id commodum, aut jucundum est, & famulus ad legendum gravi metu adigatur, per lectionem illam non incurret lethale peccatum. Ratio est, quia

imprimis non peccabit contra præceptum divinum, cum lectio illa, abstrahendo à præcepto humano, per se non sit prohibita, neque, ut suppono, ipsi famulo periculosa: à præcepto autem Ecclesiæ propter gravem incommodum metum excusabitur. Idem sentiunt Sanchez Tom. 1. Lib. 2. Cap. 10. Num. 49. & Lugo de fide Disp. 12. Sect. 2. §. 3. Num. 79.

§. III.

Quæritur tertio. Si Liber hæretici complectatur plures partes, aut voluminas an qui unum legit, in quo de hæresi aut religione non tractatur, incurret excommunicationem contra legentem libros hæreticorum?

Respondeo negativè. Quia pars illa per se unus liber esse videtur, qui cum hæresim non contineat, non videtur præbere materiam huic excommunicationi. Idque confirmat Lugo *Disp. 21. de fide Sect. 2. §. 1. Num. 56.* ubi ait negari non posse aliquando eundem Auctorem idem argumentum pluribus tomis ita prosequi, ut sint tomi & libri inter se diversi, sicut prohibito uno alii non prohibeantur. Et hoc, inquit, videmus in utraque sacrae Congregationis Indicis, quæ aliquando solum unum tomum alicujus Auctoris interdicit, non verò cæteros ejusdem, licet sint de eodem argumento conscripti. Consentit Sanchez *in Præcep. Tom. 1. Lib. 2. Cap. 10.*

§. IV.

Quæritur quarto. An licitum sit Filio Catholico Typographi hæretici, qui libros hæreticos imprimit, in officina domestica typos ordinare, torcularia premere, aut chartas apponere?

Respondeo cum Layman *Lib. 2. Tract. 3. Cap. 13. Num. 5.* hæc ei non licere, nisi gravis omnino causa excuset. Quia ista actiones verè comprehenduntur sub nomine *impressionis*

pressionis libri hæretici, quæ sub pœna excommunicationis interdicta est. Si tamen ejusmodi filius ad fidem conversus, non possit sine gravissimo incommodo Patrem deserere, poterit ad breve tempus istas actiones exercere. Siquidem hæreticum scriptum typis ordinare, sicut & illud transcribere, per se malum non est, si malus finis non intendatur; neque lex Ecclesiastica id prohibens censetur in tam gravi necessitate obligare.

§. V.

Quæritur quinto. An liceat Catholico compingere libros hæreticorum?

Respondet Lessius, ea de re consultus *in Possib. verbo, Hæret. Libri Casu 8.* spectando jus naturæ, inquit, non damnarem juvenem illum librorum hæreticorum compactorem, præsertim si aliâ ratione victum quærere non potest: inter alios enim libros per accidens etiam compingere libros hæreticorum per se malum non est, & abstinendo non impediet eorum lectionem; quia non deerunt alii qui compingant, & non compacti adhuc legi poterunt: præsertim cum tanto, quod dixi, suo incommodo.

Bulla tamen Cœnæ excommunicat etiam *habentes* tales libros, & ex hac parte posset aliquando esse illicitum; nam consuetudo contraria non videtur adhuc legitimè præscripta; ita Lessius.

§. VI.

Quæritur sexto. Utrum in Belgii Provinciis confæderatis, licitum sit apud se habere libros hæreticos?

Respondet Lessius *suprà casu 14.* se vix dubitare, quin olim Bulla Cœnæ id prohibens fuerit in istis Provinciis recepta, sicut in reliquo Belgio, saltem quoad illum articulum de hæreticis, & libris hæreticorum; & quamvis ibidem secuta sit Religionis mutatio, tamen apud Catholicorum cætum Bullæ ad-

missionem non desisse.

Quod si opponas, Catholicos fortè cæpisse uti moribus contrariis, & jam elapsos esse 40. annos necessarios ut contra legem Canonicam legitimè compleatur præscriptio, uti communiter Doctores tradunt, & colligitur ex Cap. *Fiant*, de consuetud. Respondeo, non satis constare consuetudinem illam bonâ fide, & apud Viros timoratos illic passim receptam; adeoque probandum non videri, ut tales libri à Catholicis sine facultate retineantur.

§. VII.

Quæritur septimò. An hæreticus ad fidem conversus, in partibus hæresi infectis possit vendere libros hæreticos, quos antea habuit: Item, an possit divendere libros hæreticos, quos hæreditate à parentibus accepit?

Ad primùm dico, posse divendere illis qui facultatem habent legendi libros hæreticorum. Ut verò aliis divendat, non facillè permittendum, propter Ecclesiæ prohibitionem.

Si tamen inde grave damnum passurus esset, permittendum videtur, ut vendantur Bibliopolis hæreticis, qui talium librorum copiam habere solent. Quia per hoc causam Catholicam non reddet deteriolem, neque ex illò actu alicui præbebit periculum perversionis; cum in illis partibus facillè suppetat talium librorum copia. Et confirmatur ex eo, quod in isto casu censeri possit Ecclesia non velle talibus grave damnum creare, sed potius favorem impendere, ut facilius ad veram fidem alliciantur: Ita Lessius *in Possib. Ver. hæreticæ, casu 21.*

Ad secundum dico cum eodem; in partibus hæreticorum videri tolerandum, ut ejusmodi hæres Bibliothecæ paternæ, damni vitandæ causâ, libros hæreticos commutet cum libris Catholicorum, illos tradendo Bibliopolis etiam hæreticis: præsertim quando in particulari non existimat inde

proventuram occasionem hæresis stabilien-
de. Ratio petitur, tum ex iis, quæ ad Quæst.
priorem dicta sunt; tum quia hæres per illam
venditionem non censetur moraliter coope-
rari ad doctrinæ falsæ propagationem, sed
tantum id peragere, quod per se malum non
est, ut damnum evitet. Si tamen res patiatur,
expedit huiusmodi Catholicos hortari, ut
potius zelo fidei libros hæreticos flammis
absumant, & ad fiduciam erigere in divina
providentia, quæ in prosperis aliarum rerum
successibus, damnum ex librorum iactura
proventurum facile compeusabit.

§. VIII.

Libelli Famosi.

Quæritur octavo. Quid dicendum de
aliis libellis famosis, & non hæreti-
cis?

Dico primo. Pro libellis famosis habendi
sunt libri, qui continent alicujus infamiam,
nondum antea publicam, ut sic in aliorum
publicam notitiam deveniat; etsi postea ex
illis infamia non sequatur. Ita Sylvester Verb.
Libellus, Molina, Filliucius, Finellus &c.
Pro libello famoso etiam habetur signum a-
liquod publicum v.g. pictura, quæ alter infa-
matur; ut si quis depingat aut apponat cor-
nuam ad alterius fores, ut divulget aliquem
habere conjugem adulteram, uti consentiunt
Molina Disp. 35. Julius Clarus, &c.

Dico secundo. Conficiens libellum famo-
sum jure Communi excommunicandus est,
& tenetur ad famæ restitutionem; Patet ex
Can. qui in alterius 5. Quæst. 11. ad restitu-
tionem autem famæ ob injuriam illatam gra-
viter obligatur; excommunicatio enim sup-
ponit grave delictum. Tulit quoque Alexan-
der IV. in Constitut. quæ incipit *Ex alio*, ex-
communicationem Papæ reservatam in eos,
qui libellos famosos conficiunt contra Sta-
tum Ordinis Prædicatorum, vel Minorum;
quod privilegium extenditur ad alios Ordini-

nes, quibus eorum privilegia sunt communi-
cata; uti testantur Sayrus, Salonijs, Grassius,
Molina, Filliucius *hic Tr. 15. Cap. 5. Quæst.*
11. Num. 126.

Dico tertio. Nulli licet imprimere, vel im-
primi curare quosvis libros de rebus sacris
sine nomine Auctoris, neque illos vendere,
aut apud se retinere nisi prius ab Ordinario
probatu fuerint, idque sub pœna anathematis,
&c. insistendo verbis Concilii Tridentini
Sess. 4. Decreto de editione librorum.

Sed quid de iis, qui legunt ejusmodi libros
sine Auctoris nomine editos?

Respondeo; Si constet scriptos esse ut alio-
rum famam graviter lædant, aut eos de re-
bus sacris tractare, eorum lectionem prohi-
bitam esse sub peccato mortali, & judicio
Episcoporum severe puniendos esse, juxta
Regulam X. Indicis librorum Prohib. s. ult.
in fine Concilii Tridentini.

Sub simili reatu & pœna prohibetur lectio
librorum, qui continent Astrologiam judicaria-
m, sive sortilegia, veneficia, auguria, auri-
spicia, incantationes artis magicæ. Permittuntur
verò indicia, & observationes natu-
rales, quæ navigationis, sive medicæ artis ju-
vande gratiâ conscribuntur.

Quæ omnia, ex Regula IX. aliisque, ma-
gis authenticè patent in ipsis Regulis Indicis
Tridentini, quas ad manum habendas hæc
commode subjicio.

REGVLÆ

Indicis Tridentini.

*Ex quibus speciatim colligitur, quales
Libri, qualiter, & sub qua pœna, in
quovis genere prohibeantur.*

Regula prima.

Libri omnes, quos ante annum 1515. aut
Summi Pontifices, aut Concilia œcu-
menica damnarunt, & in hoc Indice non
sunt,

sunt, eodem modo damnati esse censeantur,
sicut olim damnati fuerunt.

Regula 2.

Hæresiarum libri tam eorum, qui
post prædictum annum hæreses inve-
xerunt, vel suscitaverunt, quam qui hæretico-
rum Capita aut Duces sunt, vel fuerunt; qua-
les sunt, Lutierus, Zwinglius, Calvinus,
Balthasar Pacimontanus, Schwenckfeldius,
& his similes, cujuscumque nominis, tituli,
aut argumenti existant, omnino prohi-
bentur.

Aliorum autem hæreticorum libri, qui de
Religione quidem ex professio tractant, om-
nino damnantur. Qui verò de Religione non
tractant, à Theologis Catholicis doctis &
piis jussu Episcoporum & Inquisitorum exa-
minati & approbati, permittuntur.

Libri etiam Catholicè conscripti, tam ab
illis, qui postea in hæresim lapsi sunt, quam
ab illis, qui post lapsum ad Ecclesiæ gremium
redièrunt, approbati à Facultate Theologica a-
licujus Universitatis Catholice, vel Inquisitio-
ne generali, permitti poterunt.

Regula 3.

Versiones Scriptorum etiam Ecclesiasti-
corum, quæ hætenus editæ sunt à dam-
natis Auctoribus, modò nihil contra sanam
doctrinam contineant, permittuntur.

Librorum autem veteris Testamenti ver-
siones viris tantum doctis & piis, judicio E-
piscopi concedi poterunt: Modò huiusmodi
versionibus, tanquam elucidationibus vul-
gatæ editionis, ad intelligendum sacram
Scripturam, non autem tanquam sacro textu,
utantur.

Versiones verò novi Testamenti, aut ab
Auctoribus primæ Classis hujus Indicis fa-
ctæ, nemini concedantur: Quia utilitatis pa-
rum, periculi verò plurimum Lectoribus ex-
earum lectione manare solet.

Si quæ verò Annotationes cum huiusmo-
di quæ permittuntur Versionibus, vel cum
vulgatæ editione circumferuntur, expunctis

locis suspectis à Facultate Theologica alicujus
Universitatis Catholice, aut Inquisitione
Generali, permitti eisdem poterunt, quibus
& versiones.

Quibus conditionibus (dictis) totum vo-
lumen Bibliorum, quod vulgò Biblia Vatabili
dicitur, aut partes ejus, concedi viris piis,
& doctis poterunt.

Ex Bibliis verò Isidori Clarii Brixiani
Prologus, & Prologomena præcidantur &c.
ejus verò textum, nemo vulgatæ editionis,
textum esse existimet.

Regula 4.

Cum experimento manifestum sit, si sa-
cra Biblia vulgari lingua, passim sine
discrimine permittantur, plus inde ob homi-
num temeritatem detrimenti quam utilitatis
oriri, hac in parte judicio Episcopi, aut In-
quisitoris stetur; ut cum consilio Parochi, vel
Confessarii, Bibliorum à Catholicis Auctori-
bus versorum, lectionem in vulgari lingua
concedere possint, quos intellexerint in hu-
jusmodi Lectione non damnum, sed fidei,
atque pietatis augmentum capere posse; quam
facultatem in scriptis habeant.

Qui autem absque facultate ea legere seu
habere præsumpserit, nisi prius Bibliis Ordini-
nario redditis, peccatorum Absolutionem
percipere non possit. Bibliopola verò, qui
prædictam facultatem non habentes, Biblia
idiomate vulgari conscripta vendiderint, vel
alio quovis modo concesserint, librorum pre-
tium, in usus pios ab Episcopo converten-
dum, amittant; aliisque pœnis pro delicti qua-
litate, ejusdem Episcopi arbitrio subjaceant.
Regulares verò, non nisi facultate à Prælati-
suis habitâ, ea legere, aut emere possint.

Regula 5.

Libri illi, qui hæreticorum Auctorum o-
pera interdum prodeunt, in quibus
nulla, aut pauca de suo apponunt; sed alio-
rum dicta colligunt; cujuscumque sunt Lexica,
Concordantiæ, Apophthegmata, similitu-
dines,

dines, indices, & huiusmodi, si quæ habeant admixta, quæ expurgatione indigeant, illis Episcopi, & Inquisitoris unâ cum Theologorum Catholicorum consilio sublatis, aut emendatis, permittantur.

Regula 6.

Libri vulgari idiomate, de Controversiis inter Catholicos & hæreticos nostri temporis differentes, non passim permittantur; sed idem de iis servetur, quod de Bibliis vulgari linguâ scriptis statutum est.

Qui verò de ratione bene vivendi, contemplandi, confitendi, ac similibus argumentis vulgari sermone conscripti sunt, si sanam doctrinam contineant, non est cur prohibeantur; sicut nec Sermones populares vulgari linguâ habiti.

Quod si hæcenus in aliquo Regno, vel Provincia aliqui libri sunt prohibiti, quod nonnulla continerent, quæ sine delectu ab omnibus legi non expediat, si eorum Auctores Catholici sunt, postquam emendati fuerint, permitti ab Episcopo & Inquisitore poterunt.

Regula 7.

Libri, qui res lascivas, seu obscenas, ex professo tractant, narrant, ac docent; cum non solum fidei, sed & morum, qui huiusmodi librorum lectione facile corrumpi solent, ratio habenda sit, omnino prohibentur, & qui eos habuerint severè ab Episcopis puniuntur.

Antiqui verò, ab ethnicis conscripti, propter sermonis elegantiam, & proprietatem, permittuntur; nullâ tamen ratione pueris prelegendi erunt.

Regula 8.

Libri, quorum principale argumentum bonum est, in quibus tamen obiter aliqua inserta sunt, quæ ad hæresim, seu impietatem, divinationem seu superstitionem spectant, à Catholicis Theologis Inquisitionis Generalis auctoritate expurgati, concedi possunt.

Idem iudicium sit de Prologis, Summariis, seu Annotationibus, quæ à damnatis auctori-

bus, libris non probatis appositæ sunt: sed post hac non emendatæ non excudantur.

Regula 9.

Libri omnes, & Scripta Geomantiæ, Hydromantiæ, Necromantiæ, Pyromantiæ, Onomantiæ, Chiromantiæ, Cheromantiæ, si ve in quibus continentur, sortilegia, venefica, auguria, auspicia, incantationes artis Magicæ, prorsus rejiciuntur.

Episcopi verò diligenter provideant, ne Astrologiæ judiciariæ libri, tractatus, indices legantur, vel habeantur, qui de futuris contingentibus, successibus, fortuitive casibus, aut iis actionibus, quæ ab humana voluntate pendent, certò aliquid eventurum affirmare audent. Permittuntur autem iudicia, & naturales observationes, quæ navigationis, agriculturæ, si ve medicinæ artis juvandæ gratiâ, conscriptæ sunt.

Regula 10.

In librorum, aliarumve Scripturarum impressione servetur, quod in Concilio Lateranensi sub Leone X. Sessione 10. statutum est. Quare si in alma urbe Roma, liber aliquis sit imprimendus, per Vicarium Summi Pont. & sacri Palatii Magistrum, vel Personas à Sanctissimo Domino nostro deputandas, prius examinetur.

In aliis verò locis, ad Episcopum, vel alium habentem scientiam Libri vel Scripturæ imprimendæ, ab eodem Episcopo deputandum, ac Inquisitorem hæreticæ pravitatis ejus Civitatis, vel Diocesis, in qua impressio fiet, ejus approbatio & examen pertineat, & per eorum manum propriâ subscriptione gratis, & sine dilatione imponendam, sub pœnis & censuris in eodem Decreto contentis, approbetur, hæc lege & conditione additâ, ut exemplum libri imprimendi authenticum, & manu Auctoris subscriptum, apud examinatorem remaneat.

Eos verò, qui libellos manuscriptos vulgant, nisi ante examinati probatique fuerint, eisdem pœnis subijci debere, judicantur

runt Patres deputati, quibus Impressores, & qui eos habuerint, & legerint, nisi auctores prodiderint, pro auctoribus habeantur. Ipsa verò huiusmodi librorum probatio in scriptis detur, & in fronte libri, vel scripti, vel impressi authenticè appareant, approbatioque, & examen ac cetera gratis fiant.

Præterea in singulis Civitatibus ac Diocesis, domus vel loci, ubi ars impressoria exercetur, Bibliothecæ librorum venalium sapius visitentur à Personis ad id deputandis ab Episcopo, si ve ejus Vicario, atque etiam ab Inquisitore hæreticæ pravitatis, ut nihil eorum, quæ prohibentur, aut imprimatur, aut vendatur, aut habeatur.

Omnes verò Librarii, & quicumque librorum venditores, habeant in suis Bibliothecis indicem librorum venalium, quos habent, cum subscriptione dictarum personarum, nec alios libros habeant, aut vendant sine licentia eorundem Deputandorum, sub pœna amissionis librorum & aliis arbitrio Episcoporum, vel Inquisitorum imponendis. Emptores verò, lectores, vel impressores, eorundem arbitrio puniantur.

Quod si aliqui libros quoscumque in aliquam civitatem introducant, teneantur eisdem personis deputandis renuntiare, vel si locus publicus mercibus ejusmodi constitutus sit, ministri publici ejus loci prædictis personis significant, libros esse adductos.

Nemo verò audeat librum, quem ipse, vel alius in civitatem introduxit, alicui legendum tradere, vel aliquâ ratione alienare, aut commodare, nisi ostenso prius libro, & habitâ licentiâ à personis deputandis, aut nisi notoriè constet, librum jam esse omnibus permissum.

Idem quoque servetur ab hæredibus, & executoribus ultimarum voluntatum, ut libros à defunctis relictos, si ve eorum indicè, illis personis deputandis offerant, & ab iis licentiam obtineant, priusquam eis utantur, aut in alias personas, quâcumque ratione eos transferant. In his autem omnibus, & singulis, pœna statuatur, vel amissionis librorum,

Tom. II. P. 2.

vel alia, arbitrio eorundem Episcoporum, vel inquisitorum, pro qualitate contumaciæ, vel delicti.

Circa verò libros, quos Patres deputati, aut examinarunt aut expurgarunt, aut expurgandos tradiderunt, aut certis conditionibus, ut rursus excuderentur, concesserunt, quidquid illos statuisse constiterint, tam Bibliopola, quam ceteri observent.

Liberum tamen sit Episcopis, aut Inquisitoribus generalibus secundum facultatem, quam habent, eos etiam libros, qui his Regulis permitti videntur, prohibere, si hoc in suis Regnis aut Provinciis, vel Diocesis expedire judicaverint.

Ad extremum verò omnibus fidelibus præcipitur, ne quis audeat contra harum Regularum præscriptum, aut huius Indicis prohibitionem libros aliquos legere, aut habere.

Quod si aliquis libros hæreticorum, vel cujusvis Auctoris scripta, ob hæresim, vel ob falsi dogmatis suspicionem damnata, atque prohibita legerit, si ve habuerit, præter alia, statim Excommunicationis sententiam incurrat.

Qui verò libros alio nomine interdictos legerit, aut habuerit, præter peccati mortalis reatum, quo afficitur, iudicio Episcoporum severè puniatur, &c.

QUÆSTIO XIV.

Absolutio in negatione externa fidei.

S. I.

AN probabile sit, illum qui ex vi, metu, aut dolo, aliove modo inter infideles aut hæreticos fidem exterius negavit, corde tamen illam retinuit, postea inter Catholicos absolvi posse à quovis Confessario ordinario & approbato, etsi specialem facultatem non habeat absolvendi à reservatis.

Respondeo, spectatâ Doctorum auctoritate,

H h h

ritate,

ritate, id probabile videri. Quia etiam si talis gravissimè peccet contra externam fidei professionem, censent tamen non esse hæreticum comprehensum in Bulla Cœnæ, quia errorem internum in intellectu non admittit: hæresis autem externa, inquit, absque errore interno, cum non sit formalis & completa, non subjacet illi excommunicationi: Quamvis talis ab Inquisitoribus in foro externo puniri possit, quia præsumunt illum contra fidem dissentium internum habuisse. Ita docent Fagundez in Præcept. 2. Lib. 8. Cap. 8. Num. 39. Toletus in Summa Lib. 4. Cap. 4. Num. 6. Suarez Tom. 5. in 3. Part. Disp. 4. Sect. 2. Num. 22. Sánchez in Summa Tom. 1. Lib. 2. Cap. 7. Num. 8. in fine. Filiucius Tom. 2. Tract. 22. Cap. 6. Num. 164. Sylvius in 2. 2. Quæst. 11. Art. 3. Concl. 2. qui sic ait: *Ex his sequitur quod qui Propositiones hæreticas effuderunt, qui Sanctorum imaginibus illuserunt, qui comederunt carnes tempore prohibito, qui Mahometo cultum & reverentiam exhibuerunt, si ea fecerint aut metu compulsi, aut spe lucri adducti, aut irâ, vel aliâ quâcumque passione commoti, nullum in animo errorem, at pristinam fidem retinentes, neque hæretici sunt, neque Excommunicatione in hæreticos latâ innodati.* Ita Sylvius, & alii, qui sic hanc quæstionem resolvunt, apud quos poterit, si opus sit, ulterius examinari.

§. II.

Quid facere possit hæreticus occultus, qui per Confessarium ab Episcopo, vel alio potestate habente, Absolutionem obtinere non potuit, quando posuit omnia ex parte sua requisita?

Respondet Diana *Part. 1. Tract. 5. Resol. 4.* in tali casu potest hæreticus occultus, ratione gravis infamiae vel scandali, si, jure timeantur, dum Sacerdos est, celebrare; si autem laicus, Eucharistiam sumere, elicendo prius actum Contritionis, &, si non existimat se Contritionem perfectam habere, confitea-

tur, & à Confessario (illâ vice) absolvatur, ex doctrina probabili, quam docet Reginaldus in Praxi Conf. Tom. 1. Lib. 8. Cap. 7. Num. 87. & alii, quos citat Sancius in Selectis Disp. 22. n. 11. quidquid alii cum ipso Sancio contradicant. Ita loquitur Diana, qui hanc sententiam in praxi probabilem iudicat; de qua si casus dubius incidat, poterit apud illum, aliove fufius reperiri locis sup. citatis.

QUÆSTIO XV.

Bona Ecclesie.

Quid consulendum Catholico, qui bona Ecclesiastica ab hæreticis sibi coëmit?

Respondet cum Lessio in Posthum. Cas. 6. Num. 14. Ubi nulla intervenit dispositio Ecclesie permittentis bona illa ab emptoribus legitime possideri, optimum in hoc negotio consilium est ut legitime procedatur, convenire cum Pontifice, aut Generali Ordinis, cui illa bona jure debentur, præstitâ satisfactione, quæ rationi consona iudicabitur.

Sed QUÆSTIO ulterior est; quomodo se gerere debeant hæredes, ad quos de facto bona Ecclesiastica ab hæreticis empta à maioribus devoluta fuerunt?

Respondet; Si veris Dominis satisfactum non fuerit, illicitè ea possideri, nisi adsit dicta dispositio Ecclesie, aut animus ea bona cum fructibus restituendi suo tempore Ecclesie, aut personis, quibus ea injuste erepta fuerunt. Quare ut legitime retineantur, cum illis transigendum erit. Ut autem huic difficultati provideatur, solet Pontifex cum hujusmodi hæredibus dispensandi, in partibus hæreticorum, facultatem impertiri Episcopis, & quibusdam aliis, juxta normam supra assignatam pro Episcopis Hiberniæ &c. *Part. hæc 3. Tract. 2. Cap. 5. in Facultate 13.*

QUÆS.

QUÆSTIO XVI.

Cibi ab Ecclesia prohibiti.

§. I.

An Catholicus hæretico sibi amico, aut viro honorato ad se divertenti possit amicitiae aut humanitatis causâ in die jejunii cibos prohibitos apponere?

Respondet; Si facile sine incommodo possit Catholicus ejusmodi cibos ommittere, teneri ad illam jejunii violationem non cooperari. Si verò nequeat illos cibos præmittere sine magno detrimento, quia nimirum occasionem præbet contra se gravi obmurationi, & gravibus querelis, tanquam contra hominem rusticum aut inurbanum; non videtur cum tanto incommodo ab ejusmodi ferculis apponendis obligari, considerata Personæ qualitate: & ita resolvit Lugo de Fide Disp. 14, Sect. 5. Num. 167.

§. II.

Quæritur *ibidem* C. Lugo; An Catholicus, qui ob infirmam valetudinem vescitur carnibus in die jejunii, teneatur abesse à communi mensa, si adsit periculum ne famuli hæretici, aut alii domestici reliquiis carniæ cum jejunii violatione utantur?

Respondetur autem negativè, si hoc sit illi valde incommodum, aut videat cum famæ suæ gravi detrimento id potius avaritiæ, quam observantiæ attribuendum. Unde regulariter sufficet, si ostendat illum ab usum sibi graviter displicere, aut œconomum moneat ut reliquias illas seorsim reponat, & in aliorum manus pervenire non permittat.

§. III.

Quæritur tertio: An leporarius, vel auceps Catholicus degens inter hæreticos, possit in Quadragesima prædam captam hæ-

reticis dividere?

Respondet cum Lessio in *Posth. v. Hæret. Conv. Cas. 14.* id posse fieri, si absit aliorum scandalum. Quia opus illud per se non est prohibitum, & ad violationem præcepti Ecclesiastici valde remotè cooperatur: nam quibusdam locis in Quadragesima caro venalis exponitur pro iis, qui facultatem habent eâ utendi, quod ementium conscientiae relinquunt.

Permittunt etiam Auctores, ut hospites adventantibus hæreticis carnes apponant, si aliàs nollent illic diversari, cum gravi hospitibus incommodo; Ita Lessius *ibidem*.

Idem probabiliter fieri posse admittit Adamus Bughaber *Centur. 1. Cas. 28.* quando opifex Catholicus famulos habet hæreticos valde peritos, qui nolunt apud eum in Quadragesima permanere, nisi carnes apponantur, quos tamen absque gravi rei familiaris jactura dimittere nequit; dummodo non adsit periculum scandali, aut gravioris incommodi. Quia hoc non est formaliter cooperari peccato, sed solùm illud permittere; & pluribus locis, ubi Catholici hæreticis permixti vivunt, id usu receptum est.

§. IV.

Quæritur quarto: An & quando uxor Catholica hæretico nupta à jejunio excusari possit?

Respondet cum Fagundez in *4. Prac. Eccl. Cap. 9. Num. 16.* illam excusari, quando conjux hæreticus illi permittit omnes ritus Catholicos observare, præter legem jejunii, quam non vult solvi ob contemptum fidei, Ecclesie, aut Religionis, sed quia prætendit jejunia uxoris sibi, & familie suæ detrimento esse. Tali enim casu uxor à jejunio excusata censetur, ut discordias cum viro, & domus perturbationem evitet. Et sanè grave onus esset imbecillo sexui, simul cibis abstinere, simul impotentis viri injurias convitia devorare.

H h h 2

§. V. Sed

S. V.

Sed quæres ulterius: An eadem ratione, sob uxoris-hæreticæ rixas & molestias possit-conjux Catholicus à jejunio excusari?

Respondeo non excusari, saltem à paritate rationis: Conjugis enim est uxori & familiæ suæ imperare; quia vir caput est mulieris, ut loquitur Apostolus; ac proinde permitendum non est, ut vir succumbat, & mulier imperitando viri partes agat. Si tamen contingeret uxorem ab impotenti indole, & à longè dispari generis nobilitate adeo imperiosam esse, ut non possit maritus ejus importunitati obistere sine gravi molestia, & magna familiæ perturbatione, sunt qui omnino existimant hunc quoque durante eo rerum statu, ad jejunium non obstringi, ex mente Ecclesiæ, quæ non intendit cum incommodo tam gravi suam legem obligare.

QUÆSTIO XVII.

Communicatio cum Hæreticis.

In partibus hæreticorum (ut resolvit Valentia de Fide Disp. 1. Quest. 1. Pun. 5.) non est illicita communicatio cum notoriis hæreticis: quia, ut notat Navarrus Manual. Cap. 27. Num. 35. multitudo hæreticorum, & necessitas, in hujusmodi locis excusat. Sed frequenter dubitari potest, quantum illa communicatio, salvo jure divino aut humano, se extendat; quod paucis in particularibus quaestionibus resolvemus.

S. I.

An licitum sit Catholicis, liberos suos cum Dominis hæreticis collocare?

Respondeo cum Lugo de Fide Disp. 14. Sess. 5. Num. 166. quamvis difficulter, posse tamen id aliquando permitti, si necessitas

esset gravissima, licet non extrema, & filius esset pubes, & talis, ut probabiliter speretur eum in fide perseveraturum, vel adhuc daret tanta filii cum parentibus communicatio, ut nondum censeatur paternam curam aut consilio destitui. Verum absque hac cura ac cautela, filium impuberem hæretico Domino tradere, quid aliud esset, quam agnum lupi committere?

S. II.

An licitum sit parentibus Catholicis infantibus nutritibus hæreticis tradere, quos aliquando ad templa hæreticorum secum perducturæ videntur?

Respondeo, id illicitum non esse, modò ante rationis usum ad domum paternam reducuntur: quia ante illam ætatem non prohibentur, etiam in Anglia, adire templa hæreticorum, cum non sit communicatio in ritibus sacrilegis, quæ tantum exerceri potest per actionem humanam, cujus pueri ante usum rationis non sunt capaces: ac proinde traditio illa non est illicita, dummodò aliud inde incommodum non timeatur; uti censet etiam Lugo de Fide Disp. 14. Sess. 5. §. 5.

S. III.

An in diebus Festis liceat Catholicis uti operâ hæreticorum, quos equidem novit alibi laboraturos?

Respondeo negativè. Quia etiam hæretici obligantur præceptis Ecclesiæ non minus, quam Catholicis; atqui non licet sine gravi incommodo ab altero postulare, quod ipse sine peccato præstare non potest; uti hic hæreticis contingit. Neque refert, quod hæreticus ille suâ sponte in die festo sit alibi operaturus, quia id facturus non est sine peccato, ad quod ego ex parte mea non possum illum inducere.

Illicitum tamen non est, opus aliquod præbere sive hæretico, sive Catholico liberè facien-

faciendum, quamvis suspicio aliqualis sit etiam die Festo vel Dominico in illo opere occupandum; modò ad Festi violationem nullo modo inducatur, & aliàs eo die fuerit aliquid operaturus. Quia qui sic opus præbet, merè passivè se habet ad illam Festi violationem: modò non fuerit operantis Dominus aut Superior, cujus est procurare ut à subdito Festa observentur: Ita Lessius in Post. Ver. Hæret. Cas. 6.

QUÆSTIO XVIII.

Fidelitas in pactis cum hæreticis.

An doceant Catholicis, pacta merè politica à Pontifice Romano posse irritari: aut datam hæreticis fidem non esse servandam?

Respondeo; Doctores Catholicos ab illa doctrina prorsus abhorre, quam quidam hæretici per summam calumniam ipsis affingere conantur. Homines scilicet perfidi omnes de perfidia suspectos habent, ut Sedem Romanam, quam nequeunt veris argumentis impetere, fabricatis in suo cerebro calumniis apud imperitum populum in odium & iridiam vocent. Ex adverso communem Ecclesiæ Romanæ doctrinam in hoc puncto aperte depromit Molanus de fide, l. c. Cap. 14. Ubi disertè pronunciat, Romani Pontificis auctoritatem nullam esse ad destructionem, sed ad ædificationem; quia autem absque magna destructione non posset dispensare, ut fides publica à Concilio, aut Principe violetur; idè dispensationis ejus auctoritas & potestas eò se non extendit; neque ullum hætenus extitit hujus rei exemplum. Eundem Ecclesiæ sensum tradit Tannerus de fide Disp. 1. Quest. 9. Dub. 4.

Quam verò sanctè in violatè que promissa; etiam hæreticis, in Ecclesia Romana serventur, probat locupletissimum exemplum duorum Imperatorum erga ipsam Lutherum hæresiarcham, qui litteris salvi conductus à

Maximiliano Imperatore communitus, Augustæ coram Cajetano Cardinale illæsus comparuit, & recessit; quamvis ipse de non disseminanda hæresi datam fidem violaverit: iterumque Wormatiæ, ob præstitum à Carolo Casare promissum, quamvis pœnæ reus, ab omni noxa immunis permanit.

QUÆSTIO XIX.

Disputatio cum hæreticis, & ejus norma.

Quomodò, & quibus licitum est cum hæreticis disputare?

Respondeo cum Tannero de fide Disp. 2. Quest. 9. Dub. 5. opus esse cautelâ & discretionem, ut cum hæreticis licitè & fructuosè disputatio instituat, tam ex parte disputantis, quam audientium, & modi quo disputatur.

Nam quoad personam Disputantis, Cap. Quicumque §. Inhibemus, de Hæret. in 6. Laicis sub Excommunicatione ferendæ, non latæ sententiæ, prohibetur de fide disputare: quod intelligendum est non materialiter, sed formaliter, & ex professo de fide disputationem instituire, juxta Cajetanum hic Art. 7. Quinimò Valencia de fide Disp. 1. Quest. 1. Pun. 4. legem illam non immeritò existimat per contrariam consuetudinem, præsertim in Germania, aliisque similibus locis, abrogatam esse. Et sanè si vir doctus, etiam laicus, ubi magna apparet utilitas, cum hæretico congregiatur, ab omnibus judicatur à legis transgressione immunis.

At, si quis rudis & imperitus cum hæretico formalem disputationem institueret, graviter peccaret, si per hoc causam fidei periculo exponeret, aut occasionem præberet, ne ipse aut alii in fide vacillarent. Quamvis negari non possit, ex peculiari Dei instinctu quandoque viros sanctos, potius quam doctos; non tam humanæ sapientiæ verbis, quam virtute spiritûs, magno fructu cum hæreticis dimicasse; uti notat S. Athanasius,

& S. Hieronymus in vita S. Antonii.

Ex parte verò Audientium, cavendum est, ne temerè coram simplicibus & indoctis, de articulis fidei, argumentis in utramque partem vibratis, disputetur. Quia simplicium fides ed solet esse firmior, quò minùs aliquid ei, quod credunt, oppositum audierunt; ac faciliùs plerumque argumenta veritati contraria, quàm eorum solutiones percipiunt, nisi quis singulari polleat facultate, ea ad eorum captum clarè dissolvendi; quod in multis non contingit. Excipe tamen rudiores illos, qui ab hæreticis ad defectionem sollicitantur; coram his enim quandoque necessarium est de fide disputare, ut argumenta, quibus labefactari possint, dissolvantur.

In modo disputandi cum hæreticis peccatur, quando modestiæ limites exceduntur, utendo convitiis, & verbis mordacibus, quibus dum adversarii se læsos sentiunt, ut canes rabidi in clamores assurgunt, & contra fidem nostram magis irritantur. Hinc magnâ opus est moderatione, ut appareat nos non victoriæ, sed veritatis cupiditate in certamen descendere. Qui verò eruditionis laudem, aut plausum populi disputando, aut scribendo sectantur, vix ullum operæ suæ fructum referre solent: *Quia dilexerunt gloriam hominum magis, quàm gloriam Dei.* Joan. 12. v. 43.

Pertinaces autem hæretici, non numero, sed pondere argumentorum præmi debent, illos adstringendo ad brevem syllogismi formam, ne aliàs more suo extra chorum saltent, & ad parerga digrediantur; qui instar callidæ feræ priùs disputantem fatigant, quàm se rebus includi sinant. In hanc rem syllogismos & dilemmata, ad quæ hæretici adigantur in præcipuis fidei controversiis, superius formavimus in *Part. 1. Cap. 10. à Pagina 107.*

QUÆSTIO XX.

Educatio Liberorum.

AN licita sint in Conjugiis pacta educandi liberos, partim in hæresi, partim in Catholica religione?

Respondeo; cum Tannero de Matrim. *Disp. 8. Quæst. 4. Dub. 5. N. 91.* tale pactum per se impium & irritum esse. Quia jure divino tenentur parentes filios suos ad veram Religionem informare, cui obligationi nullo pacto renunciare queunt. Potest tamen casus obvenire, quo Matrimonium cum persona hæretica licitum, multumque momenti habiturum videatur ad publicum bonum promovendum, neque tamèn à conjugè, v. g. marito, ullo modo obtineri possit, ut tota proles in Catholica tantùm religione educetur: Tunc licitum erit hæc ratione pactum instituere, ut scilicet aliqua pars proles, marito non impediende ad Catholicam religionem informetur; nihil interim quoad cæteros liberos præjudicando juri Catholicæ matris, quò minùs operam suam adhibeat, ut Catholicâ fide imbuantur.

Probatur hæc resolutio; quia si nullum hujusmodi pactum aut cautio adhibeatur, moraliter certum est omnes liberos ex eò Matrimonio suscipiendos, ex prævalente patris arbitrio, in hæresi educandos fore; ergo si aliqua suppetat via per se non illicita, quâ saltem aliqui liberi conserventur, ea adhibenda est: Talis autem via per hujusmodi pactum obtinetur; Quia cum juri materno quoad cæteros liberos non præjudicet, sed solùm patris violentiam ex parte coërceat, non est cur tale pactum per se & intrinsecè malum existimetur. Imò quia in tali casu per se malum non apparet, omninò licitè ac prudenter adhibendum erit. Si, ut dixi, Connubium illud, & aliquorum liberorum periculum longè majori bono compensetur: quamvis hunc casum vix hætenus alii Theologi attigerint.

QUÆ-

QUÆRITUR secundo; An parens Catholicus filium aut filiam in Hæresi persistentem alere teneatur?

Respondeo; Si filius aut filia hæretica egeat alimentis ad vitam simpliciter necessariis, ea debere à parente subministrari; hoc enim jure ob hæresim non privantur. Si verò de alimentis ad vitam necessariis aliunde eis prospectum est, eo quod ex proprio labore, aut industria, aut ab aliis amicis ea possint obtinere juxta decentiam sui status, non tenetur parens per se illis alimenta præbere, quamdiu in hæresi persistent; uti docet *Azor Instit. Moral. Part. 2. lib. 2. Cap. 4. Quæst. 10.*

QUÆRITUR tertio; An parens possit ex hæredare filium, qui à Catholica Religione defecit?

Respondeo affirmativè, lege communi. Causam enim hanc ex hæredandi disertè adstruit Justinianus in Authentica, *ut cum*, in his verbis: Si quis de prædictis parentibus orthodoxis constitutus, senserit suum filium vel liberos non esse Catholicæ fidei . . . licentiam habeant pro hac maximè causa ingratos eos, & ex hæredes inscribere Testamento. Consentiant passim Doctores, ac fuscè *Molina* de justitia, aliique.

QUÆSTIO XXI.

Usus Styli veteris.

AN in partibus hæreticorum liceat Catholicis transferre Pascha, & alia Festa mobilia, eo quod hæretici usum styli veteris observari velint?

Ad hanc quæstionem solùm reperio *Lesium* respondere in *Posth. Verb. Hæreticus Cal. 7.* qui resolvit, ubi Kalendarium Romanum Gregorii XIII. receptum est, & usu annorum comprobatum, non posse Catholicos Pascha, & alia mobilia Festa transferre, eo quod hæretici antiquum Kalendarium velint servari: quia scilicet hæretici non possunt legem aliam de celebrandis Festis

talibus temporibus abrogare, sicut nec Natalitia Domini transferre, nisi gravi periculo urgeantur.

Sed non possum huic resolutioni cum *Lesio* acquiescere: statuamus enim ab hæreticis occupari Bredam, aut aliam Urbem, vel Provinciam, ubi Kalendarium Gregorii XIII. cum stylo novo annorum usu receptum fuit; jamque ea in urbe publico ritu ex norma styli veteris omnia tam sacra quàm profana peragi ac computari: nullâ sanè ratione poterit solidè probari civem Catholicum teneri in observatione Festi Paschalis, aut jejunii Quadragesimalis à publico istius loci computu ac stylo recedere; etsi absque magno familiæ suæ detrimento id præstare possit: quinimò in partibus hæretico Domino subjectis, ubi longè prævalet numerus Catholicorum, uti in regno Hiberniæ & quibusdam locis Hollandiæ, ritu styli veteris Pascha, aliaque Festa celebrantur, Pontifice sciente, & illum usum numquam, quod sciam, hætenus improbante.

QUÆSTIO XXII.

Valor Sponsalium inter Catholicum & Hæreticam.

AN valida sint Sponsalia inter Catholicum, & hæreticam, & è converso?

Respondet *Sanchez* Negativè *Lib. 7. de Matr. Disp. 72. Num. 3.* Quia, inquit, promissio illa est de re illicita, ac proinde nullam Sponsalium obligationem inducit.

Respondeo tamen, cum *Becano de Sacram. Cap. 43. Quæst. 36. Num. 4.* potius admittendum Sponsalia valida esse in Germania, & aliis partibus, ubi Catholici hæreticis admixti degunt. Primò, quia probabile est apud varios Auctores, Matrimonium ordinario modo Cathol. in illis locis cum hæreticis contractum esse licitum: & ut hoc dubium foret, in favorem Matrimonii in re dubia judicandum esset. Ergò non probatur Sponsalia cum hæretica ex illa parte irrita esse; adeoque

adeoque firma non est præcipua ratio in oppositum allata.

Secundòs quia tametsi Matrimonium illud non esset licitum in ratione Sacramenti, possunt tamen Sponsalia esse valida, quia non continent promissionem Sacramenti, sed tantum contractus civilis, qui potest esse licitus, & honestus. Sicut in veteri Testamento, Sponsalia dicebantur ordinem ad solum contractum civilem; illa autem per se videntur fuisse ejusdem naturæ cum illis Sponsalibus, quæ modò celebrantur. Ergo sponsalia cum Hæretica inita pro validis haberi debent. Quando autem censenda sint licita, judicari id debet ex conditione Matrimonii secuturi; de quo, quando licitum sit, jam ulterius inquirimus.

QUÆSTIO XXIII.

Matrimonium cum hæretico ut licitum?

AN matrimonium inter Catholicum, ac hæreticam, & contra, licite contrahatur?

Satis constat primòs Matrimonia Catholicorum cum hæreticis, si aliud non desit, posse per se valida esse; quia modò ab Ecclesia Catholica non irritantur.

Constat tamen secundòs, ejusmodi Matrimonia in pluribus Ecclesiæ Conciliis ac Decretis sub gravi peccato prohibita fuisse, propter periculum fidei, quod à conjugate Catholico, & à prole incurritur; uti constat ex Concilio Gener. Chalcedonensi Can. 13. Et Conciliis Partic. Eliberitano, Laodicensi, Carthaginensi 3. Can. 12. & aliis à Pontifice approbatis, apud Sanchez *de Matrim. Disp. 72. Num. 4.* Quæstio igitur proposita tantum potest locum habere de illis partibus, ubi Catholici hoc tempore vivunt hæreticis permixti: & in hac quæstione decidenda maxime variant inter se Doctorum sententiæ.

Respondeo ad quæstionem cum Sanchez *de Matrim. Lib. 7. Disp. 72. Num. 5.* Tirino

in Epist. 1. ad Cor. Cap. 7. V. 39. & præcipue cum Lessio in Posth. Ver. Hæret. *Casu 23.* In partibus illis Matrimonia Catholicorum cum hæreticis non videri illicita, quando hæ conditiones concurrunt. *Primòs*, ut absit periculum perversionis, & persona Catholica permittatur liberè vivere in sua Religione. *Secundòs*, ut non impediatur ritu Catholico prolem educare. *Tertiòs*, ut non sit facile Catholico in sua Religione invenire conjugem sibi parem, & idoneam. *Quartòs*, ut hæreticus non sit denunciatus, aut notorius Clerici percussor. *Quintòs*, ut eo loco passim sit consuetudo sic contrahendi absque ullo scandalo. Ratio est, quia tres primæ conditiones efficiunt ut connubia illa non impediuntur jure divino, & consuetudo talis non lædit jus humanum, quo illa prohibentur: præsertim cum summus Pontifex in multis Regnis sciat, & tamen non impediatur, illam consuetudinem vigere. Addit tamen *Lessius*, non facile suadendum, quantum commodè fieri potest, ut ejusmodi Connubia cum hæreticis contrahantur. Nisi (inquit Tanner. *hic Disp. 8. Quæst. 4. Dub. 5. Num. 88.*) ipse sit moraliter certa de conversione conjugis hæretici, aut judicio prudentium aliud bonum majoris momenti expectetur.

An urgentibus hæreticis Matrimonium licite contrahatur coram Ministro hæretico, postquam contractum fuit coram Sacerdote, resolvitur supra *Tract. 4. de Matrim. Cap. 8. §. 2.*

Ibidem accuratè tractatur de VALORE Matrimonii coram Ministro aut Magistratu hæretico contracti.

QUÆSTIO XXIV.

AN si hæreticus promittat conversionem, possit etiam absque dispensatione Matrimonium contrahi?

Partem negativam docet Sanchez *hic Disp. 72. Num. 4. in fine.* Cum Pontio, &c.

Respondeo tamen affirmativè cum Lugo *de fide Disp. 22. Sect. 2. Num. 17.* Em. S. Ver. *Matri.*

Matrimonium. Hurtado *hic Disp. 76. §. 229.* Et probatur, quia exceptio hæc invenitur in ipsis Decretis, quibus Matrimonia cum hæreticis prohibentur. Nam in Conc. Chalcedonensi Can. 14. adduntur hæc verba: *Nisi forte sponderit se venire ad orthodoxam fidem.* Et in Cap. *Non Oportet. 28. Quæst. 1.* disertè dicitur, *filiæ hæreticas posse accipi, si sponderant se professuras orthodoxam fidem.* Ergo inhærendo terminis juris, posita tali promissione, non videtur ea dispensatio necessaria. Nisi fortè alicubi consuetudo obtineret, ut eo etiam casu dispensatio petatur: nam ex tali consuetudine censeretur prohibitio Matrimonii cum parte hæretica ad hunc etiam casum ampliata.

Existimo tamen cum Lugo, contra Hurt. supra, requiri dispensationem, quando spes conversionis conjugis hæretici non oritur ex promissione, sed tantum ex bona ejus indole, aut animo non obstinato; etsi Catholice conjugii, & proli libertatem fidei relinquat. Quia lex supra citata solum excipit casum, quo conjux hæreticus conversionem ad fidem expressè promittit.

QUÆSTIO XXV.

Quid si hæreticus non promittat conversionem & adsit aliquod periculum perversionis conjugis Catholicæ; an tale Matrimonium aliquando possit esse licitum? & an eo casu sit necessaria dispensatio?

Respondeo ad primum; in utroque casu posse aliquando contingere, ut aliundè concurrant commoda maximi momenti, quæ compentent incommoda & pericula in casu allata, & reddant illud Matrimonium ad publicum Religionis bonum conducibile: Ut si ea occasione concedatur libertas profitendi Religionem Catholicam, ubi antea erat negata: si filii sperentur Catholicè educandi, aut alia his æquivalentia. Non enim est illicitum aliquando se exponere periculo peccandi propter aliquod bonum maximi momenti, cum proposito tamen cum Dei gratia

TOMI II. P. 2.

tentationi & peccato resistendi: cujus exemplum est in Connubio Estheris cum Assuero infideli: & confirmatur in facto Judithæ, quæ ut populum suum salvaret, se suamque castitatem periculo exposuit; ut fatentur plures Interpretes cum S. Ambrosio Lib. 3. de Offic. Cap. 12. *Non exponit (inquit) mortis periculum, sed nec pudoris, quod est gravius bonis feminis.* Ita etiam sentiunt Lugo de fide D. 22. S. 2. Num. 22. Diana Par. 3. Tract. 4. Resol. 269.

Respondeo ad secundum. In casu prædictæ resolutionis petendam esse dispensationem, ut tollatur prohibitio legis Ecclesiasticæ. Ubi notant Pontius cum Lugo, & Salas Disp. 20. de Leg. S. 7. Num. 74. aliquando ex tali connubio posse tot & tanta bona provenire, ut non solum possit, sed etiam debeat dispensatio concedi.

QUÆSTIO XXVI.

AN Parochus absque peccato possit assistere Matrimonio, quod sine justa causa contrahitur cum persona hæretica?

Negat Serrarius de Matrim. cum Hæret. Cap. 3. Num. 121. id fieri posse absque peccato, nisi persona hæretica conversionem promittat. Quia existimat Parochum per hoc cooperari Matrimonio illicito Catholici cum hæretica, ex eo quod ejus præsentia reddat habiles ad contrahendum, qui sine ea post Tridentinum habiles non essent; ac proinde, cum peccent contrahentes, assistere eorum Matrimonio aliud non esse, quàm eorum peccato cooperari.

Respondeo tamen; Parochum ex causa posse absque peccato ejusmodi assistentiam præbere. Et probò, contra Serrarium, Parochum per hoc contrahentium peccato non cooperari. Quoniam ille non assistit Matrimonia tanquam minister, sed tanquam Testis qualificatus ut contractus ille debitè ineatur: sicut ergo (ut admittit Serrarius) alii Testes absque peccato tali Matrimonio assistunt, idem de Parocho admittendum est: Tam enim

l i i Parochus

Parochus quam testes reddunt contrahentes habiles ad Matrimonium; quia neque Parochus sine testibus, neque testes sine Parocho sufficerent.

Probatur secundò: Quia Parochus in hoc casu non assistit actui de se malo, sed quem contrahentes, si vellet una pars converti, possent licitè & honestè exercere: atqui, ex principio passim recepto, dum peto actum, vel assisto actui alterius, quem possent ritè præstare, & ex sua culpa exercet illicitè, non dicor ego ejus peccato cooperari; & si adsit causa petendi illum actum, debeo judicari à culpa immunis; uti omnes admittunt, dum urgente causâ petitur mutuum ab usurario, aut Sacramentum ab Excommunicato, aut domus meretrici elocatur. Ergo idem de assistentia Parochi ad nuptias, culpâ contrahentium illicitè initas, judicandum erit. Et ita, cum aliis, quos citat, docet *Basil. Pontius* in Append. Cap. 9. §. 1. Num. 3. Addo tamen, nisi talis assistentia aliunde, v. g. ex Superiorum decreto, alicubi prohibeatur.

QUÆSTIO XXVII.

Proclamationes in Templo hæretico.

AN Proclamationes, quæ Matrimonio præmitti debent, fieri possint in Templo hæreticorum?

Respondeo affirmativè: si nullum inde Catholicis scandalum oriatur: & ita resolvit *Lessius* in *Auctar. Ver. Hæret. Cas. 24*. Quia per has Proclamationes tantum declaratur contractus Matrimonii futuri inter certas personas, ut sine ullius injuria, & legitime celebrentur: sicut ergo hujusmodi Proclamationes pro aliis contractibus in Templis hæreticorum legitime adhibentur, nihil obstare videtur quo minus ibidem sine crimine Proclamationes Matrimonii etiam inter Catholicos futuri præmittantur.

Benedictiones Nuptiales.

AN, si Matrimonium hæretici sit clandestinè contractum validè cum persona Catholica, ubi non obligat Tridentinum, & conjux Catholicus nolit consummare ante benedictiones nuptiales, tum liceat Parocho Nuptias illas benedicere in favorem conjugis Catholici?

Resolvit *Lugo*, de fide *Disp. 14. Sect. 5. §. 5. Num. 158*. Contra *Sanchez* de Matr. Lib. 7. *Disp. 3. Num. 13*. non apparere rationem sufficientem, cur Sacerdos in dicto casu non possit preces & orationes consuevas ad illos benedicendos adhibere, & coram illis, atque etiam pro illis Missæ Sacrificium offerre; seculo tamen omni scandalo, & aliis præceptis, vel extrinsecis incommodis, quæ facilè ex tali actione oriri possunt. Quia probabile est, quod pro Excommunicato tolerato possimus offerre Ecclesiasticas preces, & ipsum Missæ Sacrificium: ut etiam docet *Hurtado* de fide *Disp. 76. §. 16*.

QUÆSTIO XXVIII.

Infantium BAPTISMVS apud hæreticos.

AN infans, qui ad januam Ecclesiæ apud hæreticos, aut alios expositus invenitur, possit, aut debeat, saltem sub conditione, baptizari?

Respondeo affirmativè, contra *Henriquez*, & quosdam alios, nisi apud infantem certum aliquod collati jam Baptismi testimonium inveniatur: quod verum existimo sive infans in urbe hæretica, sive Catholica exponatur. Ratio est, quia facilè contingit mulierem, quæ partum occultè effudit, tantum sollicitam esse de crimine tegendo, & puero à se quamprimum amovendo; de pueri autem spiritali salute eo tempore parum laborare. Cum ergo in re tanti momenti debeat haberi

mo

inofalis certitudo, infans sic expositus sub conditione baptizandus erit: idque olim in Concil. Eboracensi statutum fuisse refert *Baronius* in *Annal. Tom. 12*. Et ita docent *Vasquez* hic *Disp. 126. Num. 22*. & *Tannerus* de *Bapt. Disp. 4. Quest. 6. Dub. 4. Num. 112*.

QUÆSTIO XXIX.

AN infans, quem alter parentum vult tradere Ministro hæretico post aliquot tantum menses baptizandum, possit interea à Catholico Sacerdote baptizari?

Respondeo affirmativè; cum *Lessius* in *Auctar. Ver. Baptismus Cas. 2*. Quia alter parentis jus habet, ut curet prolem suam consueto tempore ritè baptizari, ne interea abique Baptismo forte moriatur. Neque refert, quod sciat jussu alterius post aliquot menses iterum baptizandum, quia ad Baptismum postea secuturum censetur tantum semerè permissivè habere, & propter rationem jam dictam.

QUÆSTIO XXX.

AN, si paulò post Baptismum Catholicè susceptum contingat infantem deferri ad Ministrum hæreticum publicè baptizandum, liceat parentibus id permittere, & de Baptismo prius collato silere?

Respondeo; non licere parentibus positivè filium offerre ut rebaptizetur, vel ad hoc ullo modo cooperari: Potest tamen fieri, ut illicitum non sit eo casu se tantum passivè habere, non impediendo alios qui prolem deferunt baptizandum; quando id sine gravissimo damno impediri non potest: Neque ad hoc necesse est priorem baptismum manifestare, sed sufficit indicare sibi nullo modo placere, quod à Ministro illo baptizetur. Et ita resolvit *C. Lugo* de fide *Disp. 14. Sect. 5. §. 5. Num. 164*. Ubi addit, quando casus ille prævidetur eventurus, procurandum potius ut infans prius à Sacerdote Catholico

non baptizetur. Quia minus malum videtur Baptismum suscipere à solo hæretico, quam rebaptizari: ex duobus autem malis minus est permittendum, quando utrumque impediri non potest.

QUÆSTIO XXXI.

AN à Sacerdote Catholico licitè baptizentur hæreticorum liberi, quando post Baptismum parentibus restitui debent, cum probabili periculo futuræ perversionis?

Negant *Suarez* hic *Disp. 25. §. 5*. *Coninck* *Quest. 68. Art. 10. Num. 81*. Quia eadem ratio videtur esse in filiis hæreticorum & infidelium, quos Doctores passim negant baptizandos esse, quando cum tali perversionis periculo restitui debent.

Respondeo nihilominus, liberos hæreticorum in prædicto casu baptizari posse: & eam praxim in Germania à viris doctis & piis sæpius observatam fuisse docet *Layman* *Lib. 5. Tract. 2. Cap. 6. Num. 12*. Ratio est, quia illud periculum perversionis non est certum, aut propinquum, cum facilè fieri possit, ut infantes illi ante usum rationis moriantur, & per Baptismum salventur: Observant enim nonnulli, tertiam partem hominum ante completam septennii ætatem ex hac vita discedere.

Ad rationem pro opposita sententia supra allatam, dico, disparem esse rationem de liberis modernorum hæreticorum, ac aliorum infidelium. Quia hæretici Christi nomen cultumque non detestantur, & plerumque spes non exigua est fore, ut aliquando in fide Catholica instituantur, quam facilius recipiunt, si postea intelligant se à Sacerdote Catholico baptizatos fuisse.

QUÆSTIO XXXII.

AN liceat Catholico adire Parochum hæreticum, ut infantem jam baptizatum esse declaret, ejusque nomen indicet,

Iii 2

ne

ne iterum ab hæretico ad Baptismum quærat?
 Respondetur cum C. *Lingo* de fide *Disp.* 14. *Secl.* 5. §. 5. *Num.* 163. hoc ita posse fieri, ut maneat actio merè politica, dum fit eo tantum fine, ut constet de Baptismo, & nomine infantis. Si tamen interveniat aliqua agnitio potestatis, aut ministerii spiritualis in Ministro hæretico, aut aliquod scandalum generet, in illis circumstantiis actio illa erit Catholico illicita.

De cetero, Quid dicendum de Nuptiis, quæ in partibus hæreticorum sine Parocho & testibus contrahuntur, resolvitur supra Tom. hoc 2. Tract. 4. Cap. 8. §. 4. de Matrimonio, in fine.

QUÆSTIO XXXIII.

Utrum licitum sit Immatriculari, aut gradum suscipere in Universitatibus hæreticorum, ut in Hollandia, Anglia, &c.

Respondetur, cum Lessio; Si debeant expressè jurare se, quamdiu in ea Universitate fuerint, nullum dogmatis genus amplexuros, nisi quod in ea Universitate docetur, illos illicitè hoc facere; quia istud continet aliquam professionem falsæ fidei.

Quod si hoc nullâ ratione jurent, sed solum spondeant Professoribus obedientiam, & jurent se reliquis Academix Statutis obtemperaturos, licitè immatriculantur, &c. nisi inter illa Statuta sit aliquid iniquum, aut aliàs per ea compellantur ad aliqua, quæ fidei, aut justitiæ adversantur.

QUÆSTIO XXXIV.

Pœnæ Hæreticorum.

Quas Pœnas juxta Leges incurrant Hæretici, & quales personæ in ordine ad has Pœnas Hæretici censentur?

Respondetur; Quoad pœnas Temporales, primò, decernitur illis pœna mortis, legibus antiquis Imperatorum, lege; *Quicumque*, &

Vbicumque, Cod. de Hæreticis. Quod confirmatur jure Canonico Cap. *Ad abolendam*, Cap. *Excommunicamus* 1. de Hæreticis. 2. Eo ipso quo exterius hæresim produnt, amittunt dominium bonorum suorum; Cap. *cum secundum leges*, eodem Tit. in 6. Retinent tamen possessionem, & quasi usum fructum: Quare etsi non possint ea alienare, non tenentur tamen sponte ea ad fiscum deferre. Contractus tamen cum iis in hisce Regionibus validos reddit Principum benigna permissio. 3. Fiunt incapaces publici officii obtinendi; Cap. *quicumque* §. *Hæretici* Tit. eodem in 6. 4. Dicuntur privari jurisdictione temporali; Cap. *absoluto*, eodem Tit. ubi & plura vide de debito fidelitatis, &c.

Quoad pœnas Spirituales, primò, Hæretici excommunicantur Cap. *ad abolendam*, & in Bulla Cœnæ, quâ etiam comprehenduntur eorum receptatores, & fautores, scilicet in negotio hæresis; ut si quis eos defendat, vel abdat, dum propter hæresim quærentur ab Inquisitoribus; etsi non idèd receperint quia sunt hæretici, ut notat *Toletus*. Aliàs licitum est iis favere, quia v. g. sunt consanguinei. Eâdem Bullâ ligantur Credentes Hæreticorum; quales sunt qui dicunt se credere quod credit aliis apertè Hæreticus; licet nullum fidei articulum determinatè discredant.

2. Fiunt Irregulares; Cap. *Saluberrimum*, causa 1. qu. 7. Cap. *quicumque*, & Cap. *statutum*. 2. eodem Titulo in 6. ubi declarantur Irregulares etiam filii, & nepotes usque ad secundum gradum in linea paterna; in linea verò materna tantum filii: quod tamen intelligendum est de filiis natis post hæresim, & quorum Parentes in hæresi decesserint. 3. Privantur Ecclesiastica sepultura; Cap. illo, *quicumque*, uti & eorum credentes, fautores, &c. Quare duplici causâ non licet Hæreticos sic sepelire; & quia sunt hæretici, & quia excommunicati.

4. Nullos actus Ordinis licitè exercent, quia excommunicati. Dixi, licitè, quia possunt validè in quibus non est opus jurisdic-

jurisdictione; quare validè conferunt Sacramenta, & Episcopus hæreticus validè ordinat, sicut & retinet characterem. Addidi, in quibus non est opus jurisdictione; quia hoc ipso quo fiunt hæretici, desinunt esse Ecclesiæ membra & capita, ac consequenter amittunt Caput, seu Pastorum jurisdictionem potestatem: quamdiu tamen retinent Titulum coloratum, eorum defectum supplet Ecclesia, ut alibi diximus.

5. Sunt inhabiles ad omnia beneficia, Cap. illo, *quicumque*. 6. Privantur dignitatibus, honoribus, beneficiis, & Officiis; Cap. *ut commissi*, eodem Titulo. Probabile tamen est hanc pœnam non esse sententiæ latæ, sed ferendæ; ut indicatur Cap. *ut commissi*. 7. Fiunt infames, Cap. *Excommunicamus*. 1. §. Atque hæc tria valent quoque de eorum fautoribus, credentibus &c. Ulrimò adde, eandem pœnam infligi Apostatis, à fide scilicet, qui simpliciter dicuntur Apostatæ; non ab Ordine, aut Religione. Idem dicendum de eorum fautoribus &c. Cap. *contra Christianos*, eodem Titulo in 6. & Cap. *ad abolendam* citato, & Bullâ Cœnæ.

Nota tamen primò, cum communiori sententia contra *Cajetanum*, has pœnas non incurrunt ab eo, qui cum gravi peccato hæresim exterius simulat, nisi etiam interiùs in animo, & intellectu hæresi assentiatur. Quia talis propriè & simpliciter non est hæreticus, adeoque legibus pœnam infligentibus comprehendendi non videtur, quia illæ sunt strictè interpretandæ; quamvis ille in foro externo hæreticus esse præsumeretur.

Nota secundò, Non sufficere hæresim merè internam, ut pœnæ illæ incurrantur, nisi hæresis interna aliquo signo externo prodatur. Est hæc communior sententia Theologorum: quia censent Ecclesiam saltem jam non intendere pœnas illas tanto rigore ad illos extendere, qui formalis hæresis sufficiens signum non ediderunt, nec pertinaciam suam exterius aliis manifestarunt.

Multò minùs formaliter hæretici sunt, & pœnis dictis obnoxii, qui ab infantia in erro-

ribus adolefcunt, & vix tenuem percipiunt veræ Ecclesiæ notitiam, quæ possit illis scrupulum injicere; quales de factò plurimos reperiri, & pœnas hæreticorum non incurrere, probat solidè *P. Ant. Terillus*, contra *Celladeum*, Part. 2. Pag. 243. Hujus Terilli Opus, communi judicio sanè accuratissimum, nimis acerbè tractare videtur recens Scriptor *Jacobus à S. Dominico* Pag. 159. asserens in toto Terilli Tractatu de Conscientia, præter falsas suppositiones, vel ejus novas adventiones, vix quidquam reperiri, quod vel in speciem verum dici possit. Sed hæc verba sunt, non argumenta, quæ majori studio depromenda fuerunt, si voluit ille dictis suis fidem facere, & Terilli doctrinam labefactare.

PRO MISSIONE CASTRENSI, ET NAVALI.

QUÆSTIO I.

AN in Militia, Tribuni, Capitanei, aut Commissarii, ratione stipendii dimidiati, aut malè sibi perfoluti, possint in militum lustratione tot ficta nomina conscribere & inducere, quot sufficiunt ad supplendum stipendium, quod ipsis à Rege debetur?

Visa est aliquibus praxis illa non illicita: Primò, quia quando constat aliquid justè deberi, & non posse viâ justitiæ obtineri, licitum videtur debitum illud alio modo compensare. Secundò, Illi qui Patriam gubernant satis norunt has artes per ficta nomina exerceri, neque tamen videntur requirere, ut illis remedia apponantur, censendi igitur sunt connivèrè, & hanc praxim permittere: & hoc videtur insinuare *Lessius* in *Posthumis Ver. Bellum* Pag. 159.

Respondetur tamen; ob alias rationes praxim illam non esse æquitati consentaneam. Primò, Quia isto modo nequit poni compensatio sine fallacia & falsitate, majorem numerum militum pro minori exhibendo, & affirmando illum actu sub signis lustrari. Secundò,

do; Ille modus compensationis stipendii adjuncta habet maxima Reip. detrimenta, ex quibus possit patria periclitari, dum falsò supponitur in exercitu, aut præfidiis versari multò majorem militum numerum, & qui possit sufficere ad justam defensionem. Tertio; Qui illa officia amplectuntur, satis norunt sibi sperandam non esse integram stipendii solutionem; nec tamen dubitant eandem cum ceteris conditionem spontè subire. Quarto; Illi Officiales accipiunt Patentes, in quibus continetur stipendium ipsis tribuendum, quomodo & quando cæteris de exercitu persolvitur: nequeunt igitur illud sibi tali modo de jure vindicare, & cum tanto rei communis detrimento.

Ex his Patet responsio ad primam rationem contrariæ sententiæ supra allatam. Negatur enim licitam esse rei debitæ compensationem, mediante fraude & falsitate; & per actionem Reipublicæ adeò perniciosam: & contra fidelitatem, quam illi promittunt Regi in sui Officii administratione. Adde, etiam in casu, quo licitum esset sua debita occultè recuperare, incumbere obligationem indicandi debitori sibi jam satisfactum esse, si fortè solutio denuò postulanda esset. Tantum verò abest, ut hoc præstent illi Officiales, ut potiùs oblatâ occasione pro se, aut post mortem pro suis viduis, exigant iterum pendenda stipendia, aut sibi conferri promotionem aliquam stipendiis æquivalentem.

Ad secundam rationem: Verum non est Gubernatores Patriæ connivere, & hanc praxim ultrò permittere. Quia tales Officiales ad eos delati punirentur, & aliqui puniti fuerunt, & in ordinem gregariorum redacti. Quod autem non curent in eos adeò severè inquiri, sit ex eo, quod nolint fortè offensionem præbere viris fortibus & necessariis, qui à militia deficerent.

Nota tamen primò, P. Lessium, loco supra citato, testari, Principem Parmensem Patribus nostris aliquando respondisse, non esse faciendum scrupulum Capitaneis ob 4. aut 5. placas muertas, ut vocant, Sed an ea-

dem sit mens & Indulgentia modernis Gubernatoribus, non nisi ex ipsis constare potest.

Nota 2. Usu in militia recepto Capitaneis concedi locum mortuum pro duobus aut tribus famulis, & unum pro signifero; etsi famulos actu non habeant.

QUÆSTIO II.

Quando milites post lustrum moriuntur aut fugiunt, an jus ad stipendium, quod ipsis remanet debitum, devolvatur ad eorum Ducem, an verò ad hæredes?

Respondeo, Communi jure devolvi ad hæredes ab intestato, sicut aliæ actiones & credita defunctorum: nec apparet ratio, quæ Ducibus jus ad stipendium alienum concedat. Si tamen Capitaneus dederit militi pecunias mutuas, potest ex stipendiis illi à morte aut fuga debitis, tantum sibi reservare, quantum ille concessit. Quia cum onera defunctorum transcant etiam ad hæredes, debent hi contenti esse, ut creditor sibi hâc ratione satisfaciatur.

QUÆSTIO III.

Quando Rex transcribit summam pecuniæ in stipendia militaria, an hoc quod superest post lustrum & stipendia soluta, possint sibi retinere Capitanei aut Tribuni, quando sciunt Commissarios sibi retenturos, si illis reddatur?

Respondeo negativè, si alium detinendi titulum non habeant. Hoc enim tantumdem foret, ac si quis pecuniam alienam sibi occuparet, eâ tantum ratione, quod si illam non accipiat, ab alio fure sit præripienda.

QUÆS.

QUÆSTIO IV.

AN licitum sit militare in bello, de cujus justitia miles habet opinionem tantum probabilem?

Respondeo affirmativè; & quando aliæ non suppetunt rationes, dico sufficere quod judicet Principem, qui bellum indicit, vel sustinet, esse virum prudentem & bonæ conscientie, nec seduci à pravis Consiliariis; & è contra adversarium non adeò pium, ac prudentem esse. Prudenter enim agit miles se conformando auctoritati aliorum, quamdiu nihil habet certi, quo auctoritas illa elidatur. Ita docent Diana pluribus Part. 11. Tract. 5. Resol. 28. & Scildere de Principiis Conc. Tract. 2. P. 164.

QUÆRES; Quid dicendum, quando miles de justitia belli positivè dubitat?

Respondeo, non licere eo casu militare, si non possit dubitum illud vincere; ut docent supra Scildere, Diana, & Ariaga Disp. 16. Sect. 5. Num. 36. in bello tamen defensivo dubitans de jure Regis qui bello impetitur, & qui bonâ fide Regnum possidet, militare potest, & dubium deponere, ex principio generali, quod in dubio melior sit conditio bonâ fide possidentis. Et plerumque excusari possunt milites à formali peccato, quod persuasi ab aliis, per ignorantiam invincibilem rationum partis adversæ, ad bellum trahantur; ut notat cum aliis Diana Part. 4. Tract. 4. Resol. 32. qui addit illos posse militare utrilibet parti, etiam quando rationes probabiles pro justitia belli utrimque habentur.

QUÆSTIO V.

AN in Castris possit Confessarius absolvere milites in prælio moribundos, etsi non dent aliud signum vite Christianæ, quam quod militent in exercitu Catholico, in quo tamen aliqui hæretici sunt admixti?

Respondeo, tales posse absolvi sub hac conditione; si sis capax Absolutionis, Ita etiam resolvit Scildere de Principiis conscientie Tract. 6. P. 724. ubi adducit citatum à Caramuele P. Saillarts in litteris ab ipso datis Romæ 3. Novembris 1645. Ratio est, quia milites illi per Professionem fidei Catholicæ satis indicant se velle in morte absolvi, & illa voluntas sufficienter indicata est Confessario per eos, qui significarunt hunc exercitum, in quo militant, esse Catholicum. Nec refert quod aliqui in illo exercitu sint hæretici; quia, si in exercitu aliquo plerique forent Catechumeni, & pauci fideles sive baptizati, qui non possent discerni à Catechumenis, omnes sub conditione baptizari deberent; ut idem Scildere supra admittit.

Sed quid, si exercitus sit hæreticus, in quo tamen pauci aliqui sunt Catholici, an omnes moribundi sub conditione absolvi debeant?

Resolvit ibidem Scildere, negativè. Quia obstat reverentia Sacramenti, ne sub conditione conferatur tam multis, quorum pars maxima absolute non vult Absolutionem sibi conferri, quam credunt homini nihil prodesse: sic, licet in Civitate aliqua dubium esset de paucis indeterminatis, an fuerint validè baptizati, non ideo omnes urbis incolæ sub conditione rebaptizandi forent.

QUÆSTIO VI.

AN licitum sit Commissariis aliquos pagos Capitaneis ac militibus onerare, ut ab aliis pagis, qui se redimunt, pecuniam accipiant?

Respondeo negativè; Nullus enim assignari potest titulus honestus, quo possint Commissarii cum aliorum gravamine non legitimo illas pecunias extorquere. Tenentur enim illi ex Officio servare justitiam distributivam, ut quantum fieri potest pagi, in quos milites sunt distribuendi, æqualiter graventur: quando autem pagos aliquos accepta

accepta pecunia oneri communi subducunt, necesse est reliquos majori militum numero gravari: quod omnino iniquum est, nisi pecuniam illam in ipsorum onere levando insumant.

QUESTIO VII.

AN, & quomodo militibus, & aliis castra justa sequentibus, licita sit pabulatio in terra non hostili?

Respondeo, & dico primo; licitam non esse pabulationem in terris amicorum, aut subditorum Regis, si satis pabuli ad castra advehatur, vel possit pretio comparari. Quia non videtur miles plus juris habere ad aliena pascula, quam ad alienum gregem, panem, aut frumentum, quæ nequit in hoc casu sibi justè usurpare: & ita docet Lessius in posthumis v. Bellum p. 150.

Dico secundo; Si pabulum sufficiens non advehatur, nec possit per inopiam pretio comparari, tunc locum habet doctrina de extrema necessitate, in qua censeri debent pabula esse communia: sic tamen ut illi, qui præ ceteris passus fuisset norme damnum, facienda sit compensatio: sicut fieri solet in rebus aliis magni pretii in extrema necessitate acceptis.

Sunt tamen, qui existimant ex consuetudine communi receptam esse militum in Castris liberam pabulationem, tanquam onus commune prædiorum, quando pro utilitate Provinciæ bellum geritur: Et æquum esse, ut divites, quorum sunt prædia, hoc onus sustineant, cum ex prædiis suis magna emolumenta aliis temporibus percipiant. Sicut rhedis, sericis vestibus, & aliis, quæ in usu divitum potissimum versantur, justa aliquando vectigalia imponuntur, quæ ipsi præ aliis facile possunt sustinere.

Propter hanc rationem & consuetudinem, si verè subsit, non audeat Lessius supra, condemnare liberam illam pabulandi facultatem, si à Principe positivè permittatur, & pauperibus, si inde grave damnum passi fue-

rint, compensatio præstetur. Nam horum aliquos præ aliis enormiter gravare nec ipsi Principi licitum, cum in oneribus imponendis teneatur servare justitiam distributivam. An autem Principes talem potestatem pabulandi fecerint, facti quæstio est. Præsumptio aliqua in oppositum esse potest, quod permittant Magistratibus contra hujusmodi pabulatores potestatem ordinariam exercere; nec audeant viri magis probi præsentè Domino absque aliqua compensatione hanc libertatem sibi vindicare.

QUESTIO VIII.

AN Missionario NAVALI licitum sit aliquando in ipsa navi celebrare, etiam dum actu navigatur?

Negant passim plurimi, quos refert, & sequitur Vasquez Disp. 232. Cap. 3. Num. 4. Suarez Disp. 81. Sect. 2. Bonacina Disp. 4. Quæst. ult. puncto 9. Gavantus in Rubric. Missal. Part. 1. Tit. 20. alique.

Respondeo, tamen cum multis & probatis Theologis, id in utroque casu proposito licitum esse, quando non adest morale periculum, ne Calix, navis agitatione, effundatur; quale periculum in navibus, præsertim grandioribus, sæpius abesse multorum experientia testatur. Cum igitur talis celebratio nullo speciali jure prohibeatur, nulla adfertur sufficiens ratio, cur occurrente causâ idoneâ omitti debeat. Causas autem idoneas recenset Leander de Sacrif. Missæ Tract. 8. Disp. 7. Quæst. 18. Præceptum in Dominicis & Festis audiendi Missam: communicandi in Paschate: accipiendi Viaticum in mortis articulo. Possunt & aliæ causæ occurrere; nec video, cur non possit aliquando sufficere singulare desiderium, & solatium vectorum, præsertim in diuturna navigatione. Hanc sententiam fusè defendunt Card. Lugo Disp. 20. Sect. 4. & Granadus Tract. 14. Disp. 13. Num. 2. Fagundes Præc. 1. Lib. 3. Cap. 10. Hurtadus Disp. 4. Diffic. 6. Layman de Sacrif. Mis. Cap. 5. Num. 6. & plures alii.

Quæ-

QUÆRITUR 2. An liceat in navigiis aut triremibus sacram Eucharistiam permanentè servare? Negant id licere plerique Auctores, qui nolunt licitum esse in navibus celebrare, ut Henriquez Lib. 9. Cap. 27.

Sed respondeo cum pluribus, id omnino permitti, ubi in navigio reperitur locus decens, & à turba nautica satis separatus, in quo S. Hostia servari possit. Quia id minus habet difficultatis, quam Missæ celebratio, quam ostendimus à probatis Auctoribus admitti, & potest aliquando peculiaris usus, & necessitas agrorum id postulare. Et quidem olim navigantes sacram Eucharistiam secū deferre consuevisse referunt D. Ambrosius & Metaphrastes, ut admittit Henriquez supra citatus; nec hodie extat præceptum id prohibens, modò indecentia & irreverentia caveatur: idque disertè tradunt Leander à SS. Sacramento de Sacrif. Missæ Tract. 8. Disp. 7. Quæst. 19. & Granadus supra Num. 7. alique.

QUÆRITUR 3. An licitum sit etiam in litore aram erigere, & Missam celebrare pro

nautis & navigantibus, & in Castris pro militibus?

Respondeo id licere; dummodò habeatur altare portatile, & reliqua ad celebrationem requisita. Possè autem dictis locis celebrari, ut die festo Missa audiatur, docent Henriquez, Sa, Hurtado, Lugo, alique, apud Leandrum supra Quæst. 16.

QUÆRITUR 4. An si contingat ibi, aut etiam alibi, post inceptum Sacrum lumen extinguì, nec aliud commodè inveniri, possit Sacerdos sine lumine Sacrum continuare & perficere? Negat Fagundes Cap. 22. Num. 19. nisi extinctum fuerit lumen post Consecrationem.

Respondeo probabilius videri, possè Missam continuari in prædicto casu, etiam si lumen extinctum fuerit post Offertorium ante Consecrationem, quia jam oblata sunt ea, quæ postea erunt consecranda, nec potest tunc sine aliorum incommodo Consecratio, & Sacrum omitti. Ita Leander supra, citans pro hac sententia; Card. Lugo hic Disp. 20. Num. 77.

APPENDIX SUMMARI A

Ad brevem ac practicam Directionem Confessarii, & Dispositionem Pœnitentis in toto decursu CONFSSIONIS Sacramentalis.

§. I.

Observanda Confessario in principio, & decursu Confessionis.

Primò; Impertit pœnitenti hanc benedictionem. Dominus sit in corde tuo, & in labiis tuis, ut digne, & contritè confitearis peccata tua; in nomine Patris & Filii & Spiritus sancti, Amen. Postea si Pœnitens loqui hæreat, animet illum benignè, ut inci-

Tomus II. P. 2.

piat fidenter soli Deo, & suo Patri spirituali proferre omnia peccata, quæ memoriæ occurrunt; & incipientem, sine causa, non facile interrumpat.

Si advertat Pœnitentem non satis posse se explicare, interroget illum cautè ex præceptis Decalogi, vel de aliquibus peccatis, quæ ipsius personam maximè concernunt. Quando etiam Pœnitens non satis exprimit circumstantias mutantem speciem v.g. quod persona, quam carnaliter cognovit, fuerit conjugata:

K k

vel

vel quando non exponit numerum graviorum peccatorum, tenetur Confessarius de his Pœnitentem interrogare. Quod si ob diuturnitatem temporis, & lapsuum frequentiam nequeat Pœnitens certum peccatorum numerum determinare; ut sæpe contingit in delectatione morosa, pravis desideriis, consuetudine jurandi, &c. interrogari poterit, à quanto tempore est confessus, & ab illo tempore quoties singulis septimanis, aut singulis diebus solitus fuerit labi in illud peccatum; & ex his quantum fert memoria expositis, poterit Confessarius conjecturam sufficientem facere de frequentia & numero lapsuum à postrema Confessione.

2. Dum Pœnitens narrat superflua, aut suas querelas, aut negotia domestica, aut res alienas ad propria peccata non pertinentes, Confessarius peritè sermonem divertat, v. g. dicendo, satis intellexi, quid meministi circa peccatum detractionis, verba contumeliosa, aut aliud peccatum; pro qualitate personæ.

3. Si interrogandus sit in materia luxuriæ, utendum verbis honestis ac pudicis, paulatim à cogitationibus ad verba, à verbis ad actus progrediendo, ne Pœnitentes ex Confessario ea peccata discant, quæ antea ignorarunt.

4. Quando aliquid occurrit grave & reprehensione dignum, confidentem non statim arguat, nec signum præbeat admirationis, antequam confessio absolvatur, ne Pœnitens turbatus, aut territus reliqua peccata fileat.

5. Si Pœnitens absque necessitate attingat graviora aliorum peccata, disertè illum moneat, ut ista fileat, & sua tantum peccata exponat.

6. Si quis confitendo ostendat se habere notitiam alicujus peccati, ex quo imminet grave damnum alicui Communitati, caveat confidentem absolvere, nisi statuatur congruo modo efficere, ut res ea reveletur Superioribus illis, quibus incumbit Communitatis periculo prospicere: quærendus tamen est modus, quo sic fiat, ut non cedat in perniciem Pœnitentis.

7. Quando narratur peccatum quod constat esse reservatum, à quo Confessarius per se nequit absolvere, monendus est Pœnitens ut ibi sistat, donec vel Pœnitens, vel potius ipse Confessarius ad Superiorem pro facultate recurrat, tacito tamen Pœnitentis nomine; nisi malit alteri habenti potestatem iterum confiteri.

8. Quando, ob stupiditatem Pœnitentis, non potest ab eo extorquere idoneam materiam absolutionis per interrogationes ordinarias de mendacio, detractione, ira inordinata, distractione voluntaria, verbis otiosis, &c. Interrogari ulterius potest, an saltem voluerit aliquid horum committere, etsi peccatum externum non posuerit. An egerit aliquid contra remorsum suæ conscientiæ, putando; aut dubitando, aliquid esse peccatum, quod verè non fuit. An saltem sine causa exposuerit se periculo committendi certum aliquod peccatum. Vel, an fuerit causa, cur alii rem prohibitam fecerint, aut aliquid omiserint ad quod tenebantur; quod facile in parentibus locum habet, non monendo sui officii filios, famulos, aut alios suæ curæ commissos. Quod si de nullo etiam horum se accusent, jubendi sunt ut aliquod saltem peccatum exponant, quod meminerunt aliquando in totius vitæ decursu à se commissum: Ac demum monendi, ut quantum fieri potest, in futurum melius instructi ad confessionem accedant.

§. II.

Observanda à Confessario post Confessionem.

1. **P**ostquam Pœnitentis Confessionem integram patienter audivit, injungat salutarem Pœnitentiam ante absolutionem, quamvis etiam ob aliquam causam, aut oblivionem, post absolutionem injungi possit. Forma autem integra Absolutionis superius exprimitur in *Tom. hoc 2. P. 2. T. 3. Cap. 9.* ubi traditur Forma Hæreticos reconciliandi.

2. **Q**uamvis pro satisfactione peccatorum, quævis

quævis opera bona sint idonea; illa tamen ad tria potissimum capita reducuntur. Nempè ad Jejunium, Orationem, & Eleëmofynam. Ad *Jejunium* spectat quævis carnis afflictatio, per cilicia, flagella, vigiliis, cubationem in terra, peregrinationem, tolerationem liberam injuriæ, aut contumeliæ, &c. *Orationis* nomine non solum intelligitur vocalis recitatio, sed etiam mentalis meditatio, lectio spiritualis, frequentatio Missæ, psalmodiæ, concionis, aut Sacramenti alicujus perceptio. *Eleëmofyna* comprehendit omnia opera misericordiæ tam corporalia, quam spiritualia; ut curare infirmos, visitare hospitalia, excipere peregrinos, docere ignorantes, corrigere errantes aut peccantes, & id genus alia. Ex his eligit Confessarius Pœnitentiam pro gravitate peccati, quæ simul sit medicinalis, ad curandum animæ morbos, & præcavendum lapsum in futura peccata; verbi gratia, jejunium lubricis, eleëmofynam avaris imponendo, habitâ ratione virium, sexûs, ætatis, & oportunitatis sui Pœnitentis. In his imponendis, uti cavendum est à nimio rigore, quæ à confessione deterreat; ita ex altera parte videndum, ne declinet ad nimiam lenitatem, aut laxitatem, levia quædam opera pro gravissimis delictis imponendo; ut monet Tridentinum *Sess. 14. Cap. 8. de Sacram. Pœnit.* Quænam censetur Pœnitentia peccato mortali proportionata, diximus supra de Satisfactione Sacramentali *Tom. hoc 2. Par. 3. Tract. 3. Cap. 5. in fine.*

3. Expediit aliquando injungere opera quæ leviora, quæ gravioribus æquivalent, quando sunt diuturna, ut quotidie dum surgit attentè cogitare de morte necessarid ventura, aut de æternitate pœnarum pro unico mortali, aut terram aliquoties osculari, aut nudis genibus, aut extensis brachiis assidud vesperi recitare orationem Dominicam, aut aliquem psalmum, aut alias preces, quæ incutiant horrorem illius peccati, cui Pœnitens est obnoxius.

4. Si Pœnitens recuset Pœnitentiam idoneam, aut suæ emendationi necessariam, neganda est ipsi absolutio; quia per hoc ostendit

se ad illam nondum esse satis dispositum.

5. Numquam absolvat à peccatis, sub aliqua conditione de futuro; ut, si dederis talem eleëmofynam, si petieris ab alio veniam; quia talis absolutio nec licita, nec valida est. Quando verò dubitaret Confessarius, an aliquis puer, aut etiam adultus in articulo mortis habeat in præsentem usum rationis, aut dispositionem requisitam, potest illum absolvere, retentâ saltem in mente hæc conditio; si es capax, ego te absolvo, &c.

6. Potest aliquandò utiliter absolutio, etiam dispositis, ad tempus suspendi; præsertim recidivis, tepidis, remanentibus in prioribus aliqua occasione peccati, retinentibus adhuc bona aliena, &c. Imò debet illis differri, si post bis terve promissam emendationem, restitutionem, &c. Confessarium in re gravi fefellerint. Et hoc item locum habet, dum Confessarius etiam primâ vice audit similes, si modò hunc, modò illum Confessarium adire soleant; de quo, si dubium subsit, sunt interrogandi. Contrarium est dicendum, si contingat jam longè aliud, & planè extraordinarium emendationis signum adferri: nisi ex aliquo capite similes essent urgenti ad instituendam Confessionem generalem.

7. Consuetudinarius, sive qui sæpius assuevit in idem peccatum labi, quem jam primum audis, si se debite præparaverit, & sincerè asserat se esse contritum & proponere emendationem, paratusque sit remedia contra relapsum convenientia admittere, & prudens dubium non oriatur, an ex illis sit, qui fidem datam toties fregissent, de quibus numero præcedenti, necesse non est ipsi absolutionem differre, donec consuetudinem exuerit. Nec facit contra hanc praxim Methodus opposita falso nixa fundamento; quod nempè talis peccator prudenter non possit judicari dispositus ad absolutionem, nisi prius notabili tempore se emendavit, & omninò superavit pravam suam consuetudinem: huic enim refragatur frequens experientia, de qua alibi.

8. Etsi talem Pœnitentem absolverit, expedit

pedit aliquando ipsi suadere, ut pro ea vice ad sacram Synaxim non accedat, ut augeat in eo reverentiam erga illud Sacramentum, & horrorem sui peccati, & majorem præparationem in sequentem Confessionem.

9. Valdè consultum est, ut sigillum Confessionis securius servetur, de Pœnitentis vitis, aut etiam virtutibus, numquam apud alios mentionem facere, ne, dum unum laudat, videatur alium vituperare.

Si debeat de peccato in Confessione audito consilium ab alio petere, expedit tantum generatim proponere; quid agendum foret si talis casus accideret.

10. Si advertat se Pœnitentem malè absolutum dimisisse, sive defectu potestatis absoluti à certo peccato, sive quia malum consilium dedit, sive quia non obligavit ad restitutionem in præjudicium tertii, non debet illum postea monere, nisi fortè prius postulet & obtineat à Pœnitente facultatem aliquid sibi de præterita Confessione indicandi. De his plura superius in Tract. 3, Cap. 4, de Sigillo Sacramentali.

§. III.

Modus juvandi Rudes, & pueros.

Primò, Interrogando explorabit, an sciant Mysteria fidei necessaria, & præcepta Decalogi, ac Ecclesiæ. Si ignorent, quantum potest doceat, vel ad alium Instructorem dirigat.

2. Dum hærent quasi muti, & nulla peccata exponunt, interroget primò, quæ sunt communia ex præceptis Decalogi; aut de mendacio, maledictis, & detractio, & aliis supra in Praxi agendorum in ipsa Confessione n. 8.

3. Doceat eos breviter, quomodo debeant orare mane ac vesperi, & conscientiam examinare de cogitationibus, verbis, & operibus.

4. Moneat peccata, quæ occurrunt, non esse reticenda ex pudore, & Confessarium non posse de illis loqui, & Confessionem non profuturam, si spontè peccata occultentur.

5. Conetur pueris imprimere horrorem peccati; quia nempe reddit animam turpem & deformè instar dæmonis; gratia verò reddit speciosam instar Angeli: 2. Incutiat illi timorem Dei, instar solis ubique præsentis, & malas cogitationes videntis, & igne æterno punientis: Sed qui è contra pios, ac probos instar parentis amat, & stolè gloriæ, & dulcedine æternâ in cælesti paradiso perfundit.

6. Denique doceat eos, ubi inobedientes Parentibus, aut Magistris fuerunt, veniam ab illis postulare. Quia talia remedia pueris altius inhærent.

Motiva Varia

Disponentia ad summam Peccati Detestationem, Contritionem, & vitam Emendationem.

Considera Dei Majestatem, potentiam, bonitatem, ac dignitatem infinitam, per peccatum læsam, spretam, & contemptam. Et tamen summâ benignitate ad nos clamat; *Nolo mortem peccatoris, sed magis ut convertatur, & vivat.* Quis Rex aut Princeps subditum rebellem, & læsæ Majestatis reum tam benignè ad veniam admitteret?

Peccatum, quippe mortiferum, est averfio à Deo summo, æterno, & infinite bono; simulque conversio ad creaturam in se vilem, & infinite à Deo distantem; adeoque peccatum summum est malorum, quod homini potest accidere.

Peccatum est animæ nostræ lethale Venenum, quod demon propinat in patinis aureis, ne illius malitia, & damna ex eo secutura nobis appareat.

Peccatum est horrenda Catena, & compedes, quibus anima constricta in barathri profundum pertrahitur.

Peccatum est nefaria Proditio, quam homo rebellis machinatur adversus legitimum suum Regem ac Dominum, quasi claves civitatis, id est, animæ suæ possessionem tradens dæmoni, hosti capitalissimo.

Pec-

Peccatum est grave Pondus, quod nec celum retinere, nec terra potest, sed infra terrâ ad abyssum Tartari cum peccatore descendit.

Peccatum constituit nos desertores Dei, ac Salvatoris nostri, cui datam in Baptismo fidem, & obedientiam per peccatum violamus.

Imò peccatum, teste Apostolo, Filium Dei conculcat, & Sanguinem Testamenti pollutum ducit, & Spiritui gratiæ contumeliam facit.

Peccatum tristissimo nos Exilio in perpetuum mulctat, dum à patriis Paradisi sedibus in profundissima inferorum relegat; amissâ namque Dei gratiâ, simul perit hæreditarium jus Regni cælestis.

Peccatum est fœdissima animæ Leprositas: nam quemadmodum morbus lepræ corporibus adimit omnem speciem, robur, & vigorem; ita peccatum omni pulchritudine animam privat, & omne virtutum robur elidit.

Peccatum omnia bonorum operum Merita destruit ac dissipat, quantumvis vita sanctissime acta, & omni virtutum genere cumulata fuerit. Efficit quoque, ut nihil eorum, quæ agis in statu peccati, per se conducant ad præmium vitæ æternæ. Ad hæc, privat nos Communionem bonorum operum, quæ in commune fiunt ab Ecclesia Catholica, dum in illo statu versamur.

Quid plura animi & corporis damna proponam? Peccatum si inveteratum fuerit, precipitat animam tantâ vi in miseriarum omnium pelagum, ut jam tradatur in reprobum sensum, qui cumulus est omnium malorum.

Peccatum sæpe corpora sana, & robusta dejicit, ut tardâ fiant, legnia, deformia, & inepta honestis exercitationibus, ut vitam trahant brutis simillimam.

Peccatum potentissimos quosque magnitudine & honoribus sapius exuit: æquillimum quippe est, ut qui divinis honoribus tantum derogarunt, ipsi quoque vicissim Juram similem faciant; quod Saulis, & tot Regum exemplis Scriptura confirmat.

Peccatum aufert lætitiâ cordis, quæ est vita hominis, inquit Sapiens; inserit autem an-

gones, ac tristitiâ, quæ exsiccat ossa; itaque vitam insuavem, ac mortis instar facit.

Peccatum sæpe justo Dei judicio mortem accelerat, & in visceribus nostris, nobis insciis, colligit tabem ac perniciem: Ex quo factum est, ut plures, malefactis ad extremum id exigentibus, morte repentinâ sint extincti, atque ultricibus inferorum flammis addicti.

Tanta sunt peccati damna, & tanta malitia contra divinam bonitatem, ut justissimum sit illud dictum S. Anselmi Archiep. Cantuar. Si hinc peccati horrorem sine pœna, & inde inferni dolorem sine culpa, mihi propositum cernerem, necessitas autem imponeretur alterutrum deligendi; mallet, inquit, purus à peccato & innocens gehennam intrare, quam peccati sordè pollutus Cælorum Regna tenere, *Lib. de Beatitudine cap. 190.* Idem constat de S. Edmundo Archiepisc. itidem Cantuariensi, cujus ea vox erat; Mallet insilire irrogum ardentissimum, quam peccatum ululum sciens admittere in Deum meum. S. Ludovicus Rex Gallorum, ab ineunte ætate hoc sibi meritò semper persuasum habebat: potius mori, quam peccare.

Cum peccatum sit tot rationibus supra quam dici, aut credi possit detestandum, ac reformidandum, extreme sanè dementiæ est, vel momento temporis, in statu tam periculoso permanere, hoc est, in separatione à Deo, in faucibus dæmonis, in portis Inferni, in mediis malorum immensorum agminibus, inter mille discrimina damnationis æternæ.

Hinc ulterius patet, quam ingens sit utilitas Confessionis, & seriæ Pœnitentiæ. 1. Quia hæc adfert Remissionem omnium peccatorum, etiam gravissimorum. 2. Aufert reatum, & debitum pœnarum æternarum, & sæpe pœnarum temporalium, quas Deus peccatoribus in hac vita infligit. 3. Causat Reviviscentiâ omnium bonorum operum, & meritorum, quæ prius in statu gratiæ facta, per secutum peccatum mortale sine Pœnitentiâ in perpetuum extincta fuissent. 4. Restituit conscientię pacem & serenitatem per peccata ablatam, cum magna, & sæpe valdè sensibil-

animi consolatione. Denique reparat omnia peccati damna superius memorata, & restituit statum gratiæ; quod quia summum est, & nunquam satis æstimabile hominis bonum, illius utilitatem ac dignitatem paucis punctis exponam, ut clarius, appareat, quanti momenti sit statum illum per Pœnitentiam acquirere, & acquisitum inviolabiliter retinere.

Quanti momenti sit Status Gratia.

Status Gratia est Pignus vitæ beatæ & immortalis; quinimò initium ac radix cælestis gloriæ.

Gratia illa est Thesaurus electorum, & Fons omnium cælestium bonorum.

Gratia arctissime hominem Deo devincit, astringit, & unit, ut quasi unus cum Deo efficiatur; ut loquitur Apostolus.

Gratia animam constituit Christi sponsam, Patris æterni filiam amantissimam, & templum augustissimum Spiritus sancti.

Gratia regni æterni participem facit, & (quod consequens est) socium, contubernalem, ac fratrem dulcissimum omnium Sanctorum, & Angelorum.

Gratia sanctificans liberat animam à culpis quas contraxit, eamque penitus reconciliat Deo.

Gratia Deum homini demeretur, operibusque nostris vitam æternam promerendim tribuit; ac demùm merita omnia peccatis deperdita restituit.

Gratia erigit animum, ut cuncta caduca despiciat, neque extollatur fortuitis, neque frangatur adversis; & ut illi vera sit voluptas, mundi voluptates contemnere.

Gratia virtutes omnes, ac dona Spiritus sancti menti inserit, & inserta custodit.

Denique, quod caput est, gratia Deum ipsum in hominis Animam hospitio recipit, ac conservat, quam suâ præsentia consolatur, quam defendit, quam gubernat, quam dirigit ad cælestem patriam; in qua cum dilecto Sponso pascitur, in qua triumphat, in qua beatè conquiescit per omnem æternitatem.

REMEDIA ET DOCUMENTA contra singula Peccata in particulari: Actus varii, & Motiva Contritionis perfectæ: Praxis assistendi ægris & moribundis; item cuius Proximo in quovis Statu, traduntur infra Tomo Tertio circa medium, & finem.

TRAC.

TRACTATUS VLTIMVS.

IDEA SCIENTIFICA

THEOLOGIAE VNIVERSÆ, ET SCIENTIARVM ILLI ANNEXARVM.

Complectens juris Canonici, juris Civilis, Scientiæ Philosophicæ, Rationalis, & Naturalis cum annexis, Principia, Regulas, Axiomata, Auctores, Originem, Progressum, ac Partium singularum Ordinem, & Materiam, ac Fori Ecclesiastici normam multiplicem: singula brevi methodo exposita.

Cum hæc Principia, Regula, Auctores &c. præsertim Theologiæ, juris Canonici, & Civilis cum scientiis illis ancillantibus, maximi sint momenti ad Resolutiones Theologicas in omni genere ritè formandas: atque insuper plurimum conducant Scientiarum altiorum Studiolum in quavis alia occasione horum singulorum notitiam in promptu habere, ac frequenter recolare. Hinc in illius commodum sanè singulare Tractatum sequentem non modico studio elaborandum existimavi, ne etiam in hoc genere aliquid desit ad hujus Operis complementum.

Primo igitur, declarantur juris Canonici Partes omnes, ordo, materia, ac modus singulas partes citandi, & in libris citatas, in Corpore juris facillè reperiendi, in quo pauci satis peritiæ habent. 2. Sequuntur Regulae juris Canonici breviter explicate, quæ sunt lucida dictamina, & quasi medulla universi juris, formulâ brevi comprehensa, & facillè retinenda, ac proferenda. 3. Adducuntur Auctores varii, qui juris Canonici materias tractarunt, ut horum notitia & delectus ad manum habeatur. 4. Simili modo proceditur in

declaratione Partium, citationum, materiarum juris Civilis; cujus & Regulae deducuntur: & demùm Auctores varii proferuntur, qui in jus Civile scripserunt. 5. Scientiæ Philosophicæ, uti & Mathematicæ, origo, progressus, partes omnes ac materiæ ob oculos ponuntur. Illius Principia, & Axiomata in Scholis recepta exponuntur. Denique annotantur accuratè Auctores varii, qui in omni genere Philosophiam tam antiquam, quam novam recenter tractarunt. 6. Deducuntur Theologiæ universæ Partes, ordo, materiæ, earumque distributio juxta Methodum D. Thomæ passim in Scholis receptam. Subdantur Auctores omnis generis, Operumque notitia, quæ etiam in Theologiæ Controversiis recentioribus prodierunt. 7. Exponitur norma & praxis Fori Ecclesiastici, præsertim Romani.

Horum singula haud dubiè magno subsidio erunt illis Missionariis, & aliis librorum copiâ carentibus, quibus ego potissimum subvenire studeo. His sanè, & passim aliis, multò facilius est hæc Scientiarum Regulas, quam tot earum Volumina evolvere, vel ex multis hæc notatis Auctorem sibi idoneum deligere,

gere, quàm Bibliothecas comparare: quorum singula in decursu magis eluceſcent.

CAPVT I.

De Notitia totius juris Canonici, ejus Partibus, Ordine, Materia, & Variis citandi modis.

IUS Canonicum originem duxit à primis Ecclesiæ Conciliis & Decretis: progressum habuit ex aliis Patrum, Pontificum, ac variorum Conciliorum placitis, ac statutis in Corpus juris redactis, & approbatis. Canonicum dicitur à Canonibus, id est, Regulis Ecclesiasticis, quibus constat. Continet quinque partes, quæ sunt, Decretum, Decretales, Sextus Decretalium, Clementinæ, Extravagantes.

1. *Decretum*, seu liber Decretorum continet summam juris antiqui à Gratiano Monacho Benedictino, ex diversis Conciliis, & Sanctorum Patrum placitis collectam; unde passim dicitur Decretum Gratiani. Illud approbavit Eugenius III. circa annum Christi 1150. Subdividitur in tres Partes, quarum prima continet Distinctiones 101. subdivisas in Capitula seu Canones. 2. Continet. 36. Causas subdivisas in Quæstiones, varia Capitula continentes. 3. Continet tractatum de Consecratione divisum in quinque Distinctiones, quæ etiam in varia Capitula subdividuntur.

Porro *Decretum* juxta tres illas Partes diversimodè citatur. Prima Pars citatur per initium & numerum Distinctionis v. g. Capitulo *Clericorum* Distinctione. 5. Secunda Pars citatur sic: Capitulo *Nemo* 11. Quæst. 3. ubi per ly 11. subintelligitur Causa. Tertia Pars similiter citatur per Capitula, & numerum Distinctionis, adjecto ly, de *Consecratione*, v. g. Capitulo *Episcopus*, de Consec. Distinct. 4. Huic tertiæ Parti subnectuntur Canones Pœnitentiales 47. & Canones Apostolorum 84.

Nota, Secundæ Parti Decreti Causa 33. Quæst. 3. inferi Tractatum de Pœnitentia, divisum in 7. Distinctiones, subdivisas in Canones seu Capitula, quæ proinde ita v. g. citantur: Cap. *Lacryma*, de Pœnitentia Distinct. 1. Hunc Tractatum nonnulli cum Wibaldo referunt ad 3. Partem: sed ex communi, tertia Pars Decreti solum continet Tractatum de Consecratione.

2. *Decretales* continent litteras Pontificum, ad Quæstiones, tum in Conciliis, tum extra sibi factas, decretoriè respondentium. Eas in unum Tomum redegit & in 5. libros digessit ac confirmavit Gregorius IX. sub annum Christi 1230. Singuli libri dividuntur in Titulos, & Tituli in Capitula, quæ v. g. sic citantur: Capitulo *Pastoralis*, de rescriptis. Porro ad faciùs inveniendum Titulum, de quo est quæstio, præfixus est ibi index titulorum, ordine Alphabetico, nec non Index Capitulorum, etiam ordine Alphabetico subiecto ex verbis initialibus cujusque Capituli.

3. *Sextus Decretalium* sic dicitur, quia quinque prioribus postmodum additus fuit à Bonifacio VIII. sub annum Christi 1298. Dividitur in 5. libros sub iisdem titulis, ut supra, & eodem modo citatur: nempe per initium Capituli & Titulum, adjecto ly, in *sexto*, v. g. Capitulo *Alma Mater*, de sententia Excommunicationis, in 6.

4. *Clementina*, sic dicitur, quod contineant Constitutiones Clementis V. variis occasionibus editas, publicatas tamen à Joanne XXII. sub annum Christi 1317. Dividitur in 5. libros, quorum singuli suos habent Titulos & Capitula, ut supra. Citantur sic: Clementina *dudum*, de sepultis.

5. *Extravagantes*, sic dicitur, quia sunt extra priores partes, ex quibus unum Corpus juris Canonici antea fuerat conflatum. Dividuntur in duas Partes, quarum prima continet 20. Constitutiones Joannis XXII. quæ citantur hoc modo: extravagante, cum ad *Sacrosanctæ* de sententia Excommunic. Joannis XXII. Secunda pars continet alias Extravagantes in 5. Libros digestas, quæ dicuntur

tur Communes, quia à diversis Pontificibus sunt editæ. Citantur hoc modo: Extravagante *super gentes*, de consuetudine.

Nota, cum liber sextus Decretalium, Clementinæ & Extravagantes omnes sint Decreta Pontificum, æquè ac quinque illi libri, qui ad secundam Partem pertinent, & simpliciter dicuntur Decretales; ideo à quibusdam totum jus Canonicum dividi in duas Partes, nempe in Decretum & Decretales, supradicta omnia comprehendendo sub Decretalibus; sed hoc quoad rem in idem redit.

Ad extremum, ut Citationes juris Canonici, & Civilis melius inter se discernantur, notandum est, quod in jure Civili citentur Instituta, Codices, Digesta, sive Pandectæ, & hæc per Græcum, P. Vel duplex ff. item Novellæ, Authentica, & Leges Imperatoriæ. Juris autem Canonici loca citantur his nominibus; Decretum, Decretales, sextus Decretalium, Clementinæ, Extravagantes; quæ dividuntur per Capita & Distinctiones, & harum Capitula, addito Capituli verbo primo, ad illius à cæteris distinctionem; uti in prædictis, & infra sequentibus de jure Civili observari poterit.

CAPVT II.

Regula juris Canonici, earumque brevius Expositio, quæ ad Resolutiones particulares in omni panè materia deserviunt.

Omnis res per quascumquè causas nascitur, per easdem dissolvitur. *Cap. 1. Omnis*. Quia sublata causâ tollitur effectus, qui ab illa conservatur. Sic nudi consensus obligatio, contrario consensu tollitur. Ex Decretalibus in *lib. 5. cap. 1.* Et est Regula conformis juri Civili *L. Nihil. ff. eodem*. Non habet tamen hoc locum in Matrimonio, & quando cederet hoc in præjudicium tertii: ista enim lex particularis excipit; uti in aliis regulis aliquando contingit.

Tom. II. P. 2.

Dubia in meliorem partem interpretari debemus. *Ex cap. 2. Estote*. Quia melius est de misericordia argui, quàm de severitate. *C. Alligant 26. Quæst. 7.* Et magis expedit falli per bonam opinionem de alio, quàm per malam. *D. Thomas.*

Propter scandalum evitandum, veritas non est omittenda. Scilicet ubi dici debet. *Cap. 3. Qui scandalizaverit.*

Propter necessitatem, illicitum efficitur licitum. *Illicitum* scilicet ex aliqua lege positiva, non ex natura sua. *Cap. 4. quod non est.*

Illicitè factum, obligationem non inducit. *Cap. 5. quod latenter*. Quia facta contra legem ipso jure non valent, regulariter loquendo.

Tormenta, iudiciis non præcedentibus, inferenda non sunt. *Cap. 6. cum in contemplatione*. Sed nec præjudicat confessio in tortura, nisi extra locum torturæ ratificata fuerit. *Lib. 1. ff. de Question.*

Sacrilegus est, offendens rem, vel Personam Ecclesiasticam. *Cap. 7. quæ multoties*. Nam & res, sive bona Ecclesiæ oblata, sacrata censentur.

Qui facit aliter quàm debet, facere non dicitur. *Cap. 8. qui ex timore*. Quia sic factum non est lege ratum, sed nullum.

Ignorantia non excusat Prælatus in peccatis subditorum. *Cap. 10. quamvis*. Scilicet, culpabilis; quia Pastoris est ovibus cavere. *C. sit Rector Dist. 43.*

Pro spiritualibus homagium non præstatur. 1. Juramentum fidelitatis. *Cap. 11. indignum*. Tale non est juramentum obedientiæ, quod præstatur Prælatis post adeptum beneficium. *Cap. antiqua de Privil.*

Beneficium Ecclesiasticum illicitè, sine institutione Canonica obtinetur. *In sexto. Cap. 1. Beneficium*. Quia in Ecclesiam non datur ingressus nisi per ostiū, id est, illius Prælatum.

Possessor male fidei nullo tempore præscribit. *Cap. 2. Possessor*. Quia in quo quis peccat, præmium non meretur. *C. vigilianti Extrav. de Præscrip.*

Sine possessione præscriptio non procedit. *Cap. 3. de Poss.* Quia præscriptio in possessio-

ne fundatur. Hinc laicus decimas, & jura spiritalia nunquam præscribit; quia laici possessionis illorum sunt jure incapaces.

Non dimittitur peccatum, nisi restituatur ablatum: *cap. 4. peccatum*. Quia sine voluntate restituendi Pœnitentia non agitur, sed simulatur.

Nemo potest ad impossibile obligari: *cap. 6. Nemo*. Quia natura docet non imputandum homini, quod non est in ejus potestate.

Privilegium personale personam sequitur, & extinguitur cum persona: *cap. 7. Privilegium*. Hinc ad hæredes non transit: imò quandoque extinguitur ante personam, cum quis abutitur privilegio: Ex *Cap. accedentibus*. Extra. de Privileg.

Semel malus, semper præsumitur esse malus: *cap. 8. semel*. Scilicet, nisi probetur mutatus: ut in textu. Sicut semel bonus præsumitur in posterum bonus, nisi mutatio probeatur: *Cap. Vnica. Extrav. de Scrut.*

Ratum quis habere non potest, quod ipsius nomine non est gestum: *cap. 9. Ratum*. Quia ex jure duæ fictiones non cadunt circa idem.

Cum sunt partium jura obscura, reo favendum est potius, quam actori: *cap. 11. cum sunt*. Quia actor impetit, reus se defendit, quod est favorabilius: *Inst. de Interdict. §. commodum*. Item, Nemo præsumitur ligatus, sive obnoxius, nisi probetur; cum omnes homines sint naturæ liberi: *Authentica; Quibus modis §. Nunc. Coll. 7*. Unde & sequitur illos habere possessionem suæ libertatis, & jus, ne ea gravetur, nisi ex causa sat probata. Regula dicta locum non habet in causis quibusdam ex jure favorabilibus; ut si jura sint obscura in causa Matrimonii, libertatis, Testamenti vel dotis: in horum favorem potius judicatur: *C. Fin. Extrav. de judicata*.

In judiciis non est acceptio Personarum: habenda: *cap. 12. in judiciis*. Quia iudicium requirit æqualitatem, quæ repugnat acceptio- ni personæ unius præ alia: *S. Tho. 2. 2. Quæst. 63. Art. 4*. In pænis tamen imponendis deferendum est dignitati, & personæ: *cap. Fin. Extrav. de Trans.*

Ignorantia facti, non juris excusat: *cap. 13. ignorantia*. Quia quilibet præsumitur scire jura per se, vel per alios in foro externo: cum Princeps velit, ut lex non obliget ante promulgationem: *cap. in istis, Distinct. 4.*

Cum quis in jus succedit alterius, justam ignorantie causam censetur habere: *cap. 14. cum quis*. Scilicet in defensione, non in alterius provocatione. Quia in defensione non præsumitur cognosci factum alienum.

Odia restringi, favores convenit ampliari: *cap. 15. odia*. Si Deus benignus, ut quid Sacerdos ejus austerus vult apparere? *cap. Alligant. 26. Quæst. 7.*

Decet concessum à Principe beneficium esse mansurum: *cap. 16. decet*. Quia beneficiis nos adjuvari oportet, non decipi: *cap. Vnica. Extrav. de Commod.* Regula intelligitur de beneficiis realibus, non de personalibus: ut *suprà cap. Privilegium*.

Indultum à jure beneficium, non est alicui auferendum: *cap. 17. indultum*. Intelligitur ab homine, & sine causæ cognitione; nam alio jure interdum tollitur alterius juris beneficium.

Non firmatur tractu temporis, quod de jure ab initio non subsistit: *cap. 18. non firmatur*. Quia solum tempus non est modus inducendæ, vel tollendæ obligationis: *L. Oblig. ff. de Act. & Oblig.*

Quod semel placuit, amplius displicere non potest: *cap. 21. quod semel*. Scilicet, si non sit debite improbatum, si scienter & non solâ mente, sed signo externo indicavit placere, & si alterius interfit quod placuit: *ita Glossa hoc loco*.

Non debet aliquis alterius odio prægravari: *cap. 22. non debet*. Quamvis in quibusdam casibus delictum unius possit causare defectum, sive inhabilitatem in alio; ut in eo qui est illegitimè natus.

Mora sua cuiuslibet notiva est: *cap. 25. mora*. Quia qui moratur præstare quod debet, damnum consequens illi imputatur.

Scienti & consentienti non fit injuria, neque dolus: *cap. 27. scienti*. Quia, talis non circum-

circumvenitur, fallitur, aut decipitur: ut tamen obliget, debet esse consensus à jure non irritatus.

Quæ à jure communi exorbitant, nequam ad consequentiam sunt trahendæ: *cap. quæ à jure*. Quia talis exorbitatio est odiola, adeoque restringenda; *cap. sanè Extr. de Privil.*

Quod omnes tangit, debet ab omnibus approbari: *cap. 29. quod omnes*. Quia alteri per alterum non debet iniqua conditio inferri *Leg. si quis cap. de Inoffic. Test.* Intellige, ubi singuli habent jus separatum, non ubi determinatio relinquatur penes majorem partem.

In obscuris minimum est sequendum: *cap. 30. in obscuris*. Quia si dubitetur, an quis voluerit maximum, verosimile est saltem voluisse minimum. Idem in jure Civili *Vlpianus*.

Non licet actori, quod reo licitum non existit: *cap. 32. non licet*. Quia favorabilior in jure est conditio rei, quam actoris.

Mutare consilium quis non potest in alterius detrimentum: *cap. 33. mutare*. Quia alter sine propria culpa læderetur. Juxta alteram Regulam: quod semel placuit, amplius displicere non potest.

Generi per speciem derogatur: *cap. 34. generi*. Quia species sub genere distinctius continetur. Et pari ratione, species, quæ reperitur specialior, debet derogare alteri speciei. Uti & individua speciei derogare debent. *Decius in d. l. in toto*.

Pro possessore habetur, qui dolo desit possidere: *cap. 36. pro poss.* Ne quis in alterius detrimentum possessionem à se abdicaret, *Lib. qui dolo ff. Eod. ut in lege Civili infra*.

Utile non debet per inutile vitari: *cap. 37. Utile*. Quia aliàs actus qui potest utiliter subsistere, ex levi causâ annullaretur.

Cum quid prohibetur, prohibentur omnia, quæ sequuntur ex illo: *cap. 39. cum quid*. Quia de connexis idem est iudicium. Sicut etiam concessio aliquo, concessa censentur omnia, sine quibus illud explicari non potest: *cap. præterea, Extrav. de Offic. Deleg.*

Accessorium naturam sequi congruit principalis: *cap. 42. accessorium*. Quia magis dignum trahit ad se minus dignum, *cap. quod in dubiis Extr. de Consecr. Eccl.*

Qui tacet, consentire videtur: *cap. 43. qui tacet*. Quia ille, cujus est prohibere, non prohibendo, quando potest & debet, videtur approbare, *cap. si servus Dist. 54*. Differt hæc Regula à sequenti, quia hæc agit de consensu; sequens de confessione criminis objecti &c.

Is qui tacet, non fatetur, sed nec utique negare videtur: *cap. is qui*. Quia tacere est aliquid medium inter affirmare & negare: sicut inter album & nigrum, est aliquod medium, esse fuscum aut pallidum. Hæc regula desumpta videtur ex jure civili infra.

Inspicimus in obscuris, quod verosimilius est, vel quod plerumque fieri consuevit: *cap. 45. inspicimus*. Quia ubi ex verbis, aut alijs indiciis non satis apparet quid actum sit, id censetur actum esse, quod plerumque fieri consuevit; ut in contractibus &c. Hæc etiam Regula traditur in jure Civili.

Præsumitur ignorantia, ubi scientia non probatur: *cap. 47. præsumitur*. Quia ea quæ in facto consistunt, possunt probabiliter ignorari, nisi factum sit publicum, vel res sit, quam alter scire tenetur; & tunc præsumptio est contra illum, qui ignorantiam suam allegat. Hinc dicitur ignorantia facti, non juris excusare: quia notitia juris publici præsumitur in foro externo, *cap. innotuit Extr. de Elect.*

Locupletari nemo debet cum alterius injuria, vel jactura: *cap. 48. locupletari*. Dicitur enim dolo malo facere, qui ex aliena jactura lucrum quærit; *in Lib. naturaliter ff. de Cond. Indeb.* Notat tamen hic Glossa, regulam istam locum non habere in usu capione, & præscriptione; ne dominia rerum sint incerta.

In pænis benignior est interpretatio facienda: *cap. 49. in pænis*. Quia pæne sunt odiosæ, *Lib. respiciendum ff. de pænis*: odiosa autem sunt restringenda, juxta aliam regulam

Iam juris. Et ideo in pænis liquida debet esse probatio, ut incurrantur: proinde in pænis numquam defertur iuramentum in defectum probationis: *Baldus in lib. 1. cap. de his.*

Actus legitimi conditionem non recipiunt, neque diem: *cap. 50. actus.* Hoc est, actus legitimi, qui non recipiunt diem vel conditionem, in totum vitiantur per temporis vel conditionis adjectionem: ut in textu, & *Lib. actus ff. eodem.* Contractus enim primò & per se conditionem recipiunt.

Semel Deo dicantur, non est ad usus humanos ulterius transferendum: *cap. 51. semel.* Intellige, non esse transferendum in eadem forma: ut glossa hic: nam ad opera pia, vel urgentia debita, possunt calices & vasa alia Ecclesiastica vendi etiam laicis, sacris tamen abdicata, conflata, & minuta: *cap. hoc jus 10. Quest. 2.*

Non præstat impedimentum, quod de jure non sortitur effectum: *cap. 52. non præstat.* Quia quæ contra jus fiunt, debent regulariter pro infectis haberi: *Lib. non Dubium cap. de Legib.* Et ideo actus à jure damnatus non impedit alium actum validè faciendum.

Cui licet quod est plus, licet utique quod est minus: *cap. 53. cui licet.* Scilicet, quando id quod est minus, continetur sub majori.

Qui prior est tempore, potior est jure, *cap. 54. qui prior.* Intellige, cæteris paribus: & sic in rei venditione præfertur ille cui res primò tradita fuit, non qui prius emit.

Qui sentit onus, sentire debet commodum, & contra: *cap. 55. qui sentit.* Quia aliàs melior videretur esse conditio negligentis, quam laborantis: *cap. 1. Extravag. de sepulturis.*

In re communi potior est conditio prohibentis: *cap. 56. in re.* Scilicet, quando res est indivisa: & ideo si habeo fundum tecum communem, & tu velis in eo ædificare domum; si ego id prohibeo, potior est mea conditio iudicanda: ut hic in textu.

Contra eum, qui legem dicere potuit aperiùs, est interpretatio facienda: *cap. 57. contra eum.* Quia sibi imputare debet, si clariùs non est locutus, & si in dubio verba contra eum intelligantur; ut in textu: *Et Lib. in contrahenda ff. eodem.*

Non est obligatorium contra bonos mores præstitum iuramentum: *cap. 38. non est.* Quia iuramentum non est institutum ut sit vinculum iniquitatis: *Cap. inter cætera 22. Quest. 4.*

Quod ob gratiam alicujus conceditur, non est in ejus dispendium retorquendum: *cap. 61. quod ob gratiam.* Intellige, de eo quod conceditur per privilegium motu proprio Principis; non autem petitione impetrantis: *Glossa hic.*

Nullus ex consilio, dummodò fraudulentum non fuerit, obligatur: *cap. 62. nullus.* Quia nemo tenetur alterius consilium sequi, sed consulens relinquit illi deliberationem.

In pari delicto vel causa, potior est conditio possidentis: *cap. 56. in pari.* Quia duo vincula magis ligant quam unum: *cap. 1. Extr. de treuga.*

Potest quis per alium, quod facere potest per seipsum: *cap. 68. potest.* Quia effectus magis est inspiciendus quam modus: *ad Lib. 3. Baldus.* Intellige, nisi ad agendum electa fuerit ipsius personæ industria.

In malis promissis fidem non expedit observari: *cap. 69. in malis.* Quia fides data, non debet esse vinculum iniquitatis; ut supra dictum de juramento.

In alternativis, debitoris est electio, & sufficit alterum adimpleri: *cap. in alternativis.* Quia in alternativis, scilicet hoc, vel illud, verificatio fit in uno eorum: *Decius in d. §. ubi.* Intellige, in alternativa dandi unum vel alterum: in alternativa verò accipiendi, electio est accipientis, & creditoris: *Lib. si ita ff. de contractu Empt.* In pænis autem alternativis, electio est rei: *Baldus in lib. quicumque.*

Qui

Qui ad agendū admittitur, est ad excipiendum multò magis admittendus: *Cap. qui ad agendum.* Quia in actione proceditur ad rei acquisitionem, in exceptione agitur contra alterum ad rei retentionem; retentio autem à jure faciliùs conceditur, quam acquisitio: *Lib. per retentionem, Cap. de usuris.*

Factum legitime retractari non debet, licet casus postea eveniat, à quo inchoari non potuit: *Cap. Factum.* Quia in actibus præcipuè spectatur initium: *Lib. cum filius, §. heres, ff. de Legat. 2.*

Frustra fidem sibi quis postulat ab eo servari, cui fidem à se præstitam servare recusat: *Cap. Frustra.* Intellige, circa idem factū. Quia qui aliquid promisit & non præstat, videtur recedere à conditione, sub qua alter ipsi promississe censetur: *Lib. cum proponas, Cap. de Pact.* Locum tamen non habet regula, ubi contrahentium ex jure est dispar conditio; ut si contrahas cum pupillo sine auctoritate tutoris, potest ille à contractu resilire, tu verò illi præstare teneris: quia talis contractus mutuus in jure dicitur claudicare: *Lib. Julianus, §. si quis.*

Delictum personæ non debet in Ecclesiæ detrimentum redundare: *Cap. 76. delictum.* Quia Prælati delinquendo non repræsentant Ecclesiam, ut in textu. Intellige, nisi Prælati delinquant cum consensu Capituli Ecclesiæ; *glossa hic.*

In argumentum trahi nequeunt, quæ propter necessitatem aliquando sunt concessa: *Cap. in argumentum.* Quia desinente necessitate non est similitudo in totum: *Cap. quod pro remedio, 1. Quest. 7.* Ubi tamen recurrit necessitas eadem, vel major, potest in argumentum trahi: *glossa hic.*

In generali concessione non veniunt ea, quæ quis non esset verisimiliter in specie concessurus: *Cap. 81. in generali.* Talia censentur esse, quibus concedens difficulter potest carere: ut sunt instrumenta artis, &c. Quia quando talia specialiter non memorantur, censentur spontè omiſſa, *Lib. item, §. hoc editum ff. de Injur.*

Qui contra jura mercatur, bonam fidem præsumitur non habere: *Cap. 82. Qui contra.* Quia qui sic mercatus est, vel sciebat prohibitionem juris, vel eam ignorabat? Si sciebat, planum est quod mercatus sit malà fide contra ordinem juris: si ignorabat, tunc etiam mala fides præsumitur, quia ignorantia juris non excusat in foro externo, sed bene ignorantia facti: *Lib. si Fur. ff. de usu cap.*

Cum quid unà viâ prohibetur alicui, ad id aliâ non debet admitti: *Cap. 84. cum quid.* Quia intentio legis est, quando aliquid prohibet, ut ad illud nullo modo perveniatur. Intellige, nisi res prohibeatur principaliter, nec certâ viâ, aut modo obtineatur, tunc potest aliâ viâ admitti. Sic Episcopus suæ Ecclesiæ à jure alligatus, ad aliam non eligitur, sed bene postulatur: *C. Final. Extr. de Postulat. Prælat.*

CAPUT III.

Auctores in Jus Canonicum.

Pauli Lancelotti, Corpus Juris Canonici, anno 1587.

Joannis à Turrecremata, Commentarii in Decretum, vol. duo, anno 1555.

Petri Tholosani, Opera in Jus Canonicum Petri Alagona Compendium.

Andree Vallensis, Summarium Decretalium D. Gregorii IX. in 4. anno 1645.

Augustini Barbosa, de officio & potestate Episcopi, in fol. anno 1628. ejusdem, de Jure Ecclesiastico universo in fol. anno 1634. De Canonis & dignitatibus, in 4. an. 1634. De Parocho, Canonis, &c. anno 1640. Summa Decisionum Apostolicarum, in fol. an. 1646.

Bartholomei Caranzæ, Ord. Præd. Summa Conciliorum, in 8. anno 1639.

Ascani Tamburini, de Jure Abbatum, Tomi 3. anno 1640.

De Jure in omni foro frequentiori, Tomi 7. anno 1623.

Didaci Covarruvie, Opera juris varia, anno 1583.

Francisci Zypæi Belgæ, Jus Pontificium

novum, in 8. Anno 1620. Eiusdem Notitia Juris Belgici, in 4. Consultationes Canonicae, in fol. Responsa, & de Jurisdictione, in fol. Enarratio analytica Juris Pontificii, in 4. Anno 1641.

Caroli à Mansfelt, Castra Dei, sive Praxis Casuum pro militia, in 4. Anno 1642.

Joannis Antonii Massobrii, Praxis de concursu ad Parochias, in 4. Anno 1626.

Prosperi Fagnani, Juris Canonici Opera recentia.

Joannis à Chokier, Commentaria ad Regulas Cancellariae, in 4. Anno 1621.

Joannis Francisci Leonis, Thesaurus fori Ecclesiastici, in 4. Anno 1605.

Joannis Wamefii, Consilia de Jure Pontificio, Lovanii, in fol. Anno 1643.

Nicolaus Garcia, de Beneficiis, in fol. Anno 1618.

Raphaëlis de Turri, de Cambiis, in fol. Anno 1645.

Oliverii Beltramini, Decisiones Rotæ Romanæ, in 4. Anno 1623.

Petrus de Marca, de Libertatibus Ecclesiæ Gallicanæ, in 4. Anno 1641.

Salusti Tiberii à Corneto, Formularium instrumentorum, in 8. Anno 1626.

Thomas del Bene, De Immunitate Ecclesiastica, in fol. Anno 1650.

Jacobi à S. Antonio, Carm. Calceat. Belgæ. Consultationes Canonicae, &c. De Exemptione Regularium, &c. in 4.

Thesaurus communium Opinionum in fol. Anno 1584.

Concilium Tridentinum, cum Declarationibus Cardinalium, ex recognitione. Joannis Gallemart, &c. Ant. Anno 1623.

Roberti Bellarmini, Declar. Card. de eodem Concilio Tridentino.

Synodus Antverpiensis, in 8. Anno 1610.

Synodus Provincialis Mechliniensis, in 4. Anno 1680.

Pauli Layman, Societatis Jesu, Jus Canonicum illustratum Tomis duobus, Dilingæ Anno 1673.

CAPUT IV.

De Notitia totius Juris Civilis, ejusque Partibus, Materia, & citandi methodo.

Ius civile seu Casareum à Republica Romana inchoatum fuit, & processu temporum ab Imperatoribus, præsertim Justiniano Seniore auctum, & in eundem, qui modo existat, ordinem redactum est; & dicitur Corpus Juris Civilis. Quatuor partibus constat, scilicet, Institutis, Digestis, Codice, & Authenticis seu Novellis.

Prima pars (quæ dicitur *Instituta*) continet quatuor libros Institutionum, quæ sunt velut quædam *Itagoge*, seu introductio ad studium juris Civilis, soletque citari per paragraphos, & titulos v. g. paragrapho *Singularum*, *Institutis*, de rerum divisione.

Secunda (quæ dicitur *Digesta*, seu *Pandecte*) complectitur 50. libros Digestorum, quorum 24. priores vocantur *Digestum vetus*, complectens leges antiquiores, in Titulos & ordinem *Digestas*. 1. 4. Sequentes dicuntur *Digestum infortiatum*, quod aliqui sic dictum volunt, quia versatur circa fortuitas Successiones, quæ per mortem & ultimas voluntates obveniunt aliter. Reliqui 12. dicuntur *Digestum novum*. *Digesta* ordinariè significantur per duplex F. cujus ratio communiter adfertur, quod à duobus Fridericis Imperatoribus Patre & Filio collecta sint. Sæpè etiam significantur per magnum D. ut patet ex Corpore juris. Subindè etiam significantur per Litteram Græcam Π. Majusculam, quæ est initialis vocis Græcæ *Pandecte*, id est, omnia complectentes. Citantur autem per initium vel numerum Legis, addito *ly*, *Digestis*, hoc modo: lege *juris* (vel lege 1.) *Digestis* de justitia & jure. Subindè etiam utrumque indicatur, nempe initium & numerus legis, hoc modo: lege *Jure* 1. *Digestis*, &c. quod si lex aliqua sit paulò longior, addi solet *§. legis*.

Si

Si quando non exprimitur, ex parte Corporis Juris desumpta sit lex, quæ allegatur, censetur sumpta ex *Digestis*.

Tertia Pars (sive *Codex*) continet 12. Libros Legum recentiorum, quibus subindè colligantur leges antiquiores *Digestorum*. Significatur per Majusculam C. citatur eodem modo, quo *Digesta*, nisi quod pro *ly*, *Digestis*, ponatur *ly*, *Codice*. V. G. lege *cunctos* (vel lege 1.) *Codice* de summa Trinitate.

Quarta Pars (quæ dicitur *Authenticæ* seu *Novellæ*) est velut Appendix ad Codicem, continetque Constitutiones alias, etiam Casareas, divisas in Collationes novem, quæ, quia aliis recentiores, appellatæ sunt *Novellæ*. Vocantur etiam *Authenticæ*, non quod majoris sint auctoritatis, quàm aliæ leges Codicis, sed ut distinguantur à quodam illarum compendio, olim evulgato. Significantur per Majusculam A. vel N. Litteras initiales: citantur hoc modo: lege *per occasionem* A. vel N. de nuptiis. Vel sic, A. vel N. 22. lege, *per occasionem*.

Præter hæc ad calcem *Authenticarum* in Corpore juris subduntur varia extra ordinem. 1. Aliquot *Edicta* Justiniani. 2. Variæ Constitutiones posteriorum Imperatorum. 3. Libri aliquot de feudis. 4. Constitutiones Friderici secundi Imperatoris, & Henrici septimi.

Hæc omnia eodem ordine in Juris Civilis Corpore continentur. In cujus singulas Partes quinam præcipuè Auctores scripserint, ad finem Capitis sequentis declaratur, ut & facile cognosci, & cum delectu adiri, aut pro rei exigentia comparari possunt.

CAPUT V.

Regula juris Civilis generatior, ex Corpore Juris hic in unum selectæ.

Cum hæc Regule plurimùm juvent in omni materia tam Civili, quàm Theologica per modum Principiorum ad formandum Resolutiones particulares, per commodum erit eas hic simul, tamquam aliquod juris Ci-

vilis Compendium, in promptu habere; quarum expositio passim in ipso jure prolixius reperitur.

Regula est, quæ rem breviter enarrat, non ut ex regula jus sumatur, sed ex ipso jure regula fiat; Tales sunt Regule sequentes.

Femine ab omnibus officiis civilibus, vel publicis remotæ sunt. Ut sunt officium Judicis, Magistratus, vel Procuratricis agere. *Vlpianus*. Scilicet ex apicibus juris: possunt enim locum habere in judicio voluntariæ jurisdictionis, & procuratoris pro Monasterio, & in favorem pupilli, vel minoris, &c. Item ratione juris hæreditarii, consuetudinis, & ex privilegio Principis: Ita *Bartolus* hinc cum *Glossa*.

Impuberes ab omnibus officiis civilibus debent abstinere. Scilicet, ob judicium immaturitatem. Idem esse de officiis Ecclesiasticis patet ex *Cap. indecorum*, &c. Potest tamen pupillus habere beneficium in Ecclesia, sed vocem sive suffragium dare non potest, *Cap. ex eo*, de *Elect.* in 6.

Ejus est molle, qui potest & velle: *Vlpianus*. Hoc est; illius est prohibere, cujus est imperare. Quia non censetur in aliqua causa silens, nisi qui potest in ea loqui.

Velle non creditur, qui obsequitur voluntati Patris, aut Domini: *Vlpianus*. Quia non præsumitur velle cum libertate in judicio requisita, sed potius ex timore aut amore.

Non vult hæres esse, qui ad alium transferre voluit hæreditatem: *Vlpianus*. Transferre hic intelligitur de totali abdicatione legitime declarata, ut habet *Glossa*.

Jura sanguinis nullo jure Civili dirimi possunt: *Pomponius*. Quia jus & vinculum naturæ à lege humana non dependet.

Semper in obscuris, quod minimum est, sequimur: *Vlpianus*. Quia de minimo facillime præsumitur, sive in voluntate donandi, sive infligendi pœnas.

Secundùm naturam est commoda, cujusque rei eum sequi, quem sequuntur incommoda: *Paulus*. Quia à ratione alienum est, rei ejusdem, alium habere commoda, alium

incommoda sustinere; cum propter spem commodi, rei incommoda ferantur.

Id quod nostrum est, sine facto nostro ad alium transferri non potest. Per factum, etiam simplex voluntas intelligitur; nam voluntas est animus facti. Excipe hinc, nisi ex causa potestas publica rem alienam transferat.

In omnibus obligationibus, in quibus dies non ponitur, presenti die debetur: *In Lib. eum qui Kalendas, §. quoties, de Verb. Sign.* Intellige, nisi dies alius ratione loci tacite intelligatur.

Qui actionem habet ad rem recuperandam, ipsam rem habere videtur: *Paulus*. Quia possidet saltem jus ad rem legitime habendam.

Imaginaria venditio non est, pretio accedente. Scilicet, quia periculum arguit contractum venditionis.

Cum tempus in Testamento adjicitur, credendum est pro hærede adjectum: nisi alia mens fuerit testatoris. Quia in interpretatione Testamenti jura favent hæredi & debitori.

Non solet doli exceptio nocere his, quibus voluntas testatoris non refragatur. Quia nisi in tali etiam voluntate sisteretur, Testamenta essent nimium litibus obnoxia.

Quoties dubia est interpretatio libertatis, secundum libertatem respondendum erit. Id est, pro libertate.

Non debet, cui quod plus est licet, quod minus est non licere: Quia in majori minus intelligitur.

In personam servilem nulla cadit obligatio. Scilicet civilis, sed bene naturalis.

Quatenus cujusque interfit, in facto, non in jure consistit. *Quatenus*, id est, quantum.

Plus cautionis in rem est, quam in personam: *Cautionis*, id est, securitatis, rem habere sibi devinctam, quam actionem in personam.

Qui potest invitis alienare, multo magis & ignorantibus, & absentibus. Quia nisi alterius consensus requiratur, ignorantia, & absentia est impertinens.

Quod ab initio vitiosum est, non po-

test tractu temporis convalescere.

Nuptias non concubitus, sed consensus facit.

Nihil tam naturale est, quam eodem genere quodque dissolvere, quo colligatum est. Ideoque verborum obligatio verbis tollitur, nudi consensus obligatio contrario consensu dissolvitur. Sed non in Matrimonio, vel quando hæc sunt vergentia in prejudicium tertii.

Culpa est immiscere se rei ad se non pertinenti. Et pari ratione, medico imperitia imputatur: *Lib. illicitas, §. sicuti, ff. de Offic. Præsidis.*

Quod fit intuitu pietatis, dicitur ad facientem pertinere: *Lib. non tantum, ff. de Appel.*

Nemo, qui condemnare non potest, absolvere potest.

Sicut poenâ ex delicto defuncti hæres teneri non debet, ita nec lucrum facere, si quid ex ea re ad eum pervenisset.

Furiosi, vel ejus cui bonis interdicitur, nulla voluntas est.

In re obscura melius est favere repetitori, quam adventitio lucro. Scilicet quando agitur de damno evitando.

Qui in alterius locum succedunt, justam habent causam ignorantia, an id, quod peteretur, deberetur.

Nemo ex his, qui negant se debere, prohibetur etiam aliâ defensione uti: nisi lex impediatur.

Privatorum conventio juri publico non derogat. Hoc enim potius cenetur.

Quod à quoquam poenâ nomine exactum est, id eidem restituere nemo cogitur. Scilicet in foro contentioso; contrarium est in foro conscientia.

Consilii non fraudulenti nulla obligatio est, sed cum dolo actio competit.

Socii mei socius meus socius non est. Scilicet in obligatione juris: sicut vasallus vasalli mei, non dicitur vasallus meus: *ita glossa.*

Quidquid calore iracundia vel fit, vel dicitur, non prius ratum est, quam si perseverantia apparuerit indicium animi fuisse. Ideoque in brevi reversa uxor, nec divertisse videtur.

Culpâ

Culpâ caret qui scit, sed prohibere non potest. Unde in jure excusatur servus, qui Domino opem ferre non potuit.

Non videtur quisquam id capere, quod ei necesse est alteri restituere: *Capere I.* occupare ut suum.

Nemo plus juris ad alterum transferre potest, quam ipse habet.

Nullus videtur dolo facere, qui suo jure utitur.

Semper in dubiis benigniora preferenda sunt: Item. In re dubia benigniorem interpretationem sequi non minus justius, quam tutius est: *Et passim in Lib. I. benignius, Lib. I. si fuerit, &c.*

Bona fides non patitur, ut bis idem exigatur. Hinc licet plures obligati sunt in solidum, uno tamen solvente omnes liberantur.

Ex poenalibus causis non solet in patrem de peculio actio dari: Intellige. Nisi quatenus factus esset locupletior.

Hæredem ejusdem potestatis, jurisque esse, cujus fuit defunctus, constat. Utpote quodammodo eadem persona cum defuncto.

Domum suam reficere unicuique licet, dum non officiat invito alteri. In quo scilicet jus non habet, ut sit invitus. Sæpe enim invito altero licet reficere, v. g. Synagogam, etsi non liceat ædificare.

Qui sine dolo malo ad judicium provocat, non videtur moram facere. Scilicet, satisfaciendi modo justam causam habeat litigandi.

Ea, quæ raro accidunt, non temerè agendis negotiis computantur. Quia de raro accidentibus regulariter nulla ratio habetur apud legislatorem.

Invito beneficium non datur. Item, Nemo crescere cogitur invitus. Quia acceptatio est conditio ad hoc requisita, ne jura sint incerta.

Nemo potest gladii potestatem sibi datam, vel cujuscumque alterius coërcitionis ad alium transferre. Quia ad hoc eligitur qualitas talis personæ.

Omnia, quæcumque causæ cognitionem desiderant, per libellum expediri non possunt. Scilicet in his, quæ plenam causæ cognitio-

Tomus II. P. 2.

nem desiderant; non quæ semiplenam.

Nemo potest tutorem dare, cuiquam, nisi ei quem in suis heredibus, cum moritur, habuerit, habiturusve esset si vixisset.

Quæ in Testamento ita scripta sunt, ut intelligi non possint, prout sunt ac si scripta non essent.

Nemo potest mutare consilium suum in alterius injuriam.

Actus legitimi, qui non recipiunt diem, vel conditionem, veluti emancipatio, hæreditatis aditio, &c. in totum vitantur per temporis vel conditionis adjectionem.

Fraudis interpretatio semper in jure Civili, non ex eventu dumtaxat, sed ex consilio quoque desideratur.

In toto jure generi per speciem derogatur: & illud potissimum habetur, quod ad speciem directum est. Quia hoc est magis determinatum.

Quæ dubitationis tollendæ causâ contractibus inferuntur, jus commune non lædunt. Quia voluntas privata non præjudicat juri publico.

Donari videtur, quod nullo modo cogente conceditur.

Novum non est, ut quæ semel utiliter constituta sunt durent; licet ille casus extiterit à quo initium capere non potuerunt.

Nulla intelligitur mora ibi fieri, ubi nulla petitio est.

Si librarius in transcribendis stipulationis verbis errasset, nihil noceret, quo minus & reus, & fidejussor teneatur.

In ambiguis orationibus maxime sententia spectanda est ejus qui eas protulisset.

Quoties utriusque causæ lucri ratione vertitur, is præferendus est, cujus in lucro causâ tempore præcedit. Item, qui prior est tempore, potior est jure.

Ubi cumque causæ cognitio est, ibi Prætor desideratur. *et. Judex.*

Perè in omnibus poenalibus judiciis, ætati, & imprudentia succurritur.

In eo quod plus sit, semper inest minus. Ut qui donat vineam, intelligitur etiam donare fructus ejus.

M m m In

In obscuris inspicere solet quod verosimilius est, aut quod plerumque fieri solet. Quia consuetudo est interpretis sermonis, ubi alius non datur.

Non videtur consentire, qui errat; *ex l. si per errorem*. Quia nemo vult quod ignorat.

Refert ad universos, quod publice fit per maiorem partem, *idem in l. quod major, ff. ad Municip.* Quia major pars repræsentat singulos.

Non videntur data, quæ eo tempore, quo dantur, accipientis non sunt.

Capienda occasio est, quæ præbet benignius responsum: Scilicet, Occasio non illicita.

Quæ rerum naturam prohibentur, nulla lege confirmata sunt. Quia les naturæ prævalet legi humanæ.

Privilegia quædam causæ sunt, quædam personæ; & idem quædam ad hæredes transmittuntur quæ causæ sunt, quæ personæ ad hæredes non transeunt.

Cum de lucro duorum queritur, melior est causa possidentis. Item; in pari causa possessor potior haberi debet. Item; ubi res dubia reperitur, melior est conditio possidentis. *Gl. in C. nulli dubium, &c.*

Qui dolo deserit possidere, pro possidente damnatur; quia pro possessione dolus est. Hoc ex dispositione juris, ne pateat fraudibus locus.

Bona fides tantum possidenti præstat, quantum veritas, quoties lex impedimento non est. Hinc fit ut rem, quam putat suam etsi dubie, iuste defendat.

Nemo ex suo delicto meliorem conditionem suam facere potest.

Quod contra rationem juris receptum est, non est producendum ad consequentias.

Qui tacet non utique fatetur, sed tamen verum est eum non negare.

Nemo fraudare videtur eos, qui sciunt, & consentiunt. Quia sibi imputare debent.

Jure naturæ æquum est, neminem cum alterius detrimento, & injuria fieri locupletiores. *Lib. non hoc ff. de Condit.* Et hinc non tantum res furtiva, sed etiam fru-

ctus ex ea percepti restitui debent.

Qui de his & reliquo jure fusiùs tractarunt, Scriptores selectos ad maiorem notitiam & delectum hæc commode annectemus.

Auctores in jus Civile.

IN Corpus juris Civilis, Commentaria sive Notas ex antiquioribus scripsit *Baldus* anno 1540, uti & *Bartholus*.

Franciscus Accurtius, etiam edidit Corpus juris cum Commentariis, Anno 1627. *Hugonis Donelli*, Commentaria juris, Tomi 2. Anno 1622.

Petrus Rebuffus, in 4. primos libros Pandectarum: in Titulum Digestorum: in Constitutiones Regias Anno 1613.

Augustini Barbosa, Lusitani, varii Tractatus juris utriusque, Anno 1631. Plures in jus Canonicum, supra.

Francisci Zypæi, Belgæ, jus Belgicum: Eiusdem, Judex, Magistratus, Senator, An. 1633.

Pauli Christinez, Mechlin. Decisiones juris Belgici, in 6. partes Anno 1661. Eiusdem; *Leges Municipales*. Mechliniensium Notæ Anno 1627.

Antonii Anselmo, Codex Belgicus 1644. item, in Edictum Principis Alberti, 1656.

Andree Bowens, de jure, justitiæque usu & abusu, in 4. Anno 1654.

Davidis Doringi. Bibliotheca Jurisconsultorum, Tomo uno, Anno 1631.

Hippolyti Riminaldi, Consilia, Tomi 4. Anno 1609.

Ludovicus de Molina, de Primogeniis Hispaniæ, Anno 1634.

Petri Bellugæ, Speculum Principum, Anno 1655.

Nicolai Everardi, Consilia, & loci communes argumentationum, Anno 1577.

Joachimi Hopperi, Institutiones Imperiales, Anno 1560.

Fernandus Vasquius, de Successionibus, Anno 1619.

Francisci Salgada, Labyrinthus Creditorum, Anno 1653.

Valentini Forsteri, Historia juris Civilis Romani, Anno 1629. aliique.

CAPUT VI.

Philosophiæ Universæ

Origo, Partes, & ordo Materia.

Philosophia primum in Græcia maxime celebris, & in varias Sectas divisa fuit. Inter has præcipui nominis fuere Stoici sub Zenone, Academicus sub Platone, & Peripathetici sub Aristotele. Demum seculo post Christum decimo, & undecimo, Philosophia Aristotelica cæteris prævaluit, & in Europæ Academicis seculo duodecimo passim florere cœpit; & in his hæcenus tot seculis principatum tenet. Schola hæc Peripathetica progressu temporis divisa est in Reales, & Nominales; Reales in Thomistas, & Scotistas, ex opinionum in variis quæstionibus diversitate. Nostro evo Doctrinam Peripatheticam multum impugnare cœpit Renatus Cartesius natione Gallus, cum suis alleclis, de quibus infra Cap. 8. Hæc igitur Philosophiæ universæ partes, ordinem, ac materiam ex Aristotele in Scholis receptam sub aspectum proponemus.

LOGICA exordium sumit ab Isagoge Porphyrii, quæ agit præcipue de Definitione, Divisione, & quinque Universalibus in genere, & specie, quæ sunt Genus, Species, Differentia, Proprium, & Accidens.

Sequuntur Antepredicamenta, in quibus traduntur decem Predicamentorum Regule, Definitiones, Proprietates.

Deinde Postpredicamenta, quæ agunt de Oppositis; ut sunt, Opposita relative, Contraria, Privantia, & Contradictoria. Adduntur modi Prioris quinque, modi Simul tres, modi Habendi octo.

Libri de Interpretatione, de Nomine, Verbo, Oratione, & Enunciatione.

Libri Priorum, præcipue de Syllogismo, & ejus Principiis, Figuris tribus, & singularum Figurarum Modis, Conversione, ac Defectibus Syllogismorum.

Libri Posteriorum, qui tractant de Scientia, Demonstratione, Opinione, Modis per se, &c.

Postremò; Libri Topicorum, & Elenchorum, Analyticorum; de varia Sede Argumentorum, Fallaciis, & Potestatibus Syllogismorum.

Hinc tota Logica tractat potissimum & dirigit tres Mentis operationes, apprehensionem, judicium, & discursum.

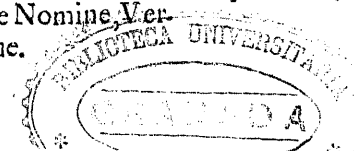
PHYSICA continet primò, Octo Libros Physicorum, ut traditos ab Aristotele, de Principiis, Natura & Arte, de Materia & Forma, de quatuor generibus Causarum, de Infinito, Continuo, Loco, Vacuo, Tempore, Motu, &c.

Sequuntur Libri de Cælo & Mundo: Libri de Ortu sive Generatione, Elementis, &c. Libri de Meteoris, igneis, aqueis, terreis, æreis. Libri de Anima vegetativa, sensitiva, rationalis de quinque sensibus, eorumque objectis.

Subditur apud Aristotelem Historia Animalium, deque eorum partibus, actionibus, mirabilibus, per Capita viginti & unum. Hæc pars in Scholis non traditur: continet tamen tractatus scitu dignissimos.

METAPHYSICA considerat speculativè res ut ab omni materia abstractas, agitque de Ente, & Existentia in ordine ad Deum & creaturas; earumque persona, subsistentia, suppositalitate. Denique tractat Passiones Entis, Unum, Verum, Bonum. Cum his Ethicam tradunt aliqui, quam etiam tractavit Aristoteles in libris Ethicorum, sive de Moribus.

Cursus ille Philosophicus in Scholis traditur passim per biennium, sed in Hispania & Italia, tractu tardiori totum illi triennio impenditur.

CAPUT VII.

Principia Scientifica,

Et Axiomata Philosophiæ universa ad compendium redacta & elucidata.

USUS & utilitas horum Principiorum patet primò; quia ad perfectionem scientiæ Theologicæ satis constat aliquam Philosophiæ notitiam prærequiri; ideoque hæc dicitur Theologiæ ancillari. 2. Quia hæc Principia plurimum illustrent intellectum in materia quavis ad discurrendum, discernendum, & rem quamlibet penitus intelligendam. 3. Quia Principia hæc sunt veluti medulla quædam universæ Philosophiæ, quæ ob nervosam, & dilucidam brevitatem, facillè memoriâ retinentur, recoluntur, & in quavis occasione cum magna doctrinæ commendatione proferuntur: quod erit illis, quibus hæc scribimus, singulare subsidium. Sunt autem horum singula, vel ab ipso Philosopho tradita, vel in Scholis communi consensu recepta; ut infra in singulis jam patebit.

Actiones sunt suppositorum: Ita Aristoteles Lib. 1. Metaphysicorum Cap. 1. Sensus maximè receptus & clarus est: Actiones denominativè tribui toti composito, sive individuo; non soli parti, quæ actionem efficit. Sic corpore ægro, homo denominatur ægrotare: & animâ intelligente, Petrus dicitur intelligere.

Actus prior, sive melior est, quàm potentia. *Arist. 9. Metap. Cap. 19.* qui exemplum ponit in sanitate actuali, & possibili; Res enim tam physicè, quàm moraliter tantò æstimabilior est, quantò magis recedit à mera potentia: hinc etiam plura fit aliquid actu dari, quàm promitti. Verum non esset axioma intellectum de potentia sive causa respectu actûs, quem elicit: sic enim motor melior est, quàm motus quem efficit.

Abstrahentium non est mendacium: Arist. 2. Physicorum textu 18. Sic concipiunt ani-

mal in homine abstrahendo in conceptu à rationali, & irrationali, quod sic de homine nec affirmamus nec negamus; & ideo non mentimur. Quod & in moralibus locum habet, dum à rerum, quas merè narramus, veritate abstrahimus.

Omne bonum est communicativum sui: S. Thomas 3. p. q. 1. Art. 1. qui hinc probat convenientiam Incarnationis Verbi divini. Ratio physica patet ex inclinatione, quâ creature in se mutuo agunt, & alias sibi assimilant, ut cum non possint suam substantiam individua-lem, saltem suam speciem cum aliis communicent. Quod etiam in bonitate morali locum habet, per bonorum & virtutum suarum ad alios participationem.

Bonum est ex integra causa, malum ex quocumque defectu. *S. Thomas 1. 2. q. 18. Art. 4. aliique.* Sic sanitas omni ex parte optima, mala fit & dicitur ex unius humoris intemperie. Valet frequenter axioma in materia Theologica, dum actus ex se bonus, vitiatur unicâ circumstantiâ, quæ sit mala.

Bonum totius est etiam bonum partium: *S. Thomas 1. 2. q. 92. Art. 1.* Patet hoc tam in genere physico, quàm in genere moris. Quia quod totum absolute perficit, idem etiam perficit singulas partes, ideoque hæc naturaliter appetunt bonum totius; quod explicat D. Thomas exemplo manûs, quæ ictum à capite & reliquo corpore propulsat.

Quidquid est causa causæ, est etiam causa causati: *Arist. 2. Physic. t. 30.* Quia causans sive producens causam, dat illi potentiam, & vires naturales producendi suos effectus, & sic est causa saltem remota istorum effectuum; sicut sol producens lumen, est causa remota caloris à lumine causati. Et sic in genere moris ex eodem principio, mandans alteri patrare homicidium, est causa moralis istius homicidii; ideoque illi in peccatum imputatur.

Causa secunda agit in virtute causæ primæ; ex *Arist. Lib. 7. Metap. Cap. 1. D. Thomas, Suarez, &c.* Tum quia causæ creatæ agunt per virtutem participatam à causa prima,

ma; tum quia operantur dependenter ab actuali ejus influxu in qualibet actione.

Conclusio sequitur debiliorem partem antecedentis; *Ita Phil. omnes.* Quia conclusio æqualiter, & per modum unius dependet à veritate utriusque præmissæ; ideoque ejus veritas non potest esse certior, aut in se firmior, quàm sit veritas præmissæ debilioris: hinc si hæc sit tantum probabilis & incerta, Conclusio etiam talis erit.

Contrariorum contrariæ sunt causæ; *Arist. 4. Meteor. Sum. 2. cap. 3.* Quia cum sint opposita, requirunt oppositam, aut dissimilem virtutem sui productivam. Quod intellige de causis per se, non de causis per accidens concurrentibus: neque de causis liberis; potest enim volitio & nolitio ejusdem objecti, ab eadem voluntate successive produci.

Contraria contrariis curantur; *Arist. 9. 1. Problem. 48.* Quia contraria ex eodem subiecto se mutuo expellunt: ideoque morbi frigidi curantur medicamentis calidis, humidi siccis, & contra. Quod etiam in vitiis animi locum habet, dum superbiæ medetur humilitas, & sic de cæteris.

Deus, & Natura nihil faciunt frustra; *Arist. 1. de Cælo Tract. 32.* Quia hoc aliquid imperfectionis importaret in effectibus per se, & secundum totam speciem, scilicet in ordine ad finem à Deo destinatum. Et quamvis nobis aliqua superflua per accidens appareant; ut gibbus in homine, aut similia; hæc tamen ipsa conducunt, ut cæterorum operum pulchritudo magis appareat.

Non valet argumentum à non distributo ad distributum; *Phil. omnes.* Quia sic terminus distributus sive universaliter sumptus in consequente, non contineretur adæquate in antecedente; ex quo tamen inferri debet.

Quæ eadem sunt uni tertio, sunt eadem inter se; *Arist. 6. Topic. cap. 1.* Quia cum illud tertium supponatur esse unum, necessariò unum sunt alia in ea ratione sive predicato, in quo cum illo tertio identificantur: ut si

Animal & Petrus in enuntiando verè identificentur Homini, necessarium erit identificari inter se, & rectè dici: Petrus est animal. Et in hoc principio evidenti Syllogismorum vis & ratio consistit. Habet etiam locum suum in genere moris; ut qui conjuncti sunt per charitatem cum Deo, etiam inter se per amorem jungantur.

Entia non sunt multiplicanda sine necessitate. Sive; Frustra fit per plura, quod fieri potest per pauciora. In *Aristotele 1. Phys. T. 50. & de Part. Animal. Lib. 3. cap. 4.* fundatur hoc axioma, qui hoc modo processit contra Antiquos, qui plura rerum naturalium principia sine fundamento posuerunt: & multum eo pro sua doctrina, quamvis diversa, utuntur *Nominales, & Cartesiani* recentius.

Essentiæ rerum consistunt in indivisibili; *Ita Philos.* Quia nullum prædicatum essentialiale potest ab alicujus rei essentia detrahi, vel illi addi, sic ut eadem essentia maneat; & hoc sensu quævis essentia consistit in indivisibili: ut si de homine neges rationale, vel risibile, destruis totam essentiam hominis.

Finis est causa causarum; *Aristotel. 2. Phys. T. 32.* Quia intentio finis obtinendi movet alias causas ad operandum pro fine obtinendo: ut Roma videnda, movet ad omnia itineris media.

Forma non generatur, neque materia, sed compositum; *Arist. 7. Metap. T. 26.* Notant Interpretes cum D. Thoma *Lib. 7. Met. Lect. 7. generari, & fieri* ab Aristotele hic strictè omninò sumi pro termino adæquato generationis, scilicet composito; latius verò sumendo, formas etiam dici generari; cujusmodi probant ex eo, quod sic procedat: omne, quod generatur & fit, constat materiâ & formâ; ergo si forma generatur, constabit etiam ex materia & forma, & sic quævis alia in infinitum: Unde inferitur de ipsâ forma incompleta non agi. De hoc plura ex sequentibus.

Forma dat esse rei; *Arist. 1. de An. T. 2.*

Quia forma materiam ex se indifferentem in certa specie completa compositi constituit. Sic in re morali, actiones ex se indifferentes, per intentionem agentis accipiunt certam speciem virtutis aut vitii.

Forma prior est materia, & composito, *Arist. 7. Metaph. T. 7.* Prior, id est, perfectior, ut Suarez, aliique, *D. Metaph. 15. Sect. 7. Num. 7.*

Forma est movere, *Arist. 2. Phys. T. 12.* Quia forma est principium motus intrinsecum principale; ut docet D. Thomas 1. p. q. 77. art. 1. ad 4. Et sic communiter dicitur, formam movere ut quo, suppositum verò ut quod. Motus hinc non intelligitur tantum localis, sed etiam quævis productiones affectionum, & dispositionum, quæ in supposito ab intrinseco fiunt. Hinc etiam est aliud axioma Aristotelis: Dans formam, dat consequentia ad formam. Scilicet in radice & virtualiter; ut explicat Suarez *Metaph. D. 16. Sect. 7.* Porro Aristoteles agens de hac forma 2. de Anima Cap. 1. dicit, eam per se substantiam esse, & entitatem constituentem speciem compositi. *Dicimus*, inquit, *unum quoddam genus eorum, quæ sunt, substantiam: hujus autem aliud quidem sicut materiam, quod secundum se quidem non est hoc aliquid: aliud entitatem formæ & speciem, secundum quam jam dicitur hoc aliquid: tertium quod ex his.* Scilicet compositum.

Generatio unius est corruptio alterius, *Arist. 3. Phys. T. 73.* Scilicet concomitanter, non formaliter; sicut dum generantur vermes, corpus, sive cadaver corrumpitur. Et hinc ostendit Aristoteles, quomodo res naturales, & mundus, possit in perpetuum conservari.

Posteriora generatione sunt priora perfectione, *Arist. 2. Phys. T. 66.* Quia juxta aliud axioma; a Natura incipit ab imperfectioribus. Sic vir est posterior puero, sed perfectior. Intellige de effectibus, qui sunt in eodem genere, non autem in diverso; nam accidens posterius est generatione substantiæ, non tamen perfectius.

Gravia & levia moventur à generante, *Arist. 3. Phys. T. 29.* Quia generans dat formam, & illa mediante dat gravitatem forme propriam; & sic generans non intelligitur movere actu, sed in quantum dedit potentiam se movendi, ita Suarez *Met. d. 13. Sect. 7.*

Ad habitum à privatione non datur regressus, *Aristoteles in Postpredicamentis cap. de oppositis.* Hoc est; formam jam habitam & privatione amissam, nemo naturaliter recuperare potest. Quia effectus semel corruptus, idem numero reproduci nequit, sed bene idem specie.

Ignoti nulla cupido, *S. Thomas 1. 2. q. 9. art. 1.* Suarez *Metaph. disp. 23. Sect. 7.* Quia nihil volitum, nisi quod cognitum; adeo ut passim admittatur, ne quidem per Deum fieri posse, ut voluntas aut appetitus ab intrinseco in rem incognitam feratur.

Impossibile est idem simul esse & non esse, scilicet idem secundum idem: *Aristoteles & ipsa Natura, 4. Metaph. T. 9.* Ubi ait hoc esse primum & certissimum omnium principiorum, & ad quod omnia reducuntur. Et in eo neminem falli posse, clarè ostendit Fonseca *4. Metaph. cap. 3. Quest. 1.* quod cuius evidentissimum est, præterquam Cartesio.

Infiniti ad finitum non est ratio, sive proportio, *Arist. 3. Phys. T. 72.* Hinc, quando de infinito est sermo, non valent rationes, & proportionales à finitis desumptæ; quia ibi conceptus plene alius formandus est: nec mirum, cum plerique negent infinitum in quantitate, aut numero esse possibile.

Intellectus abstrahit à materia, *Ita Philosophi passim.* Sensus est; intellectum cognoscere per species abstractas à rebus materialibus: item; intellectum sæpe considerare tantum universalialia, & non singularia; & sic à sensibus differre.

Magis & minus non variant speciem, *Arist. 2. Topic.* Quia magis & minus non designant essentiam rei, sed illius perfectionem acci-

accidentalem. Sic idem homo potest fieri magis vel minus calidus; non tamen magis vel minus homo: in essentialibus omnia individua ejusdem speciei sunt paria.

Medium nobilius est extremis, *sic Philosophi.* Hoc præcipue in moralibus locum habet: sic virtus in medio consistit inter excessum, & defectum. In physicis etiam compositum perfectius est elementis, ex quibus componitur.

Modus operandi sequitur modum essendi. 2. Modus cognoscendi sequitur modum essendi. 3. Modus prædicandi sequitur modum essendi. *S. Thomas 1. p. Quest. 12. art. 4.* Et desumuntur ex Aristotele variis locis. Sensus horum maxime clarus est; Modus operandi, cognoscendi, & prædicandi conformatur essentia rei, quæ has operationes circa objectum elicit, non verò ipsi objecto. Sic homo, quia existit modo corporeo, operatur, & cognoscit per actiones & species desumptas à materia, sive versetur circa objecta spiritualia, sive materialia: & è contra Angelus agit per actiones & species spirituales, etsi versetur circa objectum materiale.

Motus est causa caloris, *Arist. 2. Celor. T. 42. ex eo D. Thomas &c.* Intellige de calore, qui fit in ipsa re mota. Quia per motum corporum fit sanguinis, aut spirituum commotio & extenuatio, & inde calefactio: & hinc, quod corpus manet densius, ceteris paribus, ed manet frigidius.

Quidquid movetur, ab alio movetur, *Arist. 12. Metaph. T. 27.* Ex hoc Principio probat Aristoteles dari primum Motorem, qui sit Deus, hoc modo: quidquid movetur, sive fit, ab alia causa movetur, saltem accipiendo ab eo suum esse, & virtutem sui motivam; atqui in causis non datur processus in infinitum: ergo datur primus motor, sive prima causa, qui est supremus omnium Deus.

Natura determinatur ad unum, *Arist. 2. Metaph. Tex. 3.* Ubi ait, irrationalem potentiam unam esse unius: ac proinde per natu-

ram hinc intelliguntur agentia necessaria, quæ sunt ad unum determinata; ut forma aquæ ad producendum frigus: non verò agentia libera, quæ possunt se determinare ad operata.

Natura non deficit in necessariis, nec abundat in superfluis, *Arist. 3. de Anim. t. 45.* Locum habet in tota rei specie, non in quolibet speciei individuo: hinc enim monstrantur proveniunt, quæ dicuntur individua toti speciei extranea. Hinc etiam derivatur principium & documentum morale istud *Aristotelis 1. de Cel. Tract. 3.* 4. Natura delectatur paucissimis.

Ex necessario non nisi necessarium sequitur, *Philosophi passim, & explicat Fonseca Lib. 6. Instit. cap. 5.* Quod conforme est illi, *Ex vera nil nisi verum.* Si enim ex necessario per se sequi posset contingens, quod potest esse falsum, hoc ipso ex vero posset sequi falsum.

Nihil agit indistans: *Ex Aristot. 7. Phys. Tract. 9.* Hoc est; nulla causa producit effectum in loco à se distanti, nisi agendo prius per spatium medium, sive actuando medium, ut Philosophi loquuntur. Rationem assignat Suarez de Angelis *Lib. 4. cap. 3. num. 4.* quia omnia agentia creata sunt limitate virtutis; quod si possent producere effectum suum in aliquam distantiam non agendo per medium, possent illum producere in quolibet distantiam, cum per medium nihil virtutis consumerent; quod tamen repugnat experientia. Et secundum hoc axioma admittendum est, dum ferrum trahit magnetem distantem, aliquid etiam per medium operari.

Nihil agit in seipsum: *Aristoteles 8. Phys. Tract. 4.* Hoc est; idem secundum idem sui non agit in seipsum, sed bene idem secundum unam partem sui agit in alteram partem; sic dum aliquis se flagellat, manus agit in tergum ejusdem hominis.

Nihil agit ultra suam speciem: *Philosophi cum S. Thomas communiter.* Quia nihil dat alteri id, quod ipsum non habet: sic oculus non

non potest percipere sonum, nec auditus colores.

Ex nihilo nihil fit: *Aristotelis 1. Phys. textu 34.* Per hoc axioma Aristoteles volebat probare mundum fuisse ab æterno, cum nihil præxisterit, ex quo fieret. Sed sensus verus axiomatis est, creaturam nihil posse efficere ex nullo præsupposito subiecto. Interim hinc Theologi præclare demonstrant necessariò dari Deum, sive causam primam; quia alioquin nihil fuisset possibile, cum nihil incipiat à seipso, sive producendo seipsum.

Opinari & existimare non est in nobis: *Aristotelis 1. de Anima textu 153.* Hoc est; non possumus iudicando cuius objecto proposito assentiri, aut dissentire, sicut possumus quidlibet imaginari, sed tantùm iis quæ nobis vera vel falsa apparent, saltem ex motivo probabili.

Quæ ordine intentionis sunt priora, posteriora sunt ordine executionis: *S. Thomas 1. 2. Quest. 1. Art. 4. in corpore, aliique.* Hoc intelligitur de causa finali; nam prius volumus finem quàm media; sed tamen media prius exequimur quàm finem obtineamus: sic dum intendimus obtinere sanitatem tanquam finem, medicinam prius adhibemus & exequimur.

Possibile positum in actu nihil implicat: *Aristotelis 12. Metaph. textu 3.* Hoc est; quod est in potentia ut existat, si supponatur existere, nullum inde sequitur impossibile: ut si supponas infinitum actu esse possibile, nihil implicat illud existere eo modo, quo supponitur esse possibile.

Frustra est potentia, quæ non reducitur in actum: *Aristoteles de Cæl. textu 32.* Hoc intelligendum est præcipuè de causis necessariis; frustra in illis asserimus aliquam potentiam, quam numquam experimur reduci in aliquem actum: sed locum non habet in causis liberis; sic non frustra habeo potentiam eundi in Æthiopiã, quamvis illam numquam exequar: sic etiam Deus non frustra habet potentiam producendi res me-

rè possibles & syncategorematicè infinitas, quas tamen numquam producet.

Non datur in rebus processus in infinitum: *S. Thomas 1. p. Quest. 87. Art. 3. ad 2. Suarez Metaph. Disp. 47. Sect. 11. aliique.* Ratio hujus colligitur ex illo quod supra dictum est; *Quidquid movetur, ab alio movetur.* Et, quia causæ creatæ sunt virtutis limitatæ.

Propter quod unumquodque est tale, & ipsum magis: *Aristotelis 1. Poster. textu 5.* Hoc intelligitur de iis, quæ suscipiunt magis & minus; ut sunt qualitates, ut si lignum est calidum propter ignem, ipse ignis debet esse magis calidus. Et ratio est, quia denominatio competit causato propter causam.

Quidlibet est, vel non est: *Ex Aristotelis 4. Metaph. textu 25.* Volunt plerique hoc esse absolutè primum omnium principium; Suarez tamen *Metaph. 3. Sect. 3.* vult prius & notius esse illud; impossibile est idem simul esse, & non esse. Cæterùm Aristoteles hoc principium usurpat, ut probet inter contradictoria nullum dari medium.

Quidquid recipitur, per modum recipientis recipitur: *Ita cum Philosophis D. Thomas 1. p. Quest. 12. Art. 4.* Ex quo concludit intellectum per se non esse capacem ad Deum clarè videndum, quia per se non habet proportionem ad talem visionem. Itaque modus recipientis hic, est capacitas & dispositio subiecti: & hinc fit, ut idem lumen longè alio, & perfectiori modo recipiatur in speculum, quàm in parietem speculo vicinum, propter diversam utriusque recipientis dispositionem.

Quidquid potest causa prima cum secunda, id potest sola causa prima: *S. Thomas 1. 2. Quest. 51. art. 4. in Corp. Sc.* Hoc axioma maximè intelligi debet de causa efficiente, & de effectibus absolutis; non verò relativis, ut sunt aliqui modi: non enim potest à Deo produci unio sine suis extremis, nequè hominis v. g. actiones vitales & liberæ modo vitali aut libero à Deo causari possunt, homine vitaliter non concurrente: quia in his

his singulis involvitur hæc repugnantia, esse vitalem & non vitalem, liberum & non liberum.

Simile non agit in simile: *Aristoteles 1. de Generatione textu 51.* Ratio redditur, quia agens vult assimilare sibi passum, ergo si illud jam est perfectè simile, non aget; nam tunc cessat finis agendi, qui erat sibi passum assimilare. Sic calidum ut quatuor non agit in subiectum, quod habet etiam quatuor gradus caloris, sed bene in illud, quod habet tres gradus. Et in hac ratione fundatur aliud axioma; *Omnis actio est à proportione majoris inæqualitatis:* adeoq; ubi omnimoda æqualitas, ibi nulla actio.

Simile simili gaudet. Item: similitudo est mater amoris: *Aristoteles in problemate 25. vel 47.* Sic corvus corvo, homo homini, puer puero, lætus læto maximè jungitur. Ratio fundatur in naturali complexione, quæ cum varias habeat propensiones, magis fertur in aliam, quam sibi similem invenit, sicut quisque fertur in alia bona, quæ naturæ suæ magis congruunt; quidlibet enim tendit naturaliter in sui perfectionem.

Sublatà causà tollitur effectus: *Aristoteles 2. Post. textu 23.* Intellige hoc potissimùm de causà immediata, nisi alia causà conservans effectum immediatè succedat. Sic sublato sole tollitur ejus lumen aut calor, nisi succedat immediatè alia causà conservans, aut causà prima se solà conservet. In moralibus etiam axioma locum habet: sic sublatis meritis tollitur gratia, & præmium eorum tantùm intuitu conferendum: sublata objecti bonitate causante amorem, tollitur etiam amor. Hic notant *D. Thomas & Toletus*, etiam posito effectu poni causam per certam consequentiam; nempe quod illius causæ vel actu ponatur, vel posita fuerit.

Substantia prior est accidente, & tempore, & ratione, & cognitione: *Aristoteles 7. Metaph. textu 3.* Prior est Tempore, quia substantia potest esse sine accidente, non contra, saltem naturaliter. Quod si aliqua substantia sit accidenti cõva, ut sol suo lumi-

ni, hoc est per accidens ad naturam substantiæ. *Ratione* est prior, hoc est definitione, quia in definitione accidentis saltem in communi ponitur substantia, & vix accidens intelligitur sine ordine ad illam. Et hinc prior est *Cognitione*, quoad se, sive ex sua præstantia: quamvis quoad nos, sensus prius deveniunt in cognitionem accidentium.

Supremum infimi, est, vel attingit infimum supremi: & Infimum supremi est supremum infimi. *Axioma est commune Philosophis teste Rubio 2. de Angelis Quest. 7. Num. 67.* ubi illud pluribus explicat. Patet in omnibus, quæ inter se contigua sunt, & quæ inter se certum ordinem includunt. Sic infimum cæli Saturni, est supremum cæli Jovis; & infimus ex Angelis quoad substantiam, est supremus respectu Hominis: & Homo, qui est infimus creaturarum rationalium, est supremus respectu sublunarium, & ab utriusque aliquid participat, cum Angelis intelligere, cum brutis sentire.

Tempus omnia consumit: *Ex Aristotele 4. Phys. textu 117.* ubi ait, illa quæ semper sunt, non esse, nec contineri in tempore. Hæc locutio intelligenda est per synecdochem, continens pro contento; non quod ipsum tempus, quod consistit in motu cæli, aliquid consumat, sed quia hoc ipso, quo res tempore concluduntur, paulatim per se, & contrariorum agentium violentiã consumuntur.

Totum omne est majus suâ parte: *Sic Philosophi omnes.* Est hoc axioma per se notum: quia totum includit entitatem unius partis, & insuper partes reliquas. Hærent tamen Tyrone, quando sic objicitur: Si quis haberet digitum instar magni trunci, pars illa, quæ est digitus, esset major suo toto, sive isto homine, ergo &c. Sed respondetur, digitus ille esset major isto homine, spectato teorsim absque digito, sic conceditur; digitus esset major toto homine spectato simul cum illo suo digito, sic negatur: ergo & in hoc verum est axioma.

Tria sunt omnia: *Aristoteles 1. de Cælo. Tom. II. P. 2. N n n textu 1.*

textu 1. Numerus Ternarius dicitur perfectissimus; quia in eo reperitur ratio principii, medii, & finis. Dicitur etiam *omnia*, hoc sensu, quia, ut denominatio illa, *omnes*, vel *omnia*, possit aliquibus convenire, non sufficit esse unum vel duo; tunc enim dicimus, ambo, non omnes; rectè autem dicimus, omnes tres. Rectè hoc usurpatur de Trinitate in divinis, quia illa est omnium instar, perfectione, virtute, bonitate, &c.

Natura abhorret à Vacuo: *Arist. Sect. 8. Problem. 9.* Hoc est, corpora contigua divelli se non patiuntur, nisi aliud intercedat quod impediatur vacuum. Et hinc per canales erectos in motu anthrax ex puteo aqua extrahitur, & folles obducto foramine diduci se non patiuntur. Causa ulterior hujus horrore funditur in illud; *Nihil agit in distans*, de quo supra, quia agens creatum est limitatè virtutis, adeoque debet in corpus proximum suam actionem diffundere.

Verum vero non est contrarium: *Ita passim Philosophi.* Quod dicitur de *Verò*, accommodatur etiam *Bono* in genere virtutis, hoc modo: *Vna virtus alteri non est contraria.* Ratio de *Verò* est, quia omnis veritas nostra est participatio quædam veritatis æternæ, quæ est incommutabilis; quod intelligitur etiam de omni veritate revelata: & hinc etiam omnis definitio Ecclesiæ de veritate, aut falsitate aliquis doctrinæ est irrevocabilis.

Violentum nullum est perpetuum: *Aristoteles 2. de Calo, textu 18.* Quia violentum est quod fit ab extrinseco, passio resistente; ideoque fit contra naturam, cujus vires, cum sint limitatæ, nequeunt violentiæ perpetuæ resistere. Intellige, nisi ab aliqua potentiore causa perpetuo conserventur, sicut damnati in inferno in statu violento in æternum permanebunt.

Dato uno absurdo, cætera accidunt; scilicet absurda: *Aristoteles 1. Phys. textu 10.* Quia in scientiis posito uno falso fundamento, & falsitate pro veritate admittâ, plures falsitates sequi necesse est; ut si admittas Fictum in divinis esse minorem Patre, cogere

etiam admittere illum non esse Deum, ab æterno &c. Valet etiam in moralibus; ut si admittas hominem non esse in agendo liberum, admittes etiam non mereri pro virtutibus præmium, neque pro sceleribus supplicium.

Universale aut nihil est, aut posterius est singularibus: *Aristoteles de anima, textu 8.* ubi ait, Animal universale aut nihil est, aut posterius: agens enim contra Platonem volentem universale, quæ tale, existere à parte rei ante mentis operam; adeoque illud *posterius* significat, post mentis operam; uti exponit Toletus *textu 8. de anima.* Unde etiam per *nihil*, tantum intelligit nihil existens ante singularia.

Universalia sunt æterna, incorruptibilia, & immutabilia. *Est Philosophis commune axioma, etiam apud D. Thomam 1. p. Quest. 16. Art. 7.* Intellige, universalia esse æterna, & immutabilia objectivè, sive in statu existentia possibilis, non verò in statu existentia actualis: sic homo esset semper universale, etsi nullus homo in individuo umquam existeret; quia illud prædicatum specificum, animal rationale, nullam ab æterno involvit contradictionem, sive repugnantiam in ordine ad actualem existentiam.

TERMINI

DISTINCTIONUM PHILOSOPHICARUM

Pro aliis etiam Scientiis explicati.

Duplex est horum cum precedentibus usus, & utilitas singularis. Primò, pro illis, qui ante studium Theologiæ, aut Juris, operam Philosophiæ non navarunt. *Qui si cum Dialecticæ præceptis, horum singula instar Compendii sæpè & studiosè recolant, nihil sibi magno perè quoad communem Philosophiæ usum deesse experientur.* Secundò, pro illis, qui Philosophiæ à longiori tempore utcumque studuerunt, ut possint scientiam illam hoc brevè Compendio reco-

recolere & renovare. Et in hunc finem claram in his brevitate sectamur, ne ipsarum distinctionum nimia distinctio Lectorem magis confundat, quam utiliter instruat.

Absolute, & respectivè. Absolute sive simpliciter, & secundum quid. Essentialiter, & accidentaliter. Per se, & per accidens.

Absolute dicitur res talis, quando in se habet naturam, vel accidens, quod requirit talem denominationem: sic homo dicitur *absolute* rationalis, & paries dicitur *absolute* albus. *Respectivè* vero res dicitur talis, quando non habet in se tale quod diximus prædicatum, sed tantum sic denominatur, si cum alia re comparetur: sic vir parvæ staturæ *respectivè* dicitur magnus, si comparetur cum puero, non verò si cum gigante.

Absolute aliquando idem est quod *simpliciter*, quando sine addito, aut limitatione potest res denominari talis. *Secundum quid* autem res dicitur talis, quando vel secundum parvam sui partem, vel tantum cum addita particula restringente talis denominatur. Sic Æthiops non denominatur *absolute* albus, sed bene secundum quid, scilicet secundum dentes: & Imago hominis dicitur *homo* secundum quid, scilicet secundum solam representationem.

Essentialiter dicitur aliquod prædicatum convenire subjecto, sine quo subjectum nec esse nec concipi potest: sive, quod ingreditur primum rei conceptum; ut *rationalis* respectu hominis. Illud autem dicitur *accidentaliter* convenire, sine quo res saltem concipi potest; sive, quod non est de primario conceptu illius, quod in unaquaque re est primum & radicale fundamentum cæterorum prædicatum, quæ in tali re inveniuntur; quo modo etiam risibile tantum accidentaliter homini convenit, etsi solâ ratione ab ejus essentia distingatur.

Per se id dicitur convenire rei, quod ex natura ipsius rei convenit, seu ex principiis intrinsicis. Sic v. g. homini conveniunt *per se* omnia prædicata, quæ ipsi sunt essentialia, vel etiam propria quarto modo; & quæ necessarid comitantur naturam v. g. esse naturâ suâ bipedem. *Per accidens* autem id convenit rei, quod convenit ei accidentaliter & non necessarid; seu quod convenit ei quasi casu, & aliunde. Sic Logicus *per se* est Philosophus; *per accidens* autem est albus, pius, nobilis. *Per se* quandoque idem est, quod propter se & ex professo: *Per accidens* autem, idem, quod propter aliud. Sic Logica *per se* agit de operationibus intellectus; *per accidens* autem de signis, vocibus &c.

Res in actu, & potentia. In actu primo, & in actu secundo. In actu exercito, & in actu signato. De potentia Dei ordinaria, & de potentia absoluta. Adequatè, & inadquatè. Extensivè, & intensivè. Realiter, & intentionaliter. Positivè, & negativè.

Actu esse res dicitur, quando de facto à suis causis producta est, ut existat. **POTENTIA**, vel, in potentia res dicitur esse, quæ quidem non existit, sed tamen potest existere: sic Antichristus est potentia, etiam hodie.

ACTUS PRIMUS, est ipsa potentia v. g. videndi, intelligendi &c. **ACTUS VERO SECUNDUS**, est actio elicitâ à potentia: tunc in actu **PRIMO**, dicitur quis operari, quando habet potentiam operandi; in actu vero **SECUNDO**, qui de facto operatur. Sic dormiens dicitur videre vel discurre in actu primo; tum verò videre vel discurre in actu secundo, quando de facto aliquam visionem aut argumentationem elicit.

AGTUS SIGNATUS dicitur, 1. quando actus in Propositione significatur expressè, id est, quando expressis & signantibus verbis dicitur talem actum competere alicui rei; etiamsi ille actus in propositione illa non exerceatur. *Actus verò exercitus* dicitur, quando actus exercetur reipsâ, etiamsi expressè seu signanter non dicatur exerceri, v. g. quando dicitur: Petrus est doctus; hic doctrina prædicatur de Petro in actu exercitio, id est, actus prædicationis seu affirmationis de Petro verè exercetur. Quando verò dicitur: de Petro affirmatur vel prædicatur doctrina; tum est actus signatus, & doctrina de Petro prædicatur in actu signato, id est, signantibus verbis exprimitur, quod actus prædicationis doctrinæ competat Petro; quæ tamen prædicatione non exercetur in ista propositione.

Sic etiam Superior aut Pastor sobriè & castè vivens concionatur suis in actu exercitio de sobrietate & castitate. Quando autem verbis aut signis commendat sobrietatem, & castitatem concionatur de sobrietate & castitate in actu signato.

Pro potentiam Dei ORDINARIAM id dicitur fieri, quod potest fieri secundum legem & Decretum ordinarium Dei, quod ille statuit servare circa res creatas. Per potentiam verò ABSOLUTAM Dei id dicitur posse fieri, quod abstrahendo ab omni libero Decreto Dei, & à cursu rerum ordinario, à Deo potest fieri. Undè per absolutam Dei potentiam dicitur omne id posse fieri, quod non involvit contradictionem: Sic per potentiam Dei absolutam absque omni studio potes hodie Aristotelem doctrinâ Philosophicâ superare; non tamen de potentia ordinaria.

ADÆQUATE sumitur res, quando integrè & totaliter accipitur. Sic homo adæquate sumptus, est animal rationale. INADÆQUATE verò sumitur res, quando sumitur partialiter. Sic homo inadæquate conceptus, est animal, est physicè solum corpus, vel sola anima.

REALITER seu primò-Intentionaliter sumitur res, quando consideratur prout est à par-

te rei, & non ut vestita est quasi extrinsecè aliquâ intentione, sive conceptu circa eam versante. *Secundò-Intentionaliter* sumitur res, quando res sumitur simul cum cognitione, & tota ratio cur prædicatum ei conveniat est, quia circa rem præcessit actus intellectus. Sic homo, & animal sumuntur realiter, seu, primò-Intentionaliter, quando dico: Petrus est homo: Leo est Animal. Sumuntur verò secundò-Intentionaliter, quando dico: Homo est species: Animal est genus; quia denominationem speciei, aut generis habent ratione conceptus generici aut specifici.

EXTENSIVE & INTENSIVE dicuntur potissimum de qualitate, aut quantitate. Extensio enim qualitatis v.g. caloris tunc fit, quando calor extenditur ad plures partes subjecti. Intensio verò tunc fit, quando in eadem parte subjecti ponuntur plures gradus qualitatis, v.g. caloris. Gradus autem communiter assignantur octo; ita ut qui octo gradus v.g. caloris habet, dicatur habere intensissimum calorem. Sic manus calida ut sex, est intensivè magis calida, quàm totum corpus calidum ut quatuor. Sed tamen totum corpus calidum ut quatuor, extensivè magis est calidum, quàm illa manus per se sumpta.

POSITIVÈ res dicitur aliqua talis, quando in illa verè reperitur forma denominans. Sic mel dicitur dulce positivè, quia dulcedo verè est in melle. *Negativè* verò aliquid dicitur tale, quando caret solum formâ contrariâ. Sic omne id dicitur esse dulce negativè, quod non est amarum. Et puer dicitur probus negativè, qui nihil committit improbitatis.

Dicitur

Directè, indirectè. Directè, & reflexè. In recto, & in obliquo. In sensu composito, & diviso. Materialiter, & formaliter. Specificativè, & reduplicativè. Formaliter, virtualiter, eminenter, radicaliter.

DIRECTE id intendi dicitur in quavis actione, quod primariò, & ratione sui intenditur. *Indirectè* verò id, quod tantum ratione alterius intenditur, & quasi per accidens. Sic Logica directè agit de operationibus intellectus; indirectè verò de signis, vocibus, &c. Item in moralibus, directè dicitur intendere homicidium, qui illud mandats *Indirectè*, qui illius causam ponit. *Directè*; ut opponitur *Reflexè*, quando res cognoscitur primò in se, non in alia cognitione de illa habita.

In recto, & in obliquo importari, maxime dicuntur de terminis connotativis & relativis. Significari itaq; *in recto* id est quod in enunciatione prædicatum significari identificatum cū subjecto. Hoc autem significatur *in obliquo*, quod non significatur illud identificari cū subjecto, sed tantum esse aliquid pertinens ad subjectum, vel ad rectum ipsius prædicati. Ut in hoc termino *albus*, significatur res, quæ est alba, in recto; albedo verò in obliquo: Hinc in prædicatione, quæ dico; *paries est albus*: Identifico rem quæ est alba cum pariete; non verò identifico albedinem cum pariete: Vera enim, est hæc propositio; *paries est res habens albedinem*: Falsa autem altera; *paries est albedo*.

Sensus compositus alicujus propositionis dicitur, quando fit compositio prædicati cum subjecto secundum significata formalia utriusque. Ut cum dico: *Logicus est Philosophus*, scilicet, ut Logica præditus. Item: *Iustus est beatus*, scilicet, manens iustus. Sensus autem *Divisus* tunc habet propositio, quan-

do prædicatum convenit subjecto ratione tantum significati materialis; ut cum dico: *Album potest esse nigrum*: hæc enim propositio in sensu composito est fallâ; sensus enim compositus est, album manens album posse esse nigrum, sive albedinem & nigredinem posse esse simul in eodem subjecto: In sensu autem *diviso* propositio illa est vera; tunc enim sensus est: *Album, seu id quod est album, non tamen manens album, posse esse nigrum*.

MATERIALITER, & FORMALITER, variis modis sumitur. 1. *Materialiter* dicitur prædicatum convenire subjecto, quando convenit ratione materiæ, sive subjecti. Sic dicitur *album*, v.g. lac, materialiter, non formaliter dulce. *Formaliter* verò convenire dicitur, quod convenit ratione formæ; sic album formaliter, sive ut album, est disgregativum visus. Quæ distinctio etiam locum habet, quando prædicata sunt realiter eadem, & tantum ab intellectu concipiuntur per modum materiæ & formæ: Sic in sensu *Materiali*, sive identico, animal est rationale, quia animal & rationale sunt eadem res; *formaliter* autem, seu in sensu formali, animalitas non est rationalitas; sunt enim formalitates diversæ in conceptu.

2. *Materialiter* quandoque idem est quod identicè, seu *specificativè*. *Formaliter* autem quandoque, quod *reduplicativè*, quod exprimi solet per particulam, *quatenus, in quantum, quæ talis, &c.* Ita homo formaliter seu reduplicativè, est rationalis, quia possum reduplicare, dicendo: homo quatenus homo, est rationalis. Si autem dicam: homo quatenus homo, est Philosophus, erit fallâ propositio in sensu formali, sive reduplicativo.

3. *Formaliter, virtualiter, eminenter*, dicuntur de causis, prout continent perfectionem sui effectus: effectum enim, seu perfectionem sui effectus tunc dicuntur causæ continere *formaliter*, quando illa entitas effectum, quem producit, reperitur in ipsis causis. Sic ignis dicitur *formaliter calidus*, quia calorem, quem producit, etiam in se continet. *Virtualiter* autem dicuntur causæ continere esse-

ctum, quando possunt effectum illum producere, licet entitas effectus in ipsis causis non reperiatur; sic piper, aut vinum virtualiter dicitur calidum, quia potest in homine calorem causare, licet vinum actu in se calorem non haberet.

Denique *Eminenter* causa tunc dicitur continere effectum, quando non æquivalenter tantum & virtualiter effectum continet, sed etiam est multo perfectior effectu, sublatis scilicet imperfectiōibus, quæ sunt in effectu. Sic sol *Eminenter* est calidus, quia & virtutem habet producendi calorem, & est calore perfectior. Item Deus *Eminenter* continet creaturarum perfectiones, quia sublatis imperfectiōibus eas in se continet ut causa perfectissima.

4. *Formaliter* sumitur effectus, quando spectatur secundum se: *Radicaliter* autem vel fundamentaliter, quando spectatur secundum causam, radicem, vel fundamentum. Sic Risibile sumptum formaliter est proprietas hominis, & à rationali distinguitur: Risibile autem sumptum radicaliter est idem quod rationale. Nam rationalitas est causa sive radix prima risibilitatis.

5. *Formaliter* etiam subinde significat idem, quod per se, sive essentialiter: ita ut prædicatum, quod dicitur convenire subiecto formaliter, sit in recto de definitione subiecti. Sic homo est formaliter animal, uti & rationalis, non verò hoc sensu homo est formaliter risibilis, vel albus; quia hæc hominis definitionem aut essentiam non ingrediuntur.

CAPUT VIII.

Authores varii, etiam Recentiores, in Philosophiam universam.

EX singulis Scholis & Nationibus aliquos anno, tam antiquos, quam recentiores, qui in Philosophiam ferè universam scripserunt, ut hujus scientiæ studiosus non ignoret aliquos celebriores Scriptores, quorum noti-

tiam aut delectum habere, pro sua vel aliorum institutione, commodissimum experietur.

S. Thomas Aquinas Doctor Angelicus, in libris de Cælo, Mundo, & alios in illius Operibus etiam Theologicis passim explicatos.

Joannes Duns Scotus Doctor Subtilis Ordinis Seraphici, in Philosophiam universam.

Curfus Complutensis PP. Carmelitarum Diocalceatorum.

Agidii Romani, Ordinis S. Augustini, Philosophia.

Guilielmi Philippi Lovanii in Col. Liliensi olim Professoris, Philosophia, in qua moderatæ etiam opiniones explicantur.

Guilielmi van Sichem Ordinis S. Francisci, Philosophia percommoda, etiam recentiora complectens.

Francisci Bone Spei, Ordinis Carmelitarum Calceatorum, Curfus Philosophicus.

Emanuelis Maignan, Ordinis Minimorum, Philosophia nova, sive Curfus Physicus, recentioribus multum insistens.

Honorati Fabri, Societatis Jesu, Philosophia & maximè Physica, methodo etiam novâ.

Francisci Suarez, Societatis Jesu, Metaphysica amplissima.

Scripsit etiam in Philosophiam *Casimirus Tolosæ*, Ordinis Capucinatorum.

Antonius Gaudinus, Gallus. *Raymundus Mailbet*, Gallus. *Joannes à S. Paulo*, Hispanus. *Scipio Chromontanus*, Italus.

Cenelmus Digbeum, Anglus, in Philosoph. observationes plurimæ novæ & ingeniosæ, & demonstratio immortalitatis animæ.

Petrus Gassendus, Gallus, in Philosophiam exquisita plurima.

Gemma Frisius, ex Acad. Lovan. de Cælo, &c.

Libertus Fromondus, ex eadem, Meteora, & Aristarchus.

N. Fournenc, Ord. Oratorii, in Philosoph. *Comimbricensis* Curfus Philosophiæ, Col. Societatis Jesu, Eman. Goetz.

Thomas

Recentiores alii.

Thomas Cajetanus, Ordinis Prædic. in Philosophiam plurima in Comment. ad D. Thomam.

Chrysothomus Lavellus, ejusdem Ordinis Prædicatorum, Philosophia Rationalis, Naturalis, Moralis.

Nicolaus Colbertus, in Gallia Episcopus, Philosophia vetus & nova nuper edita.

Roderici de Ariaga, Hispani Lucronensis, Societatis Jesu, Curfus Philosophiæ universæ, editus anno 1632. Ex eadem Soc. seq.

Francisci Oviedo, Hispani Madritensis, Philosophia universa, anno 1640. *Bartholomæi Amici*, Itali, in universam Aristotelis Philosophiam Disputationes, anno 1649.

Thomæ Comptoni, Angli, Philosophia universa in Col. Angl. Leodii, anno 1666. *Balthasaris Tellez*, Lusitani, Ulysiponen. Summa universæ Philosophiæ, anno 1675.

Cosme Alamanni, Mediolanensis, Summa Philosophiæ ex D. Thomæ doctrina, anno 1634. *Francisci Alphonzi*, Hispani, Philosophia universa, anno 1649.

Francisci Freyre, Lusitani, Philosophia universa Tomo unico, anno 1644. *Alphonzi de Penafiel*, Peruani, Curfus Philosophiæ, anno 1657.

Margini Passi, Hispani, Curfus universæ Philosophiæ, anno 1659. *Petri Hurtadi de Mendoza*, Hispani, Commentarii in Philosophiam universam, anno 1651.

Richardus Lynceus, Galvianensis, Hibernus, Philosophiam universam edidit in Hispania circa annum 1630. &c.

Materiæ quædam singulares & raræ. *Ferdinandi Castvilli*, Gaditani, Soc. Jesu, Magia naturalis, anno 1667. Ex eadem, *Athanasii Kircheri*, Germani, de Arte magnetica, anno 1681.

Georgii Fournier, Galli, de arte navigandi, anno 1652. *Ioannis Baptiste Ferrari*, Senensis, Flora, sive, de cultu florum, anno 1655.

Matthæi Riccii, Maceratenensis, de Elementis anno 1610. *Nicolai Cabej*, Ferrariensis, Philosophia magnetica, &c. anno 1650.

Joannis Eusebii Nirenbergii, Madritensis, Curiosa Philosophia, Thesaurus mirabilium Naturæ, de Antipathia & Sympathia, anno 1658.

Renatus Cartesius, natione Gallus, professione Laicus: ab ineunte ætate Mathesi & Philosophiæ incubuit, postea militiam secutus est: sed hæc relicta ad studia est reversus, in quæ ut liberius incumberet, relicta patriâ, in Hollandiam ad Egmontium venit, ibique viginti-quinque annis commoratus est. Post hæc Parisios reversus, multis, etiam in Aula, in prætio fuit. Sed cum Urbs tam frequens studiorum otio non faveret, & à Christina Sueciæ Regina multum sollicitaretur, ad eam in Sueciam profectus est: sed non diu ibi commoratus, in Urbe regia Stolkonii post paucos menses obiit anno 1650. ætatis suæ anno 54. Corpus ejus inde postea translatum, & in templo S. Genevæ Parisiis sepultum est. Vir erat Cartesius multum resoluti, & satis elegantis ingenii; aded ut varia etiam pridem exoleta, quædam novitatis specie multum exornaverit in suis Mathematicis passim ab omnibus, in Philosophicis ab aliquibus, in paucis Scholis, & non per omnia, recipitur: ab illo hi passim dicuntur Cartesiani, sive Corpusculatores, ut distinguantur à Peripatheticis, qui Aristotelicis Principiis potius adhærent: aliquos ex utraque parte novos Scriptores mox referemus.

Edidit *Cartesius*, Meditationes primæ Philosophiæ, & Principia, & Methodos, & Passiones animæ. Item, Meditationes Metaphysicas, & varia Geometrica. Post mortem editi sunt duo Tomi Epistolarum; & aliquid additum Tractatui ejus, de Homine.

Disidet plurimum Cartesius à doctrina communi inter Peripatheticos, circa Prima Philosophiæ Principia; existimans suas Ideas esse firmiores. Et in his contra eisdem statuit demonstrationem Dei, in eo quod habeamus claram Idæam entis à se. Discrepat etiam circa naturam & numerum Elementorum. Circa materiam & formam, tam in animatis, quam inanimatis, quam statuit

in

in varia variorum corpusculorum dispositione. Circa actionem, & efficientiam novæ entitatis per causas secundas. Circa essentialitatem corporis naturalis, quam ponit in extensione actuali, & penetrabilitatis experite. Circa spatia realia sive extensionem Universi, quam statuit indefinitam. Circa Vacuum, quod asserit absolute esse impossibile. Circa qualitates Peripatheticas, quales nullas admittit; nec, quantum apparet, entitates modales à modificatis realiter distinctas. Circa Motum corporum, quem statuit de novo nullum fieri; sed eundem, qui à mundi exordio fuit, corporibus motis communicari. Circa Animatorum sensationes, quas vult non in aliis membris fieri, sed in cerebro, sive glandula pineali. Plura alia docet prædictis annexa.

Contra Cartesii Principia scripsit ex Acad. Lovaniensi Professor in Pædagogio Castrensi libellum, cui titulus, *Cartesius seipsum destruens*. In Academia Duacena illa passim non recipiuntur: uti nec in Academiis Hispaniæ, Italiæ, Germaniæ. Illa quoque in multis insectantur *Gassendus, Moria, Sorberius*, & plures alii infra. Ex Academia Leydensi vehementer contra illa agit *Fredericus Spanhemius* Professor, in libro, de novissimis circa res sacras in Belgio diffidiis, ubi circa paginam 76, citat plurimos Scriptores, & variarum Academiarum Decreta contra illa Principia tamquam in ordine ad Atheismum, &c. nimis periculosa: sic ille fufius.

Non pauci tamen varia ejus Principia in suis etiam Scriptis tumentur: & alii varia naturæ Experimenta pro iis elucidandis operose examinant. Ed conducunt *Roberti Boyle*, Scriptoris Angli, Paradoxa Chymico-physica, & Hydrostatica: Item, de Coloribus, Historia fluiditatis & firmitatis, Experimenta Physico-mechanica, &c. Item *Jacobi du Hamel* Tractatus de Corporum affectionibus an. 1679. Pro doctrina Cartesii positive varia scripserunt *Jacobus Rohault* in Tractatibus Physicis an. 1672. *Guilielmus Philippi, Callii, Cordemaii, Clerfelier, Antonius le Grand*.

Sed contra Cartesium porro scripserunt *La Grange*, Ordinis Oratorii: & in variis P. *Honoratus Fabri*. Item P. *Ignatius Gasto Pardies*, P. *Dinetos*, P. *Stephanus Natalis*, Galus, in Physicam veterem & novam. Postremò *D. Ludovicus de la Ville* in suo Libro gallicè contra Cartesium, dedicato Archiepiscopis & Episcopis Galliæ; ubi in Dedicatione adducit Decretum Regis Christianissimi in Concilio Statu habito Vercellis die 2. Augustini anno 1675. in quo declarat opiniones Cartesii posse deordinationem in Regno causare, quam expedit omnino prævenire; ac notum facit Universitati Parisiensi se cupere, ut maneat in resolutione suscepta, & hætenus conservata istas opiniones non recipiendi. Exhibet insuper Litteras Regis prohibentis, ne Andegavi doceantur aut sustineantur opiniones in Principiis Cartesii fundatæ; quibus porro injungitur istius loci Intendenti, ut executioni manus adhibeat: hæc ille fufius.

Extat Decretum Romanum sacræ Congregationis, datum in Palatio Apostolico Quirinali anno 1663. in Indice Librorum prohibitorum sub Alexandro VII. quo Decreto prohibentur, &c. donec corrigantur varii libri Renati Cartesii; ut de prima Philosophia, & pluribus aliis ejus libris expressis in illo Decreto, cujus & hæc exemplar habemus. Sed hæc hætenus abundè pro utili notitia totius Philosophiæ, etiam modernæ.

CAPUT IX.

Scientia Mathematica

Partes, Axiomata, Ortus, Auctores.

Partes sunt: Geometria speculativa, & practica. Arithmetica, Algebra, Astronomia, Cosmographia, In sphaeram, Astrolabium, Optica, Cateptrica, Cylindrica, Annularia, Architectura militaris, Horologia solaria, & alia practica.

Ex

Ex Mathesi, quia Philosophiæ germana est, pauca hæc Axiomata Geometrica ad aliquam ejus notitiam delibandam adjicio.

Quæ eidem sunt æqualia, & inter se æqualia sunt: Est *Euclidis*, & seq.

Quod uno æqualium majus, aut minus est, majus quoque aut minus est altero æqualium, & contra.

Si æqualibus addas æqualia, tota erunt æqualia.

Si ab æqualibus demas æqualia, quæ remanebunt, erunt æqualia.

Si inæqualibus addas æqualia, tota erunt inæqualia.

Si ab inæqualibus tollantur æqualia, quæ remanent, erunt inæqualia.

Omnes anguli recti inter se æquales sunt.

Parallelae lineæ communi perpendicularo utuntur.

Duæ rectæ lineæ spatium non comprehendunt.

Duæ rectæ lineæ nequeunt habere segmentum commune; & omnes rectæ punctualiter se interfecant.

Mathematicus abstrahit à materia.

Indivisibile additum indivisibili non facit majus.

Quolibet numero sumi potest major.

Omnis numerus seipsum metitur per unitatem.

Hæc sufficiant ad gustum aliquem hujus scientiæ, quam ejus Cultores ex Josepho *Lib. 1. Cap. 3.* tradunt, ut omnium antiquissimam originem duxisse ex nepotibus Seth, qui colorum ordinem, & syderum cursus primi observaverint. Ex his autem post diluvium emanasse ad Assyrios & Chaldaeos, postea ad Græcos, & præcipue excultam à *Pythagora* Philosophorum antiquissimo; uti & à *Democrito, Platone, & Aristotele*, & maxime ab *Archimede*, quem humanæ subtilitatis Apicem appellant.

Post Christum an. 70. *Claudius Ptolomæus* in Astronomia summus, & admirandus fuit, quem per longam temporum seriem secuti

Tomus II. P. 2.

sunt alii, ac demum *Euclides*, cujus Scripta nunc præcipue in Scholis Mathematicis traduntur, atque ante illum repertam esse admirabile illam artem, quam *Algebram* dicimus, sed ab aliis recenter magis excultam, agnoscit noster *Andreas Tacquet*, qui & ipse in hac Provincia Flandro-belgica non ita pridem eam Scientiam Scriptis illustravit: uti & P. *Georgius à S. Vincentio*, ac P. *Ægidius Gottenez*, qui & Romæ Mathesim multis jam annis summa cum laude publice profitetur.

Scriptores quidam alii in Mathesim, tam antiquiores, quam recentiores.

Petri Herigonii, Cursus Mathematicus in 6. Tomis in 8. Parisiis Anno 1644.

Francisci à Schooten, Exercitationum Mathematicarum Libri 5. in 4. Lugduni Batavorum Anno 1657.

Gemma Frisius, Lovan. de Principiis Astronomiæ. Eiusdem Cosmographia in 4. Antverpiæ Anno 1584.

Guidi Vbaldi, Problemata Astronomica. Venet. Anno 1609.

Joannis de Sacro-bosco Sphæra, cum scholiis Junctini, in 4. Ant. Anno 1573.

Ismaëlis Bulliardi, Astronomia Philosophica, Parisiis Anno 1645.

Roberti Flud, Microcosmus & utriusque Cosmi historia, Anno 1619.

Christophori Clavii, Germani, ex Soc. Jesu Operum Mathematicorum Tomi 4. Anno 1612. Ex eadem Soc. *Andræ Arzet*, Germani, Clavis Mathematicæ, Anno 1675.

Bernardini Ginnari, Itali, Tabule perpetuæ horarum ortus & occasus solis, Anno 1617.

Christophori Scheineri, Germani, Disquisitiones Mathematicæ, de Controv. novis, An. 1611.

Godefridus Franckenius Prov. Flandro-belgiæ, Problemata optica, Anno 1630.

Theodori Moreti, ejusdem Provinciæ Antverp. Propositiones Mathematicæ de Celeri & Tardo, Naturæ & Armorum, Anno 1635.

Hugonis Sempili, Scoti, S. J. de Mathematicis disciplinis Lib. 12. & Dictionarium Mathematicum, Anno 1654.

Joannis Lantz, Germani, S. J. Institutionum Arithmeticarum Libri 2.

anno 1638. *Josephi Blancani*, Itali S. J. Disseratio de Mathematicarum natura, sphaera mundi, &c. anno 1624. *Matthæi Ricci*, Itali S. J. Cosmographica, & Astrologica præceptiones, &c. an. 1610. *Andree Tacquet* Antverp. de quo supra, in Mathesim ferè universam opera exquisitissima in 8. *Francisci Aguilonii*, Bruxellensis Soc. Jesu, Opticorum Libri 6. Obiit Antverpiæ anno 1617.

CAPUT X.

Theologiae Universae

Partes, Ordo, Materia, prout in Cursu Theologico per singulos annos distribuuntur.

Theologia, prout in Scholis nunc usurpata, primam ferè originem, & ordinem accepit à *Petro Lombardo*, qui dicitur, Magister Sententiarum. Fuit hic vir eximie doctus, Universitatis Parisiensis decus, & oraculum, natus in Lombardia, & inde dictus *Petrus Lombardus*; postea creatus Episcopus Parisiensis: obiit ibidem Anno 1164. Scripsit & digessit Theologiam in Quatuor Libros Sententiarum, quos varii infra referendi suis Commentariis illustrarunt. Sed nemo clariùs & illustriùs, quàm *D. Thomas Doctor Angelicum*, qui præterea edidit suam Summam Theologicam, excellenti ordine & methodo digestam in Primam partem, Primam Secundam, Secundam Secundam, & Tertiam partem, quem ordinem jam passim Scholæ sequuntur. Vixit & floruit centum circiter annis post Lombardum: Obiit 7. Martii an. 1274. ætatis suæ anno 50. In Sanctorum numerum relatus à Joanne 22. anno 1323. & Doctoribus Ecclesiæ adscriptus à Pio V. anno 1567.

Hoc igitur ordine deductas omnes Theologiae Partes, uti jam in Scholis traduntur, supra reperies *Tom. hoc 2. Part. I.* per totam.

Ordo Cursus Theologici in singulos annos distributus.

Theologia Scholastica, ubi per quadriennium à duobus Professoribus tota traditur.

Primo Anno dicitur manè, de Deo uno, & trino, & de Angelis. Dicitur à meridie, de Justitia & Jure ab altero Professore.

Secundo anno manè, de Incarnatione. A meridie, de Beatitudine, & Actibus Humanis.

Tertio anno manè, de Sacramentis in genere, & tribus primis in specie, Baptismo, Confirmatione, & Eucharistia. A meridie, de Peccatis, Legibus, & Gratia.

Quarto anno manè, de Pœnitentia, Extrema unctione, Ordine, & Matrimonio. A meridie, de Fide, Spe, & Charitate.

Cursus Theologiae Moralæ, ubi per triennium absolvitur. Primo anno manè dicitur, de Deo, & Religione. A meridie, de Justitia & Jure.

Secundo anno manè, de Incarnatione, & Actibus humanis. A meridie, de Sacramentis in genere, & de Baptismo, Confirmatione, Eucharistia, Extrema unctione, & Ordine.

Tertio anno manè, de Peccatis, Legibus, & Gratia. A meridie, de Pœnitentia, Censuris, Matrimonio. Materiam de Fide, Spe, & Charitate tertio anno commode tradit idem, qui Scripturam proficitur.

CAPUT XI.

Auctores in Theologiam Antiqui, & Recentiores.

In quatuor Libros Sententiarum Petri Lombardi, de quo supra, scripserunt ex Ordine Prædicat. *D. Thomas, Albertus Magnus,*

gnus, Guilielmus Durandus, Joannes Capreolus in libros sentent. Tom. 4. &c.

Ex Ordine S. Francisci, *Joannes Duns Scotus, S. Bonaventura, Alexander alessis, Petrus Aureolus, Card. Petrus Posnaniensis*, Comment. in libros Sentent. Scoti. *Hugonis Cavelli*, in libros Sentent. Scoti; Annotationes & Scholia, &c.

Ex Ordine Carmelitarum, *Joannes Barcho*, dictus *Doctor Resolutus; Silvestranus*, &c.

Ex Ordine S. Augustini, *Egidius Romanus, Thomas Argentina*, &c. Ex aliis variis, ut *Joannes Major*, Doctor Paris. scriptit in 4. Sentent. anno 1509. *Guilielmus Estius*, Doctor Duacenus in 4. libros Sentent. Tom. 4. anno 1616. &c.

Theologiam universam, ordine novo jam in Scholis passim recepto scripsit præclare *D. Thomas* in sua Summa, de qua Cap. præcedentis initio. Post illum, & in illius Summam ex omnibus Scholis, & Nationibus Theologiam ediderunt plurimi; ex quibus hic conor, prout occurrunt, aliquos notiores adducere. *Thomæ Cajetani*, Card. Ordinis Prædicatorum Commentaria in Summam *D. Thomæ*. Collegii Salmanticensis in Hispania *Carmel. Discalceatorum*, Cursus Theologicus editus Madriti anno 1631. *Andree Duwallii*, Doctor. Parisiensis in *D. Thomam* Tomi 2. anno 1636. *Joannis Wigens*, Doctor Lovaniensis Theologia Universa anno 1629.

Francisci Sylvii, Doctor. Duacensis Commentarius in *D. Thomam*, an. 1618. *Joannis Malderi*, Episcopi Antverpiensis Opera Theologica in 1. partem, 1. secundam, &c. an. 1616. *Jo. Bapt. de Lexana*, Hispani, Ord. Carm. Calceat. in Summam *D. Thomæ*, &c. *Francisci Bone Spei*, Belgæ, ex eodem Ordine, Cursus Theologicus. *Alexandri Pesantii*, Romanis, Commentaria brevia in Summam *D. Thomæ*. *Bartholomæi de Medina*, Ordinis Prædicatorum Commentarii Scholastici Tomo 2. anno 1618. *Dominici Soto*, Ordinis Prædicatorum Opera Theologica, & in 4. Sentent. anno 1598. *Dominici Bannez*, Ordinis Prædicatorum Opera Theologica, Tomi 3. anno 1614. *Guilielmi Herinx*, ex Ordine S. Francisci, Episcopi Iprensis, Summa totius Theologiae Scholasticæ & Moralæ, anno 1660.

Caroli Josephi Tricassini, ex Ordine Patrum Capucinatorum, Opera Theologica, cum 80. rationibus potissimum ex S. Augustino pro vera arbitrii liberate. *Eligii Bassæi*, Opera Theologica, & *Lud. Caspensis*, ac *Lud. à Dola* de Concurfu Dei, ex eodem Ordine. *Joannis Dricdonis*, Lovanii Operum Theologicorum Tomi 4. anno 1656. *Joannis Pauli Nazarii*, Ordinis Prædicatorum in *D. Thomam*, Tomi 4. an. 1621. *Pacis Jordani*, Opera Theologica, Tomi 3. anno 1650. *Petri à S. Josepho*, Idæa Theologiae speculativæ & moralis, in 12. an. 1640. *Philippi Gamachæi*, D. Sorbon. Summa Theologica, Parisiis anno 1627.

Raphaëlis Aversa, Opera in Partes Theologiae pleraque.

Matthews Kellisonus, Anglus, Doctor Duacenus in 3. partem *D. Thomæ*. *Alphonsus Curiel*, Salmanticensis in *D. Thomam*. *Guilielmi Merceri*, in Acad. Lovaniensi, Commentaria in 3. partem *D. Thomæ*. *Theodori Smising*, ex Ordine S. Francisci, de Deo uno & trino, Tomi 2. *Egidii de Presentatione*, Lusitani, ex Ordine S. Augustini, de Beatitudine corporis, Tomi 3.

Thomæ Hurtado, Ordinis Prædicatorum, Resolutiones Morales & Scholasticæ. *Joannis Baptiste Gones*, Ordinis Prædicatorum, Clypeus Theologiae Thomisticæ. *P. Contenson*, ejusdem Ordinis Theologia recentior. Ex eodem Ordine Prædic. in varias Theologiae partes scripserunt. *Alexander Sebille*, Ant. de libero arbitrio, contra Janfenii Doctrinam. *Didacus Alvarez*, de Auxiliis. *Vega*, de justificatione. *D. Antonini*, Summa; *Mariæ*, Bibliotheca Theologica. *Ildephonsi* in *D. Thomam*, Tomi 3. *Barthol. Medina* in eundem, alique.

Theologiae Moralæ, per *Antoninum Dianam* Panormitanum Clericum Regularem, Resolu-

olutionum Moralium Partes 12. Tomis 5: in fol. Anno 1640. &c. *Emanuelis Rodriguez*, Summa Casuum conscientia in 4. Anno 1614. *Francisci Bordoni*, Consilia Regularia in fol. Anno 1641. *Henrici de Vilalobos* Hispani, Theol. Moralis partes 2, in fol. Anno 1640. *Johannis Caramuel* Hispani, in Regulam S. Benedicti; ejusdem Theologiae Fundamentalis, Moralis, Regularis, Tractatus varii, anno 1646. *Laurentii Portel*, Ordinis S. Francisci, Dubia Regularia, & Responsiones morales in 8. Anno 1634. Ex eodem, *Laurentii de Peyrinis*, de Privilegiis Regularium, &c. Anno 1643. *Bosco*, de Sacramentis &c. aliique.

Ludovici Miranda, Manuale Prælatorum Regularium in fol. Anno 1617. *Martini Navarri* ab Azpilqueta, in 4. & 8. Tomi 5. Consiliorum, Manuale Confessoriorum, &c. Anno 1688. &c. *Martini Bonacina*, Casuum conscientia Tractatus absolutissimus in Tomis 2. in fol. Anno 1628. &c. *Petri Marchant*, Resolutiones & Tribunal conscientia, in fol. Anno 1642. *Petri Binsfeldii*, Enchiridion Theologiae Pastoralis in 8. An. 1604. *Ruffii Bensonii*, Speculum Episcoporum, in 4. Anno 1595. *Sylvestri Prieratis*, Summa, partes 2. in 4. An. 1554. *Stephani à S. Paulo*, Ord. Carmelitarum Calceat. Theologia Moralis in 8. Anno 1664. *Basilii Pontius*, Ordinis S. Aug. de Matrimonio, & *Marcinus de Sacram. Ordinis*.

Theologiam Universam ex Societate in lucem dederunt sequentes. *Franciscus Suarez* Hispanus Granatensis Tomis 12. non magis amplè quàm solidè; obiit anno 1617. ætatis ferè 70. Societatis initæ 54. *Gabriel Vasquez* Hispanus, Tomis 10. cum ceteris ejus operibus; obiit anno 1604. ætatis 55. Theol. docendæ 29. *Adamus Tannerus*, Germanus, Tom. 5. obiit anno 1632. ætatis anno 60. *Rodericus de Arriaga*, Hispan. Cursus Theologicus; obiit anno 1667. *Franciscus Amicus* natione Italus, edidit Cursum Theologicum Tom. 8. obiit anno 1651. ætatis 70. *Thomas Comptonus* Anglus, Cursum Theologiae ac-

curatum edidit in Col. Angl. Leodii, Tomis duobus. *Gregorius de Valencia* in Summam universam D. Thomæ. *Jacobus Granadus* in eandem. *Joannes de Salas* Hisp. in Theol. ferè universam; uti & *Gaspar Hurtadus*, & *Franciscus Oviedus*, & *Joannes de Lugo* Card. *Ludovicus Mæratius*. *Martinus de Esparza* Italus. *Luisius Turrianus* Hisp. an. 1635. &c.

Summam Theologiae Scholasticæ brevem ex eadem Societ. edidit *Martinus Becanus* Germanus. *Honoratus Fabri*, Gallus. *Christophorus Hannoldus* Germanus. *Joannes Prepositus* Belga Atrebat, magnam partem Theologiae edidit an. 1634. ætatis 63. *Paulus Sherlogus* Hibernus scripsit de scientia media. *Petrus Wadingus* etiam Hib. scripsit librum de Incarnatione; alterum de Contractibus. *Sfortia Pallavicinus* Card. edidit magnam partem Theologiae Scholasticæ; uti & *Dicastillo* Ital. *Antonius Terillus* Anglus, de Fundamento Theol. Moralis, sive Conscientia probabili Leodii. *Leonardus de Penafiel* natione Peruanus, origine Hispanus, scripsit de Deo uno & trino, de Fide, de Incarnatione. *Mattheus de Moya*, Quæstionum moralium selectarum. Tomos 2. *Tho. Sothuellus* Anglus, Analyfium fidei.

Theologia Moralis universæ Opus absolutissimum ex S. J. edidit *Paulus Layman* Germanus Lib. 5. & *Vincentius Billincius*, Tomis 2. & *Joannes Azor*, Institutionum moralium Tomis 3. & *Valerius Reginaldus*, Praxim fori Pœnitentialis, Tomis 2. *Thomas Sanchez* S. J. (non *Joannes*) de Matrimonio, Tomos 3. In præcepta Decalogi, Tom. 2. Consilia moralia, Tom. 2. *Paulus Comitulus* Responsa Moralia, & de Contractibus. *Franciscus Toletus* Card. Summam Casuum conscientia. *Ferd. Castropalaus* Theologiam moralem admodum accuratam. *Georgius Gobat* Experientias Theologicas, & *Quinarium* Tractationum Theologicarum. *Hermannus Eusembau*, Medullam Theologiae moralis in 8.

In Provincia Flandro-Belgica in varias Theo-

Theologiae partes scripsit *Leonardus Lessius* patria Brechtanus in Brabantia, de Justitia & Jure, & ceteris virtutibus Cardinalibus, de Beatitudine, & Actibus humanis &c. Opuscula etiam varia de Gratia, Prædestinatione, Summo Bono, Providentia Numinis, Perfectionibus divinis &c. Obiit anno 1623. ætatis 69. *Agidius de Coninck* Belliolanus scripsit de Sacramentis & Censuris, Tomis 2. De Actibus supernaturalibus: Fide, Spe & Charitate, Libris 4. de Absolutione moribundi & ejus defensione. De Deo Trino & Incarnato, opus posthumum: obiit Lovanii anno 1633. *Martinus Bresserus* Bostellanus, de Conscientia. *Ludovicus de Schildere* Bruggensis, de Principiis formandæ Conscientia Tractatus 6. & Synopsim Theologicam de Sacramentis. Obiit anno 1667. *Franciscus vander Veken*, Antverpiensis, de Deo uno & trino. De simplicitate & libertate Dei. *Ignatius Derkennis* Antverpianus, de Deo uno & trino. Positiones sacras de Eucharistia &c. *Philippus de Homes*, Præcipuas Controversias in forma Thesum deductas. *Cordelius Hazart* in Theologicis fidei Controversiis Opera varia. *Michael van Triest*, elaboravit Compendium Resolutionum Antonini Dianæ. *Maximilianus Ledent* de Attritione &c. & *Agidius Estrix*, varios Tractatus Theologicos in Controversiis modernis. *Jacobus Tirinus*, Antverpianus; & *Cornelius à Lapide* Bucholdianus, plura huc spectantia in Scripturam universam; & alii in aliis Operibus.

Scriptores in Controversiis Theologiae modernis.

Circa Controversias Theologiae modernas, scripsit in Belgio, de Attritione Tractatus varios *Christianus Lupus* & *Franc. Farvaquez* Ordinis S. Augustini; uti & de eadem contra scripsit variis Tractatibus *Maximilianus Ledent*, & *Agidius Estrix* Soc. Jesu. De Methodo remittendi, & retinendi peccata E. D. *Gummarus Huygens* Lovanii:

Et contra *Franciscus Carolus Reymakers* in Responsione brevi &c. De eadem *Francisci Jacops*, Quæstio Theologica; An & quando neganda sit; aut differenda Absolutio Pœnitenti. De eadem alterius eruditissimi *Professoris* liber, cui Titulus: Praxis Solida retinendi peccata. Et de eodem subjecto, *Alexander à S. Theresia* Carm. Calceat Belgæ *Tempestas Novaturiens novissima* &c: contra J. Optraet.

Francisci Simonis, Status, origo, & scopus Reformationis &c. circa administrationem & usum Sacram. Pœnitentiæ. *Ejusdem*, de Fraudibus Hæreticorum, Pars prima, secunda, &c. *Macarii Havermans* Ord. Præmonstratensium, circa prædicta, Epistola Apologetica ad Innocentium XI. Item, Examen libelli, Pentalogus Diaphoricus: & alia Opuscula: nec non Tyrocinium Theologiae Moralis, anno 1675. *Laurentii Neesen* Theologia Moralis Christiana, de Sacramentis. Circa obligationem Concionem & Sacrum audiendi in Parœcia propria, Libellus cui Titulus; Obligatio ista clarè demonstrata. Huic oppositus libellus; Exhibitio Canonum &c. Contra hunc, *Christophori Philalethis*, iusta defensio &c. Postea prodit nova Canonum exhibitio, stabilita per *Christianum Lupum*: deinde ejusdem *Christ. Philalethis*, deductio Juris Pastoris. Accesserunt Analecta Privilegiorum, & Jurium Regularium, per R. P. Privilegiatorum Professore.

Nicolaus du Bois, Tractatum edidit in 4. Circa Propositiones 45. ab Alexandro VII. prohibitas, earumque Auctores. Motivum Juris: Circa obligationem Concionis & Missæ in Parœcia; Circa Monita salutaria, & plura alia sac novissimè, de obligatione sigilli Sacramentalis. *Guilielmus le Maire*, Stateram Saulis Exregis.

De Charitate, libellus, Ignis Fatuus. Contra, Libellus, Ignis fatuus extinctus, per *Campianum Florum* anno 1679. *Alberici vander Kerckbove*, Theologo-Bernardina Disquisitio de Attritione, amore &c.

Christianus Alethinus, de peccatis Ignorantia,

478

TOMI II. PARS H. TRACTATUS VLTIMVS, IDÆA SCIENTIFICA

rantia, an ea quæ est juris naturæ liberet à peccato, per tres partes solidè deductum. Mala fides Auctoris anonymi, per *Danielem Campfordum*. Doctrina mira ac nova &c. per *Vlicum Jonson*.

Wilhelmi Sandei, Confutatio Triumvirorum, circa Propositiones 65. ab Innocentio XI. prohibitas, earumque Auctores. De his denuò à *Petro Moens* quiddam editum. *Henrici Noris*, Apologia Augustiniana. *Brunonis Neuffer*, Germani, Prodromus velitaris contra vindicias Augustinianas &c. Sunt & alii horum temporum libelli in variis Controversis editi.

CAPUT XII.

Notitia specialis circa praxim Curie Ecclesiasticæ, præsertim Romanæ.

DOCTRINE Theologicæ, ac juris Canonici plurimum annexa est cognitio *Foti Ecclesiastici*, & quomodò diversæ causæ ad diversa Tribunalia referri, & in his iudicari debeant. Cum enim Christi in toto orbe Vicarius nequeat per se tot tantarumque causarum discussionem & iudicium exercere, varias Romæ constituit Congregationes sive Tribunalia sibi subordinata, quorum singula de certo genere causarum sententiam ferant, suâ demùm auctoritate comprobendam. Horum notitia quantò difficilior est, tantò erit hinc in unum collecta commodior.

1. Congregatio *Cardinalium sanctissime Inquisitionis* erecta fuit à Paulo III. per Constitutionem quæ incipit, *Licet*, an. 1542. Et eadem denuò restituta à Sixto V. Const. quæ incipit, *Immensa*, anno 1587. Et habetur in Tomo 2. Bullarii Laërtii Cherubini.

Ad hanc Congregationem pertinet Inquisitio hæreticæ pravitatis, & potestas citandi, procedendi, sententiandi, & definiendi in omnibus causis tam hæresim manifestam, quàm schismata, apostasiam à fide, magiam,

fortilegia, divinationes, Sacramentorum abusus, & quæcumque alia, quæ etiam præsumptam hæresim sapere videntur concernentibus, non solum in Urbe, sed etiam in universo terrarum orbe, ubi Christiana viget Religio, super omnes Patriarchas, Primates, &c. Sic habet Bulla supra citata. Unde etiam ad hanc Congregationem deferuntur examinanda, & censuranda qualitas Doctrinæ, quæ in quæstionem vocatur; uti patet ex pluribus ejus Decretis, etiam recentibus.

Cardinalium in hac Congregatione assistentium quidquid major pars decernit validum est, perinde ac si omnes illic convenissent, & major pars consensisset. Ita *Barbosa* ex Pii IV. Constitutione 79. quæ incipit, *Cum nos*, an. 1564. Ubi addit, hanc Congregationem appellationes ab aliis Inquisitoribus audire, & suos Inquisitores ubi vis locorum deputare.

2. Alia est Congregatio *pro Interpretatione Concilii Tridentini*. Hæc erecta fuit primum à Pio IV. Constit. 81. Quæ incipit, *Alias nonnullas*, anno 1564. Tomo 2. Bullarii, & deinde restituta à Sixto V. Constitut. 74. *Immensa*, an. 1586. in qua istius Congregationis munus & potestas his verbis declaratur. Eorum quidem Decretorum, quæ ad Fidei dogmata pertinent, interpretationem nobis ipsis reservamus. Cardinalibus verbò Præfectis interpretationi, & executioni Concilii Tridentini, si quando in iis quæ de morum reformatione, disciplina, ac moderatione, & Ecclesiasticis iudiciis, aliisque hujusmodi statuta sunt, dubietas, aut difficultas emerferit, interpretandi facultatem, Nobis tamen consultis, impertimur.

Hinc Congregationis Concilii Tridentini Declarationes ad instar legis communis solent allegari. Illis etiam plurimum Rota Romana deferre solet, nec eas ullo modo in dubium revocare; ut ostendit *Barbosa* in sua Summa Apostolicarum Decisionum.

Sed hinc ad praxim specialiter notandum est, iussu Urbani VIII. anno 1631. Congregationem hanc mandasse ac præcepisse, hujus-

hujusmodi Declarationibus tam impressis, & imprimendis; quàm manuscriptis, nullam fidem esse in iudicio, vel extra, à quoquam adhibendam, sed tantum illis quæ in authentica forma, solito sigillo & subscriptione Eminentissimi Cardinalis Præfecti, & Secretarii ejusdem Congregationis pro tempore existentium munitæ fuerint. Cujus Declarationis verba transcripta habet Ant. Diana Resol. Moral. Part. 5. Tr. 2. Resol. 96.

3. Congregatio altera est, quæ dicitur, *Sacrorum Rituum*, ad quam referenda sunt quæ spectant ad ritus, cæremonias, aliaque ad divinum cultum pertinentia. Hæc erecta fuit à Sixto V. in Constit. 74. quæ incipit, *Immensa*, anno 1587. cujus officium, potestas, & procedendi modus, ex sequentibus ipsius Bullæ verbis authenticè exponetur.

Quinque Cardinales delegimus, quibus hæc præcipuè cura incumbere debeat, ut veteres ritus sacri ubi vis locorum in omnibus Urbis, Orbisque Ecclesiis, etiam in Capella nostra Pontificia, in Missis, divinis Officiis, Sacramentorum administratione, cæterisque ad divinum cultum pertinentibus, à quibusvis personis diligenter observentur. Cæremonie, si exoleverint, restituantur; si depravatæ fuerint, reformentur. Libros de sacris Ritibus, imprimis Pontificale, Rituale, Cæremoniale, prout opus fuerit, reforment, & emendent. Officia divina de Sanctis Patronis examinent, & Nobis prius consultis, concedant; diligentem quoque curam adhibeant circa Sanctorum Canonizationem, Festorumque dierum solemnitatem, ut omnia ritè & rectè, & ex Patrum traditione fiant, &c.

Hæc tamen Congregatio non concedit Litteras remissoriales pro formanda inquisitione ad Canonizationem Sanctorum auctoritate Apostolicâ, nisi prius expediantur litteræ Apostolicæ in forma Brevis eidem Congregationi directæ; ut notat *Selleus* in Selectis Canonice Cap. 1. Num. 77.

Non solet etiam passim concedere in Officiis ab ea approbandis, Antiphonas, Versiculos, Responsoria, Hymnos, & alia similia-

propria, præter Lectiones secundi nocturni; ut tradit *Lezana* ex Actis Congregationis Rituum.

Neque solet approbare aliquas Litanias præter ordinarias impressas in Breviario, & eas, quæ de B. Maria recitantur in Ecclesia Lauretana. Idem in Summa *Quest. Regul. Tom. 3.*

Congregatio Rituum Memorialia non recipit, nisi porrigentes sint Procuratores habentes mandata, aut litteras legitimas ad tractanda negotia. Singula prædicta in praxi notanda sunt, ut sciatur, in quibus, & quomodò ad hanc Congregationem recurrere oporteat.

Postremò notandum, Decretis, Declarationibus, & Decisionibus hujus Congregationis fidem in iudicio vel extra non deberi, nisi in authentica forma cum sigillo & subscriptione Cardinalis Præfecti munitæ fuerint; uti statutum est iussu Urbani VIII. anno 1632. prout supra de Congreg. pro interpretatione Tridentini.

4. Accedit his Congregatio *de Propaganda Fide*, quæ constat certo numero Cardinalium, Prælatorum, ac Regularium; primum erecta à Gregorio XV. per Constitutionem, quæ incipit, *Inscrutabili*, anno 1621. in qua constituit 12. Cardinales, & alios Officiales; ac certis redditibus dotavit, ut Congregatio illa intenderet negotiis, rebus ac personis Missionum, et aliis, quæ ad Fidei Catholicæ propagationem conducunt: quorum singula in particulari ex ipsa Pontificis Constitutione hinc breviter describo.

Nos, ut majori cum vigilantia, cura, et fervore opus proficere possimus, et in posterum Successores nostri, nonnullorum venerabilium Fratrum nostrorum S. R. E. Cardinalium peculiari sollicitudini negotium committendum duximus, prout tenore præsentium committimus, et demandamus; Volentes, ut in unum congregati, adhibitis etiam aliquot Romanæ Curie Prælati, et Religiosis viris, ac Secretario, in commune consulant, tantæque rei nobiscum invigilent, &c.

&c. Quod ut commodius præstari possit, semel coram Nobis, ac his, saltem in domo Antiquioris eorum, quolibet mense congregentur, omniaque ac singula negotia ad Fidem in universo mundo propagandam pertinentia cognoscant & tractent; & graviora, quæ in prædicta domo congregati tractaverint, ad Nos referant; alia verò per seipsos decident, & expediant pro eorum prudentia. Missionibus omnibus ad prædicandum & docendum Evangelium & Catholicam doctrinam superintendant, Ministros necessarios constituent & mutant. Nos enim tam præmissa, quam omnia & singula desuper necessaria & opportuna agendi & exequendi liberam & amplam potestatem Apostolicam auctoritate præsentium tenore concedimus.

Constituit idem Pontifex, ut litteræ & Scripturæ omnes dictæ Congregationis gratis et absque ulla mercede expediantur. Hæc non parum, ubi res postulat, ad Missionarii institutionem conducunt.

5. Sunt et alia Tribunalia minus communia, prout est *Cancellaria Romana*, quæ maxime versatur circa Ecclesiastica Beneficia, et Officia, quæ à Sede Apostolica dependent. Unde et eorum causas audire in super Camera Apostolicæ jura curare, et exequi consuevit.

Rota Romana est tribunal, ad quod referuntur Quæstiones difficiliore in negotiis Ecclesiasticis, et aliis Urbis Romanæ, quæ in utraque parte debite examinantur, et ab Auditoribus Rotæ de illis demum fertur sententia, quæ passim dicitur Decisio Rotæ Romanæ. Varias hujus Rotæ Decisiones inter alios adducit *Barbosa*, *Lexana*, et *Diana* Parte undecimâ ad Tractatus Miscellaneos in fine.

6. Pro Foro interno, et quibusdam facultatibus et gratiis annexis, pridem erecta est *Pœnitentiaria Romana*, et confirmata à Sixto IV. Paulo III. et Julio III. in Constit. *Rationi congruit*. anno 1558. Præest illi Cardinalis qui dicitur, Major Pœnitentiarius, qui facultates et gratias elargitur, et signat. Alii ibidem Confessarii ex diversis Nationibus

congregati, absolvendis pœnitentibus ex quacumque orbis Christiani partibus Romam adventantibus cum ampla Facultate operam assiduam præstant. Praxim et facultates hujus Pœnitentiariæ accuratè exhibuimus supra *Part. hæc 3. Tr. 4. c. 8. §. 5.* Et ex illa modum procedendi, ac formandi Supplicationes et Expeditiones in aliis Tribunalibus facile perspicies.

Habent et Ecclesiæ particulares sua Tribunalia, in quibus judicantur Causæ Fori Ecclesiastici; ut sunt variæ, quæ pertinent ad Matrimonium, divortia, simoniam, usuras, hæresim, apostasiam, sacrilegium, delicta Clericorum, immunitatem Ecclesiasticam, et similes, quæ referuntur ad Curiam Episcopalem. In hoc Tribunali præcipue sententiam fert ipse Episcopus, et Officialis, cum Secretario, & aliis, qui ad hoc iudicium adhibentur. Has causas Fori Ecclesiastici illicitum est iudici laico ad se pertrahere, sub gravibus censuris & pœnis in Bulla Cœnæ contentis. Quando tamen devenitur ad pœnam sanguinis, solet reus tradi in manus potestatis secularis. Sed ex his, cæterisque hæcenus traditis, ante omnia sollicitè discamus, quomodo & ipsi ante Tribunal supremi iudicis demum securi compareamus.

PROSECUTIO.

Hujus Idææ Scientificæ ad cæteras Facultates, & Scientias Controversiarum, Interpretum, Concionatorum, Asceticorum, Human. &c. in omni genere.

Quoniam intellexi, quam habeatur passim grata, & opportuna, ac instar thesauri aut Bibliothecæ portatilis, prior illa Idæa scientiæ Theologicæ, Juridicæ, ac aliarum annexarum, cum Notitia brevi Aucto-

rum

rum selectiorum in Partes singulas. Impellor nunc ulterius, ut ex plurimorum voto idè præstem in exponendis, ad communem notitiam, cæterarum Facultatum Tractatibus, & Auctoribus qui materias singulas in particulari tractarunt. Ingens enim hoc adfert commodum pro vario variorum usu tam pro Materiarum notitia, quam pro Auctorum in omni genere delectu; qui pro usu particulari magis accommodati frustra diu multumque indagantur, & cum errore ac dispendio alii & alii sæpe comparantur, nisi opportuno delectu sub unum aspectum expositi habeantur.

Controversiarum variarum contra Hæreticos, Scriptores varii.

Patres ac Scriptores antiquiores contra omnes ferè suorum temporum Hæreses ab exordio Ecclesiæ ordine temporis expositos habes in hujus Operis Tomo 1. circa finem. Recentiores aliquos in omni ferè materia hæc proponemus.

Thomas Waldensis Carmelita, Theologus præstantissimus, dictus à Martino V. *Validus Ecclesiæ ensis*; contra Wiclefistas, Lutheranos &c.

Robertus Bellarminus Card. ex Soc. Jesu scripsit Tomos complures de Controversiis Christianæ Fidei, adversus hujus temporis Hæreticos, opus sanè amplissimum & toti Ecclesiæ utilissimum.

Thomas Stapletonus Anglus, Doctor Duacenus scripsit de Principiis fidei, contra Wictacherum, pro auctoritate Ecclesiastica, & alia plurima ac utilissima, Tomis 5. in fol. comprehensa.

Judocus Coccinus, edidit Controversiarum Tomos 2. in folio anno 1601.

Zacharias Boverius edidit Demonstrationem verè fidei Tomos 2. in folio, & Consultationem orthodoxam in 8.

Antonius Peres, Authentica Evangelii Fides in 4. anno 1626.

Arnoldus Meshonius, Historia Anabapti-

Tom. II. P. 2.

stica in 4. anno 1617.

Brunderus à Gandavo, De diffidio Hæreticorum in 8. 1590.

Cuneri Petri D. Lovan, Controversiæ in 8. 1583.

Franciscus Agricola, Propugnaculum Fidei: de Primatu S. Petri: de Verbo Dei scripto & non scripto &c. in 8. 1477.

Franciscus Hallier, Detentio Ecclesiasticæ Hierarchiæ, in 4. anno 1632.

Franciscus Sonnius, Demonstratio Religionis Christianæ in folio 1562.

Franciscus Sylvius D. Duacenus, de præcipuis Controversiis Fidei, in 4. anno 1638.

Georgius Ederus, Malleus Hæreticorum in 8. anno 1581.

Guilielmus Lindanus D. L. Panoplia Evangelica in folio. Christomachia Calvinistica &c. in 8. anno 1584.

Guilielmus Reginaldus, Calvinio-Turcismus in 8. anno 1597.

Henricus octavus Rex Angliæ, ante lapsum in Hæresim, Assertio septem Sacramentorum contra Lutherum.

Henricus Sedulius, Præscriptiones adversus Hæreses, in 4. anno 1606.

Iacobus Hamelius, de Religionibus diversis non admittendis, in 8. anno 1589.

Joannes Lensus, de persecutione piorum, de Officio Christiani in persecutione contra falsos patriotas, de Purgatorio, satisfactione &c. in 8. anno 1578.

Ioannes Malderus Episcopus Antverpiensis, Antisynodica, sive Adversiones in Synodum Dordracenam in Hollandia, 8. anno 1620.

Lucas Waddingus Hib. Min. Apologeticus. *Michaël Nauclerus*, de Monarchia divina Ecclesiastica, & seculari Christiana, in folio Tomi 2.

Nicolaus Sanderus, de Schismate Anglicano, de visibili Monarchiâ, de Sede Apostolica &c. 1610.

Odonardi Westoni, Sanctuarium Juris Pontificii in 8. anno 1613.

P p p

Petrus

Petrus Calatinus, de Arcanis Catholicae veritatis, in folio 1612.

Salomonis Theodati, pacificatorium Diffecti Belgii, in 8. anno 1613.

Thomas Bezovius, de signis Ecclesie, Tomis 3. anno 1592.

Ex Soc. Jesu inter plurimos; *Martinus Beccanus*, Manuale Controversiarum in 4. Et Compendium Manualis Controversiarum in 16. aliaque anno 1625.

Francisci Costeri, Mechliniensis, Enchiridion Controversiarum precipuarum. Et Apologia pro Enchiridjo contra Franc. Gommarum Calvinistam in 8. anno 1604.

Caroli Scribanii, Bruxellensis, orthodoxæ Fidei Controversia, de Scriptura, Traditionibus, Judice Controversiarum, Invocatione Sanctorum, Miraculis etc. in 8. anno 1622.

Adamus Contzen, de unione et Synodo Evangelicorum, de vera et falsa pace Germanie, defensio Bellarmini de Gratia etc. in 8. anno 1618.

Antonii Possivini, Atheismi Hæreticorum hujus temporis refutati etc. in 8. anno 1586.

Edmundi Campiani, Angli, Rationes decem, Fidei Catholicae Academicis Anglie, in 12. anno 1631.

Francisci Turriani, Defensio pro Canonibus Apostolicis, de Ecclesia et Ordinationibus Ministrorum, de Eucharistia, Defensio locorum Scripturae, et Primatus S. Petri supra Concilium, etc. in 4. et 8. anno 1580.

Gregorii à Valencia, Controversia, in fol. anno 1610.

Henrici Fitz-Simon, Hib. Britonomachia Ministrorum, in 4. anno 1614.

Heribertus Rosneydus, Ultrajectinus, de fide Hæreticis servanda, Lex Talionis contra Causo-bonum, Syllabus malæ fidei Capellianæ, Elixir Calvinistarum etc. in 8. anno 1627.

Jacobi Gordoni, Controversiarum Epitome, in 4. anno 1612.

Jacobi Grefseri, Defensio Controversia-

rum Bellarmini, tom. 2. in fol. et alia plurima.

Ioannis Bagotii, Apologeticus fidei, in fol. anno 1645.

Ioannes Dureus, pro Rationibus Campiani contra Wittacherum, in 8. anno 1582.

Leonardi Lessii Flandro-belge, Disputatio Apologetica de potestate Pontificis Romani, in 4. Consultatio fidei capessendæ; de Antichristo &c. in 8. anno 1614.

Maximiliani Sandei, Demonstratio ad Controversias Hollandicas prodroma. Hydrus Hollandicus &c. in 8. anno 1619.

Nicolaus Serrarius, Trihæresium, Minerval pro Trihæresio, de Lutheri Magistro, Lutheroturcice orationes &c. in 8. an. 1604.

Cornelius Hazart, Aldenardensis, de Invocatione Sanctorum, flandricè; de Cæremoniis Missæ &c. de extrema Unctione, de Purgatorio, de Reliquiis, Peregrinationibus, Eucharistia, Confessione auriculari, cultu Imaginum, de Jejunio Ecclesiastico, ejusque Cæremoniis, &c. præter alios Tractatus plurimos contra variorum Ministrorum impugnationes & errores.

Petrus Cottonus, gallicè de Missæ Sacrificio, Apologetica pro Matre Dei, Epistola Apologica pro fide Catholica, de modo agendi cum Hæreticis, defensio Concilii Tridentini, Epitome Controversiarum, & alia plurima circa annum 1618.

Petrus Canisius, Belga Neomagensis, edidit Summam doctrinæ Christianæ, Commentaria de Verbi Dei corruptelis, & plura alia contra sui temporis in Germania Hæreticos circa annum 1571.

Nicolai Romai, Brugensis, Calvinii effigies centum coloribus ad vivum expressa, de Prædestinatione & Justificatione: item Calvinii confessio ex equaleo, Ant. in folio anno 1625.

Præter alios Tractatus plurimos ubique editos contra variorum Hæreticorum impugnationes et errores.

Interpretes in sacram Scripturam.

IN Scripturam ferè totam ex Antiquioribus scripserunt, Rabanus Maurus, Anselmus Laudunensis, Hugo Cardinalis, Strabus. Nicolaus Liranus, Dionysius Carthusianus, D. Thomas in Epist. Pauli, Job, ejusdem Catena, Postillæ in Genesim &c.

Alphonsus Tostatus, Tomis 14. in fol. anno 1596.

Cornelii Iansenii, Gandensis Episcopi, Tom. 3. in fol. anno 1613. Antverpiæ.

Francisci Lucas, tomis 4. in fol. anno 1605. Antverpiæ.

Guilielmi Estii, Doct. Duaceni, Annotationes & Commentaria in Scripturam, &c. in fol. anno 1629. Duaci &c. *Iunillus*, in totam Scripturam, breviter in 12.

Thomas Cajetanus, in omnes Epistolas Canonicas, Acta Apostolorum, Quatuor Evangelistas, &c.

Michaël à Bononia Carm. vulgò *Auctor incognitus*, in omnes Psalmos Davidicos, in fol.

Ioannes da Sylveira, item Carm. in Evangelia, & Apocalypsim, in fol.

Hugonis de S. Charo, in Novum, & vetus Testamentum, tomis 8. in fol. anno 1621. Sunt & alii in varias Scripturae partes ex omnibus Scholis & Nationibus, tam antiqui, quam recentiores innumeri.

Ex Societate, qui in plerasque Scripturae partes scripserunt, aliquos recenseo.

Cornelius à Lapide, Belga Bucholdianus, obiit Romæ anno 1637. ætatis suæ supra septuagesimum: scripsit Commentaria copiosa in universam ferè Scripturam, Antverpiæ apud Nutium, & Meursium, & alibi sæpius recusa.

Jacobus Tirinus Antverpiensis, scripsit Commentarium in totam Scripturam veteris ac novi Testamenti, &c. tomis 3. in fol. Antv. anno 1632.

Ioannes Mariana, Scholia brevia in vetus & novum Testamentum.

Andrea Pinti, Sacrae Scripturae Selecta.

Antonii de Escobar & Mendoza, vetus, & novum Testamentum Commentariis illustratum.

Emanuelis Sæ, Notationes in totam Scripturam.

Henrici Marcellii, Theologia divinæ Scripturae.

Jacobi Bonfrerii, Onomasticon locorum sacrae Scripturae; & Pentateuchus Moyfis Commentario illustratus, & in Evangelia.

Ioannis Eusebii Nierembergii, de Origine sacrae Scripturae: Stromata S. Scripturae.

Ioannis Stephani Menochii, Brevis explicatio sensus litteralis, totius S. Scripturae.

Martini Antonii del Rio, de difficilioribus S. Scripturae locis, tomis 3. item Adagia veteris Testamenti.

Nicolai Serarii, Prologomena Biblica, &c. in Lib. Machab. de Epistolis B. Pauli. Item de S. Paulo, & proditore Juda.

Benedicti Pererii, in Genesim, Commentariorum tomis 4. & de Benedictionibus Patriarcharum Lib. 1. &c.

Ioannis Baptista Villalpandi Tom. 2. et 3. in Ezechielem, accuratè de Templo, et Apparatu urbis Hierosolymæ tractat.

Ioannis de Pineda, Salomon Prævius, seu de rebus Regis Salomonis Lib. 9. et in Ecclesiastem tom. 2.

Balthasaris Corderii, Catena Græcorum Patrum tom. 3. Item Symbola Græcorum PP. tom. 2.

Dionysii Petavii, Paraphrasis omnium Psalmorum græcis versibus cum interpretatione latina.

Ioannis Lorini, Commentaria in omnes Psalmos tomis 3.

Roberti Card. Bellarmini, in omnes Psalmos Commentarius.

Thomas le Blanc, Commentarius amplissimus in omnes Psalmos, tomis 5. et seorsim in Psalmum 22.

Ferdinandi Quirini de Salazar, Expositio in Proverbia Salomonis tom. 2.

Ioannis Maldonati, Commentarius in Cantica, et Sapientiam, in Ecclesiastem, in om-

nes Prophetas majores & Baruch.

Othaviani de Tuso, in Ecclesiasticum Commentaria in Capita 18.

Adami Contzen, Commentaria, in quibus sensus litteralis adversus omnes infideles vindicatur, ad Romanos, ad Corinthios, ad Galathas.

Alphonsi Salmeronis, in universam Evangelicam Historiam.

Sebastiani Barradii, Itinerarium filiorum Israel ex Ægypto in terram promissionis. Item Commentariorum in Concordiam, & Historiam Evangelicam, Tomi 4.

Scriptores aliqui Historia sacra, sive Ecclesiastica.

Cæsar Baronius, Congregat. Oratorii Cardinalis, scripsit præclare Historiam Ecclesiasticam universam ab adventu Domini ad annum circiter 1200. Tomis 12. comprehensam.

Henricus Spondanus, continuavit Annales Baronii Tom. 2. & ejusdem Baronii Epitomen: Item Annales à mundi creatione ad reparationem, in fol.

Florimondus Remondus, de Ortu & Progressu hæreseon hujus seculi.

Gilberti Genebrardi, Chronologia, in fol. anno 1600.

Laurentius Surius, de vitis Sanctorum, Tom. 12. fol. 1618.

Sozomeni, Historia Ecclesiastica, in fol.

Thomas Cantipratanus, Miraculorum & Exemplorum Lib. duo.

Ex Societate JESU, Acta Sanctorum diffuse elaborarunt *Bollandus*, *Henschenius*, *Papebrochius* usque ad Majum inclusivè, Tomis 13.

Cornelius Hazart, scripsit Flandrice Historiam Ecclesiasticam præcedentis, & præsentis seculi in Asia, America, Africa, & Europa, Tomis 5.

Dionysii Petavii, Breviarium Historicum Nicephori Constantinopolitani: Opus de doctrina temporum adversus Scaligerum

Tom. 2. Vranologium, & variarum Dissertationum, Lib. 8. Rationarium temporum, sive Synopsis Historiæ ab orbe condito usque ad annum 1626.

Heriberti Rosweydi, Historia Ecclesiastica à Christo ad Urbanum 8.

Jacobi Gualterii, Tabula Chronographica Status Ecclesiæ à Christo nato ad an. 1614.

Jacobi Gordoni Lesmorai, Opus Chronologicum rerum memorabilium à mundi exordio ad nostra usque tempora &c.

Jacobi Greseri, Commentariolus de Imperatorum, Regum, ac Principum Christianorum in Sedem Apostolicam munificentia.

Jacobi Galliani, Annalium Ecclesiasticorum veteris Testamenti Tom. 6. & Epitome eorumd. Annalium.

Ignatii Bomplani, Historia Christianarum Rerum ab ortu Christi.

Nicolai Talon, Historia Sacra, quæ in Pentateuche continetur. Historia sacra totius veteris Testamenti, Hist. sacra novi Testamenti.

Philippi Bebi, succincta Chronologia ex Bellarmino & Baronio ab initio mundi usque ad annum 1628.

Thoma Stephensonii, Historia sacra ab orbe condito usque ad Christi adventum.

Verbi divini Concionatores in Dominicis, Festa, &c.

Dionysius Carthusianus, in Dominicis Tom. 1. in fol.

Didaci de La Vega, Conciones Dominicales totius anni, Tom. 2. super Festa, & quadragesimales super Evangelium, & super Psal. Pœnitentiales in 8.

Elias à S. Theresia Carm. de Purgatorio, Tomi 2. in fol. 1638.

Eusebii Emiffeni, Homiliæ in Evangelia Dominicalia, & Quadragesimalia, in 8.

Hieronymi de la Naza, Discursus Evangelici, opus in duo volumina distinctum, in 4. Ejusdem quinque Tomi in Evangelia, in fol.

Jacobi Marchantii, Hortus Pastorum, in fol.

Joannis Beets, Belgæ, ex Ordine Carm. S. T. D. Conciones in Decalogum, in fol.

Joannis de Carthagea, Homiliarum Tom. 3. in 4.

Ludovici Granatensis, Concionum de tempore Tom. 4. in 8.

Ex Societatis JESU. *Alphonsi Salmeronis*, Sermones in Parabolas Evangelicas totius anni.

Alphonsi Sanctii, Conciones per totum annum. *Claudii Texier*, Conciones per Adventum, & super Dominicis.

Francisci Aguadi, Exhortationes variæ: Sermones de Adventu, & Quadragesima: de festis Christi & Deiparæ.

Guilielmi Stanibussii, Thesaurus concionum, & de passione.

Francisci Labate, Apparatus Concionatorum, Tom. 3. &c.

Henrici Engelgrave, Flandrob. Lux Evangelica in omnes Dominicas per annum. Cæleste Pantheon, in festa Sanctorum. Cæleste empyreum, in festa per annum, Tom. 2.

Jacobi Lobbettii, Quæstiones in Evangelia Dominicarum, & Festorum per annum. Conciones Quadragesimales, ejusdem.

Joannes Buseus, edidit Ecclesiasticam Materiam utilissimam, Viridarium Christianarum virtutum. Panarion adversus vitia. De statibus hominum.

Joannis Eusebii Nierembergii, Homiliæ catenatæ ex vetustis Patribus. Doctor Evangelicus. Hieromelissa bibliotheca.

Barnabe Kearnei Hiberni, Heliotropium, sive Conciones in Evangelia per annum.

Joannis Oforii, Concionum, Tom. 4.

Joannis Pauli Oliva, Concionum habitantium coram variis summis Pontificibus, Tom. 4. &c.

Joannis Rho, Conciones super Exameron. Concionum Quadragesimalium, Tom. 3. Orationum sacrarum supra, S. Script. Tom. 2.

Joannis Suffren, Conciones in Dominicis totius anni. Testamentum Patriarchæ Jacob.

Julii Mazarini, Discursus 100. in Psalmum Miserere. Discursuum supra Gloria Patri, Tom. 1. Colossus babilonicus, Tom. 2. Sermones super Sermone Domini in Monte. Praxis Concionandi; omnia Italicè.

Nicolai Cauffini, Discursus 24. super mysteria Adventus.

Petri Canisii, Notæ in Evangelia Dominicarum, & Festorum. Conciones in Dominicis Adventus, & Natalem Domini; germanicè.

Petri Cottoni, Sermones de præcipuis fidei mysteriis, & in præcipuos dies festos totius anni, gallicè; & ex gallico latinè translati.

Ascetici selecti in omni genere materiæ.

Thoma à Kempis, de imitatione Christi, libellus planè eximius.

Alberti Magni, Paradisus Animæ: & de adhærendo Deo, in 12. & 8. Antverpiæ anno 1602.

Aloysius Navarinus, de delitiis divini Amoris, in 12. Anno 1641.

Andræ Capelle, Meditationum, Partes 3. in 8. Anno 1607.

Antonii Molina, Instructio Sacerdotum, in 8. Anno 1618.

S. Bonaventuræ, Speculum disciplinæ, & perfectionis religiosæ, in 12. Anno 1591.

Didacus Stella, De contemptu mundi, in 8. Anno 1585.

Dionysius Carthusianus, De 4. Novissimis: & varia ejusdem Opuscula spiritualia, in 8. & postea in 12. Colonia Anno 1611.

Francisci de Sales, Introductio ad vitam devotam, in 12. & postea illius Opera omnia in fol. edita Anno 1637.

Joannis à Jesu Maria, Carmelita, Opera omnia spiritualia in fol. Colonia anno 1622.

Michaëlis à S. Augustino, item Carmel. Belgæ; Institutiones mysticæ, &c. in 4.

Joannis Malderi, Episc. Ant. Meditationes Theologicæ, in 8. Antverpiæ, anno 1630.

Ludovici Blossii, Ignarium divini Amoris, aliaque plura, in 8. Antverpiæ anno 1635.

Ludovici Granatensis, Exercitia, & alia Opuscula spiritualia, de devotione, oratione, jejuniis, eleemosyna, Eucharistia; item ejusdem, speculum vitæ humanæ, paradus precum, &c. in fol. Colonia anno 1626.

Ex Societate Jesu, paucos ex notioribus in singulis materiis annoto. S. Ignatii, Exercitia spiritualia, eorumque Directorium per P. Ludov. de Palma, aliosque plurimos.

Roberti Bellarmini, Cardinalis opera, De ascensione mentis in Deum, de æterna felicitate Sanctorum, de gemitu columbæ sive bono lachrymarum, de verbis Domini in cruce, de officio Principis Christiani, de Arte bene moriendi, Admonitio ad Nepotem de officio Episcopi.

Alphonfi Rodriguez, Exercitium de Perfectione, & virtutibus Christianis ac Religiosis, per omnia opus absolutissimum, Tomis 3. comprehensum.

Bernardini Rosignoli, Disciplina Christianæ perfectionis, de actionibus virtutum, stimulus virtutum, &c.

Caroli Scribani Ilandro-belgæ, Philosophus Christianus, Amor divinus, Medicus Religiosus, Superior Religiosus, Adolescens Prodigus, ejusdemque Meditationes; ut infra.

Christiani Mayer, Enchiridion Industrium pro singulis actionibus quotidianis, in 8.

Guiljelmi Stanibursti, Quotidiana Christiani tessera, Regio mortis, veteris hominis Metamorphosis, Inferorum ergastulum, &c.

Hieronymi Plati, De Bono statûs Religiosi, opus absolutissimum, Libri 3. in 4.

Jacobi Alvarez de Paz, De vita spirituali ejusque perfectione, aliaque huc pertinentia fuscè, Libri 5.

Iacobi Lobbetii, Opera moralia complura in Tomos 7. distributa.

Ioannis Eusebii Nievembergii, De arte voluntatis, de adoratione in spiritu & veritate, Manuale Principum, de discrimine inter

Temporale & Æternum, aliaque plurima diffusè deducta.

Leonardi Lessii, De statu vitæ deligendo, de 50. Nominibus sive attributis Dei; De bono statûs eorum qui vovent Castitatem in seculo, &c.

Ludovici de Ponte, Dux spiritualis, de Christiani hominis Perfectione in quovis statu, &c.

Nicolai Caussini, Aula sancta, Diarium Christianum, Angelus pacis, Imperium Rationis super Passiones.

Nicolai Lancicii, Opera spiritualia varia, Tomis 2.

Roberti Sotvelli Angli, Solatium Catholicorum in vinculis pro fide existentium, Regula bonæ vitæ, Triumphus mortis, Lachrymæ Magdalenzæ, &c.

Thomæ de Blanch, Idea perfecta Religiosorum, Bonus dives, & bonus pauper, Directio Conjugatorum, Viduarum; Bonus Scholasticus, & alia plura.

Meditationum Scriptores ex præcipuis. *Caroli Scribani*, Meditationum Sacrarum Tomi duo cum iconibus in 8. pro omni statu conducentes.

Christophori Mayer, Diarium Meditationum, sive Meditationes distributæ in singulos anni dies, Tomi 2. in 8. vel 12.

Eduardi Harvæi, Meditationes in singulos dies per annum, Anglicè.

Ioannis Busæi, Enchiridion Meditationum in omnes Dominicas, & in omnia Festa anni, libellus in 12. commodissimus.

Nicolai Avancini, Meditationes in singulos anni dies per puncta brevia & admodum energetica, in 12.

Pauli de Barrii, Meditationes in singulos anni dies, de vita Christi, & Sanctorum.

Ludovici de Ponte, Meditationum Summa brevis & accurata.

Vicentii Brunii, Meditationes de vita & passione Domini: in 7. Festa D. Virginis, & in Evangelia Dominicarum per annum. Sunt & alii in vario genere Ascetici plurimi, sed hi ad notitiam & delectum sufficient.

Scripto-

Scriptores Controversiarum fidei, Dogmata ab Ecclesia damnata, eorumque Auctores, & Concilia, in quibus singula damnantur, reperiuntur hic in fine.

Libri Anglicè editi in præcipuis Materiis varii generis.

PRO singulari commodo illorum, qui in tribus Regnis hæresi infectis & alibi hoc tantum idioma utuntur, nec ullos libros diffusè quàm tales scire & adipisci valent; hic in vario genere varios, præsertim ex Societate, quos facilius assequi potui, annectendos judicavi: Non enim ignoro, quantum ex talium librorum notitia usque Fides ac Pietas sincera propagari & conservari solet.

Edmundus Campianus, edidit Anglicè, Rationes decem in causa Fidei Academicis-Angliæ, in 8. quæ sæpius impressæ.

Roberti Personii, Directorium hominis Christiani, vulgò, Resolutiones Personii: prodit pridem Lovanii, Duaci, nec non Audomari, anno 1585. Item, de tribus Angliæ Conversionibus, Audomari, anno 1604. in 8. & alia plurima.

Eduardus Mico, edidit Ephemeridem piarum Meditationum in singulos anni dies, Londini in 8. Anno 1669.

Eduardi Worsæi, Religio formata Ratione Protestantica, Religio sine Principiis. Contra Doct. Stillingtonum, &c. Antverpiæ apud Knobarium in 4. anno 1668. & 1672.

Antonius Hoskinus, Contra Juramentum fidelitatis Catholicis Angliæ propositum, Epitome Christianæ perfectionis. *Thomas à Kempis* Anglicè translatus, Audomari, an. 1612.

Eduardus Coffinus, transtulit Anglicè, librum Rob. Bellarmini de Arte bene moriendi, Audomari in 8. Anno 1622.

Eduardi Dausoni, Practica meditandi Methodus, Audomari in 12. Anno 1614.

Francisci Walsinghamii, Disquisitiones de rebus ad Religionem pertinentibus: Et de sua de Fidem Catholicam Conversione, Audomari in 4. Anno 1674.

Franciscus Gongus, transtulit Anglicè Roberti Bellarmini librum, de Ascensione mentis in Deum, Londini in 8. Anno 1614.

Guilielmus Bathens Hibernus, edidit Anglicè Institutionem Methodicam de præcipuis Christianæ fidei mysteriis. Idem est auctor libri celeberrimi Janua Linguarum.

Petrus Talbotus, Archiep. Dublinensis in Hib. de natura Fidei & Hæresis, Antverpiæ anno 1657. Politicorum Catechismus, ibidem. De nullitate Ecclesiæ Anglicanæ Protestanticiæ, &c. Bruxellis, anno 1658.

Guilielmus Malonius Hibernus, edidit Anglicè Replicam contra Responsum Usheri pro Antiquitate dogmatum Fidei Romanæ, Duaci in 4. Anno 1608.

Guilielmus Wrightus, transtulit Anglicè, Libellum P. Leonardi Lessii, Quæ Fides & Religio capeffenda. Et plura ex Controversiis Jac. Gordoni, & Martini Becani, Audomari in 8. Anno 1614.

Henricus Fitzsimon Hibernus, scripsit Anglicè, Consolatoriam ad afflictos Catholicos. Tractatum de Missa: & Lib. 2. contra Ridentium Ministrum in Hibernia, anno 1612.

Henricus Garnetus, scripsit, de Christiana renovatione, aliosque Tractatus sacros.

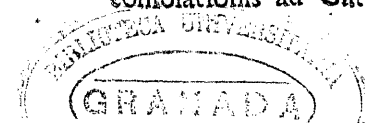
Henrici Hacotti, Epitome Historiæ gentis Anglorum Ven. Bedæ, Londini anno 1658.

Henrici Mori, Manuale Meditationum P. Thomæ Villacastini Audomari, an. 1618. Transtulit etiam opus præstantissimum P. Hieronymi Plati de Bono statûs Religiosi, Rothomagi, anno 1622.

Jacobi Munfordi, Admonitio pro Vivis, ut orent pro Defunctis, Audomari in 12. Anno 1641. Quæstio Quæstionum, sive, de Judice Controversiarum Fidei, Gandavi in 4. Anno 1658.

Ioannis Falconerii, Vita B. Virginis. Vita B. Annæ. Vita S. Wenefredæ, & S. Catharinæ Sueciæ, &c. Audomari, in 18. Anno 1635.

Ioannis Floydii, Deus & Rex contra Novatores, Audomari, anno 1620. Verbum consolationis ad Catholicos ibidem in 4. anno

anno 1623. Summa totalis de salute in Romana Ecclesia, contra N. apostatam. Audomari in 4. Anno 1639. aliaque. Translulit etiam Anglicè, Meditationes S. Augustini, Ibid. & Antonii Molinæ librum de Sacrificio Missæ, Ibidem in 16.

Joannes Perseus, sive, Fisherus, Tractatus de Fide, Londini anno 1600. & Audomari auctior in 8. Anno 1614. aliaque.

Joannes Spenserus, de sacra Scriptura perperam ab Hæreticis hujus temporis intellecta, Antverpiæ in 8. Anno 1655. Quæsitæ 36. Ministris hæreticis in Anglia propositæ, in 8. Item, aut Deus, aut Nihil, contra Atheos, Londini in 8.

Laurentius Anterdorpius, Funiculus triplex, quo Fidei Capita demonstrantur ex Scriptura, Patribus, & ipsorum Protestantium expositione, Audomari in 4. Anno 1654. Progenies, sive, origo Catholicorum & Protestantium quoad antiquitatem; Rothomagi in 4. anno 1634. Item, unus Deus, una Fides, in 8. anno 1625.

Laurentius Worthintonus, translulit Anglicè, Meditationes P. Francisci Costeri, de vita & passione Christi; Duaci, anno 1616.

Michael Walpolus, Tractatus de subjectione Principum Deo & Ecclesiæ. Et, Admonitio ad Catholicos Angliæ circa Edictum Jacobi Regis, Audomari in 4. Anno 1610, Translulit Anglicè libros Boëtii de Consolatione Philosophiæ, Londini in 8. Anno 1609. Et vitam S. Ignatii ex Hispanico, Audomari in 12. Anno 1617. & 1620.

Richardus Ashbæus, De felici & infelici statu animarum in Purgatorio, & modo eas juvandi, Londini in 8. Anno 1663.

Richardus Gibbonus, vertit Anglicè ex Hisp. Regulam bene vivendi Ludovici Granatenfis, in 8. Et ex Latino Compendium Meditationum Vincentii Brunii, in 8. &c.

Sylvester Noritius, edidit Anglicè, Antidotum Controversiarum contra Sectarios, Audomari anno 1618. Et, Ducem Fidei contra Sectarios, Londini in 4. Anno 1621.

Thomas Pricius, vertit Anglicè, Historiam

Lauretanam P. Horatii Turfellini, Audomari in 8. Anno 1608.

Thomas Wortintonus, Anchora doctrinæ Christianæ, Tomi 2. Et, Annotationes ad vetus Testamentum, Duaci anno 1609.

Thomas Whitfeldius, Meditationes de signis veræ Ecclesiæ Christianæ, Londini in 8. Anno 1655.

Notandum, aliquos ex his Scriptoribus tantum per litteras initiales aut aliter nomen suum in libris expressisse.

Oratores & Poëtæ varii, ex præcipuis Antiquis & Modernis, in vario genere.

HOs quoque prioribus apponendos judicavi pro commo singulari & delectu Virorum Apostolicorum, qui istorum notitiam (dum usus occurrit) in promptu non habent.

Marci Tullii Ciceronis Orationum volumina tria, ejusdem libri de officiis, de amicitia, & de senectute.

Quinti Curtii, Historia Alexandri Magni, item, Livii Historiæ.

P. Caussini, S. J. Palatium Eloquentiæ. Novus Candidatus Rhetoricæ, Auctore Francisco Pomey. Ant. Mureti Orationes.

P. Petavii, Orationes variæ ac præstantes. Quintiliani Declamationes oratoriæ.

P. Perpiniani, Orationes. Rhetorica Hautini.

Annæi Senecæ actiones oratoriæ, ejusdem libri de Ira, de Consolatione, de Clementia.

P. Oserius, De gloria. Poëtæ. Publii Virgilio Maronis, Aeneidos Libri 12 Ecloga, &c.

Publii Ovidii Nasonis, Metamorphosis heroicæ: Libri Tristium, Epistolæ Heroicum, de Ponto, &c. elegiacæ.

Claudianus, de Raptu, Proserpinæ, & variis aliis.

Horatii Flacci, Odæ, & Satyræ.

Annæi Senecæ, Tragediæ.

Juvenalis, Satyræ.

Ti.

Tibullus Catullus, Propertius, antiqui, scripserunt Elegias valde singulares.

Gaspar Barleus, scripsit Heroica varia, item Elegiaca sacra, & prophana, & Miscellanea.

Jacobus Wallius, S. J. Flandro-Belga scripsit Paraphrases Horatianas, & Olivani pacis, & lyrica, &c.

Sidronius Hofschrius, ibidem S. J. Elegias &c. Guilielmus Becanus, ibidem Idyllia &c.

Renatus Rapinus, Gallus recens, De cultu hortorum, & Eclogæ.

P. Lotichii Elegiæ, & Eclogæ. Ruæus, scripsit Tragedias & Panegyres.

Tragediæ Patrum selectæ extant in duo-

bus Tomulis.

Hermannus Hugo, S. J. Pia Desideria, parvo libello carmine eleganti.

Constantii Pulcharelli, Carminum varii generis, & materiæ Libri 5.

Carolus Warnæus, de raptu Maurefani S. Ignatii, heroicè in 8.

Epigrammatum P. Boulogni, Libri 3. Epigrammata Joannis Oenii Angli.

Epigrammatum Bidermanni S. J. libellus.

Berclai, Heinsii, &c. Poëmatum singularem libelli varii.

Andree Trusii, S. J. Epigrammata in Hæreticos, Plures alii in vario genere.

DECRETA ET BULLÆ

SS. Pontificum, quæ in Tomis primo & secundo hujus Operis, suis locis, circa Doctrinas Theologicas, maximè his temporibus controversas, exprimuntur.

In Tomo Primo.

BULLA DOGMATICA LEONIS X. contra errores Martini Lutheri, & Sequacium. pag. 180.

BULLA MARTINI V. contra Articulos Joannis Wiclefi. pag. 184.

DECRETUM SIXTI V. per Calatinum Nuntium Apostolicum, de Sententiâ docente Prædestinationem post prævisa merita. pag. 225.

BREVE INNOCENTII XII. ad Facultatem Theologicam Lovaniensem, de gratia per se efficaci, & de Prædestinatione ante prævisa merita. pag. 222.

BULLA integra Urbani VIII, confirmans Constitutiones Pii V. & Gregorii XIII. contra Propositiones Michaëlis Baji: ubi de famoso illo commate. pag. 237.

DECLARATIO de super facta Deputatis Academiæ Lovaniensis. pag. 242.

CONSTITUTIO ALEXANDRI VII. & INNOCENTII X. contra Propositiones Jansenii: ubi ille damnantur in sensu ab Authore intento; & definitur illas esse excerptas ex Libro Jansenii. ibid.

LITTERÆ, POSTULATIO, ET SUBSCRIPTIONES Episcoporum Galliæ ad Innocent. X. circa doctrinam Jansenii. pag. 91.

CONSTITUTIO ALEXANDRI VII. continens Formulam subscribendi Decretis Pontificum adversus doctrinam Jansenii. pag. 245.

DECRETUM INNOCENTII XII. super interpretatione Formulæ in condemnatione Tom. II, P. 2.

- nem quinque Propositionum Iansenii. pag. 247.
 BREVE ejusdem INNOCENTII XII. ad Episcopos Belgii, super Constitutionibus, & Formulario juramenti, in condemnationem illarum Propositionum. pag. 248.
 CONSTITUTIO INNOCENTII XI. contra errores Michaëlis de Molinos. pag. 250.
 BULLA ALEXANDRI VII. de immaculata Deiparæ Conceptione. pag. 229.
 DECRETA in Gallia recentior circa Puncta quedam Auctoritatis Pontificiæ. pag. 88.

In Tomo Secundo.

- DECRETA duo ALEXANDRI VII. prohibentis Propositiones 45. in praxi. pag. 140.
 DECRETUM INNOCENTII X. prohibentis Propositiones 65. in praxi. pag. 142.
 DECRETA duo ALEXANDRI VIII. prohibentis Propositiones 33. in praxi. pag. 147.
 BULLA COENÆ, & casus illius. pag. 260.
 Ex Decreto, Decretalibus, Clementinis, Extravagantibus, & extra Corpus Iuris, Excommunicationes, & Casus Pontifici reservati. pag. 261. & seq.
 DECRETUM ALEXANDRI VII. vetans censuram notari sententiam docentem, sufficientiam Attritionis ex metu gehennæ in Sacramento. pag. 197.
 DECRETUM INNOCENTII XI. declarantis in particulari Indulgentias abrogatas, & subrogatas. pag. 297.
 FACULTATES MISSIONUM, aliæque declaratæ. pag. 264.
 DECLARATIO SIXTI IV. aliorumque, contra impugnantes Privilegia Regularium. pag. 206.
 DECLARATIO Præcis, & Facultatis Pœnitentiariæ Romanæ. pag. 351.
 DECLARATIO & REGULÆ TRIDENTINI, circa Libros prohibitos in quavis Classe. pag. 422.
 BULLA PII V. exponens formam professionis fidei pro convertendis ab heresi &c. pag. 301.
 INNOCENTII XI. DECRETUM, circa Communionem quotidianam, formam defendendi Eucharistiam, & confessionem venialium Sacerdoti non approbato. pag. 317.

INDEX

INDEX RERUM
THEOLOGICVS,

Iuxta Ordinem Summæ S. Thomæ Aquinatis complectens quidquid in toto hoc Libro, præter Controversias cum A catholicis, quomodocumque ad Theologiam spectans continetur.

Ubi littera a præponitur cyfræ, illa reperiuntur in Tomo primo: ubi littera b., in tertio: ubi nulla littera, in Tomo hoc secundo.

EX PRIMA PARTE.

De Deo uno, & trino; & Angelis.

Deus.

DEi existentia demonstratur. a pag. 1. & seq.
 Item ejusdem Veritas, 1.
 Attributa divina. (quæ ex Dei existentia demonstrantur. a 13.) quid sint; & quæ: & an Deus sit in spatiis imaginariis? 6. Attributa Dei ab essentia quæ distinguantur? 7.

Visio Dei. Lumen gloria.

VISO Dei clara defacto communicatur intellectui creato. 7. Deus per quam speciem videatur, aut videri possit? 8. & 9. Non videtur visione increata. 9.

An videri possit per similitudinem objectivam? 8. An oculo corporeo? 9. Deus an ab ullo homine viatore videri possit, aut fuerit visus? *ibid.*

Lumen gloria ad Dei visionem necessarium. 9. Quid sit; & an cum illo intellectus attingat visionem Dei? 10. Beati inæqualiter vident Deum. Intellectus perfectior an causet visionem perfectiorem? *ibid.*

Visio Dei comprehensiva quid sit? *ibid.* Comprehendi à creatura nequit Deus. 11. Essentia divina &c. ut videri possit, aut videatur seorsim? *ibid.* Beati quid defacto videant: & unde determinetur illorum visio? *ibid.* Cognitio omnium possibilem ut esset infinita? *ibid.* Deus qui videatur in creaturis? 12.

Beati an in Verbo videant Mysteria fidei res naturales &c. aliqua futura? 11. Diem iudicii? 12. An lumen gloriæ produci possit à creatura? *ibid.* Visio beatifica an infinita: an viribus naturæ obtineri possit? *ibid.* An connaturalis esse possit ulli substantiæ creatæ? 10.

Scientia Dei.

SCientia Dei à Deo an distinguatur? a 184. Quotuplex sit? 12, & a 185. Deus quomodo

cognoscat creaturas? 12. Harum scientia in Deo non est discursiva. *ibid.*

Scientia Dei simplicis intelligentiæ est causa rerum. *ibid.* Futura contingentia quæ Deus cognoscat? *ibid.* & 13. Deus qui cognoscat veritatem Propositionum de futuro contingentia? 13. Præscientia Dei non nocet libertati creatæ. *ibid.* & a 103.

Quomodo Deus cognoscat conditionatè futura? 13. An in Deo detur Scientia Media, a 186. & seq. Scientia illa in quo fundetur? 13. & a 186. Non officit libertati creaturæ. 13. Scientia Dei est invariabilis: potuit tamen certi sensu esse major. *ibid.*

Datur in Deo Idea, juxta quam operatur ad extra: estque duplex. 14. Deus non habet tot cognitiones distinctas, quot cognoscit objecta. *ibid.*

Voluntas Dei.

DEus an amet se; & quali amore? 14. An & alia, & quomodo? *ibid.* & 62. Datur in Deo volitio libera. 14. Quæ talis constituitur per terminum extrinsecum. 15. An, & unde Deus sit determinatus ad optimum: & quæ ratio gestorum Dei? *ibid.*

Deus qui se habeat circa volubilia, quam circa illa exerceat libertatem; & quomodo circa peccata? 16. Suspendio intellectus aut voluntatis ab omni actu in Deo an dari possit; & qualis detur voluntas antecedens? *ibid.* Decretum concurrenti cum causis secundis quale detur in Deo? *ibid.*

An admittendæ sint in Deo aliquæ passiones, v. g. iræ? *ibid.* Item affectus amoris &c. 17.

Prædefinitio. Prædestinatio.

PRædefinitio quid sit? 17. Qui stet cum libertate creata? *ibid.* & a 103. Quo sensu actus boni sint prædefiniti? 17.

Qq q 2

Præde-

Prædestinatio quid sit? 17. Quis ejus effectus; & an is esse possit peccatum? 18. Ut ex parte prædestinati detur causa prædestinationis? *ibid.*
Reprobatio quid sit; & quotuplex? 19. Prædestinatio & electio ad gloriam, facta an sit ante prævisa merita? 202. etiam ut est conjuncta cum reprobatione non electorum? 205. Formalem electionem ad gloriam factam esse ante prævisa merita tenent varii ex Societate; sed non omnes eodem modo. 18.

SS. Trinitas.

Myterium SS. Trinitatis est supra rationem. 19. Dantur in Deo processiones ad intra. *ibid.* Quæ duæ sunt: sed quæ ratio, cur processio Verbi sit potius generatio, quam processio Spiritus? 20. ubi varia ad Processiones spectantia. Paternitas, ut respicit filium, variè sumitur. 21. Dantur in Deo tres substantiæ relativæ; nulla absoluta & communis. *ibid.*

Notia in divinis quid sit, & quotuplex? Nulla specialis constituitur Spiritus S. *ibid.*

Pater est principium sine principio. Filius est à principio. Verbum solum usurpatur notionaliter; diciturque propriè Verbum: & cur? *ibid.*

Verbum ex quorum procedat cognitione? *ibid.* Filius est Patri coæternus, consubstantialis &c. & solius Patris imago. 22.

Spiritus sanctus quid procedat à Patre & Filio; & an distingueretur à Filio, si ab eodem non procederet? *ibid.* Pater & Filius sunt unum principium Spiritus S. duo tamen spirantes activè. *ibid.*

Donum convenit Spiritui S. *ibid.* Sunt omnes Personæ divinæ omnino æquales. 23.

Angeli.

Angeli dantur. Quid sint? Sunt incorporei. Ordo eorum quomodò dividatur? 23.

EX PRIMA SECUNDA.

De Beatitudine, Actibus humanis, Legibus, Gratia, Iustificatione, & Merito.

Beatitudo.

Beatitudo supernaturalis & formalis in quo sita sit, & in quo non? 28. Visio Essentiæ divinæ sine visione Personarum simpliciter bearet. 29.

Angeli Custodes hominibus deputantur, singuli singulis. Item aliqui ad custodiam Regnorum &c. & quæ eorum officia? *ibid.*

Apparitiones Angelorum quæ fiant? 24. Angeli possunt corpus vivum assumere: non tamè rectè dicitur dæmon assumere corpus energumeni; neque potest propriè generare. *ibid.* Assumptum corpus per se non vivificant, nec propriè per illud operantur vitaliter. Possunt applicando activa passivis mira patrare, v. g. excitare tempestates &c. Possunt item per dæmonem Magi, Arioli &c. *ibid.*

Angeli (quorum *Vbi* non omni sensu est indivisibile) possunt plures simul esse in eodem loco. Non possunt esse in locis discontinuis; nec transire ad locum distantem non transiendo per medium; aut agere in distans. 25.

Angeli egent speciebus, ut cognoscant objecta non existentia, aut extra suam spheram existentia. Non cognoscunt directè omnia, quorum habent species. An, quæ, & quomodò cognoscant futura contingentia? *ibid.* An secreta cordium? 26.

Angeli possunt inter se loqui liberè, secretò &c. sed quomodò? Sibi invicem mentiri non possunt. Possunt simul loqui, & discurrere. *ibid.*

Angeli omnes, etiam reprobi, primo suæ creationis instanti fuerunt sanctificati, & creati in beatitudine naturali. 26. An potuerint esse impeccabiles? 27.

Angelorum via fuit plusquam instantanea. 26. Primum peccatum Angelorum fuit superbia, sita in &c. 27.

Dæmones quæ obstinati in malo, & inflexibiles? Quomodò patiantur à vero igne? *ibid.* Dæmones aliqui post lapsum semper fuerunt in inferno, qui est locus situs in centro terræ. 27. extensus &c. 28. Et post diem judicii in illum detrudentur omnes, qui nunc alibi puniuntur poenâ essentiali. 27. Complacentiam habent dæmones de malis hominum; non tamen gaudium formale. *ibid.*

Voluntarium. Liberum: eorumque Impedimenta.

Voluntarium quid, & quotuplex? 29. **Liberum** & Libertas quid, & quotuplex? 31. Libertas status naturæ lapsæ in quo consistat? *ibid.* & a 108. & a 196.

Ad voluntarium indirectum negativum non requiritur actus voluntatis: potestque dari *pura omisso* libera, etiam peccaminosa. 29. & 35. **Effectus** ex omissione secutus ut voluntarius sit, quid requiratur? 30. Quandonam alicui impu- tetur effectus malus per accidens ex actione indifferenti secutus? 130. & 390.

Repugnat volitio objecti sine cognitione illius. 31. Voluntas potest ex mediis æqualibus eligere alterutrum; imò & minus bonum. 31. Non tamen, quæ tale. 32. Ad actum voluntatis non requiritur judicium practicum determinans. *ibid.* Efficax intentio finis quæ determinat ad electionem mediij? Non solet illa esse efficax ante mediij cognitionem. *ibid.*

Actus minus perfectus potest imperare se perfectiorem; & venialiter malus actus amoris. 31. Voluntas movet alias potentias sibi sub- jectas. 31. Potentia necessaria: ut possit liberè agere? 32.

Violentum quid? Quid *Coactum*? & ut violentiam pati possit voluntas? 30. Vis & coactio quæ tollant voluntarium & culpam? 129. **Puella**, quæ vim patitur, ad quid teneatur? 390.

Metus est multiplex. 129. Quis se habeat ad voluntarium & culpam? *ibid.* & 30. Metus ex quo quis leviter meretur v. g. nequit esse justus: metus gravis tamen sæpe excusat ab obligatione alioqui contrahenda. 129.

Nullus metus excusat à violatione legis naturalis negativæ: sæpe excusat à præcepto positivo, etiam divino. 130. Ex metu iniuri Contractus aut Promissiones, ut obligent? 129. & 130.

Concupiscentia quæ se habeat ad voluntarium, & liberum? 30.

Ignorantia varia est. 31. Antecedens &c. quæ se habeat ad opus, ad voluntatem &c. ? *ibid.*

Ignorantia invincibilis in jure naturali qualis dari possit? & ex hac jus naturæ violantes non peccant formaliter. 37. & 122.

Bonitas Actus humani.

Bonitas & malitia actuum humanorum quid & quotuplex? 32. An & quæ ipsis sint essentialia? 33. Actus humani unde accipiant bonitatem aut malitiam? unde objecta? 32. Quid requiratur, ut boni sint; & quid, ut mali sint, sufficiat? 33.

Electio unde desumat malitiam suam, aut bonitatem? & unde actus imperatus aut imperans? *ibid.* Actus externus per se nihil addit bonitatis actui interno. 33.

Dantur aliqui actus indifferentes in specie: in individuo tamen verosimiliter aliquo sensu non ita. *ibid.* Dantur in ordine ad meritum & demeritum, actus humani in individuo indifferentes. *ibid.* Neque omnes actiones humanæ ex præcepto referri debent in Deum. 191. & a 233. **Circumstantia** actus humani, quid & quotuplex? Aliqua mutat actus speciem. 33. & 275.

Conscientia.

Conscientia, quid & quotuplex; & quæ differat à *Synderesi*? 34. Operans contra conscientiam erroneam indispensabiliter peccat? *ibid.* Quilibet tenetur sequi dictamen suæ conscientia, quamdiu &c. 121.

Ignorantia invincibilis, secus vincibilis, est tuta regula formandæ conscientia, etiam in jure naturali: sed quid, si quis hæreat perplexus? 121. & 122.

Dubium quæ distinguatur à Probabili? 132. Operans cum dubio ut peccet? 124. Hæc Regula. *In dubio melior est conditio possidentis*, etiam obtinet quoad possessionem libertatis, & in variis casibus (quorum aliqui adferuntur) multum operatur pro conscientia ritè formanda. 124. 126. & seq. & 381.

Scrupulus, quid? 34. Notæ & signa conscientia scrupulosæ: & ejus remedia præcipua. 123. Optimum est audire Confessarium. 35. Verè scrupulosus prudenter agit contra scrupulum, aut cum scrupulo. *ibid.* & 123. Timoratus, anxius de internis cogitationibus, motibus &c. cui acquiescet? 35.

Opinio Probabilis.

Studium nimia laxitatis (cujus aliquot specimen adferuntur) uti & studium rigoris nimij reprobantur. 117. Ad principia formandæ conscientia revocari possunt variæ Juris utriusque Regulæ. 128. Quarum ex Jure Can. variæ exponuntur. 449. Variæ item ex Jure Civili. 455.

Ex Opinio Probabili ut aliquis licitè operetur, aut etiam ex minus probabili & minus tuta? 133. & 150. & seq. Et an sic operans possit esse certus, quod licitè operetur? 134. Ut quis tamen ita operetur licitè, debet adesse causa talis, ob quam meritò putetur Deus non obligare ad cavendum periculum peccati, etiam materialis. 159. & seq.

Conscientia ut tuto formari possit in opinio- ne probabili aliena? Confessarius ut absolvere possit.

possit pœnitentem, aut dare consilium ex aliena item opinione probabili? 34.

Quid in probabili possint *Index, Advocatus, Medicus*? 136. Quoad bellum, quid *Rex*? 138. Quid *Miles*? 439.

An, & qui unus Auctor reddat sententiam aliquam probabilem & practicè tutam? 164. Quæ notanda, ut opinio, quam in libris legimus, aut quam consultus promit, censeatur verè probabilis? 138.

An, & qui opinio aliquandò probabilis possit per Censuras vel aliter fieri improbabilis? 139. Ubi per extensum consequenter cum paucis annotationibus ponuntur Decreta Alexandri VII. & VIII. & Innocentii XI. contra Opiniones laxas.

Peccatum.

Peccatum variè dividitur. 35. & 363. Aliqua ex genere suo sunt mortalia, 363. Non omnia sunt æqualia. Augentur ex damno, quod causant, 36. Peccati malitia in quo consistat? 35. & 363. An in mortali sit infinita? 37.

Volens impossibile cum opere præcepto qui velit ejus omissionem? 35. Quandonam censeatur poni peccatum omissionis? & unde sit desumenda peccati omissionis gravitas? *Ibid.*

Inductio ad veniale, quæ est peccatum, est mortale, 36. Suadens alteri malum, ad hoc antecedenter determinato, qui peccet? 35. An aliquando liceat aliquem inebriare? 178. Petere à malefico, ut maleficium tollat? 369. Die festo uti operâ hæretici? 428.

Ut licitum Cauponi hæreticis adventantibus die jejunii apponere carnes Catholico eas tunc apponere uni amico? Aut opifici quandoque famulo suo hæretico: & demum, ut liceat in Capite Quadragesimæ leporem v.g. vendere hæretico? 427.

Qualis ex parte intellectûs requiratur malitiæ *Consideratio* ad peccandum? 131. Ex parte voluntatis, qualis *Consensus*: & unde dignosci possit, an adfuerit? 132.

Mortale à veniali qui discernatur, etiam in hominibus rudioribus? 131. & 363. *Distinctio* specifica peccatorum undè petatur? 36. 275. & 389. Undè numerica? 277.

Delectatio morosa quæ, & qualiter, & quando illicita? 37. An circa conjugatam contrahat hujus circumstantiam? 390. An in motibus venereis voluntas se licitè habeat negativè? *Ibid.*

Ignorantia aliqua intervenit in omni peccato, 38.

Deus nequit esse *Autor peccati*: neque prædeterminat physicè ad materiale ipsius, 37. A-

liquis forsan peccati author futurus, a 109.

Peccatum *Habituale* quid, & in quo consistat? 38. *Originale* in quo sit situm, & qui transfundatur? 39. Omnes Adæ posteros constituit verè peccatores, 38. Non tamen Virginem Dei Matrem, 39. & a 229. Sed contraxitne illius debitum? 40. Solius Adæ peccatum transit ad posteros, 39. At, quid si Adam non peccasset? Quid si, &c. *Ibid.*

Pœnalitates ex Originali sunt variæ. Talis in D. V. Maria non fuit mors corporalis: neque est dolor parvulorum, &c. 40. Deus nequit innocentem addicere flammis æternis, 36. Parvuli sine Baptismo mortui quam pœnam patiantur? 40.

Pœna æterna ut est infinita? 37. Venialibus debita in damnato an æterna? 36. Damnati an peccent & demereantur? *Ibid.*

Lex.

Lex, & *Præceptum*, quid & quotuplex? 41. 362. & 363. Qui differant? 128. Quid lex *Æterna*, & *Naturalis*? Et an in hanc cadat dispensatio? 41.

Leges in conscientia ligantes ferre possunt Principes ecclesiastici, *Ibid.* Possunt laici, 42. Lex ut obliget, quid requirat ex parte sua, & quid ex parte Legislatoris? 41. & 128. Lex humana ut obligare possit ad *Actus internos*? 42. & 128.

Promulgatio est de essentia legis obligantis, 41. & 42. Qui promulgari debeant leges? 42. Quid de *Acceptatione* legis, & *Placito Regis*? *Ibid.*

Quomodò lex sit, interpretanda? 128. Et quid, si controversum sit, an casus aliquis lege sit comprehensus? 42.

Obligatio legis ut sit sub mortali, quid requiratur? 42. & 128. Quæ obliget graviter in materia gravi? 43. Et an possit in materia gravi obligare leviter? *Ibid.* & 128. Leges positivæ communiter non obligant cum gravi incommodo, 129.

Finitis legis seu Præcepti non cadit sub præcepto, *Ibid.*

Leges pœnales qui obligent? 43. Ignorantia legis aut pœnæ an excuset? *Ibid.*

Lex impleri potest per actum ex metu, 129. An & per actum peccaminosum? 43. An omnis legis transgressio ex contemptu sit mortale peccatum? *Ibid.*

Quibus legibus, & qui subjiciantur *Legislatoribus, Clerici, & Peregrini*? 43. Forum, sive tribunal potest quis fortiri ex vario capite, 247. *Vagabundi* illud fortiantur ubique locorum, 248. Quid requiratur, ut quis alicubi contrahat domicilium aut quasi domicilium? *Ibid.*

Lex

Lex quæ fundetur in præsumptione, & qui *Cesset*? 129. Cessante sine legis, an & qui cesset lex? 127. Lex humana cessat per præscriptionem; cessat per *Consuetudinem*, 128. Consuetudo quæ habeat vim legis? 43.

Dispensatio quæ censeatur subreptitia? Et quis in legibus possit dispensare? *Ibid.* Quid in dispensatione operetur? *Ex motu proprio*? 44.

Praxis, & forma, quæ pro Matrimonio, aliisque casibus ex Rom. Pœnitentiaria peti solent dispensationes, & concedi; & eatenus variæ instructiones, 351. *Et seq.* Varia item de praxi Curie Ecclesiasticæ, præsertim Romanæ, 478.

Privilegium, quid? qui differat à Dispensatione; & qui cesset? 44. Privilegia varia habent aliquando Regulares: ut absolventi à peccatis reservatis, à censuris, à relapsu in hæresim, à Simonia: dispensandi in irregularitatibus, & impedimentis Matrimonii; cum conjugibus incestuosus, aut qui contraxerunt post factum votum castitatis; dispensandi aut commutandi vota: concedendi usum librorum prohibitorum, &c. 268. *Et seq.*

Confessarii in usu Privilegiorum sint circumspecti, 264. Quas pœnas incurrant, qui concessa Regularibus Privilegia impugnant; aut qui violant reverentiam Episcopis debitam? 206.

Gratia.

Gratia *actualis* quid sit, & quotuplex, & quam admiserint Semipelagiani? a 207.

Gratia sufficiens variè dividitur, a 209. Quæ propriè est talis, in statu naturæ lapsæ datur, a 110. & a 210. An & quomodò omnibus detur gratia propriè sufficiens? 18. a 105. *Et seq.* a 211. *Et seq.* Qui verum sit. *Faciens quod in se est Deus non denegat gratiam*? a 213.

Gratia efficax non rectè statuitur in delectatione victrice, a 219. Nec rectè in Prædeterminatione physica Thomistarum, *Ibid.* *Et seq.* Ubi, uti & a 96. *Et seq.* fusè agitur de dicta Prædeterminatione.

Gratia efficax item non rectè statuitur in qua-

litate pro incerto instanti prædeterminativa, a 221. Sed rectè in gratia ex se indifferenti, &c. Et consensu voluntatis conditionatè futuro, prævisò, &c. *Ibid.* *Et seq.*

Status naturæ paræ possibilis est, a 208. Homo in statu naturæ lapsæ quid possit *sine gratia*, quoad observantiam legis naturæ? Quid quoad tentationes? Quid quoad actus moraliter honestos? Et quid quoad amorem Dei super omnia naturalem? a 214. *Et seq.*

Homo quid potuit in statu naturæ integræ; & quid possit in statu naturæ lapsæ quoad cognitionem aliquarum veritatum? a 217.

Justificatio. Meritum.

Quæ sit forma hominem justificans? a 223. Ab illa an distinguatur gratia habitualis: & an stare possit cum peccato mortali? a 224. Qui homo certus esse possit de sua, aut aliena justificatione? 46.

Meritum, quid, & quotuplex? Et qui differat ab *Impetratione, & Satisfactione*? a 225. Ad meritum *De condigno* quid requiratur ex parte operantis, operis, & præmiantis? *Ibid.* & a 226. Sed debetne opus meritorium imperari à charitate? 364. & a 225. Deus qui obligetur ex justitia pro merito condigno reddere vitam æternam? a 226.

Ad meritum *De congruo* quid requiratur? *Ibid.* Quæ opera mercantur vitam æternam; adedque augmentum gratiæ habitualis? *Ibid.* & 63. Quando hoc augmentum conferatur? 63.

Meritum ex quibus capitibus augeatur? 46. & 63. Auctâ charitate habituali augentur caritæ virtutes infusæ, 64.

An gratiam primam habitualement sibi quis mereri possit de condigno? a 227. Aut actualement de congruo? a 226. An, & qui justus possit sibi aut alteri obrinere donum perseverantiæ, reparationem post lapsum, gratiam actualement, aut aliud beneficium à gratia sanctificante & gloria distinctum? a 227.

EX SECUNDA SECUNDA.

De Virtutibus Theologicis, & Cardinalibus; & de Religione.

Fides.

Fides, ut virtus Theologica, quid? Quod ejus objectum; & qui prima veritas eò spectet? 48. Revelatio propriè dicta qui fiat? *Ibid.*

Quæ propositio Ecclesiæ integret objectum

formale fidei? *Ibid.* Quæ conditio illud applicans? 49. Et an eò spectet objecti evidentia? 50.

Mendacium, & restrictio purè mentalis repugnant Dei veritati, 49. Actus elicitus de articulo falso, non est assensus fidei: potest tamen esse meritorius; *Ibid.*

My-

Myſteria fidei qui ſint evidenter & certo credibilia? 50. Qualis ad aſſenſum fidei credibilitatis evidētia requiratur & ſufficiat? *ibid.* & a. 25. Aſſenſus fidei, ut ſtare poſſit cum evidētia credendorum in aſſentante, cum opinione, actu ſcientiæ, aut viſione beatifica? 50.
Regulæ fidei ſunt, Eccleſia, Concilium &c., 51.

Pontifex. Concilium.

Eccleſia quid; & qui in ea ſint? Debet eſſe viſibilis. Ejus ſunt quatuor *Notæ*. 51.
Solus S. Petrus fuit Caput Eccleſiæ. *ibid.* Primatus qui comperat Epifcopo Rom? 52. Pontifex legitime electus &c. eſt verus Chriſti Vicarius. 53. Pontifex à quo accipiat ſuam poteſtatem? 52. à quo ſuam juridiſtionem: & à quo Epifcopi & alii Eccleſiæ Miniſtri? 247.

Pontifex quibus caſibus poſſit deponi? 53. Ut privata perſona an errare poſſit in fide? 52.
Pontifex ut talis eſt etiam ſine Concilio *infallibilis* in dicendis fidei controverſis. *ibid.* & a. 48 & a. 59. Eſſi eſſent quæſtiones *facti*. a. 61. Item dum approbat librum aut alicujus Scripturæ ſenſum definit. a. 63. Aut libri ſenſum declarat hæreticum a. 64. Quæ eſt quæſtio juris. a. 66.
Infallibilis item eſt in approbatione morum, Ordinis Religioſi. Canonizatione SS. &c. a. 67. & ſeq. Sed per Beatificationem declaraturne, quod aliquis actu fruatur cæleſti gloriâ? a. 69. Vbi quidquam de cultu, qui deſerri poteſt Beatificato, & tantum mortuo in opinione ſanctitatis.

Ad definitivam Pontificis locutionem quid requiratur? 54. Et quando tota Eccleſia cenſeatur acceptare Definitiones Pontificis? 53.
Pontifici ut comperat auctoritas Concilio Gen. major. a. 57. Ad Pontificem ſpectat Concilium Gen. convocare &c. a. 79. Ubi de norma & infallibilitate agitur Conciliorum Gen. & Particul. Aliæ item ſunt prærogativæ Pontificis. a. 70. et a. 93.

Actus fidei.

Actus fidei qui ſit certus. 53. Quæ diſcurſus? 54.
An ſit ſupernaturalis; item an ſupernaturalis ſit pia credendi affectio &c? 55.
An fide divinâ credi poſſit conclusio deducta? 54. An & objectum tantum probabiliter revelatum? 55. Articuli fidei an ſucceſſu temporis creverint? 51.
Quænam ſint neceſſariò credenda *neceſſitate mediis*? 55. Quænam neceſſitate præcepti? 56. Confeſſarius quid in magno concurſu agat cum ignorantibus Myſteria fidei? 285.
Profeſſio fidei externa aliquando eſt in præ-

cepto. 415. Interrogatus de ſua fide ut poſſit tacere? *ibid.* Aut respondere cum restrictione? 416. Quid interrogatus de Sacerdotio, aut Statu Religioſo? *ibid.*

Qui liceat quandoque uti veſte laicorum? inter hæreticos veſci cibo aliis vetito? 56. Nunquàm licet uti cæremoniis ad profeſſionem falſæ Religionis inſtitutis. *ibid.*

Datur in intellectu habitus fidei, & in voluntate habitus piæ affectionis per ſe infuſus. 56. Quando ille infundatur? *ibid.* Quamdiu uterque perfeveret? 57.

Angelus & homo in prima ſui creatione an habuerint fidem. Dæmones & damnati; Juſti in Purgatorio; Beati in cælo an fidem habeant? *ibid.* *Fides habitualis*, & habitus piæ affectionis credendi an poſſint eſſe in hæretico? *ibid.*

Hæreſis. Hæretici &c.

Inſidelitas, grave peccatum, quotuplex? *Hæreſis* quid? 58. *Apoſtaſia* quid? 59. In fide errans ex ignorantia quis ſit hæreticus? 58. & a. 26. Quis dubitans? 58. & 414.

Hæretici & Inſideles an cogi poſſint ad fidem? 59. Quæ ſint pænæ hæreticorum? 436. Quæ Propoſitio hæretica, quæ erronea &c? 58.

Quæ quis utiliter tractabit cum hæreticis? b. 219. Quibus licitum ſit cum hæreticis diſputare, & quid in hac diſputatione ſervandum? 429.
Præſu hæreticos Eccleſiæ Catholicæ *reconciliandi*. 300. Miſſionarius ut abſolvere poſſit relapſum in hæreſim? 415. Et an à communi Confeſſario abſolvi poſſit, qui tantum externè fidem negavit? 425. Quæ obſervanda in prima Confeſſione illorum, qui ab hæreſi convertuntur? 254. 273. & 290.

Communicatio cum hæreticis non ſemper illicita. 428. Eſtque illis data fides ſervanda. 429.

In partibus hæreticorum qui Catholicis licitum aut illicitum, quibusdam diebus claudere ſuam officinam, aut diebus feſtis illam aperire & merces vendere? 378. Operâ hæretici die feſto uti? 428. Tempore aliis prohibito veſci carniibus? 416. & 427. Adire illorum templa, conciones, aut preces; vel inibi administrare officium? 417. Immatriculari aut gradum ſuſcipere in illorum univerſitatibus? 436. Aut ſequi uſum ſtyli veteris. 431.

Catholicis ut liceat emere bona aliorum Catholicorum in juſto bello ab hæreticis occupata? 417. Et quid conſulendum Catholico, qui bona eccleſiaſtica ab hæretico emit, & quid hæredibus, ad quos ſimilia à majoribus ſunt devoluta? 426.

Catholicus an licitè & validè accipiat beneficium eccleſiaſticum à Patrono hæretico? & num

num ipſi liceat dare pretium? 418. Communicatio cum hæreticis quoad *Baptiſmum*, *Matrimonium* &c. ut liceat, ponitur ſuis reſpectivè locis.

Libri prohibiti.

Libri hæreticorum quomodò & quibus prohibiti & quæ hinc materia parva? 59 & 419. Quid de *audiente* alium, qui legit librum hæreticum? quid de *ignorante* latam hinc cenſuram? 419.

An peccet & cenſuram incurrat, qui ex lectione nullum ſubit periculum? *ibid.* Item, an is qui tantum legit tractatum, qui non agit de Religionem? 420. Famulo Catholico ut liceat Domino imperanti librum hæreticum prælegere? Item in impreſſione libri hæretici ordinare typos &c. *ibid.* Aut librum talem compingere? 421.

In Belgii Provinciis confederatis an liceat apud ſe habere libros hæreticos? & quid agendum cum ſimilibus libris, quos habet qui jam ad fidem convertitur? *ibid.*

Quid de *Libellis famoſis*, & hos conſcientibus? Quid de imprimētibus, legentibus &c. libros de rebus ſacris *sine nomine Auctoris*? Et quid de libris tractantibus de *Aſſivologia judiciaria* &c? 422.

Regulæ decem Indicis Trident. ubi, quales libri & qualiter ſint prohibiti: item ubi de Impreſſoribus, Bibliopolis &c. *ibid.* & ſeq.

Blasphemia.

Blaſphemia, quid & quotuplex? 59. et 369. Non datur hic materia parva. 369. *Imprecatio* diſtinguitur à blaſphemia. 370. Verba varia, de quibus determinatur, an ſint blaſphemia. *ibid.* Verba quæ dubiè tantum videntur ſonare aliquam contumeliam in Deum, an cenſenda ſint blaſphemia? *ibid.*

Ut ſingulis vicibus peccet mortaliter, qui ſæpe ex prava conſuetudine verba blaſphemiae inadvertenter proferat? *ibid.* Qualis & quanta in Confeſſione blaſphemis ſit imponenda poenitentia? *ibid.*

Spes.

Spes, virtus Theologica, quid, & quotuplex? Quod ejus objectum? Quæ certa? 60. Qui dirigatur? 61. Amor concupiſcentiæ hinc non eſt vitioſus. 60. Et ut liceat operari ex ſpe mercedis æternæ? 364.

Deſperatio quid, & quid *Præſumptio*? Illa hinc eſt majus peccatum. 61. Homini viatori an revelari poſſit ſua damnatio: & an ille ut ſic poſſet ſperare, aut deſperaret licitè? *ibid.*

Habitus ſpei qui expellatur? & num remaneat in peccatore, in animabus in Purgatorio, & in *Tom. III. P. 2.*

beatiss? *ibid.* *Effectus* ex habitu ſpei provenientes qui ſint? *ibid.*

Charitas.

Charitas actualis quid? quid *habitualis*? hæc non eſt ipſe Spiritus S. 62. Amor Dei appetitivè ſummus habet tres gradus; non omnes ſunt ſub præcepto. *ibid.*

Singulæ Dei perfectiones ut ſpectent ad charitatis objectum formale? *ibid.* Ut hoc eſſe poſſit Deus in amore naturali & ſupernaturali? 63. Actus charitatis ut ſtet cum motivo aliarum virtutum? 64.

Charitas patriæ & viæ quæ differant? 63. An illa hanc ſemper excedat in intenſione? 64. Charitas habitualis qui minuatur aut amittatur in via? *ibid.*

Duo dantur *Charitatis præcepta*; Dei & proximi. Quid requirat primum? An in via perfectè impleri poſſit? & an in illud peccet, qui Deum amat propter mercedem æternam? 364.

Præceptum de Deo ſuper omnia diligendo quando obliget? 65. et 365. Valde conſentaneum videtur, hominem adultum ſaltem ſingulis annis actum charitatis ad Deum ex vi hujus primi præcepti per ſe obligari elicere. 366. Omnis actio deliberata non debet ex motivo charitatis in Deum referri. 191. et a. 233. Debet verò ſimiliter, ut ſit *meritoria* 364.

Secundum Charitatis præceptum quam importet ſicilitatem? 366. Proximus diligendus actu interno. 367.

Ordo quis ſit ſervandus in Charitate? 65 et 366. Inimico quæ dilectionis ſigna exhibenda? 366. An liceat optare, aut à Deo poſtulare mortem aut morbum alterius? 171.

Effectus charitatis interni, ſunt, gaudium, pax etc. Externi, ſunt, opera miſericordiæ corporalia et ſpiritualia. 67.

Eleemoſynam facere quando teneatur dives? et an ſatisfaciat dando mutuum pauperi? 173. *Correctio fraterna* qui differat à judiciali? an obliget, et quando? Et ut obliget *Ordo* à Chriſto præſcriptus? 65. Quando urgendus Pœnitens ad quempiam denuntiandum? Et quid de *denuntiatione Confeſſarii ad turpia ſollicitantis*? 283. Sed tenerne in his ipſe Confeſſarius aliquando ſupplere vices Pœnitentis? *ibid.*

Bellum qui licitum? & ut in illo licitum occidere innocentem et civitatem dare in prædam? 66. An, et quatenus militibus et aliis juſta bella ſequentibus liceat pabulatio in terra non hoſtili? 440. Commiſſariis an liceat aliquos pagos militibus onerare etc. et ab aliis recipere pecunias? 439. Qui illicitum Officiariis in luſtratione milites fictos miſcere? 437. Poſt ſoluta militibus

bus stipendia quod superest, cuius erit? Item cuius erunt stipendia militum morientium aut aufugientium? 438.

Duellum quid? quando licitum? 66. & 388. Invasus potest se defendere. Quid provocatus possit provocanti respondere? 388. Quæ poenæ duellantium? 66.

Scandalum quid, & quotuplex? duplicem continet malitiam. Qui liceat quempiam inducere in peccatum minus? 66. His affinia vide supra. 1. 2. de Peccatis. *Inductio* ad peccatum.

Fortitudo. Temperantia. Martyrium.

Martyrium quid? quid ad illud requiratur, & an illo salvari possint infantes? 101. Ad illud quæ passio requiratur? 102. Quâ intentione tolerandum? 101.

Martyrium quos in adultis habeat effectus? *ibid.* & quæ ad hos consequendum requiratur poenitentia? 102. Gratia martyrio correspondens ex opere operato, quando illud toleranti conferatur? *ibid.*

Jejunium.

Iejunium Ecclesiasticum in quo consistat, & an ad illud spectet certa hora diurnæ refectionis? 380. Datur hic materiæ parvitas, & quæ hæc? 381. An quis frangat jejunium, dividendo prandium, aliquid sumendo ante prandium, & bibendo? 380. Quæ quantitas & qualitas cibi servanda in vespertina collatione? *ibid.* & seq.

Quinam excusentur à jejunio ob impotentiam? 381. Quinam ob laborem aut pietatem? 382. Infirmus, hic dubitans, ad quid teneatur? *ibid.* Post illicitè sumptas duas refectiones illicitè sumuntur posteriores. 383. An teneatur jejunare, qui noctu nequit dormire, nisi sumptâ coenâ? 177. An ille, qui opere aliquo se reddidit impotentem? *ibid.* & 383.

Ut licitum Catholico inter hæreticos die prohibito vesci carnibus? 416. Quis Catholica uxor hæretici possit quandoque à jejunio excusari? 427. An & econtra Catholicus maritus hæreticæ? 428.

Ut teneatur hertus curare, ne domestici vescantur cibo vetito? 427. Alia huc spectantia vide supra 1. 2. de Peccatis. *Inductio* ad peccatum.

Qui in Quadragesima possint dispensare in esu carniû &c? 211, & 267.

Luxuria.

Luxuria quid? ejus actus alii sunt perfecti & consummati, alii imperfecti: & illi dividuntur variè. 389. Pollutio in semi-experfectis ut sit peccatum: & quid expediât, dum quis illam patitur? *ibid.*

Oscula, tactus, & amplexus an, & qui sint peccata inter solutos, sponfos, conjugatos? *ibid.* & 390. Delectatio morosa circa conjugatam an contrahat hanc circumstantiam? 390. Quæ vi opprimitur, ad quid teneatur? *ibid.*

An, & quando quis censetur indirectè contra castitatem peccare? *ibid.* Remedia contra luxuriam. Item instructio pro timoratis in hac materia, 391.

Jus, & Justitia.

Ius pro lege, quid & quotuplex? Quid pro potestate? Quid jus in re, & ad rem? 67. Quid jus mobile, quid immobile? 83.

Iustitia quid? quod ejus objectum? 67. Quotuplex, & qui differat ab aliis virtutibus moralibus? 68. Ut detur Patris ad Filium, Domini ad servum, Dei ad hominem? *ibid.*

Dominium quid, & quotuplex, & qui acquiratur? *ibid.* *Usus* quid? quid *usus fructus*? an alteri possit vendi aut donari, & quomodò finiat? Ut usus juris in consumptibilibus distinguatur à dominio? 69.

Possessio quid & quotuplex, qui acquiratur, & quæ ejus commoda? *ibid.* Privato an liceat rem probabiliter suam occupare ab alio bonâ fide possessam? 137.

Dominii quis capax? 69. Quale habeant Deus, Angeli, & homines, etiam pueri & perpetuamente? 70. Quale possit habere homo in hominem, & in se & sua? *ibid.* Quale habeant filij familias in bona castrensia &c. & qui egrediantur è patria potestate? *ibid.* Clerici quorum bonorum dominium habeant? an & qui teneantur fructuum superfluum dare in causas pias? 90.

In animalia qui acquiratur dominium? & quis in venatione (quæ qui liceat? 71.) acquirat illud in feram? 70. Fodinæ salis, Venæ metallicæ, Thesaurus, cuius sint? 71.

Præscriptio, seu *Usucapio* quid? quæ ad illam requirantur, & ut transferat rei dominium, etiam in conscientia? *ibid.* Remedio tempore absolvatur? 71. Quæ res possint præscribi? 72.

Restitutio in communi.

Restitutio quid? 404. Unde ejus oriatur obligatio? *ibid.* & 83. Quæ ejus radices generales, & ad quid quispiam ex illis teneatur? 84.

Pro injuria transeante non deberet restitutio.

tio. *ibid.* nec quando quis alteri damnum intulit sine sua culpa. 393.

Ad quid teneatur possessor aut damnificator bonæ fidei? 84. 406. & 407. Ad quid malæ fidei? 84. & 407. Ad quid, qui bonâ fide emit rem furtivam? 84. & 392.

Res, quæ apud iniquum possessorem fructificavit aut meliorata est, ut restituenda? 85. Fructus rei alii sunt naturales &c. 407.

Qui in extrema necessitate consumpsit rem alienam, etiam furtivam, an teneatur restituere? 85. 392. & 407. Et quid, si in gravi necessitate tantum? 392. Quid de auferentibus alienam, ab aliis equidem auferendum aut aliunde destruendum? 407. & 408.

Qui alium impedivit à consecratione alicujus rei, ad quid teneatur? 406. Ad quid, qui Religiosum induxit ad apostasiam? 409.

Qui, & quando teneantur ad restitutionem, qui alicui intulerunt damnum iustione, consilio etc. 404. Quid si dubium sit, an reipsâ in damnum influxerint? 405. Confessarius ut teneatur, qui causa fuit, quod poenitens non restituit? *ibid.* Si plures ad damnum concurrerint, ad quid teneantur singuli? et quis primò? Et quid, si damnificatus alicui ex damnificatoribus condonavit? 406.

In debitorum solutione *servandus est ordo prioris*; et quis? 85. Et quid de restitutione bonorum, aut debitorum incerti Domini? 406. Quando res non injustè ablata restitui debet pauperibus, an possessor possit sibi illam applicare? 410. Qui restituere non vult nisi post mortem, an possit absolvi? 409.

Quanam excusent à restitutione, ex parte creditoris? *ibid.* Quanam ex parte Debitoris? 410. *Cessio bonorum*, an et quatenus excuset? *ibid.* An aliquando possit quis per compositionem cum Pontifice liberari à restitutione? *ibid.*

Compensatio occulta qui liceat? 79. 86. 393. et 410. Qui liceat rem suam ab alio recuperare? 393.

Restitutio in particulari.

Homini variis casibus iustè potest auferri vita. 387. An liceat quandoque seipsum occidere, aut mutilare? 85. et 387. An in prælio navali injicere ignem pulveri nitrico? 173. Quæ poenæ Intersectoris sui? 85.

Pro tuendis vita, honore, pudicitia, bonis fortune, propriis aut alienis, ut liceat invasorem occidere? *ibid.* et 387. Quempiam, etiam consentientem, mutilare, vulnerare, castrare etc. ut contra justitiam? 388.

Procurare abortum nondum animatum, uti et impedire conceptionem est mortale. 387.

Similiter uxorem aut filiam in adulterio deprehensam, aut adulteram occidere. *ibid.* An et quando mandans occidere quemquam sit homicida; & quas poenas incurrat? *ibid.* Qui alium injustè occidit, aut læsit, ad quid teneatur: & quid si læsus omnia remiserit lædenti, aut ipsum provocarit? 408.

An & quid restituendum pro hominis vita, vulnere, aut membri amputatione: pro ipso membro amputato, cicatrice relicta? 388. & 408. Qui virginem defloravit, ad quid teneatur? Item ad quid adulter et adultera? 85. et 408.

Infamare seipsum falsò est illicitum. 86. Quando et quomodò liceat alius crimen revelare? *ibid.* et 409. Quid restituendum pro læsione famæ? Quid si inde secuta sint alia damna? Qui hic illicita famæ compensatio, infamando detractorem? *ibid.* Quando quis excusetur à restitutione famæ? 410.

Furtum quid? et quid *Rapina*? Quantitas ad furtum mortale unde desumenda? 392. Quando per plura parva furta peccetur mortaliter? 86.

Quid de furtis domesticorum, uxoris &c. 392. Qui sine furto possit uxor invito marito necessitati suorum succurrere? 393. An et quando in necessitate liceat furari, seu potiùs, ex alieno sibi succurrere? 176.

Qui per plura parva furta abstulit rem notabilem, ut teneatur ad restitutionem? 175. et 392. An et quando ad restitutionem teneantur Judex, Advocatus, testis etc. vide infra. *Judicium publicum.*

Contractus in genere.

Contractus quid? 72. et 394. Quotuplex? 72. *Patium* quid? nudum qui obliget? *ibid.* Quanam requirantur ad valorem contractus? 394. Qui ad valorem contractus se habeant vis; error, dolus, metus? 72. et 394. Contractus sub conditione turpi ut obliget? 72.

Qui habiles ad contrahendum? 73. Juramentum quos contractus firmet? *ibid.* Contrahentes quandoque sunt in culpa, vel Theologica, vel civili; levi, &c. 75.

Promissio. Donatio.

Promissio quid? qui differat à *Proposito*, *Stipulatione*, *Pollitatione*, *Donatione* verbali? merè interna, aut merè externa ut obliget? 73.

Promissio facta absenti acceptari quando debeat, qui, & à quo; & an post promittentis revocationem validè acceptetur? 74. Ut valida sit absenti facta legitime acceptata, promissione vel promissario ante ratificationem mortuo? *ibid.* Simplex promissio acceptata qui obliget? *ibid.* & 395. Qui nondum acceptata? 74

Donatio quid? 74. Quotuplex? *ibid.* & 395. Ante acceptationem potest revocari. Qui debeat acceptari, & quis acceptare possit pro absente? 395.

An & quis dare possint uxor, filius familias, minorennis? 74. Prælati Regulares & Officarii? 75. Donatio inter conjuges, patris aut maris facta filio, & econtra, ut valeat? *ibid.*

Donatio causalis non subsistente causâ principali est invalida: *ibid.* Et quid de donatione intuitu Religionis, si donatarius Religionem non amplectatur? 395. Modus turpis vel impossibilis censetur non adjectus: *ibid.*

Donatio inter vivos omnium bonorum, aut ultra 500. solidos, ut invalida? 75. & 395. Donatio inter vivos, etiam re traditâ, quibus casibus possit revocari? 395. Quam donationem Rex possit revocare? *ibid.*

Commodatum. Depositum, &c. Mutuum. Usura. Censuræ. Cambium.

Commodatum quid? Quid *Depositum*, *Sequestrum*, *Precarium*, *Pignus*, *Hypotheca*, &c. 75. & 396.

Res commodata an ante tempus definitum reperti possit? Re depositâ ut uti liceat? Res commodata aut deposita cui pereat? Quid si dubium sit de dolo, &c. Et quid si perierit in via, dum remitteretur? *ibid.*

Mutuum quid? Et quæ ejus materia? 75. Quæ obligatio mutuatoris & mutuatarii? 76. & 396. **Usura** quid? 76. & 397. Est multiplex: 76. **Usuræ** sunt illicitæ. *ibid.* Datur hic materiæ parvitas. 77. Varii casus in hac materia. 76. & 397.

Licet in mutuo aliquid exigere ratione damni emergentis, &c. 76. **Contractus triplex**, sive qui simul est contractus Societatis, &c. an usurarius? 82. Ut liceat usura pœnalis? 76.

Usurarius quale dominium acquirat usurarium? 77. Qui liceat petere sub usura mutuum? *ibid.* Quæ obligatio & pœna usurarii? 397. **Mons pietatis** quid? quotuplex? & qui licitus? 77.

Censuræ quid, & quotuplex? 79. Et qui licitus? *ibid.* & 80. **Cambium** quid, & quotuplex? Qui licitus? Et quid de Francofurtensi, &c. 81.

Emptio. Locatio. Societas, &c.

Emptio quid, & quid *Venditio*? 298. Variæ de emptione minoris, & venditione pluris, quam res valeat. 78. & 398. Et quid in his magis considerandum? 399.

Quo pretio res vendi debeant, & quæ hic considerata? 398. An res novæ & raræ habeant certum pretium? 78. Ubi aliquot inju-

sticia in venditionibus referuntur. De quo reo vitio emptor moneri debeat? 398. Quid de venditione debiti, aut mercis, cujus pretium scitur mox minuendum? *ibid.*

Non licet credita emere minoris, certa anticipata solutione. 399. An & qui illicitum miscere v. g. vino aquam? *ibid.*

Res duobus vendita cujus fiat? 398. Res empta cui pereat aut fructificet? 78. & 396. Catholicis ut possint emere bona aliorum Catholicorum injusto bello ab hæreticis occupata? 417.

Evictio quid? qui differat à *Vindicatione*, & *Condiçione*? 78. **Monopolium** quid? qui illicitum? *ibid.* Quod genus injustum? 398.

Locatio, & *Conductio* quid? Quæ obligatio locatoris, & conductoris? 78. Quid si res conducta fiat magis aut minus utilis? *ibid.* Ut conductor possit ante tempus expelli? 79.

Eadem opera pluribus præstita ut à singulis mereatur integrum stipendium? *ibid.* Famulis quale debeatur stipendium? & num ipsi licita sit compensatio occulta? *ibid.*

Societas negotiatoria quid? quæ licita? 81. Quid si sociorum unus conferat solam pecuniam, alter solam operam? 82. Qui dissolvatur? *ibid.*

Emphyteusis & *Feudum* quid, & qui differant? & quotuplex feudum? 79.

Sponsio quid, & qui liceat? 82. **Sortes** varix sunt. Non omnes licent. *ibid.* & 259.

Testamentum.

Testamentum quid? quid *Codicillus*, *Legatum*, & *Fidei commissum*? 83. & 402.

Testamenta variorum sunt privilegiata. 82. & 402. Quæ requirantur solemnitates? Quid si aliqua desint? 402. Quid si testamentum sit ad causas pias? 83. & 403. Quid si ad causas non pias? Et quid si de testatoris voluntate dubium sit? 403. Conditiones quæ hic habeantur pro non adjectis? *ibid.*

Qui prohibeantur testari? 83. & 403. Quis non possit institui hæres? 83. Extraneus an possit? 403. Pater qui suis inæqualiter possit relinquere hæreditatem? *ibid.* Qui testamentum revocatur? 82. An revocet validè, qui juravit se illud non revocaturum? 403.

Executor testamenti quis esse possit? Et quid, dum nullus est à testatore nominatus? *ibid.* Intra quale tempus executor debeat exequi testamentum? Et quid si in hoc sit negligens? 404. **Falcidia**, & *Trabellianica* pars quid? Et quò faciant? 83.

Legata pia, ut possint post mortem testatoris in melius mutari? 404. Quid si bona defuncti non sufficiant ad omnia legata? *ibid.* Formula conficiendi testamentum quæ? *ibid.* Qui testamen-

stamentum legitimum amisit, an possit privatim conficere aliud simile? 179.

Judicium publicum.

Judicium ut liceat inquirere de authore criminis? 86. **Reus** interrogatus ut teneatur aperire veritatem? 87. Et quid, si is aut testes dubitent an legitimè interrogentur? 169. **Judex** quando censeatur injustè crimen extorquere? 411.

Judex regulariter debet judicare secundum leges: & ut possit aut teneatur judicare contra aut secundum scientiam publicam? 86. Quæ personæ ad juramentum admittantur in judicio? 373.

An & qui quis teneatur testari? 413. **Reus** ut teneatur redire ad carcerem, quo injustè detinetur, si redire juravit? 373.

Judex an & quando teneatur ad restitutionem? 86. & 411. **Advocatus**? 411. **Testes**? 412. Et hi, an teneantur restituere, quod acceperunt ut verum testarentur? 413.

Religio. Horæ Canonice.

Religio quid? quod ejus objectum, & qui actus? 87.

Ad *Horas Canonicas* quando incipiat obligari Clericus? **Qui**, & quomodo ad illas obligentur? *ibid.* & 323. Quid de *Officio Defuncti*, & *Litanis*? 87.

Beneficarii qui obligentur ad *Horas*, & an semper? 325. Si illas omittant, qui peccent, & ad quid teneantur? 90.

Qualis pronuntiatio vocalis, & lectionis continuatio requiratur? 325. Quæ attentio? 170. Qualis devotio? 325. Qui voluntariè distractus, peccet, & si sit beneficiarius, an teneatur ad restitutionem? Et quid si dubitet? *ibid.* **Obligati** ad horas peccant mortaliter, si illarum omittant partem notabilem: Et quæ hæc? 323.

Corporis aegritudo ut hic excuset? *ibid.* Et quid in dubio? 324. An & qui excusent alia impedimenta, damna & occupationes, carentia Breviarii; metus prodicionis apud hæreticos; dispensatio, &c. 324.

Prævidens futurum impedimentum ut teneatur *Horas* anticipare? 326. **Officium unum** recitare pro alio ut peccatum? 324. Quid si quis in recitatione erraverit? 325.

Officium pro uno loco approbatum an alibi legi possit? 329. Quid de privilegio recitandi **Officium** de V. Sacramento, & de B. Virgine? 328.

Praxis brevis *Horas Canonicas* devotè recitandi. b 252.

Votum.

Votum quid? Et quæ ad ejus valorem requirantur? 87. & 373. Quid de illo, qui dubitat, an cum sufficienti deliberatione voverit? 373.

Quid de voto de re impossibili? 374. De re vana, indifferenti, aut impeditiva majoris boni? De voto facto sine intentione implendi aut se obligandi? 373. De voto aut juramento nunquam peccandi venialiter, nunquam mentendi, vel vitandi omne verbum otiosum, aut omnem in oratione distractionem? 374. Quid de voto ex metu aut errore? *ibid.* De voto conditionali? 88. De voto rei pendente ab alius voluntate? 87.

Qui vovit solùm ingredi Religionem, ad quid teneatur? 229. 374. Ad quid, qui certam vovit? 230. Qui peccet, qui vovit Religionem, si se impotentem reddat? *ibid.* Qui proficetur in laxiore aut strictiore quam vovit, an satisfaciat? **Votum** profittendi in laxiori an tollat votum ingrediendi laxiorem? Austeritas Religionis unde dijudicanda? *ibid.*

Ut sit in potestate voventis se obligare graviter vel leviter? 374. **Votum** quando implendum? quando, & quomodo desinat? *ibid.* & 88. Violare votum in re levi leve est. 374. Ut aliquando licitum non servare votum? 375.

Omne votum commutari potest in votum Religionis. *ibid.* An & qui quis possit per se mutare votum suum? 88. **Votum** factum uni Ecclesiæ an mutari possit in melius alteri Ecclesiæ? *ibid.* Si opus, in quod facta est mutatio, fiat impossibile, an teneatur redire ad prius votum? *ibid.*

Irritare vota suorum quis possit? 374. An & qui possint tollere voti obligationem Pontifex, Prælati Regularis, Abbatissa, & Maritus? 88. **Episcopus** in aliquibus dispensat: non tamen **Parochus**. 374. Qui potest dispensare, potest commutare, non tamen econtra. 375.

Causa in votis dispensandi quæ esse possint? *ibid.* Dispensatio sine causa ut invalida? Vè quandoque injusta? *ibid.* Quæ vota Pontifici sunt reservata? & ut aliquando ab aliis possint relaxari? *ibid.*

Juramentum. Mendacium. Superstitio.

Juramentum quid, & quotuplex? 371. Variæ formulæ jurandi, ut, *in mea fide* etc. an importent propriè juramentum? Quid de jurantibus ex consuetudine? *ibid.* Variæ juramenta illicita. *ibid.* Variæ non inducentia obligationem. 371. Qui aliquid juravit pro certo tempore, si tunc non possit, an teneatur postea? Item an jurans obligetur

ligeretur ad ea, quæ non intendisset, si de iis cogitasset? *ibid.*

Quid de juramento per procuratorem? De juramento celandi secretum; servandi omnia Statuta; & de juramento civitatis? *ibid.* Rem levem juramento promissam non præstare ut sit peccatum? 371.

Juramentum quando commutari possit in melius? 372. Juramenta impuberum ut pater possit irritare? Quid in juramentis possit Episcopus? *ibid.* Quid de illo, qui juravit non petere dispensationem in voto vel juramento, aut eâ non uti? *ibid.* Qui ex privilegio dispensant in votis vel ea commutant, idem non possunt in juramentis. *ibid.*

Restrictio mentalis an & quatenus licita? 168. An ultra peccatum mendacii peccet, qui pro perduto instrumento publico legitimo de nobilitate, Patrimonio &c. privatim aliud simile conficit? 179.

Superstitio quid, & quæ ejus species? 367. Varii casus, in quibus eatenus peccatur, & variis, de quibus hoc queritur. 368. Confessarius Malefactorum, Sacrilegorum, aut Magorum ad quid habeat attendere? 369. De *Blasphemia* vide supra hîc. *Fides. Blasphemia.*

Observatio Festorum.

Festorum observatio quando incipiat? Violatur per opera servilia, de quibus variis queritur, an propriè hîc servilia sint. 376. An die festo liceat uti operâ hæreticâ? 378. Hæreticorum more officinam aperite & vendere? 377. Herus sex famulis injungens die festo laborem, cuique unius horæ v. g. peccat mortaliter. *ibid.* Quæ causæ hîc excusent? 376.

Die festo non audiens Sacrum quis peccet mortaliter; & quis ob materiæ levitatem venialiter? & quid de audiente plures partes à pluribus Sacerdotibus successivè? *ibid.* Aut simul? 377. De variis existentibus in templo tempore Sacri, ut satisfaciant? & quid de illo, qui tempore Præfationis tantùm advenit? *ibid.*

Qui excusentur ab auditione Sacri; & quid in dubio? *ibid.* An quandoq; in locis hæreticorum? 378. Dies festus non satis colitur solis cessatione ab opere servili & auditione Sacri. 380.

Pietas erga Parentes.

Liberi debent Parentibus, & aliis Superioribus amorem, reverentiam, & obedientiam: et quando eatenus peccent graviter? 384. Proles an teneantur alere parentes inopes? Et an ob necessitatem eorum teneantur non ingredi Religionem, aut ex ea redire? *ibid.*

An in pietatem ipsius debitam peccent, si illos

crimini reos accusent, vel ad judices deferant? *ibid.* Et quid si parens sit occultè hæreticus? 385. Filii familias quomodò egrediantur è patria potestate? 70.

Beneficium Ecclesiasticum. Decima.

Beneficium Ecclesiasticum quid? 89. Quotuplex? 90. Quis capax beneficii? 91. et 113. In illegitimitate quis dispenset? 92. Quis capax ad Episcopatum, Abbatiam, Decanatum etc. ad beneficia simplicia, ad Canonicatum Ecclesiæ Cathedralis? *ibid.*

Beneficia Ecclesiastica qui acquirantur? 91. Jus Patronatus quid, et quæ acquiratur, et transferatur, et quæ jura Patroni? *ibid.* Catholicus qui validè et licitè accipiat beneficium à Patrono hæretico; et quando liceat ipsi dare pretium? 418.

Jus electionis quæ Capitula habeant; et quæ sint in ipsa electione servanda? 91. Electio fieri potest modo triplici. *ibid.* Collator beneficiorum quis; et quo iure? *ibid.* Collatio beneficii facta non clerico est nulla. 92. Vti et facta præter formam Tridentini: et ad quem tunc devolvatur? 314.

Acceptio personarum est injustitia ex genere suo mortalis. 87. An et qui liceat ad beneficium eligere, postulare, aut præsentare dignum, sed minus dignum: et an, qui simili procuravit beneficium, teneatur ad restitutionem? 213. Et quid tunc possit magis dignus? 214.

Ad residentiam quinam beneficiarii teneantur, & quomodò? Et quæ pæna non residentium? 91.

Beneficia quando Vacent ipso jure? 92. Qui amittantur? 215. Quid si intra annum non suscipiatur Ordo requisitus? 92.

Communitio beneficii qualiter licita: Et in commutatione inæqualium, quæ compensatio liceat? 215.

Resignatio beneficii ut licita? *ibid.* Et ut licitum resignare vel conferre in confidentiam? 217. An & qui liceat resignatio in gratiam tertii, & cum opere Pensionis? Ut in resignatione beneficii licita sit impositio pensionis? Et qui agat, qui sic cupit resignare? 216. Ut liceat pensionem jam constitutam vendere, redimere, emere? 217.

Alienare bona Ecclesiastica an liceat? Et quæ hîc justæ causæ? 90. Catholico quid consulendum, qui bona Ecclesiastica ab hæretico sibi coëmit? Et quid hæredibus, ad quos illa à majoribus sunt devoluta? 426.

Decima Ecclesiasticis debentur. Quo jure? 219. A quibus personis, & ex quibus bonis? 220. Quæ decimæ debeantur Episcopo? *ibid.* Jus decimarum

cimiarum qui possit acquiri & præscribi? Et an vendi aut dari in feudum? 221.

Immunitas Ecclesiastica.

Ecclésiæ, Personæ Ecclesiasticæ, & res illarum à vectigalibus solvendis immunes sunt: At, quo jure, & an irrevocabiliter? 218. A quibus tributis immunita sint bona etiam patrimonialia, & alia secularia, quæ ad Ecclesiasticos, Ecclesias, aut Monasteria deveniunt? *ibid.* Quinam dictâ immunitate gaudeant; & quibus casibus? 219.

Immunitas Ecclesiæ, sive *Asylum* pro reis fugitivis constituitur Legibus. 221. Quæ loca hâc immunitate gaudeant? *ibid.* Quæ personæ? 222. Et an suæ Ecclesiæ hâc immunitate gaudeant ipsi Clerici, & Regulares? An Sacerdos reus, cotrà, stolâ, &c. indutus extra Ecclesiam? 223.

Reus confugiens ad Sacerdotem portantem V. Eucharistiam ut gaudeat hâc immunitate? 313. In dubio, an reus gaudeat hâc immunitate, quid agendum? Et qui reus illâ non gaudens extrahi possit ex Ecclesia? 223. Quando reus confugiens ad Ecclesiam possit concedi Curia laicali? Et à quo sustentari debeat qui est in *Asylo*? *ibid.*

Simonia.

Simonia quid? Quid hîc res spiritualis? 399. Ad Simoniam sufficit, si detur aliquid rei spirituali annexum: 400. Non datur hîc materia parva, *ibid.* Simonia variè dividitur. *ibid.* et 262.

Non est Simonia dare aliquid ad redimendam iniquam vexam; accipere aliquid ratione Concionis, Missæ etc. 400. 401. Ut sit simonia permutare spirituale cum spirituali; gratuitò dare temporale pro spirituali? 401. aut hoc accipere? 402.

Variis casus, in quibus committitur usura paliata. 174. 337. et 401. Quæ pœna Simoniaci? et quid de pretio simoniacè accepto? 401.

Status Religiosus.

Status Religiosus quid? et quid ad illum requiratur? 88.

Novitatus ut legitimus sit, debet exerceri in ætate legitima; in loco debito. 224. In habitu Religionis, & per annum integrum. 225. Factus in continua infirmitate, aut inchoatus animo sicto, an valeat? *ibid.* Item, an inchoatus cum impedimento occulto, si hoc cesset ante professionem? 226.

Novitii cujus *Jurisdictioni* subsint? *ibid.* In quibus? Cui validè constentur? Et an subjaceant

reservationi casuum, &c. Ordinis? 227. Quibus gaudeant *Privilegiis*? Quid si habeant beneficium Ecclesiasticum? An possint promoveri ad Ordines, & exponi ad concionandum? *ibid.*

Quid de *Votis* illorum, aut *Debitis* contractis ante Novitatum? *ibid.* Quales largitiones facere possint Conventui, in quo probantur? Qui renuntiare debeant bonis? 228.

Novitiorum *Admissioni* certæ informationes præmittendæ. Cujus sit aliquem admittere ad Religionem? 226. Admissionis an capax sit conjugatus, sponsus, Episcopus, & habens votum ingrediendi Ordinem strictiorem? *ibid.*

Quænam sint impedimenta substantialia admissionis in Societatem? Dimissus è Societate, si iterum recipiatur, an Novitatum semper debeat repetere? *ibid.*

Professio Religiosa quid? Quid ad ejus valorem requiratur? 89. & 228. Duplex est. Nulla, quomodò possit convalescere? Metus quis infirmiter Professionem? 229. Qui emisit professionem nullam, quomodò possit reclamare? 89. Et post quinquennium à professione an audiat? 229.

Solemnitas votorum (quæ non est de essentia Status Religiosi. 88.) in quo consistat? Quosfortiatur effectus? 89. An irritet testamentum priùs factum? 403.

In votis solemnibus Religionis dispensare potest Pontifex? 228. Etiam in voto solemnè castitatis? 89. & 375. Sed potestne sic, ut obtentâ prole teneatur redire ad votum? 234.

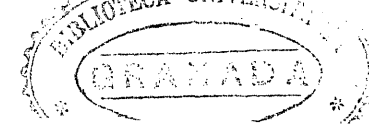
Professores Ordinum *Militarium* qui sint Religiosi? An, qui editis votis castitatis ac paupertatis Episcopo aut Confessario tantùm vovent obedientiam? 228.

Religiosorum *promotorum* ad Cardinalatum, Episcopatum, vel ad Parochiam secularem, quæ sit exemptio & obligatio? 229. Mendicantes, & alii, qui possint ad alium Ordinem transferre? 230. Ad quæ officia in illo eligi? 228. Quid si ab alio Ordine non recipiantur? 230.

Præter tria vota substantialia Religionis, quæ in Societate à professis alia emittantur? 235.

Paupertati Religiosa varia repugnant in Ordine uno, quæ non in alio: 89. Religiosus rem pretio æstimabilem accipiens, retinens, donans, &c. ut peccet contra paupertatem? *ibid.* 230. & 231. Quid de Scholasticis & Coadjutoribus in Societate, qui emiserunt vota simplicia? 231.

Quanta materia requiratur ad mortalem voti paupertatis transgressionem? *ibid.* & 89. Solus usus rerum non absumptibilium ut possit esse

esse contra paupertatem? 231. Quidquid quomodocumque acquirat Religiosus, etiam parcius vivendo, acquirat Monasterio. *Ibid.* Recipiens aliquid in favore tertii, qui peccet contra paupertatem? 232.

Religiosus ut sit incapax successionis in hereditatem? 89. Quid de legato ipsi sub certis tantum conditionibus relicto? 232. Reditus stabiles instar peculii an vi Trident. Religiosis prohibeantur? *Ibid.*

Quid circa administrationem temporalium possint *Praelati* & *Oeconomi* Regulares? 231. *Praelatus* Religiosus, & *Abbatissa*, qualem suis hic possint dare licentiam? 232. Monasterium an obligetur contractu vel delicto Religiosi? 231.

Casitas Religiosa quid? 232. Quid ei contrarietur? Non datur hic materia parva. 233. An & quando irritet sponsalia aut Matrimonium? *Ibid.* Obstrictus voto Castitatis, si alium sine delectatione propria ad pollutionem moveat, an peccet contra suum votum? 375.

Obedientia est triplex. 234. Ad quid obliget Religiosos, & quando sub mortali? *Ibid.* & 89. An precipi possint Episcopatus, Instituta anteriora, actus interni aut indifferentes? 234. Religiosi ut teneantur acceptare arctiorem vivendi formam? 235. In dubio praesumitur pro Superioribus. 89. Si Ordinis Regula non obliget sub culpa, an & quando Religiosus illam transgrediens peccet? 235.

Parochia. Parochia.

Parochi est suos baptizare, iis administrare Communionem Paschalem, & extremam Unctionem: item conjungere in Matrimonio; iisdemque impartiri benedictionem nuptiarum, & puerperii. 198. Ad Parochum, ejusque Ecclesiam per se pertinent jura sepulturae, &c. Et jure ordinario tenentur Parochiani suo Pastori, ejusque Ecclesiae fructuum decimas persolvere.

EX TERTIA PARTE.

De Incarnatione, & Sacramentis.

Incarnatio Verbi divini.

Verbum incarnans conveniens fuit; sed non necessarium. 93. Purus homo non potuit satisfacere pro tota natura humana. *Ibid.* & 96. Quae, & quot naturae à Verbo hypostaticè potuerint assumi? 93. Natura retinens subsistentiam hypostaticè non potest assumi. 94.

re, aut alio modo providere de sustentatione. *Ibid.*

Quanta sit Parochorum, aliorumque animarum Curatorum obligatio ad plebem sibi commissam doctrinà sacrâ instituendam? 141. Et quomodo ad hoc Parochos obligare possit Episcopus? 211.

Parochiani an teneantur Dominicis & Festis in propria Parochia interesse Concioni? 199. Aut ibidem audire Missam? 201. An hoc ipsis praecipere possit Episcopus? 211. & 319. An saltem in Paschate teneantur confiteri proprio Parocho? 203.

Quaedam de Parochia habente simul duos Parochos. De vacatione Parochiae, ejus Parocho ad altiora promoti. De promoti ad Parochiam ante annum 25. inceptum. Quaedam de Concursu pro Ecclesia Parochiali. De facienda fidei professione. De residentia aut absentia à Parochiali. Et demùm de potestate seu privilegio Parochorum quoad dispensationem in festis, & jejuniis: & de quibusdam aliis eorumdem praerogativis. 208. & seq.

Missionarii.

Quid requiratur, ut aliquis gaudeat Privilegio Missionarii? 296. Variæ sunt facultates, Episcopis, Missionariis, &c. pro locis Missionum concedi solitæ. 147. Quas Indulgentias lucrari possint, & aliis concedere? 296.

Missionarii in partibus hæreticorum, an habeant jurisdictionem & facultatem administrandi Pastoralia? 250. Cui in Missionibus liceat aliis administrare Sacramentum Eucharistiae? 313.

Missionario navali qui liceat in ipsa navi celebrare? 440. Aut in litore maris? Et quid si Sacro jam inchoato extinguatur lumen? 441. An in navigiis aut tremibus liceat permanentes servare sacram Eucharistiam? *Ibid.*

Incarnationem Verbi qui fuerint promeriti; qui potuerint, & quomodo? An & qui Maternitatem Christi meruerit B. V. Maria? *Ibid.* Incarnatio cur facta principaliter? 93. Quae illius causa principalis? Et quid, si Adam non peccasset? 96.

Unio Verbi (quæ non est idem quod assumptio. 93. Et aliquid realiter distinctum à natura divina & humana. 95.) facta est in Persona, seu

seu Hypostasi vel Subsistentia. 93. & 95. Et humanitatem Christi propriè, physicè, & personaliter Verbo conjunxit. 95. Per unionem hypostaticam duæ sunt in persona Verbi naturæ sine confusione subsistentes; remanentibus etiam utriusque proprietatibus. *Ibid.*

Fomes peccati in Christo non fuit; uti nec ignorantia, aut error. 94. Christus numquam peccavit, nec peccare potuit. 95.

Quæ, qualis, & quanta gratia fuerit in Christo? Quæ fides? Quæ scientia? 94. An duplex voluntas? Et an liberum arbitrium? Qui præceptum moriendo acceptavit? Et an illud potuerit omittere? *Ibid.*

Actiones Christi meritorie quantam vim habuerint merendi, & satisfaciendi? 95. Quid fuerit promeritus? 94. Christus pro omnibus & singulis, etiam pro reprobis, mortuus est & oravit; & pro omnibus gratiam & auxilia ad salutem sufficientia impetravit. a 111. & a 211.

Christus fuit Rex. An dici potuerit *filius Dei* adoptivus? Aut Verbum prædestinatum, ut esset homo? 94. *Communicatio idiomatum* in hoc Mysterio quid? Et quæ prædicationes in Christo exinde possint verificari? 96.

Adorari ut possit humanitas Christi? 94. Quis cultus deferri possit beatificato, aut mortuo tantùm in opinione sanctitatis? a 69.

Sacramentum in genere.

Sacramenta an fuerint in statu naturæ integræ? 97. Et an fuissent, si homo non peccasset? 98. In statu naturæ lapsæ qui sint necessaria? Et ut in lege naturæ justificarentur parvuli? *Ibid.*

Circumcisio ut justificaret? Et qui tunc justificarentur parvuli, & adulti? 99. Baptismus Joannis, an Sacramentum fuerit, & quid causarit? *Ibid.*

Sunt septem *Novæ legis* Sacramenta. *Ibid.* Quibus consistit? 2. 8. Ut omnium materia & forma à Christo sint determinatæ? Et qui, ut Sacramentum subsistat, partes debeant coexistere? 239.

Ad valorem Sacramenti aut fructum an requiratur *Fides* & *probitas Ministri*? 242. An, & qualis *Intentio*? 240. & 241. In suscipiente Sacramentum qualis requiratur intentio? 241.

Sacramenta novæ legis, an, quomodo, & quantam *causent gratiam*? 242. & 243. Quando causent gratiam, & characterem? 99. Quid *Character* Sacramentalis, & quæ Sacramenta illum imprimant? 243.

Sacramenta informia, obice remoto, ut reviviscant? Quid ad hoc requiratur; & quem effectum tunc producant? 100.

Tom. II. P. 2.

Baptismus.

Baptismus quid? 303. Quando institutus, & coepit obligare? 100. & 101. Et quomodo? 102. Quæ Baptismi materia, & forma? Quando aqua (quæ an debeat esse benedicta? 307.) desinat esse materia Baptismi? 304. Quæ mutatio formæ reddat Baptismum invalidum? quæ illicitum? 305.

Quæ pars corporis debeat abluï; & quantam aquam? *Ibid.* An requiratur expressio. SS Trinitatis? 101. & personæ à baptizante distinctæ? 304.

Minister Baptismi quis sit ordinarius? Quis in necessitate? & an quis hic inter ministros sit ordo servandus? Et an proles baptizari possit ab alieno Parocho? 306. *Minister* baptismi debet esse unicus; & quid si plures simul baptizent? *Ibid.* Proles ut baptizari possit sine solemnitatibus? *Ibid.* ut existens in utero matris? 307.

Intentio qualis requiratur in baptizante? & quid si baptizet marem putans esse femellam? 306. *Dispositio baptizandi* quæ necessaria ad valorem Baptismi? Quæ ad gratiam sanctificantem? 305.

Dum *dubium* est de valore Baptismi, ut repetendus? *Ibid.* Infans expositus, an & qui baptizandus? 434. An baptizatus ab obstetrice? 306. Hæretici, dum convertuntur, an & qui baptizandi? 305. An supplendæ Cæremoniæ? *Ibid.*

Patrinus in Baptismo quis esse possit? Quot? & inter quos hic oriatur cognatio spiritualis? 308. An in privato Baptismo debeat adhiberi patrinus; & an, si adhibeatur, oriatur cognatio spiritualis? *Ibid.* Catholicus an possit esse patrinus filii hæretici? & econtra hæreticus, patrinus Catholici? *Ibid.*

Quando liceat baptizare infantes *infidelium*? 103. Infans an possit baptizari à Sacerdote Catholico, postea baptizandus à Ministro hæretico? & an hoc permittere possint parentes? 435. Qui Catholico liceat adire Ministrum hæreticum, ut infantem jam baptizatum esse, & nomen indicet? *Ibid.*

Quæ obligatio Parochi, qui pluribus annis baptizavit invalidè? 307.

Confirmatio.

Sacramentum *Confirmationis* quando institutum? & quæ ad ejus valorem requirantur? 103. Quæ ejus materia & forma? *Ibid.* & 309. Quis ejus effectus? Quis *Minister*: quod ejus subjectum; & quæ ejus suscipiendi obligatio? 309.

In qua aetate conferendum, & quæ dispositio in confirmando necessaria *ibid.* An quis licitè conferatur extra suam Parochiam aut Diocesium? 310.

Quæ & quanta circa hoc Sacramentum sit Episcopi & Parochi obligatio? *ibid.* Et quibus cæremoniis conferendum? 309.

Necdum confirmatus ut possit contrahere Matrimonium, Professionem Religiosam emittere, aliaque Sacramenta suscipere vel ministrare? 310.

V. Eucharistia.

Eucharistia in quo consistat? Qui respiciat verba consecrationis? 104. Qui ad illam se habeant species, gratia sanctificans, & Corpus & Sanguis Christi? *ibid.*

Quæ hujus Sacramenti materia valida? Quæ licita? Quæ dubia? 311. Quæ verba hinc spectent ad essentiam Formæ? 312. Quid in forma consecrationis panis importet pronomen hoc? 104.

Sacerdos consecrans qui debeat materiam consecrandam cognoscere? Quid intendere? 312. Ubi aliqui casus de formulis seu hostiis. Aqua (quæ ex quo præcepto debeat misceri vino? 312.) an immediatè convertatur in Sanguinem? 104.

Quid in hoc Sacramento ponatur vi verborum, & quid per concomitantiam? *ibid.* & 311. Qui Christus existat in V. Eucharistia? An ibi statuatur per novam productionem, & qui desinat ibi esse? 311. An Corpus Christi ibi aliquid pari possit à causis extrinsecis? 105. Qui ibidem maneant accidentia, et an recipiantur in quantitate? 311.

Effectus Eucharistia qui sint? & an ex sumptione sub utraque specie plus conferatur? 105. Sed licetne aliquando alicui hoc Sacramentum administrare sub utraque specie, aut etiam sub specie vini tantum? 313.

Minister distribuens V. Eucharistiam quis ordinarius, ex privilegio, in necessitate, in Ecclesiis Regularium &c.? 312. An illam sibi extra Missam administrare possit Sacerdos? 315. Aut laicus sibi vel alteri in periculo mortis? 316.

Eucharistiam publicè deferre per plateam ut Regularibus illicitum? 313. Ut illicitum illam clam deferre? 317. An semper administrari debeat manu? ferri possit ad infirmos causâ adorationis? 313. Sacerdos in statu peccati mortalis Eucharistiam aliis distribuens ut peccet? *ibid.*

Quibus neganda S. Communio? *ibid.* Dispositio ex parte animæ hinc requirit, ut communicaturus sit in statu gratiæ per præviam Confessio-

nem. Sed quid in necessitate. (cujus aliqua exempla ponuntur) dum deest copia Confessarij? Quando hæc deesse censatur? Quid si sic celebraverit Sacerdos? 314.

Quid hinc faciet hæreticus, qui adhibitâ sufficienti diligentia obtinere nequit absolutionem? 426. An qui ex oblivione inculpabili omisit aliquod mortale confiteri, possit non præmissâ illius confessione communicare? 185. Quid si sit in scamno Communionis? 314.

Pollutio aut actus conjugalitatis ut impediatur Sacramentum? *ibid.* Communicaturus debet esse jejunus naturaliter. *ibid.* Quid si dubium sit? 315. An hinc sit jejunus, qui aliquid per modum salivæ aut respirationis in stomachum trajecit, aut etiam tabacum sumpsit? *ibid.* Quibus casibus possit non jejunus celebrare, aut communicare? *ibid.* & 316. Quid de particulis postea reperlitis &c. 315. An peccatum sit statim post sumptam Eucharistiam spueri? *ibid.*

Ex Præcepto divino quando obliget S. Communio? 316. An danda damnatis ad mortem, & quibus pueris in articulo mortis? *ibid.*

Ex Præcepto Ecclesiæ, quæ obligatio? *ibid.* Sub quibus pœnis? 317. Præcepto huic non satisfacit per Communionem sacrilegam. *ibid.* Communio Paschalis ubi sumenda? Quid de Sacerdotibus? Quid de vagis & peregrinis? *ibid.* Qui non communicavit in Pascha, item qui prævidet se in Pascha impediendum, quando teneatur communicare? *ibid.* Communio quotidiana ut sit in consilio? *ibid.*

Sacrificium Missæ.

Sacrificium Missæ in quo consistat essentialiter? Quid sit, ut Latænticum &c.? & quos effectus habeat quâ Propitiatorium? 105.

Sacrificij hujus virtus ut infinita? An minor dum in eo petuntur plura aut pro pluribus? Et an profit existenti in peccato mortali? 106. An plus profit oblatum à Sacerdote pio? 323.

Sacerdos quoties in anno teneatur celebrare? 319. Qui ob duplicem Parochiam v. g. potest binare, an & hoc possit diebus feriatis? 320.

Sacerdos debet hostiam à se consecratam sumere: sed potestne celebrare in parva hostia? *ibid.* An Sacerdoti liceat partem suæ hostiæ laico communicare, aut ex suo calice communem ablutionem eidem communicanti dare? 321.

Stipendium recipere intuitu Missæ qui liceat? 322. ubi quædam huc spectantia. An Sacerdos obligatus in aliqua Ecclesia celebrare possit ratione applicationis suæ Missæ recipere aliud stipendium? *ibid.* Quid de Sacerdote omissente aut ad

ad longum tempus differente Missas, ratione quarum accepit stipendium? *ibid.*

Rubricas Missæ & Officij servandi quæ, & quanta obligatio? 326.

Quale peccatum omittete v. g. Dies ira, aut in Canone aliquid addere? 320. Ut liceat celebrare operto capite: sine stola, manipulo, cingulo; aut cum his non benedictis: sine ministro, aut ministrante faminâ? *ibid.* Quædam de mappis altaris, de lumine, & hora celebrandi. 321.

Quid juris, si in calicem consecratum incidat venenum: aut Missæ ad sit hæreticus? *ibid.*

Quæ Missæ, quando, & ob quam causam, fieri possint, relicta Missâ ordinariâ? 327. An privatim celebrari possit de quovis Sancto canonizato? 328. Quid de solum Beatificato? 69. Et quid de Privilegio certo die in hebdomade celebrandi de V. Sacramento, & de B. Virgine? 329.

Ad Oratorium pro celebratione Missæ in domibus privatis constituendum quid requiratur? *ibid.* In mari celebrare, aut in littore maris ut sit licitum? 440. Quid si Sacro jam inchoato extingatur lumen? 441. An in navigiis liceat permanenter asservare V. Eucharistiam? *ibid.*

Praxis brevis devotè Missam celebrandi. b. 249.

Pœnitentia.

Pœnitentia quid & quotuplex? Perfecta, sive Contritio quam efficaciam habeat, & quid ad eam requiratur? 330. Quid non requiratur? 107. An aliquod peccatum remitti possit sine pœnitentia? 106. Qui peccatum in Spiritum S. dicatur irremissibile? 38.

Merita bonorum operum peccato mortificata reviviscunt per pœnitentiam: non tamen peccata semel remissa reviviscunt ob sequentia. 107.

Quæ Attritio possit excludere voluntatem peccandi? Esse actus bonus & supernaturalis? 186. & seq. Et dispositio sufficiens ad justificationem in Sacramento? 193. & seq. 331. & a. 239.

Attritio æstimata tantum non est dolor sufficiens, nec dolor se non extendens ad omnia mortalia. An & ille, qui elicitus est sine ordine ad Confessionem? 331.

Dolor item insufficientis est, qui præcisè oritur ex infamia, damnis, aliisque pœnis temporalibus: ut nec sufficiens est Propositum se emendandi illius, qui detrectat occasiones proximas vitare, restituere &c. *ibid.* & 284. Interim relapsus omnis non indicat certò abfuisse verum dolorem. 331.

Sacramentum Pœnitentiæ non potest esse validum & informe ex parte absolutionis, confessionis, aut doloris. 108.

Confessio Sacramentalis quid? Quo jure præcepta? *ibid.* & 271. Quando? 272. Qui obligentur hoc Præcepto Confessionis? 108. & 272. ubi de pueris. Tempus annuæ Confessionis qui computandum? Et quid si quis intra annum non fuerit confessus, aut pervideat se non posse confiteri? 272.

Sola venialia (etsi desuper sæpius utiliter detur absolutio sacramentalis. a. 236.) huic præcepto Ecclesiæ non subduntur: & qui hæc sola fuisset confessus, si dein in mortale laberetur, huic præcepto non fecisset satis. 272. Huic præcepto sit satis confessione factâ Regulari approbato. 203. Non tamen Confessione invalidâ. 272.

Jurisdictio & Approbatio Confessarij.

Jurisdictio generatim quid, & quotuplex? 247. Sacerdos, ut absolvat validè, quam debeat habere potestatem? 248. Quis habeat jurisdictionem in foro Pœnitentiæ ordinariam, & quis delegatam? *ibid.* Quis possit jurisdictionem suam delegare alteri? *ibid.* An, & qui hoc possit Vicarius Parochi? 249. Cui in ordine ad absolutionem subjiciantur vagabundi, peregrini, & in duobus locis habentes domicilium, vel quasi domicilium? 248.

Pro danda absolutione non sufficit sperata rarihabitio jurisdictionis, aut consensus præsumptus: sed sufficitne jurisdictionis dubia & probabilis? & quando censetur Ecclesiæ hinc supplere defectum? 249. Quid porro in administratione aliorum Sacramentorum? *ibid.*

Confessarij Ord. Mendicantium accipiunt, accedente suorum Prælatorum consensu, in foro conscientiæ ad absolvendos Christi fideles jurisdictionem à summo Pontifice. *ibid.* Quam potestatem habeant quoad suos Confessarij Regularium? 283. Et an valeant cum ipsis dispensare in jejuniis, Horis &c. *ibid.*

Approbatio Ordinarij, quæ hinc necessaria? 250. Parochus &c. quâ indigeat? *ibid.* & an ubique locorum absolvere possit, etiam extraneos, si Parochus loci contradicat? & quid si hic illum exponat? 212. Sacerdos secularis an possit quemlibet Sacerdotem approbatum eligere in suum Confessarium? *ibid.* Non potest non approbatus assumi à Parocho &c. 251.

Regulares debent approbari ab Episcopo loci. *ibid.* At sufficitne una approbatio pro aliis Diocesis? *ibid.* Episcopus Sacerdoti idoneo recepto illicitè negat approbationem: si tamen

negaret, absolveret ille invalidè. 252. Quid si sit Regularis? 183.

Episcopus an possit approbationem revocare; aut approbatum vocare ad novum examen? 205. & 251. Approbationem concedere cum restrictione? An approbationi prærequiratur necessariò examen: & an approbatio conferri possit per quemvis ab Episcopo deputatum? 251. Quâ Formulâ soleat concedi Approbatio? *ibid.* Et quid de hoc. *Accedente consensu illorum, quorum interest?* 212.

Facultas absolvendi, etiam à reservatis; item facultas delegata ad jurisdictionem contentiosam, an morte concedentis expiret? 249.

Integritas Confessionis.

Integritas Confessionis quid, & quotuplex? 273. Examen conscientie ante Confessionem quantum requiratur? 274.

Quid de absolutione ante Confessionem obtulscntis: aut etiam illius, qui nullum signum dedit? 273 Et militum in conflictu, maxime si admixti sint hæretici? 439. Quid de confessione dimidiata in magno concursu? 280. De facta absentis, aut scripto? 281. Qui tantum confusè confessus est & absolutus, an postea teneatur confiteri distinctius? Et quid agendum cum illo, qui non nisi in genere recordatur se peccasse? 274.

Casus aliqui, quibus licet confessio materialiter non integra. Postea tamen supplendum, quod omissum est. 273. Mentiri in Confessione quantum peccatum? 275. Et quid ager Confessarius, qui novit peccatum pœnitentis illud negantis? 288. Confessario uni confiteri mortalia, alteri postea sola venialia, ut licitum? 274.

Peccata ante Baptismum commissa non sunt materia absolutionis. 305. Peccata dubia an sint necessariò in Confessione exponenda? 184. & 280.

Quænam peccata (idem est de Circumstantiis) sint specie distincta; adeoque ut talia in Confessione explicanda? Item, quæ Circumstantia tantum notabiliter aggravantes; & an necessariò explicandæ? 275. Casus particulares de peccatorum speciebus & circumstantiis in Confessione exponendis. 276.

Numero peccatorum unde desumendus; & qui exponi debeat? 277. Et quid, si à pœnitente exponi non possit? 278. Casus particulares de peccatorum numero explicando, *ibid.*

Confessio invalida esse potest ex vario capite; adeoque repetenda: & quomodo? 283. & *seq.*

Non tamen semper omnis intermedia repeti debet. 285.

Casus reservati. Censura.

Peccata aliqua mortalia *reservantur* Pontifici, vel Episcopis, vel Regularium Superioribus respectu suorum. 252. Qui Casus sint Episcopis reservati? 254. Et an ab illis absolvi possint Mendicantes in Belgio? 255. Qui Casus expressè reserventur Archiepiscopo Mechliniensi; Episcopis Antverpiensi, Gandensi &c. Qui breviter exponuntur. *ibid.* & *seq.*

Qui Casus & Excommunicationes Pontifici *reservantur* in Bulla Cœnæ? 260. In Decreto, Decretalibus &c. 261. & *seq.* Et quid in his possint Episcopi? 263. Varij Casus, à quibus etiam Privilegiati ordinariè nequeunt absolvi. 269. De Privilegiis Regularium hîc, vide supra. 1.2. *Lex.*

Facultas, quæ datur absolvendi pro hac vice à reservatis, an detur tantum pro jam commissis? 253. Quid de eo, qui bonâ fide confessus est casum reservatum non habenti potestatem? 252. Aut qui habenti potestatem in reservata confitetur, & inculpate unum reservatum omittit? 253.

Confessario quid agendum, quando occurrit pœnitens cum peccato reservato? 252. Confessarius ordinarius ut validè absolvat à peccato, quod probabiliter tantum judicat non esse reservatum, & tamen reservatum est? 253. Quid de peccato dubiè reservato? *ibid.* & 233.

Superior peccat, qui sine causa negat facultatem absolvendi à reservatis: & quid, si eam neget Superior Regularis? 252. Casus quos Regularium Superiores sibi possunt reservare: & qui reservantur in Societate. 270.

Censura quid, & quotuplex? 355. A quo possit ferri? Quomodo ferenda? Qui licitè, & quâ validè feratur? Et quâ formulâ in foro conscientie quis soleat absolvi à censura? 254.

Excommunicatio quid & quotuplex? 356. Quibus bonis privet? *ibid.* & 254. Quis excommunicatus sit vitandus? 356. Qui casus tamen sint excepti? 357.

Suspensio quid? *ibid.* & 253. Quotuplex? 357. Quid operetur? 253. Qui eam incurrant? 358. Suspensus à certo actu Ordinis, an sit suspensus à celebratione? Suspensus ab Ordine, an sit à Beneficio? Suspensus Capitulo vel Conventu, an suspensus sint singuli de eo? 359. Et quid indubio de quantitate & qualitate Suspensionis? *ibid.*

Violans Suspensionem qui peccet, & quam pœnam incurrat? 357. Quis possit Suspensionem ferre? an ferri debeat scripto? Quis ab illa absolvat? 359.

Interdictum, quid, & quotuplex? *ibid.* Quid opere.

operetur? 253: Generale an afficiat innocentes? 360. Quæ tempore Interdicti sint illicita? *ibid.*

Depositio, & Degradatio, quid? *ibid.* Qui, & à quo fiant; & quid operentur? 361.

Irregularitas propriè non est censura. 355. Quid sit, & quotuplex? 339. Quid operetur? *ibid.* & 253. Alia est ex delicto; quales varix adferuntur. 339. Alia est ex defectu, quales item varix adferuntur. 340. In nullis irregularitatibus per se dispensat Confessarius. 339. Quis ergo? 342. Quomodo? 253.

Prudentia Confessarii.

Quædam Confessarii *Observanda in initio* & *decurfu Confessionis*: ubi paucis de Pœnitente, qui hæret loqui, qui nescit se satis explicare; qui narrat superflua, aut aliorum peccata; qui habet peccatum reservatum; & qui ob stupiditatem, non dat materiam absolutionis idoneam. 441.

Quædam *Observanda post Confessionem*: ubi breviter de impositione Pœnitentiæ; qualitate & quantitate ipsius; de pœnitente iustam recusante. De absolutione sub conditione; suspensione absolutionis; absolutione consuetudinarii. De sigillo; & pœnitente aliàs malè absoluto &c. 442.

Confessarius qui prudenter ager in magno concursu cum ignorantibus mysteria fidei? 285. Item cum *Rudibus* & *pueris*? 444.

Confessarius sollicitans ad turpia qui sit denunciandus? Item, quando Confessarius pœnitenti debeat injungere, ut quempiam *Superiori denuntiet*? Et an in his ipse Confessarius teneatur quandoque vices pœnitentis supplere? 282.

In *Concedenda absolutione* Confessarius non sit nimium laxus, aut rigidus nimium. 331. Quam prudentiam adhibere debeat in absolutione consuetudinarii ipso die Nuptiarum? 180. Consuetudinariorum aliorum & recidivorum? 181. Eorundem & aliorum peccatorum? 443. & a 234. & *seq.* Ut expediat quandoque satis disposito differre absolutionem? 285. 331. & 443.

Motiva ad peccati detestationem, vitæ emendationem, & perfectam contritionem. 302. 444. & b 208. Actus contritionis perfectæ, &c. 302. & b 210. Forma absolutionis. 302. & 332.

Documenta & Remedia adversus singula peccata capitalia. b 217. & *seq.*

Præcis prudenter & fructuosè agendi cum Patribus familias. b 221. Cum Mulieribus, maxime conjugatis. b 222. Cum Viduis. b 225. Cum Monialibus, & Virginibus. b 226. Cum Pauperibus. b 229. Cum Peccatoribus obstinatis. b 231.

Cum inimicitias gerentibus. b 232. Cum Afflictis. b 234. Cum iis, quibus amicus, parens, &c. mortuus est. b 237. Cum iis, qui gravem jacturam bonorum fecerunt. b 238. Cum graviter læsis in fama aut honore. b 239. Cum Captivis. b 240. Cum damnatis ad mortem. b 241.

Sigillum Confessionis.

Sigillum Sacramentale quid? quanta ejus obligatio? Et unde oriatur? 286. Strictius obligat, quàm integritas Confessionis. 287. Non impedit scientiæ aliunde habitæ usum. 286.

Quinam obligentur Sigillo? Et an ipse Pœnitens? 287. Quæ sub illud cadant? 286. Ubi de schedula Testimoniali factæ Confessionis.

Confessarius quid ager, si in Confessione commiserit errorem gravem? Quid, si quis confiteatur se complicem conspirationis in caput ipsius Confessarii? 287. Aut confitentur occultam conspirationem in grave damnum tertii? 288. Quid respondebit interrogatus de aliquo peccato? 168. & 287.

Quâ veniâ Pœnitentis cesset obligatio Sigilli? 287. Confessario ut illicitum uti scientiâ Confessionis in externa gubernatione, aut ex eadem alicui negare suffragium? 182. & 288. Non licet uti scientiâ Confessionis cum gravamine Pœnitentis, esto, &c. 288.

Quandoque potest obligari Pœnitens ad complicem extra Confessionem revelandum. *ibid.*

Satisfactio. Indulgentie.

Satisfactio Sacramentalis quid? est pars Sacramenti. 289. Qui ejus effectus? 108. Ut aliquam teneatur imponere Confessarius, & Pœnitens admittere? *ibid.*

Quanta videatur proportionata pro uno mortali? 290. Aliquando licet imponere leviores aliàs proportionatâ. 289. Quæ prudenter imponatur gravissimo peccatori, aut Hæretico recenter converso? 291.

Qui in statu peccati mortalis fiat satis Pœnitentiæ impositæ? 108. & 290. Quis possit Pœnitentiâ impositam mutare, & quando? 290. Quid agendum, quando Pœnitens oblitus est suæ Pœnitentiæ? *ibid.* Confessarius ut possit, aut teneatur in se onus hîc sui Pœnitentis suscipere? 219.

Indulgentia quid, & quotuplex? Et in quo sita sit ejus vis? *ibid.* Quid intelligatur per indulgentiam v. g. 100. annorum? 292. Ecclesia habet potestatem concedendi indulgentias, etiam profunctis. 291. An Episcopi? 292.

Ad valorem indulgentiæ quid requiratur? *ibid.* Indulgentiæ qui cessent? *ibid.* & 293. Ubi varia practica in hac materia probabiliter resolvantur.

Iubilæum quid supra indulgentiam plenariam? 293. Ubi & seq. varia hinc, & ad indulgentiam Communionis Generalis; uti & ad indulgentias Missionibus proprias spectantia. Indulgentiæ variæ abrogatæ, aut reprobatæ. 297.

Extrema Unctio.

Sacramentum *Extrema Unctio* quid? 332. Quando institutum? *ibid.* & 108. Quando promulgatum? 333. Quæ ejus materia? Quot unctiones adhibendæ? *ibid.* An oleum debeat esse benedictum ab Episcopo? 109.

Quis Minister hujus Sacramenti? *ibid.* Parochus qui teneatur illud dare petentibus? An & tempore pestis? 333. An quandoque teneatur alius Sacerdos? 334.

Quæ dispositio requiratur in suscipiente hoc Sacramentum? 109. An præmitti debeant Confessio & S. Communio? 333.

Extrema unctio, quibus, quando, quoties danda? Et an quandoque pueris? *ibid.* Quid de amentibus, phræneticis, mutis, surdis, & cæcis? Et hi quomodo inungendi? 334. Quid in dubio de vita ægri? 333.

Præxi assistendi ægris & moribundis. b 209. & seq. Eosque præparandi ad S. Viaticum. b 211. Et ad *Extremam Unctionem*. b 213.

Ordo.

Ordo est verum Sacramentum. 109. Quot sint Ordines? 334. Quæ sit Ordinis materia & forma? *ibid.* Quis Minister? 109. Qui Christus materiam & formam determinavit? *ibid.* An in ordinatione requiratur contactus physicus materiæ? 334.

Ordinatio ut valida sit, quid requiratur? Quid, ut sit licita? Quid juris, dum dubitatur de valore collati Ordinis? 335. In quo loco quis possit ordinari? *ibid.* & 248. Quando? 335.

Habens Dimissorias à suo Episcopo ad certum alium, an licitè ordinetur à tertio? Et an sola deputatio ad certam Missionem sit titulus sufficiens, ut quis ordinetur Sacerdos? 336. Qualis in ordinando requiratur scientia? *ibid.* Qualis legitimitas? 337. Ubi de criminoso.

Tonsura non est Ordo. 334. Episcopus potest illam suis conferre extra suam Dioccesim. 337.

Subdiaconatus qui conferatur; & quod Subdiaconi officium? *ibid.* *Diaconatus* & *Presbyteratus* qui conferantur; & quod Diaconi, & Presbyteri officium? 338.

Ordo Episcopalis est major Sacerdotali. 109. Episcopus qui consecratur, & quod ejus munus? 338. Religionis votum habens, an licitè acceptet Episcopatum? 226.

Sacris Clericalis quæ habeat privilegia; & qui

illa amittantur? Quæ officia, artes, & actiones Clericis interdicanr Canones? 339.

Sponsalia.

Sponsalia, quid? quibus verbis contrahantur? 342. Quid si verba sint dubia? 343. Qui contrahantur per munera recipiendè missa? *ibid.* Non claudicant. 342. Quid de contrahentibus ante septennium? Et quid, si mater contrahat pro filia? *ibid.*

Qui fictè promisit puellæ Matrimonium, ad quid teneatur? 343. Quid in Sponsalibus operentur vis, dolus, &c. 342. Sponsalia an quandoque transeant in Matrimonium? 343. Quæ obligationes oriuntur ex Sponsalibus validis? *ibid.*

Ex quibus causis *Sponsalia dissolvantur*? *ibid.* Quid si causæ non sint manifestæ? 344. Priora ut dissolvantur per posteriora? 343. Vt per votum simplex castitatis? 344. An liceat resiliere novâ parti adveniente hæreditate? *ibid.* Qui cognito resiliendi jure suo carnaliter sponfam cognoscit, juri suo ut renuntiet? *ibid.*

Matrimonium.

Matrimonium quid? 110. & 344. Quando institutum? 110. Quæ ejus materia & forma? 344. Quis Minister? 110. & 344. Aliud est ratum, &c. 344.

Baptizatorum *consummatum est omninò indissolubile* quoad vinculum. 111. *Divortium* tamen ob causas licitum est: sed cujus pro eo faciendo intervenire debet autoritas? *ibid.* Ratum (in quo probabiliter potest dispensare Pontifex) solvitur per alterius professionem in Religione approbata? *ibid.* & 344. Et cogitantibus de ingressu Religionis datur ante consummationem bimestre ad deliberandum. 345.

Ad Matrimonii valorem requiritur mutus contrahentium consensus; & aliquis conditionatus sufficit: sed quid de adjecta conditione turpi? 110. Requiritur quoque præsentia proprii Parochi, aut &c. Item testes saltem duo; & quales? Item certa ætas, &c. 345.

Proclamationes anti-matrimoniales in an, & qui fieri debeant? *ibid.* Quale peccatum ante *Benedictionem nuptialem* consummare Matrimonium? *ibid.*

Polygamia illicita est modò & fuit in lege naturæ 109. Conjux cum altero nequit contrahere, nisi certa de morte mariti: & quid, si dubium an certa sit? 345.

In dubio de legitimitate Matrimonii primò initi, quid agendum? *ibid.* Invalidè contractum potest sæpè *Revalidari*; sed quando, & quomodo?

modò? 349. Qui bonâ fide contraxit invalidè, non semper est à Confessario admonendus. 345.

Matrimonium apud Hæreticos.

Sponsalia inter Catholicum & Hæreticam, & e contra, qui valida? 431. *Proclamationes* an licitè fiant in templis hæreticorum? Item *Benedictiones nuptiales*? 434.

Matrimonium inter Catholicum & Hæreticam & e contra, an licitum? 432. An licitum absque dispensatione, si pars hæretica promittat conversionem? *ibid.* Et quid, si hoc non promittat, sitque periculum perversionis partis Catholicæ? 433.

An liceant in his Matrimoniis pacta educandi proles partim in hæresi? 430. Parocho an liceat assistere Matrimonio, quod illicitè contrahitur cum parte hæretica? 433.

Quid dicendum de Matrimoniis, quæ in partibus Hæreticorum contrahuntur sine Parocho, &c. 350. An Catholicis liceat interesse Nuptiis hæreticorum, & eas honorare? *ibid.* Qui legitimè contraxerunt coram Parocho, an in terris hæreticorum possint iterum contrahere coram Ministro hæretico? 346.

Obligatio Conjugum ad invicem, & ad Proles.

Uxor an maritum teneatur sequi; & in quibus ipsi debeat obedire? 345. Conjuges graviter invicem obligantur quoad *Debitum conjugale*. Aliquando eatenus excusantur. *ibid.* An liceat uti Matrimonio situ non ordinario? *ibid.* An ex causa sedandæ libidinis; aut ex causa delectationis? 174. In ipso usu non licet quidquam impediens conceptionem. 346.

Qui certo scit Matrimonium suum esse nullum nec petere nec reddere potest debitum. 245. Quid, si tantum sit dubium? *ibid.* & 111. Quid de conjuge obstricto voto castitatis, aut post contractum Matrimonium comparti facto affini? 111.

Obstrictus voto simplici castitatis, an post contractum sine dispensatione Matrimonium peccet tantum in prima debiti redditione? 178. Voto suscipiendæ Religionis, aut Ordinis sacri ligatus, an peccet contrahendo & consummando Matrimonium? Et quid post illud jam consummatum? 111.

Parentes, alique Majores ut teneantur ad liberos educandos & conservandos? 385. Qui Pater & Mater usque ad emancipationem teneantur prolem alere? *ibid.* Catholicus ut licitè prolem suam apud hæreticos collocet educandam; aut nutrici hæreticæ tradat infantem? 428.

Pater an teneatur dotare filiam volentem ingredi Religionem? 385. An alere filium, qui deserit fidem? Et an ex hoc capite ipsum possit exheredare? 431. Qua de causa Pater possit filium exheredare? 385. An possit bona sua prolibus inæqualiter relinquere? 403.

Qualiter peccent, & an aliquam censuram incurrant Parentes, qui filiam cogunt ad Religionem? Quid si filium? Quid si filiam à Religione Pater aut alius impediatur? 386.

Impedimenta Matrimonii.

Impedimenta hæc alia impediunt, alia dirimunt Matrimonium. Quæ impediunt tantum; & quis in illis dispenset? 346.

Dirimentia (qualia Episcopus inducere non potest. 349.) sunt *Error*, *Conditio*, *Votum*, *Cognatio*. 247. *Crimen*, *Cultus disparitas*, *Vis*, *Ordo*, *Ligamen*, *Honestas*, *Ætas*, *Affinitas*. 248. *Clandestinitas*, *Impotentia*. 249. & *Raptus*. 348. & 255.

In impedimentis jure naturæ dirimentibus Papa non dispensat. *Dispensare* potest ex causâ legitima (quales aliquæ enumerantur. 112.) in solo jure Ecclesiastico dirimentibus. 111. Et in his quandoque dispensare potest Episcopus. 112. Item aliqui alii. 264. Sed dispensatne Papa in 2. gradu consanguinitatis simul cum primo affinitatis? 249.

Pro Praxi & Forma hinc petendi Dispensationem in Pœnitentiaria Rom. Vide suprâ 1. 2. *Lex*, *Dispensatio*.

F I N I S.

